

HORVÁTH MIKLÓS – OLEKSZANDR PAHIRYA

KÉNYSZERKIRÁNDULÁS A SZOVJETUNIÓBA

Magyar deportáltak a KGB fogságában – 1956

HORVÁTH MIKLÓS – OLEKSZANDR PAHIRYA

KÉNYSZERKIRÁNDULÁS A SZOVJETUNIÓBA

Magyar deportáltak a KGB fogságában – 1956

Argumentum

A kötet
a SZABADSÁGHARCOSOKÉRT KÖZALAPÍTVÁNY
támogatásával jelent meg.

A kutatásokat
a HONVÉDELMI MINISZTERIUM HADTÖRTÉNETI INTÉZET ÉS MÚZEUM,
az UKRÁN BIZTONSÁGI SZOLGÁLAT ÁGAZATI ÁLLAMI LEVÉLTÁRA,
a XX. SZÁZAD INTÉZET
és a KOMMUNIZMUSKUTATÓ INTÉZET
támogatta.

HADTÖRTÉNETI
INTÉZET ÉS
MÚZEUM

Az orosz és ukrán nyelvű dokumentumokat fordította:

FEDINEC CSILLA

MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet

A védőborítón Matl Péter (1960–) Munkácson élő szobrászművésznék
az ungvári börtön falán levő, 2006-ban elhelyezett alkotása látható.

© Horváth Miklós, 2012
© Olekszandr Pahirya, 2012

ISBN 978-963-446-648-2

A kiadásért felel Láng József, az Argumentum Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Tóth Magdaléna
A névmutatót összeállította: Horányi Károly
Borítóterv: NSOFT BT.
Tördelte: Láng András és Türr Tamás
Nyomta az Argumentum Kiadó nyomdaüzeme

BEVEZETÉS HELYETT

Az 1956-os magyar forradalom Magyarország második világháború utáni történetének egyik leg-többet kutatott és vizsgált területe, így érthető, hogy a különböző történettudományi iskolák folyamatos polémiájának középpontjában áll. Johanna C. Granville amerikai kutató találó megállapítása szerint az 1956. október végi–november eleji magyarországi forradalmi események hatással voltak a hidegháború időszakának nemzetközi eseményeire is, az „első dominót” jelentették a kelet-közép-európai szovjet típusú szocialista rendszer lebontása és végleges felszámolása felé vezető úton.¹

Pavel Poljan orosz történész a diktatúrák „természetével” kapcsolatban megállapította, hogy annak egyik formája a deportálás, az erőszakos migráció, amikor az állam saját állampolgáraival vagy más államok polgáraival szemben erő vagy kényszer alkalmazásával lép fel. A totalitárius rezsimeket jellemző politikai megtorlás eszköztárába tartozó deportálás jellemzője, hogy adminisztratív eszközökkel, bírósági eljárás nélkül végrehajtott cselekmény; sohasem egyetlen embert, hanem emberek csoportját érinti; emberek meghatározott csoportjának a mindennapos, megszokott életkörülmények közötti kiszakítását és új, addig ismeretlen, veszélyeket rejtő körülmények közé helyezését jelenti.²

A szovjet rezsím fennállásának különböző időszakokban nem egy esetben élt teljes etnikai közösségek vagy emberek meghatározott csoportja deportálásának eszközével. Azonban 1956-ban a magyar állampolgároknak a Szovjetunió területére való deportálása mégis sajátos eset.

A szovjet Állambiztonsági Bizottság, közkeletű nevén a KGB³ szervezetei által végrehajtott deportálás elsődleges célja a magyar nép ellenállásának a megtörése, a háborúban részt vevő szovjet csapatok veszteségeinek minimalizálása, a Moszkvában kijelölt új/régi kommunista vezetés uralmának mi-

előbbi megszilárdítása, ezzel a már a klinikai halál állapotában lévő szocialista rendszer feltámasztása: egyszerre mind a szovjet birodalom érdekeit kiszolgáló kommunista diktatúra helyreállítása.

A legközvetlenebb cél az új, a demokratikus hatalmat megtestesítő forradalmi vagy a forradalom célkitűzéseit elfogadó és azok megvalósítását támogató szervezetek, például a magyar erőszak-szervezetek – a hadsereg és a Nemzetőrség – vezetőinek letartóztatásával az átalakulás és védekezés irányítási struktúráinak szétzilálása volt.

A magyar államvédelmi beosztottak – esetenként és helyenként aktív – közreműködésével letartóztatott magyarokat az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság [USZSZK] területére szállították, ahol a szovjet törvények rendelkezéseit alkalmazva megindították a nyomozati eljárást, és előzetes letartóztatásba kerültek. A műveletet a KGB, valamint a Szovjetunió Belügyminisztériuma hajtotta végre.

A Szovjetunió területére történt deportálás forrásait hosszú időn keresztül nem kutatták. A Magyarországon a kilencvenes évek elején megjelent dokumentumkötetekben⁴ közzétett iratokban – ezek közül néhány kötetünkben is olvasható – többnyire csak említés szintjén találkozhattunk a szovjet állambiztonsági szervek által végrehajtott „akcióval”. Ennek oka, hogy a vonatkozó levéltári dokumentumok zömét titkosították. Így például nem ismerhettük meg a deportált személyek pontos számát sem. Jevgenyij Malasenko – aki 1956-ban ezredesi rangban a Magyarországon állomásozó szovjet Különleges Hadtest megbízott törzsfőnöke volt – 1993-ban közreadott visszaemlékezésében több mint ezerre tette azoknak az embereknek a számát, beleértve a nőket és a kiskorúakat is, akiket 1956 novemberében ungvári és sztriji börtönökbe szállítottak.⁵

¹ Vö. Johanna C. Granville: *The first domino: international decision making during the Hungarian crisis*. Texas A&M University Press, 2004.

² *Sztalinszkije deportációi 1928–1953. Dokumentumok*. [Sztalini deportálások. 1928–1953. Dokumentumok.] Pod obsej redakcij A. H. Jakovleva. Szosztavityeli N. L. Pobol, P. M. Poljan. Szerija: Rosszija. XX vek. Moszkva: MFD, Materik, 2005. 5. p.

³ Komitet Gosudarstvennoj Bezopasnosti.

⁴ *Hiányzó lapok 1956 történetéből – Dokumentumok a volt SZKP KB levéltárából*. (A dokumentumokat válogatta, az előszót és a jegyzeteket írta: Vjacseszlav Szereda, Alekszandr Sztikalin.) Budapest, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1993. (A továbbiakban: *Hiányzó lapok...*) A „Jelcin-dosszié” – *Szovjet dokumentumok 1956-ról*. (Szerk.: Gál Éva, Hegedűs B. András, Litván György, Rainer M. János) Budapest, Századvég Kiadó–56-os Intézet, 1993. (A továbbiakban: *Jelcin-dosszié...*)

⁵ Je. I. Malasenko: A Különleges Hadtest Budapest tüzeiben – Egy szemtanú visszaemlékezései. In: *Szovjet katonai in-*

A közelmúltig tehát ismeretlen maradt a deportálások menetrendje és pontos célja. Közel jár az igazsághoz John P. C. Matthews amerikai történész, amikor 2007-ben megjelent könyvében azt írja, hogy a deportálások már a szovjet invázió másnapján, tehát november 5-én megkezdődtek, és decemberig tartottak, Ungvár és Sztrij pedig csak gyűjtőhelyek voltak, ahonnan a foglyokat Szibériába kellett volna tovább szállítani. Matthews azt állítja, hogy a magyar társadalom és a nyugati médiának a deportálások elleni tiltakozása hatására Iván Szerov, a KGB elnöke kénytelen volt előzetes terveit megváltoztatni. Szerov felismerte, hogy nincs lehetőség az eredeti terv végrehajtására, ezért a magyar foglyokat hazaengedték.⁶ David Irving pedig arra a következtetésre jutott, hogy a magyar foglyok túszok voltak a szovjetek kezében.⁷

Az eredeti elsődleges források hiányával magyarázható, hogy a szakirodalomban hosszú ideig számos megalapozatlan feltételezés jelent meg a deportálások okaival, lefolyásával és következményeivel, a deportáltak számával és további sorsával kapcsolatban.

Az egykori Szovjetunió 1956-os magyarországi forradalommal kapcsolatos levéltári örökségének közreadásában jelentős lépcsőfoknak számít, hogy 1998-ban Moszkvában megjelent *A Szovjetunió és az 1956-os magyar válság* című dokumentumgyűjtemény,⁸ melyben az időszakra vonatkozó katonai, polgári és párt dokumentumok addigi legszélesebb körét hozták nyilvánosságra. Angolul a legteljesebb dokumentumgyűjtemény a 2002-ben megjelent *The 1956 Hungarian Revolution: A History in Documents*.⁹

Bár számos dokumentum, forrásanyag állt rendelkezésre, továbbra is maradtak fehér foltok a szovjet állambiztonságnak az 1956-os magyar forradalom elfojtásában játszott szerepét illetően. A rendszer-

tervenció 1956. (szerkesztette: Györkei Jenő, Horváth Miklós) Budapest, Argumentum Kiadó, 1996. (továbbiakban: Szovjet katonai intervenció) (Je. I. Malasenko: Oszobij korpusz v ognye za Budapest. *Vojenno-iztoricseskij zszurnal*. 1994, № 1. 35. p.)

⁶ John P. C. Matthews: *Explosion: The Hungarian Uprising of 1956*. New York, NY, Hippocrene Books, 2007. 484–485. p.

⁷ David Irving: *Uprising: one nation's nightmare: Hungary 1956*. London, Hodder and Stoughton, 1981. 538. p.

⁸ *Szovjetszkij Szozuz i vengerszkij krizisz 1956 goda – Dokumentumok* [A Szovjetunió és az 1956-os magyar válság. Dokumentumok.] Red.: E. D. Orehova, V. T. Szereda, A. Sz. Sztikalín. Moszkva, «Rosszizszkaja politicseskaja enciklopédija» (ROSZSZPEN), 1998.

⁹ *The 1956 Hungarian Revolution: A History in Documents*. (Eds. Békés Csaba, Malcolm Byrne, Rainer M. János.) Budapest, Central European University Press, 2003. (National Security Archive Cold War Readers.)

változást követően Magyarországon e témakörben készült dokumentumfilmek, interjúk és más formákban közzétett visszaemlékezések csak fokozták az érdeklődést.

A forradalom és szabadságharc e fontos fejezetének feltárását érdemben segítette a Deport-56 szervezet vezetőjének, Szerdahelyi Szabolcsnak ismeretlen tettesek által elkövetett háborús bűncselekmény tárgyában – a deportálás a nemzetközi jog szerint ennek minősül! – tett feljelentése. Az ügyben lefolytatott nyomozati eljárás keretében – kirendelt szakértőként – Horváth Miklós az alap kutatások elvégzésével feltárta és feldolgozta a Magyarországon hozzáférhető levéltári és könyvészeti forrásokat. A 2000–2001-ben elvégzett munkát összegző szakértői vélemény és dokumentumgyűjtemény, hasonlóképpen Lupkovic György és Váradai Natália tudományos kutatásainak eredményei,¹⁰ jó alapot teremtettek a továbblépéshez.

A téma feldolgozásának lehetőségét hozta elérhető közelségbe a deportáltakról Ungváron készült névsorok, listák hivatalos átadása, továbbá a Moszkvában 2009-ben megjelent *Az 1956-os magyar események a KGB és a Szovjetunió Belügyminisztériuma szemszögéből – Dokumentumgyűjtemény* című könyv,¹¹ amely a Szovjetunió erőszakszervezeteinek (KGB, Belügyminisztérium és Honvédelmi Minisztérium) dokumentumait közli, bemutató a felsorolt intézmények részvételét a magyar fegyveres felkelés elfojtásában.

¹⁰ Lupkovic György: A tököli tárgyalóköldöttség kísérete – KGB-s dokumentumok az 1956. november 3-án Maléter Pál vezette köldöttség kíséretének kihallgatásáról. *Betekintő*, 2009/4. http://epa.oszk.hu/01200/01268/00012/lupkovic_gyorgy.htm, Lupkovic György: Az 56-os deportáltak iratai a KGB irattárában. *Betekintő*, 2008/3. http://epa.oszk.hu/01200/01268/00007/lupkovic_gyorgy.htm, Lupkovic György: *Szabolcs-Szatmár megye 1956-os deportáltjai*, www.sszzbmo.hu/szemle/dokumentumtar/doc_download/144., Váradai Natália: *1956-os deportálások a Szovjetunióba az Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archivumában őrzött dokumentumok alapján*, http://kmf.uz.ua/kutatasok/deportaltak56/deportaltak_56.html, Váradai Natália: *Az 1956-os forradalom és szabadságharc kárpátaljai vonatkozásai*. Doktori értekezés. Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2008. http://ganymedes.lib.unideb.hu:8080/dea/bitstream/2437/33423/7/tezisek_magyar.pdf Köszönjük a szerzőknek a kutatásainkhoz nyújtott értékes segítséget.

¹¹ *Vengerszkije szobityija 1956 goda glazami KGB i MVD SZSZSZR – Szbornik dokumentov (Az 1956-os magyar események a KGB és a Szovjetunió Belügyminisztériuma szemszögéből – Dokumentum gyűjtemény.)* (Szerk.: A. A. Zdanovics, V. K. Bülinyin, V. K. Gaszanov, V. I. Korotajev, V. F. Laskul.) Moszkva, Oroszország Belügyminisztériumának egyesített kiadója, 2009. 520 p.

Az 1956-os deportálások történetének feltárásában az igazi áttörést – Olekszandr Pahirya kezdeményezésére – az Ukrán Biztonsági Szolgálat Ágazati Állami Levéltára¹² és a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum együttműködési szerződése alapján végrehajtott kutatások jelentették. A feltáró és feldolgozó munkát a kezdetektől támogatta a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány is.

A kutatások fő célja – amely jelen kötetünk megjelenésével teljesült – az 1956. novemberi deportálásokkal, valamint a hadifogsággal kapcsolatos szovjet és magyar állambiztonsági iratok feltárása, értékelése és publikálása volt.

A kötet címében szereplő „*kényszerkirándulás*” kifejezés arra utal, hogy a deportálásra kijelölt letartóztatottak kihallgatási jegyzőkönyveinek az első oldalára – történt ez Budán – a magyar államvédelmi beosztottak a „*kirándulni*” szót írták,

A kötet első részében a forradalom és a szabadságharc, ezen belül a deportálások történelmi hátterét – a közölt dokumentumok tartalma által behatárolt mélységben – bemutató tanulmány olvasható.

A tanulmányt a dokumentumgyűjtemény követi. A deportáltakra vonatkozó 18 kötetnyi levéltári együttesből kettőben névsorok vannak, a többi kötetben pedig 1246 ügyirat található. Ebből a hatalmas mennyiségből – a terjedelmi korlátok miatt – 141 dokumentumot választottunk ki közlésre.

A KGB nyomozati iratai, feljegyzései, jelentései a deportálás körülményein túl „tudósítanak” a forradalom és szabadságharc eseményeiről is. A közreadott dokumentumokban található fogalmak – például, „banditák”, „terroristák”, „fasiszták”, „lázadók”, „pogromok”, „gyilkosságok” stb. – és értékelések – „lázaság” „ellenforradalom” – a magyar forradalomról és szabadságharcról vallott szovjet álláspontot tükrözik. Visszaemlékezésekből tudjuk, hogy a tolmácsok közül néhányan – hogy védjék a deportáltakat – a szigorú figyelmeztetések ellenére sem az elhangzottaknak megfelelően fordították a feltett kérdésekre adott válaszokat.

Gyakran előfordult, hogy a vallomást tevők hamisították meg a tényeket, s tartva a következményektől, különösen saját szerepükre vonatkozóan igyekeztek elhallgatni fontos információkat. Idő-

vel azok, akik érintkezni tudtak egymással, egyeztették erre vonatkozó stratégiájukat.

A kötet harmadik szerkezeti egysége egy adattár, amelyben a sokszor pontatlan, hiányos, el- lentmondásokkal terhelt dokumentáció alapján – véleményünk szerint – az eddig megjelent listáknál¹³ lényegesen pontosabban rekonstruáltuk a deportáltak legfontosabb személyi adatait. (Név, születési év, lakhely, letartóztatás helye és ideje, az ungvári börtönbe történt befogadás és a kiadás időpontja, a hazaszállítás célállomása és az ottani befogadás ideje, a szabadításról, valamint a további fogva tartásról rendelkezésre álló adatok.) Az adattárban az iratok alapján tömören összefoglaltuk a fogságba esés körülményeire, továbbá a deportált személy valós vagy/és feltételezett tevékenységére utaló információkat.

Kérünk és köszönettel elfogadunk minden olyan segítséget, amelyek lehetőséget biztosítanak az adattárban foglaltak kiegészítésére, javítására, pontosítására.

A nehézségek ellenére úgy véljük, hogy megfelelő forráskritikával ezek a dokumentumok értékes források az 1956-os magyarországi forradalom történetének. Segítségükkel a személyes sorsok prizmáján keresztül megismerjük a háború egyes emberekre gyakorolt hatását. Ezek a dokumentumok kiegészítik a szovjet forrásból származó, eddig nyilvánosságra hozott dokumentumok körét, így segítségükkel kiegészíthetők, tovább pontosíthatók a forradalomról és szabadságharcról megszerzett ismeretek. Tartalmuk lehetővé teszi 1956 teljesebb és sokrétűbb megítélését és néhány korábbi történelmi következtetés felülvizsgálatát.

Könyvünk emléket állít az Ungvár és Sztrij börtöneibe hurcolt magyaroknak.

A kötet megjelenését a Szabadságharcosokért Közalapítvány támogatta. Köszönjük Boross Péternek és a kuratórium tagjainak pályázatunk pozitív elbírálását.

Köszönjük a kutatási együttműködésben részt vevő szervezetek – a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum, az Ukrán Biztonsági Szolgálat Ágazati Állami Levéltára, a XX. Század Intézet és a Kommunizmuskutató Intézet – vezetőinek (név szerint, ábécérendben): Bonhardt Attila ezredesnek, Holló József Ferenc altábornagynak, Szerhij Kokinnak, Kovács Vilmos ezredesnek, Olekszandr Losickijnek, Markó György ezredesnek, Schmidt Máriának, Számvéder Nor-

¹² Galuzsevij derzhavnyij arhiv szluzshbi bezreki Ukraini, *ang.* Branch-Wise State Archive of Security Service of Ukraine.

¹³ Köszönjük Lupkovics Györgynek és Váradai Natáliának kutatási eredményeik átadását.

bert őrnagynak, Veszprémy László alezredesnek, Volodimir Vjátrovicsnak és munkatársainak – Bíró Andornak, Germuska Pálnak, Laczovics Erikának, Valentina Lavrenyuknak, Olekszandr Riskónak és Solymosi Józsefnek – a kutatások elvégzéséhez és a könyv megjelentetéséhez nyújtott önzetlen támogatást.

Köszönet a segítségért és a támogatásért Cseh Gézának, Lupkovics Györgynek, Szántó Lászlónak

és Várad Natáliának, továbbá a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskola hallgatói közül Seremet Sándornak, Szabó Sándornak és Szanyi M. Józsefnek.

Külön köszönet Fedinec Csillának a gyors és magas színvonalú fordításért és értékes tanácsaiért, nem utolsósorban pedig Hartyányi Jaroszlávnak az önzetlen támogatásért.

A szerzők

FEJEZETEK

A FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC TÖRTÉNETÉBŐL

Történeti háttér a dokumentumok tartalmának értelmezéséhez

„Amit a szovjet kormány és az SZKP politikai tanácsokkal, utasításokkal nem tud elérni, azt a Varsói Szerződés katonai eszközökkel volt hivatva biztosítani...”

Nagy Imre Snagovban írt feljegyzései, 1957.¹

A SZOVJETUNIÓ HÁBORÚJA MAGYARORSZÁG ELLEN

Király Béla hadtörténész – 1956-ban Budapest katonai főparancsnoka és a Nemzetőrség főparancsnoka – értékelése² szerint az 1956. november 4-én kezdődött fegyveres küzdelem háborúnak minősült. „Tegyük fel a kérdést: mi a háború? »A politika folytatása más eszközökkel«, egy hatalom vagy szövetség fegyveres erőinek alkalmazása mindaddig, amíg az ellenfél ellenállásra irányuló akaratát megtöri, vagy az ellenálláshoz szükséges eszközeit megsemmisíti, majd ezt követően a győztes az akaratát – ideológiai, politikai, gazdasági vagy bármilyen más célja elérése érdekében – a megvert elleneségre rákényszeríti.

Pontosan ez történt november 4-én. A Szovjetunió háborút indított – amint ezt Nagy Imre november 4-én hajnalban közleményében bejelentette – »azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntse a törvényes magyar demokratikus kormányt«. Nagy Imre nyilatkozata valójában a clauzewitz-i értelemben állapította meg a hadiállapot beálltát a Szovjetunió és a demokratikus Magyarország között³.

A fenti értékelés helyességét vitatók közül többen ellenérvként említik, hogy a Szovjetunió hadserege a felkelt magyar nép és annak fegyveres erői elleni – 1956. október 23-án Budapesten megin-

dított, majd október 31-től az ország egészére kiterjesztett – hadműveleteit a Varsói Szerződés [VSZ] alapján, annak írott betűje és szelleme értelmében, a magyar kormány kérésére – „baráti segítségnyújtásként” – hajtotta végre. A ma már kutatható, illetve részben publikált dokumentumok a fentiekben idézett álláspont helyességét alapjaiban kérdőjelezik meg.

Mint az közismert, a VSZ megalakításának nem belső, hanem külső, tömbön kívüli nemzetközi indokai voltak. A VSZ Egyesített Fegyveres Erők felállítása okának az alapítók nem a tagországok belső helyzetében meglévő problémákat, „a népi demokratikus rendszer” belső ellenfelei, illetve ellenségei visszatartását, megfélemlítését, szükség esetén fegyveres erővel történő megsemmisítését tartották.

Ha az ENSZ Alapokmányában rögzített – a VSZ Alapokmányában hivatkozott – alapelveket és a Szovjetunió 1956-os tevékenységét összevetjük, minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy az alapelvek nagy részét a Szovjetunió figyelmen kívül hagyta, illetve megsértette. A Szovjetunió az ENSZ Alapokmányában lefektetett elveket sértette meg akkor, amikor a lengyel és magyar „ügy”⁴ megoldásakor a Varsói Szerződés tagállamait nem

¹ Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban MOL) XX-5-h Nagy Imre és társai V. 8. kötet 19–22. p. Nagy Imrének a romániai Snagovban készült feljegyzései, 1957.

² *Szovjet katonai intervenció 1956. 2.*, javított kiadás. (Szerk.: Györkei Jenő, Horváth Miklós.) Budapest, H&T Kiadó, 2001. Előszó.

³ *A forradalom hangja – Magyarországi rádióadások 1956. október 23.–november 9.* [Szerk.: Fellegi Tamás László, Gyekiczki András, Kövér László, Kövér Szilárd, Máté János, Orbán Viktor, Stumpf István, Varga Tamás, Weber Attila.] Budapest, A Századvég Kiadó és a Nyilvánosság Klub közös kiadása, 1989. (Századvég füzetek 3.) (A továbbiakban: A forradalom hangja...) 487. p.

⁴ 1956. június 28-án a lengyelországi Poznańban mintegy ötvenezer munkás vonult az utcára kenyeret és szabad választásokat követelve. A biztonsági erők fegyverrel verték szét a tüntetést, melynek következtében ötven fő meghalt, háromszázan megsebesültek, és több mint háromszáz főt letartóztattak. 1958. október 8-án és 12-én a poznańi zavargások több résztvevőjét börtönbüntetésre ítélték. Október 19-én a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottsága tagjai közé kooptálta W. Gomulkát és további három „titóistát”. Hruscsov vezetésével magas rangú szovjet küldöttség utazott azonnal Varsóba. A KB-ülés félbeszakadt, de október 19–21-én a LEMP KB 8. plénuma, dacolva a szovjet fenyegetéssel, W. Gomulkát választotta meg újra első titkárnak. Október 20-án a szovjet vezetők elhagyták a lengyel fővárost. Gomulka a KB-ülésen sikraszállt a szocialista országok teljes függetlensége mellett, és beszédében védelmébe vette a poznańi munkásokat.

kezelte egyenjogú partnerként, az elvárható mértékben nem gyakorolt türelmet, hanem azonnal az erőszakkal való fenyegetést, illetve a fegyveres erők bevetését választotta.

A két ország belügyébe beavatkozva, a nemzetek önrendelkezési jogát elutasítva, a békés eszközök használata helyett szinte automatikusan a fegyveres erőszak alkalmazására helyezte a hangsúlyt.

„A lengyel és magyar események rávilágítottak – írta a Romániában fogva tartott Nagy Imre 1957 elején –, hogy a Varsói Szerződés a szovjet nagyhatalmi sovinizta törekvések eszköze, amelynek segítségével a benne részt vevő – helyesebben moszkvai utasításra belekényszerített – szocialista országokat ennek a politikának alárendelik. A Varsói Szerződés nem más, mint a szovjet katonai diktatúra ráerőszakolása a részt vevő országokra. [...] A Varsói Szerződés igazi értelme tehát az, hogy az egyes országokban elhelyezett szovjet csapatok segítségével olyan politikai, gazdasági és katonai helyzetet biztosítson, amely legjobban megfelel a szovjet hatalmi katonai törekvéseknek. [...] A Varsói Szerződés a szocialista országok egymás közti viszonya terén a sztálini korszak függőségének és alárendeltségének katonai eszköze. Amit a szovjet kormány és az SZKP politikai tanácsokkal, utasításokkal nem tud elérni, azt a Varsói Szerződés katonai eszközökkel volt hivatva biztosítani...”⁵

A szovjet csapatok karhatalmi célú alkalmazását, az arra vonatkozó tervek – a „*Volna*” és a „*Vihr*”, magyarul „*Hullám*” és „*Forgószél*” – elkészítését a Varsói Szerződés, illetve az 1956-ig megkötött és hatályban lévő szerződések nem tették lehetővé, azok a Magyarország ellen irányuló szovjet karhatalmi intézkedéseknek még a lehetőségét is kizárták.

A Szovjetunió 1956. október 23-án, majd október 31-én, a Varsói Szerződés alapító okiratában rögzített normák felrúgásával egyoldalúan döntött a beavatkozásról, így azt a Varsói Szerződésben végrehajtott akcióként elismerni nem lehet.

Hegedüs András a Minisztertanács nevében a szovjet csapatok karhatalmi célú alkalmazását a Varsói Szerződés alapokmánya alapján nem kérhette és nem is kérte. A szovjet kormányhoz utólag továbbított, Hegedüs András által október 27-én aláírt felkérő levélben a „küldjön Budapestre segítségül szovjet csapatokat a Budapesten kitört zavargások felszámolása, a rend mielőbbi helyreállítása [...] céljából”⁶ formula szerepelt.

⁵ MOL XX-5-h Nagy Imre és társai V. 8. kötet 19–22. p. Nagy Imre feljegyzései, Snagov 1957.

⁶ *Jelcin-dosszié...* 56. p.

A szovjet csapatokat formálisan „segítségül hívni” csak a Minisztertanács előterjesztésére az Elnöki Tanács által meghozott felhatalmazás alapján lehetett volna. A Minisztertanács a szovjet csapatok „segítségül hívásával” kapcsolatos előterjesztést nem tárgyalta, erre vonatkozó döntést nem hozott, ennek hiányában az Elnöki Tanács a jogsultságokat is leíró – az elnök és titkár aláírásával, pecséttel ellátott – meghatalmazást Hegedüs Andrásnak vagy bárki másnak nem adott, nem adhatott ki.

A szovjet kormány 1956. október 30-án közzétett Nyilatkozata⁷ megállapításai közül valótlannak többek között az is, hogy a szovjet csapatok a Varsói Szerződés alapján tartózkodtak Magyarországon, mivel a szovjet csapatok magyarországi tartózkodását szabályozó kétoldalú egyezményt csak 1957. május 27-én írták alá.

A szovjet vezetés ezt ismeri el akkor, amikor október 30-án ebben a nyilatkozatban rögzítette: „kész megvizsgálni a Varsói Szerződésben részt vevő többi szocialista országokkal az illető országok területén állomásozó szovjet csapatok kérdését. A szovjet kormány e tekintetben abból az általános elvből indul ki, hogy a Varsói Szerződésben részt vevő egyik vagy másik állam csapatainak elhelyezése a Varsói Szerződésben részt vevő valamely más állam területén, a szerződés összes tagállamai által létrejött megegyezés alapján történhet, és csakis annak az államnak a beleegyezésével, amelynek területén az illető állam kérésére e csapatok tartózkodnak”⁸

A Nyilatkozatban leírtakból az is kiderül, hogy a szovjet kormány a Magyarországon történeteket belső, „a népi demokratikus rendszer alapjait veszélyeztető” rendbontásként értékelte.

Az egyoldalú orosz agresszió tényét bizonyítja az is, hogy a szovjet csapatok októberi, novemberi tevékenységével kapcsolatban a szovjet vezetés körében a leggyakrabban visszatérő fogalmak a „bevonulás”, „beavatkozás”, „megszállás”, „nem lesz nagy háború”, „nem adhatjuk Magyarországot” stb. voltak.

A szovjet csapatok bevetésének okairól Hruscsov – 1956. november 2-án – a Titóval folytatott tárgyaláson a következőket mondta: A Szovjetunió a Magyarországon kialakult eseményeket „semmi-

⁷ *1956 a sajtó tükrében* – 1956. október 22.–november 5. (Szerk.: Izsák Lajos, Szabó József, Farkas Mária.) Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1989. (a továbbiakban *1956 a sajtó tükrében*) – Magyar Függetlenség – A Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány lapja. 1. évf. 3. szám. 1956. október 31. 185. p.

⁸ Uo.

képp sem nézheti tétlenül”, mert ha „engednének, a kapitalisták azt gondolnák, hogy gyengék vagy ostobák [vagyunk], ami egyre megy. A kapitalisták a Szovjetunió határáig tolnák állásaikat [...] Magyarország a Nyugat szövetségeseként már kétszer viselt háborút Oroszország ellen. A szovjet hadseregben erős a Magyarország-ellenes hangulat: a magyarok most megint összefogtak a Nyugattal, és az oroszok ellen törnek.”⁹

Malasenko ezredes, a szovjet Különleges Hadsereg megbízott törzsfőnöke szerint a magyarok elleni harcot a szovjet katonák többsége a II. világháborúban történtek folytatásaként élte meg. A hatalmas pusztítás mutatja, hogy ez kitűnő alkalom volt a törlesztésre. „Nem szabad elfelejteni, hogy az előző háborúban a horthysta Magyarország a hitleri Németországgal együtt Hazánk ellen lépett harcba” – buzdította határozott fellépésre katonáit I. számú parancsában Konyev marsall.

A szovjet hadsereg győzelméről – és ebben a beszámolóban már egy szó sincs a Varsói Szerződésről! – 1957. március 15-én a Szovjetunió honvédelmi minisztere, G. K. Zsukov, a Szovjetunió marsallja a Németországban tartózkodó szovjet hadseregcsoport vezető állományának értekezletén a következőket mondta:

„Kezdetben Magyarországon két hadosztályunk állomásozott. Az egyik az osztrák határt fedezte, a másik bevonult Budapestre, és ott »felszívódott«. A magyar hadsereg egységei kezdtek átállni az ellenforradalom oldalára. Szükségessé vált, hogy a hadosztály alakulatait kivonjuk Budapestről. Mi kivontuk ezt a hadosztályt.

Ezt követően titokban Magyarországra rendeltünk még 12 hadosztályt, amelyek közül néhány a Kárpátokból, Romániából és az Odesszai Katonai Körzetből indulva egy nap alatt kb. 400 kilométert tett meg. November 4-re virradó éjszaka a harckocsiszázadainkat a repülőterekhez rendeltük. Harckocsijaink elfoglalták a le- és felszálló pályákat, ágyúcsöveikkel megcélozták a repülőgépeket, és tüzet nyitottak azokra, amelyek megpróbáltak felszállni.

Megszálltunk minden rádióállomást és hírközpontot, minden állami és nemzetközi hírközlő eszközt birtokba vettünk. A tábormokok lakásait és minden katonai törzset bekerítettünk, a Honvédelmi Minisztérium »fejeit« [Tökölön] jó előre,

⁹ *Top Secret – Magyar–jugoszláv kapcsolatok – 1956. Dokumentumok.* (Az iratokat gyűjtötte, válogatta, szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta: Kiss József, Ripp Zoltán, Vida István) Budapest, 1995. 156. p.

már éjfélkor – hogy ne adjunk nekik lehetőséget az ellenállás megszervezésére – foglyul ejtettük.

A magyar csapatokat, a légvédelmi tüzérséget, a harckocsikat és másokat a mi csapataink minden oldalról bekerítették, és a kormányintézményekkel együtt blokád alá vették.

A magyar hadsereg erős volt, melynek állományába 120 ezer ember, kb. 700 harckocsi, 5 ezer ágyú, néhány repülőhadosztály és ezred tartozott. A magyarok nem rossz harcosok, ezt mi tudtuk az I. és II. világháború tapasztalataiból. Ez a hadsereg pontosan 5 perc alatt megszűnt létezni.”¹⁰

Zsukov marsall arról már nem szólt, hogy a szovjet csapatok által megtámadott, lefegyverzett, majd szétkergetett hadsereg meghatározó része a VSZ Egyesített Fegyveres Erők kötelékébe tartozó nemzeti haderő volt.

Magyarországon a hadműveletek 1956. november végén, december elején befejeződtek. Kádár János az MSZMP Központi Bizottsága 1957. június 22-i ülésén a szovjet csapatok helyzetét értékelve többek között a következőket mondta:

„Mindig így számolgotam magamban a hatalom állását. No és ha a szovjet csapatokat kivonnánk? Akkor állunk a lábunkon?

Én azt hiszem, megállnánk a lábunkon. De rettenetes harc és véráldozat közben. Ez most a helyzet...”¹¹

A szovjet csapatok teljes kivonása még hosszú évtizedekig – 1991-ig – váratott magára.

Szovjet csapatok Magyarországon

A szovjet csapatok – mint megszálló erők – magyarországi tartózkodására 1945 után a szövetséges hatalmak megállapodása adott lehetőséget. A Szovjetunió és Magyarország között 1947. február 10-én megkötött békeszerződés a csapatok rendeltetését alapvetően megváltoztatta, módosította. A békeszerződés 22. cikkelye a Szovjetuniónak lehetőséget biztosított arra, hogy az általa

¹⁰ Orosz Föderáció Fegyveres Erői Vezérkarának Központi Archívuma (továbbiakban FEVKA), 32. f. 701323. op. 3. d. 47–59. p. A Központi Archívumban folytatott kutatások eredményeit Alekszandr Kirov „Szovjet katonai beavatkozás Magyarországon – 1956” című tanulmányában publikálta. In: *Szovjet katonai intervenció...* (A továbbiakban Kirov: i. m.) 184. p.

¹¹ *Magyar Szocialista Munkáspárt jegyzőkönyvei.* IV. kötet. Budapest, INTERA RT–Politikatörténeti Intézet, 1993. 200. p.

egyoldalúan elhatározott erejű és összetételű csapatokat állomásoztassa hazánkban mindaddig, amíg Ausztriában megszálló csapatok vannak, illetve amíg nyugati szomszédunk vissza nem nyeri állami függetlenségét. Az osztrák államszerződés megkötését előkészítő – 1955. április 12-e és 15-e között Moszkvában megtartott – tárgyalásokon Ausztria kötelezte magát, hogy a svájci típusú semlegességet kimondja. Ennek ellentétéleként a Szovjetunió vállalta, hogy csapatait az államszerződés hatálybalépéséig, de legkésőbb december 31-ig Ausztriából kivonja.

Ebben az időszakban Ausztriában három gyalogos- és egy légvédelmi hadosztály mintegy 60-70 000 fővel látta el a „megszálló” státuszából adódó feladatokat. Magyarországon 1947-től 1955-ig – a békeszerződés alapján – „visszamaradt erők” a folyamatos utánpótlás lebonyolítására alkalmas út- és vasútvonalak biztosítását látták el mintegy 4 hadosztálynyi erővel.

G. K. Zsukov marsall, a Szovjetunió honvédelmi minisztere 1955. július 31-én az osztrák államszerződés hatálybalépése után nyílt parancsban közölte: „Valamennyi Ausztriában állomásozó szovjet csapatot 1955. október 1-jéig a Szovjetunió területére kell helyezni. A Szovjetunió fegyveres erőinek összlétszámát az Ausztriából kivont csapatok létszámával csökkenteni kell.”¹²

A kivonás Ausztriából megtörtént, de a csapatok egy részét – Zsukov idézett parancsával ellentétben – Magyarország területén helyezték el.

Gerő Ernő a szovjet csapatok Magyarországon maradásáról úgy vélekedett: „a nyugatiak óriási hangot csapnak, hogy megkötik az osztrák békét és az oroszok nem vonulnak ki. Ettől nem kell túlságosan befolyásoltatnunk magunkat...”¹³

A Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok jogi helyzetét 1956. október 23-ig – az ezzel kapcsolatos kétoldalú egyezményt 1957. május 27-én kötötték meg – nem szabályozták. Az 1955 szeptemberében Magyarországon – minden jogalap nélkül – felállított szovjet Különleges Hadtest állományába kettő – a 2. és 17. – gépesített gárdahadosztály, a 195. vadászpilóta-, a 177. bombázópilóta-hadosztály, a 20. pontonos hídászrezd, valamint légvédelmi, fegyvernemi és más szakcsapatok kerültek. A hadtest parancsnoksága Székesfehérvárra települt, fő erői Szombathely, Kecsk-

mét, Pápa, Debrecen, Szolnok, Cegléd, Sárbogárd, Veszprém, Hajmáskér, Győr, Körmend és Komárom helyőrségekben állomásoztak.

A Különleges Hadtest parancsnoka Pjotr Nyikolajevics Lascsenko altábornagy volt, a törzsfőnöki teendőket 1956 nyarán – Georgij Andrejevics Scselbanyin vezérőrnagy szabadsága, majd betegsége miatt – ideiglenesen Jevgenyij Ivanovics Malasenko ezredesre, a törzsfőnök felderítő helyettesére bízták.¹⁴

A Hadtest rendeltetése: a magyar csapatokkal együttműködésben az osztrák határ lezárása, védelme, a szovjet csapatok kivonása esetén a közlekedési útvonalak biztosítása volt. A hadtest a Vezérkar útján a szovjet Fegyveres Erők miniszterének volt alárendelve.

„Magyarországon minden eszköz bevethető”

A szovjet vezetés – már jóval a forradalmat megelőzően – nemcsak Magyarországon és Lengyelországban, hanem még Csehszlovákiában is érzékelte az SZKP XX. kongresszusa szellemében fogant, a társadalom gyökeres átalakításának igényét kifejező általános válság jeleit. Mivel a nagyhatalmak közötti viszonyt meghatározó módon befolyásoló térség Németország volt, ezért Nyikita Szergejevics Hruscsovnak – az SZKP KB első titkárának első sorban a Lengyelországban kialakult helyzet megoldása okozott komolyabb fejtörést. Magyarországnak jelentősége a szovjet vezetés számára eltörpült. Hruscsov több ízben kifejtette, hogy Magyarországon adott esetben készek minden eszközt felhasználni.

Ezért a hadtest parancsnoka már 1956 júliusában parancsot kapott: készítsen tervet a szovjet csapatoknak „a szocialista társadalmi rend fenntartása, védelme, adott esetben helyreállítása” érdekében történő alkalmazására. A terv kidolgozását Malasenko ezredesre bízták, aki azt Jurij Vlagyimirovics Andropov nagykövet és Mihail Fjodorovics Tyihonov altábornagy – Bata István vezérezredes, honvédelmi miniszter szovjet katonai „főtanácsadója” – közreműködésével és segítségével rövid időn belül el is készítette. Az ezzel kapcsolatos munkálatok során az ezredes tanulmányozta a honvédség, a rendőrség és a belső karhatalom hasonló

¹² *Szabad Nép*, 1955. augusztus 1. Idézi Pataki István „Egyezmények” a szovjet csapatok magyarországi tartózkodásáról. *Múltunk*. 1995. 3. szám. 130. p.

¹³ Uo.

¹⁴ Je. I. Malasenko: *Oszobij Korpusz v Ognye* Budapesta. *Vojenno Isztoricseskij Zsurnal*. 1993. 10. sz. 22–30. p. (I. rész)

célú terveit is. Így figyelembe vette a magyar politikai vezetés álláspontját, mely szerint rendszerellenes megmozdulás esetén az aktív tevékenységet – a tömegoszlatástól a harctevékenységig – a magyar államvédelmi szervek, a rendőrség és szükség szerint a magyar hadsereg erői hajtották volna végre.

A tervben rögzítették, hogy a fővárosban lévő fontosabb objektumok védelme a 2. gépesített gárdahadosztály – parancsnoka Szergej Vlagyimirovics Lebegyev vezérőrnagy – feladata, míg a 17. gépesített hadosztály – parancsnoka Anton Vasziljevics Krivoszejev vezérőrnagy – fő erői adott esetben az osztrák határ lezárását, a működésük körzetében a rend fenntartását kapták. A hadosztály kötelékébe tartozó harcckocsiezred – állomáshelye Hajmáskér – a Budapesten bevetésre tervezett erők tartalékát képezte.

A repülőhadosztályoknak és a hadtest közvetlen irányítása alá tartozó fegyvernemi és szakcsapatoknak a laktanyák, repülőterek, állások, raktárak és egyéb objektumok védelmét, valamint állomáshelyeiken a rend fenntartását határozták meg.

A terv részeként kiadott „különleges utasításban” többek között meghatározták az alegységek, egységek tevékenységének rendjét, az objektumok őrzésével, védelmével összefüggő feladataikat, a magyar egységekkel történő együttműködés formáját. Ebben részletesen szabályozták a fegyverhasználat kérdését is.

A terv, amelyet Lascsenko altábornagy hagyott jóvá, a „*Volna*” – magyarul „*Hullám*” – fedőnevet kapta, és annak végrehajtását a „*Kompassz*” – magyarul „*Iránytű*” – jelszó elhangzását követően kellett megkezdeni.

A hadtest vezetése a Vezérkarnak október elején küldött jelentésében már felhívta a figyelmet a megmozdulások lehetőségeire. Számolva a helyzet súlyosbodásával Lascsenko altábornagy október közepén elrendelte, hogy a parancsnokok állomáshelyeiken legyenek készen a szükségessé váló intézkedések megtételére. Malasenko ezredes október 22-én Budapestre érkezett, hogy személyesen is tájékozódjon a helyzetről. Az ezredes ekkor értesült a másnapra tervezett tüntetés előkészületeiről is.¹⁵

A hadosztályparancsnokok eligazítása megtörtént, akik a feladat végrehajtásához szükséges adatok beszerzésére is lehetőséget kaptak. A ma-

gasabb egységek, egységek és alegységek speciális felkészítése 1956. október 23-ig nem kezdődött meg.

1956. október 23-án a magyar politikai vezetés egy része tudott arról, hogy adott esetben a szovjet erők karhatalmi célú alkalmazása lehetséges. Gerő Ernőnek, illetve Hegedüs Andrásnak azt is tudnia kellett, hogy a szovjet csapatok a karhatalmi feladatok végrehajtására – a magyar hadsereg és a belső karhatalom hasonló célú és tartalmú feladataihoz igazodó – részletes tervekkel is rendelkeztek.

Véleményem szerint egyértelmű, hogy a Szovjetunió mindenkori politikai vezetésének döntései alapján vezető funkcióba helyezett – a szovjet vezetés Magyarországgal kapcsolatos politikai elhatározásait feltétel nélkül megvalósító – magyar vezetők az így szerzett, „megszolgált” hatalmuk megvédése érdekében – a következményekkel nem számolva – szinte reflexszerűen fordultak a Szovjetunióhoz segítségért.

Fontos kihangsúlyozni, hogy a szovjet csapatok október 23-i bevetésével – függetlenül attól, hogy azt kérték, vagy a bevetés tényét csak tudomásul vették – a magyar politikai vezetés meghatározó része egyetértett.

A szovjet vezetőknek a válság kezelésével kapcsolatban adott „tanácsait” elfogadták, és azok végrehajtását magukra nézve kötelezőnek tartották. Bizonyítható, hogy a szovjet vezetők által kijelölt – majd az események hatására többször módosított – mozgástér határait október 23-a és 28-a között a magyar vezetés egyetlen lényeges kérdésben sem lépte át.

Ez természetesen nem azt jelenti, hogy rész kérdésekben ne lettek volna viták, de a menet közben bekövetkezett súrlódások, félreértések, félrehallások sem eredményezték október 31-ig azt, hogy a szovjet vezetés a magyar vezetéstől a támogatását megvonta volna.

A szovjet vezetés a Gerő Ernő, október 25-től Kádár János vezette pártot és az október 28-ig csak formálisan létező, Nagy Imre nevével fémjelzett állami vezetést a kialakult válság – szovjet érdekeknek megfelelő – kezelésére alkalmasnak tartotta.

A fentiekkel összefüggésben nem kerülhető meg annak kimondása sem, hogy a szovjet és magyar legfelső politikai vezetés – a válság kezelésével kapcsolatos alapkérdések meghozatalában – egységes volt, így véleményem szerint egységes a felelősségük is mindazokért a következményekért, amelyek ezeknek a döntéseknek a hatására Magyarországon bekövetkeztek.

¹⁵ Je. I. Malasenko: A Különleges Hadtest Budapest tüzeiben... In: *Szovjet katonai intervenció 1956.* – 1996. 214–217. p.

A szovjet csapatok hadműveletei Magyarországon 1956 őszén

1956. október 23-án a magyar vezetés, közvetlenül Gerő Ernő, az MDP első embere – miután nem bízott a Magyar Néphadsereg határozott fellépésében – kérte a szovjet vezetést, hogy a Különleges Hadtest erőinek bevetésével segítse az „ellenforradalmi, fasiszta elemek” rendszerellenes megmozdulásának leverését. Hruscsov ezt azzal a feltétellel engedélyezte, ha a magyar kormány vagy annak elnöke Hegedüs András ezt írásban is kéri.

Miután Gerő erre ígéretet tett, az SZKP Központi Bizottságának jóváhagyásával a Vezérkar – magyar idő szerint 18 óra körül – elrendelte a Különleges Hadtest harcászati helyzetbe helyezését. Három óra múlva Vaszilij Danilovics Szokolovszkij marsall, a Vezérkar főnöke telefonon utasította a hadtest parancsnokát: a szovjet csapatok vonuljanak Budapestre, és a magyar honvédségnek, rendőrségnek, valamint a belső karhatalom erőinek a rend helyreállításához nyújtsanak segítséget.

22 órakor a szovjet csapatok Kecskemét, Cegléd, Szolnok, Székesfehérvár és Sárbogárd helyőrségekből megkezdtek a menetet Budapest irányába. A hadtest vezetésének szűk törzse éjjelkor érkezett Budapestre, és a Honvédelmi Minisztérium épületében, majd a Malasenko ezredes vezette operációs csoport közvetlen irányításával megkezdtek tervezett feladataik végrehajtását.

Amikor a hadtest törzse a Honvédelmi Minisztériumba megérkezett csak úgy záporoztak a párt vezetőinek, a kormány tagjainak és a katonai vezetőknek a kérései. Ezek többnyire a fontosabb objektumok védelmének megerősítésére, a kerületi pártbizottságok és rendőrkapitányságok, a raktárak és laktanyák, illetve a fontosabb személyek lakásainak a megvédésére vonatkoztak. A hadtest parancsnoksága hamarosan belátta, hogy a fenti kérések teljesítéséhez nem rendelkeznek elégséges erőkkel, és ami a legfontosabb, a hadtest alapvető feladatát ekkor már a fegyveres csoportok szétvérese, a rend helyreállítása képezte.

Október 24-én Budapesten volt kb. 7 ezer magyar katona és 50 harckocsi. A Honvédelmi Minisztérium jelentése ezen a reggelen kb. 4500 katona bevetéséről és 1300 fő központi tartalékról adott számot.¹⁶

Október 24-én és az azt követő napokban a szovjet párt-, állami- és katonai vezetők egymás után

érkeztek Budapestre. A Különleges Hadtest parancsnokának harcálláspontján – szovjet tábornokok és tisztek kisebb csoportjának a kíséretében – váratlanul megjelent Ivan Alekszandrovics Szerov, a KGB főnöke, Mihail Szergejevics Malinyin hadseregtábornok, a Vezérkar Főnökének első helyettese.

Egy kis kitérővel – a repülőgép Veszprémben szállt le – páncélozott személygépkocsival Budapestre érkezett Anasztasz Ivanovics Mikojan, az SZKP KB Politikai Bizottságának tagja és Mihail Andrejevics Szuszlov, a KB elnökségének tagja is, akik a helyzetről ekkor már sokkal objektívebb tájékoztatást kaptak.

A hadtest vezetése nekik jelentett a városba vezényelt szovjet csapatok tevékenységéről. Andropov, Szerov, Mikojan és Szuszlov ekkor úgy értékelték, hogy Magyarországon imperialista összeesküvés van, és ha a Szovjetunió nem nyújt katonai segítséget, akkor Magyarországon ellenforradalom-jellegű folyamat alakulhat ki, és a NATO részéről az agresszió veszélye is fennáll.

A helyzet súlyosbodása, valamint az, hogy a magyar rendőrséggel és hadsereggel tervezett együttes, összehangolt tevékenység nem alakult ki, a szovjet katonai vezetést terveik pontosítására kényszerítette. Legfontosabb feladatuknak elsősorban a fegyveres csoportoknak a megvédésre kijelölt objektumokból történő kiverését, a város legfontosabb objektumainak a védelem alá helyezését és a város központjában a felkelők lefegyverzését tartották.

A 2. hadosztály parancsnokának a vezetésével elsőként – október 24-én hajnali két órakor – a 37. harckocsiezred érkezett Budapestre. Tüzet – a parancs szerint – csak megtámadásuk esetén nyithattak. A harckocsiezred utasítást kapott az MDP KV Akadémia utcai székházának, a Parlament és a szovjet nagykövetség épületének, valamint a Dunán lévő hidaknak a megvédésére, a Rádió visszafoglalására. A szovjet csapatok tájékozódásának segítése érdekében magyar tiszteket küldtek ki a Honvédelmi Minisztériumból.

A 2. hadosztály főerői Budapestre csak hajnali 3 órakor érkeztek. Az 5. gépesített ezred Kecskemétről, a 6. gépesített ezred Szolnokról és a 87. nehézhírlöveg-ezred Ceglédről érkezett. A hadosztály egységei a fentiekén kívül feladatuk a Külügyminisztérium, a Nemzeti Bank, a repülőtér, a fegyverraktárak védelmének a megerősítését, a központi telefonközpont és a *Szabad Nép* szerkesztőségének visszafoglalását, valamint a fegyveres csoportok lefegyverzését és a rendőrségnek való átadását kapták.

A beérkezett egységek azonnal harcba bocsát-

¹⁶ Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban HL) '56-os gyűjtemény, 8. őrzési egység (a továbbiakban ő. e.) 131, 134, 144, 145, 150. p.

koztak, és a fegyveres csoportoktól több objektumot visszafoglaltak, a pályaudvarokat, hidakat és néhány raktárt az ellenőrzésük alá vontak. A harcokcsiezred alegységei a Rádió épületeiből csak egyet tudtak a felkelőktől visszafoglalni. A többi épület megszállására a gyalogság támogatása nélkül nem volt lehetőségük. A felkelők csak ezen a helyen 4 szovjet harckocsit harcképtelenné tettek.

A szovjet katonai vezetés előtt a helyzet 24-én a déli órákra tisztázódott. Számukra is egyértelművé vált, hogy a fontosabb objektumok közül több a fegyveres csoportok kezébe került, a rendőrség erői dezorganizálódtak, passzívok voltak, a magyar egységek az aktív harctevékenység folytatására határozott parancsot nem kaptak, és sok katona és néhány szervezett alegység is átállt a felkelők oldalára. Felfedték a fegyveres csoportok helyét. Becslésük szerint Budapesten a fegyveres felkelők együttes létszáma kb. 2000 fő volt, akik tapasztalataik szerint a legaktívabbak a VIII. és IX. kerületben voltak.

Október 24-én a szovjet csapatok az összes átlaluk is fontosnak tartott objektumot – a Parlamentet, az MDP KV, a Fővárosi Tanács, a Budapesti Pártbizottság, a Nemzeti Bank, a Főposta épületét, a pályaudvarokat és a hidakat – az ellenőrzésük alá vonták.

Folytatódott a harc a város központi és délkeleti részében, a Rádiónál, a Corvin mozi környékén és az Üllői úton. Elfogtak, lefegyvereztek és a rendőrségnek átadtak kb. 300 felkelőt.

A nap második részében megérkezett Hajmás-kérről a 17. gépesített gárdahadosztály kötelékébe tartozó 83. harckocsi- és az 57. gépesített ezred is. Ezek feladatként Budán a rend megteremtését és a hidak budai hídfőinek a megvédését kapták.

A Budapesten lévő szovjet csapatok létszáma nem haladta meg egy hadosztály létszámát. A fegyveres felkelők ellen bevetett 6000 katona, 290 harckocsi, 120 páncélozott szállító harcjármű és a 156 ágyú kevésnek bizonyult.¹⁷

Ezt felismerve a szovjet hadvezetés a Kárpáti Katonai Körzet lövészhadtest-állományából a 128. lövész-, továbbá más források szerint a 39. gépesített gárdahadosztályt, valamint a Románia területén állomásozó szovjet önálló gépesített hadtest alárendeltségébe tartozó 33. gépesített hadosztályt Magyarországra, fő erőivel Budapestre rendelte.

Egyes szovjet források szerint az így riadókészültségbe helyezett és „rendcsinálás” céljából bevetett

öt hadosztály állományába 31 500 fő, 1130 harckocsi és önjáró löveg, 616 tüzérségi löveg és aknavető, 185 légvédelmi löveg, 380 páncélozott szállító harcjármű és 3830 gépkocsi tartozott.

Riadókészültségbe helyezték a Kárpáti Katonai Körzet egy vadászrepülő- és egy bombázórepülő-hadosztályát is. Így a Különleges Hadtest légierőivel együtt összesen 159 vadászrepülő és 122 bombázó várt bevetési parancsra. A szovjet katonai erők felvonulásának ezen időszakában a vadászrepülőök fedezték a menetben lévő csapatokat, a bombázó repülőök a repülőtereiken láttak el fokozott készenléti szolgálatot.¹⁸

Október 25-én még alig virradt, amikor Budapest több pontján ismét fellángoltak a harcok. A szovjet hadvezetés változatlanul gyalogsági támogatás nélkül, harckocsikkal és a felülről nyitott, gumikerekekre páncélozott szállító járműveken – találó néven a „nyitott koporsókban” – küldte katonáit a biztos halálba. Néhányszor kísérletet tettek a szovjet harckocsi- vagy gépesített alegységek és a magyar gyalogos erők együttes alkalmazására, de ezek a próbálkozások rendre kudarccal végződtek.

A szovjet csapatok az 1956-os magyarországi beavatkozás során – a legfelsőbb politikai vezetés döntése alapján, az érvényben lévő harcászati szabályzatok előírásait megsértve – a magasabb műszaki színvonalat képviselő harci technika felvonultatásával, erődemonstrációval próbálták véget vetni a felkelésnek. Ilyen megfontolásból jelentek meg Budapesten október 24-én, a hajnali órákban a szovjet Különleges Hadtest páncélos járművei, T-34-es harckocsijai, és kezdték meg „elrettentő”, valójában öngyilkos cirkálásukat a város főbb közlekedési útvonalain, csomópontjaiban.

A lakott településeken folytatott harc megvívásának legegyszerűbb harcászati szabályait felrúgva, felderítés, gyalogos támogatás – tehát a győzelem esélye – nélkül újra és újra beküldték harckocsijaikat és a felülről nyitott, minimális védelmet sem biztosító páncélozott szállító járműveiket a felkelők részére kitűnő harci terepül szolgáló, jó manőverezési lehetőséget és megfelelő védelmet biztosító szűk utcák magas házai közé.

A spontán módon összeverődött, szervezetlen, alacsony színvonalú fegyverzetel rendelkező, helyüket állandóan változtató fegyvereseket és azok kisebb csoportjait ezzel a taktikával nem tudták megfélemlíteni, a harctól visszatartani.

Október 25-én reggel Budapestre érkezett Ro-

¹⁷ Je. I. Malasenko: Oszobij Korpusz v Ognye Budapesta. *Vojenno Isztoricseskij Zsurnal*. 1993. 10. sz. 30. p. (I. rész)

¹⁸ Jelentés az SZKP Központi Bizottságának. 1956. október 24. (aláírta: G. Zsukov és V. Szokolovszkij). In: *Hiányzó lapok 1956 történetéből*, 99–100. p.

mániából a 33. gépesített gárdahadosztály – parancsnoka Gennadij Ivanovics Obaturov tábornok –, és az esti órákban N. A. Gorbunov ezredes parancsnoksága alatt a fővárosba befutott a 128. lövész-gárdahadosztály is. Mivel ezen a napon a felkelők ellenállása a városban tovább erősödött a 33. hadosztály részére feladatuk megsabták, hogy a város központi részeit – a Kőbánya és az Üllői út szektort, a Duna-parton lévő területeket, a Rádió épületét, a Kilián laktanyát és a Corvin mozi körzetét – tisztítsa meg a fegyveres csoportoktól, és a „hadosztály elővédjében” lévő 104. gépesített gárdaezred elsőként jusson ki a Parlamenthez. Amikor Obaturov tábornok hadosztályának néhány egysége menetből betört a városba, a felkelők egy harckocsit és egy páncélozott szállító harcjárművet a bennük lévő két ezredessel együtt kilőttek, és a törzs rádióállomását is megsemmisítették. A Ferenc körúton a hadosztály tüzérezredét az utca két oldaláról lőtték a felkelők, és a 2. osztályát majdnem teljes egészében elvesztette. Az ezred parancsnoka életveszélyesen megsebesült.

Október 25-én este a 128. lövész-gárdahadosztály – előrevetett osztagként alkalmazott – 315. lövészgárdaezrede azt a feladatot kapta, hogy Budán a fegyveres csoportokat semmisítse meg.

Október 26-án a 33. hadosztály törzse megszervezte a felderítést, és az ellenálló fegyveres csoportok felszámolása érdekében folytatták a harctevékenységet. Október 27-én a hadosztály egységei több háztömböt megtisztítottak, de a Corvin mozi és a Kilián laktanya környékén lévő ellenállási csomópontot nem tudták felszámolni. Ez volt az ellenállás erős gócpontja, amelynek megsemmisítése nélkül Budapesten a felkelést nem lehetett leverni.

A Központi Vezetőség határozata alapján a szovjet és a magyar katonai vezetés ekkor már döntött arról, hogy 28-án hajnalban a magyar csapatok bevonásával megsemmisítő csapást mérnek a Corvin köz és a Kilián laktanya környékén egyre szervezettebben és főleg egyre eredményesebben harcoló felkelőkre.

A feladat végrehajtásába bevonták az alapvetően Budán tevékenykedő 128. lövész-gárdahadosztály erőit is.

A 17. gárdahadosztály aegységei ebben az időszakban az osztrák határ védelmére készültek. A szovjet vezetés – teljesen alaptalanul – egy amerikai és nyugatnémet provokáció veszélyével számolt.

Így Budapesten ebben az időszakban három – a 2. és 33. gépesített, valamint a 128. lövész – gárdahadosztály és a 17. gépesített hadosztály részei

tevékenykedtek. Ezek létszáma együttesen elérte a 20 000 főt.¹⁹

A szovjet és magyar politikai és katonai vezetés nem volt felkészülve ilyen erejű határozott szembenállásra. Sokáig nem értették meg, hogy a szovjet csapatok által alkalmazott harcmód a Budapesten bevett szovjet csapatok vereségéhez vezethet.

Később, magukhoz térve a komoly veszteségekkel járó meglepetésből, bénultságból, a fegyveres csoportok, az ellenállás fő gócai ellen indított támadás előkészítése érdekében igyekeztek megszerezni azokat a felderítési adatokat, melyek alapján megtudhatták, hogy hol, milyen erők harcával kell számolniuk. Például harckocsikat rendeltek tüzelőállásba a felkelők feltételezett helyétől viszonylag messze, majd harckocsikat küldtek a veszélyeztetett útszakaszra. Az álló harckocsikból figyelték, hogy az utca közepén lehetőleg teljes sebességgel haladó harckocsikra honnan lőnek, és az így felderített tüzelőállásokra mérték tűzcsapást. Ez a módszer az okozott és elszenvedett veszteségek ellenére sem járt eredménnyel például a város olyan részeiben, mint amilyen a Corvin köz és környéke is volt. Az Üllői úton a Nagyvárad tértől a Kálvin térig és a Nagykörúton a Mester utcától a Rákóczi útig a különálló, egymástól többé-kevésbé független felkelőcsoportok szinte összefüggő ellenállási láncolatot alakítottak ki.

A szovjet katonai vezetés előtt tehát egyértelművé vált, hogy a gyors győzelemre nincs remény addig, amíg a forradalom fő bázisai léteznek. A politikai és katonai vezetés – mint láthattuk – a kezdeti zűrzavar után egyre pontosabb képet kapott a felkelők erejéről. Ebből arra következtettek, hogy a legjelentősebb fegyveres csoportok állásai ellen indított összpontosított támadással döntő fordulat következhet be a harcok menetében. A felkelés leverése legfontosabb előfeltételének a Corvin köz és a környékén lévő – a Kilián laktanyát is idesorolták – felkelő erők ellenállásának a megtörését tartották.

Az október 27-én kiadott, másnapi akcióra vonatkozó harcparancs szerint a támadást a szovjet és magyar erők két irányból – a Nagyvárad tér és a Kálvin tér felől az Üllői úton – tervezték végrehajtani. A támadást a szovjet erők megindították, de az első jelentősebb veszteségek után annak végrehajtását bizonytalan időre elhalasztották.

¹⁹ Je. I. Malasenko: *Oszobij Korpusz v Ognye Budapesta. Vojenno Isztoricseskij Zsurnal*. 1993. 11. szám, 30. p. (II. rész)

A szovjet csapatok kudarca – a politikai helyzet átértékelése

A magyar pártvezetés – az SZKP Elnökségének Magyarországra küldött képviselőivel fő kérdésekben jóváhagyott és egyeztetett – intézkedései, taktikázásai az október 28-áig terjedő időszakban kettős célt szolgáltak:

1. Az egyik cél az volt, hogy a tömeget – politikai engedményekkel, követelései egy részének teljesítésével vagy annak ígéretével – leválasszák a hatalom és a szovjet csapatok ellen harcot folytató fegyveres csoportokról.

2. A másik, a fő cél pedig az volt, hogy a fegyveres ellenállást – elsősorban a szovjet csapatokra támaszkodva – megtörjék.

(Nagy Imre miniszterelnök tevékenysége elsősorban a támogatásával is született párthatározatok végrehajtására korlátozódik.)

A felkelőcsoportok harci sikerei, a magyar fegyveres erők alkalmazhatatlansága és a szovjet csapatok kudarca a magyar legfelső politikai vezetésben tovább erősítette azok táborát, akik a kialakult válság megoldásában elsősorban a politikai eszközök alkalmazását tartották célravezetőnek.

Két lehetséges út állt a vezetés előtt. Az egyik, hogy továbbra is elutasítja a nép jogos követeléseit, nem változtat a kormány összetételén, és a szovjet hadseregre támaszkodva folytatja a harcot. Ennek az útnak a választása esetén a hatalom képviselői elveszítették volna a harcokba még be nem kapcsolódó, de a felkelőkkel kezdettől szimpatizáló lakosság bizalmát és kapcsolatát, és az újabb áldozatok, pusztulás még jobban elmélyítette volna a szakadékot a lakosság és a kormány között. Mivel ez az út járhatatlannak bizonyult – és ezzel akkor még a Magyarországon tartózkodó szovjet politikai vezetők Mikojan és Szuszlov is egyetértettek –, a magyar párt és állami vezetés újabb engedmények megtételére kényszerült.

A Politikai Bizottság és a Központi Vezetőség október 28-i üléseit követően az események felgyorsultak. 28-án 13 óra 20 perckor a kormány a rádión keresztül elrendelte az általános azonnali tüzszünetet. A magyar párttestület kormányprogramként elfogadott döntését Nagy Imre mint miniszterelnök ismertette.

A kérdésre – Ellenforradalom? Nemzeti demokratikus forradalom? – Nagy Imre a következő választ adta:

„A kormány elítéli azokat a nézeteket, amelyek szerint a jelenlegi hatalmas népmozgalom ellenforradalom volna. Kétségtelen, hogy úgy, ahogy minden nagy népmegmozduláskor történni szo-

kott, kártékony elemek az elmúlt napokat is felhasználták közönséges bűncselekmények elkövetésére. Tény az is, hogy reakciós, ellenforradalmi elemek is bekapcsolódtak, és igyekeztek az eseményeket felhasználni a népi demokratikus rendszer megdöntésére. De az is vitathatatlan, hogy ezekben a megmozdulásokban elemi erővel bontakozott ki egy nagy, egész népünket átfogó és eggyé forrasztó nemzeti demokratikus mozgalom. Ez a mozgalom célul tűzte ki, hogy biztosítsa nemzeti függetlenségünket, önállóságunkat, szuverenitásunkat, kibontakoztassa társadalmi, gazdasági, politikai életünk demokratizmusát, mert csak ez lehet a szocializmus alapja hazánkban.”²⁰

Nagy Imre többek között bejelentette:

„A kormány a további vérontás megszüntetése és a békés kibontakozás biztosítása érdekében elrendelte az általános, azonnali tüzszünetet. Utasította a fegyveres erőket, hogy csak abban az esetben tüzeljenek, ha megtámadják őket. Ugyanakkor felhívja mindazokat, akik fegyvert fogtak, hogy tartózkodjanak minden harci cselekménytől, és fegyverüket haladéktalanul szolgáltassák be.

A rend védelmére és a közbiztonság helyreállítására haladéktalanul megalakul az új karhatalom a honvédség és a rendőrség alakulataiból, valamint a munkások és az ifjúság felfegyverzett osztagaiból.

A magyar kormány megállapodott a szovjet kormánnyal, hogy a szovjet csapatok azonnal megkezdik kivonulásukat Budapestről, s az új karhatalom megalakulásával egyidejűleg elhagyják a város területét.

A magyar kormány tárgyalásokat kezdeményez a Magyar Népköztársaság és a Szovjetunió közötti kapcsolatokról, többek között a Magyarországon állomásozó szovjet haderő visszavonásáról...

A rend helyreállítása után egységes, új államrendőrséget szervezünk, és az Államvédelmi Hatóságot megszüntetjük. Senkinek semmi bántódása nem eshet, hogy a fegyveres harcokban részt vett...”²¹

Az MDP Központi Vezetőségének üléséről kiadott – a Rádióban a fenti nyilatkozat után ismertetett – közleményben többek között elhangzott, hogy a fenti testület „helyesli a Magyar Népköztársaság kormányának mai nyilatkozatát”, és a Központi Vezetőség – „tekintettel az előállott rendkívüli helyzetre” – a jogosítványait egy hattagú pártelnökségre ruházta át, amelynek elnöke Kádár János, tagjai: Apró Antal, Kiss Károly, Münnich

²⁰ *A forradalom hangja...* 131–132. p.

²¹ Uo.

Ferenc, Nagy Imre és Szántó Zoltán. „A pártelnökség felhatalmazása a lehető legrövidebb idő alatt összehívandó IV. pártkongresszusig érvényes. A párt elnöksége munkájában a Központi Vezetőségre és a Politikai Bizottságra támaszkodik.”²²

A fordulat hátteréről, az ezt megelőző egyeztetésekről nyerhetünk további értékes információkat Ripp Zoltán tanulmányából, aki az önmaga által feltett kérdésre – „Mi vezette a szovjet küldötteket arra, hogy elfogadják a változást, s hogy mit is fogadtak el az első menetben?» – a következő választ adta:

„Valószínűleg sokat nyomott a latban, hogy nemcsak a kezdettől bizalmatlanul fogadott Nagy Imre képviselte a fordulat politikáját, hanem a pártvezetés álláspontját közvetítő Kádár is meggyőződésből érvelt mellette. A szovjet politikusoknak számba kellett venniük az addigi katonai fellépés eredménytelenségét és ennek következményeit. Függetlenül a Corvin köz elleni akció kimenetelétől, a napok óta jószerint pihenés nélkül bevetésben részt vett szovjet csapatok sorait rendezni kellett, ez pedig a harcból való kivonást, az átcsoportosítást és a többi, ilyenkor szokásos lépést követelte volna meg. Az eredetileg tervezett demonstratív, majd az utána követett korlátozott, inkább defenzív-reagáló harctevékenység kudarca után a sorok rendezése vagy új csapatok összpontosítása nélkül nem is lehetett volna az országossá terebélyesedő felkelés felszámolását célzó hadműveletet megkezdeni. A magyar hadsereg megbízhatósága és ütőképessége, jóllehet voltak a hatalom szempontjából intaknak tűnő egységei, erősen kétesnek látszott...”²³

A párt kétségbeesítő állapota, illetve a Nagy Imre esetleges lemondásának következményeitől való félelem miatt Mikojanéknak az „események átértékelésében meg kellett tenniük az első lépéseket, hogy közelítsenek a közvélemény által elfogadható formulához. Ehhez legalább annyi kellett – olvasható Ripp Zoltán tanulmányában –, hogy a hangsúlyt a múlt bűnei miatt érzett jogos felháborodásra és a legfontosabb követelések elfogadására helyezték.”²⁴

²² I. m. 133. p.

²³ Ripp Zoltán: A pártvezetés végnapjai 1956. október 23–31. In.: *Ötvenhat októbere és a hatalom – A Magyar Dolgozók Pártja vezető testületeinek dokumentumai (1956. október 24.–október 28.)*. A bevezetőt írta és a dokumentumokat kiadáshoz rendezte: Horváth Júlia. Budapest, Napvilág Kiadó, 1997. (A továbbiakban: *Ötvenhat októbere és a hatalom*) 278–279. p.

²⁴ Uo.

A DEMOKRATIKUS ÁTALAKULÁS ELSŐ LÉPÉSEI

A felkelő-szabadságharcos csoportokból is szerveződő Nemzetőrséget, illetve a halaszthatatlan változások eléréséért egyre radikálisabb módszerekkel fellépő tömegeket korántsem elégitette ki a szovjet csapatok „rend helyreállítása utáni” kivonásának és az 1953-ban – az egységes Belügyminisztérium felállításakor – felszámolt, tehát valójában nem létező szervezet, az Államvédelmi Hatóság „rend helyreállítása utáni” megszüntetésének ígérete.

A magyar társadalom meghatározó részének fő céljává a szovjet csapatok azonnali – egyes megfogalmazások szerint 1956. december 31-ig történő – távozásának az elérése; az államvédelmi szervezetek azonnali felszámolása, az államvédelmi állomány felelőssége törvényes úton történő kivizsgálásának a megkezdése; a magyar erőszak-szervezetek tevékenységének forradalmi szervezetek által történő irányításának és ellenőrzésének a megvalósítása; és a fentiek – illetve a most nem részletezett többi követelés – teljesítésének legfőbb biztosítékát képező, a felkelő-szabadságharcos csoportokat is magukban foglaló Nemzetőrség megteremtése vált.

Az október 28-i kormánynyilatkozat fontos részeit a magyar közvélemény azonnal átértelmezte. Nem az volt a fontos, hogy mit hallott, hanem az vált mozgósító és cselekvő erővé, amit hallani, és főleg amit elérni és megvalósítani akart. A *Szabad Nép* október 29-én *Hajnalodik* címmel megjelentett vezércikke a Nagy Imre által elmondottakat teljesen szabadon értelmezte. Így „jelentette be” Nagy Imre, hogy a „szovjet csapatok kivonulása Budapestről már a tegnap esti órákban megkezdődött [...] és ez az első lépés ahhoz, hogy a támaszpontjukra való visszatérés után végérvényesen elhagyják hazánk területét”; az „Államvédelmi Hatóságot a kormány megszünteti, s egységes demokratikus rendőrséget szervez”; „a kormány felhívja a fegyveres ifjúságot, hogy a szovjet csapatok kivonulása után, illetve már annak megkezdésével egy időben is segítsen a rend helyreállításában, megteremtésében, küzdjön kart karba öltve a magyar katonákkal és rendőrökkel és munkászászlóaljakkal, saját testvéreivel.”²⁵

A kormánynyilatkozatban oly tágan értelmezett „rend” és főleg a rend megteremtésének módja ebben az írásban – véleményem szerint – az eddigiektől eltérően egészen más értelmet nyert.

²⁵ *A forradalom hangja...* 171–172. p.

A szovjet és a magyar pártvezetők, a kormány tagjai közül senkinek nem volt bátorsága, hogy jelezze: mi nem ezt akartuk, mi nem ezt mondtuk, a kormánynyilatkozatban nem ez hangzott el.

Az államvédelmi szervezet felszámolása

A politikai vezetés a még megmaradt hatalma megvédése érdekében az államvédelmi beosztottak és a Belső Karhatalom erőinek jelentősebb részét a rendőrséghez, kisebb hányadát a honvédséghez próbálta átcsoportosítani. Ez a kísérlet a rendőrök és a katonák határozott ellenállása következtében már az első pillanattól kezdve kudarcra volt ítélve.

Október 29-én a déli hírekben Münnich Ferenc bejelentette, hogy megkezdte az egységes, demokratikus rendőrség szervezését, melynek legfontosabb feladata a közrend és a közbiztonság mielőbbi helyreállítása, a túlkapaszkodások, a lakosság zaklatásának és más rendellenességeknek a megakadályozása lesz.

Az „egységes rendőrség” megfogalmazás azt jelentette, hogy ebben az „új” szervezetben, ha más megnevezéssel is, de feltétlenül helyük van az államvédelmi szerveknek és azoknak az államvédelmi beosztottaknak is, „akik múltbéli magatartásuk és viselkedésük alapján arra érdemesek”. Miután a belügyminiszter ebben a nyilatkozatában az Államvédelmi Hatóság megszüntetésének módjáról nem szól, indokolt lehet Münnich azon bejelentése, hogy a rendőrség átszervezése országosan kizárólag a Belügyminisztérium feladata.²⁶

Öt órával később, a 17 órás hírekben a fentieket – nem tudni, kinek a döntése alapján – azzal egészítették ki, hogy az „új, demokratikus rendőrség” megszervezésének részeként a belügyminiszter „megszüntetett minden különleges, speciális joggal felruházott rendőri szervet. Megszüntette az Államvédelmi Hatóságot is, mert ilyen szervezetre demokratikus rendszerünkben nem lesz szükség. A főváros utcáin már semmiféle államvédelmi szervekhez tartozó alakulat nincs szolgálatban. Azok, akik ma az átszervezés alatt álló államrendőrségünkben szolgálnak, olyan emberek, akiknek a múlt bűneiért felelniük nem kell”.²⁷

Mint látható, ebben a közleményben sincs szó arról, hogy a volt államvédelmi beosztottak nem lehetnek a rendőrség tagjai. A vezetés valós szán-

dékait mutatja többek között az is, hogy azonnal megkezdődött az államvédelmi beosztottak rendőrruhába öltöztetése és az igazolványok kicserélése.

Kiszely Gábor az Államvédelmi Hatóságról készült munkájában az átöltöztetés kezdetét október 26-ra teszi. A szerző fenti állítását a KGB főnöke október 26-i jelentésére alapozza, melyben Szerov a következőket állapította meg: „Budapesten az új belügyminiszternél [Münnich Ferencnél] tartott értekezlet után újra dolgozni kezdtek a kerületi államvédelmi és rendőri apparátusok. Provokációk elkerülése végett az ÁVH-sokat rendőregyenruhába öltöztették”.²⁸

A politikai vezetés jó ideig gondolni sem akart az államvédelmi beosztottak leszerelésére. Az e tekintetben egyértelmű szándékokra utal Kádár János még október 27–28-án elhangzott értékelése is. „Az államvédelmi csapatok katonaruhába öltöztetett munkások. A mi szavazatunkra indultak harcba, lemosták a gyalázatukat, azokat mi nem dobhatjuk oda az ellenforradalomnak. Lehetséges [...], hogy valamilyen formában belevegyük a készülő [kormány] nyilatkozatba, hogy a Belügyminisztérium szervezetét átalakítjuk...”²⁹

„A belső karhatalom egységeinek új beosztását, nagyobb részének a honvédséghez, más részének a rendőrséghez való átvezénylését vele [Münnich Ferencsel, a belügyminiszterrel] együtt foganatosítottuk...” – vallotta letartóztatását követően Nagy Imre, amit azzal egészített ki, hogy később „a fenyegetett kommunista funkcionáriusok és az ÁVH-alkalmazottak biztonsága érdekében a belügyminiszterrel együtt védőőrizetet rendeltünk el, illetőleg tettük lehetővé”.³⁰

Az október 28-i kormánynyilatkozat államvédelemmel kapcsolatos részének ellentmondásaira többek között a *Magyar Szabadság* október 30-án megjelent első száma is felhívta a közvélemény figyelmét. Az *Államvédelmi Hatóságról* címmel írt cikkben erről többek között a következők olvashatók:

²⁸ Kiszely Gábor: *ÁVH – egy terrorszervezet története*. Budapest, Korona Kiadó, 2000. 346. p. A szerző által idézett forrás: Kahler Frigyes–M. Kiss Sándor: *Kinek a forradalma?* Budapest, Püski–Kortárs, 1997. (továbbiakban *Kinek a forradalma?*) 155. p.

²⁹ Éjjel Kádár János és Nagy Imre Mikojjal és Szuszlovval tárgyalt, valószínűleg a szovjet nagykövetségen. Erről a tárgyalásról Rainer M. János és Ripp Zoltán kutatásai szerint nem maradt fenn közvetlen forrás. Rainer M. János: *Nagy Imre 1953–1958. Politikai életrajz II.* (1956-os Intézet, 1999.) 273. p., Ripp Zoltán: i. m. In: *Ötvenhat októbere és a hatalom...* 269. p.

³⁰ MOL Nagy Imre és társai. XX-5-h 13. kötet 167–168. p.

²⁶ I. m. 180. p.

²⁷ I. m. 188. p.

„Nem elég felosztatni ezt a gyűlölt szervezetet oly módon (erre lehet követeltetni a kormány-nyilatkozatból), hogy egyesítik a rendőrséggel. Az ÁVH felosztását nem szabad így végrehajtani! [...] Senkit, de senkit nem szabad új egyenruhába öltöztetve az új karhatalom uniformisa mögé rejteni. Ne fertőzzék meg az új karhatalmat az ÁVH szellemével, és főleg ne bújtsák a bűnösöket! Azonnali intézkedésekre és ezzel kapcsolatban a közvélemény teljes félreérthetetlen tájékoztatására van szükség!”³¹

Az ebben a kérdésben is kialakult ellentmondásos helyzetben – a kommunista vezetés szándékai ellenére – az államvédelmi erők fokozatosan beszüntették a tevékenységüket. „Nagy Imre 1956. október 28-i rádióbeszédét követően a volt államvédelem október 30-án szervezetileg is megszűnt. Az állomány jelentős része a szovjet csapatokhoz csatlakozott, másik része illegalitásba vonult, közülük több személyt őrizetbe vettek. Az állomány kis százaléka, főleg irodai és technikai beosztottak, a forradalom felhívására, ügyük tisztázása végett jelentkeztek az ügyészségeken.”³² – foglalta össze a történeteket tanulmányában Kajári Erzsébet.

Október 30-án vagy 31-én a Belügyminisztérium központi, elsősorban államvédelmi szervezetek helyet adó épületében felvetődött, hogy a balassagyarmati laktanyába költöznek, de végül az a döntés született, hogy az államvédelmi beosztású állomány a szovjet csapatokkal vonul el. Egy másik elképzelés szerint a Tökölre menekített operatív állomány a munkát a szovjet állambiztonsági szervek oldalán megkezdte volna, de később a miniszterhelyettesek úgy döntöttek, hogy jobb ha ez az államvédelmi állomány is a Szovjetunióba megy.

„Foglalkoztunk mi azzal a gondolattal – idézte fel a történeteket Fekete Károly a Politikai Nyomozó Főosztály 1957-es pártértekezletén –, hogy összeszedünk elvtársakat, és megindítjuk az ellentámadást, de nem volt merszünk hozzá, ez az igazság.” Az okokat boncolgatva Fekete Károly úgy vélte „az állomány demoralizálódott akkor, amikor véres kezűeknek, gyilkosoknak nevezték őket.”³³

Az államvédelmi szervek felosztása az államvédelmi beosztottak teljes kiszolgáltatottságát vonta maga után.³⁴ Az átértékelés, amely az államvédelmi

szerveket közvetve „ellenforradalmi erőnek” minősítette, az állományt dezorganizálta. „Ehhez járult még hozzá – olvasható az Adminisztratív Osztály által készített összefoglalóban –, hogy úgy a Párt [tehát Kádár János], mint a Kormány [például a belügyminiszter Münnich Ferenc] az ellenforradalmárokkal együtt rágalmazta az államvédelemhez tartozó beosztottakat, és védtelenül hagyta azokat, kidobta őket az utcára.”³⁵

Az államvédelmi beosztottak azonnali eltávolítását követelte a Budapesti Rendőrkapitányság október 30-án megalakított Forradalmi Bizottsága is. „1. A bizottság tagjai javaslatot tettek a Budapesti Rendőr-főkapitányság épületében szolgálatot teljesítő összes ÁVH-beosztott azonnali eltávolítására, figyelemmel az illető személyek saját személyi biztonsága, továbbá a rendőri állomány beosztottainak saját személyi biztonsága megóvása céljából” – olvasható az alakuló ülés jegyzőkönyvében.³⁶

A rendőrök annyira féltek a tömegek haragjától, hogy az Országos Rendőr-főkapitányság Jászai Mari téri épületét a padlástól a pincéig átkutattatták, nehogy egy államvédelmi beosztott valahol megbújjon.³⁷

A bizottság tagjai tiltakoztak az ellen is, hogy a volt államvédelmi beosztottakat rendőrigazolvánnyal lássák el, mert mint mondták: „ez nagymértékben aláásná a forradalmi tömegeknek a rendőrségbe vetett bizalmát, ugyanennél a kérdésnél javaslatot fogadott el a bizottság a tekintetben is, hogy a volt ÁVH-soknak az épületbe való bejárást az épületparancsnokság útján megtiltani rendeli.”³⁸

Kopácsi Sándor ezredes – egyébként maga is kettős, államvédelmi és rendőri beosztásban lévő tiszt – Budapesten az államvédelmi beosztottak üldözését, a „fejvadászatot” megtiltotta, de az önként jelentkezőket „védőőrizetbe” vette, a Főkapitányságra előállítottakat pedig fogdába tetette. A magasabb beosztású államvédelmieket például a Kopácsi ezredes szobája melletti irodában helyezték el. A védőőrizetbe vettek, illetve a lefoglaltak egy részét a Markó utcai vagy a Fő utcai börtönbe szállították.³⁹

Kopácsi ezredes utasítása az volt, hogy az ál-

³¹ 1956 a sajtó tükrében... 144. p.

³² Kajári Erzsébet: Két 1958-as dokumentum a politikai nyomozó szervek tevékenységéről. In.: *Évkönyv 1999.* – VII. Budapest, 1956-os Intézet, 1999. 65. p.

³³ MOL 288/f. 30/1957. 4. ő. e. 27. p. A BM ORFK II. (állambiztonsági) Főosztálya pártbizottság-választó ülésének jegyzőkönyve.

³⁴ Uo. Adminisztratív osztály 1. ő. e. 24. p. Néhány szem-

pont a volt államvédelmi apparátus helyzetéről és politikai állásfoglalásáról készítendő jelentés vázlatához A01/1022/1957.

³⁵ Uo. 2. ő. e. 92. p.

³⁶ MOL XX-5h. 22. doboz 32. kötet. 47. p.

³⁷ MOL 288/f. 30/1957. 4. ő. e. 40. p.

³⁸ MOL XX-5h. op. 22. doboz 32. kötet. 47. p.

³⁹ Uo. op. 6. doboz 20. kötet. 105–106. p.

lamvédelmi beosztottakat röviden ki kell hallgatni arról, hogy hol szolgáltak, a forradalom alatt használtak-e fegyvert, majd át kell őket adni a Fővárosi Ügyészségre. A Főosztály épületében „fogva tartott” államvédelmi beosztottak közül kb. 15-20 főt szállítottak át a Fővárosi Ügyészségre, a többi november 4-én szabadult.⁴⁰

A XIII. kerületi Nemzetőrség Forradalmi Tanácsa egy másik – november 1-jei – határozatában⁴¹ a volt államvédelmi beosztottak elleni önkényeskedések megakadályozását a járőrök feladataként határozta meg: a „szökésben lévő ÁVH-katonákat” elő kell állítani, egyben meg kell akadályozni, hogy „velük szemben népitéletet hajtsanak végre”. Fel kell világosítani a dolgozókat – olvasható az intézkedésben –, „hogy az ÁVH-sokat a törvényesség értelmében nyílt tárgyaláson vonják felelőségre”.⁴²

Ugyancsak részben központi intézkedésre távolították el a BM-állományból a hadsereg intézményeihez és csapataihoz kirendelt elhárító- (államvédelmi) tiszteket. Erre példa, hogy a Honvédelmi Minisztériumban november 1-jén őrizetbe vették a hadseregben dolgozó – államvédelmi beosztású – elhárító tiszteket egy részét is. Ennek a letartóztatásnak közvetlen előzménye, hogy Bata István miniszterségének utolsó napjaiban – október 25–26-án – engedélyezte, hogy a katonai elhárítás tagjai beköltözzenek a HM-be.⁴³

November 1-jén az új miniszter, Janza Károly altábornagy Selmeczi ezredest, a katonai elhárítás vezetőjét arról igyekezett meggyőzni, hogy az elhárító tiszteket felülvizsgálata törvényes keretek között fog lezajlani, ne féljen semmitől. Janza Károly ekkor döntött arról, hogy az elhárító tiszteket – kb. 150 főt – szállítsák át a Fő utcai börtönbe.⁴⁴

Mint látható, a hadsereg a legmagasabb szinten is részt vett az államvédelmi szervezet felszámolásában, az „ÁVH leszerelésében. Ezt igazolja – olvasható a Kahler Frigyes–M. Kiss Sándor szerzőpáros értékelésében – az akkori magyar hadsereg két hadtestéből az egyik, a székesfehérvári 6. Hadtest parancsnoksága által adott jelentés: »Október 28-án a Nemzeti Bizottság Intéző Bizottságának döntése alapján Halász alez., Koroncz alez., és Vincze R. alez. vállalták a megyei ÁVH feloszlása gyakorlati végrehajtását... Az ÁVH és a rendőrség

személyi állománya egy teremben gyűlt össze, ahol Koroncz alez. a bizottság nevében közölte velük az ÁVH működésének megszüntetését. Majd ezután a rendőrség átvette az ÁVH fegyvereit, egyéb anyagát és épületeit, a személyi állomány pedig elment haza.«⁴⁵

A 6. hadtest parancsnoka az alárendelt alakulatok parancsnokainak november 1-jén megparancsolta, hogy az állományukba tartozó elhárító tiszteket és tiszthelyetteseket tartoztassák le, tartsanak náluk házkutatást, fegyverüket kobozzák el, és a legközelebbi ügyészségnek adják át őket. A fenti utasítás végrehajtásáról november 2-án hajnali 3 óráig jelenteni kellett.⁴⁶ Hasonló intézkedéseket adtak ki a katonai alakulatoknál is. Erre példa az egyik pápai alakulat Katonai Tanácsa határozatainak alábbi részlete is:

„A Minisztertanács határozata, valamint az előjáró Forradalmi Katonai Tanácsok határozatai alapján a Forradalmi Tanács elhatározta, hogy az elhárítóosztály beosztottjait ügyük kivizsgálásáig letartóztatásba helyezi. Ennek során a kijelölt bizottság végrehajtotta az elhárító[osztály] tisztjeinek a lefegyverzését, okmányait és felszereléseit birtokba vette, azonban a katonai személyekre vonatkozó feljegyzéseket és okmányokat állítólagos felsőbb utasításra megsemmisítették...

Az alárendelt egységek Forradalmi Katonai Tanácsai a náluk szolgálatot teljesített, volt államvédelmi tiszteket hasonló elbánásmódban részesítsék...⁴⁷

Vidéken, például Veszprémben a karhatalmi – őrségi – zászlóalj beosztottai a helyzet tisztázása érdekében október 29-én beszélgetésre invitálták az egyetem MEFESZ-vezetőit és az egyetemistákat a Pápai úti laktanyába. A MEFESZ szervezete a következő napon kiadott röplapon az alábbiak szerint számolt be erről a látogatásról:

„Veszprémben megszűnt az ÁVH!

Tegnap este az Egyetem ifjúsága meglátogatta a volt ávos laktanyában a forradalom mellé állt katonákat. Hosszasan elbeszélgettek velük, és szilárdan meggyőződtek a következőkről:

Ezek a fiúk ugyanolyan munkás- és parasztfiak, mint mi, eddig az ÁVH-nál voltak besorozva szolgálati idejük letöltésére, ugyanolyan derék hazafiak, mint bármely más, a felkelők mellé állt katonai egység.

– Igazi ellenségeink a civilben járó, spicli felada-

⁴⁰ Uo. 20. doboz 29. kötet. 90. p.

⁴¹ Uo. op. 21. doboz 31. kötet. 343–345. p.

⁴² Uo. 344. p.

⁴³ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban ÁBTL) V-150006 155–156. p. Várad Gyula vallomása.

⁴⁴ I. m. 156–157. p. Várad Gyula vallomása. BM TI. V-150006.

⁴⁵ Kahler Frigyes–M. Kiss Sándor: *Kinek a forradalma?* 36–37. p.

⁴⁶ HL 1956-os gyűjtemény 2. ő. e. 342. p.

⁴⁷ Uo. 3. ő. e. 310–312. p.

tokat ellátó bérencek, akik a nép utálatát 11 éves munkájuk és jelenlegi szereplésük következtében »érdemelték« ki. Továbbra is gyűlöljük és harcolunk ellenük, mert most a nép ítélete elől elbújva, az alkalmas pillanatra várva a bosszúra éhesen lesnek ránk.”⁴⁸

Az október 28-át követő időszakban – a harcselekményeket és az ezek által indukált „indulatok óráit” leszámítva – országszerte általánosnak mondható a törekvés, miszerint a volt államvédelmi beosztottak elleni önbíráskodást meg kell akadályozni, a felülvizsgálatra önként jelentkezők részére a védőőrizetet biztosítani kell.

A védőőrizetet foganatosító, illetve a letartóztatást végrehajtó fegyveres szervek arra törekedtek, hogy megteremtsék a szabályos vizsgálatok lefolytatásának törvényes feltételeit. A vizsgálatra önként jelentkezők és a letartóztatott személyek közül az első kihallgatásokat követően elengedték azokat, akikről bebizonyosodott, hogy az ötvenes évek törvénytöréseiben nem vettek részt, illetve a forradalom napjaiban erőszakos cselekményeket nem hajtottak végre.

Ennél hosszabb ideig – a legtöbbször november 4-i szabadulásukig vagy kiszabadításukig – azok a volt államvédelmi beosztottak és az MDP apparátusából azok a személyek maradtak a Nemzetőrség vagy a rendőrség őrizetében, illetve a büntetés-végrehajtási intézetekben, akiknek forradalom előtti és alatti magatartásának, tevékenységének vizsgálata – fogva tartóik álláspontja szerint – több időt igényelt.

Vidéken a védőőrizetre jelentkező, illetve letartóztatott személyeket általában a helyi rendőrség fogdáiban vagy a járási, megyei és körzeti börtönökben tartották fogva. Budapesten az államvédelmi beosztottak legnagyobb részét a BM Budapesti Főosztályából lett Rendőr-főkapitányság fogdájában és a Fő utcai börtönben tartották őrizetben.

A fővárosra jellemző, hogy az ebbe a körbe tartozó személyek egy részét a fogságba esett szovjet katonákkal együtt rövidebb-hosszabb ideig a fellelő-szabadságharcos csoportok, majd az ezekből megalakított nemzetőralegységek, egységek tartották őrizetükben. Ezeken a helyeken a vizsgálatot a nyomozati feladatokra szervezett részlegek vagy erre a feladatra kijelölt személyek, nemritkán maguk a parancsnokok kezdték meg.

Az államvédelem felszámolásával összefüggő központi döntéseket meghozó vezetők – például Kádár

⁴⁸ Mészáros Gyula: *Forradalom és szabadságharc Veszprém-ben 1956*. Veszprém, Művészetek Háza, 2001. 152–153. p.

János, Münnich Ferenc – a később az irányításukkal végrehajtott megtorlás keretében a védőőrizetet – erre következtethetünk a deportáltaknak feltett kérdésekből, az elhangzott minősítésekből is – már a személyes szabadság korlátozásává minősítették, amiért nagyon sok embert vontak felelőségre. Még ennél is vadabb, hogy a „védőőrizet” és a vizsgálatok megkezdését az államvédelmi beosztottak likvidálásához vezető út első szakaszaként értelmezték.

Erről természetesen a deportáltak nagy része semmit sem tudott, ugyanakkor többen – például a Széna téri nemzetőrök – a központilag kiadott intézkedések végrehajtásáról számoltak be.⁴⁹

A volt államvédelmi munkatársak aktív részvétele a letartóztatásokban és a deportálásokban az ezen a területen november első napjaira kialakult helyzettel is magyarázható.

A Nemzetőrség megszervezése

A november 4-én megindított támadás elsődleges célja a nemzetőr erők ellenállásának a megtörése volt. Ennek részeként az október 31-től újra aktivizálódó vagy a KGB-szervek által felhasznált magyar államvédelmi beosztottak és ügynökeik, illetve a szovjet felderítők egyik legfontosabb feladatuként a Nemzetőrség erői és vezetői – a parancsnokok – tartózkodási helyének a felderítését határozták meg. A támadás megindítását követően azonnal megkezdődött a Nemzetőrség valós vagy feltételezett vezetőinek és tagjainak a letartóztatása. Az elfogást követően még Magyarországon felvett, majd később Ungváron és Sztrijben rögzített kihallgatási jegyzőkönyvek tartalma sok tekintetben megegyezik.

Ezért ebben a részben az e témakörben feltett kérdések és válaszok helyes értelmezése érdekében röviden tekintsük át a Nemzetőrség megalakulásának körülményeiről, céljairól és tevékenységéről rendelkezésre álló ismereteket.⁵⁰

A párt- és állami vezetés – az október 28-án meghirdetett programnak megfelelően – a diákság és munkásság felfegyverzésével, a rendőri segéderők és a munkásosztatok szervezésével egy

⁴⁹ L. 85–89. dokumentumokat!

⁵⁰ A Nemzetőrségről bővebben l.: Horváth Miklós: *1956 hadikronikája*, Budapest, Akadémia Kiadó, 2003., *A vidék forradalma, 1956*. I–II. (Szerk.: Szakolczai Attila és Á. Varga László.) Budapest, 1956-os Intézet–Budapest Főváros Levéltára, 2003., 2006.

időben a felkelő-szabadságharcos csoportok felszámolására, lefegyverzésére tett – mint hamarosan kiderült, sikertelen – kísérletet. A politikai vezetés ekkor még a közvélemény nyomására sem volt hajlandó tudomásul venni: a felkelő-szabadságharcos csoportok a születő, formálódó Nemzetőrség meghatározó erejévé válnak.

A *Szabad Népb*ben október 29-én *Hajnalodik* címmel megjelent – már részben idézett – vezércikkben ezzel összefüggésben a következők olvashatók: „Ez az ifjúság, amely harcba tudott szállni a független, demokratikus, szabad Magyarországgért a Rákosi-féle önkénnyel, ez az ifjúság meg fogja védeni vérrel kivívott eredményeit a hozzácsapódó ellenforradalmár csoportokkal szemben is. Csak velük lehet rendet teremteni ebben az országban, mert ők maguk is éppen ezért a rendért, nyugalomért, jólétért, szabadságért, függetlenségért szálltak harcba. Kell erre bizonyíték? Aki még nem talált, az menjen csak ki az utcára!”⁵¹

A politikai vezetés „zavarát” tükrözi, hogy Janza Károly honvédelmi miniszter október 29-én este a rádióban még azt jelentette be, hogy a VIII. kerületben a szovjet csapatok kivonását követően a felkelők – legkésőbb másnap 9 órakor – leteszik a fegyvert,⁵² de a Honvédelmi Minisztériumnak ugyancsak a rádióban október 30-án kb. 7 óra 30 perckor sugárzott közleményében már az állt, hogy a „még ellenálló fegyveres csoportok reggel 9-kor a harc beszüntetésével egyidejűleg részt vesznek a rend és a nyugalom helyreállításában”. Az ebben a kérdésben is létező értelmezési problémákat mutatja, hogy a 8 órakor elhangzó hírekben Janza Károlynak az „ellenálló” fegyverletételéről szóló előző esti bejelentését ismételték meg.⁵³

Az ellenálló góccok elleni támadásokkal párhuzamosan a politikai vezetés célja – a felkelőcsoportok vezetői egy részének tárgyalási készségét kihasználva – az volt, hogy a felkelőket a harc beszüntetésére és a fegyverek átadására rábeszélje, a párt- és kormányellenes felkelő-szabadságharcos csoportokat lefegyverezze.

Amikor egyértelművé vált, hogy az első két módszer – a támadás és rábeszélés – együttes alkalmazása nem vezet eredményre, a taktika változott, s lehetséges alternatívaként a felkelők egy részének a rendőrség és a honvédség alakulataiba való integrálása merült fel. Ennek a – hatalom elképzelései szerint legvégső – „megoldásnak” a közvetlen előnye a politikai vezetés ígéreteinek kikény-

szítésére egyedül képes felkelő-szabadságharcos csoportok – minden más erőtől független – egyesülésének megakadályozása lett volna.

A fenti törekvések valós voltára utal a *Magyar Szabadság* október 30-án kiadott első számában megjelent tudósítás is, amelyben a Budapesti Értelmiség Forradalmi Bizottságának képviselői és Nagy Imre között október 29-én a Parlamentben tartott megbeszélés lényegét tették közzé.⁵⁴ Az Értelmiség Forradalmi Bizottsága küldöttségének a szovjet csapatok távozásával kapcsolatos kérdésére válaszolva – olvasható a lapban – Nagy Imre elmondta, hogy a délutáni órákban tárgyalásokat folytattak a Budapest területén lévő felkelőcsoportok vezetőivel, és megállapodtak velük abban, hogy az őket körülvevő pontokon és másutt állomásozó szovjet egységeket a magyar honvédség csapatai váltják fel, mert a felkelők ezen alakulatoknak a fegyvereiket átadják. A fegyverek átadását követően a szovjet csapatok azonnal megkezdik a kivonulást Budapest területéről, és azt 24 óra alatt be is fejezik. A Nemzetőrség lefegyverzésével kapcsolatban ezen a megbeszélésen Münnich Ferenc elmondta: mivel az a lakosság megnyugtatót szolgálja, a lefegyverzést helyesli, de vigyázni kell arra, hogy fegyvert csak komoly, becsületes – [értsd alatta a kommunista párt számára megbízható] – emberek kaphassanak.⁵⁵

Ebből a tudósításból kiemelendő, hogy a hatalom képviselőinek – jelen esetben Nagy Imrének és Münnich Ferencnek – a határozott álláspontja szerint a szovjet csapatok kivonásának továbbra is feltétele, hogy a felkelők a magyar honvédség csapatainak adják át a fegyvereiket.

Az október 28-i kormánynyilatkozatnak a tűzszünet megerősítésén, az erőszakszervezetek fegyverhasználatának szabályozásán túl – „csak akkor tüzeljenek, ha megtámadják őket” – témánk szempontjából kiemelendő része: „akik fegyvert fogtak, [...] tartózkodjanak minden harci cselekménytől, és fegyverüket haladéktalanul szolgáltatassák be.”⁵⁶

Ez utóbbi, a felkelő-szabadságharcos csoportok tagjaira vonatkozó felhívás és a kormánynyilatkozatnak az új karhatalom összetételére utaló része mutatja: a felkelő-szabadságharcos csoportok értékelésében, illetve a felszámolásukra vonatkozó

⁵¹ *A forradalom hangja...* 172. p.

⁵² I. m. 198. p.

⁵³ I. m. 221. p.

⁵⁴ *1956 a sajtó tükrében...* 144. p. A megbeszélésen a politikai vezetés részéről Münnich Ferenc belügyminiszter és Vas Zoltán közellátási miniszter is részt vett.

⁵⁵ Uo. *Magyar Szabadság*, I. évf. 1. szám, 1956. október 30. 2. p.

⁵⁶ *A forradalom hangja...* 132. p.

politikai szándékokban a „fordulat” még korántsem következett be.

A kormánynyilatkozat,⁵⁷ a Honvédelmi Miniszter és a Belügyminiszter október 28-i – már részben ismertetett – parancsainak⁵⁸ tartalma azt bizonyítja, hogy a szovjet és magyar politikai vezetés még ekkor sem volt képes az erre az időszakra kialakult helyzet reális értékelésére. A módszerek nem lényegtelen módosulásai ellenére a legfontosabb cél a „fordulatot” követően is a kommunista párt hatalmi pozíciói megmaradt részének átmentése volt. Így a kormánynyilatkozat szerint a felkelő-szabadságharcos csoportok tagjainak nincs más lehetősége, mint:

1. bízni a politikai vezetés újabb – a fegyverek erejével és a tömegek határozott megmozdulásával kikényszerített – ígéreteinek komolyságában, és a fegyvereket beszállítani;

2. átadni a „terepet” a fegyveres harcban meghatárolásra kényszerített rendőrség és honvédség közreműködésével válogatott személyekből álló, éppen ezért – az egyik pillanatról a másikra megvilágosodott új-régi politikai vezetés számára szalonképesebb és főleg kezelhetőbb – „Nemzetőrségnek” és „munkásosztagnak”.

Az előzményeket figyelembe véve érthető, ha a felkelők ennek a hatalom számára kedvező gesztusnak a megtételére, a harc elfogadható és főleg számon kérhető garanciák nélküli beszüntetésére, a fegyverek önkéntes átadására nem voltak hajlandók.

Akik alaposan áttanulmányozták a kormánynyilatkozat szövegét – és a diákság és az értelmiség forradalmi szervezetei, és nem utolsósorban a felkelőcsoportok vezetőin kívül is szép számmal voltak ilyenek –, megérezhették: a vezetést október 28-át követően – ha más módszerekkel is – kényszeríteni kell a követelések teljesítésére, ami – a felkelők vezetőinek egyre határozottabb véleménye szerint is – csak a felkelő-szabadságharcos csoportok erejének egyesítése és növelése útján volt lehetséges.

A Nemzetőrség fogalma, megszervezésének tartalma, a lehetséges résztvevők köre – mint az az eddigiekből is látható volt – a hatalom eredeti szándékai ellenére folyamatosan változott. A nyil-

⁵⁷ Uo. „A rend védelmére és a közbiztonság helyreállítására haladéktalanul megalakul az új karhatalom a honvédség és a rendőrség alakulataiból, valamint a munkások és az ifjúság felfegyverzett osztagaiból. A magyar kormány megállapodott a szovjet kormánnyal, hogy a szovjet csapatok azonnal megkezdik kivonulásukat Budapestről, s az új karhatalom megalakulásával egyidejűleg elhagyják a város területét.”

⁵⁸ I. m. 176–177. p.

vánosság elé kerülő első megfogalmazásokban még a hatalom eredeti céljai tükröződtek.

Ezeztől a nyilatkozatoktól több vonatkozásban eltért a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága október 28-i felhívása,⁵⁹ amelyben a „nemzet őrségével” kapcsolatban a következők olvashatók: „A szovjet csapatok kivonására ígéretet kaptunk. Ebben az országban most már a magyar népé a hatalom. A harcoló ifjúság mellé állt néphadseregünk, a rendőrség és a munkástanácsok, s a falvak népe. Együttvéve elég erőnk van ahhoz, hogy megteremtjük független és szabad demokratikus életünket.

Ezért a Budapesti Értelmiség Forradalmi Bizottsága⁶⁰ arra kér minden hős felkelőt, minden fegyveres csoportot, valamint a munkás- és parasztifjúságot, az egyetemistákat, a Petőfi Kör tagjait és a volt népi kollégistákat, hogy jelentkezzenek a nemzeti őrségbe, s a honvédséggel, a rendőrséggel és a munkástanácsokkal közösen biztosítsák az országban az áhított békét és nyugalmat. Reméljük, hogy további követeléseinket már békés úton, a kormánnyal egyetértésben vívhatjuk ki a nép egységes erejével, a munkástanácsok intézkedésével, a falvak lakosságának demokratikus fejlődésével, a Nemzetőrség s a többi hazafias fegyveres alakulat védelme alatt.

Mindennemű – sztálinista vagy ellenforradalmi – restaurációs kísérletet visszautasítunk és visszaverünk.”⁶¹

Mint látható a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága a Nemzetőrség fogalmát, az abban részt vevő lehetséges erők körét tovább tágítva – a hatalom eredeti szándékaival ellentétesen – kinyilvánította, hogy a Néphadsereg, a rendőrség és a munkástanácsok s a falvak népe a harcoló ifjúság mellé állt, majd minden „hős felkelőt, minden fegyveres csoportot” arra kért, hogy a „nemzeti őrségbe” tömörült más erőkkel együttműködve a rend és a nyugalom helyreállításával vegyenek részt a forradalom követeléseinek békés úton zajló kivívásában.

Az Egyetemi Forradalmi Diákbizottság október

⁵⁹ 1956 a sajtó tükrében... 108. p.; *Szabad Nép*, XIV. évf. 297. sz. 1956. október 29. 2. p.

⁶⁰ A felhívást a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottsága nevében az Egyetemi Forradalmi Diákbizottság, a Magyar Írók Szövetsége, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége, a Magyar Képzőművészek Szövetsége, a Magyar Zeneművészek Szövetsége, a Nép Kollégiumok, a Petőfi Kör, a MEFESZ és az egyetemi tanárok képviselői írták alá.

⁶¹ 1956 a sajtó tükrében... 108. p.; *Szabad Nép*, XIV. évf. 297. sz. 1956. október 29. 2. p.

29-én megjelent⁶² felhívásában többek között arra szólította fel a kormányt, hogy „a függetlenség és a rend érdekében a hazájához hű katonaságból és rendőrségből, a felfegyverzett munkásokból és egyetemistákból alakuló Nemzetőrségre” támaszkodják. A felhívás értelmezése szerint a Nemzetőrség már nemcsak a felfegyverzett munkásokból és fiatalokból állt volna, hanem tömörítette volna a „hazájához hű” katonaságot és rendőröket is.

A *Magyar Nemzet* október 30-i számában *A nemzet őrsége* címmel megjelent írásban – a Nemzetőrség küldetését és lehetséges feladatait továbbgondolva – megfogalmazódott: „a nép érdekében tevékenykedő kormányt” támogató Nemzetőrség, „a nép hatalmának fegyveres megtestesítője”, ami egyben biztosíték arra, hogy a kormány a népnél tett ígéreteit minél előbb valóra váltsa.⁶³

A Nemzetőrséggel kapcsolatos kérdések tisztázásának szükségességét – a deportáltakat erről is faggatták – mutatja többek között Dudás József Nemzetőrséggel kapcsolatos álláspontja is. Dudás József a valójában országos szervezetként nem létező Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány nevében a felkelő-szabadságharcos csoportok tömörítésére, irányításuk átvételére tett kísérletet. Erre a szándékra utalnak a Magyar Nemzeti Forradalmi Bizottmány október 30-án közzétett határozatának alábbi részei is:

„6. Tiszteletben tartjuk a tűzszünetet. A fegyvert nem tesszük le, a szabadságharcosok fegyverben maradnak, fegyverüket nyíltan hordják. A Nemzeti Bizottmány adja ki a fegyverviselési engedélyt, a szokásos karhatalmi alakulatok: rendőrség, honvédség a fegyvereseket nem igazolhatja csak rendbontás esetén, a Nemzeti Bizottmány igazolványával rendelkező fegyverest csak saját alakulata veheti őrizetbe.

7. A szabadságharcosok felléphetnek a kivívott szabadság védelmében bárhol és bármikor bárki ellen.

8. A rendfenntartó karhatalom kiegészül a szabadságharcosok egységeivel. [...]

19. Az ÁVH azonnal feloszlik, az egységes rendőrség tagjai sorában az ÁVH egyetlen tagja sem foglalhat helyet, ellenben helyet kell hogy nyerjenek a szabadságharcosok...”⁶⁴

A rendőrség és honvédség szervezetétől független, de azokkal szorosan együttműködő Nemzet-

őrség megalakításának, a felkelő-szabadságharcos csoportok e szervezeten belüli egyesítésének célja és igénye határozott formában október 30-án a Forradalmi Védelmi, végleges nevén a Forradalmi Karhatalmi Bizottság megalakításáról tartott értekezleten vetődött fel. Ekkor a Budapesti Főkapitányság épületében a rendőrség, a honvédség és a felkelőcsoportok egy részének képviselői jelenlétében megbeszélést tartottak, amelyen a legsürgősebb feladatként – az eddigiektől eltérő tartalommal – fogalmazódott meg a forradalom fegyveres ereje, a Nemzetőrség további szervezésének, illetve a felkelő-szabadságharcos csoportok, a rendőrség és a honvédség karhatalmi, védelmi jellegű tevékenységének koordinálására hivatott új központi vezető szerv, a Forradalmi Karhatalmi Bizottság megalakításának igénye.

A felkelőcsoportok vezetőinek és a Nemzetőrség szervezésébe bekapcsolódó Király Bélának,⁶⁵ a Nemzetőrség későbbi főparancsnokának, az új karhatalom összetételével és lehetséges feladataival kapcsolatos felfogásának – vizsgált témánk szempontjából – lényeges eleme, hogy az új rendhatalmi magját a követeléseikből semmit fel nem adó, fegyvereiket megtartó, zárt egységben a Nemzetőrséghez csatlakozó felkelő-szabadságharcos csoportoknak kell képezniük.

Ezzel függött össze Király Béla azon javaslata is, hogy ebbe a vezető szervbe olyan embereket – „reális képviselőket” – kell választani, akik bírják a nemzetőr- és fegyveres csoportok bizalmát és támogatását, ugyanakkor szükségesnek tartotta, hogy a megalakítással kapcsolatos tervekről egy küldöttség – „szűk körű bizottmány” – Nagy Imrét, a Minisztertanács elnökét és a kormányt tájékoztassa, az ezzel kapcsolatos véleményeket kikérje.

Nagy Imre, elfogadva a küldöttség javaslatát, nyilatkozatában kifejezésre juttatta, hogy az új karhatalom szervezésére alakuló Forradalmi Karhatalmi

⁶² I. m. 109. p.; *Szabad Nép*, XIV. évf. 297. sz. 1956. október 29. 3. p.

⁶³ I. m. 126. p.; *Magyar Nemzet*, XIX. évf., 253. szám, 2. p.

⁶⁴ I. m. 155. p.; *Függetlenség – a Magyar Nemzeti Bizottmány lapja*, 1956. október 30. 1. p.

⁶⁵ Király Bélát a Honvéd Akadémia parancsnokát 1951-ben letartóztatták. Koncepció perben először halálra, majd életfogytiglani börtönre ítélték. 1956-ban szabadult. A forradalmat közvetlenül megelőzően egy kisebb műtétet hajtottak rajta végre, amelyet követően a Központi Honvéd Kórházban lábadozott. Itt ismerkedett meg Oláh Vilmosmal, akit több letartóztatott felkelőtársával együtt a Honvédelmi Minisztériumból vitték oda abból a célból, hogy a kórházban lévő szovjet és magyar holttesteket összeszedjék. Hogy a felkelőket az ismételt letartóztatástól megvédjék, a kórházban mint betegeket nyilvántartásba vették. Oláh Vilmos később a Budapesti Főosztály épületében nemzetőrnek jelentkezett, ahol Kopácsi ezredesnek azt javasolta, hogy Király Bélát vonják be a Nemzetőrség szervezésébe. Kopácsi ezredes Oláh Vilmost többedmagával gépkocsival Király Béláért a kórházba küldte.

Bizottság a honvédség, a rendőrség, a munkásság és ifjúság osztagai mellett – az addigi felfogástól eltérően – meghatározó módon épít a szovjet és magyar csapatok ellen harcot folytató, a változást kikényszerítő – és a Forradalmi Karhatalmi Bizottságot és annak célkitűzéseit elfogadó – felkelő-szabadságharcos csoportokra is.

Így a Nemzetőrség fő erejévé – az október 30-a előtti elképzelésekkel és intézkedésekkel szöges ellentétben, főleg a fővárosban, illetve a Forradalmi Karhatalmi Bizottságban, mint országos vezető testületben – a felkelő-szabadságharcos csoportok váltak.

Létszámát és szervezettségét tekintve a Nemzetőrség nem kevésbé fontos részét képezték a hatalom elleni harcokban részt nem vevő, de az október 28-i kormányprogram végrehajtásáért, a közrend megteremtéséért, a forradalom vívmányai megvédéséért, a munka beindításáért tenni akaró diákokból, értelmiségi és fizikai dolgozókból álló – az egyetemeken, munkahelyeken, a megyékben, városokban, járásokban és falvakban szervezett – nemzetőralegységek is.

A fentieknek nem mond ellent, ugyanakkor a képet színesíti, hogy szervezeti elkülönülése ellenére a vezetés, irányítás és a működés – például a szervezés, felszerelés, kiképzés, szolgálatellátás, elhelyezés, hadtápellátás stb. – majd minden szintjén a hadsereg és a rendőrség tagjai a Nemzetőrségnek, a nemzetőröknek felbecsülhetetlen értékű segítséget adtak.

Király Béla a Forradalmi Karhatalmi Bizottság vezetőjeként, majd a Nemzetőrségnek a közgyűlés határozatával megválasztott Főparancsnokaként, Budapest katonai parancsnokaként, a Forradalmi Honvédelmi Bizottmány elnökeként vett részt a karhatalom szervezésében és irányításában, a karhatalmi feladatok végrehajtásába bevont szervezetek tevékenységének összehangolásában.

Király Béla vezérőrnagy Budapest katonai parancsnokaként a főváros területén lévő minden rendőri és honvédségi erő felett rendelkezett, ezekkel párhuzamosan a Nemzetőrség főparancsnokaként a „civil” fegyveres erők egyszemélyi vezetője is volt. Miután a Forradalmi Karhatalmi Bizottság alárendeltségét Nagy Imre a megbízó okiratban nem szabályozta, így ezt a testületet és annak minden alárendelt szervezetét – a legfőbb vezetővel, Király Béla tábornokkal együtt – közvetlen irányítása alá vonta. Király Béla több alkalommal közvetlenül Nagy Imrétől kapott feladatokat, amelyek végrehajtásáról a tábornok közvetlenül a miniszterelnöknek jelentett.

A nemzetőralegységek szolgálati tevékenységük

során együttműködtek a honvédséggel, a rendőrséggel és a határőrséggel. Főleg a kisebb településeken általános volt, hogy a körzeti megbízott rendőrrel együtt vagy azt leváltva, beosztásában felfüggesztve közrendvédelmi szolgálatot láttak el. Talán nem ismert, hogy a határ menti településeken alakult nemzetőralegységek közül legalább 15 helyen a határőrökkel közösen vagy a határőrs tevékenységének felfüggesztését követően – a közrendvédelmi feladatok ellátása mellett – önállóan vettek részt a határ őrzésében.

Vidéken – elsősorban a falvakban – a nemzetőralegységek fő feladata a vagyon- és személyi biztonság megteremtése, például a feloszlást kimondó termelészövetkezetek vagyonának zárszámadást megelőző széthordása, a „szabad rablás”, a személyes bosszúállások, az önkényeskedések megakadályozása volt. Ellenőrizték a település gépjárműforgalmát, az anyagszállítást, az ismeretlen személyeket igazoltatták, a Nemzetőrséghez nem tartozó fegyvereseket lefegyverezték, a parancsnokságra bekísérték, és ahol elrendelték, ott érvényt szereztek a kijárási tilalomnak is.

November első napjaiban a parancsnokok és beosztottak figyelmét a fentiekben túl elsősorban az ideiglenes elhelyezési körletek berendezése, a nemzetőralegységek megalakítása, felszerelése, a katonai viszonyoknak megfelelő szolgálati és kiképzési rend megteremtése, a kapott fegyverzet karbantartása, szabályos használatuk elsajátítása kötötte le.

Az egyre jobban fenyegető szovjet támadás elhárítása érdekében – nagyobb településeken, illetve elsősorban a katonai helyőrségekben – riadó- és védelmi tervek készültek, és a tervekben foglalt feladatok végrehajtásának begyakorlása, a védelemmel kapcsolatos műszaki munkálatok is megkezdődtek.

A rendőrség és a honvédség, valamint a Nemzetőrség tevékenységének összehangolása, ellenőrzése, egyszersmind a közös, hatékony fellépés biztosítása céljából a területi forradalmi szerveken belül – főleg megyei és járási szinteken és nagyobb városokban – az erőszakos szervezetek delegált és beválasztott tagjaiból karhatalmi bizottságokat, albizottságokat, részlegeket állítottak fel. A forradalmi szervek rendszeresen foglalkoztak a Nemzetőrség szervezésének, felszerelésének és alkalmazásának kérdéseivel.

Ezt a folyamatot november 4-én a szovjet támadás megszakította. Vidéken a nemzetőralegységek nagyobbik része november 4-én és az azt követő napokban feloszlott, de voltak olyan alakulatok is, amelyek a szovjet támadás hatására alakultak meg. Több alegység önállóan vagy az adott körzet-

ben lévő honvédségi erőkkel, rendőrökkel együttműködve hosszabb-rövidebb ideig sikeresen vette fel a harcot a szovjet csapatokkal.

Forradalmi változások a magyar erőszakszervezetekben

A rendelkezésre álló – kötetben közzétett – adatok és dokumentumok is megerősítik, hogy a szovjet vezetés a „Vihar” – „Forgószél” – hadműveletben, tehát a háború befejező időszakában, a Magyar Néphadsereggel mint ellenséges erővel számolt. Ezzel összefüggésben a KGB – és az alárendeltségükbe lépő magyar államvédelmi beosztottak – célja és feladata a hadsereg elleni felderítő tevékenység fokozásán túl, a katonai vezetők mielőbbi letartóztatása, az elfogott katonák egy részének kivégzése, a többség hadifogságba hurcolásának megszervezése volt.

A támadás előtt – erről később még lesz szó – Tökölön a hadsereg vezetőit fogságba ejtették,⁶⁶ és a támadás első napján – november 4-én – meghalt 70 magyar katonából 64-et a szovjetek öltek meg.⁶⁷ A Szovjetunióba hurcolt deportáltak több mint 1/3-a – mindösszesen 313 fő – a Magyar Néphadsereg állományába tartozott.⁶⁸

A közölt dokumentumok egy részében – például a 89. számúban – fontos információkat találhatunk a Magyar Néphadseregről is. Az ezekben történő eligazodás érdekében célszerű a hadsereg október 28-a utáni helyzetének rövid áttekintése.⁶⁹

A forradalom győzelme a Magyar Néphadseregben is új helyzetet teremtett. Azok a kötelékek, amelyek október 28-ig is a kormányellenes megmozdulásokat és a felkelőket támogatták, magatartásuk helyességét látták igazolva. Az eseményeket passzívan szemlélők többsége a kormánynyilatkozatban elhangzottakat elfogadva aktívan bekap-

⁶⁶ L. erről és a hadsereg helyéről, szerepéről az 56–62. számú dokumentumokat.

⁶⁷ Tulipán Éva: A harcok magyar katonai veszteségei. In.: Horváth Miklós–Tulipán Éva: *Keresztutak – Magyar Néphadsereg 1956*. Budapest, H&T Kiadó, 2006. 90 p., Bővebben l.: Tulipán Éva: Az 1956-os forradalom és szabadságharc során elszennvedett veszteségek vizsgálata. In.: Horváth Miklós–Tulipán Éva: *In memoriam 1956*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2006. 55–72. p.

⁶⁸ A Magyar Néphadsereg teljes vesztesége emberéletben 237 fő.

⁶⁹ E témakörrel további részletek: Horváth Miklós–Kovács Vilmos: *Hadsereg és fegyverek 1956*. Budapest, Zrínyi Média, 2011.

csolódott a forradalom célkitűzéseinek végrehajtásába.

Tudathasadásos állapotot okozott a fordulat azon parancsnokok, tisztek és katonák esetében, akik elfogadva az „ellenforradalom” értékelést, aktívan vettek részt a felkelők elleni harcokban. Félve a felelősségre vonástól, voltak, akik alakulataikat elhagyták, és a szovjet csapatoknál kerestek menedéket, majd később részt vettek a november 4-én bekövetkezett újabb szovjet támadás előkészítésében.

A Honvédelmi Minisztérium vezető állományának és a Budapesten lévő, illetve a fővárosba karhatalmi feladatok végrehajtása céljából felrendelt alakulatoknak és intézeteknek fő tevékenysége az október 28-tól 31-ig terjedő időszakban a szovjet csapatok felváltása, az új karhatalom – a Nemzetőrség – szervezésében, felszerelésében és elhelyezésében való részvétel, majd a szovjet csapatok kivonásának a biztosítása volt.

Visszalépve az időben, október 29-én még folyt a szovjet csapatok kivonulásával kapcsolatos tervezőmunka, amikor döntés született arról, hogy a fővárosban a rend fenntartását – a szovjet csapatok által őrzött objektumok védelmét – három – a 7. és 5. gépesített és a 27. lövész-hadosztályra bízzák. Mint ismeretes, a 7. gépesített hadosztály fő erői már október 23-tól Budapesten hajtottak végre karhatalmi feladatokat. A 3. hadtest állományából a 12. és a 19. gépesített ezredek is Budapesten voltak, így kézenfekvőnek tűnt, hogy másodikként a kecskeméti 5. gépesített hadosztály törzsét rendelik a fővárosba.

A választás harmadikként a kiskunfélegyházi 27. lövészadosztályra esett. Janza Károly honvédelmi miniszter utasítására ez utóbbi két hadosztály kijelölt erői október 30-án és 31-én Budapestre érkeztek. A fővárosba felrendelt hadosztályok parancsnoksága alatt három karhatalmi körzetet hoztak létre, ezért a Budapesten lévő csapatok parancsot kaptak az alárendeltségnek megfelelő átcsoportosítások végrehajtására.

Az új beosztásnak megfelelően Buda mint Bem-körzet katonai parancsnoka Meccséri János ezredes lett, akinek alárendeltségébe a saját hadosztályán – a 7. gépesített hadosztályon – kívül a Budán lévő katonai alakulatok tartoztak.

A Mátyás-körzet, tehát a Rákóczi és Kerepesi úttól északra fekvő területek felett az ellenőrzést az 5. gépesített hadosztály parancsnoka, Csémi Károly alezredes vette át, akinek alárendeltségébe az 5. hadosztály és a körzetben lévő budapesti alakulatok erői kerültek.

A harmadik, úgynevezett Kossuth-körzet ettől

délre, Bakonyi Sándor alezredes parancsnoksága alatt alakult meg. A körzet fő katonai erejét a 27. lövészadosztály ezredei alkották, de az általános szabályoknak megfelelően – a Zrínyi Akadémiát kivéve – az ebben a körzetben elhelyezett budapesti alakulatok és intézmények is Bakonyi alezredes alárendeltségébe kerültek. A Zrínyi Akadémia Márton András tiltakozása miatt megőrizte az önállóságát.

A csapatok átcsoportosítására azért volt szükség, hogy az új körzetparancsnokok lehetőleg saját szervezetszerű csapataikkal oldják meg feladataikat. Az új körzetek szerinti munkát 31-én 15 órától kellett megkezdeni,⁷⁰ de az átcsoportosításra kerülő állománynak a körzeteket csak november 1-jén reggelig kellett elfoglalni.

Az országban történt alapvető változások természetesen a hadseregben is éreztették hatásukat. Ennek egyik jele, hogy a katonai alakulatoknál és intézeteknél spontán módra alakultak meg azok a szervezetek, amelyek azon túl, hogy hangsúlyozták azonosulásukat a forradalom céljaival, a hadseregnek a felkelő-szabadságharcos csoportok, illetve a harcokba közvetlenül be nem kapcsolódott tömegek elleni fellépését igyekeztek megakadályozni.

Október 28-át követően a hadsereg vezetése – élve az átértékelés nyújtotta lehetőségekkel – ezt az egyre erősödő folyamatot megpróbálta szervezett, felülről szabályozott s így ellenőrizhető keretek közé terelni, szorítani. Ezért Janza Károly altábornagy parancsban intézkedett a „forradalmi fegyelem” hadseregbeli választott vezető szervezetei, a „Forradalmi Katonai Tanácsok” megválasztásáról.

Ez a parancs⁷¹ azon túl, hogy lehetővé tette a különböző szintű parancsnokok tevékenységének ellenőrzését és segítségét, arra biztatja, sőt arra utasítja a Forradalmi Katonai Tanácsokat, hogy elsősorban a közrend és a közbiztonság helyreállítása, védelme érdekében kapcsolódjanak be a szűkebb környezetüket érintő feladatok végrehajtásába, vegyenek részt képviselőikkel a területi forradalmi szervezetek – „a helyi munkás- és paraszttanácsok” – munkájában.

A miniszter fenti intézkedésének ez a része a hadsereg társadalom felé történő nyitásának egyik első hivatalos lépése. Ez a nyitás a pozitív hatások mel-

lett – mint ezt több példa is bizonyítja – magában hordozta a hadsereg egyébként is bizonytalan, megrendült irányítási rendszere további lazulásának lehetőségét. A területi forradalmi szervezetek – és azok karhatalmi ügyekért felelős személyei, testületei – jogot formáltak arra, hogy közvetlenül is beavatkozzanak a működési területükön lévő katonai szervezetek mindennapi életébe. Az így kialakult anomáliákat az illetékes katonai vezetők – az adott szintű Forradalmi Katonai Tanácsok támogatásával – idejekorán igyekeztek felszámolni.

Voltak alakulatok, ahol a Forradalmi Katonai Tanácsok megalakulásukat követően azonnal leváltották a parancsnokokat, a politikai munkásokat, az ügyészségeknek átadták az elhárítótiszteket, s letartóztatták a tömegre 28-a előtt tüzet parancsoló tiszteket.

Az ilyen és ehhez hasonló jelenségeket, a hadsereg tevékenységét veszélyeztető „működési zavarokat” a Forradalmi Katonai Tanácsok tevékenységének lehető legrészletesebb szabályozásával igyekeztek kiküszöbölni, illetve megelőzni.

A Forradalmi Katonai Tanácsok működésének ideiglenes szabályzatában⁷² rögzítették ezen szervezetek feladatait, jogait és kötelességeit. E szabályzat szerint a „Magyar Néphadseregben működő Forradalmi Tanácsok feladata a Magyar Néphadsereg minden alakulatánál biztosítani a Minisztertanács határozatainak és a Forradalmi Tanácsok egyetértésével kiadott parancsok maradéktalan végrehajtását [...] a Magyar Néphadsereg egységes, határozott kiállását a forradalom célkitűzéseinek megvalósítása és vívmányainak megvédése érdekében... Fontosabb kérdésekben kiadandó parancsokat a parancsnok csak a tanács beleegyezésével adhat.”⁷³

A szabályzat különleges jogosultságokat biztosított a Forradalmi Katonai Tanácsoknak – a helyzetből adódóan, de a miniszter parancsától eltérően – a parancsnokok leváltásának, illetve felfüggesztésének kérdésében. Így amellet, hogy a tanácsoknak az „egyszemélyi parancsnoki tekintélyt” minden eszközzel biztosítaniuk és a parancsnokokat a munkában segíteniük kellett, a parancsnokkal egyetértésben az alárendelt egységek parancsnokait joguk volt beosztásukból felfüggeszteni, illetve a felfüggesztett parancsnokok helyébe kötelesek voltak megfelelő parancsnokokat állítani.

A felfüggesztést az előljáró parancsnoknak és a forradalmi tanácsnak kellett jelenteni. Ezen jogok érvényesítésében bizonyos korlátozást jelen-

⁷⁰ ÁBTL V-150005/4. 155–158. p. Zólyomy László vallomása.

⁷¹ HL 56-os gyűjtemény, 3. ö. e. 21–22. p. Kis eltérésekkel BM. TI. V-150005/2. 346. p. Janza Károly altábornagy parancsa 1956. október 30.

⁷² ÁBTL V-150005/2 321–323. p.

⁷³ Uo.

tett, hogy a hadosztály és ezzel egyenrangú szervek parancsnokait a mellettük működő forradalmi tanács javaslata alapján a Magyar Néphadsereg Forradalmi Katonatanácsa függeszthette fel, illetve a hadtest és az ezzel egyenrangú szervezetek, valamint az ettől magasabb beosztású parancsnokok felfüggesztéséről és kinevezéséről a Magyar Néphadsereg Forradalmi Katonai Tanácsának javaslata a Minisztertanács dönt.

A Forradalmi Katonai Tanácsok a fentieken túl „a burkolt vagy nyílt forradalomellenes cselekmények elkövetőit, továbbá azokat, akik a forradalmi hadsereg erejét megbontják”, katonai bíróság elé állíthatják.

Az ideiglenes szabályzat rögzítette a forradalmi katonai szervezeteknek a hadsereg hierarchiájához igazodó szervezeti felépítését is. Az ideiglenes szabályzat fontos rendelkezése, hogy a Forradalmi Katonai Tanácsok és a Magyar Néphadsereg Forradalmi Katonai Tanácsa – mint csúcsszerv – megválasztásával egy időben a Politikai Főcsoportfőnökség megszűnik, és a politikai beosztásban lévő tisztek felfüggesztéséről, illetve új beosztásba helyezéséről a Forradalmi Katonai Tanácsok a parancsnokokkal egyetértésben saját hatáskörben döntenek.⁷⁴

Ez egyben azt is jelenti, hogy a pártszervek után a Magyar Dolgozók Pártja politikájának hadseregbeli végrehajtásáért felelős politikai szervek helyébe – más jogosítványokkal és kötelezettségekkel – az október 28-i kormányprogram általános és konkrét, a honvédelem területére vonatkozó céljait megvalósító Forradalmi Katonai Tanácsok léptek.

A Forradalmi Katonai Tanácsok spontán módon, majd a miniszter utasítására – a Forradalmi Katonai Tanácsok felállításának ideiglenes szervezeti határozatára alapján – a Magyar Néphadsereg majdnem minden alakulatánál, intézeténél és vezető szervénél megalakultak.

Október 30-án este 8 órakor alakult meg véglegesen a Honvédség Vezetésének Forradalmi Katonai Tanácsa. Az új testület az ekkor elfogadott, de csak október 31-én megjelent nyilatkozatában jelentette be megalakulását. A hadsereg vezetésének Forradalmi Katonai Tanácsa kinyilvánította, hogy „a Forradalmi Katonai Tanács a Hadsereg valamennyi honvédje, tiszthelyettese, tiszti iskolása, tiszte, tábornoka nevében csatlakozik a Munkás, Ifjúság és Értelmiségi Forradalmi Tanácsok határozataihoz és követeléseikhez, s azt magáévá teszi”, és a forradalmi vívmányok megvédése érdekében

⁷⁴ Uo.

követeli „a Szovjet Hadsereg azonnali kivonását Budapestről, és a legrövidebb időn belül hazánk területéről”. A Forradalmi Tanács bejelentette továbbá, hogy a hadsereg vezetéséből „a szektás viszályzó erőket” – a Vezérkar Főnökét, Tóth Lajos vezérőrnagyot, a Politikai Főcsoportfőnököt, Hazai Jenő vezérőrnagyot, illetve Hídvégi Ferenc vezérőrnagyot és Szabó István altábornagyot – eltávolították.

A Forradalmi Tanács nyilatkozatában úgy értékelte, hogy „az ÁVH megfélemlítésben tartotta a honvédséget is”, és ezért a Honvédség Vezetésének Forradalmi Katonai Tanácsa a még fegyverben lévő ÁVH azonnali lefegyverzését elhatározta. A Tanács befejezésként követelte, hogy a határőrség a jövőben a honvédséghez tartozzon.⁷⁵

A hadsereg vezetése Forradalmi Katonai Tanácsának kibővített ülésén – október 31-én a hajnali órákban – a forradalmi erők megbízottai, valamint a Néphadsereg, a határőrség és a rendőrség forradalmi bizottságainak küldöttei választották meg a hadsereg legfelső szintű irányítását ellátó forradalmi vezető szervet, a Forradalmi Honvédelmi Bizottmányt. A Bizottmány a megalakulását követően kiadott felhívásában többek között követelte: a szovjet csapatok Budapest területének elhagyása után – 1956. december 31-ig – az ország területéről is távozzanak; a kormány a Varsói Szerződésben részt vevő tagállamok azonnali összehívásával a szerződést mondja fel; a megszüntetett ÁVH tagjai ne nyerhessenek felvételt a fegyveres alakulatokba. A Bizottmány kilátásba helyezte: ha a szovjet csapatok meghatározott időre nem hagyják el Magyarországot területét, fegyverrel kelnek harcra az ország szabadsága és a forradalom tisztasága ügyéért.⁷⁶

A Forradalmi Honvédelmi Bizottmányba a honvédség képviselői mellett a rendőrség delegáltjai – Kopácsi Sándor és Oszkó Gyula rendőr ezredek –, illetve a határőrség országos parancsnoka – Szalva János ezredes – is felvételt nyertek.

A változások hatására az egyetemeken működő katonai tanszékek⁷⁷ tisztiállománya a tanintézetek

⁷⁵ Uo. 331. p.

⁷⁶ Uo. 345. p.

⁷⁷ Az 1956-ban is létező struktúra fontos előzménye, hogy 1950 nyarán a Budapesti Műszaki Egyetemen és az Állami Műszaki Főiskolán hadmérnöki tagozatot szerveztek. 1950 decemberében döntött a Minisztertanács arról, hogy az ország egyetemein katonai tanszékeket kell felállítani, amelyeken a képzést 1951. február 2-án meg kellett kezdeni. A forradalom és szabadságharc időszakában Budapesten négy egyetemen és főiskolán, illetve Miskolc, Sopron, Szeged, Debrecen, Pécs, Veszprém és Szolnok felsőfokú tanintézeteiben a katonai tan-

szűkebb és tágabb környezetében aktívan bekapcsolódott a Nemzetőrség – például az egyetemi zászlóaljok – szervezésébe, közreműködtek a nemzetőrök ellátási feltételeinek kialakításában, a Nemzetőrség felszerelésében, felfegyverzésében és képzésében.

A hadsereg tevékenységének értékelésekor gyakorta elhangzik, hogy a Forradalmi Katonai Tanácsok „rendszeresítésével” a parancsnoki önállóság oly mértékben sérült meg, hogy ezzel vette kezdetét a hadsereg teljes szétesésének időszaka.

Nem vitatjuk, hogy a Magyar Néphadsereg a forradalom napjaiban – a társadalom egészéhez hasonlóan – olyan válságon esett át, melynek következtében sok más tényező mellett szervezettsége, fegyelme, vezetettsége, hadra foghatósága több esetben a kritikus állapotot közelítette. Azzal viszont nem tudunk egyetérteni – és ezt a kutatási eredmények sem támasztják alá –, hogy ez a folyamat október 28-át követően a Forradalmi Katonai Tanácsok felállításával vette kezdetét.

A Forradalmi Katonai Tanácsok intézményesítésével a helyzet – a nagyon fontos tartalmi különbségeket elismerve – a korábbiakhoz képest lényegében annyiban módosult, hogy az egyes személyi parancsnokoknak a katonai élet legfontosabb területeit érintő döntéseit már nem az illetékes kommunista pártszervezetekkel és politikai szervekkel, hanem az állomány többségének bizalmát élvező Forradalmi Katonai Tanácsokkal kellett megvitatniuk, egyeztetniük és néhány kérdésben jóváhagyatniuk.

A forradalom időszakában a parancsnokok jelentős része – ha másért nem, azért, mert ők is tagjai voltak a testületnek – a Forradalmi Katonai Tanácsok támogatását és segítségét igényelte. A forradalmi tanácsok többsége az arra képes, illetve azt akaró parancsnokokkal együtt a hadsereg új követelményeknek megfelelő átalakítása, az aktuálisan jelentkező feladatok végrehajtása érdekében még ebben a szovjetek miatt rendkívül szűkre szabott időben is sokat tett. Ez persze nem azt jelenti, hogy a Forradalmi Katonai Tanácsok tevékenysége nyomán ne keletkeztek volna a hadsereg rendeltetésszerű működését zavaró, sőt néhány területen akadályozó jelenségek is, mint ahogy az is bizonyos, hogy a hadsereget nem a forradalmi

tanácsok verték, kergették szét, hanem november 4-ét követően a szovjet hadsereg.

A rendőrség fő erőit az október 28-át követő időszakban a közrend, a közbiztonság helyreállítása, a Nemzetőrség megalakításának, felfegyverzésének, szolgálatellátásának segítése, a karhatalmi feladatokba bevont honvédségi, esetenként határőrségi erőkkel az együttműködés megszervezésének tennivalói kötötték le.

Mindezen feladatok végrehajtása közben – sokszor a területi forradalmi szervezetek kezdeményezésére, időnként követelésére – a rendőrségi vezetők a rendőri szervezeteknél megalakult forradalmi szervezetekkel együttműködve az államvédelmi szervek felszámolásán túl, illetve a volt államvédelmi beosztottak eltávolítása mellett lépéseket tettek a rendőrség átalakítása érdekében is.

Egy a rendőrség tevékenységét utólag értékelő anyagban az erre az időre kialakult helyzetről olvasható:

„November első napjaiban a személyi állomány döntő többsége elfogadta a fő követeléseket: »a semleges Magyarország«, a szovjet csapatok kivonása, a többpártrendszer megteremtése, a demokratikus választások gyors lebonyolítása, az ÁVH megszüntetése, a politikamentes rendőrség megteremtése. Az állam és a rendőrszervezetek »osztályfeleletisége« igen népszerűvé vált a rendőrök között...”

A kapitányságok egy része szervezte, befogadta, támogatta, ellátta a Nemzetőrséget, kapcsolatba lépett vagy került az adott terület változást követelő erőivel. „A személyi állomány egy kisebb csoportja nyíltan a soraikba lépett, egy másik, az előbbinél népesebb csoportja burkoltan támogatta őket, s végül egy harmadik, a legnagyobb tömegű csoportja passzívan szemlélte az eseményeket, és többségében elhagyta a szolgálati helyét.” Egy nagyon kicsi csoport „egységes vezetés híján a fenti folyamatok megakadályozására nem volt képes”⁷⁸

A határőrség Országos Parancsnokságán az első változások október 28-án következtek be. Ezen a napon a parancsnokság tisztjeinek egy kisebb csoportja felvetette a vezetésnek, hogy tisztázzák és határozzák meg a határőrség szerepét ebben az új helyzetben, nyilvánítsák ki, hogy a forradalom követeléseivel a határőrség egyetért, és a határőrök nem lőnek a tömegre,⁷⁹ a kirendelt határáral-

székeken – 200-210 katonatiszt bevonásával – képezték a jövő tartalékos tisztjeit. A témáról bővebben l.: Horváth Miklós: Katonai tanszékek és katonai tanintézetek a forradalomban. In: *Nagy Imre és kora V. Tanulmányok és forrásközlések.* (Szerk: Némethné Dikán Nóra, Szabó Róbert, Vida István.) Budapest, Nagy Imre Alapítvány–Gondolat Kiadó, 2009. 190–242. p.

⁷⁸ MOL 288 f. 30. cs. 3. ő. e. 389. p.

⁷⁹ A határőrség erői nyitottak elsőként tüzet 1956. október 25-én Budapesten a Kossuth téren. A következő napon a mosonmagyaróvári határőr laktanyából leadott sortűz következtében több mint ötvenen meghaltak és kb. 250-en megsebesültek. Az október 27-én Mórahalmon és Berzencén eldőrdült határőrsortűzekben 2, illetve 4 fő meghalt, és több

egységeket vonják vissza, a vidékről felrendelt alegységeket küldjék vissza a szolgálati helyükre.

A tisztek többek között javasolták, hogy a határőrség a Belügyminisztérium helyett tartozzon a Honvédséghez, hogy többé ne vigyenek tanulni határőrtiszteket a Szovjetunióba, és az „újoncokat a forradalmi ifjúságból toborozzák”.

A határőrségre általánosan jellemző volt, hogy az államvédelmi tiszteket nem fogadták be, vagy a befogadottakat a bajok megelőzése érdekében házi őrizetben tartották. Később az államvédelmi tiszteket átszállították a Fő utcai börtönbe.

A vidéki alakulatoktól befutott jelentések alapján térképen tartották nyilván a szovjet csapatok mozgását, illetve ezeket az adatokat a Honvédelmi Bizottmánynak is továbbították.⁸⁰ E folyamatok hatására a Forradalmi Katonai Tanács bejelentette, hogy a hadseregen és a határőrségen belül feloszlatták a politikai szerveket. Így a kerületeknél a politikai osztályok megszűntek, de a politikai munkások a laktanyában maradhatnak azzal, hogy sorsukról majd később döntenek.

Magyarországon a szocializmus alapjainak felszámolása a legtöbb területen november első napjaira befejeződött. A Magyar Dolgozók Pártja elvesztette a hatalmát, szervezetei szétestek, megszűntek, vagy a forradalom időszakában alakult új demokratikus szerveződések – forradalmi bizottságok, nemzeti bizottságok, forradalmi munkás-paraszt katonatanácsok, munkástanácsok – felszámolták. Az állami intézmények és társadalmi szervezetek, nem utolsósorban az erőszakos szervezetek erre az időszakra megmaradt része lerázta magáról a kommunista párt október 23-ig mindenre ható uralmát. Újabb és újabb demokratikus pártok kapcsolódtak be a politikai élet alakításába. A kivívott sajtószabadság lehetővé tette a szabad véleménynyilvánítást. Elsősorban vidéken, a mezőgazdasági szövetkezeteket érintően megkezdődött a szocialistának tartott tulajdonviszonyok lebontása. Ezt a folyamatot – az egypártrendszerű diktatúra felszámolásának folyamatát – zárta az MDP jogutód nélküli önfelszámolása.

A múlt bűneivel, továbbá a forradalom és szabadságharc időszakában elkövetett újabb bűntettekkel – erőszak alkalmazásával a magyar nép ellen egy idegen megszálló hatalomra támaszkod-

mint tízen megsebesültek. Erről bővebben: Horváth Miklós–Tulipán Éva: *In memoriam 1956.* 40–42., 43–44. p.

⁸⁰ MOL 288 f. 30. cs. 3. ő. e. 29. p.

va, statáriummal, százak életét kioltó gyilkos sor-tűzekkel, a szovjet hadsereg által indított újabb háború következményeivel, borzalmaival – terhelt Magyar Szocialista Munkáspárt néven megalakított új/régi kommunista párt a demokratikus viszonyok között képtelenné vált az események befolyásolására.

A szovjet vezetés előtt tehát nem kisebb kérdés eldöntése állt: kiengedi fennhatósága alól Magyarországot, vagy egy újabb összehangolt támadással visszaállítja a szovjet érdekeket kiszolgáló magyar kommunista párt (MDP – MSZMP) hatalmát.

„NAGY HÁBORÚ NEM LESZ!”

A győztes forradalom moszkvai értékelése

Az SZKP KB Elnöksége – az ülésekről készített feljegyzések szerint – a „magyarországi helyzettel” október 26-át követően a 28-i ülésén foglalkozott.⁸¹ A szovjet vezetés Szerov, a KGB főnöke jelentése⁸² alapján úgy értesült, hogy „a felkelőkben kétségek támadtak a további ellenállást illetően. A legaktívabb részük a harc folytatása mellett van, de még ha beszüntetnék is akcióikat, azt csak időlegesen és olyan feltételekkel tennék, hogy fegyvereiket maguknál tartják, kivárva az alkalmas pillanatot a harc újrakezdésére.”⁸³

Szerov ugyanebben a jelentésében beszámolt az államvédelmi hatóság vidéki szerveinek lefegyverzéséről, a miskolci lincselésről és többek között arról, hogy a diákokból, fiatalokból és a néphadsereg katonáiból megalakult Nemzetőrség a fővárosban és az ország más részein bekapcsolódott a rendteremtésbe, és az új belügyminiszter, Münnich Ferenc vezetésével az államvédelem budapesti – rendőrháza öltöztetett – erői is aktivizálódnak.⁸⁴

„Budapesten ma mindenütt nyugalom van, egy-két szórványos lövést leszámítva. Van azonban három góc, ahova a felkelők befészkeltek magukat”⁸⁵ – zárta Szerov október 28-i jelentését.

Hruscsov a Magyarországról különböző csator-

⁸¹ *Döntés a Kremlben, 1956 – A szovjet pártelnökség vitái Magyarországról* (szerk.: V. Szereda és Rainer M. János; a bevezetést V. Szereda, a kísérő tanulmányt Rainer M. János írta.) Budapest, 1956-os Intézet, 1996. (A továbbiakban: *Döntés a Kremlben...*) 35. p.

⁸² *Jelcin dosszié...* 54–55. p.

⁸³ I. m. 54. p.

⁸⁴ I. m. 55. p.

⁸⁵ Uo.

nákon érkezett információk alapján – az Elnökség ülésének kezdetén – úgy értékelte, hogy „a helyzet súlyosbodik.”

A töredékes feljegyzések az általa később elmondottakat az alábbiak szerint rögzítették: „A tüntetést megszervezik. Kádár hajlik arra, hogy tárgyalásokat folytasson az ellenállási góccal... A munkások támogatják a felkelést (ezért akarják [a magyarok] megváltoztatni az »ellenforradalmi felkelés« megjelölést.)”

Vorosilov megállapította: „Rossz helyzetben vagyunk. Ki kell dolgoznunk saját irányvonalunkat, és csatlakoztatnunk kell ehhez a magyarok egy csoportját. Mikojan ezt a munkát nem képes elvégezni. Végre kell hajtánunk, amit tervbe vettünk... Nem vonjuk ki a csapatokat – erélyesen el kell fojtani [a felkelést]. Nagy: likvidátor.”⁸⁶

Vorosilov idézett felszólalásában hangzik el félreérthetetlenül először, hogy a szovjet vezetésnek a felkelés elfojtásához a magyarok egy csoportjának a megnyerése szükséges. „A helyzet rosszabodott, lassan-lassan a kapituláció felé megy a dolog. Nagy [Imre] már-már ellenünk fordul” – kapcsolódott be a vitába Molotov.

Mint ez a későbbi hozzászólásokból is kiderül – Kaganovics: „Kádárnak útmutatást kell adnunk, hogy így semlegesítse...”⁸⁷ [a mozgalmat? Nagy Imrét? – H. M.]; Bulganyin: „Kádár megingott. A legfontosabb, hogy Kádártól nagyobb határozottságot követeljünk...”⁸⁸ –, az Elnökségből egyre többen Kádártól mint kulcsembertől remélik, várják, sőt követelik a helyzet szovjet vezetésnek is tetsző megoldását.

„Az ellenforradalmi góccok ellen erélyesen kell fellépni, nem szabad meghátrálnunk...” (Kaganovics); „...fegyveres munkásosztagokat kell szervezni. Csapatainkat harci készütségben kell tartani. Az ellenállás fő góccát el kell fojtani...” (Zsukov és Szaburov); „Az MDP KV. Politikai Bizottsága cselekedjen határozottan, különben mi fogunk Önök helyett cselekedni. Esetleg nekünk magunknak kell majd kineveznünk egy kormányt...”⁸⁹ (Bulganyin) – sorolták javaslataikat az Elnökség tagjai.

Hruscsov – ekkor még – a legrosszabb megoldásnak új kormány, „Bizottság” alakítását tartotta, és a Nagy Imre-kormány további támogatása mellett a felkelők fegyveres erőinek a leverésére tett javaslatot. Ezen a ponton kapcsolódott be a vitába az ülésre Budapestről visszarendelt Szuszlov, aki

a feljegyzések szerint⁹⁰ a helyzet rövid értékelését követően megfogalmazott kérdésre – „Hogyan legyenünk úrrá a helyzeten?” – a következő választ adta: „Egy viszonylag szilárd kormányt kell létrehozni. A mi irányvonalunk: ne ellenezzük néhány demokrata bevonását [...] ha már a kormány a tűz beszüntetését tervezi, parancsnokságunk kidolgozza a Budapestről való csapatkivonást elrendelő parancsot... Választásokat nem kell tartani.”⁹¹

Szuszlov beszámolóját követően Vorosilov kijelentette: „Helyesen tettük, hogy bevonultunk. Nem szabad elsietni a csapatok kivonását. [...] Előbb állapodjunk meg a kormány megszervezéséről, csak azután vonjuk ki a csapatokat.”⁹²

„Helyesen tettük, hogy bevonultunk” – ismételte meg Vorosilov szavait Bulganyin, majd Hruscsov álláspontját erősítve többek között megállapította: „Le kell vonnunk a következtetést: Vannak Budapesten olyan erők, amelyek meg akarják dönteni Nagy és Kádár kormányát. Legyen az az álláspontunk, hogy támogatjuk a jelenlegi kormányt. Máskülönben a megszálláshoz kellene folyamodni. Ez kalandorságba sodorna bennünket.”⁹³

Az Elnökség jelen lévő tagjainak többsége – Kaganovics, Malenkov, Molotov, sőt Zsukov és Szaburov is – amellet, hogy utólag is helyeselte az általuk addig meghozott döntéseket, egyetértett a Nagy Imre-kormány támogatásával.⁹⁴

A konkrét katonai lépésekkel kapcsolatban Zsukov a következőket mondta: „A csapatok Magyarországról való kivonásáról – ezt a kérdést az egész szocialista táborral meg kell beszélni [...] Budapesten vonjuk ki a katonaságot az utcákról és [gyülekeztessük] meghatározott körzetekbe. Esetleg a parancsnokság adjon ki nyilatkozatot...”⁹⁵

Az ülésen eddig elhangzottakat Hruscsov – a feljegyzés szerint – az alábbiakban foglalta össze: „Egyetért[ek] az elvtársakkal. Támogatni kell a kormányt. Ki kell dolgoznunk a taktikát. Beszéljünk Kádárral és Naggyal, támogatjuk.

Nyilatkozat – ennél többre, úgy látszik. Önök nem képesek. Beszüntetjük a tüzet. Hajlandók vagyunk kivonni csapatainkat Budapestről. Feltételünk, hogy az ellenállási góccok szüntessék be a tüzet...”⁹⁶

⁹⁰ I. m. 43–44. p.

⁹¹ Uo.

⁹² I. m. 39. p.

⁹³ Uo.

⁹⁴ I. m. 40–41. p.

⁹⁵ Uo. A katonai parancsnokság nyilatkozatot adott ki, melyben jelezte, hogy a szovjet csapatok a tüzet beszüntetik, és fegyvereiket ezt követően csak önvédelemből fogják használni.

⁹⁶ I. m. 41. p.

⁸⁶ *Döntés a Kremlben...* 36. p.

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ I. m. 37. p.

⁸⁹ Uo.

Az ezt követő hozzászólások közül a Vorosilov által elmondottak ismét túlmúttak az Elnökség ekkor körvonalazódó álláspontján: „Ha legalább egy csoport létrejött volna, ott lehetett volna hagyni a csapatokat. Nincs kire támaszkodni. Különböző háború [lesz]...”⁹⁷

Október 30-án a magyarországi helyzettel kapcsolatos kérdések megvitatását megelőzően meghallgatták Szerov – feltehetően október 29-i⁹⁸ –, valamint Mikojan és Szuszlov október 30-i⁹⁹ jelentéseit. Szerov eredetileg Mikojannak és Szuszlovnak készített, majd az SZKP KB részére továbbított – sok kérdésben túlzó vagy valótlan tartalmú – jelentésében más kérdések mellett beszámolt a felkelőcsoportok és a kormány között folyó fegyverletelési tárgyalásokról, a rabok kiszabadításáról 27–28-án, a fegyveres csoportok fegyverleteléséről a megkezdéséről.

A KGB elnöke a kommunisták üldözéséről, megöléséről és a miskolci lincselésről szóló „beszámolót”¹⁰⁰ követően jelezte, hogy több csoport magyar államvédelmi tiszt „át fog törni a Szovjetunióba”, vagy ha nem jut el odáig, „illegálisan partizánharcot folytat majd”. Szerov jelentette, hogy 40 államvédelmi munkatárs menekült Romániába, és több csoport a csehszlovák és a szovjet határon vár a bebocsátásra.¹⁰¹

Mikojan és Szuszlov október 30-án készített jelentésében – részben Szerov fenti jelentésének hatására – megállapította: a politikai helyzet Magyarországon és Budapesten „nem javul, ellenkezőleg romlik... A felkelők kijelentették, hogy csak akkor adják le [a fegyvert], ha a szovjet csapatok elhagyták Budapestet, egyesek pedig egyenesen azt mondják: ha a szovjet csapatok elhagyták Magyarországot. Ily módon – olvasható a jelentésben – ennek a gócnak [a Corvin mozi környékén lévő felkelőcsoportoknak – H. M.] a felszámolása békés úton szinte kizárt.

Arra törekszünk, hogy a góc felszámolását a magyar erők hajtsák végre. Van azonban egy nagy veszély: a magyar hadsereg mindeddig várakozó álláspontot foglalt el. A mi katonai tanácsadóink azt mondják, hogy a magyar tisztek és tábornokok viszonya a szovjet tisztekhez az utóbbi időben megromlott, nincs meg az a bizalom, ami korábban megvolt.

Előfordulhat, hogy a felkelők ellen bevetendő

⁹⁷ I. m. 42. p.

⁹⁸ *Jelcin dosszié...* 62–63. p.

⁹⁹ *Hiányzó lapok...* 125–126. p.

¹⁰⁰ *Jelcin dosszié...* 62. p.

¹⁰¹ I. m. 63. p.

magyar egységek átállnak a felkelőkhöz, és akkor ismét a szovjet csapatok hadműveleteire lesz szükség [...] Amíg a magyar csapatok nem tanúsítanak ellenséges magatartást, a jelenleg itt tartózkodó csapatok elégségesek. Ha a helyzet tovább romlik, akkor persze újból át kell tekinteni ezt a kérdést a maga egészében.”¹⁰²

Mikojan és Szuszlov – Nagy Imrének Andropovval folytatott megbeszélése alapján – figyelmeztették a szovjet vezetést, hogy újabb szovjet csapatok Magyarországra vonulása „fordulópontot jelenthet Magyarországnak a Biztonsági Tanácsban követett politikájában.”¹⁰³

Nagy Imre magához kérte Andropovot, és „megkérdezte tőle, igaz-e, hogy a Szovjetunióból továbbra is szovjet katonai egységek érkeznek Magyarországra, és ha igen, akkor milyen céllal”. „Erről nem állapodtunk meg” – mondta Andropovnak a jelentés szerint Nagy Imre.¹⁰⁴

„Ma a következőket szándékozunk közölni Nagy Imrével: csapataink a mai napig a megállapodásunknak megfelelően érkeztek, a továbbiakban pedig egyelőre nem tervezünk újabb alakulatokat behozni, arra számítva, hogy a kormány megbirkózik a Magyarországon kialakult helyzettel” – írta a jelentésben Mikojan és Szuszlov, akik az SZKP KB-nek javasolták: utasítsa „a honvédelmi minisztert, [Zsukovot], hogy állítsa le a csapatok küldését Magyarországra, és folytassa összpontosításukat szovjet területen”.

„Úgy gondoljuk, Konyev elvtársnak haladéktalanul Magyarországra kell jönnie”¹⁰⁵ – zárta október 30-i jelentését Mikojan és Szuszlov.

A fentiekben idézett jelentések felolvasása után Zsukov katonai szállító repülőgépek Bécs környéki összpontosításáról¹⁰⁶ tájékoztatta az Elnökséget, majd Malinyin véleményét idézve jelezte: Nagy kettős játékot játszik, és Mikojan és Szuszlov javaslatát támogatva ő is szükségesnek tartja, hogy Konyevet küldjék Budapestre.¹⁰⁷

A szovjet vezetés megosztottságáról és határozatlanságáról árulkodnak az ezt követően elhangzottak az Elnökség október 30-i ülésén.

Hruscsov – a kínai pártvezetés véleményét is tolmácsolva – bejelentette, hogy ezen a napon „el kell fogadni a Nyilatkozatot a csapatoknak a népi

¹⁰² *Hiányzó lapok...* 125–126. p.

¹⁰³ I. m. 126. p.

¹⁰⁴ Uo.

¹⁰⁵ Uo.

¹⁰⁶ Valójában ezek a gépek szállították az osztrák fővárosba a Nemzetközi Vöröskereszt által Európában összegyűjtött adományokat

¹⁰⁷ *Döntés a Kremlben...* 51. p.

demokratikus országokból való kivonásáról...” és az ezzel kapcsolatos kérdéseket – „azon ország véleményének figyelembevételével, amelyben csapatunk ott tartózkodnak” – a Varsói Szerződés ülészakán meg kell vitatni. Hruscsov szerint ezzel kapcsolatban a magyaroknak és a Varsói Szerződés többi tagországának „külön dokumentumot kell készíteni”¹⁰⁸

Sepilov ellentmondásoktól terhelt – „Ki kell küszöbölni a parancsolgatás elemeit [...] Ne engedjük, hogy kihasználják a mostani helyzetet. [...] Magyarország kormányának egyetértésével hajlandók vagyunk kivonulni. [...] Hosszú harcot kell folytatni a nemzeti kommunizmus ellen...”¹⁰⁹ – felszólalását követően Zsukov egy merész fordulattal kijelentette: „A csapatokat ki kell vonni Budapestről, ha szükséges Magyarországról is. Számunkra ez katonai-politikai lecke.”¹¹⁰

A legönkritikusabb Szaburov felszólalása volt, aki a Nyilatkozat és a csapatkivonás kérdésében Furcevával egyetértve kijelentette: „A XX. kongresszuson jó munkát végeztünk, de utána nem álltunk a tömegesen kibontakozó kezdeményezések élére. Nem lehet a nép akarta ellenére vezetni. Nem tértünk át a vezetés igazi lenini elveire. Az események uszályába kerültünk. [...] A kapcsolatokat az egyenlőség alapján kell építeni.”¹¹¹

A Nyilatkozattal kapcsolatban kibontakozott későbbi vita hozzászólásaiból kiemelendő a Hruscsov által beterjesztett javaslat, mely szerint a szovjet vezetésnek meg kell fogalmaznia a magyar kormányhoz – amelynek lépéseit támogatják – fűződő viszonyát, amelyben külön szólni kell Nagy Imre és Kádár János szerepéről is.¹¹²

Hruscsov – a Mikojannal folytatott telefonbeszélgetés alapján – bejelentette, hogy „Kádár jól viselkedik”, a pártbizottság 6 tagjából 5 szilárdan tartja magát, a csapatok kivonása ügyében az elnökségen belül vita folyik, a honvédelmi miniszter parancsot fog adni a „színházban – [a Corvin moziban – H. M.] lévő lázadók katonai leverésére”, és szólt arról is, hogy a magyar „államvédelmisek” a szovjet csapatokhoz érkeztek.¹¹³

Zsukov javasolta, hogy a Nyilatkozatban fejezzék ki együttérzésüket a néppel, és szólítsanak fel a vérontás beszüntetésére.¹¹⁴

¹⁰⁸ Uo.

¹⁰⁹ I. m. 53. p.

¹¹⁰ Uo.

¹¹¹ I. m. 55. p.

¹¹² I. m. 56. p.

¹¹³ I. m. 57. p.

¹¹⁴ I. m. 56. p.

Mint az a feljegyzésekből kiderül, az Elnökség meghívására az ülés munkájába ekkor bekapcsolódó Liu Sao-csi a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága álláspontját ismertette kijelentette: „A csapatoknak Magyarországon kell maradniuk!”¹¹⁵

Ezt követően Hruscsov, a kínai vezetés határozott álláspontja ellenére, még mindig két alternatívát vázolt fel: 1. A háborús megszállás útja; 2. A békés megoldás: a csapatok kivonása, tárgyalások. A feljegyzések szerint ekkor az egyetlen hozzászóló Molotov volt, aki a kínai véleményre is reagálva többek között kijelentette: „A politikai helyzet világossá vált. Ellenforradalmi kormány, átmeneti kormány alakult. [...] Tisztáznunk kell viszonyunkat az új kormányhoz. Tárgyalásokat kezdünk a csapatok kivonásáról.”¹¹⁶

A magyar kormány október 28-i nyilatkozata alapján a szovjet hadvezetés elrendelte a tűzszünetet, a 2. és 33. gépesített, valamint a 128. lövészárdahadosztályok egységei október 29-én a harc-tevékenységet beszüntették.

A szovjet csapatok kivonását, a magyar kormány szovjet vezetőkkel történt megállapodásán túl, a Különleges Hadtest parancsnoka, Lascsenko altábornagy véleménye szerint „a csapatok tétlensége, passzivitása miatt is” végre kellett hajtani. A szovjet csapatok kivonása október 30-án megkezdődött, de a második ütemet csak 31-én a déli órákban tudták befejezni. A szovjet csapatok mozgása a Szovjetunió területén a szovjet alakulatok Budapestről történő kivonása időszakában is folytatódott.

Október 30-án – a szovjet kormány nyilatkozata¹¹⁷ ellenére – a 31. légideszant-gárdahadosztály 114. ejtőernyősdeszant-ezrede Lvov és Hmelynickij repülőterekről felszállva a veszprémi repülőtéren földet ért. 20 órakor ugyancsak Veszprémben földet ért a 381. ejtőernyősdeszant-ezred is. A magyar területre átszállított légideszantcsapatok utánpótlási anyagraktárait a Munkács melletti katonai repülőtéren alakították ki.¹¹⁸

¹¹⁵ I. m. 57. p.

¹¹⁶ Uo.

¹¹⁷ A szovjet vezetés október 30-án közzétett nyilatkozatában többek között az is olvasható, hogy „a szovjet alakulatok további magyarországi tartózkodása ürügyül szolgálhat a helyzet fokozottabb kiélesedésére, utasítást adott a katonai parancsnokságának, hogy vonja ki a szovjet katonai alakulatokat Budapestről, mihelyt ezt a magyar kormány jónak látja. Ugyanakkor a szovjet kormány kész tárgyalásokba bocsátkozni a Magyar Népköztársaság kormányával és a Varsói Szerződésben részt vevő más államok kormányával a szovjet csapatok magyarországi tartózkodásáról” *Népszava*, 1956. november 1.; *1956 a sajtó tükrében...* 201. p.

¹¹⁸ FEVKA, 37. f. 697193. op. 13. d. 141. p.; Kirov: i. m.

„A KORMÁNY ÉLÉRE KÁDÁRT!”

Döntés

a „Forgósél” hadművelet megindításáról

A szovjet politikai vezetésen belül folyó vitákról, a kínai javaslatról, a helyzet bizonytalanságáról, kiszámíthatatlanságáról és az újabb fordulat lehetőségéről és veszélyéről Magyarországon mit sem tudtak. Október 30-án a szovjet kormány nyilatkozata, amely szerint új alapokra kívánja helyezni a többi szocialista országokkal kapcsolatos viszonyát, még a győztes forradalom reményeit táplálta, de alig telt el 24 óra, és megszületett az újabb szovjet támadásra vonatkozó döntés.

Az eddigieknél határozottabb fordulatra s egyben a végső döntés meghozatalára az SZKP KB Elnöksége október 31-i ülésén került sor.

„Felül kell vizsgálni az értékelést – ismertette Hruscsov az elképzelését –, a csapatokat ne vonjuk ki Magyarországról és Budapestről, kezdeményezően lépünk fel a rend helyreállítása érdekében Magyarországon. Ha kivonulnánk Magyarországról, ez felbátorítaná az amerikai, angol és francia imperialistákat. Ezt gyengeségünknek fognák fel, és támadásba lendülnének. [...] Pártunk ez esetben nem értene meg bennünket. Egyiptomon felül odaadnánk nekik Magyarországot is. Nincs más választásunk.”¹¹⁹

Mivel javaslatával az ülésen részt vevő Zsukov, Bulganyin, Molotov, Kaganovics, Vorosilov és Szaburov is egyetértett, Hruscsov a lehetséges lépéseket – szinte forgatókönyvszerűen – az alábbiakban ismertette:

„Meg kell mondani, hogy mi elénk mentünk, de most nincs kormány. Milyen vonalat kövessünk? Ideiglenes Forradalmi Kormányt kell alakítani (Kádár vezetésével). [Mégis] az a legjobb, ha helyettes lesz. Münnich legyen a miniszterelnök, a honvédelmi miniszter és a belügyminiszter.

Ezt a kormányt – [a Nagy Imre-kormányt – H. M.] – meghívjuk, mondjuk a csapatok kivonásával kapcsolatos tárgyalásokra, és megoldjuk a kérdést.¹²⁰ Ha Nagy [Imre] beleegyezik, vegyük be miniszterelnök-helyettesnek. Münnich segítséget kér tőlünk, mi segítséget nyújtunk, és rendet csinálunk.

¹¹⁹ *Döntés a Kremlben...* 62. p.

¹²⁰ A „kérdést” nem a Hruscsov által ekkor beterveztettek alapján oldották meg. A tárgyalóküldöttség – Erdei, Maléter, Kovács és Szücs – tagjait valóban a tárgyalásokon, Tökölön tartóztatták le, de a kormány eltávolítására jugoszláv közreműködéssel került sor.

Megbeszélni Titóval. Tájékoztatni a kínai elvtársakat, a cseheket, a románokat, a bolgárokat. Nagy háború nem lesz.”¹²¹

„Egyszerre kell akcióba lépni a központban is, meg vidéken is...”¹²² – javasolta Molotov.

Ezt követően az Elnökség határozatként rögzítette, hogy Zsukov dolgozza ki a katonai terveket, és erről tegyen az Elnökségnek jelentést, Sepilov, Brezsnyev, Furceva, Poszpjelov készítsék el a terv végrehajtásával kapcsolatos propagandaanyagokat, melyek között szerepeljen „a parancsnokság, vagy a kormány felhívása a néphez”, és az „Ideiglenes Forradalmi Kormány felhívása a néphez”. Készüljön el Konyev napiparancsa, és az Elnökség küldjön egy csoportot Konyev Magyarországon felállításra kerülő főhadiszállására.

Jegyzőkönyvileg is rögzítették, hogy a Moszkvában lévő Rákosi, Hegedüs és Gerő Münnich miniszterelnökségét támogatja, az ellenkormány tagjaként pedig Apró Antal, Kádár János, Kiss Károly, Boldoczki János és Horváth Imre¹²³ jöhetnek számításba.¹²⁴ Döntöttek arról is, hogy a magyarországi helyzet megvitatására Jugoszláviába Hruscsov és Malenkov, Bresztbe Hruscsov, Molotov és Malenkov utaznak.

Az SZKP KB Elnöksége november 2-án Kádár János, Münnich Ferenc és Bata István részvételével kibővített ülést tartott. Kádár János november 1-jén a késő esti órákban, az MSZMP Intéző Bizottságának tagjai és a kínai nagykövet megbeszélése alatt hagyta el a Parlamentet, és Münnich Ferenchez távozott. Münnich, valószínűleg az Andropovval történt megállapodás alapján, igyekezett Kádár Jánost a szovjet és magyar pártvezetés által október 28-át követően képviselt politikai irányvonal helytelenségéről meggyőzni. Kádár, engedve Münnich és Andropov kérésének, Münnich társaságában a szovjet nagykövetséghez ment, ahol egy páncélozott szállító harcjárműbe átszállva folytatták útjukat a tököli repülőtérré. Innen külön-külön repülőgépen Moszkvába szállították őket.¹²⁵

Kádár már döntött a távozásról és útban volt Moszkvába, amikor a rádióban elhangzott – a no-

¹²¹ *Döntés a Kremlben...* 62–63. p.

¹²² I. m. 64. p.

¹²³ Horváth Imre külügyminiszter New Yorkba indult, de repülőgépét a szovjetek eltérítették. A gép Moszkvában landolt. Nyikolaj Dzuba személyes közlése.

¹²⁴ *Döntés a Kremlben...* 64. p.

¹²⁵ Bata Istvánt október 28-ról 29-re virradóra Gerő Ernővel, Hegedüs Andrással, Piros Lászlóval, Andics Erzsébettel, Berei Andorral és Kovács Istvánnal, valamint a családtagokkal együtt katonai repülőgépekkel szállították Moszkvába.

vember 2-i lapok által is idézett – felhívása a magyar néphez. „Népünk vérével bizonyította, hogy rendületlenül támogatja a kormánynak a szovjet erők teljes kivonására irányuló követelését: Nem akarunk további függőséget! Nem akarjuk, hogy hadszíntérré váljon az ország! Minden becsületes hazafihoz szólunk! Fogjunk össze a magyar függetlenség, a magyar szabadság diadaláért!”¹²⁶ – mondta Kádár János beszéde befejező részében.

Az SZKP Elnöksége ülésének elején Kádár János az események értékelésekor – Malin töredékes feljegyzései alapján rekonstruálva szavait – szólt arról is, hogy a Magyarországon kialakult mozgalom élén az ellenzéki értelmiség, Nagy Imre és hívei állnak, és a fegyveres csoportok vezetői is párttagok és munkások, akik a Rákosi-klikk eltávolításáért, a szovjet csapatok kivonásáért, a népi demokratikus rendszerért harcoltak.

A vidéken lezajlott tömegtüntetések célja nem a népi demokratikus rendszer megdöntése, hanem annak demokratizálása, a szociális követelések teljesítésének az elérése volt. „Ezt eleinte nem láttuk – mondta Kádár –, ellenforradalomnak minősítettük, és ezzel magunk ellen fordítottuk” a megmozdulásokban részt vevőket, mivel „ők nem érezték magukat ellenforradalmároknak”, mert senki nem akart ellenforradalmat, bár a fegyveres csoportokon belül „ellenforradalmi jellegű fegyveres csoportok alakultak”. „...valamennyien a szovjet csapatok kivonását követelték”, mely követelések okaként Kádár „az ellenforradalmi propagandát” jelölte meg.¹²⁷

Kádár János a szovjet vezetőket arról is tájékoztatta, hogy a szovjet csapatok kivonását követelő sztrájkolók a szovjet kormány nyilatkozatára már fel akarták venni a munkát, ami a szovjet csapatmozgások folytatásáról érkezett hírek miatt nem történt meg.

A volt koalíciós pártokról Kádár azt állította, hogy azok „Minden erejüket pártjaik újjáalakítására fordítják. Mindegyik a maga kezébe akarja ragadni hatalmat”, ami még inkább aláásta a kormány tekintélyét. Példaként a szociáldemokratákat hozta fel, akik azzal, hogy a kormányba konkrét személyt nem jelöltek – Kádár szerint – kifejezésre juttatták, hogy „nem akarnak szolidaritást vállalni Naggyal”, akinek a politikájában – folytatta Kádár a gondolatsort – „ellenforradalmi elemek is vannak”.¹²⁸

Később Kádár visszatérve a koalíciós pártok értékelésére jelezte, hogy azok „nem akarnak ellenforradalmat”. A fő okot Kádár például Tildy Zoltánnak és másoknak az emigrációban létüktől való félelmében látta, ugyanakkor kijelentette, hogy Magyarországon a helyzet „óráról órára jobbra tolódik”.¹²⁹

Később a semlegesség kinyilvánításával kapcsolatos döntés előzményeiről elmondta, hogy a szovjet csapatok Budapestről történő szervezett kivonulása és a szovjet kormány nyilatkozata a lakosságra megnyugtató hatással volt, de az újabb szovjet csapatmozgások, új erőknek az ország területére lépése „felizgatták a kormányt és a tömegeket”. „A magyar alakulatok beásták magukat”, s azt kérdezték: „Mit csináljanak, lőjenek vagy ne lőjenek?”¹³⁰

„Behívtuk Andropovot. Andropov azt mondta, hogy ezek vasutasok. A magyarok a határról azt táviratozták, hogy ezek [nem] vasutasok. Ezután jött az értesítés, hogy szovjet tankok közelednek Szolnok felé.

Ez délben történt. A kormányban ideges hangulat. Hívtuk Andropovot. Azt válaszolta: átcsoportosítás. Akkor újra jelentették: a repülőteket szovjet tankok zárták körül. Újra hívtuk Andropovot. Azt válaszolta: a sebesült katonákat szállítják el. Nagy [Imre] meg volt győződve: támadás készül Budapest ellen. [...] Az egész kormány arra a véleményre hajlott, hogy amennyiben a csapatok tovább nyomulnak előre Budapest felé, meg kell védeni Budapestet. Ebben a légkörben született meg a semlegesség gondolata. A kezdeményező Tildy Zoltán [volt]. Mindenki támogatta. [...] Amikor Andropov elment, akkor Kádár is a semlegességre szavazott”¹³¹ – rögzítette a feljegyzésben Malin.

Az MDP nevének megváltoztatását – mondta az ezzel kapcsolatos döntést is megszavazó Kádár – az MDP-nek a „széles tömegek előtti” kompromittálódása tette szükségessé.¹³²

A lehetséges megoldásokkal kapcsolatban a későbbiekben elmondottak azt bizonyítják, hogy Kádár János még nem ismerte az Elnökség október 31-i döntését. Ekkor Kádár még úgy vélte, ha a szovjet csapatokat két-három hónapon belül kivonják Magyarországról, akkor a kommunista párt „és a többi párt fel tudná venni a harcot az ellenforradalom ellen”, majd a pártharcok kimenetelének esélyeit

¹²⁶ *A forradalom hangja...* 371. p.

¹²⁷ *Döntés a Kremben...* 75–76. p.

¹²⁸ I. m. 76. p.

¹²⁹ I. m. 77. p.

¹³⁰ I. m. 78. p.

¹³¹ I. m. 79. p.

¹³² I. m. 80. p.

latolgatva „reális veszélyként” megfogalmazta: „az ellenforradalom netán elsöpri ezeket a koalíciós pártokat.”¹³³

„Véleményem szerint – mondta Kádár – van más út. Katonai erővel megtartani Magyarországot. De akkor fegyveres összetűzések lesznek. A fegyveres erővel való szétzúzás vérontást jelent.

Mi lesz azután? A kommunisták erkölcsi pozíciója a nullával lesz egyenlő. A szocialista országoknak kárt fog okozni. Van-e biztosíték arra, hogy ebben az esetben más országokban nem alakul ki ilyen helyzet?

Az ellenforradalmi erők nem csekélyek. De ez harc kérdése. Ha a rend helyreállítása fegyveres erővel történik: a szocialista országok tekintélye [károsodik]...”¹³⁴

Münnich Ferenc – annak megállapítását követően, hogy a „helyzet sötét” – Kádár értékelését többek között azzal egészítette ki, hogy a magyarországi helyzet kialakulásának oka a vezetőknek a tömegektől való elszakadása és az a meggyőződés, hogy a szocialista rendszer Magyarországon „csakis a Szovjetunió támogatásával létezik és tud fennmaradni”. Kijelentette, ha a szovjet csapatokat kivonják, ezzel az „ellenforradalmi elemek erősítést kapnak, tevékenységüket pedig nem akadályozzák meg. Nincs több erőnk. [...] Nemigen lehet bízni abban, hogy politikai harc útján sikerül megbirkózni az eseményekkel”¹³⁵ – fejezte be hozzászólását Münnich Ferenc.

Bata István mindezt azzal egészítette ki, hogy a szovjet és a magyar csapatok „összeütközésének” a veszélye fennáll, amit a „kormány tudatosan vagy nem tudatosan készít elő. Katonai diktatúrával kell rendet teremteni. Meg kell változtatni a kormány politikáját.”¹³⁶

A feljegyzések tanúsága szerint ekkor az Elnökség ülése megszakadt. Az ezen a napon ismét összeülő elnökségi ülésen, amelyen a Magyarországgal kapcsolatos intézkedési terveket beszélték meg a magyarok nem vettek részt. A vázlatos feljegyzésekből arra lehet következtetni, hogy – Zsukov, Szerov és Konyev betérjesztése alapján – ekkor lett megvitatva és elfogadva a „Vihar”, „Forgószél” hadművelet terve, Konyev 1. számú napiparancsa és feltehetően a Szerov vezetésével – a KGB erőivel – Magyarországon végrehajtásra kerülő feladatok terve.

¹³³ Uo.

¹³⁴ I. m. 81. p.

¹³⁵ Uo.

¹³⁶ I. m. 81–82. p.

Az SZKP KB Elnökségének Kádár és Münnich részvételével november 3-án megtartott kibővített ülésén – amelyről a hadművelet előkészítésével elfoglalt Zsukov és Magyarországra utazása miatt Szerov és Konyev távol maradtak – újból megtárgyalták a szovjet vezetés által felállításra kerülő magyar „ellenkormány” összetételét.

Ekkor Mikojan – a jugoszláv vezetéssel történt konzultáció alapján – az október 31-i határozattal ellentétben nem Münnich Ferencet, hanem Kádár Jánost javasolta a kormány élére.

Kádár János ekkor szót kért, és az „idő rövidsége” ellenére több kérdésben kritikával illette a szovjet vezetőket, majd Nagy Imre „viselkedését” értékelve Kádár kijelentette, hogy a miniszterelnök kommunistákat gyilkoló ellenforradalmárokat fedez,¹³⁷ és a „kormánynak nincs ereje, hogy leverje őket”¹³⁸

Az önmagának feltett kérdésre – „Mi a teendő?” – Kádár a következő választ adta: „Nem szabad átengedni egy szocialista országot az ellenforradalomnak. Egyetértünk önökkel. A helyes lépések – forradalmi kormányt kell alakítani.”¹³⁹

Hozzászólása befejező részében Kádár hangsúlyozta, hogy a megmozdult „nép nem akarja megsemmisíteni a népi demokratikus rendszert”, és „nagyon fontos a szovjet csapatok kivonása”. Ha „erősítjük a katonai kapcsolatokat – gyengülünk politikailag”¹⁴⁰ – hangzott az indoklás. Kádár kérte, hogy a szovjet vezetés döntése és instrukciói alapján megalakuló kormány ne legyen „bábkormány”, mivel annak „tevékenységéhez szükség van a munkások támogatására”¹⁴¹

„A kormány élére: Kádár”¹⁴² – hangzott az Elnökség egyhangú határozata. Az ülésen – Horváth Imre feljegyzései szerint¹⁴³ – elsőként Hruscsov szólalt

¹³⁷ Horváth Imre feljegyzései szerint Kádár a következőket mondta: „Úgy néz ki, hogy a Nagy Imre-kormány fedezi a kommunisták mérszárlását, de ez csak látszat. A kormány tehetetlen...” MOL XIX-J-1-k (Külügyminisztérium, Horváth Imre külügyminiszter iratai., 55. d. Ismertette Varga László: Hruscsov és Kádár titkos tárgyalásai, 1956. november 3. *Magyar Hírlap*, 1992. október 22. A dokumentumot Varga László hozzájárulásával közölte: *Döntés a Kremlben...* 94. p.

¹³⁸ *Döntés a Kremlben...* 89. p.

¹³⁹ I. m. 98. p.

¹⁴⁰ I. m. 89. p.

¹⁴¹ I. m. 90. p.

¹⁴² Uo.

¹⁴³ MOL XIX-J-1-k (Külügyminisztérium, Horváth Imre külügyminiszter iratai., 55. d. Ismertette Varga László: Hruscsov és Kádár titkos tárgyalásai, 1956. november 3. *Magyar Hírlap*, 1992. október 22. A dokumentumot Varga László hozzájárulásával közölte: *Döntés a Kremlben...* 92–95. p.

fel, aki többek között elmondta: „Mi üdvözlünk az Ön [Kádár] megválasztását. [...] N[agy] I[mrét] nem tekinthetjük kommunistának. Dullesnek kel- lenek az olyanok, mint N[agy] I[mre]. [A] Nyi- latkozathoz tartjuk magunkat. N[agy] I[mrével] ezt nem lehet! Tanácskoztunk más pártokkal. [...] Nem lehetünk külső szemlélők. [...] Az árulók Kádárt akarják felhasználni fedezékül. Ha N[agy] I[mre] nem mond le, akkor az ellenség szolgálata- ban áll.”¹⁴⁴

A kormány összetételével kapcsolatban Horváth Imre feljegyezte, hogy „Kádár elnök”, Münnich helyettes, belügy- és honvédelmi miniszter, tagok Apró, Rónai, Kiss, Marosán, Hidas, Berei, Andics, Kovács, Egri, Vég, Dögei.¹⁴⁵

Mint láthattuk, a szovjet vezetés eddig sem bí- zott semmit a véletlenre. A Moszkvában megbízott kormány a tervek szerint november 4-én megala- kult. Tagjai Kádár János, Münnich Ferenc, Marosán György, Horváth Imre, Kossa István, Apró Antal, Dögei Imre és Rónai Sándor lettek.

A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány programjának 14. pontjában „...népünk, munkás- osztályunk és Hazánk érdekében azzal a kéréssel fordult a Szovjet Hadsereg parancsnokságához: segítsen népünknek a reakció sötét erőinek szét- verésében és abban, hogy helyreállítsuk a rendet és nyugalmat Hazánkban”.

A 15. pontban – a jugoszláv vezetés javasla- tát is figyelembe véve – az alábbiakat rögzítették: „A magyar kormány a rend és a nyugalom hely- reállítása után tárgyalásokat kezd a Szovjet Kor- mánnal és a Varsói Szerződés más résztvevőivel a szovjet csapatok Magyarország területéről való kivonásáról.”¹⁴⁶

A katonai előkészületek megkezdődtek. A ma- gyar vezetés döntései – segítségkérés az ENSZ- től, a semlegesség bejelentése, a Varsói Szerződés felmondásának kilátásba helyezése, javaslat újabb tárgyalásokra stb. – az új magyar bábkormány ösz- szeállításával és a többi szocialista ország tájéko- zatásával, meggyőzésével elfoglalt szovjet vezetést nem bírta jobb belátásra. Október 31-től újabb erők Magyarországra irányításával, a megszálló erők jelentős növelésével kezdetét vette a novem- ber 4-i újabb támadás előkészítése.

„FORGÓSZÉL” TÁMAD

A magyar forradalom és szabadságharc vérbe fojtása

A szovjet Különleges Hadtest törzse a Tökölön lévő repülőterre települt, ahol egy szovjet repülő- egység állomásozott. A szovjet csapatok Budapest határától 15-20 km-re összpontosítási körletet foglaltak el, ahol a harci technikát és fegyverzetet karbantartották, a személyi állományt, a lőszert, üzemanyagot és az élelmiszer-készleteket kiegé- szítették.

A Különleges Hadtest vezetését ekkor Malinyin hadseregtábornok arról tájékoztatta, hogy a Magyar- országon lévő csapatok vezetésével Konyev marsallt bízták meg, aki már meg is érkezett Szolnokra. Ekkor értesültek arról is, hogy – a Szovjetunió és Románia területéről – a 38. és a 8. hadsereget is Magyaror- szágra irányítják. Megtudták, hogy a Szovjetunió területéről átdobott légideszantegységek meg is kezdték a magyar repülőterek elfoglalását. A veszp- rémi repülőterre a 31. légideszant-gárdahadosztály két ezrede már meg is érkezett.

Konyev marsallt a Budapesten kialakult hely- zetről Malasenko ezredes tájékoztatta. A magyar vezérkar által készített munkatérképen bemutatta a katonai egységek és a fegyveres csoportok hely- zetét, és jelentett a városban végrehajtott védelmi jellegű katonai előkészületekről is. Kihangsúlyoz- ta, hogy a Nemzetőrség és néhány magyar katonai egység, alegység további makacs ellenállásával kell számolni. Az ezredes úgy tudta, hogy a magyar csa- patok a főváros körül légvédelmi ágyúkkal is meg- erősített védelmi övet létesítettek, és a várossal határos lakott településeken tankokkal és tüzérség- gel is rendelkező erők jelentek meg. A fontosabb objektumokat a fegyveres csoportok elfoglalták, az utakon a fegyveres csoportok és a Nemzetőrség erői járőröznek. Malasenko a magyar katonai egy- ségek létszámát Budapesten 50 ezer főre becsülte, és emellett véleménye szerint még 10 ezer nemzet- őrs és a városban lévő 100 darab harckocsi ellenállá- sával is számolniuk kellett.

A jelentések és a vélemények meghallgatása után Konyev marsall közölte: a Varsói Szerződés or- szágainak legfelső politikai vezetése döntést ho- zott – ez persze nem volt igaz – a Magyarország részére nyújtandó katonai „segítségéről”. Az „ellen- forradalmi erők szétzúzása” feladatát a szovjet csapatokra bízták. A Különleges Hadtest erőinek ezért fel kell készülni a „Forgószél” fedőnéven meg- tervezett hadműveletben való részvételre, melynek célja Magyarországon a szocialista társadalmi rend

¹⁴⁴ *Döntés a Kremlben...* 92–93. p.

¹⁴⁵ I. m. 93. p.

¹⁴⁶ *1956 plakátjai és röplapjai* (Összeáll. és szerk.: Izsák Lajos, Szabó József és Szabó Róbert) Budapest, Zrínyi Kiadó, 1991. 274., 276–277. p.

helyreállítása. A Különleges Hadtest feladata Budapesten az ellenálló fegyveres erők szétverése és a rend biztosítása. A Magyar Néphadsereg azon egységeit, amelyek kísérletet tesznek az ellenállásra, le kell fegyverezni.

A hadtest állományába – a parancs szerint – Budapesten változatlanul a 2., a 33. gépesített és a 128. lövész-gárdahadosztály tartozott. Ezenkívül a hadtestet harckocsi-, tüzér- és légideszantegységekkel erősítették meg.

Az osztrák határ védelmét, valamint a fővároson kívül eső területeken és a vidéki városokban lévő felkelőcsoportok „megsemmisítésének” feladatát az Amaszp Hacsaturovics Babadzsanzan tábornok vezette 38. összefegyvernemi és a Hadzsi U. D. Mamszurov tábornok vezette 8. gépesített hadseregre, valamint a hadtest 17. gépesített hadosztályára bízta.

A feladatok megkezdéséhez a készenlélet november 3-án estig kellett elérni, és a „Vihr” („Forgószél”) hadművelet végrehajtását a „Grom” („Mennydörgés”) jelszó elhangzását követően kellett megkezdeni.

A hadműveletek megkezdése előtt Konyev marsall mint az Egyesített Fegyveres Erők főparancsnoka adta ki az 1. számú parancsát, melyben a helyzet értékelését követően felszólította a csapatokat, hogy a helyi államhatalmi szerveknek és azok képviselőinek nyújtsanak segítséget az államrend megteremtésében és a normális élet beindításában.

A Különleges Hadtest és a 8. gépesített hadsereg, valamint a 38. összefegyvernemi hadsereg készen állt a „Forgószél” fedőnevű hadművelet végrehajtására.

November 4-én, moszkvai idő szerint 6, magyar idő szerint 4 órakor elhangzott a jelszó – „Mennydörgés” –, és ezzel a „Forgószél” fedőnevű hadművelet végrehajtása megkezdődött. A szovjet katonai parancsnokság a város védő felkelő- és katonai erők megtévesztésére felhasználta a Tökölön le tartóztatott tárgyalóküldöttségtől elvett rádióállomást, amelyen keresztül az ekkor már a KGB fogságában lévő Maléter Pál,¹⁴⁷ honvédelmi mi-

¹⁴⁷ Maléter Pál ezredes a forradalom alatt a Katonai Műszaki Kiszegítő Alakulatok Parancsnoka. Október 25-én utasításra harckocsikkal Budapesten a Corvin köz közelében lévő Kilián laktanyában lévő építő alakulat megsegítésére indult, ahol rövid tűzharcot követően tüzszünetet kötött a felkelőkkel. Később több alkalommal tanácsokkal látta el a hozzá forduló felkelő vezetőket. November 1-jén Nagy Imre kinevezte a honvédelmi miniszter első helyettesévé. November 3-án Maléter Pál vezérőrnagy már mint honvédelmi miniszter vett részt a szovjet csapatok kivonásáról folytatott tárgyalásokon. E tárgyalások során november 3-án Tökölön a szovjet KGB ve-

niszter nevében – táviratban – a Magyar Néphadsereg alakulatainak parancsot adtak arra, hogy ne lőjenek a Budapestre visszatérő szovjet erőkre. A parancsban meghatározott objektumok elfoglalására kijelölt osztagok és a Különleges Hadtest kötelékébe tartozó hadosztályok főerei – a főváros környékén települt felkelő erők egy részének ellenállását leküzdve – Budapestre 5 órakor különböző irányokból betörték. Babadzsanzan és Mamszurov tábornokok hadseregei megkezdték az ország megszállását.

Körülbelül ekkor – 5 óra 20 perckor – hangzott el a rádióban Nagy Imre következő felhívása: „Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak. A kormány a helyén van. Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével!”¹⁴⁸

Nagy Imre beszédét a Honvédelmi Minisztériumban úgy értelmezték, hogy a Nagy Imre a magyar csapatok harcba lépését mint tényt jelentette be. Ennek a bejelentésnek az ellensúlyozása érdekében Janza Károly altábornagy, Uszta Gyula, Váradi Gyula és Kovács Imre vezérőrnagyok a magyar csapatoknak minden lehetséges módon megtiltották az ellenállást. A Honvédelmi Minisztérium főcsoportfőnökségei, csoportfőnökségei, főnökségei, valamint az Országos Légvédelmi Parancsnokság a tüzszüneti parancsot továbbították alárendeltjeik felé.

Nem sokkal később, amikor a szovjet csapatok a minisztérium épületét megközelítették Janza Károly és Váradi Gyula az őrseget bevonatta, illetve a harckocsik lövegét az épület felé fordította. Janza altábornagy fehér kendőt lobogtatva ment a szovjet katonák elé, akiket élükön egy altábornaggal ez a fogadtatás sem tartott vissza attól, hogy a minisztérium épületét feldúlják, a személyi állományt lefegyverezzék, letartóztassák, illetve a tábornokokat és a tiszteket Tökölre szállítsák. A minisztériumból kiszállított tisztek közül sokan csak november 11-én szabadultak.

A magyar honvédség erői Budapesten a Jutadombnál fejtettek ki szervezett ellenállást. Az 51. légvédelmi tüzérsztyály alárendeltségébe tartozó két könnyű- és egy közepes lövegraj, valamint egy honi légvédelmi tüzéruteg november 4-én 10 órakor tüzet nyitott egy szovjet katonai menetoszlop-ra. Két harckocsit és a személygépkocsit kilőtték.

zetője letartóztatta. A Nagy Imre és társai perben 1958. június 15-én halálra ítélték, az ítéletet június 16-án végrehajtották.

¹⁴⁸ *A forradalom hangja...* 487. p.

A szovjet katonák és a teherautókon lévő államvédelmi tisztek közül több mint tízen megsebesültek, és tizenhárom fő életét veszítette. A többiek elmenekültek. Délután ugyanezek a lövegek már más helyről nyitottak tüzet. Ekkor egy oldalkocsis motorkerékpárt lőttek ki. Az egyik szovjet harckocsi üzemanyagtartályát is találat érte, de a kigyulladt harckocsi el tudott menekülni.

Budapest más részében – Kőbányán – egy másik légvédelmi alakulat lövegei nyitottak tüzet a közeledő szovjet harckocsikra. Négy harckocsiból egyet kilőttek, három kigyulladt és visszavonult. November 8-ig több alkalommal folytattak tűzharcot a szovjet harckocsikkal, de rálőttek egy helikopterre is.

A Különleges Hadtest alárendeltségébe tartozó csapatok, ahogy közeledtek a főváros központi részeihez, egyre nagyobb ellenállásba ütköztek, ezért Konyev marsall szükségesnek tartotta a hadtest megerősítését egy harckocsi- és egy nehézrohamlöveg-ezreddel, továbbá két ejtőernyősdeszant-ezreddel. A hadtest ezenkívül egy lövész-, egy gépesített és egy tüzérezredet, két nehézaknavető és egy sorozatvető dandárt kapott.

November 5-én – egyes magyar források szerint 7-én vagy 9-én – 13 órakor a 33. gépesített gárdahadosztály alegységei 170 ágyúval és aknavetővel mért erős tűzcsapás után megismételték a rohamot a Corvin mozi környékén lévő ellenállási góc ellen. Az épülettömböt tankokkal vették körül, amelyekkel a harckocsikra veszélyes tüzeszközöket sikeresen elhallgattatták. A Kilián laktanyát is hamarosan elfoglalták. Estére – a magyar források szerint ez 7-én történt – a felkelők az ellenállást lényegében az egész városrészben beszüntették.

Óbudán, a Schmidt-kastélynál többnapos eredményes harc után a parancsnok a csoport feloszlására kényszerült. November 7-én a felkelők Budapesten légvédelmi ágyúval lelőttek egy szovjet repülőgépet. A gép személyzete életét veszítette. Csepelen a szervezett ellenállást a szovjet csapatok csak 10-én, más források szerint 11-én tudták megtörni.

Vidéken Babadzsánjan és Mamszurov tábornokok csapatai körülvették a Magyar Néphadsereg legfontosabb helyőrségeit, laktanyáit. A szovjet csapatok elfoglalták az összes repülőteret, és ellenőrzésük alá vonták a Budapestre és az osztrák határhoz vezető útvonalakat.

A támadás hírére újabb honvédalakulatok – így például Nagyatádon, Székesfehérváron, Zalaegerszezen – foglaltak védőállást helyőrségükben. Az alakulatok többsége minden ellenállás nélkül lerakta a fegyvert. Szórványos fegyverhasználatra került sor több vidéki helyőrségben.

Szolnokon 4 óra 15 perckor a szovjet csapatok megkezdték a honi légvédelmi tüzér tiszthelyettes-kiképző ezred, a 27. légvédelmi tüzérezred és az 56. aknavető tüzérezred laktanyájának a megszállását. A tiszthelyettes-kiképző ezred őreinek a lövéseire a szovjetek egy harckocsi lövegével nyitottak tüzet, melynek következtében egy növendék meghalt és egy megsebesült. A 27. légvédelmi tüzérezred állományából egy honvéd meghalt, kettő megsebesült. Az 56. aknavető tüzérezredből ketten sebesültek meg. A magyar egységeket lefegyverezték.¹⁴⁹

Jászberényben a „főtéren 16 óra 30 és 16 óra 45 perc között kibontakozó tűzharc során hat jászberényi lakos és két szovjet katona veszítette életét”¹⁵⁰

Békéscsabán a várost elfoglaló szovjet csapatokra a forradalmi tanács épületéből rálőttek, melynek következtében kettő vagy négy szovjet katona, két rendőr és egy polgári személy életét veszítette. A szovjet harckocsik, páncélcocsik és gyalogság ekkor megnyitotta a tüzet. A kiegészítő parancsnokság épülete előtt egy magyar tisztet hasba lőttek, aki később a sérüléseibe a kórházba szállítást követően belehalt. A szovjet csapatok a Nemzetőrséget és a honvédség alakulatait lefegyverezték.¹⁵¹

Dunaföldváron a 35. légvédelmi tüzérezred technikai állomását szétlőtték a szovjetek, majd harckocsi- és tüzérségi tűz alá vették a laktanyát.¹⁵²

Székesfehérváron a szovjet csapatok elfoglalták a város főbb objektumait. Ezen harcok során több belövés érte a hadtest parancsnokságát, a tiszti klubot, a városi tanács, a megyei tanács és a posta épületét. A reptéri laktanya elfoglalásakor egy feltartott kezű katonát lőttek le a szovjetek, a Vadászoltény Gyárnál egy magát megadó és egy megsebesült katonát lőttek agyon, egy harmadikat pedig megsebesítettek. A 75. híradózászlóaljából összesen három fő halt meg, kettő megsebesült.¹⁵³

A tabi 89. önálló páncéltörő tüzérezred 1. és 2. osztálya tüzelőállást foglalt. A katonák nem lőttek. A civil fegyveresek által elfoglalt lövegeket a szovjet harckocsik letaposták.¹⁵⁴

Sárbogárdon a szovjet csapatok 3 óra 30 perckor géppuskasorozatot adtak le a gimnáziumra és az állomás épületére. Utóbbi helyen négy fő meghalt, hárman megsebesültek. Este egy szovjet ka-

¹⁴⁹ HL 56-os gyűjtemény 4. ő. e. 324. p.

¹⁵⁰ Cseh Géza: Szolnok megye. In: *A vidék forradalma I.* 373. p.

¹⁵¹ HL 56-os gyűjtemény 4. ő. e. 128–129. p., 6. ő. e. 529–529/b. p.

¹⁵² Uo. 4. ő. e. 25. p.

¹⁵³ Uo. 3. ő. e. 77–95. p., 4. ő. e. 76. p.,

¹⁵⁴ Uo. 4. ő. e. 9–10. p.

tona a postánál tüzet nyitott a 2. Gépkocsivezető Iskola járőrére, melynek következtében két katona meghalt, egy tiszt megsebesült.¹⁵⁵

„Tamásiban is hasonló kegyetlenséggel léptek fel a szovjetek. November 4-én hajnalban a magyar laktanya elé két szovjet tank érkezett, és szétlőtte a kapuórság bódéját, amelyben három katona volt. Sivák József szakaszvezető, Kovács Ottó és Hanis László sorkatona azonnal meghalt. Negyedik társukat [Kovács Mártont – kiegészítés H. M.] a laktanya udvarán géppuskázták le”¹⁵⁶

Szombathelyen a reggel 4 órakor kezdődő harcok során a szovjet csapatok megszállták a fontosabb középületeket. A harcokban magyar részről körülbelül tízen, többségében nemzetőrök, rendőrök és vasutasok, életüket veszítették. A szovjet katonai parancsnokság és a velük érkező volt magyar államvédelmi tisztek letartóztatták a nemzeti bizottság tagjait.¹⁵⁷

Kaposváron a szovjet csapatok körülbelül 35 harckocsival elfoglalták a börtönt és a pártbizottság székházát. A harcokban magyar részről hét fő életét veszítette.¹⁵⁸

Kecskeméten a várost megszálló szovjet csapatok a kiegészítő parancsnokság állományából egy tisztet lelőttek, hármat megsebesítettek.¹⁵⁹

Miskolcon az egyetem területét elfoglaló szovjet csapatokra az ór riasztó lövést adott le, majd a szovjetek az épületre tüzet nyitottak. A diákszállóban lévő nemzetőrök egy része felvette a harcot. A tűzharcban két egyetemista meghalt, három megsebesült. Szovjet részről veszteség nem volt. A helyőrségben lévő, ellenállást nem tanúsító magyar alakulatok közül a 2. honi légvédelmi tüzérüteg állásaira a szovjet csapatok minden figyelmeztetés nélkül tüzet nyitottak, melynek következtében egy magyar katonát megsebesítettek.¹⁶⁰

Debrecenben a szovjet csapatok a Kossuth laktanyára minden előzmény és figyelmeztetés nélkül tüzet nyitottak, melynek következtében 1 tiszt és 2 honvéd meghalt, 12 katona megsebesült.¹⁶¹

Táborfalván hajnalban 4 harckocsi betört a laktanyába. „Az első harckocsi eltiporta a kapuban lévő löveget... Egy másik harckocsi az iskola előtti térre fordulva lőtt [egy] harckocsiágyúval az iskola épületébe, melynek következtében egy halott

és egy könnyű sebesült lett. [...] Ugyanez a harckocsi még két lövést adott le: egyet a legénységi konyhánál lévő gépkocsiba, másikat pedig a zárolt-löveg-telephelyen lévő lövegre. Az egész akció következtében 9 db 122 mm-es löveg vált hadihasználatatlanná, és 9 db gépkocsit tiportak össze. Mindezek után a harckocsik eltávoztak...”¹⁶²

A fentieknél is komolyabb összecsapásra került sor Dunapentelén, a légvédelmi tüzérezred állásainál. November 7-én 14 óra 30 perckor Dunapentelén szovjet csapatok visszaverésére készülő erők ellen megindult az általános támadás. 25 perces tűzcsapás után 8 darab MIG 17-es repülőgép támadta a harcot folytató légvédelmi ütegek állásait. A szovjetek nehézaknavetőkkel és 122 mm-es tarackokkal lőtték a harckocsikkal körbefogott várost. 6 óra 30 perckor Dunapentele védelme összeomlott. A harcokban magyar részről meghalt 8 fő, megsebesült 35 fő, harcképtelenné vált 41 darab közepes és könnyű légvédelmi löveg.

Magyarország keleti részein a 8. hadsereg erői november 4-e és 6-a között 32 magyar katonai helyőrséget foglaltak el. Ezen időszak alatt ebből a hadseregből 17-en veszítették életüket, és 27-en megsebesültek. A felkelés 78 szervezőjét elfogták és letartóztatták. Szovjet adatok szerint a magyar katonák és a polgári lakosság közül – ennek a hadseregnek a tevékenységi körzetében – 450-en haltak meg.

A szovjet támadásban 17 szovjet hadosztály – 8 gépesített, 1 harckocsi-, 2 lövész-, 2 légvédelmi tüzér-, 2 repülő-, 2 légi deszant – részei vettek részt mintegy 60 ezer szovjet katonával.¹⁶³ A háború teljes időszakában a szovjet katonák közül több mint 700 meghalt, 51 eltűnt és 1986 megsebesült.

A magyar felkelők szervezett ellenállását csak november végére sikerült mindenütt megtörni, és végrehajtották a hadsereg lefegyverzését is. Ezt követően a szovjet csapatok országszerte katonai közigazgatást vezettek be. A szovjet állambiztonsági szervek – a KGB – azonban folytatták a felkelők és az ellenállók letartóztatását, valamint a lakosságnál lévő fegyverek összegyűjtését.

A „Forgósél” fedőnevű hadművelet véget ért. Konyev marsall 1956. november 24-én Magyarországon tartott értekezletén a szovjet városparancsnokoknak bejelentette, hogy a szovjet kormány határozatot hozott arról, hogy a Magyarország területére küldött alakulatok többségéből létrehozzák a Déli Hadseregcsoportot.

¹⁶² Uo. 2. ő. e. 421. p.

¹⁶³ Kirov: i. m.; *Szovjet katonai intervenció 1956. 199–200. p., Döntés a Kremlben...* 142. p.

¹⁵⁵ Uo. 3. ő. e. 107. p.

¹⁵⁶ Orgoványi István: Tolna megye. In: *A vidék forradalma*. II. 387. p.

¹⁵⁷ Uo. HL 56-os gyűjtemény 6. ő. e. 16–17. p.

¹⁵⁸ Uo. 69. p.

¹⁵⁹ Uo. 2. ő. e. 447. p.

¹⁶⁰ Uo. 1. ő. e. 588–589. p., 4. ő. e. 419. p.

¹⁶¹ Uo. 4. ő. e. 142. p.

*Összesített kimutatás
a magyarországi hadműveletekben részt vevő szovjet csapatokról¹⁶⁴*

<i>Katonai alakulat megnevezése</i>	<i>Állandó elhelyezési körletük</i>	<i>A harcészültségbe helyezés ideje*</i>	<i>Az államhatár átlépésének ideje**</i>
Különleges Hadtest alárendeltjei és megerősítése	Magyarország	1956. október 23. 20 órától	—
2. gépesített gárdahadosztály	Magyarország	1956. október 23. 20 óra	—
17. gépesített gárdahadosztály	Magyarország	1956. október 23. 20 óra 10 perc	—
177. bombázórepülő-gárdahadosztály	Magyarország	1956. október 23-ról 24-re virradó éjszaka.	—
195. vadászrepülő-gárdahadosztály	Magyarország	1956. október 23-ról 24-re virradó éjszaka.	—
128. lövész-gárdahadosztály	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 23. 19 óra 45 perc	1956. október 24. 0 óra 15 perc és 7 óra között
33. gépesített gárdahadosztály	Románia	1956. október 23. 22 óra 35 perc	1956. október 24. 11–12 óra között
8. gépesített hadsereg Magyarországra rendelt és megerősítő erői	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 28-ra virradó éjjel	1956. október 28-tól november 4-ig
70. lövész-gárdahadosztály	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 26.	1956. október 28. 6 óra
32. gépesített gárdahadosztály	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 27.	1956. október 28–29-én
60. légvédelmi tüzérhadosztály	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 27.	1956. október 30. és november 1. között
11. gépesített gárdahadosztály	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 28-ra virradó éjjel	1956. november 1.
31. harckocsihadosztály	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. november 1-én éjjel	1956. november 3. 8 órakor
35. gépesített gárdahadosztály	Szovjetunió Odesszai Katonai Körzet	1956. október 31. 18 óra 45 perc	Románián keresztül 1956. november 4-én hajnalban
38. összefegyvernemi hadsereg Magyarországra rendelt és megerősítő erői**	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 23. 19 óra 45 perc	1956. október 24-től 27-én 8 óráig.
39. gépesített gárdahadosztály	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 23. 19 óra 45 perc	1956. október 24.
61. légvédelmi tüzérhadosztály	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 23. 19 óra 45 perc	1956. október 24.
27. gépesített hadosztály	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 27.	1956. október 27. 8 óra

¹⁶⁴ FEVKA 32. f. 701291. op. 15–17. d. Közli: Alekszandr Kirov: *Szovjet katonai beavatkozás Magyarországon 1956.* In: *Szovjet katonai intervenció 1956.* Budapest, H&T Kiadó, 2001. 199–200. p.

<i>Katonai alakulat megnevezése</i>	<i>Állandó elhelyezési körletük</i>	<i>A harckészültségbe helyezés ideje*</i>	<i>Az államhatár átlépésének ideje**</i>
31. légideszant-gárdahadosztály	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 28. 10 óra	1956. október 30. Veszprém – repülőtér
1. vasúti gárdadandár	Szovjetunió Kárpáti Katonai Körzet	1956. október 27.	1956. október 29.

* Az időpontok a táblázatban magyar idő szerint vannak megadva.

** A Különleges Hadtest alárendeltségébe tartozó 17. gépesített gárdahadosztály fő erői 1956. október 28-a után a 38. össz-fegyvernemi hadsereg alárendeltségébe kerültek.

KÉNYSZERKIRÁNDULÁS A SZOVJETUNIÓBA

„Sok katona gondolja azt, hogy Magyarországot be kell telepíteni oroszokkal, és minden fasisztát és szimpatizánst pedig el kell vinni Szibériába.”

Részlet egy KGB-jelentésből¹

MAGYAROK A KGB FOGSÁGÁBAN

A szovjet állambiztonsági és katonai felderítő szervek a forradalom és szabadságharc országos és helyi vezetőiről, a katonai és nemzetőr-alakulatokról a támadásra vonatkozó döntéssel egy időben megkezdtek az adatgyűjtést.¹⁶⁵

A „Forgószelel” hadműveletet részeként Iván Szerov, a szovjet KGB elnöke a hadseregben szolgálatot teljesítő speciális – „különleges” – KGB-egységek fő feladataként a kommunistaellenes felkelés résztvevőinek és szervezőinek felkutatását, lefegyverzését és bebörtönzését határozta meg. Szerov utasítása szerint nemcsak azokat kell letartóztatni, akik fegyverrel a kezükben ellenállnak, hanem őrizetbe kell venni minden olyan személyt is, aki kinyilvánította az ellenszenvét a kommunistákkal és az állambiztonság szerveivel szemben.¹⁶⁶

E tevékenységben számíthattak a magyar államvédelem szovjet csapatokhoz menekült vagy november 4-e után a védőőrizetből kiszabadított, illetve a különböző helyeken megbújó munkatársainak a segítségére.

A letartóztatandó személyek listájának összeállításában, elfogásában és a deportáltak kiválasztásában építhettek a hatalom országos és helyi szintjein funkcióban lévő vagy éppen a forradalom napjaiban leváltott személyek – pl. pártbizottsági tagok, tanácsi vezetők – támogatására. A szovjet szervek erre irányuló tevékenységében a hadseregben és a határőrség kötelékében szolgáló elhárítótisztek, vagy a beosztásukból leváltott politikai munkások egy része is részt vett.

A letartóztatások és deportálások bizonyos hányadát a szovjet hatóságok lakossági bejelentés alapján hajtották végre. Az általánostól eltérő esetek közül kiemelendő az a Szombathelyen történt eset, amikor a határőrlaktanyát megszálló szovjet és magyar államvédelmi különítményesek előtt a később ugyancsak deportált Czimer Tibor leplezi le a már átöltözött nemzetőröket.¹⁶⁷

¹⁶⁵ L. a 16. dokumentumot.

¹⁶⁶ L. az 5. dokumentumot.

¹⁶⁷ ÁBTL V-150381. Szelersán János BM-dolgozó tanúkihallgatási jegyzőkönyve (1959. szeptember 24.) 142. p.

A deportáltak összetételét vizsgálva fő szabályként megállapítható, hogy a szovjet állambiztonsági szervek és magyar segítők elsősorban a különböző néven megalakult forradalmi szervek, szervezetek – például a forradalmi bizottságok, munkástanácsok, Katonai Forradalmi Tanácsok, a Nemzetőrség alakulatai – vezetőinek, parancsnokainak lehető leggyorsabb letartóztatására és deportálására törekedtek.

Vannak példák arra is, hogy a célszemélyek egy részét – például Tökölön a kormánydelegációt és annak kíséretét, a Veszprémből deportált Vigh Antalt és Vékony Ferencet, Taszáron Sankó István alvezredest – még a támadás megindulása előtt, november 3-án letartóztatták.

A letartóztatott személyeket – néhány főtől tekintve – Budapestről és környékéről, továbbá Debrecenből, Dombóvárról, Jászberényből, Kaposvárról, Kazincbarcikáról, Marcaliból, Miskolcraól, Nyíregyházáról, Nyírbátorból, Pécsről, Sárospatakról, Szolnokról, Szombathelyről, Tabról, Tamásiból, Veszprémből, Záhonyról és Zalaegerszegről – tehát 19 településről – deportálták.

Az előzményeket vizsgálva megállapítható az is, hogy a deportálást többnyire a szovjet csapatokat ért vagy/és a szovjet csapatok által ezeken a településeken végrehajtott – sokszor személyi veszteségekkel járó – támadást, támadásokat követően hajtották végre. A kivételek közé ez esetben Dombóvár, Kazincbarcika, Marcali, Nyíregyháza, Nyírbátor, Pécs és Zalaegerszeg tartozik.

Érdekességként az is megemlíthető, hogy a szovjet csapatokkal az összetűzések elkerülése érdekében folytatott megbeszélések résztvevői közül is viszonylag többen letartóztattak, majd deportáltak. Ennek oka lehetett a megbeszélések hangneme. Példa erre a Szolnokon letartóztatott, majd deportált Thék János főhadnagy esete, aki a megszálló szovjet alakulat parancsnokától „a szovjet hadsereget és a szovjet népet rágalmazva” követelte a csapatok távozását.¹⁶⁸

Az első hadifogoly-szállítmány november 4-én Záhonyból érkezett a Szovjetunióba. A szovjet csapatok kegyetlenségére jellemző, hogy a záhonyi 19. honi légvédelmi tüzérsztyály fegyvertelenül

¹⁶⁸ HL 1956-os gyűjtemény 4. ő. e. 467. p.

gyülekező katonáira a laktanyát körülzáró szovjet harcokocsik tüzet nyitottak. Erről az esetről az alakulat jelentésében a következők olvashatók:

November 4-én „kb. 10 óra 30-kor szovjet páncélcsoportok felfejlődve körülfojták a laktanyánkat. A bent lévő személyi állomány a laktanya [épületei] közti füves részen gyűlt össze. Tóth Simon fhdgy. [főhadnagy] parancsot adott mindenki részére, hogy senki ne merjen löni. Amikor megtörtént a páncélcsoportok felzárkózása, a keleti irányban tüzelőállást elfoglaló páncélosok adták le az első lövést, aminek hallatára az egész személyi állomány szétszaladt. A páncélosok tüzelése kb. 15-20 percig tartott, ez alatt az idő alatt meghalt 5 fő. Ebből 2 fő tiszt, Torjai Gyula fhdgy. felderítő, Steigelmaier Géza hadnagy, pénzügyi szolgálat-vezető, 1 sorállományú tiszthelyettes, Lengyel József szakaszvezető, és 2 harcos, Kocsányi Imre őrző és Virág Ferenc honvéd. Megsérült 8 fő. A személyi állomány egy részének sikerült elmenekülni, a másik részét elfogták. A szovjet elvtársak elfogtak 22 tiszt elvtársat, 28 harcos elvtársakat. A két rendszerben [a laktanyától távolabbi tüzelőállásban] levő alegység egész személyi állománya a lövések hallatára elmenekült. Akiket pedig a szovjet elvtársak elfogtak, összesen 60 főt, átvitték a Szovjetunióba, a sebesülteket pedig a kismányoki kórházba szállították”.¹⁶⁹ Miután Ungváron a hadifoglyok fogadására még nem készültek fel, 2 nap múlva a záhonyi alakulat tisztjeit és katonáit viszaengedték Magyarországra.

November 4-én Záhonyban letartóztatták, november 7-től vagy 8-tól december 4-ig Ungváron tartották fogva Szücs Sándort, a Vasúti Csomópont munkástanácsának elnökét, illetve mint tolmácsot tartóztatták le Könczöl Ernő határőr hadnagyot.¹⁷⁰

A KGB Budapesten és környékén végrehajtott akciójának körülményei és következményei

A deportáltak kb. 65%-át – 558 főt – a szovjet csapatok Budapesten és környékén fogták el. A fővárosból elhurcolt személyek összetétele is mutatja, hogy nemcsak a hangadók, a Nemzetőrség és a forradalmi bizottságok tagjai kerültek szovjet fogságba, hanem nem kevesen olyanok is – köz-

tük nők, kiskorú lányok és fiúk –, akik nem vettek részt a felkelésben.

A fővárosban¹⁷¹ és közvetlen környékén¹⁷² történt deportálásokat adatait és dokumentumait elemezve megállapítható, hogy a letartóztatásokban aktív magyar részvétel főleg a budai kerületekben tapasztalható, míg a pesti oldalon az őrizetbe vételüket, majd a foglyok elszállítását alapvetően a szovjet csapatok és az erre a célra kikülönített katonai „különleges” elhárító szervek, továbbá az odavezényelt KGB-s tisztek hajtották végre. A kutatási eredmények azt bizonyítják, hogy Budáról kb. 100-150, Pestről 350-400 főt szállítottak Ungvárra.

A letartóztatásokat végrehajtó szovjet és magyar szervek és személyek a legaktívabbak Budán, illetve a budai kerületekkel szomszédos településeken voltak. A Budán és környékén tevékenykedő magyar kihallgató tisztek mindent elkövettek, hogy a letartóztatásokkal kapcsolatos formális követelményeknek megfeleljenek. A letartóztatottak kihallgatásán szabályos jegyzőkönyvet vettek fel, amelynek záró részében a foglyok további sorsával kapcsolatban a szovjet szerveknek javaslatot tettek. E javaslatok lényegét a jegyzőkönyv első oldalára írt „Kirándulni” szó takarta, ami az esetek többségében azt jelentette, hogy a magyar kihallgató tiszteket a jegyzőkönyvben szereplő személy deportálását javasolja.¹⁷³

A deportáltak közé kerültek a szovjet járőrök által végrehajtott igazoltatást követően – fegyverrel, vagy fegyver nélkül, néhány lőszerrel a zsebben, vagy egyenruhában – elfogott magyar állampolgárok is.¹⁷⁴

A deportáltak közül több személyt valamelyik Duna-hídon való áthaladás közben tartóztattak fel. De arra is van példa, hogy a fegyvertelenül bujkáló katonákat bűjtatóikkal együtt – néha magyarok bejelentése alapján – hurcolták el. Több esetben deportálták a helyi karhatalmi szerveket, rendőrörsöket felkereső, talált vagy saját fegyvereiket átadni akaró személyeket is, de van arra is példa, hogy a fia kiszabadítását kérő apa – fiával együtt – a deportáltak közé került. Amikor Solymosi János megtudta, hogy fiát a szovjetek letartóztatták, kiszabadítása céljából felkereste a nagytétényi szovjet

¹⁷¹ L. a 28–55. dokumentumokat.

¹⁷² L. az 56–67. dokumentumokat.

¹⁷³ A deportálásokban magyar részről megállapíthatóan részt vettek: Petróczi Ferenc százados, Orosz István százados, Nagy Rudolf őrnagy, Szák János százados, Gazdik Gyula ávós alezredes, Halász József rendőr százados, Szalma József őrnagy. Szovjet részről Gorbunov és Zbitnyev ezredesek irányították a kiszállításokat.

¹⁷⁴ L. a 29. és 63. dokumentumokat.

¹⁶⁹ HL 56-os gyűjtemény 4. ő. e. 413–414. p.

¹⁷⁰ L. a 140. és a 141. dokumentumokat.

parancsnokságot, ahonnan Budára, a Zalka Máté laktanyába küldték. Gazdik Gyula ávós alezredes az apa kérését nem teljesítette, hanem a kihallgatás után őrizetbe vette.

Budakeszi térségében a szovjet csapatok 15 személyt fogtak el. Több később deportált nemzetőrt a Remeteszőlős közelében folytatott tűzharcot követően tartóztattak le.¹⁷⁵

A Budapesthez közeli települések megszállása során is sokan estek fogságba. Például Érdliget november 8-án végrehajtott átfésülése során tartóztattak le 8 fegyveres diákokat, a Nemzetőrség tagjait, akiket a magyar államvédelmisek hallgattak ki több ízben, majd Tökölre vitték őket, onnan pedig Ungvárra kerültek.¹⁷⁶

Ugyanezen a napon Érden 4 fegyverest tartóztattak le, akik közül az egyik légvédelmi ágyúval lőtt rá a szovjet harcokcsi- és autókonzojra.¹⁷⁷ A Fejér megyei Adonyban a Különleges Hadtest katonái az érddligeti Nemzetőrség néhány felfegyverzett tagját fogták el, akik élelmiszert próbáltak felkutatni a településen.¹⁷⁸

November 8-án a Széchenyi-hegyen esett fogságba az Oláh Vilmos vezette kisebb csoport. Oláh Vilmos jelentős szerepet játszott a Nemzetőrség megszervezésében. Király Béla vezérőrnagy, Budapest katonai parancsnoka, a Nemzetőrség főparancsnoka közvetlen segítőkjeként letartóztatásáig aktívan részt vett az ellenállásban. Ezen a napon, a délutáni órákban Király Béla Oláh Vilmost 3 fő kíséretében a Széchenyi-hegyre küldte azzal a feladattal, hogy az ott lévő adóállomás adásait szüntesse be, és néhány műszert, valamint a szaktiszteket vigye Nagyszénásra, ahol újabb mozgó rádióadót akart felállítani.

Oláh a kapott parancsot már nem tudta átadni, mivel gépkocsiját 17 órakor magyar határőrök megállították, őt és kísérőit letartóztatták.

A foglyok kihallgatása után Szalva János határőr ezredes – nevével még találkozunk a Bán Róbert vette nemzetőr alegységgel összefüggésben – Münnich Ferencnek többek között az alábbiakat jelentette: „1956. november 8-án 17 órakor, Budapest XII. ker. Labanc út és a Kuruclesi út kereszteződésénél egy darab személygépkocsit megállítottam és a benne ülő Oláh Vilmos, Dudás József, Straub János és Balázsovics Béla [...] személyeket igazoltattam és mint ellenforradalmárokat letartoz-

tattam...¹⁷⁹ Deportálás céljából a csoportot a szovjet csapatoknak átadták.¹⁸⁰

A pesti oldalról deportáltak többségét a VIII. kerületi tanács épületében, illetve a IX. kerületben lévő Kilián laktanyában és annak környékén fogták el. A letartóztatottak kiugróan magas száma összefügghet azzal is, hogy október 28-ig, majd november 4-ét követően e két kerületben folytak a leghevesebb harcok, amit az is bizonyít, hogy a szovjet csapatok a háború alatti veszteségeik 65%-át ebben a térségben szenvedték el. Ez azt jelenti, hogy a délpesti körzetben harcba küldött szovjet katonák közül kb. 350 fő meghalt, 800-850 fő megsebesült és kb. 30 fő eltűnt. Ha ezeket az adatokat a Budapesten elszenvedett teljes veszteséghez viszonyítjuk, az is megállapítható, hogy a szovjet csapatok veszteségeinek majd 80%-át a VIII. és IX. kerületben harcoló felkelőcsoportok okozták.¹⁸¹

November 4-én a VIII. Kerületi Tanács épületét szovjet páncélosok vették körbe, és november 6-ig, amíg az épületben lévő katonák és nemzetőrök meg nem adták magukat, a házat folyamatosan tűz alatt tartották. Ezen a napon Kocsis Elemér – aki az időközben elmenekült vezetők helyett az irányítást átvette – megegyezett az épületet bekerítő szovjet erők parancsnokával, egy alezreddessel abban, hogy ha a katonák és nemzetőrök leteszik a fegyvert, akkor szabadon távozhatnak.

Az épület pincéjében meghúzódó nemzetőrök, civilek és katonák – köztük a kiskunhalasi ezred harcosai – fegyvertelenül kivonultak az épületből. Az utcára érkezőket – a források szerint 98 főt – egy kis idő múlva a szovjet fegyveresek a Horváth Mihály téren lévő Szent József-templomba terelték. A szovjet őrség parancsnoka azzal nyugtatgatta a foglyokat, hogy a kivizsgálást követően mindenkit szabadon bocsátanak. A templomba folyamatosan újabb és újabb letartóztatottakat kísértek. Egyes források szerint két, más források szerint három nap múlva, november 8-án, vagy 9-én a templomban őrzött foglyokat – „további vizsgálat céljából” – a Ferihegyi repülőtérre, majd onnan november 9-én vagonokban Ungvárra szállították.¹⁸²

November 6-án a kerületben esett fogságba a Hodosán Imre őrnagy vezette 37. – MN Pf. 1872 postaszámú – gépkocsizó lövészezred 68 katonája is. Ez volt az az alakulat, amelyik október 28-ig a fővárosban a leghatározottabban lépett fel a fegyveres felkelőkkel szemben. Az október 26-án Soroksár

¹⁷⁵ L. a 64–66. dokumentumokat.

¹⁷⁶ L. a 63. dokumentumot.

¹⁷⁷ GDA SBU. – Fond: 62. – Opis: 2 (2009). – Ügyiratszám: 6. – 276. p.

¹⁷⁸ L. a 67. dokumentumot.

¹⁷⁹ Határőrség Irattára, szám nélküli.

¹⁸⁰ L. a 31–33. dokumentumokat.

¹⁸¹ Kirov: i. m. 200–201. p.

¹⁸² L. a 38. dokumentumot.

környékén elfogott fegyveres felkelők közül – a Nagy Imre által bejelentett statáriumra hivatkozva – kb. 20 főt helyben kivégeztek. Később az ezred védte a Csepeli Vasművet és több budapesti objektumot (a főposta, a hadkiegészítő parancsnokság és a VIII. Kerületi Tanács épületét), közreműködött a civil lakosok lefegyverzésében.

A november 4-i támadást követően az ezred tisztjei és sorkatonái felszólításra letették, illetve a felkelőknek átadták a fegyverüket, részben lefegyverezték őket. Már fegyvertelenül bujkáltak a pincékben, amikor a szovjet katonák fogságába kerültek.¹⁸³

November 8-án a VIII. kerületben az utcán fogták el a HM őrzőszóalj 14 katonáját is. A forradalom győzelmét követően a feladatuk a Zrínyi Akadémia körül kivezényelt katonákkal együtt az MDP kerületi pártbizottsága épületének őrzése volt.¹⁸⁴

Bárány Béla honvéd november 10-én, a fogságban írt levelében erről a következőket olvashatjuk: „Kedden [november 6-án] a nép letette a fegyvert, én sebesülés miatt tehetetlenül, a magas láztól önkívületben feküdtem a tanácsháza pincéjében. Vasárnap [november 4-e] óta, tehát amióta megsebesültem, és levittek a pincébe, egyetlen szó sem hagyta el a számomat. Ismétlem, kedd délelőtt a nép letette a fegyvert, mivel a további ellenállás értelmetlennek látszott. A tiszték becsületszavukat adták, hogy mindenki büntetlenül szabadon hazatérhet.¹⁸⁵ Hittünk nekik. Micsoda balgaság volt! Ezután felsorakoztattak bennünket a Kis Stáció utcában, majd a Horváth Mihály téri templomig kísérték. Azt mondták nekünk, hogy amíg tartanak a lövöldözések, addig nem szabad hazamenni, mert azt szeretnék, ha senki sem sebesülne meg közülünk, és ha nyugodtan hazatérhetnénk. Enni nem adtak nekünk. Beetetve és »kényszerűen« a hideg, nyirkos templomban töltöttük az éjszakát. Másnap megint csak semmi, még enni sem adtak.

Csütörtök [november 8-án] délután megint felsorakoztattak bennünket, és azt mondták: a város határába kísérnek, és átadnak a magyar hatóságoknak. Ahogy elkísérnek bennünket, szabadon engednek. Páncéljarművekre ültettek bennünket, és tankok kíséretében elhagytuk a várost. A Ferihegyre (a budapesti repülőtérre) vittek bennünket, ahol betereltek bennünket egy félig romos épület pincéjébe. Igaz, enni itt sem kaptunk. Az ember annyira kiéhezett, hogy ha felállt, elsötétült

a szeme előtt, a lábai annyira remegtek, hogy nem volt képes megállni rajtuk. Súlyos gondolatokkal a fejünkben töltöttünk itt el egy éjszakát – nem tudtuk, mi lesz velünk másnap, hová visznek bennünket.

A következő nap reggel először kaptunk enni – teát és kását. Felültettek bennünket egy teherautóra, és Budapest peremkerületében, Vecsés határában találtuk magunkat.

Képzeld el a lelkiállapotomat. Körülöttünk gyűlöletes ellenséges arcok, beélesített fegyverekkel, a védtelen ember pedig arra vár, mikor csinálnak belőle hústömeget. Inkább ott haltam volna meg. Az állomásra irányítottak bennünket, ahol már várt ránk egy hosszú szerelvény. Egyetlen magyart sem lehetett látni, még a vasutasok is oroszok voltak. Az, amit sejtettünk, bizonyossággá vált, Oroszországba visznek bennünket, miközben szetteink semmit nem tudnak rólunk, élünk-e vagy már meghaltunk. Mondhatom, kétségbeejtő helyzet volt.¹⁸⁶ A kutatások eddigi állása szerint csak a VIII. kerületből legkevesebb 100, maximum 200 főt deportáltak.

A szomszédos IX. kerületben lévő Kilián laktanyából – ahogy a sajtóban helytelenül nevezték: a „felkelés főhadiszállásáról” – kiszállítottak többségét a laktanya pincéjében meghúzódó fegyver nélküli építő katonák – kb. 70 fő – alkották. Többek között ekkor került fogságba a 1226-os építő alakulat 41, és a 1221-es 29 katonája.¹⁸⁷ Az alakulatot a forradalom kitörésével egy időben – még október 23-án – a tüntetők, majd a felkelők lefegyverezték. A kiliános katonák változó időszakokban és létszámmal a szomszédos épületekből, illetve a környék szabadságharcos csoportjaihoz csatlakozva részt vettek a szovjet csapatok elleni harcokban. A laktanyában október 31-én tartott nagygyűlésen alakították meg a Nemzetőr Főparancsnokság és a nemzetőr alakulatok szervezését irányító Forradalmi Karhatalmi Bizottság Operatív Bizottságát. Október 25-től Maléter Pál – a hadrenden kívüli Katonai Műszaki Kiegészítő Alakulatok parancsnoka, október 31-től miniszterhelyettes, majd november 2-től honvédelmi miniszter – a laktanyában tartózkodott. Innen indult a szovjet csapatok kivonásáról Tökölön rendezett tárgyalásokra, ahol a kíséretében lévő kiliános katonákkal együtt szovjet fogságba esett.

A laktanyában maradt katonák november 4-én felvették a harcot a támadó szovjet erővel, de 5-én és 6-án a laktanyára és környékére mért tü-

¹⁸³ L. erről a 41. dokumentumot.

¹⁸⁴ L. erről a 37. dokumentumot.

¹⁸⁵ Itt és a továbbiakban aláhúzott sorok az eredeti dokumentumban piros ceruzával vannak aláhúzva.

¹⁸⁶ L. a 34. és a 38. dokumentumokat.

¹⁸⁷ L. a 46. dokumentumot.

zárségi tűzcsapást követően fegyvereiket eldobva a pincékbe visszahúzódtak, ahol a szovjetek letartóztatták őket.¹⁸⁸

A katonákat hadifogságba hurcolták annak ellenére, hogy a november 6-án készült feljegyzésben a következőt rögzítették: „Nincsenek adatok arra nézve, hogy ez a csoport részt vett volna a lázadásban. Lázadókat és más személyeket, akik részt vettek volna a fosztogatásokban és a kegyetlenkedésekben, nem ismernek. A felfegyverzett civilek közül, akik elvették a fegyvereiket, senkit nem ismernek.”¹⁸⁹

A szovjet katonák ezt követően a laktanyában gyűjtötték össze, illetve innen szállították el a járőrök által elfogott személyeket is, kb. 30 főt. Itt esett fogságba a györkönyi forradalmi tanács megbízásából Budapestre, az Erzsébet Kórházba ételment szállító hat személy is, akik a harcok miatt a laktanya pincéiben bujkáltak.¹⁹⁰

1956. november 7-én a budapesti vasúti hídon tartóztatták le az Országos Légvédelmi és Repülő Parancsnokság 20. híradóezrede (MN. Pf. 4611.) katonáinak egy csoportját, két tisztet és 39 tiszt-helyettest, illetve honvédet. A magyar alakulatot a szovjetek 1956. november 4-én a saját laktanyájukban lefegyverezték. November 7-én mindenkit szabadon engedtek. A katonák egy része Boros K. István főhadnagy vezetésével Budapesten a Déli vasúti hídon beleütközött egy szovjet katonai járőrbe. A fegyvertelen katonákat letartóztatták, majd mindenféle előzetes vizsgálat nélkül november 9–10-én vasúton a Szovjetunióba szállították hadifogságba.¹⁹¹

1956. november 7-én a Sztálin hídon a szovjet katonák elfogták a Sas-csoport nyolc tagját, akik gépkocsival Budapesten kívülre igyekeztek elmenekülni.¹⁹²

1956. november 9-én Taksonyban – más forrás szerint Soroksáron – tartóztatták fel a szovjetek Budapesten a XVIII. kerületben alakult Nemzetőrség Molnár Károly vezette öt felfegyverzett tagját. Molnár Károly jelentős szerepet játszott a XVIII. kerületben kibontakozó ellenállásban, a Nemzetőrség megszervezésében.¹⁹³

A Pesten és környékén letartóztatottak egy részét kiszállításukig a Honvédelmi Minisztérium és

a Belügyminisztérium, valamint a szovjet városparancsnokság épületében¹⁹⁴ őrizték. Feltehetően a deportált kiskorúak többségét is – bár erre vonatkozó konkrét adatokkal nem rendelkezünk – a VIII. vagy a IX. kerületben fogták el.

A kijárási tilalom bevezetése után letartóztattak számos civil lakost is, akik azért merészkedtek ki az utcákra, hogy ételment és munkát keressenek. A szovjetek nem foglalkoztak azzal, hogy kiderítsék, volt-e bármi közük a forradalmi eseményekhez, hanem néhány nap leforgása alatt konvojban a Szovjetunióba küldték őket. Különösen a 18 és 30 év közötti fiatalokra vadásztak, akikben potenciális lázadókat és ellenségeket láttak.

A főváros megrongált épületeiről amatőr fotókat készítő Matkovics András 18 éves budapesti diák letartóztatása 1956. november 12-én szemléletes példa arra, hogyan kerültek ártatlan emberek a KGB karmai közé.

A letartóztatottak közé kerültek olyan emberek is, akik segítettek a szovjet katonáknak felkutatni és összegyűjteni a fegyvereiket. Többek között november 8-án Érdligeten a szovjet járőrök a rendőrség épülete közelében elfogták Fülöp Attila budapesti harmadikos gimnáziumi diákot, aki át akarta adni a rendőrségen a nála levő gránátokat.¹⁹⁵ November 11-én Budapest XXII. kerületében, a budafoki Balatoni úton a kerületi kapitányság rendőrei letartóztattak négy 16 és 18 év közötti kiskorút, akik szintén fegyvereiket akartak leadni a magyar hatóságoknak.¹⁹⁶

Kovács László a következőket vallotta letartóztatásának körülményeiről a visszaszállítását követően, december 22-én: „A Soroksári úti HÉV-megállónál elfogtak, és kb. 40 fővel együtt a várócsarnokban összegyűjtöttek [bennünket] azzal, hogy másnap kiengednek. Itt az egyik lefolyóban az egyik szovjet katona egy töltött pisztolytárat talált, és mivel rajtam volt kincstári [értsd: katonai] csizma, valamint én ültem a legközelebb a lefolyóhoz, engem gyanúsítottak. Így nem engedtek haza, hanem először átadtak a magyar hatóságoknak, majd továbbra is őrizetben tartottak.”¹⁹⁷

November 9-én a felkelés egyik epicentrumának számító Kilián laktanya közelében a szovjet járőr letartóztatta Czudar Gyula mérnököt, aki megkérdezte az utcán a szovjet katonáktól, hogy sokáig fognak-e még tartani a harcok Budapesten. November 19-én a vízerőmű igazgatósága

¹⁸⁸ GDA SBU. – Fond: 62. – Opis: 2 (2009). – Ügyiratszám: 7. – 251–252. p.

¹⁸⁹ L. erről a 46. dokumentumot.

¹⁹⁰ L. erről a 49. dokumentumot.

¹⁹¹ L. az 50. dokumentumot.

¹⁹² L. az 47–48. dokumentumokat.

¹⁹³ L. erről az 52–54. dokumentumokat. Molnár Károlyt a hazaszállítása után perbe fogták, halálra ítélték és kivégezték.

¹⁹⁴ L. a 28. dokumentumot.

¹⁹⁵ L. 63. dokumentumot.

¹⁹⁶ L. az 55. dokumentumot.

¹⁹⁷ ÁBTL V-1413388. 236. p.

a szovjet hadsereg parancsnokságához és a főváros I. kerületének rendőrkapitányságához fordult azzal a kéréssel, hogy bocsássák szabadon a törvénytelenül letartóztatott Czudart, aki ekkor már Ungváron volt.¹⁹⁸

A szovjet hadsereg hasonló lépései teljesen indokolatlanok voltak, részét képezték a magyar forradalom kegyetlen elfojtásának. Az őrségek, járőrök által elfogott, illetve a lakossági, rendőri bejelentések alapján bekísért személyek többségét a szovjetek – feltehetően magyar javaslatra – letartóztatták. Az őrizetbe vettek egy részét november 9-én Vecsés közelében a nyílt pályáról induló vonattal, másik részét az országot november 14-én elhagyó vasúti szállítmánnyal küldték Ungvárra.

Tököl és Miskolc – a tárgyaló küldöttségek tagjainak letartóztatása

A tárgyalások alatt vették őrizetbe a magyar küldöttségek tagjait Tökölön, Miskolcon és Székesfehérváron.

Tökölön a legfelső szovjet vezetés döntését – „Ezt a kormányt meghívjuk mondjuk a csapatok kivonásával kapcsolatos tárgyalásokra, és megoldjuk a kérdést.”¹⁹⁹ – Szerov maradéktalanul végrehajtatta.

A támadási terv sikere érdekében a KGB elnöke – a szovjet csapatok kivonásáról tárgyalásokat folytató magyar tárgyalóküldöttség tagjait – Erdei Ferencet, Maléter Pál vezérőrnagyot, honvédelmi minisztert, Kovács István vezérőrnagyot, a vezérkar főnökét és Szücs Miklós ezredest, hadművelési csoportfőnököt – Tökölön letartóztatta, illetve a Moszkvában összeállított Kádár János vezette bábkormány politikai legalizálása érdekében Nagy Imrét és a politikai vezetők egy jelentős részét – a törvényes kormány lemondásának kikényszerítése céljából – a Josip Broz Titóval történt megállapodás értelmében – a menedékjog felkínálásával a jugoszláv követség épületébe csalta.²⁰⁰

¹⁹⁸ L. a 35. dokumentumot.

¹⁹⁹ A „kérdést” nem a Hruscov által ekkor beterveztetett alapján oldották meg. A tárgyaló küldöttség – Erdei, Maléter, Kovács és Szücs – tagjait valóban a tárgyalásokon, Tökölön tartóztatták le, de a kormány eltávolítására jugoszláv közreműködéssel került sor.

²⁰⁰ Nagy Imrével együtt ezen a napon Jugoszláviától összesen 41 személy kapott „menedékjogot”. A nagykövetség katonai attaséjának lakásán további öt fő kapott menedéket. November 22-én a menekültek, bízva Kádár János büntetlenségét biztosító ígéretében, lemondva a menedékjogról elhagyták

A kormányküldöttség letartóztatásának közvetlen előzménye, hogy a szovjet csapatok kivonása részleteinek egyeztetése érdekében Moszkva tárgyalásokat kezdeményezett. A javaslat célja, hogy az újabb támadás előkészületeiről a figyelmet eltereljék, és a katonai vezetőket őrizetbe vehessék.

A Parlamentben november 3-án délben megtartott megbeszélés elején Erdei Ferenc – a minisztertanács elnökének helyettese – üdvözölte a szovjet küldöttséget. A tárgyalásokon a szovjet felet képviselő Mihail Malinyin hadseregtábornok, a szovjet fegyveres erők vezérkari főnökének első helyettese bejelentette, hogy a szovjet kormány elismeri csapatai visszavonásának a szükségességét, és a kivonulás technikai kérdéseinek megbeszélésére ezt a bizottságot jelölte ki. A küldöttség tagjai Fedor Sztepcsenko altábornagy, politikai főcsoportfőnök-helyettes és Mihail Scselbanyin vezérőrnagy, a székesfehérvári Különleges Hadtest törzsfőnöke voltak. A bizottság javaslata szerint a csapatok november 12-én kezdenék meg a kivonulást, és 1957. január 31-ig fejeznék be. A csapatok távozását részben akadályozó, részben késleltető tényezők között megemlítette, hogy a vasutasok nem hajlandók a katonai szerelvényeket továbbítani, a polgári lakosság pedig még pénzért sem ad élelmet a szovjet katonáknak.

Malinyin nehezményezte, hogy a szovjet követség budapesti lakásait önkényesen elfoglalták, a követség és más szovjet szervek közötti kapcsolatot önkényesen megszakították, egyáltalán a szovjet állampolgárok élete nincs biztonságban. Panaszai sorát azzal zárta, hogy a fegyveres felkelők több esetben is veszteséget okoztak azoknak a szovjet csapatoknak, amelyek a magyar kormány kérésére lépték át az ország határát. A tábornok ezek után átnyújtotta a kivonás feltételeit tartalmazó, pontokba szedett jegyzéket. A nyomaték kedvéért szóban is kérte, sürgette, hogy a felkelők által zsákmányolt fegyvereket november 10-ig szállítsák vissza. Kérte, hogy a kivonuló csapatokat ünnepélyesen búcsúztassák, továbbá elengedhetetlenek tartotta az 1944–45-ben Magyarországon hősi halált halt szovjet katonák emlékműveinek a helyreállítását.

Bejelentette, hogy a következő tárgyalás helyszíne a Tökölön lévő szovjet bázis, ahová a magyar

a követséget. A KGB a „Nagy Imre-csoportot” letartóztatta. A Münnich Ferenc felajánlotta együttműködési lehetőség visszautasítását követően a letartóztatottakat családtagjaikkal együtt Romániába deportálták. Erről bővebben: Horváth Miklós–Zinner Tibor: *Koronatanúk jeltelen sírgödörökben. Dokumentumok Nagy Imre és társai pertörténetéhez*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008.

kormányküldöttséget helyi idő szerint 22 óra-
kor várják.

Este a küldöttség tagjai és a kísérők, a katonai szakértők megérkeztek a Tökölön lévő szovjet bázisra, ahol a tárgyaló küldöttséget egy szobába vezették. Itt csak a tolmács, Fomin százados várta őket. Hellyel kínálta a vendégeket. Arra hivatkozott, hogy Malinyin tábornokék még tanácskoznak, kis türelmet kért, és megkérdezte, hogy akar-nak-e vacsorázni.

Nem kértek vacsorát.

Malinyin vezetésével bevonult a szovjet tárgyaló küldöttség, és üdvözlés nélkül, szemben az ajtóval, az asztal túlsó oldalán leültek. A magyarok a bejá-rati ajtónak háttal foglaltak helyet. A léghő rend-kívül fagyos volt.

Amint Maléter Pál hozzákezdett a magyar kor-mány álláspontjának ismertetéséhez, Malinyin köz-bevágott, és elnézést kért azért, hogy a kormányá-val még nem tudott kapcsolatba lépni.²⁰¹ Még be-sem fejezte a mondatot, amikor kivágódott az ajtó, és Szerov altábornagy vezetésével nyolc géppiszto-lyos állambiztonsági altiszt rontott be. Géppiszto-lyaikat a magyarok oldalához nyomták. A magyar tiszteket lefegyverezték, pisztolyaikat elvették. Ma-linyinék felálltak, és kimentek a szobából.²⁰²

Maléter Pál is, ugyanúgy, mint a társai, meg volt győződve arról, hogy valami hiba, tévedés történt, a szovjetek ezen a helyzeten hamarosan változtat-ni fognak. A szovjet taktika teljesen más „változ-tatást” engedélyezett. Kovács István például mint-egy háromnegyed óras elszigetelés után látogatót kapott. A legnagyobb meglepetésére Piros László volt belügyminiszter lépett be hozzá. Piros nem sokat kertelt: „Velünk vagy ellenünk?”²⁰³ Piros közöl-te, hogy a szovjet csapatok visszatérnek Budapest-re, s Kovácsnak most az a feladata, hogy a Magyar Néphadsereg alakulatai részére parancsot adjon az ellenállás megakadályozása, illetve beszünte-tése érdekében. A vezérőrnagy arra hivatkozott, hogy fogolyként nem hajlandó parancsot adni, de a felesleges vérontás megakadályozása érdekében vállalta, hogy Uszta Gyula és Váradi Gyula vezér-őrnagyoknak levelet ír, melyben felszólítja őket, hogy a két hadsereg közötti harc megakadályozása érde-kében a szükséges intézkedéseket tegyék meg.²⁰⁴

Ebben a levélben arra hivatkozott, hogy immár világossá vált: a szovjet csapatok kivonása esetén

a demoralizálódott hadsereg nem lesz képes a mun-kásosztály hatalmának a biztosítására. A Piros-féle szóhasználatlaltal élt: a szovjet csapatokat nem vonják ki, hanem azok visszatérnek Budapestre. Kérte, hogy tegyenek meg mindent a minél kisebb ellenállás érdekében, a szovjet csapatoknak pedig adjanak segítséget.²⁰⁵

Szücs Miklós ezredest éjjél után Malinyin egyik hadműveleti tisztjéhez vezették. A szovjet ezredes közölte Szüccsel, hogy csapataik hajnalban bevo-nulnak Budapestre. Az asztalra terítette a város térképét, és tájékoztatást kért arról, hogy hol, melyik körzetben számíthatnak számottevő fegyveres ellenállásra. Szücs teljesítette a kérést, sőt a hely-zetről részletes tájékoztatást adott.²⁰⁶

A kihallgatás eredményeként a szovjet titkosszol-gálat feltérképezte a magyar katonaság és a Nem-zetőrség erőit és tartózkodási helyét Budapesten és környékén. Az így szerzett információkat felhasznál-ták a „Forgószelel” hadművelet során. Az elfog-lalt rádióállomáson keresztül adták ki a parancsot a magyar katonatiszteknek, hogy ne szálljanak szem-be fegyveresen a szovjet hadsereggel.²⁰⁷

Reggel, amikor a fogdákból a laktanyaudvarra kivezették őket, a felsorakozott harckocsik, pán-célkocsik és teherautók mellett civil ruhás fegyve-reseket pillantottak meg. Piros Lászlón kívül több magas rangú államvédelmis tisztet is felismertek.

„Véleményem szerint – rekonstruálja az iratok alapján a történeteket Lupkovics György – az állam-védelmisket nemhogy távol álltak a dráma helyszí-nétől, hanem ott tartózkodtak, sőt többen részt is vettek a letartóztatásokban. Bár nevüket az iratokon nem szerepeltették, a deportáltak letartóztatásában való részvételük igazolt. Kriszten Andor kihallga-tásakor elmondta, hogy őt magyarok tartóztatták le. Az ifjabb Barcsa Zoltán, aki az MTI fotóripor-tereként volt jelen a tárgyalásokon, szintén arról számolt be kihallgatójának, hogy őt két civil ruhás magyar tartóztatta le. Hersiczky Lajos pedig azt vallotta, hogy őt is magyar polgári [ruhás] szemé-lyek tartóztatták le, majd átadták a szovjeteknek. Ez a megfogalmazás önálló magyar eljárási cse-lekményt jelent, nem pedig a szovjetekkel közö-sen végrehajtottat. E vallomások egyértelműen arról szólnak, hogy őket (csak) magyarok és nem szovjetek, vagy nem szovjet–magyar vegyes cso-

²⁰⁵ Uo.

²⁰⁶ Szücs Miklós: i. m. 127. p.

²⁰⁷ Yevgeny Malashenko: The special corps under fire in Bu-dapest. Memoirs of an eyewitness. In: Györkei Jenő–Horváth Miklós (eds.): *Soviet Military Intervention in Hungary, 1956*. (With a study by Alexandr Kirov.) Central European Univer-sity Press, 1999. 253–256. p.

²⁰¹ Kovács István személyes közlése.

²⁰² Uo.

²⁰³ Uo.

²⁰⁴ ÁBTL V.150005/1. 178. p. Kovács István és társai. Ko-vács István vallomása.

portok tartóztatták le. Ez pedig azt is jelenti, hogy az ott tartózkodó magyar államvédelmiseket a szovjet KGB-sek beavatták – legalább részben – terükbe, és együttműködtek velük a letartóztatásokban.”²⁰⁸

A repülőtéren a magyar delegáció tagjaival egy időben letartóztatták a delegációval érkező segéd-személyzetet és az őrséget is (tanácsadók, sofőrök, tolmácsok, katonák), összesen 26 főt. A letartóztatottak között volt többek között Mecséri János, a Magyar Néphadsereg 7. gépesített hadosztályának, egyben a Parlament őrségének és a magyar delegáció kíséretének parancsnoka, Hersiczky Lajos ezredes, a Közlekedési Minisztérium Katonai Főosztályának vezetője,²⁰⁹ Garai Sándor ezredes, a HM Üzemanyag Szolgálatának vezetője, Kriszten Andor százados,²¹⁰ Hurai Rudolf százados,²¹¹ Zs. Szabó László főhadnagy,²¹² a honvédelmi miniszter segédtszije, Fazekas Bálint, Simon Ferenc és Tóth Imre hadnagyok, Cseh László alhadnagy és Nich József, Németh József honvédek. A delegáció munkáját segítették: Szűcs Sándor nemzetközi jogász, Barcsa Zoltán parlamenti gyorsíró, a fia, Barcsa Zoltán fotóriporter, Hargitai Gusztáv²¹³ és mások.

Mecséri János ezredes letartóztatása után, a fogva tartók nyomására, kiadta a parancsot a Magyar Néphadsereg 7. gépesített hadosztályának, hogy ne tanúsítsanak ellenállást a szovjet hadsereggel szemben.²¹⁴

A magyar tárgyaló küldöttség kísérszemélyzetének letartóztatott tagjait Grigorij Szokolov altábornagy őrizete alá helyezték, majd 1956. november 9-én a 26 főből 22-öt – Erdei, Maléter, Kovács és Szűcs a szovjet városparancsnokság fogdáiba kerültek – repülővel Munkácsra szállították,²¹⁵ ahol a szovjet belügyminisztérium és védelmi minisztérium magas rangú küldöttsége tartózkodott, majd később az Ukrán SZSZK Belügyminisztériuma 1. sz.

²⁰⁸ További fontos részleteket L. bővebben: Lupkovics György: A tőköli tárgyalóküldöttség kísérete. KGB-s dokumentumok az 1956. november 3-án Maléter Pál vezette küldöttség kíséretének kihallgatásáról. *Betekintő*, 2009/4. http://epa.oszk.hu/01200/01268/00012/lupkovics_gyorgy.htm

²⁰⁹ L. erről és a hadsereg helyzetéről és tevékenységéről a 61. dokumentumot.

²¹⁰ L. az 58. dokumentumot.

²¹¹ L. a 60. dokumentumot.

²¹² L. a 62. dokumentumot.

²¹³ L. az 59. dokumentumot.

²¹⁴ L. az 57. dokumentumot.

²¹⁵ Lupkovics György értékelése szerint igaz, hogy „terv szerint Munkácsra akarták vinni őket, ám a csoportot ettől eltérően egyenesen Ungvárra szállították, ahol későbbi kihallgatásuk történt”. Lupkovics György: *A tőköli tárgyalóküldöttség kísérete*, i. m.

ungvári börtönébe kerültek. Szergej Belcsenko altábornagy, a szovjet KGB elnökhelyettese parancsára a többi letartóztatott személytől elkülönítve őrizték őket.²¹⁶

A miskolci eset érdekessége, hogy Földvári Rudolf, a Borsod Megyei Munkás Tanács elnöke tesz javaslatot az egész Munkás Tanács őrizetbe vételére. A miskolci letartóztatások közvetlen előzménye, hogy a szovjet megszállásról értesülve a Borsod Megyei Munkás Tanács vezetése úgy döntött, hogy egy küldöttség Budapesten felkeresi Kádárt. Miután a Miskolcot elfoglaló csapatok bevezették a katonai közigazgatást, határoztak arról is, hogy a küldöttség biztonságos utazása érdekében a szovjet parancsnoktól orosz és magyar nyelvű menetlevelet kérnek.

A szovjet parancsnokságra érkező, illetve különböző indokkal becsalt magyarok 12 fős csoportjának egy szovjet ezredes feltette a kérdést, hogy a Kádár-kormányt elismerik-e. Miután jelezték, hogy a Kádár-kormány programját nem ismerik, a programot hangosan felolvastatták, majd egy papírlapot kaptak abból a célból, hogy a Kádár-kormány elismeréséről egyenként nyilatkozzanak. A papírlapot körbeadták, de arra semmit nem írtak.

Ezután a szovjetek megmotozták, majd letartóztatták őket. A letartóztatást megelőzően Grósz Károly, Déri Ernő és Molnár László a szovjetek jelenlétében Földvári Rudolfot, a Megyei Munkás Tanács elnökét a Miskolcon történekeért felelősségre vonta. Mielőtt a Munkás Tanács küldöttségét letartóztatták volna, Grósz, Déri és Molnár kimentek a teremből.

A Munkás Tanács tagjai őrizetbe vételének a lehetőségét javaslatként Földvári Rudolf is felvetette. „Most próbálom az új kormány elfogadására rábírnai a Megyei Munkás Tanács tagjait. Ha ez nem sikerült, és erről tudomást szereznek, kérjék meg a szovjet parancsnokokat, hogy tartóztassák le az egész Munkás Tanácsot” – javasolta Földvári Csege Gézának és Pál Józsefnek az MDP/MSZMP funkcionáriusainak.²¹⁷

A letartóztatott személyeket – 12 főt – este 10 órakor egy sebesültszállító gépkocsival Debrecenbe, majd onnan feltehetően november 7-én vagy 8-án Ungvárra szállították.²¹⁸

²¹⁶ L. erről és a hadsereg helyzetéről és tevékenységéről az 56. dokumentumot

²¹⁷ MOL XX-5-h 1. kötet 35. doboz. Földvári Rudolf saját kézzel 1958-ban írt önvallomásának 77. oldala.

²¹⁸ L. 15. dokumentum. A dokumentumok szerint a miskolci letartóztatásban magyar részről közreműködtek, illetve azon jelen voltak: Birtalan Mihály, Csege Géza, Déri Ernő,

Mint Földvári Rudolf esetéből is látható, a szovjet törekvések támogatása, ezen belül a csapatok tevékenységének a segítése sem volt akadály a letartóztatásnak és a deportálásnak. Kriszten Andor például október 30-ig kapcsolattartó tiszt volt az egyik szovjet hadosztálynál.²¹⁹ Mint látható, az sem befolyásolta a deportáltak sorsát, ha a kihallgatásokon a szovjet csapatok oldalán szerzett „érdemeikre” hivatkoztak.

A hadifogoly katonatisztek – Szepesi és Szőlősi – ügyük mielőbbi felülvizsgálatát és hazaszállításukat arra hivatkozva kérték, hogy „mint Kádár elvtárs mondta legutóbbi rádióbeszédében, most igen nagy szükség van országunk minden kommunistájára. Mi, akik meglehetősen felelősségteljes politikai tiszti posztot töltöttünk be, különösen szeretnénk, ha mihamarabb tisztáznánk helyzetünket, figyelembe véve, hogy a mi munkánk most kezdődik, mivel a rend december 1-jén helyre fog állni”. És ugyanebben a levélben hiába hazudták, hogy azért akarták őket agyonlőni, mert politikai tisztük, ők is csak december közepén, végén szabadultak.²²⁰

Pécs és Veszprém

– katonák és egyetemisták a célkeresztben

Pécs és Veszprém elsősorban az egyetemi hallgatók – az egyetemi katonai tanszékek – aktív szerepvállalása miatt kapcsolható össze.

A később történeteket alapvetően befolyásolta, hogy az október 28-án Pécsen megalakult Baranya Megyei Munkások Nemzeti Tanácsa már ekkor a szovjet csapatok azonnali kivonását, a pártfunkcionáriusok azonnali leváltását, új választások kiírását, a politikai foglyok kiszabadítását követelte. A Nemzeti Tanács radikalizmusára jellemző, hogy indokoltnak tartotta az általános sztrájk fenntartását mindaddig, amíg a szovjet csapatok Magyarországon tartózkodnak. A Megyei Forradalmi Katonai Tanács elnökének Csikor Kálmán alezredest, az egyetem katonai tanszékének vezetőjét választották. A Tanács döntésének megfelelően az államvédelmi szerveket felszámolták, és a közrend védelmére az egyetemek hallgatóiból – kb. mintegy 500 fővel és

Grósz Károly, Molnár László vagy József, Pál József. Iván István mellékelt vallomása szerint Grósz Károly és társai – köztük Iván is – a Munkástanács letartóztatását kérte. A 12 fő letartóztatásáról szovjet részről Szergejev ezredes és egy ismeretlen nevű szovjet tábornok döntött.

²¹⁹ L. az 58. dokumentumot.

²²⁰ L. a 14. és a 25. dokumentumokat.

nagyon komoly fegyverzettel – nemzetőrszázalókat szerveztek. Ezzel párhuzamosan a bányászokból is alakult egy 100-150 fős fegyveres nemzetőrszázaló, amely megszállta az MDP megyei bizottságának az épületét.

A Katonai Tanács döntésének megfelelően megkezdődött a rendőrség felülvizsgálata is, a rendőrkapitányt leváltották, a politikai tisztet és az elhárítótisztet eltávolították, az ügynökséget foglalkoztató beosztottakat elbocsátották. Különleges nyomozócsoport alakult a törvénysértések felelőseinek felkutatására.

Arra hivatkozva, hogy az államvédelmi beosztottak a börtönben nagyobb biztonságban lesznek, november 2-ről 3-ra virradóra letartóztatták, és a börtönbe zárták őket. A még szabadlábon lévőket a rádióban többször felszólították, hogy jelentkezzenek önként a „saját biztonságuk érdekében”. Elkezdődött a börtönben lévő kb. 100 államvédelmi beosztott ügyének kivizsgálása.

Október 31-én az újabb szovjet csapatmozgások hatására a Katonai Tanács – végrehajtva a Nemzeti Tanács döntését – megkezdte a védelmi terv kidolgozását. Csikor alezredes javaslatára november 3-án dr. Kertész Endre, az Intéző Bizottság elnöke felkereste a várost körbezáró szovjet alakulat parancsnokát, aki – ahogy ezt ezekben a napokban minden szovjet vezető tette – biztosította Pécs lakosságát békés szándékáról. Csikor alezredes külön is tárgyalt a szovjet parancsnokkal. Közölte, hogy nem fognak ellenállni abban az esetben, ha a bevonulás megkezdéséről telefonon értesítik.

Visszatérve a városba a lakosság nyomásának engedve – ezzel a szovjeteknek tett ígérését megszegve – utasítást adott a védőállások elfoglalására.

November 4-én a szovjet csapatok minden akadály nélkül bevonultak a városba. A nemzetőrök és a helyi bányászalakulat – amelynek parancsnoka Bódis János őrnagy volt – katonáinak egy része az ellenállás folytatása céljából felment a Mecsekbe.

A börtönből kiszabadított államvédelmi beosztottak közreműködésével megkezdődtek a letartóztatások. Az őrizetbe vett személyek közül 17 főt – 12-13 katonát és 4-5 civilt – lemeszelt ablakú vasúti vagonokban a Szovjetunió területére szállítottak.²²¹

Jelentős különbség Veszprémhez képest, hogy a szovjet csapatok fegyverhasználat nélkül foglalták el a várost, a Pécshez közeli hegyekben november 4-ét követően kezdték meg a fegyveres ellenállást a „mecseki láthatatlanok”.

²²¹ Bán Péter–Rozs András: Baranya megye. In: *A vidék forradalma, 1956.* II. 25–85. p. L. 93–98. a dokumentumokat.

Veszprém városát a szovjet csapatok minden előzetes figyelmeztetés nélkül megtámadták. A Pjotr Rjabov vezérőrnagy vezette 31. légideszant-gárdahadosztály 1956. november 4–6. folyamán a város több pontján a felkelők kemény ellenállásába ütközött.²²² A szovjet parancsnokság nyilvántartása szerint Veszprémben 150 felkelőt öltek meg, a szovjetek vesztesége 21 halott és 37 sebesült volt, ezenkívül – a Magyar Néphadsereg alakulatait is lefegyverezve – zsákmányoltak kétezer lőfegyvert.²²³

Teszljukov alezredesnek, a 31. légideszant-gárdahadosztály különleges ügyosztálya vezetőjének adatai szerint 1956. november 4. és 15. között Veszprémben a hadosztály alakulatai összesen 449 személyt tartóztattak le.²²⁴

A fentiek ismeretében talán nem meglepő, hogy Budapest után a legtöbb személyt Veszprémből és annak közvetlen környékéről deportálták. Saját kutatási eredményeim, illetve Mészáros Gyula, Veszprém megye 56-os történetének legalaposabb ismerője által rendelkezésemre bocsátott dokumentumok és a KGB-iratok alapján – mint azt az adattárban összegyűjtött részadatok is bizonyítják – a Veszprémből elszállított 95 főből 63 fő a veszprémi egyetem hallgatója vagy oktatója volt. A városban fegyveresen ellenálló vagy erre készülő – nem egyetemista – nemzetőrök közül 25 főt, ezek között 4 kiskorút tartóztattak le. De letartóztatták a szovjetek Brusznjai Árpádot, a Veszprém Megyei Forradalmi Tanács elnökét is, továbbá a helyőrségben lévő katonai alakulatokból és a kiegészítő parancsnokságok állományából összesen hat honvédtisztet, köztük Dormány László századost is. Az erős katonai őrizet mellett Veszprémből elszállított 95 főből Brusznjai Árpádot és négy tisztet Debrecenben visszatartották.²²⁵

Így helyesen állapítja meg Holodkov az Ungváron készített jelentésében,²²⁶ hogy „Veszprémből”, azaz Veszprémből 1956. november 4-ét követően 90 foglyot szállítottak a Kárpátalján lévő börtönökbe.

²²² L. a 71. és a 73. dokumentumokat.

²²³ L. a 71. dokumentumot. A forradalommal és szabadságharcral összefüggésben Veszprém megyében 1957. január elejéig kb. 50 fő halt meg. A teljes veszteségből november 4-én 24, 5-én 7 fő – a 31 főből 18 katona és 1 belügyi tiszt – Veszprémben szenvedett el halálos sérülést. Horváth Miklós–Tulipán Éva: *In memoriam 1956*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2006.

²²⁴ *Vengerszkije szobityija 1956 goda glazami KGB i MVD SZSZSZR – Szbornyik dokumentov* – Moszkva, 2009. – 245. p.

²²⁵ L. a 72. dokumentumot.

²²⁶ L. a 14. dokumentumot.

A kutatások jelenlegi állása szerint Veszprémben, a Rákóczi téri kollégiumban november 4-én letartóztatott nemzetőröket először a Vegyipari Technikum épületébe kísérték. Az egyetem kollégiumában lefogottakhoz utcán letartóztatott személyeket is raktak. November 6-án este a lefogottakat fegyveres kísérettel a várba vitték, ahol 8-10 fős csoportokban üres cellákba zárták őket. 7-én és 8-án a börtönben a magyar államvédelmi tisztek kihallgatásokat tartottak. November 9-én a magyar államvédelmi beosztottak a lefogottakat 12-15 fős csoportokban az udvarra kísérték, ahol a börtön személyzete kenyeret és csíkos pufajkaszerű kabátot adott a foglyoknak.²²⁷

Ezt követően 15-15 főt egy-egy nyitott tehergépkocsira ültettek. A kocsikon 4-4 fős szovjet fegyveres őrség volt. 7-8 tele gépkocsi útvonala a következő volt: Veszprém – Várpalota – Székesfehérvár – Dunaföldvár – Kecskemét – Szolnok – Debrecen – Nyíregyháza – Csap. A szállítmány november 10-én hajnalban szovjet területre ért.²²⁸ Útközben csak kisebb pihenőket tartottak. Munkácson egy hosszabb pihenő alkalmával a szovjet katonák a lefogottakat kifosztották. Dél előtt 9-10 körül érkeztek az Ungváron lévő börtönbe.

A dokumentumok és a deportáltak visszaemlékezése szerint a veszprémiek deportálásában magyar részről Tóth Ferenc, Barna László, Bíró százados, Matók Miklós hadnagy, Bagi József, Fehérvári, Ferenczi István – róla később még lesz szó –, továbbá Ritterodesz László – feltehetően mind a volt BM Megyei Főosztály államvédelmi munkatársai – vettek részt. A deportáltak névsorának összeállításában közreműködött Kovács György rendőrnagy is. Orosz részről – november végi adatok szerint – többek között Rjabov gárdavezérőrnagy, Teszljukov alezredes, Sesztakov ezredes és Konyiscsev ezredes foglalkozott a deportálás kérdésével.

Arra vonatkozó adat is van, mely szerint a deportáltak közé államvédelmi beosztottat is raktak, akinek a fogság ideje alatt a deportáltak mindent elmondtak. Arra is van adat, hogy a deportáltak

²²⁷ A veszprémi deportáltakkal kapcsolatos kutatások sajátossága, hogy a Veszprémi Megyei Börtön iratanyagában a november 4-ét követő, majd a visszaszállítás utáni időszakból értékelhető adatot tartalmazó dokumentumok nem maradtak.

²²⁸ A veszprémi egyetemista Bércz Jenő – „Cobalt” álnéven megírt – visszaemlékezésében a letartóztatások magyar közreműködőiként Sági Mihály és egy Varga vezetéknévű tolmács személyét adta meg. Veszprémből november 9-én indultak, és a 960 km-es utat kb. 26 óra alatt tették meg. *Nemzetőr*, 1957. június 15–30. 6. p.

körében – bár ez megbízói szándékával nem egyezett – ügynököt vagy ügynököket is foglalkoztattak.

Akció a határőrlaktanyában – letartóztatások Szombathelyen és Zalaegerszezen

A Dunántúlról Veszprém után *Szombathelyről* szállították a legtöbb letartóztatottat – 56 főt – Ungvárra.²²⁹ November 4-én hajnalban a szovjet csapatok megkezdték a város megszállását. Elsőként a megyeházát, a postát, a villanytelepet, illetve a rendőrség épületét vonták ellenőrzésük alá. A megyeháza elfoglalása után nem sokkal – Tibola Imre emlékei szerint²³⁰ – civil ruhás, addig bujkáló államvédelmi beosztottak is csatlakoztak az oroszokhoz, ahol szovjet egyenruhába öltöztek, és később a városban lévő egyéb objektumok elfoglalásához, illetve a letartóztatásokhoz segítséget adtak. A vasútállomáson a portást, Hegyi Józsefet az oroszok lelőtték.²³¹ A Sztálin út 27. szám alatt lévő épületbe betörve – az ún. nemzetőr székházba, ahol állandóan kb. 30 nemzetőr teljesített szolgálatot – a szovjetek a portán álló őrt azonnal lelőtték, majd az épületben lévőket megadásra szólították fel. Ebben az akcióban – Kövér István munkája szerint²³² – az oroszokat a pufajkába bújt magyarok közül Tóth Dezső és Szántó Jenő, a *Vasmegeye* főszerkesztője vezette. A menekülő nemzetőrökre az oroszok tüzet nyitottak, melynek következtében 13-an meghaltak.²³³ Az életben maradt nemzetőröket a BM Megyei Főosztály volt épületébe vitték, kihallgatták, majd később szabadon engedték őket.

A városi rendőrség épülete elfoglalásakor egy rendőrt, a városi tanács épületében az oroszok az őket kísérő magyarok jelenlétében – arra nincs adat, hogy ők is fegyvert használtak volna – további két nemzetőrt lőttek le. Ezen a napon megkezdődtek

²²⁹ L. a 74–89. dokumentumokat.

²³⁰ Tibola Imre: '56-os emlékeim. *Vasi Szemle*, 1996. L. évfolyam, 4. szám, 522. p.

²³¹ Kövér István: A munkástanácsoktól a deportálásokig. *Vas Népe*, 1992. október 22. 9. p.

²³² Uo.

²³³ A november 4-én végrehajtott támadásban Hegyi Józsefen kívül az életét veszítette: a Sztálin út 27.-nél Gosztonyi József, Jászfői Ferenc, Kollarits Tivadar, Magyarai Károly, Márffy Ferenc, Nagy Károly, a Nikosz Beloianisz u. 2.-ben Szabó István, Szép Gyula, Szijj Vilmos, továbbá feltehetően harci cselekmény következtében Pintér Károly. Horváth Miklós–Tulipán Éva: *In memoriam 1956*.

a razziák, a vétlen vagy a forradalomban való részvételért üldözött személyek őrizetbe vétele. Többek között letartóztatták Ávár Lászlót, a szombathelyi ifjúsági forradalmi tanács titkárát,²³⁴ Welther Károlyt a Vas Megyei Forradalmi Bizottság elnökét, Eker Dezsőt, a megyei ügyészség forradalmi tanácsának vezetőjét, Ságghy Elek kanonokot,²³⁵ Szendy László esperest²³⁶ és másokat.²³⁷

A Szombathelyről deportáltak több mint fele a Budapestről Győrön keresztül november 3-án este Szombathelyre érkező Bán Róbert vezette nemzetőralegységből került ki, akiket a szovjet csapatok és magyar segítők november 4-én hajnalban a Söptei úti határőrlaktanyában fegyvereztek le és fogtak el.²³⁸

A Szombathelyen végrehajtott letartóztatásokban a deportálások előkészítését magyar részről Orosz Lajos és Gerendai László vezetésével Kiss Béla, Kovács Mihály, Szelersán János, Tóth Gyula és Tóth István segítették.

Jarovenko alezredes, a 17. gépesített hadosztály különleges ügyosztálya vezetőjének jelentése szerint november 9-ig „Szombathely megyei belügyi szervek lázadás gyanújával letartóztatták a megyei és vidéki ellenforradalmi bizottságok vezetőit, a büntetőosztag²³⁹ tagjait és másokat, összesen 157 főt.

A letartóztatott személyek csoportosítása:

1. Büntetőosztag tagjai	47 fő
2. Megyei és vidéki ellenforradalmi bizottságok elnökei és tagjai	28 fő
3. A lázadás résztvevői és a lázadásra felszólító személyek	26 fő
4. Az osztrák határon tiltott határátlépési kísérlet során elfogott személyek	11 fő
5. Rendőrök, akik részt vettek a párttagok és a belügyi munkatársak letartóztatásában	4 fő
6. Börtönből kiszabadítottak	3 fő
7. (Rádió)bemondó	2 fő
8. Egyéb	36 fő

²³⁴ L. a 78. dokumentumot.

²³⁵ L. a 76. dokumentumot.

²³⁶ L. a 75. dokumentumot.

²³⁷ L. a GDA SBU. – Fond: 62. – Opis: 2 (2009). – Ügyirat-szám: 22. – 1–9. p.

²³⁸ L. a 80–89. dokumentumokat.

²³⁹ Értsd alatta a Bán Róbert vezette Budapestről Szombathelyre utazó Széna téri nemzetőr alegységet – a „bányászbrigád”.

A letartóztatások írásbeli dokumentálása még nem történt meg. A letartóztatott személyek jelentős része csak előzetes kihallgatásnak volt alávetve.”²⁴⁰ *Zalaegerszegen* tartóztatták le, majd Szombathelyről deportálták a Magyar Néphadsereg 33. lövészrezred forradalmi katonai bizottságának tagjait, Balázs Ödön hadnagyot és társait, összesen 6 tisztet.²⁴¹

A megyei börtönben felkutatott kartonok szerint a foglyok első csoportját – 56 főt – november 8-án „Budapestre” szállították el. Az ekkor elszállítottakat gépkocsival kivétel nélkül Ungvárra vitték, míg a börtönből november 13-án útnak indított második csoportot feltehetően csak Debrecenig szállították, és ott november végén – egyes adatok szerint 26-án – szabadon engedték.

Babos János deportált visszaemlékezése szerint őt Kölkedi L. államvédelmi beosztott november 5-én kísérte be a Hefele Menyhért utcai postaszékházba, amit az oroszok tartottak ellenőrzésük alatt. Innen este a megyei börtönbe kísérték, ahol többször kihallgatták, majd november 7-én 1 óra 30 perckor ötvenhatodmagával – 7 kocsival – a Szovjetunióba indultak. Ezek közül egy gépkocsi a Duna–Tisza közén karambolozott, melynek következtében a sofőr mellett ülő szovjet tiszt meghalt. A kocsin lévőket a többi autóra elosztották. Babos János az úton Bánó [helyesen Bíró] Péterrel volt összeláncolva. A harmadik nap, feltehetően 11-én késő este érkeztek Ungvárra, ahol kopaszra nyírták, majd lefényképezték őket.

A Szombathelyről deportáltak közül az ott lakókat december közepén – feltehetően december 10-én – szállították vissza, majd rövid vizsgálat után a foglyokat szabadon engedték.²⁴² A Szombathelyre Budapestről érkezett csoport deportált tagjait nem Szombathelyre, hanem Budapestre kísérték.

Kaposvár, Dombóvár, Tamási – deportálás aktív magyar részvétellel

Általánosítható összefüggésként az is megállapítható, hogy a forradalom erőinek a hatalom helyi

²⁴⁰ L. a 74. dokumentumot.

²⁴¹ L. a 90–92. dokumentumokat.

²⁴² Készült Kövér István *Forradalom és megtorlás* című munkája alapján. Felhasználva továbbá Schneider Ágnes: *Szombathely az 1956-os események sodrában* című szakdolgozata. (Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar – 2001.) Van rá adat, hogy a Vas Megyei Nemzeti Bizottság deportált elnöke a szabadon engedése után, 1957. február 28-án öngyilkos lett (Egy induló vonat alá ugrott.)

képviselői – párt- és tanácsi vezetők, a helyi államvédelmi és katonai erők parancsnokai, beosztottai – elleni fellépései során a hatalmuk és befolyásuk, nem utolsósorban a személyes szabadságuk korlátozása érdekében alkalmazott módszereik – például Kaposváron,²⁴³ Dombóváron²⁴⁴ és Tamásiban²⁴⁵ – alapvetően meghatározták a letartóztatások és deportálások méreteit.

Kaposváron 1956. november 4–7-én az ÁVH és a szovjet katonák együttes akcióval tartóztatták le Gábrriel Jánost, a megyei forradalmi tanács elnökét, a Magyar Néphadsereg 17. lövészhadosztálya Forradalmi Katonai Tanácsának tagjait, élükön Adorján Gyula századossal, Sajti Albert alezredest, a hadosztály megbízott parancsnokát, Aszódi Pál főhadnagyot, a hadosztály katonai-ügyész-helyettesét és Hamvas Józsefet, valamint Sankó István alezredest, a 25. vadászpilóta-hadosztály (Taszár) Forradalmi Katonai Tanácsának tagját. A Somogy megyei Tabról deportálták Pavelka Sándort és Szilágyi Mihályt, a tabi forradalmi tanács tagjait, Marcaliban²⁴⁶ tartóztatták le Tengerdi Pált, a Nemzetőrség parancsnokhelyettesét, Tombor József nemzetőrt és Molnár Lajost, a „néptanács” tagját.²⁴⁷

Hamvas József tanár – a Somogy Megyei Forradalmi Nemzeti Tanács (SMFNT) Kulturális Bizottságának elnöke – a Kaposváron történt elfogása körülményeire így emlékezett: „az oroszok előzönlöttek a házat. A tucatnyi orosz között volt két magyar is. Ők mutatták az utat. Anyám jajgatót és sírt. Fegyvert nem találtak nálam. Anyamtól el sem búcsúzhattam, a páncélos felső nyílásán belöktek a belső térbe, és bezárták a nyílást. A tanácsházához vittek.

A tanácsházán egy tucat orosz egy szobába vezetett. Itt egy generális tolmács segítségével kihallgattott. Három géppisztolyos katona őrzött. Tóth István lépett be, az egykori pártvezér, aki nekem sokat köszönhetett, hogy a tömeg nem lincselte meg. Kértem, hogy néhány szót szóljon az érdekemben. Megfordult, és elhagyta a helyiséget. A kihallgatás után ismét harckocsiba löktek. A megyei börtönbe vittek. Egyszemélyes cellába zártak. Sem inni, sem enni nem kaptam. Egyszerűen elfelejtettek.”²⁴⁸

²⁴³ A Kaposváron történekről L. a 99–102. dokumentumokat.

²⁴⁴ L. a 103–106. a dokumentumokat.

²⁴⁵ L. a 109. és 110. dokumentumokat.

²⁴⁶ L. a 107. és 108. dokumentumokat.

²⁴⁷ GDA SBU. – Fond: 62. – Opis: 2 (2009). – Ügyiratszám: 20. – 1–384. ff.

²⁴⁸ M. Kiss Sándor: *Olvasókönyv. (Forradalom Somogyban – 1956.)* Budapest, Püski, 1997. 97. p.

A letartóztatások fontos előzménye, hogy a Nemzeti Tanács a rendőrséget és az ügyészséget határozatban arra kötelezte, hogy „vegye őrizetbe, illetve védőőrizetbe az ÁVH-tiszteket és a fegyverrel rendelkező pártfunkcionáriusokat”. Szántó László kutatásai szerint a megyei börtönből november 4-én kiszabadított személyek többsége védőőrizetet kérve önként lett valamelyik zárka vendége. Ezt bizonyítja a Hamvas József ellen visszazállítását követően meghozott ítéletből vett következő idézet: „November 4. napjának hajnalán a szovjet csapatok bejöttek Kaposvárra, kiszabadították a börtönben lévő kisszámú letartóztatottakat, nagyobb számban oda védőőrizetbe önként bement pártbizottsági munkatársakat, közéleti vezető személyeket és ÁVH beosztottakat.”²⁴⁹

Nem önként vonult a börtönbe Martics Pál ezredes, a hadosztály leváltott parancsnoka és Kovács Sándor őrnagy, Száraz Pál százados és a törzs néhány tisztje. Martics ezredes november 4-én történt szabadulása után személyesen intézkedett a letartóztatásában részt vevő személyek őrizetbe vételére. Dr. Aszódi Pál főhadnagy elfogása körülményeiről a Szántó László készítette interjúban a következőket mondta: November 4-én „dél körül merészkedtem ki a lakásból, hiszen kijárási tilalom volt, s útközben leadtam a fegyveremet a megadott helyen, ezután bementem a Füredi Laktanyába, a hadosztálytörzs székhelyére. Ott, amikor engem Martics ezredes meglátott, csak annyit mondott, hogy letartóztatni! Akkor két civil közrefogott és egy Pobjeda gépkocsiba gyömködtek, majd bevitték a kaposvári börtönbe.”²⁵⁰

Kléninger József főhadnagy visszaemlékezésében a szovjet támadás után történekről ez olvasható: „Tolmács segítségével közölték velem, hogy azonnal szereljem le az alakulatot. Dobáljuk az udvarra a fegyvereinket, ha viszont egyetlen pisztoly- vagy puskalövés eldördül, akkor vérfürdő lesz. Mást nem tudtunk, mint hogy a »baráti« felszólításuknak eleget tettünk. 9.00 órakor már letartóztatott Kovács Sándor őrnagy, aki ekkorra »kiszabadult« a védőőrizetből. A Városházra vittek Piktumov orosz alezredes elé, aki a város és a helyőrség szovjet parancsnoka lett. Felvilágosított, hogy: »Nagyon sok orosz katona esett áldozatul Magyarországon újabb felszabadításának.« Börtönbe fog vitetni, és onnan pedig majd Oroszországba fogok kerülni sokadmagammal. [...] Azt tudtam, hogy nem fognak most agyonlőni. Ezek

után lettem sokadmagammal a Somogy Megyei és Városi Börtön »lakója«.”

Adorján Gyula századost Csaplár Miklós elhárítótiszt vette őrizetbe. „Amikor kiértünk a laktanyába, nem a parancsnoki épületbe, hanem az elhárítótiszt nagy tanácskozótermébe vezettek. Ott szépen összegyűltünk, délutánra mindenki ott volt. Estefelé bejött Martics és Száraz, azzal fenyegettek bennünket, hogy át kell adniuk az oroszoknak, nem gondoltuk-e meg magunkat? Én azt mondtam, hogy nem gondoltam meg semmit, tulajdonképpen nem csináltam semmit, annyit csináltam, hogy nyíltan kiálltam a forradalom mellett. Ez egy politikai tett és semmi más. Azt, hogy letartóztatam őket (ti. parancsnokaimat), azt kénytelen voltam megtenni, mert utasításra cselekedtem. Erre azt mondták, hogy már előtte is benne voltam forradalmi bizottságban. Erre azt mondtam Száraznak: Pali, hol volt a pisztolyod? (amikor őrizetbe vettünk). Azt válaszolta, hogy hát a fiókjában. Annál az asztalnál ültél? Igen, felelte. Erre azt kérdeztem, hogy akkor az milyen letartóztatás volt?” – idézte fel Adorján Gyula a történeteket.

Több helyőrségben a kaposvárihoz hasonló indokkal vettek őrizetbe és deportáltak civileket és katonatisztet. *Dombóváron* elfogták Kovács Gyulát, a város forradalmi tanácsának elnökét, Kis Antal városi rendőrfőnököt és Révfalvi Zsigmondot, a Magyar Néphadsereg 47. tüzérezrede Forradalmi Katonai Tanácsának elnökét. Révfalvi Zsigmond századost az ezred parancsnokának a letartóztatásáért vették őrizetbe.

Tamásiban a fegyelmező zászlóalj parancsnokát is börtönbe zárták. Nemes alezredes a kiszabadítását követően személyesen fogatta el a leváltását elrendelő és végrehajtó személyeket. Balogh Béla honvédet többek között azért szállították a Szovjetunióba, mert „gúnyolódott a letartóztatott Nemes alezreddessel és a többi tiszttel.”²⁵¹

Utkin alezredes, a 39. gárda gépesített hadosztály különleges ügyosztályának vezetője felettesének, Jakovlev ezredesnek, a 38. hadsereg különleges ügyosztálya vezetőjének a következőket jelentette: „A felkelés áttért a megye szinte összes járási központjára és néhány falura is. A felkelőknek sikerült [...] teljes egészében magukhoz ragadni a hatalmat [...] és beszivárogtak a magyar hadseregnek a megye területén állomásozó összes katonai alakulatába.” Az 1956. november 7-i állapot szerint Somogy megye területén a szovjet és a magyar belügyesek 122 embert tartóztattak le, köztük 32 ka-

²⁴⁹ Uo.

²⁵⁰ I. m. 122. p.

²⁵¹ L. a 109–111. dokumentumokat.

tonát, és a 30²⁵² legveszélyesebbnek ítélt felkelőt kijelölték a Szovjetunióba szállításra.²⁵³

Letartóztatások országszerte

Székesfehérváron fogták el Papp Albert alezredest, a 6. hadtest tüzérfőnökét, a városi Forradalmi Katonai Tanács elnökét, a Nemzetőrség parancsnokát, aki a magyar és szovjet alakulatok közötti összekötő bizottság tagjaként november 3-ról 4-re virradó éjszaka három eltűnt szovjet katona ügyében a szovjet parancsnokságra ment, ahol letartóztatták.

A letartóztatásokat *Jászberényben* és *Szolnokon* is harcok, illetve szovjet fegyverhasználat előzték meg. 1956. november 4-én Szolnok körzetében a 11. gépesített hadosztály különleges erői hét személyt tartóztattak le. Imre Bélát, a Jászberényi Forradalmi Munkás-Paraszt Katonai Tanács elnökhelyettesét, Diós Istvánt és Nagy Pált, a tanács ellátási osztályának tagjait, Altordai Sándort, a Nemzetőrség parancsnokát, Sebők Andrást, a szolnoki rendelőintézet főorvosát, Fazekas Zoltánt, a szolnoki egyetem forradalmi bizottságának tagját és a már említett Thék János főhadnagyot.²⁵⁴

A Jászberényben letartóztatott, majd deportált dr. Altordai Sándort, Imre Bélát, dr. Nagy Pált és Diós Istvánt Gyimesi Béla és Öze Ferenc államvédelmi beosztottak súlyosan bántalmazták, amiért nevezettek a Szolnokra szállítást követően feljelentést tettek.

1956. november 4–5-én *Debrecenben* a Bocskai laktanya minden ellenállás nélkül megadta magát. Az oroszokat valaki arról értesítette, hogy a Kosuth laktanyában a 48. lövészezred ellenáll, ezért a szovjet csapatok a laktanyára minden előzetes figyelmeztetés nélkül megnyitották a tüzet. Később a lefegyverzett honvédeket és tiszteket az ÁVH épületében zárták el. Ellenőrzéskor letartóztatták az egység katonai tanácsának tagjait, összesen 10 tiszteket, élükön Nagy Miklós alezredesttel, az ezred törzsfőnökével és Újvári Imre őrnaggyal, a rádiósiskola parancsnokával.²⁵⁵

²⁵² Somogy megyéből 27 – Kaposvárról 22, Marcaliból 3, Tabról 2 – főt deportáltak. A Holodkov-jelentés – a 14. dokumentum – szerint „Kaposvariból” 45 főt szállítottak a Szovjetunióba. Amennyiben a Somogy megyei 27 főhöz hozzáadjuk a Dombóvárról és a Tamásiból deportált 5 és 7 főt, az összlétszám még mindig csak 44.

²⁵³ L. erről a 111. dokumentumot.

²⁵⁴ L. a 114–117. dokumentumokat.

²⁵⁵ GDA SBU. – Fond: 62. – Opis: 2 (2009). – Ügyirat-szám: 21. – 167–170. p.

1956. november 4-én a Debreceni Forradalmi Bizottmány üléstermében a szovjetek letartóztatták a tanács vezetőit – Garab Imrét, a bizottmány karhatalmi szekciójának vezetőjét, helyettesét, Kertész Lászlót,²⁵⁶ valamint Vas Imrét, Szilágyi Imrét, Für Lajost, a bizottmány tagjait, Mitnyán Pál alezredest, megyei hadkiegészítő parancsnokot és másokat.²⁵⁷

A Debreceni Forradalmi Bizottmány 1956. október 25-én alakult meg, elnökévé Csorba László alezredest, a helyőrség parancsnokát választották meg. A bizottmánynak mintegy 300 tagja volt a legkülönbözőbb társadalmi rétegekből, élén 12 tagú vezetőség állt. Feladatul tűzték ki, hogy a helyi hatalom felszámolásával átveszik a város irányítását, a szociális-gazdasági viszonyok rendezését, a lakosság élelmiszer-ellátásának biztosítását, az iparvállalatokban a munka újraindítását, a fosztogatások megakadályozását, a közrend fenntartását. A forradalom időszakában a bizottmány letartóztatott több mint 30 pártfunkcionáriust és ávóost. Október végén a bizottmány kéttagú küldöttséget menesztett Budapestre, hogy részt vegyenek Nagy Imre kormányának tárgyalásaiban a szovjet csapatoknak az ország területéről való kivonásáról, követeljék a többpártrendszer bevezetését és a nemzetközi szervezetek, többek között az ENSZ beavatkozását a magyarországi eseményekbe. Azonban a találkozóra végül nem került sor, a küldöttség dolgvégezetlen tért vissza Debrecenbe. A bizottmány fegyver- és lőszerraktárak felett rendelkezett. A tisztek felfegyvereztek 200 diákot, és zászlóaljat szerveztek belőlük.²⁵⁸

1956. november 5-én a szovjetek letartóztatták a debreceni egyetemi ifjúság egyik vezéralakját, a bizottmány titkárát, a kémiantanár Dede Lászlót. A szovjet hadsereg első magyarországi betörésekor kapcsolatban állt a szovjet parancsnoksággal, közvetítő volt a város bizottmánya és a szovjet hadsereg között. Október 29-én felfegyverezte az egyetemi ifjúságot, csapatokba szervezte őket a gazdasági és állami objektumok védelmére. Ezek a különálló csapatok később zászlóaljba tömörültek. Dede kezdeményezte az egyetemi KISZ feloszlását, és helyette a MEFESZ megszervezését, követelte a szovjet csapatok kivonását Magyarország területéről, diverzáns akciókat szervezett a vasútállomáson (a vegyészhallgató diákokkal robbanószerkeze

²⁵⁶ Uo. 171. p.

²⁵⁷ Uo. 150. p.

²⁵⁸ Uo. 111–124. p.

teket állítottak elő), agitált a szovjet katonák között.²⁵⁹

A Debrecenben lefogott személyeket²⁶⁰ november 5-én teherautóval vitték Ungvárra. Ennek ellentmond Holodkov állítása, mely szerint Debrecenből az első csoport, a miskolciakkal együtt 22 fő, november 8-án érkezett Ungvárra.

Van adat arra is, hogy november 4-én a debreceni repülőtér fogdáiba zárták a szegedi és békéscsabai forradalmi vezetők egy részét is, és a Debreceni Forradalmi Bizottmány épületében november 4-én letartóztatott személyeket is oda vitték.

Gengeliczki Lajos visszaemlékezése szerint amikor letartóztatták, a repülőtérre szállították, ahol november 5-ig kb. nyolcad magával egy bunkerba zárták. Ezen a helyen többek között Dede Lászlóval, Csorba alezredessel és Újvári őrnaggal volt együtt. November 5-én hátrakötött kézzel teherautóra rakták őket – Csorbára, Dedére és a tiszti ház sportvezetőjére, egy alezredesre (Nagy Miklós alezredes) határozottan emlékszik –, és fegyveres kísérettel Záhonyon keresztül az országból kivittek őket. Ezen a teherautón kb. 10-12 főt szállítottak ki. Emlékei szerint velük egy időben több teherautó is kiment.²⁶¹

Debrecenben az államvédelmi – későbbi nevén politikai nyomozó – szervek a kihallgatásokat már november 9-én megkezdték, sőt november 20-án már az egyes személyekkel kapcsolatban rendelkezésre álló adatokat összesítették is. Ebben a munkában magyar részről Surman István őrnagy vett részt. Orosz részről meg kell említeni a letartóztatásokban, illetve a foglyok deportálásban személyesen részt vevő Zligosztjev elhárító századost.²⁶²

A Debrecenből és Debrecenen keresztül az ország más részéből végrehajtott deportálások lebonyolításában orosz részről Koszopolov ezredes, Komarov alezredes, a KGB Különleges Hadtestnél rendszerített különleges (ügy)osztály munkatársa, valamint Volosin főhadnagy vettek részt. Ezt magyar részről Surman őrnagyon kívül – a dokumentumok szerint – B. Tóth Imre százados segítette.

A Szabolcs-Szatmár megyei forradalmi szervezetekre nagy csapást mértek az ÁVH munkatársai, akik a szovjet csapatok bevonulása után visszatértek állomáshelyükre, és azonnal megkezdték a megtorló akciókat. 1956. november 6. és 11. között *Nyíregyházán* letartóztatták Szilágyi Lászlót,

a Szabolcs-Szatmár Megyei Forradalmi Bizottság elnökét, Kabai Dezső rendőrfőnököt, a bizottság tagját, Lupkovics Györgyöt, a bizottság kulturális és oktatási szekciójának vezetőjét, Dandos Gyula gimnáziumi tanulót, a bizottság tagját, Lengyel Antalt a *Szabolcs-Szatmár Népe* című újság szerkesztőjét, Pócsfalvi-Szkiba Györgyöt, a *máriapócsi* forradalmi bizottság vezetőjét, Komár Józsefet, a *pócspetri* Nemzetőrség parancsnokát, Tóth Imrét, a *nyírbogdányi* Nemzetőrség parancsnokhelyettesét, Marofka Imrét, Ruha Józsefet, Marján Györgyöt, a *nyírbátori* forradalmi bizottság tagjait és másokat.²⁶³

1956. november 8–9-én *Kazinbarcika-Újvárosban* az ÁVH munkatársai és a szovjet katonaság elfogta Bokros Imre fegyveres csoportjának tíz tagját. A csoport spontán szerveződött meg november 7-én, miután elvették a fegyvereket a helybeli rendőröktől, akik ezután a hegyekbe menekültek.²⁶⁴

A fentiek és a kutatási eredmények alapján a deportálások általános menetrendjével kapcsolatban következtetésként levonható, hogy a deportálások megszervezésében rendkívül sok múlott az adott területen lévő szovjet szervek munkatársain és magyar segítőin. A deportálások főbb helyszíneiről készült összefoglaló is bizonyítja, hogy a deportálások méretében területenként meglévő hatalmas eltérések elsősorban erre az okra vezethetők vissza.

„AZ ÖSSZES LETARTÓZTATOTTAT KÜLDJÉK CSAP ÁLLOMÁSRA!”

Szerov az újabb támadásban részt vevő szovjet hadosztályok különleges KGB osztályainak parancsba adta „a lázadás vezetőinek, a szovjet hadsereggel szemben ellenállást tanúsító személyeknek és azon polgároknak a letartóztatását, akik bujtogattak, és felszították a nép gyűlöletét (Nagy kormánya idején) a kommunistákkal és az államvédelmisekkel szemben.”²⁶⁵

A magyar foglyok tömeges kiszállításának előkészületei – a szovjetek által viselt háború szabályainak megfelelően – már október 26-án megkezdődtek. Október 28-ig az Ukrán SZSZK Belügyminisztériuma alárendeltségébe tartozó fogolykísérésre specializálódott alakulatok felzárkóztak a magyar

²⁵⁹ Uo. 86–111. p.

²⁶⁰ Filep Tibor debreceni kutató és újságíró levele szerint.

²⁶¹ Részlet Gengeliczki Lajos visszaemlékezéséből. 38–40. p. Filep Tibor a rendelkezésemre bocsátotta.

²⁶² *Hiányzó lapok...* 156. p.

²⁶³ GDA SBU. – Fond: 62. – Opis: 2 (2009). – Ügyiratszám: 11. – 3–174. p.

²⁶⁴ Uo. Ügyiratszám: 21. – 211–248. p.

²⁶⁵ L. az 5. dokumentumot.

határra, és Huszt, Ungvár, Beregszász és Munkács körzetében „bevetésre készen” várakoztak.²⁶⁶

A szovjet fegyveres erők minisztere, Zsukov 1956. november 4-én magyar idő szerint 10 órai állapotokat tükröző jelentése szerint a szovjet csapatok utasítást kaptak arra, hogy „helyezzék vissza beosztásukba a lázadók által leváltott tiszteket, a helyükbe kinevezettek pedig tartóztassák le. [...] A csapatok tovább folytatják a kitűzött feladat végrehajtását, és megtisztítják a lázadóktól Magyarország területét”. Ez a mondat, ha csak közvetve is, de jelzi, hogy az élve elfogott „lázadókat” Magyarország területéről el kell szállítani.²⁶⁷

Andropov nagykövet Moszkvába továbbított véleménye szerint magyar segítség nélkül a forradalom politikai és katonai vezetőinek a letartóztatása késlekedik. „Mivel nincs kapcsolat a magyar elvtársak és csapataink között, a mai napon lényegében nem került sor a bandavezérek összefogására” – írja november 4-i jelentésében²⁶⁸ Andropov.

Zsukov november 4-ei esti, magyar idő szerint 19 órai jelentése szerint a szovjet csapatok folytatják „a lefegyverzett lázadók és a magyar katonai alakulatok személyi állományának, valamint a lefoglalt fegyverzetnek és lőszernek a számbavételét”.²⁶⁹

Budapesten november 6-án Szerov egyik helyettese, Grebennyik KGB-s tábornok vezetésével városparancsnokságot állítottak fel.²⁷⁰ A deportáltakat szabályosan csak a városparancsnokság engedélyével lehetett útba indítani Ungvárra.

November 7-én a Szovjetunió belügyminiszterének utasítására – operatív szolgálati feladatok ellátása céljából – Lembergől 690 fővel Budapestre indult a 12. gépesített lövész belügyi ezred is. Ez a belügyi alakulat november 9-én 12 órakor a fővárosban Szerov és helyettese, Grebennyik vezérőrnagy közvetlen alárendeltségébe került. Szerov az ezrednek a következő feladatokat határozta meg: „számolja fel a szétvert lázadó bandák maradványait; kobbya el és gyűjtse be a fegyvereket és a lőszerket; szervezzen katonai parancsnokságokat, és nyújtson segítséget a helyi hatalmi szervek és a kerületi rendőrőrsök újjászervezésében” a XVII–XXI. kerületekben.²⁷¹

November 9-én az ezred egyik osztaga Vecsésen biztosította a deportáltak első kb. 300 fős csoportjának a bevagonírozását és elszállítását.²⁷²

²⁶⁶ L. a 12 dokumentumot.

²⁶⁷ *Jelcin-dosszié...* 21. dok. 93. p.

²⁶⁸ I. m. 22. dok. 95. p.

²⁶⁹ I. m. 23. dok. 95–96. p.

²⁷⁰ I. m. 26. dok. 98. p.

²⁷¹ L. a 12 dokumentumot.

²⁷² L. a 7. dokumentumot.

A szovjet hadseregben összegyűjtött információkból a KGB egyes vezetői arra következtettek, hogy a magyarok deportálásával a szovjet katonák többsége egyetért. „A sorkatonák és az altisztek zöme azon a véleményen van, hogy kemény kézzel kell bánni a magyarországi lázadás résztvevőivel. Sok katona gondolja azt, hogy Magyarországot be kell telepíteni oroszokkal, s minden fasisztát és szimpatizánst pedig el kell vinni Szibériába.”²⁷³

A magyar hadifoglyok és deportált civilek fogadásának és elhelyezésének megszervezése céljából Nyikolaj Dudorov szovjet belügyminiszter utasítására számos belügyi operatív tiszt kíséretében november 6-án Munkácsra érkezett Mihail Holodkov belügyminiszter-helyettes. A szovjet védelmi minisztérium képviselőjében Berezin ezredes vett részt a felkészülés munkálataiban. Érkezésüket követően felvették a kapcsolatot Komarov vezérezredessel, a szovjet csapatok parancsnokságának képviselőjével, és megállapodtak a Magyarországon elfogott felkelők szovjet börtönökbe szállításának rendjéről. Úgy döntöttek, hogy a határ közelében levő ungvári belügyi börtönben helyezik el a magyar foglyokat.²⁷⁴

1956. november 7-én Iván Szerov, a szovjet KGB vezetője nagyfrekvenciájú vonalon folytatott beszélgetést Mihail Holodkovval, s arról tájékoztatta, hogy a foglyok száma 4–5 ezer fő között lesz. Az Ungvárra áttelepült bizottság tagjai ekkor újabb befogadó börtönöket jelöltek ki Sztrijben, Drohobicsban, Csernovciban [ma: Csernyivci] és Sztanyiszlavban [ma: Ivano-Frankivszk]. A moszkvai bizottság november 13-ig tartózkodott Ungváron.²⁷⁵

A letartóztatásokat átmenetileg akadályozta, hogy a szovjetek oldalán „a kormány tiltása ellenére” felállt és aktivizálódott magyar államvédelmi szervek és beosztottak tevékenységét a kormány felüggesztette, és a munkatársakat hazaküldte.

November 8-án Szerov közölte Münnich Ferencsel, hogy a szovjet „hadosztályok különleges ügyosztályai az ellenforradalmi lázadókat a magyar államvédelmisek segítségével semlegesítik”, ezért azok az ellenséges erők „elszigeteléséig” folytatják a tevékenységüket.

A „beszélgetésbe” ekkor bekapcsolódó Kádár János nagy bajnak tartotta, hogy a szovjet hadsereg tisztjei az „ellenforradalmárokkal együtt az ellenállási mozgalomban résztvevőket is letartóztatják”. Erre semmi szükség – mondta Kádár –, mert a „kormány nyilatkozata arról szól, hogy azok, akik

²⁷³ L. a 16. dokumentumot.

²⁷⁴ L. a 14. dokumentumot.

²⁷⁵ L. az 5. dokumentumot.

leteszik a fegyvert, és felhagynak az ellenállással, büntetlenséget fognak élvezni. A magyar kormány nem állhat bosszút ezeken az embereken, és nem keménykedhet velük”. Kádár kifejezetten rossznak tartotta, hogy a „szélnék eresztett” államvédelmiségek tartóztatnak le embereket. „A szovjet elvtársak és a mi államvédelmiseink a letartóztatásokkal – jelentette ki Kádár – nagy felháborodást váltanak ki a nép körében.”

Szerov védelmébe véve a KGB önkéntes segítőit, közölte: az „államvédelmiségek pozitív szerepet játszanak az ellenforradalmi lázadók semlegesítésében”. Majd ha „azok a személyek, akik veszélyt jelentenek a jelenlegi kormányra”, izolálva lesznek, akkor kell más munkakörökbe áthelyezni az államvédelmiségeket. Ami a jelentéktelen közreműködőket illeti – hazudta Szerov –, az ő letartóztatásukkal senki nem foglalkozik. A letartóztatottakat alaposan „megszűrjük”, és „azokat, akik nem voltak aktív részesei a lázadásnak, szabadlábra” helyezik.

Miután Kádár és Münnich mindezt tudomásul vette, Szerov Hruscsovnak a következőket jelentette:

„Figyelemmel arra a liberális hozzáállásra, amit Magyarország vezetői tanúsítanak az ellenségekkel szemben, parancsba adtam a különleges ügyosztályoknak, hogy az összes letartóztatottat a megyékből és a városokból minél hamarabb küldjék Csap állomásra...”²⁷⁶

Már november 7-én megérkeztek Debrecenből és Miskolcra Csapra az első magyar foglyok.²⁷⁷

1956. november 11-én Iván Szerov jelentést tett Hruscsovnak, hogy az 1956. november 10-i állapot szerint Magyarországon 3773 embert tartóztattak le, közülük 700-at szovjet katonai kísérettel az Ukrán SZSZK Kárpátontúli területéhez tartozó Csap állomásra szállítottak.²⁷⁸ Két nappal később a KGB elnöke jelentette, hogy november 10–11-én letartóztattak még 283 embert, az akció első napja óta összesen 4056 főt, közülük 767-et szállítottak Csapra, nyomozati okmányokkal ellátva.²⁷⁹

Az országos méretűvé vált tiltakozás hatására november 12-én Kádár János Mihail Szuszlovot, az SZKP Elnökségének tagját és Averkij Arisztovot, az SZKP KB titkárát arról tájékoztatta, hogy a szovjet katonaság és a KGB munkatársai vidéken olyan embereket tartóztatnak le, akik „nem ellenségek, mindössze politikailag meginogtak”. A magyar kormányfő rámutatott, hogy „a felkelés igazi vezetőit

kell felkutatni, elsősorban Budapesten”. Kádár kérte, hogy az SZKP vezetői beszéljenek erről Szerovval.²⁸⁰

A következő nagy csoport foglyot (132 főt) 1956. november 14-én indították útnak Budapestről, aminek jelentős visszhangja volt a magyar társadalmon belül, az emberek végtelenül felháborodtak.

A rádió arról tudósított, hogy az összefogdosott embereket Szibériába viszik, hogy ott agyonlőjék őket. A szovjet fél igyekezett maximálisan eltitkolni a magyar társadalom és Kádár János kormánya elől is a foglyoknak a Szovjetunióba való szállítására vonatkozó operatív intézkedéseket. Emiatt a rabok sorsáról számos találgatás kelt szárnyra. A magyar foglyok Szovjetunióba való deportálásáról szóló információt először a nyugati média, többek között a Szabad Európa Rádió szellőztette meg. Erre válaszul 1956. november 8-án a Kádár-kormány ellenőrzése alatt levő pécsi, szolnoki és szombathelyi rádióadókon keresztül cáfolták a híreszteléseket a foglyok Szovjetunióbaállításáról. A rádióban bementék, hogy a fiatalokat csak kihallgatni vitték a vasútállomásokra, senkit nem vittek a Szovjetunióba. A letartóztatásokat azzal magyarázták, hogy így akarták megakadályozni az átállásukat a felkelők oldalára. Ám a diplomáciai képviselők különböző forrásokból, többek között az Ausztriába szökött magyaroktól értesültek a szovjet deportálásokról. Az USA és Nagy-Britannia médiája ebben az időszakban sokat tett a szovjet vezetés eme lépéseinek nyilvános elítélésé érdekében.²⁸¹

Még ezen a napon – november 14-én – Kádár és Münnich a szovjet hadsereg képviselőihez fordultak, és tiltakoztak a szovjet vezetés önkényes lépései ellen, rámutatva, hogy ez országos vasutassztrájkot és a belpolitikai helyzet jelentős rosszabbodását idézheti elő.

Münnich kérte, hogy a szovjet csapatok parancsnoksága hivatalos sajtóközleményben jelentse be, „hogy Magyarországról senkit sem szállított és nem is fog szállítani a Szovjetunióba”.²⁸² Andropov és Szerov megígérte Münnichnek, hogy a dolgot kivizsgálja.

Szerov és Andropov a fentiekén túl az SZKP KB-t arról is tájékoztatta, hogy november 14-én egy „kisebbségi szerelvényt” valóban Csap állomásra irányítottak olyan letartóztatottakkal, akik a vizsgálati anyagok szerint a fegyveres felkelés tevékeny résztvevői és szervezői voltak. „A szerelvény átha-

²⁷⁶ L. az 5. dokumentumot.

²⁷⁷ L. a 24. dokumentumot.

²⁷⁸ L. a 8. dokumentumot.

²⁷⁹ L. a 10. dokumentumot.

²⁸⁰ L. a 9. dokumentumot.

²⁸¹ John P. C. Matthews: *Explosion...* (2007) i. m. 441–442., 454–455. p.

²⁸² L. a 11. dokumentumot.

ladt a határon. A szerelvény útja közben a foglyok két állomáson cédulákat dobáltak ki, amelyeken tudatták, hogy Szibériába viszik őket. Ezeket a cédulákat a magyar vasutasok felszedték, és értesítették a dolgról a kormányt.

A mi vonalunkon utasítás ment arra, hogy a jövőben a letartóztatottakat zárt gépkocsikon szállítsák, megerősített konvojjal.²⁸³

Arról Szerov a szovjetek szempontjából teljesen megbízhatónak tartott Münnichnek sem akart szólni, hogy ebben az időszakban Ungvár és Sztrij börtöneiben már több mint hétszáz magyar fogoly van, akiknek jelentős részét több nap fogva tartás után magyar börtönökből – például Szombathelyről, Veszprémből, Kaposvárról és Debrecenből – szállították Ungvárra. Hogy a magyarok vonalán mindenki egyformán hazudjon, Szerovék jelezték, hogy erről Szuszlovot és Arisztovot is tájékoztatják.²⁸⁴

Szerov a november 15-i találkozón a magyar vezetőket „hivatalosan” arról tájékoztatta, hogy Magyarországon nincs elegendő megfelelő börtön ilyen nagyszámú fogvatartott elhelyezésére, „ahol biztosítva lennének a feltételek objektív nyomozás lefolytatására”, ezért a szovjet erőszakszervezetek „a foglyok kisebb csoportját a szovjet–magyar határ közelében fogják elhelyezni”.²⁸⁵

A deportálás valós, kevésbé hangoztatott indoka egyértelműen a szovjet hadviselés azon szabályának alkalmazása volt, mely szerint a hadifoglyokat a legrövidebb időn belül a hadműveleti területről a hátszágba kell szállítani. Miután a szovjet csapatok Magyarország egész területén hadműveleteket folytattak, számukra teljesen természetes és kézenfekvő megoldás volt a hadifoglyok szovjet területre történő kiszállítása.

Hogy mi volt a foglyok kiszállításának végső célja, az Szerovnak egy más összefüggésben november 13-án leírt mondatából derül ki. „Megjegyzem, hogy a helyi párt-, ügyészi és rendőri szervek vezetői továbbra is liberálisan viszonyulnak az események általunk felderített aktív résztvevőihez, és különféle enyhítő körülményeket találnak annak érdekében, hogy nevezettek *ne vonjuk büntetőjogilag felelősségre* [kiemelés tőlünk – a szerzők].

Ugyanezt az álláspontot nyilvánítják ki a magyar kormány vezető személyiségei is, motívumként azt az elképzelést hangoztatva, hogy „»nem

kell az amúgy is rossz hangulatban lévő népet ingerelni«”.²⁸⁶

Szerov fenti „elszólása”, valamint az, hogy szovjet állambiztonsági és ügyészi szervek a magyar foglyok körében minden részletre kiterjedő vizsgálatot folytatnak, azt mutatja, hogy a vizsgálatok lezárását követően a szovjet ügyészi szervek a magyar foglyok egy része ellen vádat akartak emelni, és az így vádlottakká nyilvánított deportáltak ügyében – a II. világháborút követően alkalmazott gyakorlatnak megfelelően – szovjet törvények alapján szovjet bíróságok hoztak volna ítéletet. Ettől a szándékától a szovjet vezetés feltehetően az akció lelepleződése és az ezt követő hatalmas nemzetközi tiltakozás miatt állt el. A szovjet vezetőket ebbe az irányba toltatta attól való félelme is, hogy a szinte teljesen támogatás nélkül maradt Kádár-kormány ennek következtében a magyar közvélemény számára végérvényesen elfogadhatatlanná válna.

Visszalépve az időben, november 14-én, válaszul a szovjet deportálásokat elleni tömeges tiltakozásokra, Kádár János azt hazudta, hogy a szovjetekkel kötött megállapodás értelmében egyetlen magyar sem visznek ki az országból.

Szerov szerint Münnich felvetette, hogy a meggyékben foganatosított letartóztatásoknak a szovjetek vessenek véget, mivel a munkások emiatt sztrájkolnak. „Különösen nagy az elégedetlenség amiatt, hogy a letartóztatottakat Szibériába szállítják” – idézi Szerov Münnich szavait.

Szerov szerint ebben a kérdésben továbbra sem kell engedményeket tenni. „Letartóztatásokat csak bizonyítékokkal alátámasztott, az ellenséges tevékenységet tanúsító, konkrét adatok megléte esetén foganatosítunk” – jelentette Szerov.

Ugyanebben a jelentésben olvashatjuk Münnich 70 magyar állampolgár letartóztatását szorgalmazó kérését. Szerov, hogy a kormányellenes követelések összeállítását megakadályozza, Münnich kérésére 70 magyar állampolgár letartóztatására intézkedett.²⁸⁷

A letartóztatások folytatódtak. Ivan Konyev marsall és a katonai helyőrségek parancsnokai 1956. november 24-i budapesti tanácskozásán értékelték a magyarországi katonai-politikai helyzetet, és kijelölték „a rend és a nyugalom” helyreállítását célzó feladatokat. Felszólalt többek között Iván Szerov hadseregtábornok, a szovjet KGB elnöke, aki leszögezte, hogy az eddigi és a tovább folytatódó letartóztatások során mindenekelőtt ki kell szűrni

²⁸³ Uo.

²⁸⁴ *Jelcin-dosszié...* 8. dok. 132. p.

²⁸⁵ L. a 11. dokumentumot.

²⁸⁶ L. a 10. dokumentumot.

²⁸⁷ Uo..

1. a fegyveres ellenállás szervezőit; 2. a sztrájkok és szabotázsok szervezőit; 3. a kormányellenes tüntetések résztvevőit; a provokátorokat és a horthysta katonatiszteket; 4. a kormányellenes szervezetek vezetőit. Szerov leszögezte, hogy a műveletek elleplezése érdekében szükséges, hogy a jövőben a letartóztatásokat maguk a magyarok hajtsák végre.²⁸⁸

„Elindultunk Szibériába”

A deportáltak kiszállítása körülményeinek leírásában kizárólag a visszaemlékezésekre támaszkodhattunk. A Budapesten letartóztatott, Vecsésen bevagonírozott Bárány Béla az Ungvárig tartó útról – Emminek címzett levelében – a következőket írta: „Az útra kaptunk fejenként egy konzervet és egy darab árpakenyeret. Délután elindultunk. Fiúk és lányok és katonák végtére Szibériába. Titokban vittek keresztül a hazánkon, lekapcsolt fényszórókkal, mintha hitvalló szellemek lettünk volna. Amikor a vonat elindult, minden férfi elsírta magát. Te tudod, mit jelent az, ha a férfi magában sír. Ne tudja meg senki – szörnyű hallgatni. Azok az emberek, akik a nagy háborúban nevetve és fütyülve harcoltak, azaz nem gondoltak a halálra, úgy sírtak, mint a csecsszopók.

Aludtam, útban voltunk. Este megérkeztünk. Helyesebb, ha azt mondom, 4 órára értünk Csapra. Innen gépkocsival vittek bennünket Ungvárra. Mindannyian ugyanabba a börtönbe kerültünk, üres, hideg, cementpadlós szobába, éhesen, mert megint csak nem adtak enni. Te tudod, milyen szörnyű dolog az éhség. Az embernek ilyenkor folyton a finom ételek járnak a fejében. Szerencsénkre legalább cigarettánk van, s legalább füstölöghetünk.”²⁸⁹

Nyírfás Dezsőt, aki október 27-én politikai elítéltként Vácról szabadult, majd csatlakozott a Széna téri Nemzetőrséghez a budai oldalon fogták el. A vele készült interjúban az Ungvárig tartó utazásról a következőket mondta el: „November 9-én hajnalban összekötött kézzel feltereltek minket teherautókra, és akkor nagyon erős fegyveres kísérettel – úgy kell elképzelni: tank, páncélaútó, teherautó, páncélaútó, teherautó, a teherautóban fegyveres ellenőrzés alatt összekötött kezű emberek – ez a hosszú karaván [...] kifelé ment a városból az Üllői úton. Már elhagytuk Budapestet

[...] egy helyen ritkás erdő volt, ahol orosz tiszték álldogáltak. [...] Sok ember azt hitte, hogy vagy Szibériába visznek, vagy kivégeznek minket, de ott megálltunk. [...] Az erdő mellett addig vezettek bennünket, amíg el nem értük azt a vasútvonalat, amelyik Budapestről Szolnok felé viszi a vonatokat. Ott állt egy istentelen hosszú szerelvény, ebben személykocsik voltak, abba be kellett nekünk szállni. Ez a szerelvény estére megtelt, és aztán elindult éjjel velünk, nem állt meg velünk csak Szolnokon. Az oroszok nagyon haragudtak ránk, mert tiszték szálltak fel a vonatra, és akit értek, azt megütötték, vagy megrúgták. [...] Csak annyit tudtunk tenni, már akinek erre módja volt, hogy WC-re ki lehetett menni, és akkor üzenetet dobáltunk ki a WC-nyíláson. Mint később megtudtuk, így szerzett tudomást az ország arról, hogy viszik a magyarokat ki.

Akkor senki sem tudta, hogy hova visznek minket. Csap, ami most Ukrajnában van, és Csopnak hívják, odáig ment tehát a normál nyomtávú vonat. Ott leszállítottak minket a vonatról, és mindenféle közlekedési eszközzel [...] átvittek Ungvárra, és ott a magyarok számára kiürített börtönbe raktak minket.”²⁹⁰

Kaposváron, a Somogy Megyei Börtönben „Először még hülyéskedtünk, nem fogtuk föl igazán komolyan, hogy mi vár ránk. Ezután kivittek bennünket Taszár felé az erdőbe, pontosabban a dombóvári út mentén jobbra az erdős részbe, illetve ott egy nagy kukoricás, oda hajtottak be, ott kellett kiszállni az autóból. Oda valahogy bevitték azt az autóbust, abba szálltunk be, s onnan mentünk Ungvárra” – idézi fel a történeteket Adorján Gyula százados.²⁹¹

„November 9-én hajnalban (szokásos idejük) feltuszkoltak bennünket különböző gépjárművekre. Kit buszra, kit páncélozott gépjárműbe tapostak be. Utunk Fészerlak alatti területhez vezetett egy kukoricásba. Géppuska és géppisztolyok között felsorakoztattak bennünket. A Kapos folyó mintegy 30 m-re lehetett tőlünk. Itt ez valóban nem játéknak tűnt. Újabb fenyegető »eligazítás« után visszaszálltunk a gépjárművekbe, és a 100-150 fős csoportunk megkezdte a kálváriába illő, fájdalmas utazását. Először Tamásiban álltunk meg. Itt a volt magyar katonai börtönből, amelyik

²⁸⁸ Alexandr Kirov: Soviet military intervention in Hungary 1956. In: Györkei–Horváth (2009) i. m. 179. p.

²⁸⁹ L. a 38. dokumentumot.

²⁹⁰ Nyírfás Dezső: Háborúból a forradalomba (interjú). „Emlékpontok” digitális filmarchívum, Szombathely, 2011. február 28.

²⁹¹ M. Kiss Sándor: *Olvasókönyv (Forradalom Somogyban – 1956.)* i. m. 126–127. p.

most szinte minden katonai objektummal együtt a KGB-s egységek kezére került, kb. 100-150 főt hozzánk csaptak újabb páncélcsovik és rabom-bilok kíséretében. Elindultunk a Szovjetunióba.” – olvasható a Kléninger József főhadnaggyal rögzített interjújában.²⁹²

A deportáltak adatainak összesítése

Szerov november 11-én a jelentésében²⁹³ személyesen Hruscsovna számolt be „az ellenforradalmi elemek begyűjtése érdekében végzett operatív munkáról”. A későbbi jelentésekből kiderül az is, hogy a november 15-re elért teljes létszám, 860 deportált majd egészét, 700 főt november 10-ig az országból kiszállították. Eddig az időpontig a szovjet állambiztonsági szervek 3773 főt tartóztattak le.

Mihail Holodkov szovjet belügyminiszter-helyettes, aki november 9. és 14. között Kárpátalján tartózkodott, hogy átvegye a magyar foglyokat, arról tett jelentést, hogy az 1956. november 15-i állapot szerint az ungvári belügyi börtönbe 846 fogoly érkezett (közte 23 nő). Ebből a kontingensből 463 főt továbbküldtek a Drohobics megyei Sztrij börtönébe. Minden további foglyot Sztanyiszlavba [ma: Ivano-Frankivszk], Csernyivcibe és Drohobicsba kellett volna szállítani, azonban ez nem következett be, mert a KGB vezetése úgy döntött, hogy a nyomozás érdekeire való tekintettel nem szórják szét a magyar foglyokat.

Holodkov adatai szerint, a legtöbb fogoly Budapestről (548 fő), Veszprémből (90), Kaposvárról (45), Szombathelyről (55) és Miskolcra (20) érkezett. A foglyok között volt 68 kiskorú, akik 1939 és 1942 között születtek. A kiskorúak közül 9-en voltak lányok.

A foglyok összetételével kapcsolatban megtudjuk, hogy a deportált személyek között jelentős

számban voltak a Magyar Dolgozók Pártja tagjai, a magyar hadsereg katonái, egyetemi hallgatók.²⁹⁴

Szerov november 13-i jelentésében többek között beszámolt arról, hogy a szovjet állambiztonsági szervek november 10-én és 11-én 83 főt, a hadművelet első napja, tehát november 4-e óta 4056 főt tartóztattak le, akik közül 767 főt Csap állomásra irányítottak, és a kiszállított személyekről nyomozati anyagot készítettek.²⁹⁵

1956. november 19-én Szerov már arról tájékoztatta az SZKP Központi Bizottságát, hogy a november 12. és november 19. közötti időszakban újabb 1278 ember állítottak elő, közülük 102-öt le is tartóztattak. A teljes műveleti időszakban 4700 embert állítottak elő, és közülük 1400-at tartóztattak le. Az ungvári és sztrijai börtönökbe 860 személyt transzportáltak.²⁹⁶

Jakovlev ezredesnek, a 38. szovjet hadsereg különleges ügyosztálya vezetőjének adatai szerint a „Forgósél” hadművelet során a hadsereg alakulatai Magyarország területén 1957 januárjáig 12412 személyt fogtak el, ebből 10252-öt szabadon bocsátottak, 648-at a magyar rendőrségnek, 31-et Kalisztov ezredes csoportjának adtak át, és 458-an az ungvári gyűjtőhelyre kerültek.²⁹⁷

Más forrás szerint november 4. és 1957 januárja között 14865 főt tartóztattak le. A vizsgálat – „szűrés” – alapján arra a következtetésre jutottak, hogy 1389 személy „az ellenforradalmi lázadás vezetője, az ellenforradalmi illegális mozgalom és fegyveres csoport tagja, az úgynevezett forradalmi bizottságok vezetője és ellenforradalmi és szovjetellenes röplapok terjesztője volt”. Ezenkívül 6 „külföldi kém” is őrizetbe vettek. A közel 1400 főt a KGB-nek és a rendőri szerveknek nyomozás céljából átadták.

Az elvégzett kutatások eredményeként megállapítható – a szovjet forrásokban is ez az adat szerepel –, hogy összesen 860 főt, köztük három német állampolgárt deportáltak a KGB-szervek a Szovjetunióba.

²⁹⁴ L. a 14. dokumentumot.

²⁹⁵ L. a 10. dokumentumot.

²⁹⁶ L. a 15. dokumentumot.

²⁹⁷ *Vengerszkije szobityija 1956 goda glazami KGB i MVD SZSZSZR – Szbornyik dokumentov* Moszkva, 2009. – 364. p.

²⁹² I. m. 114. p.

²⁹³ *Hiányzó lapok...* 42. dok. 145–148. p.

A Szovjetunióba deportált személyek összefoglaló adatai

<i>A deportálás induló állomása</i>	<i>Végrehajtó katonai szervezet</i>	<i>Az eljáró személy neve</i>	<i>A kiszállítás megkezdése</i>	<i>A deportáltak hivatalos száma*</i>	<i>A beazonosított deportáltak száma**</i>
Budapest	Különleges Hadtest KGB-szekciója	Szmirnov ezredes Besszarada alezredes	November 9., 12., 14.	532	506
Tököl					22
Budafok					4
Érd–Érdliget					9
Budakeszi					2
Remeteszőlős					2
Budaörs					2
Nagykovácsi					6
Taksony					5
Veszprém	31. gárda légideszant-hadosztály KGB-szekciója	Teszljuk alezredes	November 8.	90	90
Szombathely	17. gépesített gárdahadosztály különleges ügyosztálya	Krivosejev vezérőrnagy	November 7.	55	50
Zalaegerszeg					6
Székesfehérvár	Magyar néprendőrség	Fejes főhadnagy	November 12.	16	15
Szolnok	Nincs adat	Nincs adat	November 8.	7	3
Jászberény					4
Miskolc	Katonai Városparancsnok	Gribanov vezérőrnagy, Nalivanko főhadnagy	November 7.	22	13
Debrecen					10
Kazincbarcika-Újváros					Fadejkin ezredes
Papos	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	1
Máriapócs	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	1
Nyírbátor	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	6
Záhony	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	2
Nyíregyháza	Katonai városparancsnok	Micjuk ezredes	November 9.	10	13
		Fadejkin ezredes	Nincs adat	13	
		Konvojparancsnok Jarockij őrnagy	Nincs adat	13	
Pécs	Kárpát-melléki katonai körzet KGB-szekciója 2. osztályának helyettes vezetője	Kiszeljov alezredes	November 10.	13	17
Tamási	30 206-os alakulat parancsnoka	Ohman vezérőrnagy,	Nincs adat	70	12
Kaposvár					22

<i>A deportálás induló állomása</i>	<i>Végrehajtó katonai szervezet</i>	<i>Az eljáró személy neve</i>	<i>A kiszállítás megkezdése</i>	<i>A deportáltak hivatalos száma*</i>	<i>A beazonosított deportáltak száma**</i>
Dombóvár	Helyi magyar karhatalom és belügyesek a szovjet katonai városparancsnok irányításával	Kuznyecov városparancsnok, Popov őrnagy	November 17.	5	5
Marcali	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	3
Sárbogárd	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	10
Tab	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	2
Minimális adattal	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	5
Mindösszesen				846	860

* A 24. dokumentum alapján.

** A kutatás során feltárt adatok összegzése.

Amint a fenti táblázatból kiderül, a letartóztatások zömét a KGB-nek a szovjet katonai alakulatoknál működő különleges egységei, a települések katonai parancsnokai, a szovjet titkosszolgálat munkatársai hajtották végre. A magyar részvétel a műveletekben periferikus volt, a volt ÁVH mun-

katársai információkat szolgáltatottak a helyi forradalmi szervek tagjairól, a különböző fegyveres csoportok és a Nemzetőrség tagjairól, a Magyar Néphadsereg katonáiról, akik átálltak a forradalmárok oldalára. Az első kihallgatások után az elfogott személyeket mindig kiadták a szovjeteknek.

A deportált magyar és német állampolgárokra vonatkozó statisztikai adatok

<i>A nemek szerinti megoszlás</i>	Férfi	835
	Nő	25
<i>Életkoruk szerint</i>	1939 és 1943 között született kiskorú	75
	1937 és 1938 között született	
	18–19 éves	80
	20–29 évesig	556
	30–39 évesig	82
	40–49 évesig	42
	50–59 évesig	18
	60–65 évesig	5
	nincs adat	2
<i>Katona</i>	Tiszt	84
	Tartalékos tiszt	3
	Katonai középiskolás	2
	Tiszti iskolás	2
	Honvéd, tisztes és tiszthelyettes	222
<i>Rendőr</i>	Tiszt	1
	Tiszthelyettes	2
<i>Határőr</i>	Tiszt	1
	Tiszthelyettes	1

A deportáltak 18%-a – 155 fő – még nem töltötte be a 20. életévét. Az 1939 és 1943 között született kiskorúak – 75 fő – közül 9 volt kislány. A foglyok meghatározó többsége – 65%-a – a 20–29 éves korosztályba tartozott. 147-en voltak harmincévesnél idősebbek. A nők-lányok átlagéletkora nem érte el a 20 évet. A legfiatalabb az 1943-ban született Varga Tibor, a legidősebb az 1891-ben született Lupkovics György volt. A deportáltak – ez esetben hadifoglyok – közel 37%-a, a nagykorú férfiakhoz viszonyítottan pedig több mint 40%-a a magyar erőszak szervezetek állományába tartozott.

Kérdések és válaszok – a kihallgatásokról készült anyagok értékelése

A kihallgatási jegyzőkönyvek alapján megállapítható, hogy a vizsgálók a deportáltakat mindenekelőtt a forradalom okairól, céljairól, követeléseiről, a forradalom történéseiről, ezen belül elsősorban a kommunista hatalom elleni fellépés eseményeiről, az abban való személyes részvételükről faggatták.

A kihallgatásokon gyakran elhangzó kérdések közé a következők sorolhatók:

Ki készítette elő és ki vezette a magyarországi ellenforradalmi lázadást?

Mit tud a kommunistákkal való leszámolásról, ki szólított fel a néphatalom elleni felkelésre?

Ki adta ki a fegyvereket?

Használt-e fegyvert az államhatalom képviselőivel szemben?

Tanúsított-e ellenállást a szovjet csapatokkal szemben, részt vett-e a szovjet csapatok elleni harcokban?

Kik voltak azok, akik részt vettek az államhatalom képviselőinek agyonlövésében és más borzalmakban?

Kit ismer a lázadók közül, akik bűncselekményeket követtek el?

Kik voltak a forradalom alatt alakult testületek vezetői és tagjai?

A Szombathelyen letartóztatott Szendy László esperest és Sággy Elek kanonokot a magyarországi felekezetekről, a katolikus egyház szervezetéről, vezetőiről, a vatikáni kapcsolatokról faggatták.²⁹⁸

Egy másik dokumentumból az is kiderül, hogy Szerov mindent elkövetett az amerikai követség épületébe menekült Mindszenty József elfogása ér-

²⁹⁸ L. a 75. és 76. dokumentumokat.

dekében. „Egy ügynököt küldtünk Mindszentyhez a misszióba, hogy ajánlja fel, illegálisan kivisszük az országból. A szándék az volt, hogy ha Mindszenty ebbe beleegyezik, letartóztatják, amint kilép a misszió területéről.”²⁹⁹

A mai napon ügynöki jelentésből megtudtuk, hogy Mindszenty személyes iratait és a katolikus egyház ügyeivel foglalkozó bizottság iratait³⁰⁰ Szabó Imre vikáriusnak adta át megőrzésre. Házkutatás során a dokumentumokat elkoboztuk; fordításuk folyamatban” – jelentette a KGB elnöke Hruscsovnak november 27-én.³⁰¹

A kihallgatások alatt minden részletre kiterjedően adatokat gyűjtöttek az idősebb letartóztatottak második világháború alatti katonai szolgálatáról is. Ezt példázza a Csordás Károly főhadnagy ügyében készült következő feljegyzés is: „Csordás elismerte, hogy szolgált a horthysta hadseregben 1936-tól 1945 márciusáig. 1945. március 15-én a [...] szovjet katonák fogságba ejtették, és (a romániai) Foksányba [Focșani] vitték. A fogságból 1945 szeptemberében tért vissza. Hazatérése után visszatért a katonai szolgálathoz, és letartóztatásáig, azaz 1956. november 7-ig szolgált katonaként.

A Nagy Honvédő Háború időszakában két ízben irányították szovjet területre. Először 1944 februárjában a Veszprém megyei Pápán állomásozó ezredből, melynek parancsnoka Árpád Bertalan (őrnagy) volt, 8 tagú csapattal küldték Lavocsne és Kremene (ma: Ukrajna) körzetébe. 3 hónapig tartózkodtak itt, majd visszatértek Pápara.

Másodszor 1944 augusztusában ugyanaz az ezredparancsnok küldte egy munkazászlóaljjal [...] lövészárkokat ásni.

Csordás állítja, hogy sem az első, sem a második esetben senkitől nem kapott semmilyen feladatot, és nem is hajtott végre semmilyen feladatot.”³⁰²

Érdeklődtek a vizsgálók a szovjet sírok és emlékművek lerombolásáról, külföldről érkezett személyekről, Nyugatról behozott fegyverekről. A Tamásiból kihurcolt Kéri László őrzetötől például azt is megkérdezték, hogy miért gúnyolódott a zászlóalj letartóztatott parancsnokával, és miért ellenetzte, hogy fát adjanak a településhez megérkező szovjet alakulatnak.

A deportáltak többsége magára és másokra ter-

²⁹⁹ A KGB ezt a tervet nem tudta megvalósítani, Mindszenty az amerikai követség területét csak 1971-ben hagyta el, és a Magyarország és a Vatikán közötti megállapodás értelmében Bécsbe ment.

³⁰⁰ Valószínűleg a magyar katolikus egyház kancelláriájának dokumentumairól van szó.

³⁰¹ L. a 19. dokumentumot.

³⁰² L. a 91. dokumentumot.

helő vallomást nem tett. A Jászberényben letartóztatott Diós István azon kevesek közé tartozott, akik úgy gondolták, hogy mások „bemártásával” javíthatnak helyzetükön. Diós a kihallgatása során arra hivatkozva, hogy „ő névtelen senki volt a forradalmi bizottságban”, nevük megadásával azok letartóztatására tett javaslatot, „akik a bizottságból aktívan részt vettek az eseményekben”.³⁰³

Természetesen az is csak néhány esetben fordult elő, hogy vállalva a forradalom alatti tetteikért a következményeket, olyan cselekedetek elkövetését is bevallották, amelyekért büntetésre számíthatnak.

A ritka kivételek közé sorolható a nyíregyházi lapszerkesztő Lengyel Antal, aki vallomásában többször kihangsúlyozta: a *Fekete Október* című vezércikkét azért írta, hogy az embereket a népi demokratikus rendszerrel szembeni elégedetlenségre tüzelje. „Lázítottam a népi demokratikus rend ellen, azért mert nem volt szólásszabadság, gyülekezési szabadság és sajtószabadság. [...] Lapszerkesztőként vezető szerepet töltöttem be az ellenforradalomban. Azért tettem mindezt, hogy győzelemre segítsem az ellenforradalmat”.³⁰⁴

Már ahhoz is nagy bátorság kellett, hogy valaki őszintén véleményt nyilvánítson a forradalom okairól és céljairól.

A Tökölön letartóztatott katonatiszt, Kriszten Andor százados vizsgálójának elmondta, hogy „az október 23-i események okai a párt és a kormány vezetésében keresendők egészen 1949-től kezdődően. Úgy gondolom, hogy a nép sok követelése helyes volt, míg egy része alaptalan és nacionalista. A megmozdulások időszakában a párt rosszul értékelte az eseményeket, a tömegek pártirányítása hiányzott, a Nagy Imre-kormány határozatlanul cselekedett...”.³⁰⁵

Hersiczky Lajos ezredes a kihallgatásán az okokat többek között a következőkkel egészítette ki: „Saját tapasztalatom, valamint a gazdasági helyzet alapján az a véleményem, hogy a magyar kormány 1950-től súlyos gazdasági és politikai hibákat követett el. Nem akarom részletezni, de megnevezhetem a Jugoszláviához való viszonyt, a Rajk-ügyet, ismert kommunisták letartóztatását. A sok letartóztatás és a büntetések súlya nem volt indokolt. Gazdasági szempontból az ipar új ágainak kiépítése, amelyek nem feleltek meg a lehetőségeknek, a régi gyárak és üzemek korszerűsítésének hiánya,

ugyanis sok gyár felmondta a szolgálatot, nem termelt, mert elromlottak a rossz minőségű gépek. A mezőgazdaságban a helyzet úgy alakult, hogy a parasztok menekültek a földtől a súlyos adók miatt. Megjegyzem, régebben Magyarországon volt olyan helyzet, hogy egyik testvér megölte a másikat egy darab földért. Szembeötlő volt a mezőgazdaság rossz helyzete és a parasztokkal való mostoha bánásmód.

A hadseregben a tiszteknek igen alacsony volt a fizetésük, folyamatosan csökkentették az állományt. A leszerelt tiszték és sorkatonák pedig nem találtak munkát, nem volt kellő megélhetési lehetőség, mint ahogyan szén sem volt.

Megsértették a magyar hadsereg hagyományait is azzal, hogy megváltoztatták az egyenruhát, megszüntették a nyári szabadságot, az esti kimenőket stb. Hozzá kell tennem, hogy a hadsereg állományát főleg a nép fiai adták, akik ismerték a mezőgazdaság rossz helyzetét, az ipar hanyatlását, és ez rányomta a bélyeget a gondolkodásukra. A hadsereg vezetése pedig gyenge volt, mivel legtöbbjük nem volt képzett katona. Azokat a személyeket, akik elégedetlenkedtek, vagy rámutattak a hibákra, azonnal ok nélkül elbocsátották. Ebből az következik, hogy a hadsereg gyenge volt, és a kritikus pillanatban képtelen volt harcolni a felkeléssel. Egyes képviselői ráadásul átálltak a felkelők oldalára”.³⁰⁶

Fekete László, a miskolci egyetem oktatója bátran a jegyzőkönyvbe mondta: „egyetértettem azzal, hogy Magyarország kilépjen a Varsói Szerződésből, és hogy Magyarországról vonják ki a szovjet csapatokat. [...] Úgy vélem, hogy a szovjet csapatok magyarországi állomásozása befolyásolja a magyar kormány belpolitikáját és korlátozza Magyarország szuverenitását”.³⁰⁷

Fontos információkhoz juthattak a KGB-s vizsgálók az önvallomásokból, naplójegyzetektől³⁰⁸ és az elkobzott levelekből is. „Megkaptam a leveled, amely nem a legjobb egészségi állapotban talált engem. Nagyon sajnálom, hogy ilyen későn válaszolok kedves és lelkesítő soraidra, de ahogy téged sem, úgy engem sem talált otthon a levél. Most a miskolci kórházban vagyok. Itt is nagy a felfordulás, akárcsak Pesten, sok a halott, engem „»szerecsére« csak fenékbe lőttek. Hál’ istennek a seb gyógyulóban van, s holnap ismét megyek harcolni azért, ami nekünk, a népnek a legszentebb – a sza-

³⁰³ L. a 115. dokumentumot.

³⁰⁴ L. a 133. dokumentumot.

³⁰⁵ L. az 58. dokumentumot.

³⁰⁶ L. a 61. dokumentumot.

³⁰⁷ L. a 121. dokumentumot.

³⁰⁸ L. a 99. dokumentumot.

badságért és a függetlenségért” – írta Júliának Bartha Zoltán.³⁰⁹

Segítették a nyomozók „munkáját” a deportáltakról Magyarországon felvett kihallgatási jegyzőkönyvek is. Dede László ügyében Debrecenben Perey András és Görönc Józsefet hallgatták ki. Utóbbi saját kézzel írt önvallomását a következő sorokkal zárta: „Dede László ördögien ravasz és találékony diplomata volt. Úgy vélem, hogy ő volt a debreceni forradalmi események főszervezője, és minden taktikai és stratégiai lépést ő irányított. Pártellenes és szovjetellenes nézeteket vall. Természetesen azt nem tudhatom, ki állt mögötte és irányította a háttérből”³¹⁰

A dokumentumok több kérdésben torzíthatnak, hiszen figyelembe kell venni azt a tényt, hogy az elfogott és erőszakkal a Szovjetunióba hurcolt emberek közül sokan minden erejükkel azon voltak, hogy eltitkolják a szovjetek elől a forradalomban játszott szerepüket, és a Kádár-rendszer és a Szovjetunió hű barátjának tüntessék fel magukat. Céljuk ezzel az volt, hogy a helyzetükön könnyítsenek, és elérjék mielőbbi szabadlábra helyezésüket.

A jegyzőkönyveket nem egy ízben meghamisították, visszatámozták. A dokumentumokból kiviláglik, hogy nem az igazság kiderítése, hanem minél súlyosabb vádak megfogalmazása és a magyarok minél keményebb megbüntetése volt a cél.

Azoknak a foglyoknak a többségéről, akik nem vettek részt a felkelésben, a szovjet nyomozók csak rövid jegyzőkönyvet vettek fel, ahol rögzítették személyes adataikat és a kihallgatás eredményét. Az aktivisták, fegyveres csoportok, forradalmi tanácsok vagy bizottságok tagjai, a szovjet hadsereg elleni harcok résztvevői, a kommunisták és ávosok elleni akciók részesei, a szervezők és a parancsnokok esetében azonban részletes jegyzőkönyvek készültek. A szovjet nyomozók által „központi figuráknak” ítélt személyeket többször is kihallgatták.

Mindenkiről felvettek egy rövid adatlapot, amelyen feltüntették származását, párthovatartozását, a forradalomban játszott szerepét, és dokumentálták az adott személy további sorsát. Például: „munkás”, „fegyveres szolgálatot teljesített a Nemzetőrségnél”, „kijelentette, hogy nem harcolt, gyilkosságban, letartóztatásban, büntetőhadjáratban nem vett részt”, „saját vallomásán kívül más adatokkal nem rendelkezünk”, „visszaküldeni Ma-

gyarországra.”³¹¹ Vagy: „Bányász, pártonkívüli, nemzetőrsztag parancsnokhelyettese volt, részt vett ávosok és kommunisták letartóztatásában. Tovább vizsgálni a szerepét.”³¹² Néhány példa a végkövetkeztetésekre: „alapos ellenőrzést kíván”, „nincsenek adatok arról, hogy részt vett volna a felkelésben, átadni a magyar hatóságoknak”, „átadni a magyar hatóságoknak a felkelésben való részvétel kiderítésére és határátlépési kísérletért felelősségre vonás céljából”, „átadni a magyar hatóságoknak további nyomozás és ellenőrzés céljából” stb.

A dokumentumok alapján az is megállapítható, hogy milyen ütemben folyt a deportáltak kihallgatása. A legtöbb kihallgatásra a következő napokon került sor: november 22. (98 személy), november 23. (80 személy), november 24. (88 személy), november 26. (109 személy), november 27. (103 személy) és november 28. (103 személy).

A rohamtempó következtében – két-három hét leforgása alatt kellett végezni több mint nyolcszáz ember adatainak rögzítésével, kihallgatásával – a nyomozati dokumentumokat hanyagul készítették el. Ez nagyfokú felületességgel járt, így a kihallgatott személyeknek a személyes adatok egy részét sikerült eltitkolniuk a nyomozók elől.

A nyomozás során 333 személlyel (a letartóztatottak 39%-ával) kapcsolatban nem tudtak bizonyítékot szerezni arra, hogy részt vettek volna a forradalomban, ezért a KGB emberei úgy döntöttek, hogy a nyomozást Magyarország területén kell folytatni.³¹³

„A LETARTÓZTATÁSOK EGY RÉSZÉNEK NEM VOLT MEGALAPOZOTT”

A kihallgatások dokumentációját tanulmányozva a KGB-sek sem juthattak más következtetésre, mint hogy nagyon magas az alaptalanul letartóztatottak száma.

Iscsenko KGB-s ezredes Szergej Belcsenko altábornagynak, a KGB elnökhelyettesének december 18-án arról jelentett, hogy a „nyomozás során több mint 250-en mondták azt, hogy nem vettek részt a magyar nemzeti felkelésben, és tiltakozásukat fejezték ki fogva tartásuk miatt. A hangulatu-

³⁰⁹ L. a 122. dokumentumot.

³¹⁰ L. a 128. és a 129. dokumentumokat.

³¹¹ GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (2009). – Ügyiratszám: 4. – 668. p.

³¹² Uo. 708. p.

³¹³ Uo. Ügyiratszám. 24. – 1–41. p.

A „foglyok követelik ügyük gyorsított kivizsgálását”

kat negatívan befolyásolják azok a személyek, akik fegyverrel a kezükben harcoltak a felkelők oldalán, és a diákok. Ezeknek a személyeknek az agitációja és fenyegetései hatására a foglyok egyes cellákban éhségsztrájkba kezdtek.”³¹⁴

Lényegét tekintve már november 16-án a deportálás problémájára hívta fel a figyelmet Mihail Holodkov a szovjet belügyminisztériumnak készített feljegyzésében. „A foglyokkal folytatott beszélgetésekből, valamint abból a tényből, hogy többüknél hiányoznak a letartóztatásukkor készült megfelelő dokumentumok, sőt némelyek még a listákon sem szerepelnek, látható, hogy a szovjet hadsereg egységeinek a lázadók felkutatását és letartóztatását célzó hadműveleteiben igen nehéz és bonyolult körülmények közepette kell dolgozniuk.

Ezt bizonyítják a foglyokat Uzsgorodba szállító szovjet tisztok elbeszélései is. [...]

Mindezek alapján, valamint figyelembe véve, hogy a letartóztatottak között 14–17 éves kamaszok, közöttük lányok is vannak, feltételezhető, hogy a letartóztatások egy része nem volt megalapozott.”³¹⁵

Holodkov feljegyzéséből kiderül, hogy nem értett egyet a magyarországi „rendteremtés” módszerével, különvéleményt fogalmazott meg a büntető-megtorló eljárásokkal szemben, és törekedett arra, hogy megkönnyítse a szovjet börtönökben fogva tartott magyar foglyok helyzetét.

Iván Szerov, a szovjet KGB elnöke és Ivan Konyev november 19-én Hruscsovnak címzett jelentésükben erősen bírálta Holodkov „hajlékony álláspontját”. Azt azonban Szerov is megállapította, hogy a szovjet hadsereg egyes alakulatainak parancsnokai a különleges egységekkel és a KGB-vel való egyeztetés nélkül küldik a foglyokat Csapra, a belügyminisztériumhoz tartozó börtönök pedig ugyancsak a KGB-vel való egyeztetés nélkül és nyomozati anyagok nélkül is átvették a foglyokat. Példaként hozta fel a budapesti ipariskola 68 tanulójának letartóztatását és Ungvárra küldését.

A fiatalkorúakat Konyev marsall utasítására szabadon engedték, Holodkov javaslatára és Szerov parancsára megszervezték az Ungváron és Sztrijben fogva tartott magyar állampolgárok ügyének felülvizsgálatát, a nyomozati anyagok rendbetételét, s ebből a célból két KGB-s nyomozócsoportot küldtek a helyszínre.³¹⁶

A börtönbe érkezés és a motozás után – írja „Cobalt” – a foglyokat 15-16 fős csoportokban teljes egészében szőrtelenítették, megfürdették, fertőtlenítették, majd hat-hét fős cellákba kísérték, ahol először enni kaptak. A deportáltaknak 92 cellát jelöltek ki. A nyomozás jellegétől függött, hogy kiket raktak közös cellába. A cellalakók száma 1 és 14 között mozgott. 8 személyt, akik megsérültek a szovjet katonákkal folytatott harcokban, a börtönkórházban kezelték.³¹⁷

Cobalt szerint az útközbeni átfázás és a rossz fűtés miatt az elítéltek között influenzajárvány tört ki, de az orvosi ellátás többnyire a védőoltások beadására terjedt ki, melynek következtében egy magyar eszméletét veszítette, majd a kórházba szállítást követően meghalt.³¹⁸ A meztelenre vetkőztetett foglyokat megmotozták, és ruhatárgyaikat átkutatták, majd a cellába visszakísérték. Cobalt emlékei szerint – bár ezt a csoportból többen cáfolják – súlyos fagyási sérülésekkel érkeztek a börtönbe. A legyengült, beteg foglyok – állítja Cobalt – nem kaptak orvosi segítséget.³¹⁹

Az első kihallgatást, ami a személyi adatok felvételére korlátozódott, később egy bizottsági meghallgatás követte. Másnap folytatták az adatfelvételt, az irodában mindenkit lefényképeztek, a foglyokról ujjlenyomatot vettek. A kihallgatásokat „MVD”-tiszték vezették, a kérdéseket és a válaszokat egyenruhába öltözött, magyarul és oroszul jól beszélő személyek fordították. A későbbi kihallgatásokat politikai nyomozók vezették.³²⁰ A feltehetően kárpátaljai magyarokból behívott tolmácsok olyan – a szovjeteket sértő, az eljárás jogosságát megkérdőjelező – dolgokat nem fordítottak le, amiből a fogolynak hátránya származhatott volna. A börtönőrök az első napok durvasága után „megszelídültek, és sokszor mutattak jóindulatot.”³²¹

³¹⁷ GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2. – Ügyiratszám: 29. – 80–206. p.

³¹⁸ A Veszprémből kiszállított deportáltak egyike, Szücs István szerint ez a személy Pfeiffer Gyula volt, aki nem halt meg Ungváron, hanem a visszazállítás után több évvel, a hetvenes években Magyarországon hunyt el.

³¹⁹ Bércz Jenő („Cobalt”): „Veszprémtől Sztrij-ig”. *Nemzetőr*, 1957. június 15–30. 6. p., augusztus 1–15. 4. p. L. továbbá: Bércz Jenő-interjú, készítette Kőrösi Zsuzsanna 1996-ban. 1956-os Intézet, Oral History Archivuma 671. sz.

³²⁰ A közölt dokumentumok alapján megállapítható, hogy a deportáltakat KGB-s nyomozótisztek és politikai ügyekben eljáró ügyészek hallgatták ki.

³²¹ Bércz Jenő („Cobalt”): i. m. 4. p. L. továbbá: Bércz Je-

³¹⁴ Uo. Ügyiratszám: 28. – 170. f. (Boríték.)

³¹⁵ L. erről a 14. dokumentumot.

³¹⁶ L. a 15. dokumentumot.

„Engem – olvasható az Adorján Gyulával készített interjúban – úgy 3-4 nap múlva elvittek az orosz ÁVO pincéjébe, onnan csak akkor vittek vissza, amikor indultunk haza, előtte kb. 2-3 nappal. [...] Szóval szenvedtünk. Majd elkezdődtek a kihallgatások. Én vállaltam mindent, amit tettem.”³²²

Kléninger József a nyomozás során szerzett emlékeit összegezve arra a következtetésre jutott, hogy a KGB-sek „szerették volna megtudni a forradalom kirobbanásának okát. Hát hitelesebb gárdát varázsolni sem tudtak volna! Engem november 12-én 10–11 óra között (óráinkat elszedték) vittek először kihallgatásra. Mindjárt az elején – tolmács útján – fasisztának, horthysta tisztnek neveztek. Ez utóbbit kikértem magamnak, hiszen 1931-ben születtem, ’45-ben még csak 14 esztendősi fiú voltam. A börtönparancsnok és pl. [politikai] helyettese nevettek, és megjósolták, hogy kb. 10-20 évet fogok kapni. Náluk a börtönt a teknősbéka-élethez szabják, Vigasztaltak, hogy majd dolgozhatom jó orosz bányákban, míg becsületes ember leszek, ha egyszer odahaza a »becsületes« munka nem tetszett.”³²³

A foglyok napirendje és ellátása a következő volt: magyar idő szerint reggel 4 órakor ébresztő, fél hatkor reggeli, ami 2 szem kockacukorból, másfél dl kásából, 1 dl forró vízből, 2-3 db olajos halból állt, és ekkor kapták meg az egész napra szóló 70 dkg kenyeret is. A reggeli után a körletet rendbe kellett tenni, ezt követően lefeküdni vagy az ágy szélére leülni, egymással beszélgetni tilos volt. Ebédig 10 perc séta volt, amit a fegyveres őrök biztosításával a sétálóudvaron hajtottak végre. Tizenkét órakor ebédet osztottak, amely 2 dl káposzta- vagy répalevesből állt, minden zsír vagy fűszer nélküli második fogásként szárított krumpilifőzeléket, vagy árpadarát, minden harmadik nap 3–5 gr kecskehúst kaptak. Ebéd után 4 órára a cellát szemlére kellett előkészíteni, majd este hatkor kiosztották a vacsorát, amely „kivétel nélkül” 2 dl hajdinakásából állt.³²⁴

Más források szerint is az adatok felvétele, illetve a még megmentett értéktárgyak leadása után kerültek cellába. Másnap kopaszra nyírták őket, majd mindenkit két irányból, szemből és oldalról lefényképeztek. Harmadik vagy negyedik nap

a KGB helyi központjában megkezdődtek a kihallgatások.

Kb. 16-án a lefogottak egy részét rabomobilban az állomásra szállították, ahol speciális vonatkocsikba rakták őket. Másnap délelőtt Sztrijbe értek, ahol szintén rabomobillal a helyi börtönbe szállították a foglyokat. Ott egy-két napig csupasz vaságyon aludtak, majd deszkát, később matracot és takarót kaptak. Volt, akit ott egyszer kihallgattak.

Cobalt visszaemlékezése szerint – bár először úgy tudták, hogy hazaviszik őket – a Sztrijbe szállított foglyoknak a kb. 38 órás útra egyenként 2 kg kenyeret, 20 dkg kockacukrot és hatfőként egy kétkilós húskonzervet adtak. Cobalt állításával ellentétben november 15–16-án a Sztrijben lévő börtönbe nem 1800-2000, hanem 463 fő³²⁵ rabot szállítottak.

A napirend az Ungváron már „megszokottak” szerint alakult, az ellátás ugyanakkor Cobalt véleménye szerint Sztrijben jobb volt. Cobalt megemlíti egy „asszonylázadást” is, amikor a pesti lányok a cellájukból kitörve, a Himnuszt énekelve végigrohantak a folyóson.

Az ungvári börtönben kialakult állapotokról Nyírfás Dezső a következőket mondta: „Azok az emberek, akiket ott összeszedtek – a péket lisztesen, a kéményseprőt kormosan, mindenfélét, fiúkat és lányokat is –, ott azok nagyon forradalmi hangulatban voltak. Én egy fegyvelmezett gyakorlatolt rab voltam, átéltem azt, hogy állandóan tomboltak, követelték az ENSZ-t, a Hágai Nemzetközi Bíróságot, a Vöröskeresztet, mindenkit, meg éhségstrájk, úgy hogy az oroszok alig győzték csitítani a magyarokat. Akik nagyon hangosak voltak, azokat kiemelték.”³²⁶

Mihail Holdokov – már többször idézett – értékelése szerint a letartóztatottak között számos ártatlan, a véletlen folytán fogságba került ember is volt, akik rögtön a megérkezés után kérelemmel fordultak a börtönparancsnoksághoz és a belügyminisztériumhoz, hogy engedjék őket szabadon, és küldjék haza Magyarországra. „Számos letartóztatott fordult hozzánk azzal a kérdéssel, hogy mondjuk meg, hogyan kerülhettek ők magyar állampolgár létükre a Szovjetunió területére? Kijelentették, hogy nem léptek fel sem a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, sem a szovjet hadsereg ellen” – írta Moszkvába küldött jelentésében a szovjet belügyminiszter-helyettes.

nő-interjú, készítette Kőrösi Zsuzsanna 1996-ban. 1956-os Intézet, Oral History Archívuma 671. sz.

³²² M. Kiss Sándor: *Olvasókönyv*, i. m. 127. p.

³²³ I. m. 115. p.

³²⁴ Részletek „Cobalt” visszaemlékezéséből. Bércz Jenő („Cobalt”): i. m. 4. p.

³²⁵ L. a 14. dokumentumot.

³²⁶ Nyírfás Dezső – Hábóruból a forradalomba (interjú) „Emlékpontok” digitális filmarchívum, Szombathely, 2011. február 28.

Holodkov idéz több írásban benyújtott kérvényből is. Így például – írja – Szepesi Mihály és Szőlősi László, a Magyar Néphadsereg katonái levélben fordultak a börtönparancsnoksághoz, melyben állították, hogy „becsületes kommunisták”, és el vannak „keseredve amiatt, hogy ezekben a Magyarországra számukra oly nehéz időkben nem tudnak Kádár János kormányáért harcolni”.

Vígh György főhadnagy Ungváron a kihallgatása során „kijelentette, hogy nem vett részt a felkelésben. A magyar hadsereg egyik egységénél egészen letartóztatásáig tolmácsként szolgált, és a parancsnokság utasítására tartotta a kapcsolatot a szovjet hadsereg parancsnokságával, és elősegítette a szovjet egységek Miskolc területén történő előrejutását”.³²⁷ Vígh megemlítette Földvári Rudolfot, az MDP KV tagját, országgyűlési képviselőt, az MDP Borsod-Abaúj-Zemplén megyei első titkárát, kijelentette, hogy ők „Kádár János hívei, a Szovjetunió barátai, letartóztatásuk tévedésből történt”.³²⁸

A magyar foglyok ellenállásának, lázadásának más formáit ismerhetjük meg Bojko ezredes, a kárpátaljai megyei („Kárpátontúli területi”) rendőrfőnöke 1956. november 27-én kelt, P. D. Szavcsuk alezredeshez, a kárpátaljai megyei KGB vezetőjéhez címzett leveléből:

„Tájékoztatom, hogy a belügyminisztérium 1. sz. kárpátaljai börtönében fogva tartott speciális kontingens, mely a KGB hatáskörébe tartozik, továbbra is negatív hozzáállást tanúsít. Előfordul, hogy nem engedelmessé válnak a börtönvezetésnek, panaszkodnak amiatt, hogy szerintük törvénytelenül tartják őket börtönben, és erre hivatkozva többnyire megtagadják a cellákban a higiéniai előírások betartását, sértegetik a börtönőröket, demonstratív módon magyarul kiabálnak és hangosan énekelnek.

Pécsi Ferenc fogvatartott, szül. 1931-ben, a 32. sz. cella lakója rosszul viseli magát; nem engedelmessé válnak a börtönvezetésnek, ruhában és cipőben fekszik le az ágyra. Engedetlenségét azzal indokolja, hogy ártatlan és követeli a szabadon bocsátását.

1956. november 24-én Kolacsovski Ferenc [honvéd] fogvatartott, szül. 1935-ben, korábban 3 évre elítélték, a lázadók szabadították ki, a 113. sz. cella lakója cellatársait »lázasra« biztatta fogva tartásuk miatt.

1956. november 24-én Kovács János [honvéd] fogvatartott, szül. 1935-ben, miután a KGB mun-

katársa kihallgatta, éhségstrájkba kezdett. Az éhségstrájk indoklását megtagadta.

Kocsó Irén fogvatartott azt mondta, hogy betegsége (tüdőtuberkulózis) miatt öngyilkos lesz.

Deller Erzsébet fogvatartott, a 85. sz. cella lakója rongálja a cella berendezését és az edényeket, vulgáris feliratokat vés rájuk, 1956. november 26-án pedig rábeszélte a cellatársait, hogy forgassák fel a cellát. Deller fogvatartott azt mondja, hogy a felfordulást azért csinálják, hogy hamarabb hazaengedjék őket.

Szepesi Mihály fogvatartott, szül. 1926-ban, amikor valaki belép a cellába, nem kel fel az ágyról, mondván ő katonatiszt és senki nem hatalmazott fel itt senkit arra, hogy neki »parancsoljon«. Azt is kijelentette, hogy 1956. november 23-i kihallgatása során neki azt mondták, hogy ártatlan, és hazaengedik. (Baranov őrnagy és Dukaj, az ügyészség munkatársa hallgatta ki.)

A fogvatartottak közül a 118. sz. cella 7 lakója követeli, hogy küldjék őket haza, mivel 1956. november 23-án a KGB ezt ígérte nekik.³²⁹

Holodkov a helyzet javítása érdekében már november 14-én azt javasolta, hogy küldjenek a lehető leggyorsabban tapasztalt KGB-seket a börtönökbe, köztük magyarokat is, hogy tisztázzák, kiket tartóztattak le alaptalanul, és így szabadon bocsátásuk lehetővé váljon.

A „foglyok követelik ügyük gyorsított kivizsgálását, elégedetlenek fogva tartásuk miatt, ugyanakkor a nyomozással a KGB és az ügyészség szerveinek mindössze 8 nyomozója foglalkozik. Számos fogoly fordult hozzánk és a börtönparancsnoksághoz azzal a kéréssel, hogy értesítsük hozzátartozóikat sorukról, közöljük velük, hogy életben vannak, mivel a foglyok nyilatkozatai szerint letartóztatásukkor a lakosság között olyan híresztelések terjedtek el, hogy a letartóztatottakat Szibériába szállítják, vagy agyonlövik.

A foglyok azt is kérik, hogy olvashassanak újságot, hallgathassanak rádiót, némelyek elégedetlenek az élelmezéssel.”³³⁰

Mihail Holodkov szovjet belügyminiszter-helyettes személyes utasítására javítottak a foglyok élelmezésén, a náluk levő forintot átváltották szovjet fizetőeszközre, amiért a börtön boltjában tisztálkodási szereket (szappant, fogkefét, fogport stb.) tudtak venni. Ezenkívül a Nyikolaj Dudorov szovjet belügyminiszternek címzett, fentiekben idézett feljegyzésben azt kérte, hogy a foglyok olvashassák a Kádár-kormány sajtótermékeit, ezenkívül java-

³²⁷ L. a 14. dokumentumot.

³²⁸ Uo.

³²⁹ L. a 20. dokumentumot.

³³⁰ L. erről a 14. dokumentumot.

solta, hogy kötelezzék a magyar kormányt: közölje a rokonokkal a letartóztatás tényét, de ne árulja el a fogva tartás helyét. Minden szabadon bocsátott foglyot a csapi határátkelőre vigyenek, ahol azzal adják át a deportáltakat a magyar hatóságoknak, hogy küldjék őket haza.³³¹

*„Nem kell hergelni a népet!”
– a cél a deportáltak kiszabadítása*

A Magyar Népköztársaság egyes megyéiben az alsó hivatalnokok, pártkáderek, ügyészek és rendőrök igyekeztek akadályokat gördíteni a letartóztatások útjába. Győrben például Sárosi János – az MSZMP megbízott megyei párttitkára – felemelte szavát a forradalom helyi szervezőinek – például Földes Gábor színházi főrendező és [olvashatatlan név, feltehetően Vörös Jenő] lapszerkesztő, a Szabad Kossuth Rádió munkatársa – a letartóztatása ellen. Sárosi ugyan elismerte, hogy a szóban forgó személyek részt vettek a forradalomban, de úgy vélte, hogy ők „közismert emberek a városban, és letartóztatásuk hírére a lakosság fellázadna”. Egyes esetekben a forradalom szervezőinek – hogy ne legyenek szem előtt – az új hatalom valamely vidéki hivatalban biztosított állást.³³²

Szerov nagyon sokszor panaszkodott arról, hogy nincs megelégedve a magyarok együttműködési készségével. 1956. november 13-án kelt, Nyikita Hruscsovna, az SZKP KB első titkárának címzett telefonüzenetében például arról jelentett, hogy „a helyi pártszervezetek, ügyészségek, rendőrségek vezetői egyre liberálisabban viszonyulnak a lázadások általunk felderített résztvevőikhez, és mindenféle enyhítő körülményeket keresnek, hogy ne kelljen őket felelősségre vonni. Ezt az álláspontot képviselik a kormánytagok is, mondván, »nem kell hergelni a népet, körükben egyébként is rossz a hangulat«. Tegnap Münnich elvtárs ismét felvetette, hogy a megyékben le kell állni a letartóztatásokkal, mert a munkások sztrájkjal válaszolnak.”³³³

Teszljukov alezredes, a Veszprémben bevetett a 31. légideszant-gárdahadosztály különleges KGB-ügyosztályának vezetője hivatali felettesét, Jakovlev ezredest a következőkről tájékoztatta: a „rendőrség igen bátortalanul lép fel a maradék ellenforradal-

márokkal, valamint a kiszabadult köztörvényesekkel szemben. A megyei rendőrség vezetői ingatag, határozatlan emberek, akik nem akarnak beavatkozni politikai kérdésekbe.

A rendőrség jelenlegi teljes állománya ugyanaz, amelyik a lázadás napjaiban is hivatalban volt. Ferenczi [István – H. M.] őrnagy, Veszprém megyei rendőrfőnök tagja volt az úgynevezett megyei »forradalmi« tanácsnak, és a kapott utasításoknak megfelelően cselekedett [...] Ferenczi rendőrfőnök Pócze [Tibor – H. M.] rendőrfőkapitány és a megyei »forradalmi« tanács utasítására letartóztatta a volt ávosokat, akiket, összesen 52 főt, a szovjet hadsereg szabadított ki a börtönből.

Ferenczi őrnagy, rendőrfőnök elérte, hogy kiadják neki az ÁVH vezető munkatársait, akik a katonai alakulatnál rejtőztek (Havasi, a Veszprém megyei államvédelmi főosztály vezetője, Tamás András, a helyettese, Kovács százados, a nyomozati osztály vezetője és mások).

Ezen információk birtokában a megyei pártbizottsággal való egyeztetés után Ferenczit állásából elmozdítottuk, azonban Pócze rendőrfőkapitány ismét kinevezte, később pedig beválasztották az MSZMP megyei bizottságának elnökségébe. [...]

Ferenczi nemcsak hogy nem tett és nem tesz lépéseket annak érdekében, hogy rendőri erőkkel fellépjenek az ellenséges elemekkel szemben, hanem egyenesen megtagadja a nyomozást azoknak a személyeknek az ügyében, akiket a szovjet hadsereg katonai alakulatainak parancsnoksága tartóztatott le. [...]

Teljességgel helytelen álláspontra helyezkedett Ferenczi rendőrfőnök azon körzeti rendőrőrsök vezetőivel szemben, akik segítették a szovjet hadsereg különleges ügyosztályainak vezetőit az ellenséges elemek kiszűrésében.

Babinszkij alezredes, a 195. vadászrepülő-gárdahadosztály KGB ügyosztálya vezetőjének és Miroljubov ezredesnek, ugyanezen hadosztály politikai osztálya vezetőjének tájékoztatása szerint Pápán Pap elvtárs, a körzeti rendőrőrs vezetője a hadművelet időszakában, folyó év november 4–6-án aktívan közreműködött az ellenséges elemek elfogásában. Ferenczi megyei rendőrfőnök azonban ennek a rendőri vezetőnek a tevékenységét elégtelennek nyilvánította, és kilátásba helyezte leváltását [...]

Ferenczi személyes hozzáállása és az egész rendőri vezetés, amelyre nagy befolyása van, oda vezetett, hogy a megyei és a városi rendőrség Veszprémben egyetlen politikai bűnözőt sem derített fel és tartóztatott le. [...]

Célszerűnek tartanám Ferencziről és a rendőrség tevékenységéről tájékoztatni a szovjet KGB

³³¹ GARF – Fond: 9401. – Opis: 2. – Ügyiratszám: 482. – 64–65. p.

³³² *Szovjetszkij Szozuz i vengerszkij krizisz 1956 goda...* i. m. 639. p.

³³³ I. m. 648. p.

budapesti operatív csoportját, és kezdeményezni a magyar Belügyminisztériumon keresztül Ferenczi elmozdítását, végső esetben más településre való áthelyezését, mivel az a körülmény, hogy a múltban köze volt a megyei ellenforradalmi tanácshoz, természetesen, nagy mértékben megköti a kezét a reakciós elemekkel folytatott munka során.”³³⁴

Zligosztyev elhárítósázados, aki Debrecenből és Miskolcra kísért foglyokat Ungvárra, Holodkovnak arról panaszkodott, hogy „amikor ő személyesen vett részt a lázadók letartóztatásában, sok faluban olyan helyzettel találkozott, hogy a településeken nem működtek a hatósági szervek, nem volt kitől megtudni, hogy a helyi lakosok közül ki vett részt az ellenforradalmi eseményekben.”³³⁵

Ebből a szempontból jellemző volt a Somogy megyében kialakult helyzet. Erről Utkin alezredes, a 39. gépesített gárdahadosztály különleges ügyosztályának vezetője 1956. november 10-én kelt beszámolójában így fogalmazott: „a megyei belügyi szervek az operatív munkát igen vontatottan és bizonytalanul végzik. Ezt azzal magyarázzák, hogy a magyar belügyesek közül sokan elvesztették a lábuk alól a talajt, és nehezen szedik össze magukat. Érezhető, hogy egyes munkatársak azon a véleményen vannak, hogy az elfojtásban és a felkelők kiszűrésében nem kell aktívan közreműködni, mert tartanak attól, hogy ha a katonaságunkat kivonjuk Magyarországról területéről, cselekedeteik a visszajükra sülnek el.”³³⁶

A lakosság a tömeges letartóztatásokról és deportálásokról értesülve követelte a foglyok szabadon bocsátását. Ennek fontos előzménye, hogy a budapesti és veszprémi foglyok az autókból és a vagonokból útközben cédulákat dobtak ki, hogy tudassák: a magyarokat a szovjetek Szibériába szállítják.

Veszprémben dr. Benedek Pál akadémikus és dr. Polinszky Károly dékán az egyetemistákról összeállított névsor külföldre juttatásával segített, hogy a deportáltak nemzetközi nyomásra minél hamarabb visszatérjenek Magyarországra. Polinszky és Korcsog András még a szovjet követségre is elment, ahol követelték, hogy a deportáltakat, köztük a veszprémi egyetemistákat azonnal engedjék haza.³³⁷

Az egyébként is ellenséges tömeghangulat hatására az alakulóban lévő MSZMP Veszprém Megyei

Intéző Bizottsága is kérte, hogy „a szovjet katonai hatóságok által őrizetbe vett, jelenleg Veszprémben, vagy vidéki helységeken tartózkodó magyar polgári személyeket adják át a magyar igazságügyi szerveknek, s ügyükben azok döntsenek.”³³⁸

A szovjet kormány nemcsak a magyar társadalom, hanem a világ közvéleménye előtt is el akarta titkolni a magyar állampolgárok Szovjetunióba deportálásának tényét. Az első között beszélt nyilvánosan a deportálásokról az ENSZ kubai és spanyol küldöttsége, majd csatlakozott hozzájuk az USA és Nagy-Britannia is.³³⁹

Az ENSZ 1956. november 19-i plenáris ülésén Dmitrij Sepilov, a Szovjetunió külügyminisztere élesen bírálta a Szervezetet, hogy beleavatkozik a magyar ügyekbe, és bírálta mindazokat a felszólalókat, akik megkísérelték az ülés napirendjére tűzni a magyar kérdést. A külügyminiszter cinikusan igyekezett cáfolni a nyugati diplomaták értesüléseit a magyar állampolgárok tömeges deportálásáról a Szovjetunióba.

1956. november 21-én a magyar Külügyminisztérium táviratot intézett az ENSZ főtitkárához, melyben tendenciózusnak nevezte a magyar foglyok Szovjetunióba szállításáról kerengő híreket. Kádár János kormánya hazug módon arról tájékoztatta a nemzetközi szervezetet, hogy egyetlen fogoly sem hagyta el a Magyar Népköztársaság területét.

Ugyanezen a napon, az ENSZ közgyűlésén Sepilov élesen bírálta a kubai és az amerikai delegációt, amelyek szerettek volna határozatot elfogadtatni azzal kapcsolatban, hogy a szovjet katonaság tömegesen deportált magyar állampolgárokat a Szovjetunióba.³⁴⁰

A sztrájkok folytatódtak. Országszerte röplapon tiltakoztak a magyarok elhurcolása ellen. Például Veszprém és a megye legfontosabb iparvállalatai (összességében 36 000 munkás) nevében a munkástanácsok a sztrájkok beszüntetése egyik feltételének a diákok szabadon engedését szabták. A Magyar Független Néppárt a november 22-i felhívásában – röpirat „az ország becsületes hazafiaihoz” – többek között követelte: „Haladéktalanul engedjék szabadon a fogva tartott szabadságharcosokat és letartóztatott vezetőiket! [...] Haladéktalanul hozzák haza Oroszországból a deportált magyar hazafiakat!”³⁴¹

A mielőbbi szabadítást célzó akciókról a követ-

³³⁴ L. erről a 73. dokumentumot.

³³⁵ L. a 14. dokumentumot.

³³⁶ *Vengerszkije szobityija 1956 goda...* 146. p.

³³⁷ *Új Magyarország*, 1991. 11. 07. Mészáros Gyula: Deportálás – szovjet módra.

³³⁸ Uo.

³³⁹ John P. C. Matthews.: *Explosion...* i. m. 455. p.

³⁴⁰ Alexandr Kirov: Soviet military intervention in Hungary 1956. In: Györkei – Horváth (2009) i. m. 177. p.

³⁴¹ L. a 73. dokumentumot

kezők olvashatók a szombathelyi KGB jelentésében: „Szombathelyen a BM Vas megyei főosztályán, valamint a szovjet katonai parancsnokságon mostanság küldöttségek jelennek meg azzal a követeléssel, hogy kerüljenek szabadlábba a letartóztatott személyek. Így november 7-én a szombathelyi belügyi főosztályra a MÁV-tól kétszer érkezett küldöttség, hogy engedjék szabadon Kocsis Károlyt, a MÁV szombathelyi igazgatóját. Kocsis Károlyt a parancsnokság az ungvári börtönbe irányította.

1956. november 9-én a szombathelyi szovjet városparancsnokságra küldöttség érkezett egy üzemből [...] azzal a követeléssel, hogy engedjék ki a börtönből a vállalat egyik mérnökét. Ráadásul a városparancsnoknak a küldöttség írásban is átadta a követelését a mérnök szabadon engedését illetően. A szóban forgó mérnök a megyei ellenforradalmi bizottság tevékeny tagja volt.

Magyarország más megyéiben is megtörtént, hogy hasonló, kollektív formában követelték a letartóztatott lázadók szabadon bocsátását.³⁴²

³⁴² L. a 74. dokumentumot.

BEFEJEZÉS HELYETT

A letartóztatott magyar állampolgárok deportálását a Szovjetunió területére és az ellenük ott folyó nyomozást azzal indokolták, hogy Kádár János Ideiglenes Munkás-Paraszt Forradalmi Kormánygyenge lábakon álló bábkormány, és ezért képtelen arra, hogy radikális eszközökkel lépjen fel a felkelt társadalommal szemben.

A kommunista vezetés a szovjet hadseregen kívül a diktatúra restaurálásához nem rendelkezett más erőszakszervezetekkel. Az államvédelmi erők dezorganizálódtak a forradalomban, és Nagy Imre kormánya a szervezetet fel is oszlatta.

Az azonnali és megfellebbezhetetlen rendteremtés egyetlen eszköze a sztálini repressziókat idéző módszerek bevetése volt. Megfélemlítették a társadalom valamennyi rétegét válogatás nélkül, a forradalomban való részvételük mértékétől függetlenül letartóztatták az embereket, elszigetelték a vezető személyiségeket. Ez azt a célt szolgálta, hogy a Kreml meg tudja védeni, illetve helyre tudja állítani a kialakult status quót, a szovjet befolyást megőrizze az országon belül és nemzetközi viszonylatban a térség egészében.

Az 1956-os magyar forradalom elfojtásának

– a szovjet hadsereg bevetése mellett – fontos eszköze volt a magyar állampolgárok deportálása.

Ugyanakkor egyet kell értenünk Ivan Koroly ukrán történésszel abban, hogy a szovjet „bezpákások” által végrehajtott akció következetes terv részét képezte, hogy ezzel nyomást gyakoroljanak Kádár Jánosra, és „a reakcióval szembeni keményebb fellépésre” ösztönözzék.³⁴³

A szovjet hadsereg háborút viselt Magyarországon, amelynek – mint történt a második világháború befejező szakaszában is – fontos részét képezte a kegyetlen megtorlás, a tömeges letartóztatás, az elfogott magyar állampolgárok – köztük a hadifoglyok – százainak elhurcolása, deportálása. A Szovjetunió és a deportálást végrehajtó KGB-sek háborús bűncselekmények sorozatát követték el ebben a háborúban.

A hazai és nemzetközi tiltakozás hatására 1956. november közepétől megkezdődött és 1957 januárjában befejeződött a deportáltak hazaszállítása. A foglyok többségét szovjet katonai kísérettel visszavitték oda, ahonnan deportálták őket. A korántsem egyértelmű adatok szerint a visszaszállítás menetrendje az alábbiak szerint rekonstruálható.

³⁴³ Korol, I.: *Uhorszka revoljucija 1956: pocsátok krahu prorádjanszkih totalitarnih rezsimie* [Az 1956-os magyar forradalom: a szovjet típusú totalitárius rezsimek bukásának kezdete.] Vidannjá druge. Uzsgorod: «Vidavnyictbo V. Padjaka» 2003. 130. p.

*A Szovjetunió területére deportált személyek hazaszállítására vonatkozó adatok
(1956. november – 1957. január)³⁴⁴*

<i>Szállítási viszonylatok</i>		<i>Tájékoztató adatok a visszaszállításról</i>		<i>Összesen (fő)</i>
<i>A deportálás helye</i>	<i>A visszaszállítás célállomása</i>	<i>Dátum</i>	<i>Létszám</i>	
Budapest	Budapest	XI. 17–19.	1	535
		XII. 15–16.	2	
		XII. 17.	60	
		XII. 18.	39	
		XII. 19.	10	
		XII. 20.	1	
		XII. 21.	82	
		XII. 23.	41	
		XII. 24.	51	
		XII. 25.	76	
		1957. I. 4.	67	
		Nincs adat	10	
		Tököl	Budapest	
XII. 9.	16			
XII. 14.	1			
Budafok	Budapest	XI. 17–19.	4	535
Érd-Érdliget	Budapest	XI. 17–19.	1	
		XII. 9.	1	
Budakeszi – Remeteszőlős	Budapest	XII. 18.	7	535
Budaörs	Budapest	XII. 17–19.	2	
		XII. 18.	1	
Nagykovácsi	Budapest	XII. 25.	1	535
		XI. 17–19.	1	
		XII. 17.	3	
		XII. 18.	2	
Taksony	Budapest	XII. 8.	1	535
		XII. 9.	4	
		XII. 4.	6	
Szombathely	Budapest	XII. 9.	3	535
		XII. 17.	23	
		XII. 18.	1	
		XI. 17–19.	2	
Székesfehérvár	Budapest	XII. 10.	2	535
		XII. 18.	1	
		XI. 17–19.	4	
Abony	Budapest	XII. 17.	3	535
		XI. 17–19.	4	
Budapest	Budapest, vagy a lakhely (kiskorúak)	XI. 17–19.	39	56
		XI. 20.	17	

³⁴⁴ Készült a teljes dokumentációban szereplő, több tekintetben is ellentmondásos adatok felhasználásával.

<i>Szállítási viszonylatok</i>		<i>Tájékoztató adatok a visszaszállításról</i>		<i>Összesen (fő)</i>	
<i>A deportálás helye</i>	<i>A visszaszállítás célállomása</i>	<i>Dátum</i>	<i>Létszám</i>		
Debrecen	Debrecen	XI. 20.	1	25	
		XI. 25–26.	1		
		XII. 4.	8		
		XI. 29.	12		
		XII. 4.	2		
Budapest		XI. 29.	1		
Szombathely		XI. 29.	1		
Székesfehérvár	Székesfehérvár	XII. 19.	1	13	
Magyarfalva		XII. 10.	2		
Sárbogárd		XII. 10.	5		
		XII. 19.	5		
Szolnok	Solnok	XI. 13.	1	7	
Jászberény		XII. 4.	2		
		XII. 4.	4		
Miskolc	Miskolc	XI. 13–15.	1	25	
		XI. 23.	3		
		XI. 29.	8		
		XII. 4.	1		
		Kazincbarcika	XII. 4.		11
1957. I. 4.	1				
Veszprém	Veszprém	XI. 17–19.	4	90	
		XII. 14.	46		
		XII. 15.	31		
		XII. 19.	9		
Szombathely	Szombathely	XI. 20.	1	22	
		XII. 10.	14		
		XII. 17–18.	1		
Zalaegerszeg		XII. 10.	6		
Pécs	Pécs	XII. 10.	15	15	
Kaposvár	Kaposvár	Nincs adat	1	32	
		XII. 8.	18		
		XII. 10.	1		
		XII. 19.	2		
		Dombóvár	XII. 8.		5
		Marcali	XII. 8.		3
Tab		XII. 8.	2		
Tamási	Tamási	XII. 8.	9	12	
		XII. 15.	1		
		XII. 19.	2		

<i>Szállítási viszonylatok</i>		<i>Tájékoztató adatok a visszaszállításról</i>		<i>Összesen (fő)</i>	
<i>A deportálás helye</i>	<i>A visszaszállítás célállomása</i>	<i>Dátum</i>	<i>Létszám</i>		
Nyíregyháza	Nyíregyháza	XI. 29.	2	25	
		XII. 2.	1		
		XII. 4.	10		
		Nyírbátor	XII. 4.		6
		Máriapócs	XII. 4.		1
		Papos	XII. 4.		1
		Záhony	XII. 4.		2
		Hiányos adat	XI. 29		1
Nincs adat	Nincs adat	XII. 4.	1	3	
Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	3		
Összesen hazaszállítva				860	

A hazaszállítás adatai a célállomások szerinti bontásban

<i>A visszaszállítás célállomása</i>	<i>Tájékoztató adatok a visszaszállításról</i>		<i>Összesen (fő)</i>
	<i>Dátum</i>	<i>Létszám</i>	
Budapest	XI. 17–19.	15	535
	XII. 15–16.	2	
	XII. 4.	11	
	XII. 8.	1	
	XII. 9.	24	
	XII. 10.	2	
	XII. 14.	1	
	XII. 17.	89	
	XII. 18.	51	
	XII. 19.	10	
	XII. 20.	1	
	XII. 21.	82	
	XII. 23.	41	
	XII. 24.	51	
	XII. 25.	77	
	1957. I. 7.	67	
Nincs adat	10		
Budapest, vagy a lakhely (kiskorúak)	XI. 17–19.	39	56
	XI. 20.	17	
Debrecen	XI. 20.	1	25
	XI. 25–26.	1	
	XI. 29.	13	
	XII. 4.	10	
Székesfehérvár	XII. 10.	7	13
	XII. 19.	9	

<i>A visszaszállítás célállomása</i>	<i>Tájékoztató adatok a visszaszállításról</i>		<i>Összesen (fő)</i>
	<i>Dátum</i>	<i>Létszám</i>	
Szolnok	XI. 13.	1	7
	XII. 4.	6	
Miskolc	XI. 13–15.	1	25
	XI. 23.	3	
	XI. 29.	8	
	XII. 4.	12	
	1957. 1. 4.	1	
Veszprém	XI. 17–19.	4	90
	XII. 14.	46	
	XII. 15.	31	
	XII. 19.	9	
Szombathely	XI. 20.	1	22
	XII. 10.	20	
	XII. 17–18.	1	
Pécs	XII. 10.	15	15
Kaposvár	Nincs adat	1	32
	XII. 8.	28	
	XII. 10.	1	
	XII. 19.	2	
Tamási	XII. 8.	9	12
	XII. 15.	1	
	XII. 19.	2	
Nyíregyháza	XI. 29.	3	25
	XII. 2.	1	
	XII. 4.	21	
Nincs adat	Nincs adat	3	3
Összesen visszaszállítva			860

A Záhonyból kihurcolt 60 hadifoglyot november 6-án még visszaengedték. A november 4-én és azt követően letartóztatott magyarok közül kiválogatott deportáltak tömeges kiszállítását november 8-a és 14-e között hajtották végre. A foglyok utolsó nagyobb létszámú csoportját – kb. 100 főt – vasúti szállítással november 14-én vitték ki az országból.

A deportáltakat alapvetően két helyen, az Ungvár és Sztrij városokban lévő börtönökben tartották fogva.

Kutatási eredményeink nem támasztják alá azt az egyes visszaemlékezésekben tényként megjelenő állítást, miszerint a deportáltak közül bárkit megölték, illetve a foglyok közül valaki betegségben meghalt volna. A dokumentumok azt bizonyítják, hogy a kiszállítottak mindegyikét 1956. november 13-a és 1957. január 4-e között visszahozták Magyarországra. Biztosan állítható, hogy néhány személyt, illetve kisebb csoportokat – például a fiatalokú

lányokat és fiúkat, és a nőket – november végéig hazahozták. A kiskorú deportáltakat – a levéltári források, illetve saját állításuk szerint is – a szovjet katonák lakásukra hazakisérték, ahol a Magyarországról történt elhurcolásukat, egyáltalán a deportálásokkal kapcsolatos híreket nem mulasztották el cáfolni.

A deportáltak hazaszállítását úgy szervezték, hogy a többséget kisebb-nagyobb csoportokban – lásd a táblázatokat – a letartóztatásuk helyszínére szállították vissza, ahol a magyar nyomozó- és ügyészi szervek az ügyüket a Szovjetunióból kapott kísérő iratok és kihallgatások alapján „tisztázták”, majd azt követően a többség szabadon engedéséről intézkedtek.

A deportáltak több mint 90%-a január végéig otthonába hazatérhetett. A visszatartottak egy része a forradalom napjaiban megszakított börtönbüntetését letöltését folytatta, illetve több személyt – el-

sősorban a Szombathelyen lefogott Bán Róbert-féle csoportból – a hosszabb rövidebb ideig tartó vizsgálatokat követően bíróság elé állítottak. A Rusznyák László és társai perben négy volt deportáltat – Bán Róbertet, Czimer Tibort, Laurinyecz Andrást és Rusznyák Lászlót – 1957 őszén halálra ítélték, és kivégezték. A deportáltak közül 1958 májusában életvesztéssel sújtották Szilágyi Lászlót, a Szabolcs-Szatmár Megyei Nemzeti Bizottság elnökét, és júliusban kivégezték a budapesti Molnár Károlyt is. A Tökölön letartóztatott kormányküldöttség fegyveres biztosításával megbízott Mecseri János ezredesen – az esztergomi 7. gépesített hadosztály parancsnokán – november 15-én hajtották végre a halálos ítéletet.

Vannak adatok arra, hogy a szabadlábba helyezést követően többen azonnal emigráltak. Dandos Gyula, az 1956-ban 18 éves nyíregyházi gimnazis-

ta – aki a Szabolcs-Szatmár Megyei Forradalmi Munkástanács elnökségének tagjaként az ifjúsági és diákszekciót irányította – a határátlépési kísérlet közben életét vesztette.

A deportáltak többségét szabadon engedésük után büntetőjogilag nem vonták felelősségre. Ma még teljes bizonyossággal nem állapítható meg, hogy a deportáltak hány százalékát ítélték letöltendő szabadságvesztésre, helyezték közbiztonsági őrizetbe.

A deportálás ténye és többek későbbi halála – a kivégzések, illetve az egyik szombathelyi deportált öngyilkossága – között összefüggés mutatható ki. A november 4-én és azt követően történt letartóztatások sokakat a szabadságukon túl a meneküléstől, az ország elhagyásának a lehetőségétől fosztották meg.

A kutatások folytatódnak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1956 a sajtó tükrében – 1956. október 22.–november 5. (Szerk.: Izsák Lajos, Szabó József, Farka Mária.) Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1989.
- 1956 plakátjai és röplapjai (Összeáll. és szerk.: Izsák Lajos, Szabó József és Szabó Róbert.) Budapest, Zrínyi Kiadó, 1991.
- A forradalom hangja – Magyarországi rádióadások 1956. október 23.–november 9. [Szerk.: Fellegi Tamás László, Gyekiczki András, Kövér László, Kövér Szilárd, Máté János, Orbán Viktor, Stumpf István, Varga Tamás, Weber Attila] A Századvég Kiadó és a Nyilvánosság Klub közös kiadása, Budapest, 1989. (Századvég füzetek 3.)
- A „Jelcin-dosszié” – Szovjet dokumentumok 1956-ról. (Szerk.: Gál Éva, Hegedűs B. András, Litván György, Rainer M. János) Budapest, Századvég Kiadó–56-os Intézet, 1993.
- A vidék forradalma, 1956. I. (Szerk.: Szokolczai Attila, Á. Varga László) Budapest, 1956-os Intézet–Budapest Főváros Levéltára, 2003.
- A vidék forradalma, 1956. II. (Szerk.: Szokolczai Attila, Á. Varga László) Budapest, 1956-os Intézet–Budapest Főváros Levéltára, 2006.
- Bércz Jenő („Cobalt”): „Veszprémtől Sztrij-ig”. *Nemzetőr*, 1957. június 15–30. 6. p., augusztus 1–15. 4. p.
- Bércz Jenő-interjú, készítette Kőrösi Zsuzsanna 1996-ban. 1956-os Intézet Oral History Archívuma 671. sz.
- Cseh Géza: Szolnok megye. In.: *A vidék forradalma I.*
- Döntés a Kremlben, 1956 – A szovjet pártelnökség vitái Magyarországról. (Szerk.: Vjacseszlav Szereda, Rainer M. János, a bevezetést Vjacseszlav Szereda, a kísérő tanulmányt Rainer M. János írta.) Budapest, 1956-os Intézet, 1996.
- Granville, Johanna C.: *The first domino: international decision making during the Hungarian crisis*. Texas A&M University Press, 2004.
- Hiányzó lapok 1956 történetéből. Dokumentumok a volt SZKP KB levéltárából. (A dokumentumokat válogatta, az előszót és a jegyzeteket írta: Vjacseszlav Szereda, Alekszandr Sztikalin.) Budapest, Móra Ferenc Könyvkiadó, 1993.
- Horváth Miklós: *1956 hadikronikája*, Budapest, Akadémia Kiadó, 2003.
- Horváth Miklós: Katonai tanszékek és katonai tanintézetek a forradalomban. In: *Nagy Imre és kora V. – Tanulmányok és forrásközlések*. (Szerk.: Némethné Dikán Nóra, Szabó Róbert, Vida István.) Budapest, Nagy Imre Alapítvány–Gondolat Kiadó, 2009.
- Horváth Miklós–Kovács Vilmos: *Hadsereg és fegyverek 1956*. Budapest, Zrínyi Média, 2011.
- Horváth Miklós–Tulipán Éva: *In memoriam 1956.*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2006.
- Horváth Miklós–Tulipán Éva: *Keresztutak – Magyar Néphadsereg 1956*. Budapest, H&T Kiadó, 2006.
- Horváth Miklós–Zinner Tibor: *Koronatanúk jelentelen sírgödrökben. Dokumentumok Nagy Imre és társai pertörténeteire*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008.
- http://ganymedes.lib.unideb.hu:8080/dea/bitstream/2437/33423/7/tezisek_magyar.pdf
- Irving, David: *Uprising: one nation's nightmare: Hungary 1956*. London, Hodder and Stoughton, 1981.
- Kahler Frigyes–M. Kiss Sándor: *Kinek a forradalma?* Budapest, Püski–Kortárs, 1997.
- Kajári Erzsébet: Két 1958-as dokumentum a politikai nyomozó szervek tevékenységéről. In: *Évkönyv 1999. – VII.* Budapest, 1956-os Intézet, 1999.
- Kirov, Alekszandr: „Szovjet katonai beavatkozás Magyarországon – 1956” In: *Szovjet katonai intervenció...*, 2001.
- Kiszely Gábor: *ÁVH – egy terror szervezet története*. Budapest, Korona Kiadó, 2000.
- Lupkovics György: A tököli tárgyalóküldöttség kísérete. KGB-s dokumentumok az 1956. november 3-án Maléter Pál vezette küldöttség kíséretének kihallgatásáról. *Betekintő*, 2009/4. http://epa.oszk.hu/01200/01268/00012/lupkovics_gyorgy.htm
- Lupkovics György: Az 56-os deportáltak iratai a KGB irattárában. *Betekintő*, 2008/3. http://epa.oszk.hu/01200/01268/00007/lupkovics_gyorgy.htm
- Lupkovics György: *Szabolcs-Szatmár megye 1956-os deportáltjai*. www.szszbmo.hu/szemle/dokumentumtar/doc_download/144
- Magyar Szocialista Munkáspárt jegyzőkönyvei*. IV. kötet. Budapest, INTERA Rt.–Politikatörténeti Intézet, 1993.

- Malasenko, Je. I.: Oszobij Korpusz v Ognye Budapesta. I–II. rész. *Vojenno Isztoricseszkijsz Zsurnal*. 1993. 10., 11. sz.
- Malasenko, Je. I. A Különleges Hadtest Budapest tüzeiben – Egy szemtanú visszaemlékezései. In: *Szovjet katonai intervenció 1956. – 1996.*
- Matthews, John P. C.: *Explosion: The Hungarian Uprising of 1956*. New York, NY: Hippocrene Books, 2007.
- Mészáros Gyula: *Forradalom és szabadságharc Veszprémben 1956*. Veszprém, Művészetek Háza, 2001.
- Nagy Imre és kora V. Tanulmányok és forrásközlések. (Szerk.: Némethné Dikán Nóra, Szabó Róbert, Vida István.) Budapest, Nagy Imre Alapítvány–Gondolat Kiadó, 2009.
- Orgoványi István: Tolna megye. In: *A vidék forradalma*. II.
- Ötvenhat októbere és a hatalom – A Magyar Dolgozók Pártja vezető testületeinek dokumentumai (1956. október 24.–október 28.) A bevezetőt írta és a dokumentumokat kiadáshoz rendezte: Horváth Júlia. Budapest, Napvilág Kiadó, 1997.
- Pataki István: „Egyezmények” a szovjet csapatok magyarországi tartózkodásáról. *Múltunk*, 1995. 3. sz.
- Rainer M. János: *Nagy Imre 1953–1958. Politikai életrajz II*. Budapest, 1956-os Intézet, 1999.
- Ripp Zoltán: A pártvezetés végnapjai 1956. október 23–31. In: *Ötvenhat októbere és a hatalom – A Magyar Dolgozók Pártja vezető testületeinek dokumentumai* (1956. október 24.–október 28.) A bevezetőt írta és a dokumentumokat kiadáshoz rendezte: Horváth Júlia. Budapest, Napvilág Kiadó, 1997.
- Szovjetszkij Szozuz i vengerszkij krizisz 1956 goda. Dokumenti*. [A Szovjetunió és az 1956-os magyar válság. Dokumentumok.] Red.: E. D. Orehova, V. T. Szereda, A. Sz. Sztikalin. Moszkva: «Rosszijszkaja politicseszskaja enciklopedija» (ROSZSZPEN), 1998.
- Szovjet katonai intervenció 1956*. 2., jav. kiad. (Szerk.: Györkei Jenő, Horváth Miklós.) Budapest, H&T Kiadó, 2001.
- Szovjet katonai intervenció 1956*. (Szerk.: Györkei Jenő, Horváth Miklós.) Budapest, Argumentum Kiadó, 1996.
- Ształinszkije deportácii 1928–1953. Dokumenti*. [Sztálini deportálások. 1928–1953. Dokumentumok.] Pod obsej redakciej A. N. Jakovleva. Szosztavityeli N. A. Pobol, P. M. Polján. Szerija: Rosszija, XX vek. Moszkva, MFD, Materik, 2005.
- The 1956 Hungarian Revolution: A History in Documents*. Békés Csaba–Byrne, Malcolm–Rainer M. János (eds.) (National Security Archive Cold War Readers.) Central European University Press, 2003.
- Top Secret. Magyar–Jugoszláv kapcsolatok, 1956*. Dokumentumok – (Az iratokat gyűjtötte, válogatta, szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta: Kiss József, Ripp Zoltán, Vida István) Budapest 1995.
- Tulipán Éva: A harcok magyar katonai veszteségei. In: Horváth Miklós–Tulipán Éva: *Keresztutak – Magyar Néphadsereg 1956*. H&T Kiadó, Budapest, 2006.
- Tulipán Éva: Az 1956-os forradalom és szabadságharc során elszenvedett veszteségek vizsgálata. In: Horváth Miklós–Tulipán Éva: *In memoriam 1956*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2006.
- Váradai Natália: *1956-os deportálások a Szovjetunióba az Ukrajna Állambiztonsági Hivatalának Archívumában őrzött dokumentumok alapján*. http://kmf.uz.ua/kutatasok/deportaltak56/deportaltak_56.html
- Váradai Natália: *Az 1956-os forradalom és szabadságharc kárpátaljai vonatkozásai*. Doktori értekezés. Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2008.
- Vengerszkije szobityija 1956 goda glazami KGB i MVD SZSZSZR – Szbornyik dokumentov*. (Az 1956-os magyar események a KGB és a Szovjetunió Belügyminisztériuma szemszögéből – Dokumentumgyűjtemény.) (Szerk: A. A. Zdanovics, V. K. Bülinyin, V. K. Gaszanov, V. I. Korotajev, V. F. Laskul.) Moszkva, Oroszország Belügyminisztériumának egyesített kiadója, 2009.

DOKUMENTUMOK
AZ 1956-OS DEPORTÁLÁSOK TÖRTÉNETÉHEZ

ÁLTALÁNOS JELENTÉSEK, BESZÁMOLÓK, UTASÍTÁSOK

1.

A Magyarországon állomásozó szovjet csapatok parancsnokságának felhívása a magyar néphez és a magyar hadsereg katonáihoz és tisztjeihez a Magyar Népköztársaság területén a rend helyreállítása érdekében megkezdett művelettel kapcsolatban¹

1956. november 4.

Fordítás magyarból

A magyar néphez!
A magyar katonákhoz és tisztetekhez!

A Magyarországon állomásozó szovjet katonaság parancsnoksága, katonái és tisztjei fordulnak hozzátok. Mi is, akárcsak ti, munkás, paraszt, értelmiségi, dolgozó emberek vagyunk. Nem azért vagyunk itt, hogy elfoglaljuk az országotokat. Nekünk nem kell a mások földje, nekünk van elegendő saját földünk, rendelkezünk elegendő természeti kincssel.

A most megalakult Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány hívására vagyunk itt. Ez a kormány a tudomásunkra hozta, hogy Magyarországon a sötét reakció erői garázdálkodnak. Vissza akarják állítani a földbirtokosok és a tőkések hatalmát, ki akarják fosztani a munkásokat, el akarják venni a földet a parasztoktól. Fennáll a fasiszmus reális veszélye.

Ez a kormány azt közölte velünk, hogy Nagy Imre kormánya nem akar harcolni a reakció ellen, hogy támogatja a fegyveres ellenforradalmi bandákat, amelyek meggyilkolják, kirabolják és fosztogatják a munkásokat, a hazafiakat. Nagy Imre kormánya szétesett, és gyakorlatilag megszűnt. Az országban teljes a káosz, és a népellenes erők szabadon garázdálkodnak.

Ezt a helyzetet látva a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány a Magyarországon állomásozó szovjet katonaság parancsnokságához fordult, hogy legyen a segítségére az ellenforradalmi erők felszámolásában, a rend, a belső béke és nyugalom helyreállításában. A szovjet katonaság parancsnoksága és mi, szovjet katonák és tisztetek, készek vagyunk megadni ezt a segítséget magyar testvéreinknek.

Tiszteljük és értékeljük a szabadságszerető magyar népet. Szilárd meggyőződésünk, hogy a magyar nép jelen helyzetben is megértéssel fogadja a segítségünket, ugyanúgy, mint 1945-ben, amikor felszabadítottuk országukat a fasiszta rabság alól, amiért mi mindannyian jelentős áldozatot hoztunk.

Magyar dolgozók!

Ne higgyetek a rágalmozóknak, akik szembe akarnak bennünket állítani a magyar néppel. Mi az önzetlen barátaitok vagyunk. A szabadság és a népek barátságának katonái vagyunk. Hiszen mi a közös ügyért harcolunk.

A magyar hadsereg katonáihoz és tisztjeihez fordulunk, hogy velünk együtt vállalva küzdjenek a gátlátalan reakciós erők ellen, a szabadságért és a demokráciáért.

Felhívunk minden hazáját szerető magyar embert, hogy vegyen részt ebben a küzdelemben. Segítsétek a népi demokrácia megvédését, a haza, a nép szent ügyének győzelmét.

A Magyarországon állomásozó szovjet katonaság parancsnoksága

¹ Az 1956-os magyar események a KGB és a Szovjetunió Belügyminisztériuma szemszögéből – Dokumentumgyűjtemény. (Vengerszkije szobityija 1956 goda glazami KGB i MVD SZSZSZR – Szbornyik dokumentov.) (Szerkesztők: A. A. Zdanovics et al.) Oroszország Belügyminisztériumának Egyesített Kiadója, Moszkva, 2009. 16. dokumentum, 118–119. p.

2.

Az új ideiglenes forradalmi kormány és honvédelmi bizottmány röplapja – keltezés nélkül

Magyarok! Hazafiak! Munkások! Parasztok!
Értelmiségiek! Fiatalok! Katonák!²

Mártírjaink holtteste felett teszünk esküt, hogy a magyar függetlenség és szabadság ügyét végleg diadalra juttatjuk.

A válságos időkben a párt és a kormány vezetői a maguk hatalmának megőrzésével törődtek csupán. Miféle vezetőség az, amely csak a tömeg kényszerítésére tett néhány tétova lépést.

Tíz év alatt elég áldozatot követelt az önkény. Most a szovjet hadsereget hozták a magyar forradalom elfojtására!

Polgártársak! Követeljük:

1. Új ideiglenes forradalmi nemzeti kormányt a felkelő fiatalok vezetőinek részvételével, amely végrehajtja nemzeti követeléseinket: a 16 pontot.

2. A statárium azonnali beszüntetését. Fegyveres harc nem lesz.

3. A varsói szerződés azonnali felmondását. A szovjet csapatok békében vonuljanak ki hazánkból.

4. A vérengzésért valóban felelősök törvény elé állítását. Az elfogottak azonnali szabadon bocsátását. Általános politikai amnesztiát.

5. Igazi demokratikus alapon épülő magyar szocializmust!

A honvédség vegye át a rend fenntartását, az államvédelmi hatóság embereit szerelje le, különben a további vérontás veszélye fennáll.

A tüntetést a végső győzelemig folytatjuk, de őrizzük meg nyugalunkat. Elítélünk mindennemű anarchiát, pusztítást és rombolást.

Nagy Imre és Kádár János polgártársak tagjai az új magyar forradalmi kormánynak.

Elég volt a vérengzésből!

Az új ideiglenes forradalmi kormány és honvédelmi bizottmány

Megjegyzés.

A röplap folytatása a magyar diákok és fiatalok követelése 16 pontban.

Fordította:

[olvashatatlan] a fordítás ellenőrizve

[Olvashatatlan aláírás]

(Gajdos)

² GDA SBU [vö. ukr. ГДА СБУ /translit. GDA SBU/ – az Ukrán Biztonsági Szolgálat Ágazati Állami Levéltára. WEB: <http://www.sbu.gov.ua/sbu/control>] – – *Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 70–72. ff. Fordítás magyarból orosz nyelvre. Másolat. Kézirat. A röplap magyar szövegét lásd az OSZ gyűjteményében: http://mek.niif.hu/04000/04056/html/roplap/pdf/roplap1956_0782.pdf*

3.

Georgij Zsukov, a Szovjetunió marsallja, a Szovjetunió honvédelmi minisztere tájékoztatója az SZKP KB [Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága] Elnöksége számára a magyarországi helyzetről az 1956. november 5-i 9 órai állapot szerint³

1956. november 5.

*Szigorúan titkos
1. sz. példány*

Tájékoztató a magyarországi helyzetről
az 1956. november 5-i 9 órai állapot szerint

A november 5-ére virradó éjjel a szovjet katonaság rendteremtéssel foglalkozott Magyarország elfoglalt városaiban, és tovább folytatta a magyar katonaság és a lázadók csoportjainak lefegyverzését.

November 5-én reggelre lefegyvereztük két lövészhadtest, öt lövészadosztály, két gépesített hadosztály, öt légvédelmi tüzér hadosztály, valamint két önálló harcokszó ezred, három önálló páncéltörő ezred és egy katonaiskola parancsnokságait és alakulatait. A fegyvereket őrizetünk alatt tartjuk, menynységük felmérés alatt áll.

A teljes magyar légierő felett ellenőrzést gyakorlunk.

Budapesten a lázadók és melléjük állt egyes magyar katonai alakulatok továbbra is elkeseredett ellenállást tanúsítanak a Corvin mozi, a Moszkva tér és a Belügyminisztérium épületének környékén. A város egyes kerületeiben kisebb lázadó csoportok, amelyek bevették magukat egy-egy épületbe, éjszakánként lövik az utcákat, és megnehezítik a városban tevékenykedő alakulataink egymás közötti kapcsolattartását.

A katonaság folytatja Budapesten az ellenállási gócok felszámolását.

Georgij Zsukov

Megjegyzés: *jelentés megtéve*

4.

Georgij Zsukov, a Szovjetunió marsallja, a Szovjetunió honvédelmi minisztere tájékoztatója az SZKP KB Elnöksége számára a magyarországi helyzetről az 1956. november 5-i 21 órai állapot szerint⁴

1956. november 5.

*Szigorúan titkos
1. sz. példány*

Tájékoztató a magyarországi helyzetről
az 1956. november 5-i 21 órai állapot szerint

November 5. folyamán a szovjet katonaság Magyarországon folytatta a rend helyreállítására kapott parancs teljesítését.

Budapesten alakulataink folytatták a lázadók azon csoportjainak felszámolását, melyek továbbra is ellenállnak.

Kétórás tüzérségi előkészítés után 15 órakor megkezdődött a Corvin mozi körüli gócpont felszámolása. Ezzel egyidejűleg katonaságunk támadást intézett a Moszkva téri lázadók ellen.

A lázadók ellenállását ebben a két körzetben megtörtük. A Corvin mozi épülete kigyulladt. Tovább folyik a harc azoknak a maradék csoportoknak a felszámolása érdekében, amelyek bevették magukat a mozi pincéibe.

³ Az 1956-os magyar események... 17. dokumentum, 119–120. p.

⁴ Az 1956-os magyar események... 18. dokumentum, 120. p.

A harcok során számos lázadó meghalt, és 70 fogságba esett. Az elfogottak között van a lázadás egyik ismert katonai vezetője, Kovács István.⁵

A katonaság folytatja a város megtisztítását a lázadóktól.

Georgij Zsukov

Hiteles:

N. Pavlovszkij vezérezredes

5.

I. A. Szerov [titkos] telefonüzenete Budapestről Ny. Sz. Hruscsov számára a szovjet és a magyar államvédelem által végzett operatív munkáról – 1956. november 9.

1956. november 9.⁶

Ny. Sz. Hruscsov elvtársnak, az SZKP KB titkárának⁷

Tegnap Münnich [Ferenc] elvtárs, [a fegyveres erők és] a közbiztonsági ügyek minisztere a megyei szervezeteknek parancsba adta, hogy mivel helyben, a kormány tiltása ellenére, létrejönnek az államvédelmi szervek, ezért valamennyi államvédelmi munkatárs azonnal függessze fel a munkát, és menjen haza.

Figyelemmel arra, hogy a [szovjet] hadosztályok különleges ügyosztályai az ellenforradalmi lázadókat a magyar államvédelmisek segítségével semlegesítik, akik a városok szovjet hadsereg általi elfoglalása után jelentek meg, ma elbeszélgettem Münnich elvtárral és megkérdeztem tőle, hogyan képzelel el egy ilyen parancs után az ellenforradalmárok felderítését és elfogását. Münnich elvtárs azt válaszolta nekem, hogy a parancsot a kormány utasításainak megfelelően adta ki, melyek a kormány által közzétett nyilatkozatból következnek.

Némi idő elteltével Münnich elvtárs dolgozószobájába jött Kádár elvtárs, aki azt mondta, hogy ő is szeretne velem beszélni. A beszélgetés során Kádár elvtárs a következő kérdéseket vetette fel:

1. Megjelentek nála az egyes megyék, közte Szolnok megye képviselői, akik azt mondták Kádárnak, hogy a szovjet hadsereg tisztjei sok embert letartóztatnak, és az ellenforradalmárokkal együtt az ellenállási mozgalom jelentéktelen képviselői is bekerülnek ebbe a körbe. Úgy véli, erre semmi szükség, mivel azok az emberek, akik részt vettek az ellenállási mozgalomban, nagyon félnek a kormány bosszújától, miközben a kormány nyilatkozata arról szól, hogy azok, akik leteszik a fegyvert és felhagynak az ellenállással, büntetlenséget fognak élvezni. A magyar kormány nem állhat bosszút ezeken az embereken, és nem keménykedhet velük. És a továbbiakban:

Szolnok megye képviselői tájékoztatták Kádár elvtársat, hogy amikor a megyében letartóztattak 40 embert, megjelentek a munkások képviselői és azt mondták, hogy addig nem veszik fel a munkát, míg szabadon nem engedik a letartóztatottakat. Más megyékben elterjedt az a hír, hogy Szolnokban 6 ezer embert tartóztattak le. Kádár elvtárs rámutatott, hogy a reakciósokat a volt államvédelmisek tartóztatják le, akiket a kormány szélnek eresztett. A nép nem írja a javunkra, hogy Magyarországon az államvédelmisek részt vesznek a letartóztatásokban. Figyelembe kell vennünk, hogy nálunk a tömegek hangulata nagy szerepet játszik. A szovjet elvtársak és a mi államvédelmiseink a letartóztatásokkal nagy felháborodást válthatnak ki a nép körében.

Azt mondtam, hogy jelenleg Magyarországon az államvédelmisek pozitív szerepet játszanak az ellenforradalmi lázadók semlegesítésében. Néhány nap múlva, amikor azok a személyek, akik veszélyt jelentenek a jelenlegi kormányra, már izolálva lesznek, az államvédelmiseket más munkakörbe kell át-helyezni. Kádár elvtárs és Münnich elvtárs egyetértett ezzel.

⁵ A jelentésben szereplő Kovács István nem azonos – mint ahogy azt a jelentés készítői hitték – Kovács István vezérőrnaggyal, a honvéd vezérkar főnökével, akit október 3-ról 4-re virradóra Tökölön tartóztattak le.

⁶ Az SZKP KB [Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága] 1956. november 10-én kapta meg.

⁷ *Szovetszkij Szozuz i vengerszkij krizisz 1956 goda – Dokumenti.* [A Szovjetunió és az 1956-os magyar válság. Dokumentumok.] Red.: E. Orehova, V. Szereda, A. Sztikalin. Moszkva, «Rosszjizskaja politiceszkaja enciklopedija (ROSSZPEN), 1998. 630–632. p.

Elmagyaráztam Kádár elvtársnak, hogy a hadosztályok különleges ügyosztályai parancsba kapták a lázadás vezetőinek, a szovjet hadsereggel szemben fegyveres ellenállást tanúsító személyeknek és azon polgároknak a letartóztatását, akik bujtogattak, és felszították a nép gyűlöletét (Nagy kormánya idején) a kommunistákkal és az államvédelmissekkel szemben, aminek eredményeképpen közülük többeket agyonlőttek, felakasztottak és felgyújtottak. Ami a jelentéktelen közreműködőket illeti, az ő letartóztatásukkal senki nem foglalkozik. Kádár és Münnich elvtársak egyetértettek azzal, hogy ez helyes megközelítés.

A továbbiakban azt is hozzátettem, hogy kizárt, hogy olyan emberek is a letartóztatottak közé kerüljenek, akik nem tartoznak a fent felsorolt kategóriák valamelyikébe. Ennek érdekében a letartóztatottakat alaposan megszűrjük, és azokat, akik nem voltak aktív részesei a lázadásnak, szabadlábra helyezik.

Figyelemmel arra a liberális hozzáállásra, amit Magyarország vezetői tanúsítanak az ellenségekkel szemben, parancsba adtam a különleges ügyosztályoknak, hogy az összes letartóztatottat a megyékből és a városokból minél hamarabb küldjék Csap állomásra, és tisztáztuk a „politikai [értsd: államvédelmi, állambiztonsági – H. M.] ügyosztály” szervezésének kérdéseit a megyékben.

2. A továbbiakban Kádár elvtárs azt mondta, hogy a belügyminisztérium (Budapest), ahol nagy számban vonták össze az államvédelmisseket, egészségtelen légkör alakult ki, mivel az államvédelmissek között vannak olyanok, akik Rákosi idején is foglalkoztatva voltak és ellenszenves szerepet játszottak. Ezért úgy véli, hogy ezeket a munkatársakat azonnal el kell távolítani és más munkakörbe kell áthelyezni. Továbbá célszerűnek tartja feloszlani a kormányőrséget,⁸ mivel ezek nem becsületes emberek.

Kifejeztem azt az elvárásomat, hogy Münnich elvtárs mihamarabb adja ki a parancsot, ahogy erről megállapodtunk, a népi rendőrség felállításáról és abba vegyék fel a leghűségesebb és legbecsületesebb munkatársakat. Emellett állítsa fel a „politikai ügyosztályt” (államvédelmi ügyosztályt), amelyik elkezdhetné a munkát. Akkor ez a kérdés lekerül a napirendről.

A beszélgetés során Münnich elvtárssal megállapodtunk, hogy a központi politikai ügyosztályon nem több, mint 20-25 nyíltan foglalkoztatott munkatárs lesz, a többiek titkos státuszban lesznek.

A „politikai ügyosztály” részlegei: hírszerzés, kémelhárítás, titkosrendőrség, operatív technikai nyomozó és információs szolgálat.

Münnich elvtárs azt mondta, hogy holnap aláírja az erre vonatkozó parancsot.

A letartóztatottak számáról és az elkobzott fegyverek mennyiségéről megyei bontásban külön feljegyzésben küldök tájékoztatót.

I. Szerov

Megjegyzés: 1. „Titkos telefonvonalon érkezett 1956. november 9-én.” 2. „A Központi Bizottság elnökségének 54. sz. határozata.”

⁸ A Rákosi-rendszertől örökölt kormányőrség hivatalairól van szó, melyekben olyan káderek dolgoztak, akikkel szemben Kádár nem alaptalanul volt bizalmatlan.

6.

*Nyikolaj Dudorov, a Szovjetunió belügyminisztere jelentése az SZKP KB
és a Szovjetunió Minisztertanácsa számára a belügyi csapatok
12. önálló gépesített lövészezredének Budapestre irányításáról⁹*

1956. november 9.

*Titkos
1180/d*

*SZKP KB
Szovjetunió Minisztertanácsa*

A Szovjetunió Belügyminisztériuma jelenti.

A szovjet hadsereg parancsnoksága kérésének megfelelően a Szovjetunió Belügyminisztériuma 1956. november 7-én Lembergől Budapestre irányította a belügyi csapatok 12. önálló gépesített lövészezredét.

A 12. önálló gépesített lövészezred hat százada gépkocsikon tette meg a hétszáz kilométeres utat, és november 9-én reggel a teljes állomány, veszteségek és bárminemű rendkívüli esemény nélkül, megérkezett Budapestre, és Grebennyik vezérőrnagy elvtárs, Budapest katonai parancsnoka¹⁰ rendelkezése alá helyezte magát.

Az ezred kisebb helyőrségekre lesz osztva Budapesten, és az lesz a feladata, hogy járőrözzön, fenntartsa a rendet a városban, átfésülje az egyes negyedeket és épületeket, és letartóztassa azokat a személyeket, akik ellenséges ellenállást tanúsítanak vagy megsértik a városban a közrendet.

Grebennyik vezérőrnagy elvtársat, Budapest katonai parancsnokát és a 12. önálló gépesített lövészezred¹¹ parancsnokát az ezred alakulatainak helyes bevetésében, az előttük álló feladatok végrehajtása érdekében két tapasztalt tiszt segíti, akiket Moszkvából irányítottak Budapestre.

A 12. önálló gépesített lövészezred helyére Lembergbe irányítjuk Sztalinóból [ma: Doneck] a három századból álló 44. önálló lövészosztagot, amely november 8-án elhagyta Sztalinót, és jelenleg úton van Lembergbe.

*Dudorov,
a Szovjetunió belügyminisztere*

⁹ Az 1956-os magyar események... 24. dokumentum, 135. p.

¹⁰ Az iratok többségében Grebennyik vezérőrnagyot Budapest szovjet katonai parancsnoka helyetteseként határozták meg.

¹¹ A belügyi alárendeltségű gépesített alakulatokat megtévesztés céljából „tüzér” szervezetként tüntették fel.

7.

1. sz. hadijelentés a Szovjetunió Belügyminisztériuma 12. gépesített lövészezredének 1956. november 10-i tevékenységéről, melyet az ezred parancsnoksága Kuzma Grebennyik vezérezredesnek, Budapest városparancsnok-helyettesének címzett¹²

1956. november 10.

Titkos

2. sz. példány

Grebennyik vezérőrnagy elvtársnak
Budapest városparancsnok-helyettesének

1. sz. hadijelentés a 12. gépesített lövészezred tevékenységéről a 18 órai állapot szerint

1. A szovjet hadsereg alakulatai megtörték a lázadók szervezett ellenállását. A fegyveres bandák maradékai elrejtöztek a lakóházak pincéiben, és folytatják a fegyveres ellenállást, megakadályozzák, hogy az emberek munkába menjenek, és ellenforradalmi röplapokat terjesztenek a lakosság körében.

2. 1956. november 10-én 14 óra 30 perckor az 5. század egy különítménye Jemljanov főhadnagy parancsnokságával Kőszegre ment, amely Bécstől 90 km-re délre található, hogy végrehajtsa a Szerov hadseregtábornok által kiadott különleges feladatot.

3. 1956. november 10-én 19 óra 40 perckor a 65 főből álló 6. század és egy harckocsizó század Csernosejev százados parancsnokságával Vecsésre ment, hogy védje a Szovjetunióból érkező vasúti szerelvényeket.

4. A 4. század 3. szakasza Litvinyenko főhadnagy parancsnokságával Szerov hadseregtábornok közvetlen rendelkezésére lett bocsátva személyes parancsainak végrehajtására.

5. Az 1. század 1. szakasza Larcsenko hadnagy parancsnokságával 1956. november 10-én 23 óra 30 perckor Sós [György] ezredes, Budapest rendőrfőnöke közvetlen rendelkezésére lett bocsátva speciális feladat végrehajtása céljából.

A többi alegység teljes harckészültségben van, kész az operatív harci feladatok végrehajtására.

*Mamonov ezredes,
a 12. gépesített lövészezred parancsnoka
Prjaha alezredes,
az ezred törzsparancsnoka*

8.

I. Szerov jelentése Ny. Sz. Hruscsovnak – 1956. november 11.

Ny. Sz. Hruscsov elvtársnak¹³
[Részletek]

Az ellenforradalmi elemek begyűjtése érdekében végzett operatív munkáról jelentem.

1. Folyó év november 10-éig 3773 főt tartóztatunk le. A letartóztatottak közül több mint 700 főt katonai fedezettel Csap állomásra irányítottunk. Az ellenforradalmi elemek őrizetbe vételekor elkoboztunk, illetve azokon a támpontokon, ahol a felkelők fegyveres ellenállást tanúsítottak, összegyűjtöttünk

¹² *Az 1956-os magyar események...* 28. dokumentum, 140. p.

¹³ *Hiányzó lapok 1956 történetéből – Dokumentumok a volt SZKP KB levéltárából* [a továbbiakban: *Hiányzó lapok...*] (Szerkesztők: A. Sztikalin, V. Szereda.) Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1993. 42. dokumentum 145–148. p. (Zenit könyvek)

mintegy 90 ezer lőfegyvert (puskákat, karabélyokat), nagy mennyiségű géppisztolyt és ágyút, amelyeket a katonai parancsnokság vett számba.¹⁴

Mint az úgynevezett megyei „forradalmi” bizottságok letartóztatott vezetői és tagjai rámutatnak, ők osztották szét a fegyvereket az ellenforradalmi elemeknek, a szovjet hadsereg egységeivel szembeni ellenállás megszervezéséhez. Megállapítottuk, hogy legjobban az egyetemi ellenforradalmi szervezeteket fegyverezték fel, amelyeket a Horthy-hadsereg volt katonái vezettek.

A „forradalmi” bizottságok ezenkívül titkos találkozóhelyeket hoztak létre, hogy átmeneti vereségük esetén további polgári személyeket mozgósítsanak és fegyverezzenek fel.

Meg kell jegyezni, hogy néhány úgynevezett „forradalmi” bizottság fegyvereket tudott szállítani a járási és falusi központokba, ahol szétszította azokat a lakosság között.

Jelenleg az ügynöki hálózat segítségével folytatjuk a titkos találkozóhelyek és fegyverraktárak felderítését és az ott lévő fegyverek elkobzását. [...]

4. [...] Tegnapelőtt feltartóztattuk a bonni kormány egy másik kórházvonalát. Ezen egy olyan rádióállomást találtunk, mely egészen a legutóbbi időkig különböző kormányellenes megnyilvánulásoknak adott hangot. A rádióállomást elkoboztuk, a kórházvonalat „egészségügyi személyzetét” pedig ellenőriztük.¹⁵ [...]

1956. november 11.

I. Szerov

K-vonalon vettük

9.

Szuszlov és Arisztov jelentése Budapestről – 1956. november 12.

Számjeltávirat

Szigorúan titkos

Másolat készítése tilos

Érkezett Budapestről

Soron kívül

Jelentés¹⁶

[Részletek]

Tegnap, november 11-én megbeszélésen voltunk Kádár elvtársnál, aki több kérdésről tájékoztatást adott. [...]

3. Kádár elvtárs felvetette a kérdést, hogy a mi katonai hatóságaink és állambiztonsági szerveink vonalán vidéken olyan emberek kerülnek letartóztatásba, akik nem ellenségek, mindössze politikailag ingatagnak bizonyultak. Kádár elvtárs véleménye szerint e kérdésben igen óvatosan kell eljárni. A felkelés valódi szervezőit kell megkeresni, elsősorban Budapesten. Sajnos, az olyan emberek, mint Király [Béla] tábornok, vagy Dudás [József], az úgynevezett nemzeti forradalmi bizottság elnöke és más hasonlók egyelőre bujkálnak. Kádár elvtárs kérte, hogy ezt a kérdést beszéljük meg Szerov elvtárral. (...)

56. XI. 12.

M. Szuszlov

A. Arisztov

Az Oroszországi Föderáció Külügyminisztériuma Levéltára

¹⁴ Ezeknek a fegyvereknek a legnagyobb részét a szovjet csapatok által elfoglalt, megszállt laktanyákban zsákmányolták!

¹⁵ A kórház személyzetéből 3 főt deportáltak.

¹⁶ A „Jelcin-dosszié” – Szovjet dokumentumok 1956-ról [a továbbiakban: Jelcin-dosszié...] (sorozatszerkesztők: Bak János et al. Századvég Kiadó–1956-os Intézet, Budapest, 1993. 7. számú dokumentum 129–131. p.

I. A. Szerov jelentése Ny. Sz. Hruscsovnak – 1956. november 13.

Ny. Sz. Hruscsov elvtársnak SZKP KB¹⁷
[Részlet]

Az állambiztonsági szervek Magyarország területén végzett munkájáról jelentem:

November 10-én és 11-én 83 főt, a hadműveletek első napja óta 4056 főt tartóztattunk le, közülük 767 főt Csap állomásra irányítottunk, róluk nyomozati anyagot készítettünk.

A két nap alatt elkobozott fegyverek: 168 géppuska, 7751 lőfegyver (puska, karabély, géppisztoly), 815 pisztoly, 1020 gránát. A hadművelet ideje alatt 298 géppuskát, 116617 puskát, 2646 pisztolyt és 5096 gránátot koboztunk el.

Budapesten és a megyeszékhelyeken a következő a helyzet:

A rendelkezésünkre álló adatok szerint a lakosságnál még mindig nagy mennyiségű fegyver van. Ezek önkéntes beszolgáltatása lassan folyik, s csupán azután, hogy az ügynöki hálózat felfedi a fegyver meglétét, és azt házkutatás során elkobozzuk. [...]

Megjegyzem, hogy a helyi párt-, ügyészi és rendőri szervek vezetői továbbra is liberálisan viszonyulnak az események általunk felderített aktív résztvevőikhez, és különféle enyhítő körülményeket találnak annak érdekében, hogy a nevezetteket ne vonjuk büntetőjogilag felelősségre.

Ugyanezt az álláspontot nyilvánítják ki a magyar kormány vezető személyiségei is, motívumként azt az elképzelést hangoztatva, hogy „*nem kell az amúgy is rossz hangulatban lévő népet ingerelni*”.

Tegnap Münnich elvtárs ismét felvetette azt a kérdést, hogy vessünk véget a megyékben foganatosított letartóztatásoknak, mivel válaszul a munkások sztrájkolnak. Különösen nagy az elégedetlenség amiatt, hogy a letartóztatottakat Szibériába szállítják. (Ezt a BBC közli.)

A magam részéről úgy vélem, hogy e kérdésben nem kell engedményeket tenni, mivel a gyakorlat azt bizonyítja, hogy a reakcióknak tett legkisebb engedmény újabb követeléseket és fenyegetéseket von maga után.

A letartóztatásokat csak bizonyítékokkal alátámasztott, az ellenséges tevékenységet tanúsító konkrét adatok megléte esetén foganatosítjuk.

Tegnap este Kádár János elvtárs és különösen Münnich elvtárs igen feldúlt volt Nagy Tamás egyetemi professzor¹⁸ letartóztatása miatt, aki az egyetemi hallgatók felkelésének szellemi vezére, minden kormányellenes megmozdulás aktív résztvevője volt. Nagy Tamás azért indult a jugoszláv követségre, hogy felvegye a kapcsolatot Nagy Imrével, de a kapu előtt letartóztatták. Szabadon engedésének kérését Münnich elvtárs azzal indokolta, hogy Tamást [sic!] mindenki ismeri, és az egyetemisták tüntetést szervezhetnek. Mikor elmondtam neki, hogy Tamás kicsoda, Münnich elvtársa kijelentette, hogy tudnak a kormánnyal szembeni ellenséges beállítottságáról, ám jobb szabadon engedni. Tamást szabadlábra helyeztük.

Tegnap éjjel Münnich elvtárs eljött, és arra kért, szervezzük meg Budapesten 70 olyan különböző szervezethez tartozó személy letartóztatását, akik ma 15 órakor akartak tanácskozásra összeülni és a kormánnyal szemben követeléseket megfogalmazni. Intézkedéseket teszünk az akció végrehajtására.¹⁹ A továbbiakat jelenteni fogjuk.

1956. 11. hó 13.

I. Szerov

K-vonalon vettük

¹⁷ *Hiányzó lapok...* 42. dokumentum, 149–151. p.

¹⁸ A Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságának tagjaként október 29-én részt vett a Nagy Imrével folytatott megbeszélésen.

¹⁹ November 13-án a szovjet csapatok megakadályozták a Központi Munkástanács megalakítását. Másnap Újpesten az Egyesült Izzóban megalakul a Nagy-Budapesti Munkástanács.

11.

Szerov és Andropov az SZKP Központi Bizottságának – 1956. november 14.

Az SZKP Központi Bizottságának²⁰

A mai nap folyamán Kádár és Münnich elvtárs (mindegyik külön-külön) többször is felhívott, közölték, hogy a szovjet hatóságok egy vasúti szerelvényen a fegyveres felkelésben részt nem vett magyar fiatalokat szállítanak a Szovjetunióba (Szibériába). Ezzel kapcsolatban Kádár és Münnich kijelentette, hogy nem helyeslik e tevékenységünket, mivel szerintük ez váltotta ki a magyar vasutasok általános sztrájkját, és rontotta az ország egész belpolitikai helyzetét. Ma este a Kossuth rádió tendenciózus közleményét olvasott be a magyar fiatalok Szibériába szállításáról.

Münnich elvtárs azt kérte, hogy a szovjet csapatok parancsnoksága adjon hivatalos sajtónyilatkozatot, hogy senkit sem szállítottak és nem fognak Magyarországról a Szovjetunióba szállítani. A magunk részéről azt mondtuk Münnich elvtársnak, hogy kivizsgáljuk a kérdést, és másnap közöljük a választ.

Ma, november 14-én valóban Csap állomásra irányítottunk egy kisebb szerelvényt olyan letartóztatottakkal, akiknek a nyomozati anyagában az szerepel, hogy a fegyveres felkelés aktív résztvevői és szervezői voltak. A szerelvény áthaladt a határon. A szerelvény útja közben a foglyok két állomáson cédulákat dobtak ki, melyekben közölték, hogy Szibériába viszik őket. A cédulákat a magyar vasutasok felszedték, és értesítették a dolgokról a magyar kormányt. A mi vonalunkon utasítást adtunk ki, hogy a jövőben a letartóztatottakat megerősített kísérettel zárt gépkocsikon szállítsák.

Holnap a Münnich elvtárssal való megbeszélésen Szerov elvtárs azt fogja mondani, hogy mivel Magyarországon nincs megfelelően kellően előkészített börtön a foglyok őrzésére, ahol biztosítani lehetne az objektív nyomozást, ezért arra gondoltunk, hogy a letartóztatottak egy kis csoportját a szovjet–magyar határ közelében lévő helységekből szállásoljuk el.

Szuszlov és Arisztov elvtársat tájékoztattuk a fentiekről.²¹

1956. 11. hó 14.

Szerov
Andropov

K-vonalon vettük

12.

*A Szovjetunió Belügyminisztériuma belügyi csapatai
12. gépesített lövészezrede törzskarának tájékoztatója
az 1956. október 26. és november 13. közötti időszakban végzett
operatív-szolgálati tevékenységről²²*

1956. november 14.

Titkos
Egyetlen példány

1956. október 26-án 21 órakor a 6. csapat, összevonva a 3. csapattal, összesen 100 fő, Ginsevszkij alvezetés, helyettes törzsfőnök parancsnoksága alatt az Ukrán SZSZK Belügyminisztériuma Belső Fogolykísérő Igazgatósága vezetőjének parancsára a Munkácson állomásozó 27. határőrosztaghoz került beosztásra.

Október 27-én az 1. és 2. csapat, összesen 150 fő, az Ukrán SZSZK Belügyminisztériuma Belső Fo-

²⁰ *Hiányzó lapok...* 44. dokumentum 152–153. p., *A Jelcin-dosszié...* 8. dokumentum 132. p.

²¹ „Az SZKP KB Elnöksége 1956. november 10-én határozatot fogadott el arról, hogy »a Magyarországnak az élet normalizálásában nyújtandó segítség ügyében« Budapestre küldi a gazdasági tanácsadók élén Szuszlovot és Arisztovot, a KB titkárait.” *Eredeti jegyzet, átvéve Hiányzó lapok...* 153. p.

²² *Az 1956-os magyar események...* 37. dokumentum, 156–159. p.

golykísérő Igazgatósága vezetőjének 71 410. számú parancsára Munkácsra indult, ahová október 27-én megérkezett. Az alakulatok parancsnoka Prjaha alezredes törzsfőnök.

Október 28-án a 27. határőrosztág vezetőjének parancsára az államhatár védelmének megerősítése, a közrend és a biztonság fenntartása érdekében az egyes alakulatokat átirányították: az 1. csapatot Husztra, a 3. csapatot Ungvárra, a 6. csapat 3. szakaszát Beregszászba, a 2. csapatot és a 6. csapatot (a 3. csoport nélkül) Munkácsra.

Az államhatár védelme, valamint az állomáshelyen a közrend fenntartása érdekében végzett kiváló szolgálatért a Belügyminisztérium Délnyugati Körzete határőr-alakulatai parancsnokának 1956. november 6-án kelt 132. parancsa értelmében 12 fő kapott Kiváló Határőr, 3 fő Kiváló Sofőr, 2 fő Kiváló Híradós, 1 fő Kiváló Szakács kitüntetést. Összesen 18 közkatonát és altisztet tüntettek ki az osztágban.

November 7-én 4 órakor az osztág teljes létszámban, összesen 690 fő, a Szovjetunió Belügyminisztériuma parancsára gépkocsikon Budapestre indult operatív-szolgálati feladatok teljesítése érdekében.

14 és 20 óra között az osztág nehéz időjárási körülmények között (hóvihar) átkelt a Kárpátokon, rendkívüli esemény nem történt, veszteség emberben és technikában nem keletkezett. Naumov vezérőrnagy, az Ukrán SZSZK Belügyminisztériuma Belső Fogolykísérő Igazgatóságának vezetője köszönetet nyilvánított az osztágnak a hágón való átkelés sikeres megszervezéséért és végrehajtásáért.

November 7-én 22 órakor az osztág minden alakulata Munkácson volt.

November 8-án 7 órakor az osztág teljes létszámban elindult a Munkács–Debrecen–Szolnok–Budapest útvonalon, 9 órakor átlépte a Szovjetunió államhatárát, és Magyarország területére lépett.

November 8-án 18 órakor az osztág Malinyin hadseregtábornok parancsára, Szerov hadseregtábornokkal történt egyeztetés után, Szolnokon megállt, és a városban töltötte az éjszakát.

November 9-én 12 órakor az osztág teljes létszámban Budapestre érkezett, rendkívüli esemény nem történt, veszteség nem keletkezett. Budapesten az osztág Szerov hadseregtábornok és Grebennyik vezérőrnagy közvetlen parancsnoksága alá került.

Az osztág azt a feladatot kapta, hogy számolja fel a szétvert lázadó bandák maradványait, kobozza el és gyűjtse be a fegyvereket és a lőszereket, szervezzen katonai parancsnokságokat, nyújtson segítséget a helyi hatalmi szervek és a kerületi rendőrőrsök újjászervezésében a XVII., XVIII., XIX., XX. és XXI. kerületekben.

A kitűzött feladatok végrehajtása során az osztág a következőket végezte el:

1956. november 10.

14 óra 30 perckor az 5. csapat egy különítménye Jemeljanov főhadnagy parancsnoksága alatt Kőszegre ment, mely település Bécstől délre 90 km-re található, hogy végrehajtsa a Szerov hadseregtábornoktól kapott külön parancsot.

19 óra 40 perckor a 6. század, összesen 65 fő, a hozzá rendelt harcokszíró századdal együtt Csernosejev százados parancsnoksága alatt Vecsésre ment, hogy védje a Szovjetunióból érkező vasúti szerelvényeket.

A 4. század 3. szakasza Litvinyenko főhadnagy parancsnoksága alatt Szerov hadseregtábornok személyes parancsát hajtotta végre.

Az 1. század 1. szakasza Larcsenko hadnagy parancsnoksága alatt 23 óra 30 perckor Sós ezredes, Budapest rendőrfőkapitánya rendelkezésére lett bocsátva, hogy operatív feladatokat hajtson végre.

1956. november 11.

Budapest XVII., XVIII., XIX., XX. és XXI. kerületében a katonai parancsnokságok létrehozására, az ellenforradalmi nyomdák lefoglalására, a helyi hatalmi szervek, körzeti rendőrőrsök újjászervezéséhez segítségnyújtásra, a lázadók fogságába került szovjet katonák kiszabadítása érdekében 4 órakor ki lett küldve:

– A XVII. kerületbe – az 1. század 2. szakasza, 22 fő, parancsnok Csuglin őrnagy. Elkoboztak és begyűjtöttek 28 géppisztolyt, 119 puskát és különféle lőszerket.

– A XVIII. kerületbe az 2. század 3. szakasza, 20 fő, parancsnok Nyikitko őrnagy. Elkoboztak és begyűjtöttek 20 géppisztolyt, 120 puskát, 3 géppuskát, 20 gránátot és különféle lőszerket.

– A XIX. kerületbe a 2. század 1. és 2. szakasza, 55 fő, parancsnok Petrov százados. Elkoboztak és begyűjtöttek 10 géppisztolyt, 9 karabélyt, a Vörösmarty utca 6. szám alatt lefoglaltak egy ellenforradalmi nyomdát.

– A XX. kerületbe a 3. század, parancsnok Makszimenko őrnagy. Elkoboztak és begyűjtöttek 1 rakétavetőt, 3 különböző kaliberű löveget, 926 géppisztolyt, 1428 puskát és karabélyt, 206 gránátot, 156 gyújtópalackot, 144 lövedéket, 6 gépkocsit, 3 géppuskát, néhány kilogramm robbanószert és több mint 25 000 töltényt. A Török Flóris utca 74. szám alatti Kossuth mozi pincéjéből kiszabadították a szovjet hadsereg őrnagyát és 6 katonáját, akiket november 5–6-án ejtettek fogva a lázadók.

A bujdosó banditák felkutatása során a gimnázium épületében Vitalij Csernyikin, a 3. század katonája felfedezett néhány kilogramm robbanószert és a hozzá tartozó detonátort, amivel a gimnázium épületét akarták levegőbe repíteni. A robbanószert sikerült hatástalanítani.

– A XXI. kerületbe a 2. század 3. szakasza, 22 fő, parancsnok Kiszeljov őrnagy. Elkoboztak 7 géppisztolyt, 12 karabélyt, 1 géppuskát. A Duna utca 49. szám alatt lefoglaltak egy nyomdát, mely korábban a lázadók kezén volt.

Minden felsorolt kerületben megalakultak a katonai parancsnokságok, újjászerveződtek a rendőrök és segítséget nyújtottunk a helyi hatalmi szervek újjászervezésében.

10 óra 30 perckor a 6. század a vecsési vasúti szerelvények őrzését átadta a szovjet hadsereg alakulatainak, és a budapesti repülőteret vette őrzete alá.

13 óra 50 perckor az 5. század két különítménye, egyenként 12 fő, Szerov hadseregtábornok külön parancsát teljesítette: Gilmatgyinov főhadnagy különítménye Hegyeshalomban (Pozsonytól 30 km-re délre), Nagajcev hadnagy különítménye Sopronban (Bécsről 60 km-re délkeletre).

15 órától 19 óráig a 4. század 1. szakasza, 20 fő, Zorin alezredes parancsnoksága alatt, a Duna Szállodát ellenőrizte, egy ellenforradalmi rádióállomást kerestek. A szálloda helyiségeit átvizsgálták, kivéve azokat a szobákat, ahol külföldi újságírók laktak. A rádióállomást nem sikerült megtalálni.

1956. november 12.

6 órától az 1. század 3. szakasza Kuzmin százados parancsnoksága alatt azokat a banditákat kereste, akik a budapesti katonai városparancsnokságtól kapott információk szerint a gabonaraktárban rejtőztek. A gabonaraktárt átvizsgálták, a banditákat nem találták, erre Kuzmin százados az épület védelmét a rendőrségre bízta és csapatával visszatért az állomáshelyére.

Az 1. század 1. szakasza Larcsenko hadnagy parancsnoksága alatt a rendőr- főkapitányság információi alapján:

– 0 óra 30 perckor Kuc őrmester parancsnoksága alatt elfogott két fegyverzett fosztogatót, akiket egy bolt kirablása közben értek tetten. A tettesektől a helyszínen elkoboztak egy pisztolyt és egy rugós kést. Az elfogott személyeket a rendőr-főkapitányságra vitték.

– Szokolov tizedes operatív különítménye átvizsgált egy olyan épületet, ahol rendőrségi adatok szerint fegyveres banditák bujkáltak. A banditákat nem találták az épületben. Találtak viszont egy láda lőszert, amit elkoboztak.

A 4. század, a 3. szakasz nélkül, két tankkal, Zorin alezredes parancsnoksága alatt 6 órától 13 óráig módszeresen kutattott fegyveres banditák után, akik a rendőrség adatai szerint a csillebérci úttörőtábor területén és Rákosi volt nyaralójában (XII. kerület) bujkáltak. A kutatás nem járt eredménnyel.

1956. november 13.

Az 1. század 1. szakasza Larcsenko hadnagy parancsnoksága alatt a rendőr-főkapitányságtól kapott információk alapján a Honvéd utca 10. szám alatt elfogott két diákot, és lefoglalta a náluk levő írógépet, amelyen ellenforradalmi rölapokat gépeltek. Az elfogott személyektől elkoboztak egy írógépet, néhány rölapot és nagy mennyiségű papírt.

Ugyanennek a századnak az állománya járőrözés közben összeszedett és a rendőrségen leadott nagy mennyiségű ellenforradalmi rölapot, melyek a város utcáin voltak kiragasztva.

A Szuzdalev tizedes parancsnoksága alatt álló operatív különítmény a város egyik utcájában felfedezett egy kirabolt üzletet. Összeszedték a megmaradt árut, és leadták a rendőr-főkapitányságon.

A technikai berendezések őrzésére és az ellenséges rádióállomásokkal kapcsolatos adatok ellenőrzésére a 4. századtól ki lett küldve két, egyenként 14 tagú különítmény, valamint négy, egyenként 2 fős különítmény.

A rendőr-főkapitányságtól kapott információk ellenőrzésére, miszerint a Megyeri úti és a Kerepesi úti temetőben, valamint a Kisfaludy u. 28/B alatti ház picéjében banditák rejtőzködnek, 1956. november 13-án 14 óra 30 perckor a helyszínre ki lett küldve a 2. és a 3. század tankkal, Makszimenko őrnagy parancsnoksága alatt, és az 1. század két szakasza, Kuzmin százados parancsnoksága alatt.

A kutatás nem járt eredménnyel. A Megyeri úti temetőben találtak egy géppisztolyt.

Az 1956. november 10. és 13. közötti időszakban a különítmény alegységei elkoboztak és összegyűjtöttek 1 rakétavetőt, 4 különböző kaliberű löveget, 7 géppuskát, 990 géppisztolyt, 1705 karabélyt és puskát, 460 gránátot, több mint 32 ezer lőszer, 144 lövedéket, 156 gyújtópalackot, néhány kilogramm robbanóanyagot és 6 gépkocsit, köztük 1 benzines tartálykocsit.

A november 14-i állapot szerint három, egyenként 12 fős különítmény (5. század) Szerov hadseregtábornok külön parancsait teljesíti Kőszegen, Hegyeshalmon és Sopronban.

A 4. század 3. szakasza Litvinyeko főhadnagy parancsnoksága alatt továbbra is Szerov hadseregtábornok külön parancsait teljesíti.

Az 1. század 1. szakasza Larcsenko hadnagy parancsnoksága alatt Sós ezredes rendőrfőkapitány rendelkezése alatt áll.

A 4. század két szakasza, összesen 36 fő, a KGB technikai felszerelését őrzi.

A 6. század továbbra is a budapesti repülőteret védi.

*Prjaha alezredes,
a 12. gépesített lövészezred törzsparancsnoka*

13.

*Az 1. sz. kárpátaljai belügyi börtönben [Ungváron] fogva tartott személyek
(50 kiskorú és 1 nagykorú) névsora – 1956. november 14.*

NÉVSOR²³

Az 1. sz. kárpátaljai belügyi börtönben fogva tartott kiskorúak (51 fő)

1. БОЗОКИ Ирен Яношевна [Bozóki Irén, apja neve János], szül. 1939. 08. 01.
2. ЗАЯЦ Анна Тамошовна [Zajác Anna, apja neve Tamás], szül. 1939.
3. БУТИ Мария Йожефовна [Butti Mária, apja neve József], szül. 1940.
4. КАТАНА Терез Имревна [Katona Teréz, apja neve Imre], szül. 1942.
5. МИШКОВИЧ Вильма Йонашевна [Miskovics Vilma, apja neve Jónás], szül. 1940.
6. САБО Этелла Йожефовна [Szabó Etelka, apja neve József], szül. 1939.
7. ХЕНИГШЛЕГ Мариет Карольовна [Hemigslet Margit, apja neve Károly], szül. 1940.
8. ШИПОШ Ирен Шандоровна [Sipos Irén, apja neve Sándor], szül. 1939.
9. ЯКОБ Розалия б[ез] о[тчества] [Jakab Rozália, apai név nélkül], szül. 1939.
10. БЕК Имре Шандорович [Bek Imre, apja neve Sándor], szül. 1939.
11. БЕРТОК Варга Габор Йожефович [Bertók Varga Gábor, apja neve József], szül. 1941.
12. БИРО Иштван Иштванович [Bíró István, apja neve István], szül. 1939.
13. БОЛХОШИ Йожеф Иштванович [Bolhási József, apja neve István], szül. 1940.
14. ВАГНЕР Лайош Лайошевич [Wagner Lajos, apja neve Lajos], szül. 1941.
15. ВАНДЕР Белла Ференцевич [Vándor Béla, apja neve Ferenc], szül. 1941.
16. ВАРГА Тибор Лайошевич [Varga Tibor, apja neve Lajos], szül. 1943.
17. ГАРШАНИ Янош Менъгиртович [Harsányi János, apja neve Menyhért], szül. 1940.

²³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 5–7. ff. Eredeti. Gépirat.

18. ГРОМАН Ионаш Иштванович [Gróman Jónás, apja neve István], szül. 1940.
19. ДБЕРЕ Ференц Лёринцевич [Gyüre Ferenc, apja neve Lőrinc], szül. 1939.
20. ЭГРИ Валлер Каройевич [Egri Valér, apja neve Károly], szül. 1939.
21. ИЛЛИШ Шандор Анталович [Illés Sándor, apja neve Antal], szül. 1940.
22. ИОНКОВ Ласло Михайлович [Jankó (Lankov?) László, apja neve Mihály], szül. 1942.
23. КЛАРИК Карой Каройевич [Klárík Károly, apja neve Károly], szül. 1939.
24. КОВАЧ Кароль Йожефович [Kovács Károly, apja neve József], szül. 1941.
25. МОЛДАВАНИ Йожеф Ференцович [Moldoványi József, apja neve Ferenc], szül. 1940.
26. Че-НАДЬ Шандор Шандорович [Cseh-Nagy Sándor, apja neve Sándor], szül. 1940.
27. НОБИС Йожеф Йожефович [Nobisz József, apja neve József], szül. 1940.
28. ОНОДИ Ференц Ференцович [Ónodi Ferenc, apja neve Ferenc], szül. 1940.
29. ОСЛАИ Ласло Ференцович [Oszlai László, apja neve Ferenc], szül. 1939.
30. ПАНЦИЛ Бейла Бейлович [Pánczél Béla, apja neve Béla], szül. 1939.
31. САБАДИ Иштван Иштванович [Szabadi István, apja neve István], szül. 1939.
32. САБО Бейла б[ез] о[т]чества [Szabó Béla, apai név nélkül], szül. 1939.
33. СОМБАТ Дёрдь Йожефович [Szombat György, apja neve József], szül. 1939.
34. ТАРЬЯН Эмил Силвесторович [Tarján Emil, apja neve Szilveszter], szül. 1940.
35. ТОРЬЯН Сильвестр Сильвесторович [Tarján Szilveszter, apja neve Szilveszter], szül. 1942.
36. ТОТ Йожеф Йожефович [Tóth József, apja neve József], szül. 1940.
37. ТОТ Ференц Петрович [Tóth Ferenc, apja neve Péter], szül. 1939.
38. ФАЗЕКОШ Деже Андрашович [Fazekas Dezső, apja neve András], szül. 1939.
39. ФАРКАШ Шандор Шандорович [Farkas Sándor, apja neve Sándor], szül. 1939.
40. ФОГАШИ Дюла Дюлавич [Fogasi (Fogarasi?) Gyula, apja neve Gyula], szül. 1941.
41. ФЮЛЁН Янош Яношевич [Fülöp János, apja neve János], szül. 1941.
42. ХАЙДА Лайош Лайшович [Gajda (Hajdú) Lajos, apja neve Lajos], szül. 1940.
43. ХОРВАТ Ласло Иштванович [Horváth László, apja neve István], szül. 1940.
44. ХУТАШ Петр Петрович [Hutás Péter, apja neve Péter], szül. 1939.
45. ЦИБУЯ Иштван Шандорович [Czibulya István, apja neve Sándor], szül. 1942.
46. ЧЕНДЕШ Балож Баложевич [Csendes Balázs, apja neve Balázs], szül. 1941.
47. ШЕБЕШТЬЕН Йожеф Йожефович [Sebestyén József, apja neve József], szül. 1939.
48. ЮХАС Йожеф Яношевич [Juhász József, apja neve János], szül. 1939.
49. ЯНЕГА Михай Михайлович [Janeg(h)a Mihály, apja neve Mihály], szül. 1939.
50. ЯРВАШ Андрош Яношевич [Járvás András, apja neve János], szül. 1940.
51. БАЛАЖИ-КИШ Эржибет [Balassa Istvánné, Kis Erzsébet], szül. 1933.

Pecsét

Az Ukrán SZSZK Minisztertanácsa alá rendelt Kárpátontúli területi KGB Főosztály vezetője

(Boriszov) alezredes

1956. november 17.

Ungvár

A dokumentum utolsó lapján Boriszov alezredesnek, az Ukrán SZSZK Minisztertanácsa alá rendelt Kárpátontúli területi KGB Főosztály vezetőjének aláírása alatt a következő megjegyzés szerepel: 1. „A névsor 1 példányát megkaptam. Főhadnagy. 1956. 11. 17.” Olvashatatlan aláírás. 2. „A névsorban szereplő magyar állampolgárokat átvettem. Marejcsev százados, a KGB különleges osztályának operatív főmegbízottja.” Az aláírás mellett pecsét is szerepel.

*Dudorov, a Szovjetunió belügyminiszterének jelentése az SZKP Központi Bizottságának –
1956. november 16.*

Szovjet Belügyminisztérium
1956. november 16.

Különleges gyűjtő
Szigorúan titkos

Az SZKP Központi Bizottságának²⁴

Mellékelten megküldöm M. N. Holodkov elvtárs, belügyminiszter-helyettes jelentését, aki november 7-től 13-ig Uzsgorodban [Ungvár] tartózkodott, ahol a magyar ellenforradalmi felkelés letartóztatott és a szovjet hadsereg egységei által odaszállított résztvevőinek fogadásával és elhelyezésével foglalkozott.

Melléklet: 8 oldal

*A Szovjetunió belügyminisztere
Dudorov*

[MELLÉKLETEK]

[1. számú melléklet]

Szigorúan titkos

A Szovjetunió Belügyminiszterének
M. D. Dudorov elvtársnak

Jelentem, hogy utasítására a Belügyminisztérium munkatársainak egy csoportjával és Berezin ezredessel, a szovjet honvédelmi minisztérium képviselőjével november 6-án Munkacsevóba [Munkács] érkeztem, ahol felvettem a kapcsolatot Komarov vezérezredes elvtárssal, a szovjet csapatok parancsnokságának képviselőjével, akivel megállapodtunk a magyarországi ellenforradalmi megmozdulásban részt vevő, a szovjet hadsereg egységei által letartóztatott személyek fogadási rendjéről és helyzetéről. Úgy döntöttünk, hogy a szovjet hadsereg egységei valamennyi letartóztatottat az uzsgorodi börtönbe szállítják.

Folyó év november 7-én K-vonalon folytatott beszélgetésünk során I. A. Szerov elvtárs tájékoztott, hogy a letartóztatottak száma 4-5 ezer fő. Ezt követően az Ukrán SZSZK Belügyminisztériumának képviselőjével közösen úgy döntöttem, hogy a foglyokat az uzsgorodi börtönön kívül Sztrij, Drogobics, Csernovci és Sztanyiszlav város börtöneiben kell elhelyezni.

A foglyok november 8-án érkeztek az uzsgorodi börtönbe. Ezen a napon Debrecenből és Miskolcra 22 fő jött.

1956. november 15-én az uzsgorodi börtönben 846 fogoly volt [a dőlt betűs számok kézzel írva!] (köztük 23 nő), akik közül 463 főt további fogva tartás céljából Sztrij város és a drogobicsi terület börtöneibe szállítottunk. A további foglyszállítmányokat a sztanyiszlavi, csernovci és drogobicsi városi börtönökben fogjuk elhelyezni.

A letartóztatottakat a nyomozati szakaszban lévő foglyokra vonatkozó szabályok szerint kezeljük.

A foglyok többsége Budapest környékéről (548 fő), Vesztpremből [sic!] (90 fő), Kaposvariból [sic!] (45 fő), Szambatelről [sic!] (55 fő) és Miskolcra (20 fő) érkezett.²⁵

A beérkezett foglyok között jelentős számban vannak a Magyar Dolgozók Pártjának tagjai, valamint 68 1939–1942 között született kiskorú, köztük 9 kislány. A letartóztatottak fogadásakor semmilyen rendkívüli esemény nem történt.

Meg kell említenem, hogy a foglyok jelentős részére vonatkozóan nincsenek megfelelően kitöltött dokumentumaink. A rendelkezésre álló anyagok alapvetően a helyi magyar hatóságok, a szovjet hadsereg elhárító szervei, a katonák jelentései, illetve a letartóztatottak bemondása alapján készített listák.

²⁴ *Hiányzó lapok...* 45. dokumentum 154–160. p. Eredeti (a *Hiányzó lapok...*-ből vett) megjegyzés: Letartóztatott magyar tisztek levele. A levél rendkívül hibás oroszszággal íródott.

²⁵ A sorolt városok nevei helyesen: Veszprém, Kaposvár és Szombathely

Sok fogoly kérdezte, miért vannak ők, magyar állampolgárok a Szovjetunió területén? Kijelentették, hogy sem a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, sem a szovjet csapatok ellen nem léptek fel.

A magyar hadsereg két katonája, Szepesi Migál [Mihály] és Szőlősi László levélben fordultak hozzánk (a levél másolata mellékelve), melyben hangoztatják, hogy becsületes kommunisták, és igen elkésérik őket az, hogy ilyen Magyarország számára súlyos időben nem lehetnek aktív harcosai Kádár János kormányának.

Víg[h] György, a magyar hadsereg Miskolcra ideszállított hadnagya kijelentette, hogy nem vett részt a felkelésben. A magyar hadsereg egyik egységénél egészen letartóztatásáig tolmácsként szolgált, a parancsnokság utasítására tartotta a kapcsolatot a szovjet hadsereg parancsnokságával, és elősegítette a szovjet egységek Miskolc területén történő előrejutását. Azt mondta, a vele egy cellában lévő többi letartóztatott magyar, többek között Földvári Rudolf, az MDP KV tagja, parlamenti képviselő, az MDP Borsod megyei bizottságának titkára Kádár János hívei, a Szovjetunió barátai, letartóztatásuk tévedésből történt, s szilárdan meg vannak győződve arról, hogy ügyüket a szovjet elvtársak gondosan kivizsgálják, őket pedig rehabilitálni fogják. (Földvári [Földvári] Rudolfot I. A. Szerov elvtárs utasításának megfelelően Debrecenbe küldtük.)

A Szolnokról az uzsgorodi börtönbe szállítottak között volt a szolnoki városi kórház főorvosa, Sebik Andros [Sebők] András, akit (a kísérőirat szerint) mint a felkelés aktív résztvevőjét tartóztatták le, mivel a felkelők gyűlésén arra szólította fel a jelenlévőket, hogy az USA-hoz és az ENSZ-hez forduljanak segítségért.

A velünk folytatott beszélgetésen megerősítette, hogy valóban felszólalt a gyűlésen, ám kijelentette, hogy ezzel egyetlen célja volt: meg akarta akadályozni a város főterén összegyűlt hatalmas, izgatott néptömeget, hogy fegyverrel forduljon a szovjet hadsereg egységei ellen, amelyek bekerítették és lefegyverezték a városban lévő magyar katonai egységet.

1956. november 13-án Sebik Androst szabadon engedték, és Magyarországra küldték.

Más foglyok is ártatlanságukat hangoztatták, és kérték ügyük mielőbbi kivizsgálását.

A foglyokkal folytatott beszélgetésekből, valamint abból a tényből, hogy többüknél hiányoznak a letartóztatásukkor készült megfelelő dokumentumok, sőt némelyek még a listákon sem szerepelnek, látható, hogy a szovjet hadsereg egységeinek a lázadók felkutatását és letartóztatását célzó hadműveleteiben igen nehéz és bonyolult körülmények közepette kell dolgozniuk.

Ezt bizonyítják a foglyokat Uzsgorodba szállító szovjet tisztak elbeszélései is.

Zligosztyev elhárító százados, aki Debrecenből és Miskolcra kísért letartóztatott foglyokat, elmondta, hogy amikor ő személyesen vett részt a lázadók letartóztatásában, sok faluban olyan helyzettel találkozott, hogy a településeken nem működtek a hatósági szervek, nem volt kitől megtudni, hogy a helyi lakosok közül ki vett részt az ellenforradalmi eseményekben.

Mindezek alapján, valamint figyelembe véve, hogy a letartóztatottak között 14–17 éves kamaszok, közöttük lányok is vannak, feltételezhető, hogy a letartóztatások egy része nem volt megalapozott.

Szükségesnek látszik, hogy a letartóztatott magyar állampolgárok fogva tartásának helyeire sürgősen felelős és hozzáértő munkatársakat (esetleg magyarokat is) küldjenek, akik gyorsan tisztázzák a börtönben lévők ügyeit, és szabadon engednék az alaptalanul fogva tartottakat.

Erre annál is inkább szükség van, mivel Brovkin elvtárs, az Ukrán SZSZK belügyminisztere november 15-én önnek küldött távirati jelentéséből kitűnik, a foglyok követelik ügyük gyorsított kivizsgálását, elégedetlenek fogva tartásuk miatt, ugyanakkor a nyomozással a KGB és az ügyészség szerveinek mindössze 8 nyomozója foglalkozik.

Számos fogoly fordult hozzánk és a börtönparancsnoksághoz azzal a kéréssel, hogy értesítsük hozzátartozóikat sorsukról, közöljük velük, hogy életben vannak, mivel a foglyok nyilatkozatai szerint letartóztatásukkor a lakosság között olyan híresztelések terjedtek el, hogy a letartóztatottakat Szibériába szállítják, vagy agyonlövik.

A foglyok kéri, engedélyezzük nekik az újságolvasást és rádióhallgatást. Néhányan elégedetlenek az étkeztetéssel.

A helyszínen utasítást adtam, hogy a foglyokat a 2-es számú étkezési norma szerint lássák el mint ideiglenesen fogva tartottakat, adjanak nekik cigarettát, továbbá napi árfolyamon váltsák be a tőlük elkobzott forintokat szovjet bankjegyekre, tegyék lehetővé, hogy a börtönkantinban megvásárolhassák a legszükségesebb személyes dolgokat (szappant, fogkefét, fogport stb.) Ugyanakkor célszerűnek tartanám:

1. Megengedni, hogy a foglyok olvassák a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány szervei által ellenőrzött újságokat. Ezzel kapcsolatban meg kell szervezni az ilyen újságok börtönbe juttatását, a Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok parancsnokságán keresztül.

2. Javaslattal kell tenni a magyar kormánynak, hogy a magyar hatóságok közöljék a foglyok hozzátartozóival, hogy őket a magyar hatóságok tartóztatták le, és egészségesek. (Tartózkodási helyükről nem kell felvilágosítást adni.)
3. A szabadon engedett, hazájukba visszatérő magyar állampolgárokat a belügyi szervek szállítsák Csap állomásra, ahol adják át őket a magyar hatóságok képviselőinek. Ezzel kapcsolatban kötelezni kell a Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok parancsnokságát, hogy beszélje meg a Magyar Köztársaság kormányával, hogyan fogadják ezen személyeket a magyar hatóságok Csapon, és hogyan juttatják el őket rendeltetési helyükre.

1956. november 15.

Holodkov

[2. számú melléklet]

Tisztelt Parancsnok Elvtárs!

Ne haragudjon, hogy zavarom, de ehhez a módszerhez vagyunk kénytelenek folyamodni, mivel bennünket minden kihallgatás nélkül azonosítottak a bűnösökkel, és immáron negyedik napja úgy bánnak velünk, mint fasisztákkal.

A legszörnyűbb az, hogy ezekkel a sötét alakokkal együtt tartanak fogva bennünket, kommunista tiszteteket, és kénytelenek vagyunk hallgatni különböző mocskos tartalmú elbeszéléseiket, amelyek viccek formájában az ellenforradalom „dicsőséges napjairól” szólnak, valamint arról, hogy „hogyan szabadítják meg őket a jenki”. Rendkívül érdekes és megdöbbentő a számunkra – még inkább erősen nyugtalanít bennünket –, hogy mi, akik a munkásmozgalomban végzett tevékenységünk során, különösen pedig az országunkban bekövetkezett ellenforradalmi lázadás idején habozás nélkül küzdöttünk a proletáriátus diktatúrájának, a kommunizmus eszméinek a tisztaságáért, a szovjet nép és az egész szovjet társadalom erkölcsi tisztaságának biztosításáért, épp a szovjet hatóságok tettek ki bennünket, kommunistákat ilyen érthetetlen nyomozásnak.

Az, hogy a szovjet elvtársak bizalmatlanok, számunkra természetes, ám bízunk benne, ők maguk sem hisznek abban, hogy Budapesten a tragikus események után nincs már becsületes ember és kommunista. Sajnos a velünk való bánásmód, amely budapesti letartóztatásunk óta nyomon kísért bennünket, felületesen szemlélve azt mutatja, hogy a valóságban teljesen mindegy, hogy kit, melyik utcán és mikor fognak el, az már közömbös, hogy részt vett-e az ellenforradalmi lázadásban. Sorstársaimmal együtt – akik a felszabadulás óta a Magyar Néphadsereg egyszerű munkásaiból lett politikai tisztjei – az ellenforradalmi lázadás első percétől szavainkkal és tetteinkkel a proletárdiktatúra megmentéséért harcoltunk, ott, ahol a legnagyobb szükség volt ránk, ahol erre lehetőségeink és körülményeink voltak.

Azt, hogy az ellenforradalom ellen küzdöttünk, a fentiekén kívül számos élő kommunista tanúsíthatja, akiket velünk együtt kegyetlenül üldözött az ellenforradalom.

Helyzetünk tisztázását nem csupán egyszerű emberi önszeretetből és humanitásból kérjük, hanem azért is, mert úgy véljük, hogy mint Kádár elvtárs mondta legutóbbi rádióbeszédében, most igen nagy szükség van országunk minden kommunistájára.

Mi, akik meglehetősen felelősségteljes politikai tisztí posztot töltöttünk be, különösen szeretnénk, ha mihamarabb tisztáznánk helyzetünket, figyelembe véve, hogy a mi munkánk most kezdődik, mivel a rend december 1-jén helyre fog állni.

Ezenkívül az sem közömbös a számunkra, hogy családunk súlyos lelki gyötrelmet él át, mivel mindeközül, ahol rólunk érdeklődnek, azt az egyforma választ kapják, hogy nem tudnak rólunk semmit, minek következtében a legszörnyűbbre gondolnak, vagyis arra, hogy az ellenforradalmi banditák agyonlőtték bennünket.

Mint már fentebb említettem, meggyőződhet ártatlanságunkról, ám mégis megemlítek a számos bizonyíték közül egyet. Arra, hogy milyen tendenciózássá vált a kommunistákkal szembeni ellenségeskedés az ellenforradalom utolsó napjaiban, világos például szolgálhat az, hogy feleségemet, aki a Corvin Nyomdában dolgozott mint gazdasági vezető, azért, mivel kommunista volt, a férje pedig politikai tiszt, kirúgták. Bennünket az elmúlt hét hétfőjén többek között azért akartak agyonlőni, mert felfedezték

katonakönyvünkben, hogy a politikai tisztek közé tartozunk. Ebben csak a szovjet katonák gyors előrenyomulása zavarta meg őket, akik pánikot keltettek soraikban, így mi el tudtunk szökní.

Parancsnok elvtárs, reméljük, hogy ön személyesen fogad és meghallgat bennünket, és kijavítja e nagy hibát, melynek áldozatai vagyunk.

1956. 11. 11.

Tisztelettel Szepesi Mihály nd, Szőlősi László nd

Fordította: *Gajdos*

15.

I. A. Szerov jelentése az SZKP Központi Bizottságának – 1956. november 19.

Az SZKP Központi Bizottságának²⁶
Hruscsov elvtársnak
[Részletek]

Az állambiztonsági szervek Magyarország területén végzett munkájáról jelentem:

1. Az utóbbi napokban az állambiztonsági szervek 1278 főt vettek őrizetbe, közülük 102-öt letartóztattak. Elkoboztunk 293 géppuskát, 33 445 lőfegyvert (puskákat, karabélyokat, géppisztolyokat és pisztolyokat), valamint 57 500 gránátot.

A hadművelet ideje alatt 4700 főt vettünk őrizetbe, közülük 1400-at letartóztattunk. 860 főt szállítottunk Uzsgorodba és Sztrijbe, ahol fogva tartjuk őket. Eddig összesen 1228 géppuskát, 178 660 lőfegyvert (puskákat, karabélyokat, géppisztolyokat és pisztolyokat), valamint 63 460 gránátot koboztunk el.

Az őrizetbe vettek és letartóztatottak útnak indítása során az első napokban előfordultak olyan esetek, amikor a katonai egységek parancsnokai a Különleges Ügyosztályon és az állambiztonsági szervek képviselőin kívül önállóan indítottak útnak őrizetbe vettek Csap állomásra, a Belügyminisztérium táborai pedig a velünk való egyeztetés nélkül, a szóban forgó személyek nyomozati anyagai nélkül vették át őket. Így az uzsgorodi gyűjtőtábor parancsnoka vette át azt a 68 ipari tanulót, akiket az egyik Budapesten állomásozó hadosztály parancsnoka indított útnak. I. Sz. Konyev elvtárs utasítására a serdülők e csoportját visszavitték Budapestre, és szabadon engedték.

I. Sz. Konyev elvtárral közösen tanulmányoztuk Holodkov elvtárs, belügyi munkatárs [sic!] feljegyzését, aki néhány napig Uzsgorodban tartózkodott, és felhívta a figyelmet arra, hogy Uzsgorodban számos olyan személy van, akit megalapozatlanul tartóztattak le. Példaként említette Földvári Rudolfot, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Bizottságának a tagját, parlamenti képviselőt, a miskolci megyei pártbizottság első titkárát. Földvári Rudolf a felkelés idején egy úgynevezett forradalmi bizottságot vezetett, és ellenséges propagandát folytatott a Szovjetunióval szemben, a rádióban a felkelők ellenforradalmi tetteit igazoló beszédet mondott. Földvári tevékenysége idején a szervek 64 kommunistát tartóztattak le, 8 főt pedig a tömeg meglincselt. Földvári más képviselőkkel együtt rádió- és repülőgép-kapcsolatot szervezett Ausztriával és Nyugat-Németországgal, és kérte az Egyesült Nemzetek Szervezete csapatainak bejövetelét.

A Kádár-kormány megalakulása után Földvári nem ismerte el ezt a kormányt, kijelentette, hogy aki Kádárt elismeri, azt ellenforradalmárnak fogják tekinteni. Ily módon látható, hogy letartóztatásának kellő alapja volt.

A napokban Kádár elvtárs fölvetette Földvári szabadon engedésének lehetőségét. Amikor közöltük vele, hogy milyen bűnöket követett el Földvári, Kádár elvtárs egyetértett azzal, hogy Földvári képes erre, ugyanakkor hozzátette, hogy ez egy ilyen ember, aki aktívan szolgál bármely hatalmat, és amennyiben most szabadon engedjük, aktívan fog tevékenykedni kormányunk érdekében. Úgy döntöttünk, hogy Földvárit szabadlábba helyezzük.

A Holodkov elvtárs feljegyzésében Sebik [Sebők] Andrással, a városi kórház letartóztatott főorvosával kapcsolatban említett példa sem felel meg a valóságnak.

²⁶ *Hiányzó lapok...* 45. dokumentum, 161–164. p.

A nyomozati munka gyakorlata azt mutatja, hogy jelenleg a letartóztatottak aktív ellenségek és szervezők, makacskodnak, nem ismerik el bűnüket. A letartóztatottak közül még azok is tagadják bűnösségüket, akiket a bűntény helyszínén fegyverrel a kezükben tartóztattunk le. Ezzel magyarázhatók a letartóztatottak ártatlanságát bizonygató kijelentések, amelyek Holodkov elvtárs belügyi munkatárs feljegyzésében vannak kifejtve.

Megszerveztük az uzsgorodi és sztriji börtönben fogva tartott letartóztatottak újbóli ellenőrzését és ügyszerűségeik összeállítását. E célból a KGB nyomozati csoportfőnökségről két csoport tapasztalt nyomozót küldtünk a helyszínre. [...]

A továbbiakat jelenteni fogom.

I. Szerov

(K-vonalon vettük)

56. 11. 19.

16.

Barisev alezredes, a 2. gépesített hadosztály különleges ügyosztálya vezetőjének jelentése a hadosztály 1956. november 20-i és 21-i eseményeiről Szmirnov ezredes, a Különleges Hadtest különleges ügyosztályának vezetője számára²⁷

1956. november 21.

Szigorúan titkos

M. Szmirnov ezredesnek,
a 25573-as tábori posta számú katonai alakulat
KGB-ügyosztálya vezetőjének

Jelentés (az 1956. november 20-i és 21-i eseményekről)

1956. november 20–21. folyamán az 54748-as tábori posta számú katonai alakulat KGB-ügyosztályának operatív állománya, valamint a kiszolgáló alakulatok védték Budapest legfontosabb objektumait, és részt vettek a rendteremtésben.

Az operatív állomány megkülönböztetett figyelmet fordított arra, hogy kiszűrje a kiszolgáló alakulatok soraiból az ellenséges hangulatot, és megszervezze az alakulatokban az ügynöki-operatív munkát.

Ennek eredményeképpen [...] az operatív munkatársak a tisztekkel, az altisztekkel és a sorkatonákkal folytatott beszélgetések során olyan információkhoz jutottak, miszerint a tisztek elégedetlenek azzal, hogy bizonytalankodás tapasztalható a feladatok meghatározásában.

Így például Mihonykov százados, a 407. tüzér ezred törzskarának helyettes vezetője 1956. november 20-án kijelentette:

„Ma valamennyien készek vagyunk arra, hogy akár Magadánba, akár Kuskába menjünk – csak visszatérhessünk a szülőföldünkre; az itteni embereket, a történet után, megutáltuk.”

[...] Kirilenko főhadnagy és Szeruhov törzsrőmester, az önálló vegyi század megbízott vezetője többször beszéltek bajtársaik előtt arról, hogy a magyarokon meg kell bosszulni a gáztetteket, amelyeket a szovjet katonákkal szemben elkövettek.

Szerukov²⁸ parancsnok önkényesen igyekezett elfogni azt a magyart, aki megszervezte a jászberényi szovjet emlékmű lerombolását. Amikor ez a magyar elszökött Szerukovtól, és befutott egy lakóházba, Szerukov a pisztolyával többször belőtt a ház ablakain.

A sorkatonák és az altisztek zöme azon a véleményen van, hogy kemény kézzel kell bánni a magyarországi lázadás résztvevőivel. Sok katona gondolja azt, hogy Magyarországot be kell telepíteni oroszokkal, és minden fasisztát és szimpatizánst el kell vinni Szibériába.

A különböző rangú tisztek gyakran beszélgetnek a Magyarországon bekövetkezett események okairól. Ezekről a kérdésekről főként a főtisztek beszélgetnek, nem zavartatják magukat az operatív tisztek

²⁷ Az 1956-os magyar események... 55. dokumentum, 199–201. p.

²⁸ Nem tudni, hogy azonos-e Szeruhov törzsrőmesterrel.

jelenlététől, nyíltan elmondják a véleményüket. Példának okáért több tiszt is megfogalmazta, hogy ha Sztálin élne, nem hagyta volna, hogy ez megtörténjen. Folyó év november 10-én az operatív munkatársak és néhány más tiszt jelenlétében Kosztyikov alezredes kijelentette, hogy teljes mértékben osztja az SZKP KB határozatát a személyi kultusszal kapcsolatban, ugyanakkor azt gondolja, hogy az lett volna a leghelyesebb, ha ezt csendben léptetik életbe, elkerülve ezzel, hogy káosz alakuljon ki a politikai nézetek tekintetében, különösen a népi demokrácia országaiban.

Tarabanszkij hadnagy, operatív megbízott a jászberényi 31. harcokszíó ezred operatív megbízottja, Novikov százados jelenlétében az ezred tisztjeinek egy része előtt a magyarországi események okairól kezdett beszélgetni, s valamennyien egyetértettek abban, hogy korai volt dönten a sztálini személyi kultusz kérdésében, hogy az SZKP KB ezzel kapcsolatos határozatát el kellett volna titkolni az egyszerű szovjet emberek előtt, különösen a népi demokrácia országaiban.

„Sztálin minden hibája ellenére, ha még élne, úgy a magyarországi és a lengyelországi eseményekre nem került volna sor, ő keményen kézben tartotta ezeket az országokat. A személyi kultusz maradt volna kultusz.”

Olyan információk nem kerültek a birtokunkba, hogy bárki a tiszték közül árulást fontolgatott volna.

Nincsenek adataink arról, hogy folyó év november 20–21-én bármi rendkívüli esemény következett volna be.

A hadosztály alakulatai 1956. november 21. folyamán új állomáshelyet foglaltak el a budapesti katonai körzetekben, azon különítmények és egyes alegységek kivételével, melyek objektumokat őriztek, járőröztek és a kijárási tilalmat felügyelték.

1956. november 21. folyamán befejeződött az előzetes nyomozás Újfalussy Zoltán és Rauch Frigyes ügyében, akik banditacsoportok tagjai voltak. Mindkettejüket börtönbe küldtük Kallisztov elvtárshoz.

Spatov főhadnagy operatív megbízotthoz bejelentés érkezett arról, hogy a XIII. kerületi autóvillamosossági üzemben provokátorok egy csoportja tevékenykedik – a lázadás résztvevője, aki összeállította a kommunisták névsorát, a munkásbizottságtól követelte az elszigetelésüket, felszólította a munkásokat, hogy ne vegyék fel a munkát, és kompromittálta Kádár kormányát.

A provokátorokat kiszűrjük, és gyűjtjük a leleplező adatokat ellenforradalmi tevékenységükről, majd meghehozzuk a döntést a letartóztatásukról. [...]

*Barisev alezredes,
az 54748-as tábori posta számú katonai alakulat KGB-ügyosztályának vezetője*

17.

Összefoglaló hadijelentés a Szovjetunió Belügyminisztériuma belügyi csapataihoz tartozó 12. gépesített lövészezred 1956. november 9. és 23. közötti tevékenységéről²⁹

1956. november 23.

Titkos

2. sz. példány

Grebennyik vezérőrnagy elvtársnak,
Budapest katonai városparancsnok-helyettesének

Hadijelentés a 12. gépesített lövészezred 1956. november 9. és 23. közötti tevékenységéről

A 12. gépesített lövészezred Szerov hadseregtábornok elvtárs, Lascsenko altábornagy elvtárs és Grebennyik vezérőrnagy elvtárs, a budapesti központi katonai parancsnokság parancsnokhelyettese utasítására 1956. november 9. és 23. között a következő feladatokat látta el:

– 13 akciót hajtott végre, melyek során felkutatták és letartóztatták a lázadókat, és lefegyverezték a lázadás napjaiban létrehozott Nemzetőrséget.

Az akciók során: megöltünk 1 banditát, elfogtunk 11-et, a fogságból kiszabadítottuk a szovjet hadse-

²⁹ Az 1956-os magyar események... 58. dokumentum, 203–204. p.

reg hét katonáját, akik a lázadók fogságába estek, köztük volt I. Barilov őrnagy is a 33. gárdahadosztály 61. osztagából, megakadályoztuk a gimnázium felrobbantását, lefegyvereztük a dorogi és a pilisszentiváni Nemzetőrséget, melyek a lázadás napjaiban alakultak.

Elkobzott fegyverek: különböző kaliberű löveg: 4, rakétavető: 1, különböző kaliberű lövedék: 144, állványos géppuska: 3, golyószóró: 2, géppisztoly: 976, puska és karabély: 981, gyújtópalack: 156, tankelhárító gránát: 200, lőszer: több mint 30 000 db.

– A XVII., XVIII., XIX., XX. és XXI. kerületekben katonai parancsnokságokat hoztunk létre, segítséget nyújtottunk a helyi hatalmi szervek és a rendőrség újjászervezéséhez, foglalkoztunk a fegyverek begyűjtésével és elkobzásával.

– Az ezred alakulatai biztosították a lázadás főkolomposainak és a Nagy Imre volt kormánya tagjainak csekista módszerekkel való elfogását.

Összesen mintegy 50 embert tartóztattunk le, köztük Nagy Imrét is.

– Két különítmény, összesen 26 fő továbbra is Szerov hadseregtábornok elvtárs közvetlen parancsait teljesíti a magyar–osztrák határon.

Az 1. század és a 3. század szakasza, a budapesti rendőr-főkapitányságtól és Iscsenko ezredestől kapott feladat teljesítése során, 71 főt tartóztatott le, köztük az ellenforradalmi lázadás aktív résztvevőit, köztörvényes bűnözőket, a horthysta hadsereg volt tisztjeit, az ellenforradalmi sajtó szerkesztőit és munkatársait.

Közben elkoboztak: 1 löveget, 5 golyószórót, 76 karabélyt, 5 géppisztolyt, 4 pisztolyt, 6 kézigránátot, 1 rádió adó-vevőt, 4 írógépet, 1 sokszorosítót.

Mindközben az ezred alakulatai védtek és kísérték a szállítmányokat, védtek a repülőteret, az NDK, a Román Népköztársaság és India kormánydelegációját, a KGB rádióállomásait, és más egyéb, Szerov hadseregtábornok elvtárstól és a központi katonai városparancsnokságtól kapott feladatokat hajtottak végre.

Össességében 1956. november 9. és 23. között az ezred alakulatai:

– megöltek 1 banditát;

– elfogtak 132 személyt, köztük az ellenforradalmi lázadás főkolomposait, Nagy Imre volt kormányának tagjait, az ellenforradalmi nyomdák munkatársait, banditákat és tolvajokat.

A fenti időszakban összesen elkobzott fegyverek:

– 6 különböző kaliberű löveg,

– 1 rakétavető,

– 1046 géppisztoly,

– 1057 karabély és puska,

– 11 géppuska,

– 7 pisztoly,

– 50 000 lőszer,

– 1 rádió adó-vevő,

– 4 írógép,

– 1 sokszorosító gép.

Az ezred nem szenvedett el veszteséget, és a katonai fegyelem tekintetében súlyos kihágás nem történt.

*Mamonov ezredes,
a 12. gépesített lövészezred parancsnoka
Prjaha alezredes,
az ezred törzsparancsnoka*

*A Szovjetunió Belügyminisztériuma 12. gépesített lövészezrede parancsnokságának
016. sz. hadijelentése az ezred 1956. november 25-i tevékenységéről Lascsenko altábornagy,
a Különleges Hadosztály parancsnoka és Grebennyik vezérőrnagy,
Budapest katonai városparancsnok-helyettese részére³⁰*

Lascsenko altábornagynak,
a Különleges Hadosztály parancsnokának
Grebennyik vezérőrnagynak,
Budapest katonai városparancsnok-helyettesének

016. sz. hadijelentés a 12. gépesített lövészezred tevékenységéről
a 16 órai állapot szerint

1. A helyzet változatlan. A katonai felderítés adatai szerint Pilisvörösvár, Pilisszentiván, Dorog, Bajna és Oroszlány településeken a bányászok nagy része nem vette fel a munkát, nyíltan szovjetellenesek, követelik Nagy Imre szabadon bocsátását, akit véleményük szerint a szovjet katonaság letartóztatott.

2. Az ezred alakulatai továbbra is teljesítik Szerov hadseregtábornoktól és a központi városparancsnokságtól kapott feladatokat, részt vesznek Budapesten a rend fenntartásában.

Az 1. lövészzásad 3. szakasza Icsenko ezredes parancsára 1956. november 24-én Zelenyin főhadnagy parancsnoksága alatt kiküldött egy 13 fős csapatot, akik a bécsi országúton, 50 km-re Budapesttől utolértek és feltartóztattak egy 5 járműből álló gépkocsikonvojt, melyen 92 személy próbált Ausztriába menekülni. A letartóztatottak között voltak professzorok, dékánok, pedagógusok, orvosok, diákok és a horthysta hadsereg volt tisztjei, valamennyien az ellenforradalmi puccs aktív résztvevői. Az elfogott személyektől röpiratokat, különféle iratokat, aranyérméket, fényképezőgépeket, TT pisztolyt koboztak el, melyeket a budapesti Fő utcai börtönbe vittek és adtak le. Az iratok egy részét a letartóztatott személyeknek sikerült megsemmisíteniük.

Az 1. lövészzásad két szakasza a budapesti rendőr-főkapitányságtól kapott feladatokat teljesítette, 1956. november 25-én éjjel 4 operatív különítményt küldött ki.

A Varavin alhadnagy parancsnoksága alatt álló operatív különítmény elfogta a lázadás két résztvevőjét, akiknek a nevét még nem tudjuk. Az elfogott személyeket és a tőlük elkobzott TT pisztolyokat a rendőr-főkapitányságnak adták át.

A 2. lövészzásad 10 óra 30 perctől 11 óra 30 percig Csuglin őrnagy parancsnoksága alatt fegyveres lázadók után kutatott Bajnán, ahol a rendőr-főkapitányság adatai szerint a bányák munkáját szabotáló lázadók irányító központja van.

A kutatás nem vezetett eredményre. Ugyanakkor a helybeli lakosok kihallgatása során kiderült, hogy néhány nappal korábban a felkelők nagy csoportja távozott a magyar–osztrák határ irányába.

A Piliscsabára (Budapesttől 18 km-re északnyugatra) vezető jeges úton Kolobov sorkatona, a Menyikov főhadnagy parancsnoksága alatt álló P7-93-10 rendszámú gépkocsi sofőrje fékezésre kényszerült, aminek következtében a gépkocsi az árokba borult. A baleset során Asztafjev tizedes, a 2. lövészzásad rajparancsnoka, valamint Minyin és Nyikiforov, ugyanennek a századnak a katonái, megsérültek. A sérülteket a szovjet hadsereg 42 655 tábori posta számú katonai alakulata kórházába szállították [...]. Az orvosi vizsgálat után a súlyosan sérült Asztafjev tizedest és Minyin közkatonát visszairányították gyógykezelésre az alakulataikhoz, a közepesen súlyos sérüléseket szenvedett Nyikiforov közkatonát pedig a kórházban kezelik.

A 3. lövészzásad 11 órától 14 óra 30 percig Prjaha alezredes parancsnoksága alatt a központi katonai városparancsnokság utasítására a Parlament körül teljesített szolgálatot, hogy megelőzzék a reakciós elemek esetleges tiltakozó megmozdulását.

A 4. lövészzásad 3. szakasza továbbra is Szerov hadseregtábornok külön parancsait teljesítette.

Az 5. lövészzásad két különítménye, összesen 26 fő Szerov hadseregtábornok parancsára Kőszeg és

³⁰ Az 1956-os magyar események... 66. dokumentum, 228–229. p.

Hegyeshalom településeken kutatja fel és tartóztatja le az ellenforradalmi lázadás résztvevőit, és a határátkelőknél teljesítenek szolgálatot.

A Jemeljanov főhadnagy parancsnoksága alatt álló különítmény 1956. november 24-én Hegyeshalom településen elfogott öt személyt, akik Bécsből érkeztek hamis papírokkal. Megállapítást nyert, hogy nevezett személyek 1947-ben szöktek meg Magyarországról Franciaországba.

Az 5. század többi katonája a KGB rádióállomásait védte.

A 6. lövészszázad harci készségben várt az operatív-harci feladatokra.

3. Az elmúlt 24 órában elfogtuk az ellenforradalmi puccs 94 aktív részvevőjét, valamint 5 olyan személyt, akik korábban szöktek el Magyarországról, és hamis francia papírokkal megkísérelték a visszatérést az országba.

Elkoboztunk fegyvereket: két TT pisztolyt.

*Mamonov ezredes,
a 12. gépesített lövészszázad parancsnoka
Prjaha alezredes,
az ezred törzsparancsnoka*

19.

*I. A. Szerov [titkos] telefonüzenete Budapestről az SZKP Központi Bizottságának
a KGB magyarországi tevékenységéről,
többek között Mindszenty bíboros letartóztatásának tervéről – 1956. november 27.*

SZKP KB³¹

Ny. Sz. Hruscsov elvtársnak

A KGB magyarországi tevékenységéről jelentem a következőket.

1. Jelenleg az országban semmilyen komoly államellenes megnyilvánulás nem tapasztalható. Az államvédelmisként a letartóztatott személyek megszüréseivel vannak elfoglalva. Azok a letartóztatottak, akikkel kapcsolatban ellenséges tevékenységről nem sikerült bizonyítékokat szerezni, szabadon lettek bocsátva, de nyilvántartásba kerültek; ezzel egyidejűleg megszerveztük közülük azoknak az ügynöki megfigyelését, akik esetében ehhez operatív érdek fűződik.

A november 26-i állapot szerint a letartóztatottak száma 1473 fő, közülük 768-an Ungváron, a többiek a magyarországi államvédelem fogdáiban vannak. Az államvédelmisként jelenleg az ügynöki hálózaton keresztül igyekeznek felderíteni az ellenséges elemeket.

2. Magyarország iparvárosainak többségében a gyárakban és az üzemekben megkezdődött a termelés. A dolgozóknak legalább 60%-a felvette a munkát. Sok helyen a munkakezdést hátráltatja a szén, a nyersanyagok, a villamos energia hiánya. A helyi hatalmi szervek intézkedéseket foganatosítanak a vállalatok ellátásának biztosítása érdekében.

Nagy Imrének és környezetének eltávolításával kapcsolatban a munkástanácsok megfogalmaztak olyan követelést, hogy „fel kell venni a kapcsolatot Nagy Imrével annak érdekében, hogy kiderüljön, valóban önként távozott-e Romániába”.

November 24-én a budapesti tanács küldöttséget menesztett Grebennyik elvtárshoz, a város katonai parancsnokához azzal a kéréssel, hogy „menesszenek Nagyhoz küldöttséget, és kérdezzék meg tőle, hogy önként hagyta-e el Magyarországot, és szándékában áll-e visszatérni a politikába”.

A városparancsnok válaszolt, ami után a kérdés többet nem merült fel.

3. A rendelkezésünkre álló adatok szerint a budapesti amerikai követség elkezdte meghosszabbítani Mindszenty bíboros tartózkodását a misszió területén. Miután a magyar kormány nemet mondott arra a kérelemre, hogy tegyék lehetővé Mindszenty kiutazását az országból, az amerikaiak a római pápához fordultak segítségért, aki szintén megtagadta a segítséget ebben az ügyben.

Egy ügynököt küldtünk Mindszentyhez a misszióba, hogy ajánlja fel, illegálisan kivisszük az ország-

³¹ Szovetszkij Szozjuz i vengerszkij krizisz... 220. dokumentum, 704–706. p.

ból. A szándék az volt, hogy ha Mindszenty ebbe beleegyezik, letartóztatják, amint kilép a misszió területéről.³²

A mai napon ügynöki jelentésből megtudtuk, hogy Mindszenty személyes iratait és a katolikus egyház ügyeivel foglalkozó bizottság iratait³³ Szabó Imre vikáriusnak adta át megőrzésre. Házkutatás során a dokumentumokat elkoboztuk; fordításuk folyamatban.

4. Még mindig sokan vannak, akik Ausztriába akarnak szökni (naponta kb. 700 fő). A letartóztatottak vallomásából kiderül, hogy a legfőbb indok az az ellenséges propaganda, miszerint a lázadásban résztvevőkre büntetés vár.

5. Ügynöki jelentésekből tudjuk, hogy a budapesti írók, újságírók és burzsoá pártok képviselői továbbra is folytatják a kormányellenes aknamunkát. Illegálisan találkozgatnak a munkástanácsok egyes tagjaival, és sztrájkok, szabotázsok szervezésére biztatják őket, politikai és erkölcsi támogatást ígérnek. Közülük a leginkább ellenséges beállítottságú személyeket tartóztatjuk le.

6. A magyar államvédelem munkájának jobb megszervezése érdekében a következő iratokat készítetük elő Kádár elvtárs számára:

a) a hírszerzés, a kémelhárítás és az egyéb szolgálatok struktúrája a központban, valamint helyben [értsd: a területi szerveket a főváros kerületeiben, a városokban, megyékben, járásokban – H. M.]. Ez a struktúra előírja, hogy nyíltan csak minimális számú munkatársat kell foglalkoztatni, a többieket titkos státusba kell áthelyezni. Erre azért van szükség, hogy elleplezzük az államvédelem tényleges létszámát, mivel igen erős a közutálat az államvédelmissekkel szemben;

b) javaslatot teszünk a rendőrség szervezésére és megerősítésére is. Pócze [Tibor] rendőrfőkapitányt le kell cserélni, mivel a lázadás időszakában gyanúsán viselkedett, több esetben támogatta a lázadókat, jelenleg pedig tétlenkedik. Münnich elvtárs betérjlesztette a kompromittáló adatokat Póczére Kádár elvtársnak, aki beleegyezett a felmentésébe;

c) a határőrség, a határőrizet javítása, a büntetlen határsértések számának csökkentése érdekében szintén kidolgoztunk egy struktúrát és egy ranglétrát [sic!] a határőrség számára;

d) annak érdekében, hogy segítségére legyünk magyar barátainknak az operatív munkában, azt javasoljuk, hogy a KGB apparátusából nevezzenek ki egy 27 tagú tanácsadó testületet, közülük 18 főt az államvédelem, 5 főt a rendőrség kötelékéből, és 4 főt az operatív technika területéről.

Malenkov, Szuszlov és Arisztov elvtársak tájékoztatva lettek.

I. Szerov

20.

Bojko ezredes, a Kárpátontúli terület [Kárpátalja megye] rendőrfőnökének levele Szavcsuk alezredeshez, a KGB Kárpátontúli területi [Kárpátalja megyei] főosztályának vezetőjéhez – 1956. november 28.

Szavcsuk P. D. alezredes elvtársnak
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátontúli területi [Kárpátalja megyei]
főosztálya vezetőjének³⁴

Helyben

Tájékoztatom, hogy a belügyminisztérium 1. sz. kárpátaljai börtönében fogva tartott speciális kontingens, mely a KGB hatáskörébe tartozik, továbbra is negatív hozzáállást tanúsít. Előfordul, hogy nem engedelmessé válnak a börtönvezetésnek, panaszkodnak amiatt, hogy szerintünk törvénytelenül tartják őket börtönben és erre hivatkozva többen megtagadják a cellákban a higiéniai előírások betartását, sértegetik a börtönőröket, demonstratív módon magyarul kiabálnak, és hangosan énekelnek.

Pécsi Ferenc fogvatartott, szül. 1931-ben, a 32. sz. cella lakója rosszul viseli magát; nem engedelmes-

³² A KGB ezt a tervet nem tudta megvalósítani. Mindszenty az amerikai követség területét csak 1971-ben hagyta el, és a Magyarország és a Vatikán közötti megállapodás értelmében Bécsbe ment.

³³ Valószínűleg a magyar katolikus egyház kancelláriájának dokumentumairól van szó.

³⁴ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 30. – 101–102. ff. Eredeti. Gépirat.

kedik a börtönvezetésnek, ruhában és cipőben fekszik le az ágyra. Engedetlenségét azzal indokolja, hogy ártatlan és követeli a szabadon bocsátását.

1956. november 24-én Kolacsovski Ferenc [honvéd] fogvatartott, szül. 1935-ben, korábban 3 évre elítéltek, a lázadók szabadították ki, a 113. sz. cella lakója cellatársait „lázádsra” biztatta fogva tartásuk miatt.

1956. november 24-én Kovács János [honvéd] fogvatartott, szül. 1935-ben, miután a KGB munkatársa kihallgatta, éhségstrájkba kezdett. Az éhségstrájk indoklását megtagadta.

Kocsó Irén fogvatartott azt mondta, hogy betegsége (tüdőtuberkulózis) miatt öngyilkos lesz.

Deller Erzsébet fogvatartott, a 85. sz. cella lakója rongálja a cella berendezését és az edényeket, vulgáris feliratokat vés rájuk, 1956. november 26-án pedig rábeszélte a cellatársait, hogy forgassák fel a cellát. Deller fogvatartott azt mondja, hogy a felfordulást azért csinálják, hogy hamarabb hazaengedjék őket.

Szepesi Mihály fogvatartott, szül. 1926-ban, amikor valaki belép a cellába, nem kel fel az ágyról, mondván ő katonatiszt és senki nem hatalmazott fel itt senkit arra, hogy neki „parancsoljon”. Azt is kijelentette, hogy 1956. november 23-i kihallgatása során neki azt mondták, hogy ártatlan és hazaengedik. (Baranov őrnagy és Dukaj, az ügyészség munkatársa hallgatta ki.)

A fogvatartottak közül a 118. sz. cella 7 lakója követeli, hogy küldjék őket haza, mivel 1956. november 23-án a KGB ezt ígérte nekik.

Kérem megfelelő intézkedések foganatosítását.

(Bojko) ezredes,
a Kárpátontúli terület [Kárpátalja megye] rendőrfőnöke

№ 123.

1956. november 27.

A dokumentumon a következő feljegyzések szerepelnek: „*Klimenko elvtársnak. Beszélni kell ezekkel az emberekkel. Kik ezek? 1956. november 28.*” Olvashatatlan aláírás. 2. „*Sz. Az aktához csatolni.*” 3. „*Feljegyzés. A KGB Főosztály vezetője tájékoztatva.*” Olvashatatlan aláírás.

21.

Belcsenko altábornagy, a KGB elnökhelyettese titkos telefonüzenete Maljarov vezérőrnagynak az MDP Budapesti Pártbizottsága épülete elleni október 30-i támadásról -- 1956. november 29.

Maljarov vezérőrnagy elvtársnak³⁵
[a KGB nyomozó igazgatósága vezetőjének]

Október végén a felkelők megostromolták a budapesti városi pártbizottság épületét. Az ott tartózkodó Tóth ezredes segítséget kért. Kovács István, a vezérkar főnöke parancsot adott az operatív szerveknek, hogy küldjenek csapatokat a pártbizottság épületének védelmére.

Kovács azt mondja, hogy Solymosi ezredes a továbbiakban tájékoztatta a 8. ezred tankjainak mozgásáról. Az ezredes Mecserinek, a 7. hadosztály parancsnokának alárendeltje volt.

Az odaérkezett 6 tank a segítség helyett löni kezdte a pártbizottság épületét, aminek következtében sok volt a halálos áldozat.

Solymosi letartóztatott azt állítja, őt senki nem utasította, hogy a tankokat küldje a pártbizottsághoz, és a 33. ezred politikai tiszthelyettesétől úgy tudja, hogy a 6 tankot a 33. ezred küldte a pártbizottsághoz.

A fentiekkel kapcsolatban sürgősen hallgassák ki Mecserit és helyettesét, Hurait, valamint a 7. hadosztály, a 33. és 8. ezredek más tagjait a következő kérdésekben:

1. Kitől és milyen parancsokat kaptak a tankoknak a pártbizottság épületének védelmére küldésére vonatkozóan?

2. Ki kapta ezeket a parancsokat?

3. Kit bíztak meg személy szerint a parancs végrehajtásával?

4. Miért nem hajtották végre ezt a parancsot?

³⁵ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 30. – 40. f. Eredeti. Gépirat.

5. Hol vannak azok a katonák, akik a felkelőkkel együtt részt vettek a pártbizottság épületének ostromában és a kommunistákkal való leszámolásban?

6. Hogyan reagált erre a tényre a parancsnokság Mecséri és Hurai személyében.

Belcsenko altábornagy

№ 11, 1956. november 29.

Átadta: Orlov

Fogadta: Gorelov

1956. november 29, 23 óra 15 perckor

A dokumentumon a következő feljegyzés szerepel: „*Cvetov elvtársnak sürgősen. Végrehajtásra. Folyó év november 30.*” Olvashatatlan aláírás.

22.

G. M. Malenkov, M. A. Szuszlov, A. B. Arisztov [titkos] telefonüzenete Budapestről az SZKP Központi Bizottságába a lázadók egy csoportjának katonai bíróság elé állításáról és halálra ítéelésükről – 1956. november 30.

Különleges dosszié
Szigorúan titkos

SZKP KB³⁶

Kádár és Münnich elvtársakkal együtt megvitattuk azoknak a bűnözőknek a bíróság elé állításával kapcsolatos intézkedéseket, akik a magyarországi reakció tombolása idején különös kegyetlenségeket követtek el. Mindketten teljes mértékben egyetértettek azzal, hogy a tárgyalást most azonnal le kell folytatni.

Kádár és Münnich elvtársaknak elmondtuk elképzelésünket, hogy fel kell állítani a köztársaság forradalmi katonai törvényszékét.

A magyar elvtársak nem tágítanak attól, hogy az ügyben hadbírósnak kell eljárnia, ahogy ezt Magyarország hatályos törvényei előírják. A hadbírósnak fel van ruházva azzal a joggal, hogy gyors ítéletet hozzon, az elkövetett bűncselekményekért kiróhatja a súlyosabb büntetést: civilek esetében az akasztást, katonák esetében az agyonlövést.

Kádár és Münnich elvtársak azt mondták, hogy a köztársaság forradalmi katonai törvényszéke felállítása érdekében új törvényt kellene alkotni, amit jelen helyzetben nehezít az a körülmény, hogy a Magyar Népköztársaság elnöksége [Elnöki Tanácsa – H. M.], amelynek a törvényt jóvá kell hagynia, korántsem teljes létszámú. Ha a törvényt Dobi István elvtárs egy személyben hagyná jóvá, az, véleményük szerint, az érvényben levő alkotmányos normák megsértését jelentené, amit felróhatnának úgy Dobi Istvánnak, mint az elnökségnek.

A hadbírósnak, a magyar elvtársak szerint, a nép szemében kellő tekintéllyel bíró testület, amelynek az általa meghozott, felakasztást vagy agyonlövést kimondó ítélete kellő hatást fog gyakorolni az országban.

A magyar elvtársak, Szerov elvtárs közreműködésével, azok közül, akik közvetlenül irányították a budapesti fegyveres felkelést, részt vettek a kommunisták letartóztatásában és agyonlövésében, kiválasztanak néhány embert (6-8 főt) a bírósági eljáráshoz.

A hadbírósnak elé állítás céljából kiválasztott személyek:

Dudás József, 54 éves,³⁷ a felkelés egyik szervezője, a budai felkelő csapatok parancsnoka;

Szabó János, 59 éves, a Széna téri fegyveres csapatok parancsnoka;

Zólyom László, 40 éves, a horthysta hadsereg volt tisztje, a budapesti fegyveres felkelő erők főpa-

³⁶ Szovetszkij Szojuz i vengerszkij krizisz... 222. dokumentum, 710–711. p.

³⁷ Dudás József 1956-ban 44 éves volt.

rancsnok-helyettese, a lázadás idején a honvédelmi minisztérium „forradalmi bizottságának” volt a tagja, a felkelők kezére adta a rádióállomást,³⁸ amelyet védenie kellett volna.

Rajtuk kívül a bíróság elé lesz állítva még néhány felkelő, akik közvetlenül hajtottak végre szörnyűségeket, és lőtték agyon a polgárokat.

A hadbíróóság elé állítandók ügyében folyik a nyomozati dokumentáció összeállítása. Ehhez a munkához 2-3 napra van szükség, ami után a nyomozati anyagok és a meggyanúsítást kimondó végzés át lesz adva a hadbíróóságnak.

*Malenkov
Szuszlov
Arisztov
Szerov*

23.

*Mihail Maljarov, a szovjet KGB nyomozó főosztálya vezetőjének titkos telefonüzenete
Szergej Belcsenko, a szovjet KGB elnökhelyettese részére – keltezés nélkül*

Titkos telefonüzenet Belcsenko elvtársnak³⁹

Budapest

Utasítására végrehajtott pótlólagos kihallgatáson kiderült, hogy Szőlősi László, szül. 1942., 1956. október 1-jéig a honvédelmi minisztérium politikai főcsoportja keretében vezetett tanfolyamokat és állandó szemináriumokat. Október 1-jével a főosztályt és a keretében működő tanfolyamokat felszámolták.

A honvédelmi minisztérium központi raktára politikai tisztjének posztjára váró Szőlősit ideiglenesen a honvédelmi minisztérium közvetlen alárendeltségében újjászervezett politikai főcsoport kötelékében alkalmazták.

Ebben a minőségében érték az események.

Október 24. és 29. között tagja volt a parlamentet védelmező zászlóaljnak. Ekkor a parancsnoka Fürtösi [?] alezredes volt.

Október 29. után, egész a letartóztatásáig otthon tartózkodott, mivel nem kapott semmilyen konkrét feladatot. [...]

Maljarov

24.

*Feljegyzés a Magyarországon elfogott
és az 1. sz. kárpátaljai belügyi börtönbe szállított személyekről – 1956. november*

Feljegyzés⁴⁰

letartóztatott és a belügyminisztérium 1. sz. Kárpátontúli területi [kárpátaljai]
börtönébe irányított személyekről

1. Budapestről, névsor és az ellenforradalmi tevékenységet feltáró anyagok nélkül – 362 fő
2. Budapestről a 15 573-as katonai alakulat különleges ügyosztálya által (parancsnok Szmirnov ezredes), 1956. november 9. – 22 fő

³⁸ Budapesten a Magyar Rádió épületét.

³⁹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 30. – 90. f. Eredeti. Kézirat.

⁴⁰ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 108–110. ff. Másolat. Gépirat.

(Névsorral és annak megjelölésével, hogy a szovjet parancsnoksággal tárgyaló magyar delegáció tagjai, tisztek, közkatonák, sofőr.)⁴¹

3. Budapestről a 25 573-as katonai alakulat különleges ügyosztálya által (parancsnoka Szmirnov ezredes), 1956. november 14. – 142 fő
Közte:
 - a) névsor alapján, „a magyarországi ellenforradalmi lázadás résztvevői” fejléccel, minden egyéb információ nélkül – 29 fő
 - b) magyar nyelvű névsor alapján – 53 fő
 - c) névsor és bármely egyéb irat nélkül – 60 fő
4. Budapestről a 25 573-as katonai alakulat különleges ügyosztálya által (Besszaraba alezredes parancsnokhelyettes), 1956. november 12. – 6 fő
(Névsor szerint, megjelölve, hogy Csepelen tartóztatták le őket fegyverrel a kezükben.)⁴²
5. Debrecenből, Gribanov vezérőrnagy és Nalivanko főhadnagy által, 1956. november 7. – 22 fő
(Névsor szerint, mellékelve az iratok a lázadás során kifejtett tevékenységükről.)
6. Szolnokról, 1956. november 8. – 7 fő
(Névsor szerint, aláírás nélkül, rövid információkkal a lázadásban való részvételről.)
7. Szombathelyről, Krivosejev vezérőrnagy, a 11 828. sz. katonai alakulat parancsnoka által, 1956. november 7. – 27 fő
(Névsor szerint, megjelölve, hogy részt vettek a lázadásban, aztán karhatalmisták lettek.)
8. Szombathelyről, Krivosejev vezérőrnagy, a 11 828. sz. katonai alakulat parancsnoka által, 1956. november 7. – 19 fő
(Névsor szerint, megjelölve, hogy részt vettek a lázadásban.)
9. Szombathelyről, Krivosejev vezérőrnagy, a 11 828. sz. katonai alakulat parancsnoka által, 1956. november 7. – 9 fő
(Névsor szerint, a magyar néphadsereg volt 33. tüzérezrede forradalmi bizottságának tagjai.)
10. Pécsről, Tamásiból és Kaposvárról, Ohman vezérőrnagy, a 30 206-os katonai alakulat parancsnoka által – 70 fő
(3 névsor alapján, személyes adatok és az ellenforradalmi tevékenység leírása nélkül.)
11. Nyíregyházáról, Micjuk ezredes által, 1956. november 9. – 10 fő
(Névsor szerint, előzetes információkkal.)
12. Nyíregyházáról, Fadejkin ezredes által – 13 fő
(Névsor szerint, „bandatagok” fejléccel.)
13. Pécsről, Baranya megye, Kiszeljov alezredes, a különleges ügyosztály 2. szekciójának helyettes vezetője által, 1956. november 10. – 13 fő
(Két névsor magyar nyelven, a magyar hatóságok képviselői által aláírva.)
14. Veszprémből, Tszljukov alezredes, a 62 924-es katonai alakulat különleges ügyosztályának vezetője által, 1956. november 8. – 90 fő
(Magyar nyelvű névsor, a Magyar Köztársaság helyi szerveinek képviselői által aláírva. A veszprémi egyetem forradalmi tanácsának tagjai, többen közülük az egyetem hallgatóiként vannak feltüntetve.)

⁴¹ A Tökölön letartóztatott személyek csoportja.

⁴² Molnár Károly és csoportja nem Csepelen lett letartóztatva.

15. Dombóvárról Popov őrnagy, a 18711-es katonai alakulat különleges ügyosztályának megbízottja által: – 5 fő
(Névsor szerint, adatokkal a lázadás során végzett tevékenységükről, aláírva Daradics, az MDP dombóvári titkára, Berta ügyész, Pintér ÁVH-parancsnok és Kuznyecov őrnagy, Dombóvár katonai városparancsnoka által.)

16. Székesfehérvárról, Fejes főhadnagy, a magyar rendőrség munkatársa által, 1956. november 12. – 16 fő
(Névsor szerint, általuk aláírva, feltüntetve, hogy fegyverrel a kezükben kerültek fogságba.)

17. Nyíregyházáról, Jarockij őrnagy konvojparancsnok által aláírva – 13 fő

(Pivovarec) ezredes,
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB nyomozati főosztályának vezetője

1956. november

25.

Maljarov altábornagy, a KGB nyomozati főosztálya vezetőjének titkos telefonüzenete Belcsenko vezérőrnagy, a KGB elnökhelyettese számára Budapestre – 1956. december 10.

Titkos telefonüzenet⁴³

Budapest

Sz. Sz. Belcsenko elvtárs

A letartóztatottak között van: Szőlősi László, apja neve Gyula, százados, a Magyar Népköztársaság honvédelmi minisztériuma pártiskolájának vezetője és Szepesi Mihály, apja neve Mihály, a Petőfi Katonai Politikai Akadémia marxizmus-leninizmus oktatója.

Szőlősi és Szepesi a kihallgatásunk során kategorikusan tagadták, hogy bármilyen módon megnyilvánultak volna a lázadók oldalán. Szovjet katonák fogták el őket november 8-án a Petőfi híd közelében, mindkettejüknél pisztoly volt. Mindketten értetlenül állnak letartóztatásuk tényével szemben, és kifejezték szándékukat, hogy aktívan részt vegyenek a magyar forradalmi kormány programjának megvalósításában.

*Arra hivatkoznak, hogy megbízhatóságukat alá tudja támasztani a Honvédelmi Minisztériumban dolgozó Asztalos Sándor ezredes.*⁴⁴

Nincs adatunk arra nézve, hogy bármiféle bűncselekményt elkövettek volna. Helyben nem lehetséges, hogy ellenőrizzük állításaikat. Ezért kérem az engedélyét, hogy Szepesit és Szőlősit Budapestre küldjük, hogy ott vizsgálják és eldöntsék az ügyüket.

*Maljarov igazságügyi vezérőrnagy,
a Szovjetunió Minisztertanácsának alárendelt KGB nyomozati főosztályának vezetője*

1956. december 10.

Átadta: Kuznyecov

Fogadta: Ponomarjova

A dokumentumon szerepel a következő feljegyzés: „Sz. Az aktához csatolni.” Olvashatatlan aláírás és iktatási jelzet: „№ 489. 1956. december 10.”

⁴³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 30. – 100. f. Eredeti. Gépirat.

⁴⁴ Ezt a mondatot kézzel, lila tintatollal írták hozzá a szöveghez.

26.

*Kozlov A. ezredes levele Maljarov vezérőrnagyhoz
a foglyok egy részének hazaszállításáról – 1956. december 13.*

Maljarov elvtárs⁴⁵

Küldöm a konvojt önökhöz, hogy átvegyék a foglyokat, és őrizet alatt áthozzák a mi felügyeletünk alá. Megbeszélésünk értelmében, és arra való tekintettel, hogy az önöktől átvett foglyokat speciális útvonalon szállítjuk, kérem a következőket:

a) A Miskolcon elfogott személyekre vonatkozó anyagokat és személyes iratokat gyűjtsék egy mapába, tegyék bele a letartóztatottak névsorát is, és címezzék Fadejkin I. A. ezredes elvtársnak (16 fő).

b) A Nyíregyházán elfogott személyekkel kapcsolatos dokumentációt és személyes iratokat címezzék Micuk ezredes elvtársnak (21 fő).

c) A Szolnokon elfogott személyekkel kapcsolatos dokumentációt és személyes iratokat címezzék Jegorov vezérőrnagy elvtársnak (6 fő).

d) A Debrecenben elfogottakkal kapcsolatos – nekem (8 fő).

Egyetlen más foglyot se küldjenek Debrecenbe. Ne feledjem, hogy egyedül maradtam itt, és a legrövidebb határidőn belül ki kell vizsgálnom a letartóztatottaim ügyét. Ráadásul nem rendelkezem semmiféle szállítási lehetőséggel, és semmilyen eszközöm nincs, amivel kapcsolatot tudnék teremteni a KGB más megbízottjaival.

Ezért a konvoj szigorú parancsba kapta, hogy csak a hozzánk tartozókat kísérjék ide.

Élve az alkalommal, ahogy megbeszéltük, küldöm annak a 13 asszonynak az anyagait, akik szabadon lettek engedve, mert tévedésből kerültek hozzánk.

Kozlov A. ezredes

1956. december 13.

27.

*A Déli Hadseregcsoport különleges ügyosztályának tájékoztatója
Kazakov hadseregtábornok, a Déli Hadseregcsoport alakulatainak parancsnoka számára
a szovjet hadsereg által 1956. november 4. és 1957. január 1. között
Magyarországon elfogott személyek számáról
és a nyugati titkosszolgálatok tevékenységéről⁴⁶*

1957. január 2.
Vissza kell küldeni
Szigorúan titkos
1. sz. példány

Kazakov hadseregtábornok elvtársnak,
a Déli Hadseregcsoport alakulatai parancsnokának

Tájékoztató

A parancsnokság által kitűzött harci feladatok teljesítése során a szovjet hadsereg és a különleges ügyosztályok állománya Magyarország területén 1956. november 4. és 1957. január 1. között 14 865 személyt ejtett foglyul.

A foglyok szűrése során 1389 személyről nyert megállapítást, hogy az ellenforradalmi lázadás vezetője, az ellenforradalmi illegális mozgalom és fegyveres banditacsoportok tagja, az úgynevezett forradalmi

⁴⁵ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 210. f. Eredeti. Kézirat.

⁴⁶ Az 1956-os magyar események... 126. dokumentum, 350–352. p.

bizottságok vezetője, valamint ellenforradalmi és szovjetellenes röpiratok terjesztője volt. Ezenkívül az elfogottak között volt 6 külföldi kém.

Minden bűnözőt átadtunk a Szovjetunió Minisztertanácsának alárendelt KGB operatív csoportjainak és a rendőri szerveknek további nyomozás lefolytatása céljából. A többieket szabadon engedték.

Néhány példászerű letartóztatás:

A 128. tüzér hadosztály KGB ügyosztálya 1956. november 20-án Budapesten elfogta Szabó Jánost, aki a budai fegyveres lázadók vezetője volt. A lázadás időszakában „ezredessé”⁴⁷ léptették elő. A múltban a horthysta hadseregben szolgált, szélsőségesen reakciós beállítottságú személy.

Ugyancsak Budapesten leplezték le és tartóztatták le Dudás Józsefet, a magyarországi ellenforradalmi lázadás vezetőjét [...] Jellemző körülmény, hogy az ellenforradalmi erők leverése után a magyarországi ellenséges elemek illegalitásba vonultak, és hozzákezdték az illegális ellenállási mozgalom megszervezéséhez.

Az illegális mozgalomhoz elsősorban a lakosság legreakciósabb rétegének, az ifúságnak a képviselői csatlakoznak, főként a diákok és az értelmiségiek (írók, újságírók, egyetemi tanárok). Az utóbbiak az illegális mozgalom eszmei vezetői. Minden tag álnevet kap, és tagja valamelyik fegyveres harci csoportnak. A csoportok összekötők révén tartják egymással a kapcsolatot. Az illegális mozgalom találkozóhelyül konspirációs lakásokat jelöl ki.

Az illegális mozgalom legfőbb feladatának tartja a Kádár-kormány elleni harcot terrorista akciók, ellenséges és szovjetellenes röplapok előállítására és terjesztésére.

Az illegális mozgalom felveszi a kapcsolatot a budapesti külföldi diplomáciai képviselőkkel.

Így például a Déli Hadseregcsoport különleges ügyosztálya 1956 októberében Budapesten felszámolt egy illegális csoportot, melynek vezetői Obersovszky [Gyula – H. M.] író, Csendes docens, Pribelszki és Béla [Feltehetően Langmár Béla lehet, mert később is emlegetik Bélaként, s ott egyértelműen róla van szó. – F. CS. kiegészítése], valamint diákok voltak, s egy olyan személy irányította, aki a második világháború időszakában a német fasisztákkal kollaborált.

Budapest minden kerületében alakult fegyveres csoport. A csoportok vezetőinek az utasításokat Király Béla tábornok összekötője, bizonyos „Eta” (álnév) adta. A csoportnak volt saját illegális nyomdája, két rádióállomása, fegyverei, melyeket csekista módszerekkel sikerült felderíteni és elkobozni.

Fontos leszögezni, hogy a budapesti illegális nyomda lefoglalása után egy ideig sem a fővárosban, sem vidéken nem terjesztettek nyomdai úton előállított röplapokat.

Az illegális mozgalom egyik tagja, Csendes docens kapcsolatba lépett India nagykövetségével, és a magyarországi eseményekkel kapcsolatos iratokat adott át a céllal, hogy Indián keresztül informálja a széles nemzetközi közvéleményt a Magyar Népköztársaságban fennálló „tényleges” helyzetről.

Az ellenforradalmi illegális mozgalom nagy reményeket fűzött Rácshoz [Rác Sándor – H. M.], az úgynevezett budapesti munkástanács elnökéhez, aki a Kádár-kormány megbuktatását készítette elő. Rác munkástanácsokat akart létrehozni minden megyében, és meg akarta alakítani Magyarország Központi Munkástanácsát, valamint gyakorlati lépéseket tett az illegális mozgalom kiszélesítése, a Magyar Köztársaság törvényes kormányának megdöntése érdekében.

A különleges ügyosztály által Ráccsal kapcsolatban összegyűjtött adatok a nyomozás során beigazolódtak, Rácot letartóztatták. A nyomozás az ügyben folytatódik.

A rendelkezésre álló adatok szerint az ellenforradalmi illegális mozgalom nagy jelentőséget tulajdonít a magyar polgárok ideológiai befolyásolásának gyűlöletkeltő röplapok terjesztésével.

Így például Czeti István magyar orvos, Langmár Béla mozigépész (budapesti lakosok) szűk körben kijelentették:

„Nagyon bölcs és hasznos dolog, okos emberek találmanya röplapokat nyomtatni”

Czeti és Langmár mindent megtesznek annak érdekében, hogy a Magyar Szocialista Munkáspártba minél kevesebben lépjenek be. „Mindent megteszünk, hogy megsemmisítsük őket” – jelentette ki Czeti.

A leleplezett külföldi kémek vallomásából nyilvánvaló, hogy az amerikai, az angol, a francia, a nyugat-német titkosszolgálatok elsősorban arra törekednek, hogy a Magyarországon állomásozó szovjet hadsereggel kapcsolatban gyűjtsenek adatokat. A kémek azt a feladatot kapják, hogy szerezzenek informá-

⁴⁷ Szabó Jánost nem léptették elő ezredesnek.

ciókat a szovjet katonaság elhelyezkedéséről, fegyverzetéről, a személyi állomány politikai hangulatáról, a szovjet és a magyar katonák viszonyáról, a szovjet katonaság mozgásáról stb.

1956. november 26-án osztrák területről próbált Magyarországra jutni Petrakovics, a CIP amerikai rádió osztrák állampolgárságú, ausztriai lakos munkatársa, aki azt a feladatot kapta, hogy a szovjet hadseregről kémkedjen.

1958. [sic! – F. CS.] november 29-én a CIP másik elfogott ügynöke, Schwarz ugyanezt a feladatot kapta, ezenkívül neki kapcsolatba kellett volna lépnie a Budapesten élő ügynökkel, és átvenni tőle a hadseregünkről szerzett információkat.

1956. december 10-én a 27. gárda gépesített hadosztály különítménye a Komáromból Győrbe tartó vonaton elfogta a magyar nemzetiségű Gumerec Imrét, akinél a motozás során a Magyarország különböző városaiban (Debrecen, Kecskemét stb.) állomásozó szovjet katonaságról szerzett adatokat találtak. Gumerecet 1956. november 6-án Ausztriában szervezték be, ahová 1956. november 4-én szökött mint volt horthysta katonatiszt, és innen küldték vissza Magyarországra, hogy adatokat gyűjtsön a szovjet katonaságról.

1956. december 13-án a szombathelyi vasútállomáson fogták el a külföldi titkosszolgálat ügynökét, Kispál Józsefet, akinél a motozás során titkos adatokat találtak a szovjet katonaságról (gépkocsik, páncéljárművek, tankok rendszámai, adatok a szovjet csapatok elhelyezkedéséről Kecskeméten, Szolnokon és Magyarország más városaiban).

Azzal egyidejűleg, hogy Magyarország területére kémeket dobtak át, az amerikai, az angol, a francia és a nyugatnémet titkosszolgálatok részletesen kifaggatják az Ausztriába menekülőket, és így szereznek adatokat hadseregünkről. Az ellenséges titkosszolgálatok a kihallgatások során főként a következő kérdésekre keresik a választ: a szovjet katonaság riadóztatásának mikéntje, a szovjet katonai alakulatok mozgása, az újonnan Magyarországra érkező szovjet katonai alakulatok létszáma, az alakulatok fegyverneme, azonosító jele, elhelyezkedése, a fegyverraktárak, lőszerraktárak helye, a tehergépkocsi-parkolók helye és a járművek száma, a hadfelszerelés állapota; hogyan történik a szovjet alakulatok biztosítása az állomáshelyükre való visszatéréskor, a szovjet hadsereg átrakodó állomásai a szovjet–magyar, a román–és a cseh–magyar [sic! – F. CS] határszakaszokon stb.

*Szmirnov ezredes,
a Déli Hadseregcsoport KGB-ügyosztályának helyettes vezetője*

BUDAPESTRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

28.

*A budapesti szovjet katonai városparancsnokságon fogva tartott személyek névsora –
1956. november 13.*

A szovjet hadsereg városparancsnoksága⁴⁸

Tárgy: a szovjet városparancsnokságon fogva tartott személyek
[Részletek]

Névsor

Budapest, 1956. november 13.

[Részletek]

1. Szabadi István, Kisláng, szül. 1939. [...] kőművestanuló, a Nemzetőrség volt tagja. Lakhelye Budapest [...]

2. Ónodi Ferenc, szül. 1940-ben Mélykúton, [...] ácsstanuló. Lakhelye Budapest [...]

3. Kovács László, szül. 1938-ban Kecskeméten, kőművestanuló. Lakhelye Budapest [...]

Mindhárom személy a kezdetektől fogva részt vett az ellenforradalmi tüntetésekben, később a Landler Jenő utcában önkéntesen beléptek a Nemzetőrségbe. Mindhármuknak fegyvere volt. Vallomásuk szerint részt vettek harcokban. A Dunántúlra akartak menni, hogy csatlakozzanak a lázadókhhoz.

4. Fazekas Dezső, szül. 1939-ben Sátoraljaújhelyen [...] segédmunkás, lakhelye Bodrogkeresztúr [...] Elmondása szerint néhány napig a Kilián György laktanya területén levő munkásotthonban élt, harcokban nem vett részt, később tagja lett a Corvin közti forradalmi csoportnak, melynek vezetői közül Jámbor Józsefet személyesen ismeri. Vallomásában azok érdekében beszélt, akik a Corvin közti csoport aktív tagjai voltak. Néhány barátjával együtt Nyugatra akart szökni.

5. Schindler Károly, szül. 1936-ban Budapesten [...] festőmunkás, lakhelye Budapest [...] Elmondása szerint barátjával, Szabó Miklóssal együtt kalandot keresve Nyugatra akartak szökni. Kijelentette, hogy fegyveres harcokban és tüntetésekben nem vett részt. Vallomásában megemlített három személyt, akik a Zách utcai laktanyából fegyvert vételeztek.

6. Wagensommer Ferenc, szül. 1926-ban Zsámbékon [...] segédmunkás, lakhelye Budapest [...] Vallomása szerint egy magyar közkatonától kapta a fegyvert, amit hazavitt a lakására. A fegyvert el akarta rejteni a szovjet katonák elől.

7. Kubik Géza, szül. 1934-ben Szolnokon [...] 1236/c. alakulat katonája, laktanyában lakik Budapesten [...] Vallomása szerint a rádióban elhangzott felhívásra jelentkezett a végrehajtó szerveknél. A lázadótól kapott egy automata pisztolyt, és elmentek a várba, hogy harcoljanak a szovjet katonasággal szemben. A fegyvert eldobta, és elment haza.

8. Lugosi Alajos – Budapest, 1922. [...] vegyiáru-bolti eladó, lakhelye: Budapest [...] Egy felfegyverzett csoport vezetőjének, Henrik Ferencnek és családjának menedéket nyújtott a lakásán.

9. Borsos Mihály – Geszt, 1898. [...] rakodómunkás. Lakhelye: Budapest [...] 1927-től őrmester volt a horthysta rendőrség kötelékében. Bejelentés alapján tudjuk, hogy részt vett a kommunisták elleni terrorakciókban. A kihallgatás során ezt tagadta.

Budapest, 1956. november 13.

⁴⁸ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 75–76. ff. Másolat. Gépirat.

*Kun-Gazda István főhadnagy kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 17.*Kihallgatási jegyzőkönyv⁴⁹

Sztrij

1956. november 17.

Én, Karaszjov főhadnagy, az Ukrán SZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Drohobicsi területi [megyei] főosztályának munkatársa kihallgattam a következő személyt:

Kun-Gazda István, apja neve István, szül. 1929-ben Budapesten (Magyarország), a Magyar Dolgozók Pártjának tagja, magyar nemzetiségű.

A kihallgatás kezdete: 10 óra 00 perc.

A kihallgatás vége:

Kérdés: Képes Ön orosz nyelven vallomást tenni?

Válasz: Igen, képes vagyok orosz nyelven vallomást tenni, de az orosz nyelvet rosszul beszélem.

Kérdés: Mondja el röviden az önéletrajzát.

Válasz: Budapesten születtem munkáscsaládban [...] 1950 és 1952 között a légvédelmi tiszti iskola rádiólokátoros szakán tanultam. A tiszti iskola elvégzése után a magyar hadsereg hadnagyává léptettek elő, majd három évig altiszteket oktattam egy budapesti iskolában. Ebben az iskolában altiszteket képezték a légvédelmi tüzérség számára. 1955-ben mint rádiólokátor-instruktort küldtek az 55-ös légvédelmi hadosztályhoz, amely Budapesten állomásozott. A nevezett hadosztály, amely Budapesten, Pestimrén állomásozott, törzskarához voltam beosztva, a hadosztály parancsnokságának központja Budapesten a Gellérthegyen – a Citadellán volt. 1954-ben beléptem a Magyar Dolgozók Pártjába.

Kérdés: Hol volt Ön és mit csinált 1956. október 23-án?⁵⁰

Válasz: Október 23-án nappal szolgálatban voltam, este hazamentem, és otthon maradtam reggelig. Október 24-én egész nap otthon voltam. Október 25-én elmentem a Citadellára és folyamatosan ott tartózkodtam november 4-ig, amíg meg nem jöttek a szovjet katonai alakulatok. A Citadella egy hegy tetején van, és a szovjet katonaság innen lőtte a városnak azokat a pontjait, ahol a felkelők voltak.

Kérdés: Mit csinált Ön november 4. után?

Válasz: November 5-én és 6-án a Citadellán tartózkodtam, valamennyiünket betelereltek egy szobába, és azt mondták, hogy a városban harcok dúlnak, és nem szabad kimenni a városba. A városban valóban harcok dúltak. November 6-án hazaengedtek bennünket. Ám a [Duna] hídon nem engedtek át bennünket, ezért MÜLLER Károly százados lakásán töltöttem az éjszakát [...] Rajtam kívül még 3 tiszt töltötte itt az éjszakát. Ebben a lakásban tartózkodtunk reggel 8 óráig, s akkor Lakos Ottóval [hadnagy] együtt elindultunk Pestre, de amikor átmentünk a Petőfi hídon, letartóztattak bennünket a szovjet katonák.

Kérdés: Milyen körülmények között és mikor kerültek a németek a Citadellára?

Válasz: Két németet a szovjet katonák hoztak a Citadellára november 4-én egy mentőautóban. Az autóba rádióadó volt beszerelve.

Kérdés: Korábbi vallomásában azt mondta, hogy ezek a németek maguk mentek a Citadellára október 29-én vagy 30-án. Miért változtatta meg a vallomását?

Válasz: Nem mondtam olyat, hogy a németek maguk jöttek volna a Citadellára. Orosz nyelven hallgattak ki, amely nyelvet én gyengén beszélem, tolmács nem volt, valószínűleg nem értették meg, amit mondani akartam, és szavaimat rosszul írták le.

Itt a börtönben azt mondták, hogy ez a két német itt van velünk. Én azonban nem ismerem őket. Én nem láttam őket.

⁴⁹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 8. – 156–159. ff. Eredeti. Kézirat.

⁵⁰ A kihallgatást Karaszjov főhadnagy, az Ukrán SZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Drohobicsi területi [megyei] főosztályának munkatársa kezdte el, majd egy másik nyomozó folytatta, a neve olvashatatlan.

Hitelesen lett lejegyezve [a vallomásom], azt hangosan felolvasták, magyar nyelvre lefordították.

Kun-Gazda István

A kihallgatást befejezte:
[olvashatatlan aláírás] nyomozó

1956. XI. 24.

30.

Feljegyzés Somogyvári Lajos és három társa ügyében – 1956. december 1.

Feljegyzés⁵¹
Somogyvári és társai, összesen 4 fő ügyében

Folyó év november 4-én a Nagytétény–Budapest útvonalon, Budapesttől 3-4 kilométerre szovjet katonák letartóztattak egy csoportot, amely Warszawa személygépkocsival Budapestre tartott.

1. Somogyvári Lajos, apja neve János, szül. 1921-ben a Somogy megyei Somogyváron, [...] paraszt magángazda, lakhelye Nagytétény (Budapest XXII. kerülete), fegyver nélkül;

2. Kele István, apja neve László, szül. 1934-ben a Pest megyei Szentmártonkátán, a budapesti tüzértisztiskola hallgatója, gépfegyvere volt;

3. Fekete Szilveszter, apja neve Szilveszter, szül. 1932-ben Székesfehérváron, a budaörsi repülőtér rádiótechnikusa, pisztollyal volt felfegyverkezve, budapesti lakos;

4. Csiszér László, apja neve Béla, szül. 1929-ben Szegeden, sofőr, budapesti lakos, fegyvertelen volt.

A kihallgatáskor elmondták, hogy elfogásuk előtt néhány nappal csatlakoztak a lázadókhöz a Corvin mozi (Budapest) épületében; folyó év november 3-án részt vettek a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia épületében tartott tanácskozáson, melyen jelen voltak Márton [András] ezredes, az akadémia parancsnoka, valamint helyettese és az akadémia katonai tanácsának tagjai is. A szóban forgó tanácskozáson a Corvin és az akadémia épületében elhelyezkedő csapatok tevékenységének összehangolását, valamint az említett felkelő csapat átszervezését határozták el, mivel az utóbbiban nagy rendetlenség és káosz uralkodott.

A Corvin moziban volt a központja a Nemzetőrségnek, és itt állomásozott a Nemzetőrség egy jelentékeny része. A tüzértisztiskolából folyó év október 29-én fegyvereket, egyenruhákat és rádióadót hoztak ide. A Corvin-belieknek rendelkezésére állt 5 tank. Ez a csapat tartóztatta le a magyar államvédelmiskeket (köribelül 10 munkatársat). A Corvin köziek főparancsnoka Pongrácz Gergely volt, aki honvédelmi miniszter akart lenni a magyar kormányban. Fekete vallomásából kiderül, hogy a Corvin közti felkelők a Kilián laktanyából is kaptak fegyvereket, ahol a parancsnok Maléter [Pál] ezredes volt, aki később honvédelmi miniszter lett.

Somogyvári fogva tartott aktívan részt vett az ellenforradalmi mozgalomban. A Corvin közben tárgyalásokat folytatott egy új párt létrehozásáról és lapkiadás megszervezéséről. A Corvin közti parancsnokság kiutalt számára egy személygépkocsit, amelyben letartóztatásakor is tartózkodott.

*(Ganenko) százados,
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB nyomozati főosztályának főnyomozója*

1956. december 5.

⁵¹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 6. – 177–182. ff. Piszkozat. Kézirat.

*Az Oláh Vilmos vezette nemzetőrscapat tagjainak névsora –
feltehetően 1956. november 9.*

Oláh-csoport⁵²

1. Oláh Vilmos	Király Béla katonai miniszter egyik aktív harcostársa, szervezte a szovjet katonasággal szembeni ellenállást.
2. Som Gyula	32 tagú Nemzetőrséget szervezett Nagykovácsiban, ahol Király Béla és Oláh is tartózkodott XI. 5. és 8. között.
3. Straub János	Király Béla XI. 8-i parancsára Oláhot kísérte, s vele együtt fogták el. 1955-ben elítélték, mert tiltott határátlépést kísérelt meg Ausztriába. A Nemzetőrség tagja.
4. Makkai Tibor	Straubbal egy nemzetőrscapat tagjai voltak. Felkutatta az ávosokat, és rájuk törte a lakásaik ajtaját. A szovjet katonák megölésére szólított fel.
5. Dudás József	Oláh sofőrje. Az utóbbival együtt fogták el. Szállította autón a „Szabó bácsi” nevű bandavezért és Király Bélát is.
6. Deme Zoltán	A Som Gyula által szervezett nagykovácsi nemzetőrscapat tagja.
7. Gombóczi Ferenc	A Bódi László által szervezett budakeszi nemzetőrscapat tagja. Ugyanennek a csapatnak volt tagja Makkai, Illés és Straub. A katonai laktanyában fogták el élelmiszerlopás közben.
8. Illés Károly	A Bódi László által szervezett budakeszi nemzetőrscapat tagja.
9. Schmidt [Imre] ⁵³	

Budakeszi Nemzetőrsége

1. Makkai Tibor
2. Illés Károly
3. Gombóczi Ferenc
4. Straub János

Nagykovácsi Nemzetőrsége

1. Som [Gyula]
2. Friedrich István⁵⁴
3. Deme Zoltán

Nagykovácsi tanácsstagok⁵⁵

1. Schmidt Imre – elnök
2. Som Gyula
3. Czabán Lajos
4. Csáki József
5. Lukács Simon

⁵² Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2. – Ügyiratszám: 6. – 42–43. ff. Piszkozat. Kézirat.

⁵³ Schmidt Imrét ismereteink szerint nem deportálták.

⁵⁴ Friedrich Istvánt nem deportálták.

⁵⁵ A felsoroltak közül Som Gyulát deportálták.

Feljegyzés Oláh Vilmos ügyében – 1956. november 22.

Feljegyzés⁵⁶
 Oláh Vilmos ügyében
 [Részletek]

Oláh Vilmos, szül. 1927-ben Budapesten,
 munkáscsaládból származik, pártunkívüli [...] egy
 bőröndgyárban volt anyagbeszerző,
 lakhelye Budapest [...]

A letartóztatottak névsorában Oláh úgy szerepel, mint a magyarországi lázadás résztvevője.
 Személyi anyaga nincs.

Kihallgatásakor Oláh elmondta, hogy 1956. október 23-án Budapesten csatlakozott a tüntetéshez,
 majd az élére állt.

Ugyanazon a napon a Röck Szilárd utcában, a Nemzeti Színház környékén, a tüntetők előtt elszavalta
 Petőfi Sándor magyar költő alábbi versét:

„Talpra magyar, hí a haza!
 Itt az idő, most vagy soha!
 [...]
 Rabok voltunk mostanáig,
 Kárhozottak ősapáink,
 Kik szabadon éltek-haltak,
 Szolgaföldben nem nyughatnak.”

1956. október 25-én vagy 29-én⁵⁷ a felkelők felhatalmaztak 9 embert (Kovács István – vezérőrnagy,
 Kopácsi Sándor – rendőrezredes), hogy Nagy Imre miniszterelnökhöz forduljanak, hogy a „nép” köve-
 telésére a Nemzetőrség főparancsnokává Király Bélát nevezze ki.

Oláh elmondta, hogy járt a Parlament épületében, és találkozott Nagy Imre miniszterelnökkel. Oláh
 jellemzése szerint Nagy Imre tehetségtelen, gyenge jellemű, határozatlan vezető. Nagy Imre utasította
 Király Bélának a Nemzetőrség főparancsnokává történő kinevezéséről szóló parancs legépelésére, amit
 azonnal alá is írt.⁵⁸

Ugyanaznap⁵⁹ Oláh kihozta Király Bélát a kórházból, s ő azonnal hozzálátott megbízatása ellátásához.
 Oláh elmondta, hogy ismeri Király Béla volt vezérőrnagyot, akit elítéltek hazaárulásért, közeli ismerő-
 sök voltak.

Oláh elmondta, hogy Király őt nevezte ki segédjének mint olyan személyt, aki tisztában van az összes
 budapesti eseménnyel.

Oláh elmondta, hogy Király Béla megszervezte a katonai irányítást, kinevezte a Nemzetőrség pa-
 rancsnokait (Szabó Jánost, Iván Kovácsot, Malétert).⁶⁰

Oláh elmondta, hogy teljesítette a kapott parancsokat. Király Béla irodájában dolgozott, fogadta a be-
 érkező híreket, kéréseket, továbbította a parancsokat a csapatoknak.

1956. november 8-án a Széchenyi-hegyre tartott gépkocsival, amikor elfogták a szovjet katonák. Vele
 együtt ült az autóban egy építészmérnök (a nevére nem emlékszik), Király Béla összekötője a harcoló

⁵⁶ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2. – Ügyiratszám: 6. – 36–40. ff. Eredeti. Kézirat.

⁵⁷ Ez október 30-án történt. Király Bélát a Nemzetőrség főparancsnokává november 3-án választották meg.

⁵⁸ A 30-án legépelte és aláírt okmány – Nyilatkozat – nem erről, hanem a Forradalmi Karhatalmi Bizottság Operatív Bizott-
 sága mint a Nemzetőrség szervezésével megbízott testület megalakítására vonatkozott.

⁵⁹ Ez 30-án a reggeli órákban történt. Nagy Imréné csak később, az esti órákban jártak.

⁶⁰ Maléter Pál nem volt a Nemzetőrség parancsnoka.

egységekkel, egy magyar férfi (a nevére nem emlékszik), aki biztosította a gépkocsinak és utasainak védelmét. Letartóztatásakor pisztoly volt nála.

A horthysta tábornokok közül ismeri többek között Kovács Istvánt, Kovács Mihályt, Görgényi Dánielt.⁶¹

A feljegyzést készítette:
Popszuj

1956. november 22.

33.

Feljegyzés Oláh Vilmos és a vele együtt letartóztatott személyek ügyében – 1956. december 22.

Feljegyzés⁶² letartóztatottak ügyében

1. Oláh Vilmos, szül. 1927-ben Budapesten, munkáscsaládból származik, pártönkízüli, 8 osztályt végzett, egy bőröndkészítő műhelyben volt anyagbeszerző, lakhelye Budapest [...]
2. Dudás József, szül. 1933-ban a Pest megyei Törökbálinton, magyar nemzetiségű, [...] munkáscsaládból származik, sofőr egy zöldségtermesztő üzemben Budapest XIII. kerületében, lakhelye Nagykovácsi.
3. Straub János, szül. 1935-ben Budapesten, magyar nemzetiségű, pártönkízüli, hivatalnok családból, [...] 1955 júniusában elítélték tiltott határátlépési kísérletért, villamos üzemben volt segédmunkás, lakhelye Budakeszi.
4. Makkai Tibor, apja neve János, szül. 1933-ban Miskolcon, magyar nemzetiségű, munkáscsaládból származik, [...] pártönkízüli, foglalkozása favágó, lakhelye Budakeszi.
5. Gombóczi Ferenc, szül. 1936-ban Marosújváron, magyar nemzetiségű, pártönkízüli, [...] parasztcsaládból származik, az újpesti sajtoló- és szerzőszámgyárban volt segédmunkás, lakhelye Budakeszi.
6. Illés Károly, szül. 1928-ban Pestszenterzsébeten, magyar nemzetiségű, munkáscsaládból származik, [...] 1956 augusztusában 4 hónap szabadságvesztésre ítélték, mert elkésett a munkahelyéről.
7. Som Gyula, apja neve Gyula, szül. 1906-ban a Budapest megyei [sic] Akasztón, [...] magyar nemzetiségű, [...] munkáscsaládból származik, Budapest I. kerület autóbusz-állomás sofőrje, lakhelye Nagykovácsi.
8. Deme Zoltán, szül. 1936-ban Ipolygalsán, magyar nemzetiségű [...] két év technikumot végzett, parasztcsaládból származik, a budapesti konzervgyár segédmunkása, lakhelye Nagykovácsi.

A fent felsorolt személyekről kihallgatásuk során a következőket derítettük ki:

Oláh Vilmos 1956. október 23-án aktívan részt vett a Budapest utcáin zajló tüntetésben. A Röck Szilárd utcában, közel a Nemzeti Színházhoz, a tömeg előtt elszavalta Petőfi „Talpra magyar” című versét.

1956. október 25-én Kovács István vezérőrnaggyal, Kopácsi Sándor rendőrezredessel és másokkal együtt irányította a tüntetést, a csoportnak 9 tagja volt, a lázadók nevében Nagy Imréhez fordultak azzal a követeléssel, hogy Király Bélát nevezze ki a „Nemzetőrség” főparancsnokává. A Parlament épületében Oláh, Kovács, Kopácsi és mások, akiknek a nevét nem sikerült megállapítani, bejutottak Nagy Imréhez, és az utóbbinál elérték, hogy Király Bélát kinevezze a „Nemzetőrség” főparancsnokává.

⁶¹ A mondat alatt lila tintatollal szerepel, hogy: „Ellenőrizni kell”.

⁶² Orosz nyelvű. GDA SBU – F. 62. – Op. 2. – Ügyiratszám: 6. – 25–34. ff. Eredeti. Kézirat.

Ugyanezen a napon Oláh, aki személyesen ismeri Király Bélát, az utóbbit kihozta a kórházból, aki hozzálátott feladatai ellátásához, és helyettesévé nevezte ki Oláhot.

Király Béla hozzálátva a „Nemzetőrség” főparancsnoki teendőihez, megszervezte a katonai, élelmezési és egyéb szekciókat.

A fegyveres csoportok vezetőivé nevezte ki Szabó Jánost, Kovácsot, Malétert.

Szabó János („Szabó bácsi”) október 24-én 5 óra tájt nagy tömeg előtt beszédet mondott Budapesten a Széna téren, felolvasta a jelenlevőknek a lázadók követeléseit. Ezután Pobeda gépkocsival, melyet Dudás József sofőr vezetett, ellátogatott a magyar hadsereg laktanyáiba a Duna partján (a laktanyák nevét nem sikerült megállapítani), aztán visszatért a Széna térre – a pinchelyiségbe. A laktanyákba és a visszafelé vezető úton Szabó Jánost elkísérte 2 fegyveres lázadó.

Miután Szabó visszatért a laktanyákból, a gépkocsiba beült a felkelők egyik vezetője, Szénási András, akit Dudás sofőr ugyanannak a két fegyveres lázadónak a kíséretében elvitt a budapesti egyetemre.

Október 25. folyamán a Dudás által vezetett gépkocsival Szénási András felkereste a budapesti Déli pályaudvart, és értesült arról, hogy Ausztriából megérkezett 14 vagon katonai egyenruha és élelem. Többször járt az osztrák követségen.

Dudás azt vallotta, hogy az osztrák követség előtt látott körülbelül 30 mentőautót és 4 tehergépkocsit. Valamennyi jármű német gyártmány volt. Ezeknek a járműveknek a sofőrjeivel folytatott beszélgetésekből megtudta, hogy ők maguk németek voltak, és Bécsből érkeztek Budapestre.⁶³

Október 26-án Szénási irányításával kipakolták azt a 14 vagon, melyek Ausztriából érkeztek a Déli pályaudvarra. Dudás nem tudja, hogy voltak-e fegyverek ezekben a vagonokban. Ő személy szerint gyógyszereket és élelmiszereket látott csak.

A gyógyszereket az irgalmas rendi kórházba vitték (a Margit híd közelében).

A gyógyszereknek a pályaudvarról a kórházba való szállítása több napig tartott – egész november 3-ig. A fent felsorolt intézményeken kívül Szénási október 26-án felkeresett egy Lövház utcai épületet (a házszámot nem sikerült kideríteni).

1956. november 4-én a lázadók egy csoportja, körülbelül 120 fő, Király Béla vezetésével Nagykovácsiba ment, ahol az üdülőotthont vették birtokukba. Király Bélával tartott Oláh Vilmos, Szabó János, Spangli, akik a segítői voltak.

Spangli november 4. és november 9. között Nagykovácsi katonai parancsnoka. Amíg a lázadók a nagykovácsi üdülőben tartózkodtak, Oláh november 7-én Dudás által vezetett gépkocsin egy R-10-es rádióadóval a sváb-hegyi rádióállomásra ment.

1956. november 7-én Spangli magához kérte az üdülőbe a nagykovácsi ún. „Nemzetőrség” parancsnokát, Som Gyulát, és megparancsolta neki, hogy a tsz telepéről hozzon két disznót, amit Som teljesített.

Nagykovácsi térségében Király Béla csoportja 24 légvédelmi ágyúval rendelkezett, melyeket 8-asával a Kopcsa-, Zsíros-, Kakuk-hegyekre telepítettek.

Az ágyúkat arra a célra készítették elő, hogy tüzet nyissanak velük a szovjet hadseregére.

November 8-án estefelé 5 óra tájt Oláh Straub János és Balázs Béla lázadók kíséretében Pobeda gépkocsival, melyet Dudás vezetett, Nagykovácsiból elindult a rádióállomásra, hogy jelentse Király Bélának, tüzet kell nyitni a szovjet hadseregére. Budakeszin, a János Kórház közelében valamennyiüket le tartóztatták a magyar államvédelmisek. A letartóztatáskor Oláhtól két, Straubtól egy pisztolyt vettek el. A többieknek nem volt fegyvere. Straub október 26. és november 7. között önként szolgált a budakeszi „Nemzetőrségben”, s ezután állítólag kényszerből Király Béla csapatába került.

A budakeszi „Nemzetőrség” tagjai közül Straub a következő személyeket nevezte meg: Makkai Tibor, Illés Károly, valamint Bódi László, a csapat parancsnoka, aki állítólag Nyugatra szökött. Makkai elismerte, hogy október 30-án tagja volt a budakeszi „Nemzetőrségnek”. Október 30-án a Nemzetőrség más tagjaival együtt Bódi parancsára betört egy rendőr főhadnagy lakásába (a nevét nem sikerült kideríteni).

Illés Károly október 30-ig börtönben volt, szökésért ítélték el. November 4-étől volt nemzetőr, majd a budakeszi „Nemzetőrség” járőr parancsnoka lett.

Azt vallotta, hogy beszélgetésekből hallott arról, hogy mielőtt belépett a Nemzetőrségbe, Máriity László lázadó (Nyugatra szökött)⁶⁴ részt vett az 1929 óta kommunista Kis és apósa, Sziklai nyugalmazott

⁶³ A német vöröskeresztes táborig kórház gépjárműveiről van szó.

⁶⁴ Máriity László nem szökött Nyugatra. Sziklai Sándor, mielőtt megölte az apósát és öngyilkos lett, megsebesítette Máriity Lászlót, aki a kórházban 1957. március 14-én életét vesztette.

ezredes, múzeumigazgató lakása elleni támadásban. Kis és Sziklai állítólag öngyilkosok lettek, amikor a lázadók betörték a lakásba.

Gombóczi a kihallgatáskor elismerte, hogy 1956. november 3-án önként belépett a „Nemzetőrségbe” Budakeszin, volt fegyvere, és részt vett a faluban a rendfenntartásban. November 9-án tartóztatták le szovjet katonának, amikor élelmet lopott a szovjet hadsereg helyőrségi laktanyájából.

Deme Zoltán elismerte, hogy október 26. és november 9. között a „Nemzetőrség” tagja volt Nagykovácsiban, volt puskája, részt vett a boltok és raktárak őrzésében, a rendfenntartásban a faluban.

Som Gyula elismerte, hogy október 25-én ott volt a nagykovácsi lakosok tüntetésén, részt vett a „munkástanács” megválasztásában.

Október 25-én a falu „Nemzetőrségének” volt a parancsnoka. Azt vallotta, hogy október 27-én a faluban megjelent egy csoport fegyveres felkelő, akiknek éjjelre szállást biztosított, megetette őket, és kérésükre a tsz farmjáról kiadott nekik három disznót.

Összeállította:

(olvashatatlan aláírás) főhadnagy

1956. december 22.

34.

Az 1956. november 9-én a vecsési gyűjtőtelepre irányított személyek névsora – 1956. november 15.

A vecsési gyűjtőtelepre irányított személyek névsora⁶⁵

[Részletek]

1. Tóth István, szül. 1937-ben Budapesten, lakhelye Budapest [...] nős, nem tudja, hol van a felesége és a 3 hónapos kislánya. Rakodómunkás szállítmányozási területen. Letartóztatva 1956. november 7-én, 12.00 órakor a Sztálin híd közelében. Fegyvere nem volt, nem tudja, miért van letartóztatva.⁶⁶

2. Keserű István, szül. 1933-ban a Bács-Kiskun megyei Dunapatajon, magyar nemzetiségű, lakhelye Budapest, XIII. kerület [...] a budapesti 12. szállítmányozási vállalat sofőrje, nőtlen, anyja és nővére van.

1956. október 23-án tartóztatták fel, amikor autóval a stúdió felé tartott, ahol harcok folytak. A Ferenc körút 25. szám alatt volt illegalitásban, fegyvert birtokolt, és használta azt. A Sas-csoport tagja. Pobeda gépkocsival igyekezett vidékre, amikor letartóztatták.

3. Baticz László, szül. 1935-ben a Fejér megyei Szabadhidvégen, ideiglenes lakhelye Budapest [...] a 23. építészeti irodában dolgozott. Kis Bélával, Zoltai Istvánnal együtt a Ferenc körút 25. szám alatti banda tagjai voltak.

Kis Bélával, Zoltai Istvánnal járták a belügyi dolgozók lakásait, hogy egyenruhát szerezzenek. A Sas-csoport tagja. Találtak nála egy cédulát, amelyre Engedi László neve volt felírva.

4. Zajác Anna, szül. 1939-ben Budapesten, lakhelye Budapest, IX. kerület [...] a (olvashatatlan) gyárban dolgozott. A Ferenc körút 25. szám alatti banda tagja volt. Étkezdében dolgozott. A Sas-csoport tagja.

5. Deller Erzsébet, szül. 1913-ban Szamosszeg Magyaróváron, lakhelye Budapest, XX. kerület [...] vasutas. A Ferenc körút 25. szám alatti Sas-csoport tagja. Főzött a banditákra.

6. Tamás József, szül. 1931-ben Kispesten (Budapest), lakhelye Budapest III. kerület [...] a rendőrségen dolgozik, a fizetéséért jött. A Sztálin hídnál elfogták és leültették.⁶⁷

7. Szekeres Viktor, szül. 1936-ban a Zala megyei Nagyrádon, lakhelye Budapest, XXI. kerület [...] a csepeli gyárban volt tanuló.

Ez év október 25. óta tagja a bandának – gránátokat, Molotov-koktélokot dobált, volt pisztolya. A Sas-csoport tagja volt, tőlük kapta a fegyvert. A Ferenc körúton a tetőn volt egy rádióadó, amelyen keresztül

⁶⁵ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 69–72. ff. Eredeti. Kézirat.

⁶⁶ Nem találtunk a deportálására vonatkozó adatot.

⁶⁷ Nem találtunk a deportálására vonatkozó adatot.

tartották a kapcsolatot a Corvin közti bandával. Nem tudja, ki kezelte a rádióadót. A Sztálin hídnál fogták el, amikor két autóval Budára igyekeztek élelemért.

8. Balogh Lajos, szül. 1934-ben Budapesten, lakhelye Budapest, VII. ker. [...] a lóversenypályán dolgozott.

1956. október 26. óta tagja a bandának. Először a Tompa u. 8–10. alatti banda tagja volt, gépfegyvert birtokolt. Szekeres Viktorral együtt fogták el. Gránáttal dobálta a szovjet katonákat.

9. Sticz István, szül. 1935-ben Budapesten, a Magyar Néphadsereg légierejének katonája.

1956. október 23. óta Budapesten tartózkodik, szabadságon. A Tompa utca 8–10. alatti banda tagja, volt fegyvere. A Sztálin hídnál fogták el.

10. Bodor József, szül. 1935-ben Budapesten, lakhelye Budapest [...] a magyar hadsereg 5508-as alakulatának katonája.

1956. november 4-én csatlakozott a Ferenc körút 25. szám alatt bandához. A Sztálin hídnál fogták el, a két gépkocsival közlekedő bandataggal együtt.

11. Patocskai Béla, szül. 1937-ben Budapesten, lakhelye Budapest XIII. kerület [...] a bútorgyárban dolgozott. A XIII. kerületben rendőr, volt gépfegyvere és pisztolya. Bogdán rendőr százados csoportjának volt a tagja, 25 belügyi dolgozót tartóztattak le. 1956. november 7-én fogták el.

12. Hiszek József, szül. 1937-ben Pécsen, lakhelye Budapest XIII. kerület [...] szállítmányozási vállalatnál dolgozott. 1956. november 7-én fogták el, fegyvert birtokolt.

13. Ványai János, szül. 1936-ban Gyula. Lakhelye Budapest XII. kerület [...] foglalkozása szódás. Pobeda gépkocsival közlekedett, amikor elfogták, a sofőrrel, Balogh Károllyal együtt újságokat hordtak szét Budapesten. Fegyver volt nála.

14. Balogh Károly, szül. 1937-ben Budapesten, lakhelye Budapest XII. kerület [...] postai dolgozó, sofőr, apja, anyja, fivérei és nővérei Tatabányán élnek és dolgoznak. 1956. november 4. óta van kapcsolatban a lázadókkal, teljesítette a tőlük kapott megbízásokat. Pobeda gépkocsiban fogták el, fegyver volt nála.

15. Márai László, szül. 1929-ben Budapesten, lakhelye Budapest XIV. kerület [...] sofőr. Sebesült lázadókat szállított. Mentőautóban fogták el, amelyben töltényeket találtak.

16. Budai Sándor, szül. 1938-ban Budapesten. Füzesen élt, bányásziskolába járt, munkásszállón élt. Fegyverrel fogták el. Saját kézzel írt felhívásokat találtak nála, melyekben felszólította a népet, hogy harcoljon a szovjet hadsereg ellen.

17. Tadi [Todi] József, szül. 1923-ban Szegeden. A banditák szabadították ki a börtönből. 1954-ben két és fél évre ítélték [...]

18. Farkas Sándor, szül. 1927-ben Sárbogárdon. 1956. szeptember 23-án a rendőrség bebörtönözte [...] A lázadók szabadították ki, akik fegyvert adtak neki.

*Barisev alezredes,
az 54 748-as tábori posta számú katonai alakulat különleges KGB-egységének
helyettes vezetője*

1956. november 15.

*A vízerőmű-építő vállalat és a Budapest I. kerület belügyi⁶⁸ osztály levele
a szovjet parancsnoksághoz Czudar Gyula szabadon bocsátása ügyében –
1956. november 19.*

Budapest I. kerületi belügyi osztály vezetése⁶⁹

Vízerőmű-építő vállalat

A szovjet katonai parancsnokság részére
Budapest
Ajtósi Dürer sor

Vállalatunk azzal a kéréssel fordul önökhöz, hogy a vállalat munkájának folyamatossága érdekében legyenek szívesek szabadon engedni Czudar Gyulát, aki jelenleg Budapesten, az I. kerületi Hadtörténeti Múzeumban van előzetes letartóztatásban.

Czudar villamosmérnök a felkelés napjaiban folyamatosan a vállalati munkahelyén tartózkodott, így tiszta lelkiismerettel állíthatjuk, hogy semmiféle fegyveres vagy egyéb felbujtó tevékenységben nem vett részt.

A vállalat vezetése és a kollégái, akik évek óta ismerjük a nevezett személyt, tisztában vagyunk politikai meggyőződésével, felelősséget vállalunk Czudar kollégáért.

Munkatársai utánajártak a körülményeknek, és megállapították, hogy Czudar mérnök azért hagyta el az otthonát, hogy meglátogassa az unokáját, és ekkor következett be a szerencsétlen eset – a letartóztatása.

Kérjük a Parancsnokságot – legyenek szívesek szabadon engedni Czudar mérnököt, hogy részt tudjon venni a termelőmunkában.

(Gárgyán István) igazgató

(Kertész Zoltán) főmérnök

(Hajdú István) részlegvezető

Budapest, 1956. november 19.

Magyarból fordította: M. E. D.

A dokumentumon 4 feljegyzés szerepel: 1. „Glebov I. A. elvtársnak. Hol van az illető? 1956. 11. 20.” Olvashatatlan aláírás. 2. „Kalisztov N. D. elvtársnak. Jelentést kérek. 1956. 11. 28.” Olvashatatlan aláírás. 3. „Glebov elvtárs sürgősen kérdezzen rá Maljarov elvtársnál. 1956. 11. 30.” Olvashatatlan aláírás. 4. „Czudar Gyula letartóztatott sem a csoportunkban, sem a vizsgálati osztályon nincs a nyilvántartásban. A Maljarov elvtárs által átadott névsorban 79-es számmal szerepel egy hasonló nevű és foglalkozású személy. Kalisztov. 1956. 11. 30.”

⁶⁸ Helyesen államvédelmi vagy politikai nyomozati osztály.

⁶⁹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2. – Ügyiratszám: 6. – 129. f. Eredeti. Kézirat.

Feljegyzés Kozák András [rendőr hadnagy] ügyében – 1956. november 23.

Feljegyzés⁷⁰
 az alábbi fogvatartott ügyében
 [Részletek]

Kozák András, apja neve András, szül. 1933-ban Budapesten, magyar nemzetiségű, 1952 óta tagja az MDP-nek, munkáscsaládból származik [...] büntetlen előéletű, nő, felesége és gyermeke van, szülei, felesége és a gyermeke lakhelye Budapest XII. kerület [...]

Kihallgatásakor elmondta, hogy 1956. november 23-ig Budapesten a belügyminisztérium közlekedési főosztályának hadnagya volt.

Október 23-án ügyeletben volt a nevezett főosztályon. Este 8 órakor le kell volna hogy váltsák az ügyeletből, de Horváth János őrnagytól parancsot kapott, hogy maradjon a helyén. Még ezen az estén kinevezték ügyeletvezetővé, és azt a feladatot kapta, hogy egy 45 fős rendőrosztaggal védje a főosztály épületét Budapest XIV. kerületében (Hungária körút 149.).

Négy rendőrnek volt gépfegyvere, a többiek pisztollyal rendelkeztek.

Október 26-án reggel 8-ig az osztaggal együtt az épületben tartózkodott, onnan nem mozdultak el.

Október 26-án reggel 8 órakor egy 50 fős rendőrosztagot küldtek a Budapest VIII. kerületi rendőrőrs védelmére Berec Lajos rendőr főhadnagy parancsnokságával.

Kozák lett Berec helyettese.

Amikor megérkeztek a VIII. kerületi rendőrőrsre, az egység Vig (a keresztnévét nem tudja) rendőr alezredes parancsnoksága alá került. Ő személy szerint azt a parancsot kapta, hogy 15 rendőrrel együtt menjen és védje meg a budapesti VIII. kerületi párttitkár lakását.

Amikor autóval odamentek a kerületi párttitkár lakásához, és megpróbálták bemenni az épületbe, három fiatal lázadó tüzet nyitott rájuk pisztolyokból és gépfegyverből. Kénytelenek voltak gránátot dobni középük, a robbanásban betört a lakóház kapuja, s ők bementek az épületbe. A lázadók elmenekültek. A lakásban találták a kerületi párttitkár feleségét és két gyermekét, valamint még egy nőt. A párttitkár lakásában hátrahagytak egy gépfegyverrel felfegyverzett rendőr törzsőrmestert, a többiek visszatértek a VIII. kerületi rendőrőrsre.

2-3 órával később a rendőr, akit hátrahagytak a kerületi párttitkár lakásának védelmére, visszatért a rendőrőrsre, és azt jelentette, hogy a párttitkár elvitte onnan a családját.

Október 26-án estétől október 27-én hajnali egyig a Szigetvári utcában 22 rendőrtársával együtt annak a kordonnak volt a tagja, melynek célja volt megakadályozni a kapcsolattartást Budapest IX. és VIII. kerülete között. A kordon a szovjet katonasággal közösen tartották fenn.

Október 27-én éjjel 1 órakor Horváth őrnagy egész csapatát kivették a kordonból, és reggelig a VIII. kerületi rendőrőrsön tartózkodtak. Október 27-én délelőtt 10 órakor Horváth őrnagy utasítására visszatért a közlekedési főosztályra, és október 29-ig annak épületét védte.

Október 29-én egy 30 tagú rendőrosztag tagjaként a budapesti rendőr-főkapitányság épületének védelmére rendelték Pócze Tibor rendőr vezérőrnagy parancsnokságával. 1956. november 4-ig védte a rendőr-főkapitányság, a belügyminisztérium, Pócze vezérőrnagy és a minisztérium más munkatársainak lakását.

November 4-én az egész csapatot Horváth Béla őrnaggyal együtt visszahívták, felváltották egy másik csapattal. Kozákot hazaengedték pihenni. Motorkerékpáron hazament, s ott tartózkodott november 7-ig, mivel az összes Duna-hidat lezárták, és így nem tudott szolgálatra jelentkezni.

1956. november 7-én Palásti nevezetű szomszédasszonya kérésére elindult a Zalka Máté laktanyába, hogy megtudja, mi történt a laktanyában állomásozó katonai alakulatnál szolgáló fiával.

A laktanyába két társával együtt érkezett. A laktanya bejáratánál elfogták az ávósok, mivel nem vol-

⁷⁰ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 8. – 58–62. ff. Eredeti. Kézirat.

tak nála iratok. Fegyvere nem volt, mivel azt a szolgálati helyén hagyta, amikor Horvátthól parancsot kapott, hogy menjen haza pihenni.

Nem tartja helyesnek, hogy Horváth minden rendőrt hazaküldött.

Hallott pletykákat arról, hogy Oszkó rendőr ezredes, aki a Rajk-ügyben a letartóztatásokat végrehajtotta, átállt a lázadók oldalára.

Kozák börtönaktájában nincs semmiféle személyes okmány, kivéve egy lejárt igazolványt.

*Ellenőrizni kell.*⁷¹

Készítette
(Zimarin) főhadnagy

1956. november 23.

BUDAPESTEN A VIII. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

37.

Papp Ferenc honvéd kihallgatási jegyzőkönyve – keltezés nélkül

Kihallgatási jegyzőkönyv⁷²
(Részletek)

Papp Ferenc, apja neve Lajos, szül. 1935-ben Debrecenben, magyar nemzetiségű [...] letartóztatásáig a magyar hadsereg 7015-ös alakulatában szolgált.

Papp Ferenc kihallgatásában tolmácsként közreműködött Kassai Ottó, apja neve Mihály, aki figyelmeztette lett, hogy a hiteles fordításért büntetőjogi felelősséget visel az Ukrán SZSZK BTK. 89. cikkelye alapján.

(Kassai)

Kérdés: Mióta szolgál a magyar hadseregben?

Válasz: 1955. november 12-én hívtak be a magyar hadseregbe, és 1956. október 15-ig szolgáltam a Szegeden állomásozó 3727-es gyalogezredben. 1956. október 15-én engem és az ezred még 70-80 katonáját Budapestre küldték további szolgálatra.

Kérdés: Mit csinált Budapesten 1956. október 15-től kezdődően?

Válasz: Budapesten a 7015-ös zászlóaljba⁷³ osztottak be, amely körülbelül 600 tagú volt. Október 23-áig valamennyien alapkiképzésben részesültünk. Zászlóaljunkat a katonai díszszemléken való részvételre készítették fel, a zászlóalj Márton⁷⁴ ezredes felügyelete alá tartozott a Zrínyi Miklós Katonai Akadémiáról, a zászlóalj parancsnoka Kővágó alezredes volt. A Budapesten elkezdődött események során, 1956. október 23. és 29. között a zászlóalj katonái, köztük én is, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia szomszédságában levő laktanyában tartózkodtunk. 1956. október 29-én délelőtt a zászlóalj ügyelete, a nevét nem tudom, felsorakoztatta a zászlóalj 20 katonáját, köztük engem is, és megparancsolta, hogy menjünk Budapest VIII. kerületébe, és védjük meg a kerületi pártbizottság épületét, valamint az ott található pártbizottsági iratanyagokat. A csoport vezetésével Tóth főhadnagyot bízták meg. Úgy

⁷¹ Ezt a mondatot másfajta kézírással, lila tintatollal írták bele a dokumentumba.

⁷² Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 6. – 115–118. ff. Eredeti. Kézirat.

⁷³ Őrzászlóalj.

⁷⁴ Márton András ezredes a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnoka.

gondolom, hogy a fenti parancsot a kerületi pártbizottság megvédésére Márton ezredes adta ki, mivel ő rendelkezett a zászlóaljjal. Október 29. és november 4. között én és a többiek védtük a Budapest VIII. kerületi pártbizottságot és annak iratanyagait, melyek az épületben voltak. 1956. november 4-én a katonák, akik a pártbizottságot őrizték, azt mondták, hogy Márton ezredes telefonon keresztül parancsot adott a katonáknak, akik a pártbizottságot őrizték, hogy hagyják a fegyvereket a pártbizottságon, és térjenek vissza a laktanyába, amit megtettünk. Én és még 14 katona eltávolodtunk vagy 300 méterre a pártbizottságtól a laktanya irányába, amikor az utcán kitört a lövöldözés, mire mindannyian elbújtunk egy ház pincéjében, ahonnan a lövöldözések miatt 1956. november 8-ig nem tudtunk visszamenni a laktanyába. November 8-án reggel az utcán nem volt lövöldözés, kijöttünk a pincéből, és visszaindultunk az egységünkhöz, azonban útközben elfogtak bennünket a szovjet katonák. Elfogásunk idején sem nálam, sem a 14 katonatársamnál nem volt fegyver, Márton ezredes parancsára a fegyvereket a város VIII. kerületi pártbizottságán hagytuk.

Kérdés: Kiket ismer a lázadók és azok közül, akik bűncselekményeket követtek el a budapesti események időszakában?

Válasz: A lázadásban nem vettem részt, és nem ismerek olyanokat, akik a lázadók oldalán álltak volna, vagy bűncselekményeket követtek volna el Budapesten. A budapesti események alatt én nem láttam egyetlen lelőtt vagy felakasztott embert sem, mivel október 23. és 29. között a laktanyában tartózkodtam, november 4. és 8. között pedig egy ház pincéjében, a városban nem járkáltam.

Kérdés: Mit tud Ön a VIII. kerületi pártbizottság tagjaival szembeni leszámolásról?⁷⁵

Válasz: Október 29-én, amikor megérkeztünk, hogy megvédjük a VIII. kerületi pártbizottság épületét, ott 10-12 pártmunkás tartózkodott, őket senki nem őrizte, szabadon közlekedtek a városban. 1956. október 30-án délelőtt a kerületi pártbizottság épülete előtt nagy tömeg verődött össze és követelték, hogy adjuk át az épületben található fegyvereket. Az épületbe körülbelül 100 ember tolt be, akik az egyik szobában találtak 15-17 puskát, melyeket magukhoz vettek, de sem tőlem, sem a többi katonától nem vették el a fegyvereket. A tömeg a pártbizottság épületében csak elvette a fegyvereket, semmiféle gáztett nem cselekedtek, a pártiratokhoz nem nyúltak. Amíg az emberek az épületben tartózkodtak, a pártmunkások a pincében rejtőztek, senki nem bántotta őket, később elhagyták az épületet, de hogy hová mentek, azt nem tudom. Október 29. és november 4. között a pártbizottság épületében egyetlen pártmunkást sem öltek meg, a párttitkárok és a pártmunkások további sorsáról nincs tudomásom.

A kihallgatási jegyzőkönyvet számomra lefordították magyar nyelvre, vallomásomat hitelesen jegyezték le.⁷⁶

Zsupanenko főhadnagy

38.

Bárány Béla levele a határ ukrán oldaláról Emmikéhez – 1956. november 10.

November 10. vasárnap

Emmikém!⁷⁷

Tudom, hogy nevetséges innen levelet írni, és igen valószínű, hogy soha nem is fogod megkapni, vagy mondjuk csak néhány év múlva, de foglalkoznom kell valamivel, mivel az unalom felőrli az embert. Már elhagytuk a magyar határt. Persze titokban, csempészmódszerekkel vittek el bennünket a hazánkból, állig felfegyverzett katonák puskacsövével a hátunkban. De nem fogok csüggedni, hanem leírom, mi történt velem.

Kedden a nép letette a fegyvert, én sebesülés miatt tehetetlenül, a magas láztól önkívületben feküdtem a tanácsháza pincéjében. Vasárnap óta, tehát amióta megsebesültem, és levittek a pincébe, egyetlen

⁷⁵ A vizsgáló tiszt feltehetően az MDP budapesti bizottsága épülete ellen a Köztársaság téren végrehajtott támadásról kérdezett.

⁷⁶ Papp Ferenc minden oldalt saját kezűleg aláírt.

⁷⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2. – Ügyiratszám: 5. – 103–104. ff. Eredeti. Kézirat. A levelet és a fordítást is kézzel írták, így előfordulhat, hogy az Emmi név nem pontos.

szó sem hagyta el a számat. Ismétlem, kedd délelőtt a nép letette a fegyvert, mivel a további ellenállás értelmetlennek látszott. A tisztek becsületszavukat adták, hogy mindenki büntetlenül szabadon hazatérhet.⁷⁸ Hittünk nekik. Micsoda balgaság volt! Ezután felsorakoztattak bennünket a Kis Stáció utcában, majd a Horváth Mihály téri templomig kísérték. Azt mondták nekünk, hogy amíg tartanak a lövöldözések, addig nem szabad hazamenni, mert azt szeretnék, ha senki sem sebesülne meg közülünk, és ha nyugodtan hazatérhetnénk. Enni nem adtak nekünk. Beetelve és »kényszerűen« a hideg, nyirkos templomban töltöttük az éjszakát. Másnap megint csak semmi, még enni sem adtak.

Csütörtök délután megint felsorakoztattak bennünket, és azt mondták: a város határába kísérnek, és átadnak a magyar hatóságoknak. Ahogy elkísérnek bennünket, szabadon engednek. Páncéljárművekre ültettek bennünket, és tankok kíséretében elhagytuk a várost. A Ferihegyre (a budapesti repülőtérre) vittek minket, ahol betereltek egy félig romos épület pincéjébe. Igaz, enni itt sem kaptunk. Az ember annyira kiéhezett, hogy ha felállt, elsötétült minden a szeme előtt, a lábai annyira remegtek, hogy nem volt képes megállni rajtuk. Súlyos gondolatokkal a fejünkben töltöttünk itt el egy éjszakát – nem tudtuk, mi lesz velünk másnap, hová visznek bennünket.

A következő nap reggel először kaptunk enni – teát és kását. Felültettek bennünket egy teherautóra, és Budapest peremkerületében, Vecsés határában találtuk magunkat.

Képzeld el a lelkiállapotomat. Körülöttünk gyűlöletes ellenséges arcok, beélesített fegyverekkel, a védtelen ember pedig arra vár, mikor csinálnak belőle hústömeget. Inkább ott haltam volna meg. Az állomásra irányítottak bennünket, ahol már várt ránk egy hosszú szerelvény. Egyetlen magyart sem lehetett látni, még a vasutasok is oroszok voltak. Az, amit sejtettünk, bizonyossággá vált, Oroszországba visznek bennünket, miközben szeretteink semmit nem tudnak rólunk, élünk-e vagy már meghaltunk. Mondhatom, kétségbeesítő helyzet volt.

Az útra kaptunk fejenként egy konzervet és egy darab árpakenyeret. Délután elindultunk. Fiúk és lányok és katonák végtére Szibériába. Titokban vittek keresztül a hazánkon, lekapcsolt fényszórókkal, mintha hitvalló szellemek lettünk volna. Amikor a vonat elindult, minden férfi elsírta magát. Te tudod, mit jelent az, ha a férfi magában sír. Ne tudja meg senki – szörnyű hallgatni. Azok az emberek, akik a nagy háborúban nevetve és fütyülve harcoltak, azaz nem gondoltak a halálra, úgy sírtak, mint a csecszopók.

Aludtam, amíg úton voltunk. Este megérkeztünk. Helyesebb, ha azt mondom, 4 órára értünk Csapra. Innen gépkocsival vittek bennünket Ungvárra. Mindannyian ugyanabba a börtönbe kerültünk, üres, hideg, cementpadlós szobába, éhesen, mert megint csak nem adtak enni. Te tudod, milyen szörnyű dolog az éhség. Az embernek ilyenkor folyton a finom ételek járnak a fejében. Szerencsénkre legalább cigarettánk van, s legalább füstölöghetünk.

Bizony, jó neked, Emmikém! Nyugodtan alszol a saját ágyadban, és álmodban sem tudod elképzelni, hogy ilyesmi előfordulhat 1956-ban. Bizonyára azt gondolod, hogy ott maradtam az utcán, és már nem élek, amikor legutoljára beszélgettünk, a mellemre borultál és azt mondtad – vigyázzak magamra. Emmi, megígérem neked, nagyon fogok vigyázni magamra. Életben akarok maradni, élni akarok. Hiszek abban, hogy még találkozunk egymással, Emmikém. Ne feledkezz meg rólam teljesen. Gondolj arra, hogy te nyugodtan készülődhetsz eljövendő életedre, s addig lesznek olyanok, köztük én is, akik kijárják az élet kegyetlen iskoláját, az élet minden bizonnyal nehéz próba elé állít bennünket, de én nem veszítem el a reményt, hogy fogunk még együtt járni, csak te is akard ezt.

Viszlát, üdvözlettel

Béla

⁷⁸ Itt és a továbbiakban aláhúzott sorok az eredeti dokumentumban piros ceruzával vannak aláhúzva.

*Bárány Béla [november 3-ig honvéd] kihallgatási jegyzőkönyve –
1956. november 15.*

Kihallgatási jegyzőkönyv⁷⁹
[Részletek]

Sztrij
1956. november 15.

Mojsejev őrnagy, az Ukrán SZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Drohobicsi területi [megyei] főosztályának munkatársa a következő személyt hallgatta ki:

Bárány Béla,⁸⁰ apja neve Sándor, szül. 1934-ben Budapesten, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár [...] saját bevallása szerint büntetlen előéletű, felsőfokú végzettsége van – 1956-ban végzett a budapesti egyetem idegen nyelvi karán, lakhelye Budapest, XVI. kerület [...]

A kihallgatás kezdete 10.00.
A kihallgatás vége 14.00.

Kérdés: Beszél-e Ön oroszul és képes-e vallomást tenni tolmács nélkül?

Válasz: Igen, beszélek oroszul, tolmácsra nincs szükségem.

Kérdés: Mondja el röviden az életrajzát.

Válasz: [...]

1952-ben érettségiztem egy budapesti gimnáziumban, és felvételt nyertem a külügyminisztérium mellett működő főiskolára. 1953-ban elvégeztem annak első évfolyamát, s mivel a főiskolát bezárták, átíratkoztam a budapesti egyetem idegen nyelvi karának francia és orosz nyelv szakára. 1956-ban júniusában diplomáztam, és a külügyminisztériumban szándékoztam elhelyezkedni. A jelenlegi szabályok szerint a fiataloknak a felsőoktatási intézmény elvégzése után három hónapos katonai kiképzésben kell részesülniük, ezután tiszti rangot kapnak, és tartalékosokká válnak.

Ennek megfelelően 1956. augusztus 1-jétől behívtak a 2760-as lövészezredbe Bajára, a jugoszláv határ közelébe. Ebben az ezredben vettem részt a kiképzésben 1956. október 24-ig.

1956. október 24-én hajnali 4 órakor az ezredben harckészültséget rendeltek el, aminek eleget téve az ezred a laktanyában várt a további parancsra. 1956. október 25-én, körülbelül délelőtt 11 órakor a laktanyához gyűlt mintegy 5 ezer ember, akik követelték, hogy az ezred menjen Budapestre, és támogassa a lázadókat. Az ezredparancsnok azonban nem teljesítette a követelést, hanem megkaptuk a parancsot, hogy amennyiben a tömeg betörne a laktanyába, akkor közéjük kell löni. Azonban a tüntetők elmentek, nem kellett löni rájuk, de az összes katona és tiszt, letéve a fegyvert, a tüntetőkkel együtt elment a városba a nagygyűlésre. Ezen a nagygyűlésen felolvasták a 16 pontos felhívást, és megválasztották az új tanácsot. A nagygyűlés után a civilek megint elkezdtek zúgolódni, és fegyvert követeltek. A civilek egy része visszament a laktanyához, és követelték, hogy adjanak nekik fegyvert.

Amikor a tüntetők a laktanya előtt tüntettek, én magam a laktanya területén tartózkodtam. Amikor a tisztek bejelentették, hogy minden katona fegyvertelenül bemehet a városba a nagygyűlésre, én is letettem a gépfegyveremet, bementem a városba, és részt vettem a nagygyűlésen. A nagygyűlés után más katonákkal együtt visszatértem a laktanyába, és végig ott maradtam. Amikor a katonák és a tisztek a városban voltak a nagygyűlésen, a laktanyában ott maradtak az örök.

A nagygyűlés után a tüntetők egy része megint megpróbált bejutni a laktanya területére, követelve,

⁷⁹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2. – Ügyiratszám: 5. – 84–91. ff. Eredeti. Kézirat.

⁸⁰ Itt és a továbbiakban az aláhúzott részek az eredeti dokumentumban piros ceruzával vannak aláhúzva.

hogy adjanak nekik fegyvereket, mire az örök tüzet nyitottak rájuk, aminek következtében 1 tüntető meghalt,⁸¹ 6 pedig megsebesült. Ekkor én még a városban voltam.

Ezután az ezred kötelékében a bajai laktanyában maradtam 1956. október 30-ig. 1956. október 30-án autókkal Budapestre mentünk. Nekünk azt mondták, hogy azért megyünk Budapestre, hogy fenntartsuk a rendet, mivel a szovjet katonaságot kivonják a városból.

1956. október 31-én reggel ezredünk megérkezett Budapestre, és 1956. november 1-jétől katonatársaimmal együtt járőröztünk az V. és a VIII. kerületben. Amikor Budapestre értünk, a városban nyugalom volt, sehol sem lövöldöztek.

Mivel a diákok kiképzési ideje a katonaságnál lejárt, valamennyien (köztük én is), követelni kezdtük a leszerelésünket, mivel olyan hírek terjedtek, hogy elkezdtek visszatérni hivatalaikba a régi hivatalnokok, akik az 1938–39-es években dolgoztak a külügyminisztériumban, az igazságügyi minisztériumban és más helyeken. Ezt nem akartuk megengedni, mert nem szerettünk volna munkanélküliek lenni.

Annak érdekében, hogy nyomatékot adjunk leszerelési kérelmünknek, mi, a diákok (voltunk az ezredben egy teljes zászlóaljnyian) képviselőket választottunk magunk közül, hogy tárgyaljanak az ezrednél megalakított új [forradalmi katonai] tanácsokkal a leszerelésünkről. [...]

Ezek a képviselők 1956. november 3-án megtudták, hogy a honvédelmi miniszter parancsba adta a diákok leszerelését november 2-ától. Ezért 1956. november 3-án mi valamennyien, köztünk én is, az ezredben hagytuk a katonai felszerelésünket, és hazamentünk.

1956. november 3-án reggel nekünk, diákoknak a tisztek bejelentették, hogy a budapesti lakosok menjenek haza, vegyenek fel civil ruhát, majd térjenek vissza, és adják le a katonait. 1956. november 3-án este leadtam az egyenruhámat, hozzákötözve a gépfegyvert, és ily módon leszereltem.

Mivel nekem túl messze volt hazamenni, a városi tömegközlekedés pedig nem működött, ezért éjszákára elmentem anyám testvéréhez [az I. kerületben lévő lakásába].

1956. november 4-én reggel, 8 óra tájt, [...] gyalog hazaindultam. Az utcán lövöldözést hallottam a budai oldalon, de nekem át kellett menni a másik oldalra, ahol nem hallatszottak lövések. A VIII. kerületben a Baross utcában beleütköztem a lázadókba. Nem állt szándékomban csatlakozni a lázadókhoz, s amikor át akartam menni az úton, megsebesített egy aknaszilánk, mivel éppen akkor ezt a kerületet elkezdték aknavetőből löni. Mivel jobb fenéken talált egy repeszszilánk, nem voltam képes továbbmenni, megkérdeztem, hol kaphatnék elsősegélyt, és elvánszorogtam a tanácsháza pincéjébe, ahol kivették a szilánkot, és bekötötték a sebet. Az utcán zajló harcok miatt nem jöttem ki a pincéből 1956. november 6-án reggelig.

1956. november 6-án reggel a szovjet katonák elfoglalták azt a házat, amelyben tartózkodtam. Mindenkit, akit ebben és a szomszédos házakban találtak, köztük engem is, felsorakoztattak, s ezt a körülbelül 90 embert betelerelték a templomba. November 8-án este ezeket az embereket velem együtt autókon kivitték Ferihegyre, ahonnan november 9-én engem másokkal együtt felültettek a vonatra, és vittek Ungvárra.

A kihallgatási jegyzőkönyvet elolvastam, vallomásomat hitelesen jegyezték le.

Bárány Béla⁸²

A kihallgatást vezette:

Mojszejev őrnagy,

a Drohobicsi területi [megyei] KGB-főosztály munkatársa

⁸¹ Az október 28-i fegyverhasználat következtében súlyosan megsérült Kulicsics Ferenc október 31-én életét veszítette.

⁸² Bárány Béla a kihallgatási jegyzőkönyv minden oldalát aláírta.

Kihallgatási jegyzőkönyv⁸³

Sztrij

1956. november 16.

Mojszejev őrnagy, a Drohobicsi területi [megyei] KGB főosztály munkatársa a következő személyt hallgatta ki:

Bárány Béla, apja neve Alekszandr (Sándor), szül. 1934-ben (rá vonatkozó adatok rendelkezésre állnak).

A kihallgatás 9 óra 30 perckor kezdődött, 13 óra 00 perckor fejeződött be.

Kérdés: Mikor kezdődtek el a budapesti egyetemen a diákok népellenes lázadásának előkészületei?

Válasz: A feltett kérdésre nem tudok válaszolni a következő okok miatt. Amikor még egyetemista voltam, az idegen nyelvi kar, ahol én is tanultam, enyhén szólva nem volt bizalomébresztő a többi kar diákjai körében, mivel ezen a karon toborozták a néphatalom hű embereit. A többi kar diákjai általában azt mondták rólunk, hogy mi csak a latint meg a marxizmus–leninizmust tanuljuk, és semmi mást nem tudunk.

Éppen ezért az idegen nyelvi karon nem tudtunk semmit az egyetemen zajló eseményekről, nekem személy szerint nem volt tudomásom arról, hogy a diákok népellenes lázadást készítenek elő.

Már a hadseregben, az újságokból és a folyóiratokból, valamint az emberek elmondásából értesültem arról, hogy szeptember óta gyűléseket tartanak az egyetemeken, amelyeken különböző kérdéseket vitatnak meg.

Az újságokból és a folyóiratokból tudomásom volt arról, hogy a szegedi egyetem diákjai szakítottak a Demokratikus Ifjúsági Szövetséggel. Ezenkívül a diákok politikai követelésekkel álltak elő, tüntetést szerveztek a parlament épülete előtt. A szegedi egyetemistáknak ezt a budapesti tüntetését⁸⁴ október 23-án támogatták a budapesti lakosok, s ezután kirobbant az ellenforradalmi lázadás.

Mivel ez időben a hadsereg kötelékében szolgáltam, így részleteket nem tudok a budapesti eseményekről.

Kérdés: Amikor Magyarországon megkezdődött az ellenforradalmi lázadás, abban a katonai alakulatban, ahol Ön szolgált, kik voltak azok, akik aktívan támogatták a lázadókat?

Válasz: 1956. október 24-ig abban a katonai alakulatban, ahol én szolgáltam, semmiféle népellenes szervezet nem jött létre, nem történt lázongás. Amikor 1956. október 24-én Baján a nagygyűlés zajlott, amiről az előző kihallgatásom alkalmával már beszámoltam, 6 civil szólalt fel a tömeg előtt, akiket nem ismertem, valamint felszólalt egy diák is – az alakulatunk egyik katonája, a jogvégzett Galló Béla, aki felolvasta a 16 pontos felhívást a néphez, de azt nem tudom megmondani, hogy az a felhívás hogyan került hozzá. Galló felszólalásában kifejtette, hogy mi most majd felépítjük az új Magyarországot, megválasztjuk az új kormányt, amelyik a néppel fog tartani. Kijelentette azt is, hogy a nép azt akarja, hogy Nagy Imre legyen a miniszterelnök, és új világot akarunk építeni, kapitalisták és feudális urak nélkül. Mindenkit lázadásra szólított fel, kijelentve, hogy amennyiben nem teljesül a 16 pont, akkor mindenkinek sztrájkolnia kell, de fegyverhasználatra nem buzdított senkit.

Ezután a nagygyűlés résztvevőinek egy része bement a vasútállomás épületébe. Én ebben az időben a téren álltam, rövid idő múlva a tüntetők kijöttek az állomás épületéből, és közölték, hogy megválasztották az új városi tanácsot, melynek a civileken kívül tagja lett három katona is: egy „alezredes”, oroszul „podpolkovnyik”, a nevét nem tudom, valamint a mi alakulatunkból Baján „százados”, keresztnevét és apai nevét nem tudom, és Galló Béla, a diák katona.

Azt nem tudom, hogy ez a tanács mivel foglalkozott.

Ezredünkben, már Budapesten, 1956. október 31-én szintén megválasztották az ezred tanácsát [Forradalmi Katonai Tanácsot] 22 taggal. Engem nem választottak be ebbe a tanácsba, ezért nem tudom, hogy ez a tanács mivel foglalkozott. Azt sem tudom megmondani, hogy adott-e valaki utasítást a ta-

⁸³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956) 14. kötet 215–218. ff. Eredeti. Kézirat.

⁸⁴ A tüntetést a budapesti egyetemek diáksága szervezte.

nács megalakítására, vagy ez a közkatonák és a tisztek saját kezdeményezése volt.⁸⁵ Azt tudom, hogy a tanácsban közkatonák és tisztek is voltak. Az ezred tanácsába bekerült személyek közül én csak két embernek tudom a nevét: Baján „százados” és Sasvári József diák katona az idegen nyelvi karról.

Kérdés: Ki adta ki a fegyvereket az Ön ezredéből a lázadóknak?

Válasz: Erről nekem nincs tudomásom. Amikor az ezredünk Budapestre érkezett, számos civil járkált az utcákon fegyverrel.

Kérdés: Ki volt az, aki az Ön ezredében a néphatalom elleni fegyveres felkelésre szólított fel?

Válasz: Én személy szerint egyszer sem hallottam, hogy valaki az ezredünkből a néphatalom elleni fegyveres felkelésre szólított volna fel.

Kérdés: Kik voltak azok a katonák és tisztek az Ön ezredéből, akik részt vettek a néphatalom képviselőinek agyonlövésében és más borzalmakban?

Válasz: Arról sincs tudomásom, hogy az ezredünkből bármely közkatona vagy tiszt részt vett volna a népi demokratikus rend képviselőinek agyonlövésében és más borzalmakban.

1956. október 31-én szemtanúja voltam, amikor a lázadók egy csoportja megvert egy ávóst, és azt kiabálták, hogy fel kell kötni. Éppen két katonatársammal együtt járőröztünk az utcán, de mivel mi csak hárman voltunk, a lázadók pedig 20-an, s a társaság nagy részénél fegyver volt, ezért semmit sem tehetünk a lázadókkal szemben.⁸⁶

A kihallgatási jegyzőkönyvet nekem felolvasták, szavaimat hitelesen jegyezték le.

*Bárány Béla*⁸⁷

A kihallgatást vezette:

Mojszejev őrnagy,

a Drohobicsi területi [megyei] KGB főosztály nyomozati osztályának főnyomozója

41.

Horváth Ferenc [őrmester] kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 15.

Kihallgatási jegyzőkönyv⁸⁸

[Részletek]

Sztrij

1956. november 15.

Én, Jugyin főhadnagy, az Ukrán SZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Drohobicsi területi [megyei] főosztályának munkatársa a mai napon a következő személyt hallgattam ki:

Horváth Ferenc, apai név nélkül, szül. 1934-ben Seregélyes községben, Magyarországon (14 km-re Székesfehérvártól), magyar nemzetiségű, [...] nőtlen, beszél oroszul.

A kihallgatás 10 óra 00 perckor kezdődött.

A kihallgatás 18 óra 00 perckor ért véget.

Szünet 14.00 és 15.30 között.

Kérdés: Képes-e orosz nyelven vallomást tenni?

Válasz: Igen, képes vagyok.

⁸⁵ A Forradalmi Katonai Tanácsok kezdetbe spontán, majd a honvédelmi miniszter október 29-én kiadott utasítására alakultak meg.

⁸⁶ Feltehetően Tóth Ferenc államvédelmi százados megveréséről, majd meglinccseléséről van szó.

⁸⁷ Bárány Béla a kihallgatási jegyzőkönyv minden oldalát aláírta.

⁸⁸ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 7. – 43–51. ff. Eredeti. Kézirat.

[...]

Kérdés: Hol tanult meg oroszul beszélni?

Válasz: 1946-ban a székesfehérvári iskolában tanítottak bennünket oroszul.

Kérdés: Mondja el, hol tartózkodott, amikor Magyarországon megkezdődött az ellenforradalmi lázadás.

Válasz: Kiskunhalason, Budapesttől 115 km-re töltöttem a katonai szolgálatot. 1956. október 28-án⁸⁹ mi, katonák parancsot kaptunk tüzérezredünk⁹⁰ parancsnokától, Hodosán Imre őrnagytól [zárójelben szerepel a katonai rang orosz megfelelője], hogy menjünk Budapestre. Azt mondta, hogy ezt neki a magyar kormány parancsolta. Még azon a napon autókon Budapestre mentünk, aknavetőkkal, puskákkal felszerelve, a tisztek pedig pisztolyokat hoztak magukkal.

1956. október 29-én⁹¹ reggel Budapesttől 3-4 kilométerre, Soroksáron a civil lakosság elállta az utunkat, és tüzet nyitott ránk. A parancsnokunk parancsára szétszözlöttünk és lefegyvereztük a civileket, és még aznap, azaz október 29-én⁹² este Budapestre, pontosabban Pestre értünk, a tüzérségi iskolába. Ott megengedték, hogy megpihenjünk. Mire odaértünk, az iskolában már el voltak szállásolva szovjet katonák, gépkocsikkal és tankokkal. Október 30-án⁹³ pihentünk, illetve védtük az iskola épületét. Este valamennyiünket őrségbe állítottak a lakóházak elé, hogy ne engedjük ki az utcára a civil lakosokat, és ha valakinél fegyvert találunk, azonnal vegyük el. Így is cselekedtünk.

1956. október 31-én Budapestet elhagyta az összes orosz katonai alakulat, csak a magyar katonaság maradt. A parancsnokoktól azt a parancsot kaptuk, hogy semmiképp ne lőjünk civilekre, hacsak ők nem lőnek ránk. Ha azonban a civilek ránk lőnek, akkor jogunkban állt választüzet nyitni, és megtenni a szükséges intézkedéseket lefegyverzésük érdekében. A civilektől elkobzott fegyvereket egy épületben raktuk le. Ezt a saját szememmel láttam.

Ezekben a napokban, azaz október 28.⁹⁴ és 31. között közülünk több közkatona és tiszt elesett, többek között voltak halottak a mi alegységünkben is. Én magam halottakat nem láttam, de erről beszámolt nekünk, katonáknak Hodosán Imre őrnagy. Azt is mondta nekünk, hogy ahol csak 1-2 katona járőrözött, a civil lakosság elvette tőlük a fegyvereket, letépték a váll-lapjukat, és hazaküldték őket. Ezért megtiltották az 1-2 fős járőrözést, legkevesebb 5 fős csoportokat kellett alkotnunk. A mi szakaszunk 15 fős volt, egy hadnagy [zárójelben szerepel a katonai rang orosz megnevezése – F. CS.] Molnár Bálint vezetésével, aki 23-24 éves lehet, és aki jelenleg is itt van velem letartóztatásban, egész idő alatt egy házban tartózkodtunk, ahol valamilyen intézmény⁹⁵ működött. Abban az időben az őrn és a takarítónőn kívül senkit nem láttunk, a helyiségek üresek voltak. A szakaszparancsnok és a katonák, akik szolgálaton kívül kötelesek voltak pihenni, a pincében, az úgynevezett bunkerben rendezkedtek be, és sehová nem mozdultak ki, kivéve az élelem beszerzése és egyéb halaszthatatlan ügyek miatt. Konzerveket ettünk.

Október 31-én, amikor valamennyiünket az őrhelyére küldtek, minden felesleges fegyvert, tehát azoknak a fegyverét, aki nem álltak őrségben, leadtuk. Csak a legszükségesebb mennyiségben maradt fegyverünk. A szakaszunknak csak 4 gépfegyvere maradt. Őrségváltáskor átadtuk egymásnak a fegyvereket. A mi házunk előtt két őrhely volt, ahol két-két katona őrködött. Az őrhelyek a bejárati ajtóknál voltak, ahonnan szemmel tartottuk a környéket. Így teltek el a napok november 6-án délig.

Ezután az utcákon megjelentek a szovjet tankok és a szovjet katonaság. Erről jelentést tettem a szakaszparancsnoknak, Molnár Bálintnak. Az eltelt napok alatt a város utcáin csend volt, és nyugalom. A tisztekkel érkező szovjet katonák azt kérték, hogy nyissuk ki az ajtókat, és mutassuk meg, hogy hol vannak a fegyverek, mivel mi, amikor megláttuk a szovjet katonaságot, az összes fegyverünket beraktuk egy szobába. Azt mondták, hogy valamennyien fegyver nélkül menjünk az oroszokkal, egy közelben levő nagy házban helyeztek el bennünket, a fegyvereink pedig az eredeti helyen maradtak a szovjet katonaság őrizete alatt. Bennünket a nagy házban szovjet katonák őriztek. Velünk, közkatonaikkal együtt ott voltak a magyar tisztek, valamint civilek is, akiket a szovjet katonák fogtak el. 1956. november 8-ig maradtunk itt őrizetben.

⁸⁹ A dátum helyesen október 25.

⁹⁰ A 37. kiskunhalasi lövészezredben szolgált. (MN Pf. 1872)

⁹¹ A dátum helyesen október 26.

⁹² A dátum helyesen október 26.

⁹³ A dátum helyesen október 27.

⁹⁴ A dátum helyesen október 26.

⁹⁵ Ez az alegység az MDP VIII. kerületi pártbizottságának az épületét védte.

A nap második felében a szovjet katonák őrizete alatt autókon kivittek bennünket Budapestről, és november 11-én a Szovjetunióba szállítottak.

Kérdés: Milyen része volt a magyarországi ellenforradalmi lázadásban, és ki volt az irányítója ennek a lázadásnak?

Válasz: Azt, hogy ki vezette Magyarországon a lázadást, nem tudom. Én személy szerint mint katona a parancsnokaim parancsait teljesítettem, és semmi másban nem vettem részt, mint amit fent elmondtam.

Kérdés: Használt-e Ön fegyvert a magyar államhatalommal és annak képviselőivel, többek között a kommunistákkal és más hazafiakkal szemben?

Válasz: Ahogy fent már elmondtam, 1956. október 29-én⁹⁶ reggel, amikor az egységemmel Budapestre tartottunk, és amikor Soroksáron a civil lakosok ránk lőttek, a katonatársaimmal és a tisztekkel együtt, az utóbbiak parancsnokságával lőttünk a magyar civil lakosokra. Attól kezdve, hogy beértünk Budapestre, én többet nem lőttem egyetlenegyszer sem senkire, mivel azt a parancsot kaptuk, hogy senkire semmilyen körülmények között nem szabad lőni. Ily módon a magyar államhatalommal, annak képviselőivel, a kommunistákkal és más hazafiakkal szemben fegyvert nem használtam, semmilyen ellenük irányuló megmozdulásban nem vettem részt.

Kérdés: Ön tanúsított ellenállást a szovjet hadsereggel szemben?

Válasz: Nem, a szovjet hadsereggel szemben én semmiféle ellenállást nem tanúsítottam.

Kérdés: Kiket ismer Ön azok közül, akik ellenállást tanúsítottak a szovjet hadsereggel szemben, vagy közvetlenül részt vettek a magyarországi ellenforradalmi lázadásban, a kommunistákkal és más magyar hazafiakkal szembeni leszámolásban?

Válasz: Személy szerint ilyet nem láttam, és ezt nem tudom. Amikor Budapesten voltam, hallottam, hogy a többi katona arról beszélt, hogy civilek rálőttek a szovjet hadsereg katonáira, amikor azok bevonultak Budapestre, és egyéb törvénytelenégeket is elkövettek, de hogy kik, azt én nem tudom.

Kérdés: Mely katonai alakulatban szolgált Ön?

Válasz: A 37. ezred 1872/U. katonai alakulatában szolgáltam. Az alakulat parancsnoka Hodosán Imre őrnagy volt, amennyire még Budapesten a többi katonától hallottam, jelenleg Budapesten a rendőrségen dolgozik.

Kérdés: Mit kíván hozzátenni a vallomásához?

Válasz: Nincs semmi hozzáfűznivalóm, de szeretném pontosítani, hogy október 31-én, november 1-jén és 2-án a szakaszommal együtt Molnár Bálint és Rigó alhadnagy parancsnokságával elküldtek bennünket Budapesten kívülre, egy a várostól 3-4 kilométerre fekvő gyárba, hogy lefegyverezzük azokat a civileket, akik fellázadtak a magyar államhatalom ellen, és fegyverrel a kezükben bevették magukat ebbe a gyárba. Ezek a civilek először tüzet nyitottak ránk, de két nap leforgása alatt lefegyvereztük őket, és visszatértünk Budapestre. Ott valamilyen állami intézmény épületét védtük, amiről korábban beszéltem. Korábban tévesen vallottam azt, hogy október 31-én, november 1-jén és 2-án Budapesten tartózkodtam. A vallomásom többi része megfelel a valóságnak, és a vallomásomat semmi mással nem tudom kiegészíteni.

A jegyzőkönyvbe hitelesen jegyezték le a vallomásom, az általam megértett orosz nyelven felolvasták nekem, amit aláírással igazolok:

Horváth Ferenc

A kihallgatást vezette:

(Jugyin) főhadnagy,

az Ukrán SZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Drohobicsi területi [megyei] főosztályának munkatársa

⁹⁶ A dátum helyesen október 26.

Feljegyzés Rigó János [tartalékos alhadnagy] ügyében – 1956. november 23.

Feljegyzés⁹⁷
[Részletek]

Rigó János, apja neve János, szül. 1931-ben Budapesten, magyar nemzetiségű, munkáscsaládból származik, Budapesten elvégezte a Lenin Egyetemet, [...] nőtlen, a külügyminisztérium közel- és közép-keleti országokkal foglalkozó osztályának referense, lakhelye Budapest XXI. kerület [...]

Kihallgatásakor azt vallotta, hogy 1956. szeptember 15-én két hónapos továbbképzésre behívták a hadseregbe. A 37. ezred rajparancsnokaként vett részt a gyakorlatban, rangja tartalékos alhadnagy. A 37. ezred állomáshelye Kiskunhalas, 140 km-re Budapesttől.

Október 29-én⁹⁸ az ezredet Budapestre irányították, ahol harcoltak a velük fegyveresen szembeszálló lázadókkal.

Az egyik zászlóalj a VIII. kerületet tisztította meg a lázadóktól, a többi zászlóalj a laktanyában tartózkodott. Ebben az időben nem vett részt a harcokban.

Körülbelül október 28-án a 2. zászlóalj, amelynek ő is tagja volt, Csepelre lett irányítva a kohászati üzem védelmére, itt voltak 4 napig, majd a robbanóanyag-raktárakat őrizték.

Körülbelül november 1-jén befejeződött a gyár és a raktárak őrzése, a zászlóalj visszatért Budapestre, ahol az ezredben megalakult a forradalmi bizottság, melynek elnökévé az ezredparancsnokot, Hodosán [Imre] őrnagyot választották meg. Rigót 14 katonatársával és 3 tiszttel együtt a VIII. kerületi forradalmi tanács⁹⁹ őrzésére irányították.

A VIII. kerületi forradalmi tanáccsal szemközti iskolaépületben megalakult a Nemzetőrség Nagy Imre felhívására, a rend fenntartása érdekében. A forradalmi tanács katonai szekciójának egyik képviselője kinevezte az iskolában állomásozó nemzetőrcsapat parancsnokhelyettesévé.

Ezzel a csapattal elküldték a budapesti pártbizottság épületéhez a rend fenntartása érdekében. Ez november 2-án volt. A pártbizottság épületében, ahogy feltételezték, a bizottság életben maradt védelmezői, akik október 25-én és 26-án harcoltak a lázadókkal, elrejtöztek a pincékben. Senki nem tudta pontosan, hogyan kell lejutni a pincékbe (azt sem tudta senki, hogy voltak-e egyáltalán pincék), és hosszasan kutattak a föld alatti helyiségek után. A csapat feladata volt, hogy a civileket ne engedjék közel a kutatómunka során.

A csapat parancsba kapta a kommunisták letartóztatását, akik védték a pártbizottság épületét, megszöktek, és otthonaikban rejtöztek.

Amikor megkezdődött a nemzetőrcsapatok megalakítása, azt gondolta, hogy abba a legbecsületesebb embereknek kell bekerülniük, de aztán kiderült, hogy politikai gonosztevők, a börtönökből kiengedett köztörvényesek is voltak közöttük.

Valamennyien követelték, hogy küldjék őket elkapni a kommunistákat. De ő senkit nem engedett el ilyen céllal. Ekkor 5 ember önkényesen távozott, és később azt mondták, hogy a kommunisták után kutattak az otthonaikban. Ezt az öt embert nem tudja megnevezni, de tudja, hogy valamennyien a 2. csapathoz tartoztak, és a csapatnévsor a rendelkezésünkre áll.

A 2. csapat tagjai:

1. Bíró Tibor, lakhelye X. kerület [...]
2. Batu Sándor, VIII. kerület [...]
3. Kőrösi István, VIII. kerület [...]
4. Patakfalvi Jenő, XIX. kerület [...]

⁹⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 6. – 361–367. ff. Eredeti. Kézirat.

⁹⁸ Ez október 25-én történt.

⁹⁹ Ez a VIII. Kerületi Tanács épületében volt.

5. Janzsó József, X. kerület [...]
6. Farkas János, XIV. kerület [...]
7. Takács János, VIII. kerület [...]
8. Patakfalvi Béla, VIII. kerület [...]
9. Kartnik Ernő, VIII. kerület [...]

A csoportból vele együtt 2 személyt tartóztattak le. Az egyikükről tudja, hogy nem ment a kommunisták után az otthonaikba, a másik személyről nem tudja megmondani, hogy igen vagy nem.

Miután maga is kommunista, és látta, hogy a csapatuk a kommunisták összefogdosását tartja feladatának, elhatározta, hogy dezertál. Csepelre ment, ahol a férjzett testvére lakott, akinek a férje a rendőr-ségen dolgozott az események előtt.

Amikor megérkezett Csepelre, ott találkozott ezredebeli tisztekkel, akik azt mondták, hogy nekik az a feladatuk, hogy biztosítsák a szovjet hadsereg haladását.

Mivel nem szeretne volna, ha dezertőrnek tekintik, visszatért Budapestre, és jelentkezett a VIII. kerületi forradalmi tanács épületében. A lázadók egy része szétfutott, másik része elrejtőzött a forradalmi tanács épületében, ahol a katonákkal együtt Rigó is tartózkodott. Közvetlen felettese, Molnár Bálint (aki szintén ott volt) telefonon felhívta az ezredet, jelentést tett a helyzetről, és várta a parancsot. Kovács százados, az ezred törzsfőnöke utasította, hogy térjenek vissza az ezredhez, s ha ez nem lehetséges, akkor valahol rejtőzzenek el.

A katonákkal együtt elrejtőzött a VIII. kerületi forradalmi tanács épületének pincéjében. November 6-án az épületet megközelítette a szovjet katonaság, mire a szovjet tiszteknek jelentette, hogy az épületben katonák és lázadók tartózkodnak.

Azt az utasítást kapta, hogy közölje a katonákkal és a lázadókkal, hogy fegyver nélkül jöjjenek elő a pincéből. Erre lement a pincébe, és átadta ezt az üzenetet. Összesen 98 ember adta meg magát.

Kijelentette, hogy csak körülbelül október 30-ig tudta követni az eseményeket, ami ezután történt az országban, az már érthetetlen volt a számára.

Egyetlen lázadót sem ismer, aki részt vettek volna bűncselekmények elkövetésében.

*Nyomozást igényel.*¹⁰⁰

*(Szolohin) százados,
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Herszoni területi [megyei] főosztálya
nyomozati osztályának főnyomozója*

1956. október 23.¹⁰¹

43.

Sztojka Ferenc kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 27.

Kihallgatási jegyzőkönyv¹⁰²

[Részletek]

Ungvár

1956. november 27.

Én, Szolohin százados, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Herszoni területi [megyei] főosztálya nyomozati osztályának főnyomozója Fedák Jurij, apja neve Jurij, szül. 1929., lakhelye Kárpátalja, Beregszász, Vorosilov tér 5/8., magyar tolmács közreműködésével kihallgattam a következő személyt:

Sztojka Ferenc (apai név nélkül), szül. 1933-ban Budapesten, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, szociális származásával nincs tisz-

¹⁰⁰ Ezt a megjegyzést más kézírással, lila tintatollal írták rá a dokumentumra.

¹⁰¹ A dátum helyen november 23.

¹⁰² Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 5. – 33–37. ff. Eredeti. Kézirat.

tában [...] pártonkívüli, nőtlen, segédmunkás volt hengeröntődében, lakhelye Budapest XXI. kerület [...], fogva tartva a belügyminisztérium 1. sz. Kárpátontúli területi [Kárpátaljai megyei] börtönében.

Fedák tolmács figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

(Fedák)

Kérdés: Milyen nyelven kíván vallomást tenni?

Válasz: Csak magyarul tudok, ezért ezen a nyelven szeretnék vallomást tenni.

Kérdés: Mikor és milyen minőségben vett részt a budapesti ellenforradalmi lázadásban?

Válasz: 1956. október 24-én kimentem az utcára, hogy csatlakozzak a lázadókhhoz. Budapest VIII. kerületében, a József körúton (a házsámot nem tudom) találkoztam 10 felfegyverzett lázadóval. Velük töltöttem az éjszakát, másnap reggel elmentem Budapest VIII. kerületébe, ahol a Corvin közben kaptam egy gépfegyvert, 72 töltényes tárral, ezenkívül teletömtem a zsebeimet annyi tölténnyel, amennyivel csak bírtam. Három napig ezekkel a lázadókkal tartottam, de közben semmit nem csináltam, mert nem volt fegyverviselési engedélyem. Aztán a többi lázadóval együtt átmentem a Práter utcai iskolába, ahol 4 napig voltam, és szintén nem csináltam semmit. Miután megkaptam a fegyverviselési engedélyt, még 6 napig ezekkel a lázadókkal tartottam.

Egy alkalommal körülbelül 10 lázadóval együtt felfegyverkezve teherautón Budapest X. kerületébe, Kőbányára mentünk. Ott magunkhoz vettünk körülbelül 30 puskát, 4 gépfegyvert és körülbelül 10 láda lőszer, valamint 200-300 pisztolyt, ezekhez azonban nem voltak töltények.

Hat napon keresztül 5 lázadóval együtt járőröztem. Az volt a feladatunk, hogy ellenőrizzük az elhaladó gépkocsikat, különösen a vöröskeresztes autókat, amelyekről azt mondták nekünk, hogy fegyvereket és felfegyverzett embereket fognak szállítani, valamint hogy letartóztassuk a gyanús személyeket, s ily módon kiszűrjük az ávósokat.

Körülbelül 1956. november 5-én tartózkodási helyünket elkezdte löni a szovjet katonaság, és kénytelenek voltunk átmenni Budapest X. kerületébe, ahol 5 napig pincékben rejtőzködtem. Amikor oda is elért a szovjet katonaság, s láttam, hogy milyen kevés lázadó maradt, eldobtam a fegyveremet, és elindultam Nyugatra, hogy átmenjek a határon Ausztriába, onnan pedig Németországba, azonban még azon a napon, 1956. november 10-én letartóztattak a szovjet katonák.

Egyetlen lázadónak sem tudom a nevét, sem nem láttam ilyesmit, sem nem vettem részt a lázadók által elkövetett bűncselekményekben.

Kérdés: Tartóztatott fel olyan vöröskeresztes autót, amelyik fegyvereket szállított?

Válasz: Járőrözés közben azzal a csapattal, amelyiknek tagja voltam, körülbelül 100 vöröskeresztes autót állítottunk meg, hogy megvizsgáljuk, szállít-e fegyvereket vagy felfegyverzett személyeket, de egyetlenegyszer sem találtuk ilyet. Amikor elküldtek bennünket járőrözni, akkor azt mondták, hogy a vöröskeresztes autók szállíthatnak fegyvereket, valamint szovjet katonákat is. Azonban az általunk ellenőrzött vöröskeresztes autókban csak sebesülteket és élelmet szállítottak.

Vallomásomat lefordították magyar nyelvre, mindent hitelesen jegyeztek le.

(Sztójka Ferenc)¹⁰³

A leírtak hitelességét igazolom:

Fedák tolmács

A kihallgatást vezette:

Szolohin százados,

az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Herszoni területi [megyei] főosztálya nyomozati osztályának főnyomozója

¹⁰³ Sztójka Ferenc a kihallgatási jegyzőkönyv minden oldalát aláírta.

Szabó János kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. december 11.

Kihallgatási jegyzőkönyv¹⁰⁴
[Részletek]

1956. december 11.

Szabó János, apja neve János, szül. 1938-ban Nagyváradon (Románia), magyar nemzetiségű, pártönkí-
vüli, a debreceni kertészet mindenese, lakhelye Debrecen [...]

A kihallgatásban közreműködött Viznyickij Ju. I. tolmács, aki figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás
iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Kérdés: Mikor és milyen céllal ment Budapestre?

Válasz: Nem emlékszem a pontos dátumra, de nagyjából 1956. november 2-án, mentem Budapestre,
autóstoppal, egy élelmiszert szállító gépkocsi vett fel, hogy munkát keressek, mivel a debreceni virág-
kertészetben igen keveset kerestem. Egyedül mentem Budapestre.

Kérdés: Amikor elindult Budapestre, akkor tudott arról, hogy ott lázadás tört ki?

Válasz: Azon a napon, amikor Budapestre indultam, Debrecenben hallottam a rádióban, hogy ott
helyreállították a rendet, és a munkásokat felszólították, hogy vegyék fel a munkát. Budapestre érve ma-
gam is meggyőződtem erről. Amikor Budapestre érkeztem, nem voltak utcai lövöldözések, mindenütt
csend volt.

Kérdés: Tudjuk, hogy nem november 2-án, hanem korábban érkezett Budapestre. Ezt miért tagadja le?

Válasz: Mondtam, hogy csak körülbelül emlékszem a dátumra, nem emlékszem pontosan, melyik
napon utaztam Budapestre.

Kérdés: Milyen része volt a lázadásban?

Válasz: Az én részvételem abban nyilvánult meg, hogy mint közlegény a Nemzetőrségben, védtem
a Nemzetőrség épületét Budapesten, a Kisfaludy köz 4. szám alatt, ahol a letartóztatott ávosokat és
a raktárakat kellett őriznünk. A fegyverem egy puska volt. Később még kaptam egy kést is.

Kérdés: Ki tartóztatta le az államvédelem embereit, hányan voltak, és mi történt velük?

Válasz: Körülbelül 20 ávos volt őrizetben, valamennyien férfiak. Azt nem tudom, hogy ki tartóztatta
le őket, mivel ez még azelőtt megtörtént, hogy beléptem volna a Nemzetőrségbe. Amikor megérkezett
a szovjet hadsereg, akkor hallottam a többi őrtől, hogy mindenkit kiengedtek a fogságból. Én személye-
sen nem láttam, mikor engedték ki őket.

Kérdés: Miért nem beszél arról, hogy részt vett az államvédelmisek letartóztatásában?

Válasz: Én személy szerint nem vettem részt a letartóztatásokban, mindösszesen 20 másik nemzet-
őrtársammal együtt őrséget álltam a Nemzetőrség főparancsnoksága előtt, őriztem a foglyokat és a rak-
tárakat.

Kérdés: Azt is tudjuk, hogy ezenkívül részt vett az államvédelmisekkel és a szovjet katonasággal foly-
tatott harcokban. Hajlandó erről beszélni?

Válasz: Sem én, sem a többiek, akik őrt álltak, nem vettek részt a harcokban, mivel a Kisfaludy közben
nem voltak harcok.

Kérdés: Járt-e a Corvin mozi épületében, miért ment oda?

Válasz: A Corvin mozi épületében nem jártam, a Corvin szomszédságában volt egy étkezde, ahol
étkeztünk mi is, és azok is, akik a Corvin mozi épületében tartózkodtak. Ebbe az étkezdébe jártam.

A jegyzőkönyvet nekem magyarul felolvasták, szavaimat hitelesen jegyezték le, ami aláírással iga-
zolok.

*Szabó János*¹⁰⁵

¹⁰⁴ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2. – Ügyiratszám: 5. – 113–118. ff. Eredeti. Kézirat.

¹⁰⁵ Szabó János a jegyzőkönyv minden oldalát aláírta.

A kihallgatás befejezve 13 óra 30 perckor

Tolmács:
Viznyickij

Nyomozó:
Ignatyev

45.

Szabó János kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. december 11.

Kihallgatási jegyzőkönyv¹⁰⁶
[Részletek]

Szabó János, apja neve János

1956. december 11.

Kérdés: Az előző kihallgatás alkalmával azt mondta, hogy nem járt a Corvin mozi épületében. Fenn tartja ezt az állítását?

Válasz: Folyó év november 4-ig, a harcok kezdetéig az étkezdébe jártam, a Corvin mozi szomszédságába, amikor pedig megkezdődtek a harcok, én, akárcsak a Nemzetőrség főparancsnokságát őrző többi társam, nem léptem ki az utcára. A harcok alatt valamennyien az első emeleten tartózkodtunk, és az ablakokban foglaltunk el lőállást, mert a Nemzetőrség „Csike” nevű parancsnokától azt a feladatot kaptuk, hogy ne engedjük be az épületbe a szovjet hadsereg katonáit. Mivel az épület közelében nem láttunk szovjet katonákat, így sem én, sem a társaim nem lőttek. A Kisfaludy köz 4. alatti ház, ahol a Nemzetőrség főparancsnoksága székel, összes lakója meg tudja ezt erősíteni.

A Corvin mozi ugyanúgy a Kisfaludy közben található, 20-25 méterre attól a háztól, ahol mi tartózkodtunk. A mozi épületében lévő fegyvereseket Corvin közieknek nevezték. Mivel folyamatosan a környéken járkáltam, a Corvin köziekkel folytatott beszélgetésekből tudtam, hogy harcolni fognak a szovjet hadsereggel szemben, de mivel ki sem mozdultam a saját épületemből, ezért nem láttam, mi történt a Corvin mozi tájékán.

Kérdés: Tudjuk, hogy Ön is járt a Corvin mozi épületében, és részt vett a szovjet hadsereg elleni harcokban. Miért nem akarja ezt elismerni?

Válasz: A Corvin mozi épületében nem jártam, és a szovjet katonákra nem lőttem.

A kihallgatás befejezve 17 óra 30 perckor.

A jegyzőkönyvet felolvasták nekem magyar nyelven, szavaimat hitelesen írták le, amit aláírással igazolok.

Szabó János

Tolmács:
Viznyickij

Nyomozó:
Ignatyev

¹⁰⁶ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2. – Ügyiratszám: 5. – 119–122. ff. Eredeti. Kézirat.

BUDAPESTEN A IX. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

46.

*Feljegyzés az építőzászlóalj 41 tagjának őrizetbe vételéről
a budapesti [Kilián] laktanyában – 1956. november 6.*

Tájékoztató¹⁰⁷

1956. november 6-án Budapesten az Üllői út 49. szám alatti laktanyában a szovjet katonák őrizetbe vették az építőzászlóalj – 1226-os tábori posta [számú] – 41 tagját.

A letartóztatott személyeknél nem volt fegyver.

A 1226/I. alakulat parancsnoka Bereczki Lajos főhadnagy, a 1226/II. alakulaté Csiba [Lajos] százados volt.

Kihallgatáskor a letartóztatottak azt vallották, hogy a 1226-os alakulat a lázadásban nem vett részt, és fegyveres ellenállást a szovjet hadsereggel szemben nem tanúsított.

A csoport tagjainak egy részét az Üllői út 49. szám alatti laktanya pincéiben, másokat azután fogtak el, hogy kimentek az utcára.

A kihallgatott személyek azt is elmondták, hogy a lázadás idején a laktanya pincéjébe és a 1226/II. alakulat laktanyájába felfegyverzett civilek mentek be, akik elvették a fegyvereket, és követelték a katonáktól, hogy harcoljanak a szovjet hadsereg ellen, azonban azok nem bocsátkoztak harcba.

Nincsenek adatok arra nézve, hogy ez a csoport részt vett volna a lázadásban. Lázadókat és más személyeket, akik részt vettek volna a fosztogatásokban és a kegyetlenkedésekben, nem ismernek. A felfegyverzett civilek közül, akik elvették a fegyvereiket, senkit nem ismernek.

A letartóztatott személyek névsora mellékelve.

Olvashatatlan aláírás

47.

Szekeres Viktor (Sas-csoport) kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. december 1.

Kihallgatási jegyzőkönyv¹⁰⁸
[Részletek]

Ungvár
1956. december 1.

Én, Szolohin százados, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Herszoni területi [megyei] főosztálya nyomozati osztályának főnyomozója Knyaz Vaszilij, apja neve Vaszilij, szül. 1917-ben, lakhelye Munkács, Kárpátontúli terület [Kárpátalja], tolmács közreműködésével kihallgattam az alábbi személyt:

Szekeres Viktor, apja neve József, szül. 1936-ban a Zala megyei Nagyrédén, magyar nemzetiségű, a Magyar Népköztársaság állampolgára, munkáscsaládból származik, középfokú végzettsége van, [...] a csepeli Rákosi Vas- és Fémművek sajtólómunkás-tanulója, lakhelye Budapest XXI. kerület [...], fogva tartva az USZSZK belügyminisztériumának 1. sz. Kárpátontúli területi [kárpátaljai] börtönében.

Knyaz tolmács figyelmeztette lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

¹⁰⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 7. – 251–252. ff. Eredeti. Kézirat.

¹⁰⁸ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 6. – 200–203. ff. Hitelesített másolat. Gépirat.

Kérdés: Milyen nyelveken tud, és mely nyelven kíván vallomást tenni?

Válasz: Én csak magyarul tudok, ezért magyarul fogok vallomást tenni.

Kérdés: Mondja el, milyen részt vállalt a Magyarországon zajló eseményekből október 23-tól a letartóztatásáig terjedő időszakban.

Válasz: 1956. október 23-án munka után otthon tartózkodtam, de már értesültem arról, hogy Budapesten történik valami.

Október 24-én sztrájkot hirdettek, és senki nem dolgozott. Elmentem a gyárba, de nem láttam hozzá a munkához, mert a munkások többsége nem jelent meg a munkahelyén. A gyárból autóval Budapestre mentem, hogy saját szememmel lássam, mi történik ott. Ezen a napon láttam meg az első megölt embert, nem tudom az utca nevét, ahol ez történt, csak azt tudom, hogy valahol a Rákóczi út környékén. Láttam, hogy egy velem szembejövő ismeretlen férfit fejbe lőttek. Nem tudom, ki ölte meg azt az embert. A lövés egy ház ablakából dördült el. Láttam, amint ebbe a házba berohant néhány felfegyverzett fiatal ember, akik kivezetek a házból egy 35 év körüli férfit. Ezek a fiatal emberek azt mondták, hogy pisztolyt találtak nála. Ezt az elfogott férfit valahová elvezették. Semmiféle rangjelzést nem viseltek, lehetetlenség volt megállapítani ki a lázadó és ki nem közülük. Füleki László barátommal és a Kató nevezetű barátnőjével (a vezetéknevét nem tudom) együtt voltunk tanúi ennek az esetnek. Ezután elmentem Füleki László lakására, ahol sakkoztunk, a barátnője pedig még ennek előtte hazament. Este hazamentem.

Október 25-én reggel a rádióban hallottam a felhívást, hogy mindenki térjen vissza a munkájához, mire én is elmentem a gyárba. Dolgozni azonban nem tudtam, mert sokan nem jelentek meg a munkahelyükön, s az én munkám össze van kötve a másokéval. Megkaptam a fizetésem, hazamentem, és többet nem mozdultam ki.

1956. október 26-án és 27-én szintén otthon tartózkodtam, sehová nem mentem el, kivéve, hogy a boltban kenyeret vettem.

Október 28-án Budapestre mentem a Ferenc körút 25.-be, ahol beléptem a Nemzetőrségbe. Akkor kaptam egy pisztolyt és körülbelül 20-30 töltényt.

A Nemzetőrség tagjai között egyetlen ismerősöm sem volt. Később megismerkedtem néhányukkal, de csak a keresztnévüket tudtam.

A parancsnok egy Sas nevezetű ember volt (a keresztnévét nem tudom), aki azt mondta nekünk, hogy a horthysta hadseregben alezredesként, a néphadseregben pedig századosként szolgált, majd nyugdíjba vonult.

Ezt azért mondta nekünk, hogy bebizonyítsa, ért a katonai tudományokhoz, és képes irányítani bennünket. A Sas által vezetett nemzetőrszagnak körülbelül 30-40 tagja volt, akik kisebb, 8-10 fős csapatokba voltak beosztva.

Én annak a csapatnak lettem a tagja, melynek feladata az élelmiszer beszerzése volt. Bármelyik üzletben vételezhettünk élelmet a Corvin moziban, a nemzetőr-főparancsnokságon számunkra kiállított utalvány alapján. A Corvin moziban székelő nemzetőr-parancsnokság tagjai közül senkit nem ismerek.

Ennek a csoportnak voltam a tagja 1956. november 4-ig.

Nem emlékszem, hogy hányadikán, de azt tudom, hogy egy nappal a szovjet katonaság Budapestre való bevonulása előtt egy 5-6 fős csapattal elküldtek, hogy győzzünk meg hét szovjet harckocsizót, akik bevették magukat egy házba, hogy hagyjanak fel gyalázatos viselkedésükkel.

Sas nemzetőrparancsnok azt mondta, hogy a ház lakói fordultak hozzá, hogy a házukban van hét szovjet harckocsizó, akik rálőnek mindenkire, aki be- vagy kilép a házból. Velünk tartott egy orosz tolmács, azaz egy magyar ember, aki beszélt oroszul.

A szóban forgó ház mögé kerültünk, és a szomszédos épületen keresztül felmáztunk annak a háznak a tetejére, ahol a harckocsizók tartózkodtak. Ezután bejutottunk a házba. A tolmács beszélni kezdett a szovjet harckocsizókhoz. Azt javasolta nekik, hogy tegyék a fegyverüket az ablakra, és jöjjenek elő. A tolmács azt is mondta, hogy nem esik bántódásuk. A szovjet harckocsizók azonban nem válaszoltak, hanem tüzet nyitottak, mire mi is löni kezdtük azt a szobát, ahol tartózkodtak. Egy idő múlva a szovjet harckocsizók abbahagyták a lövöldözést, és kijöttek hozzánk. A szovjet harckocsizók azután adták meg magukat, hogy kigyulladt az a helyiség, amelyikben tartózkodtak, mivel mi gyújtópatronokkal lőttünk. Először egy hadnagy jött ki hozzánk. A tolmács megkérdezte a hadnagyot, hány szovjet katona van vele. A hadnagy azt mondta, hogy egyikük még az utcán megsebesült, de mivel nem jutott időben orvosi ellátáshoz, meghalt, egy másik társa megsebesült. Rajtuk kívül még 4-en vannak, akik sértetlenek. Utasításunkra a hadnagy parancsot adott, hogy jöjjenek elő fegyvertelenül. Minden szovjet katona teljesítette ezt a parancsot. A halottat nem mentünk megnézni.

A sebesültet kórházba küldtük, a többit elvittük nemzetőrsztagunk törzshelyére.

Másnap Sas utasítására én és még két vagy három nemzetőr a fogságba ejtett szovjet harckocsizókat elkísértük a szovjet harckocsizó alakulathoz, amely a Petőfi híd közelében, a Boráros téren tartózkodott. Minden foglyot átadtunk ennek az alakulatnak. Az alakulat számát, parancsnokának nevét nem tudom.

Nem tudom, hogy az általunk elfogott szovjet harckocsizók hogyan kerültek abba a házba, ahol elfogtuk őket, és azt sem, miért nem volt tankjuk.

Amikor a szovjet hadsereg bevonult Budapestre, Sas csapatai, köztük én is, a boltok őrzését kapták feladatul, melyeknek elkezdődött a kifosztása.

Körülbelül 1956. október 29-én vagy 30-án, még a szovjet harckocsizók elfogásával kapcsolatos esetet megelőzően a törzshelyünkhöz odajött két tank, s elkezdett lőni ránk. Az egyik szovjet tank felé dobtam két Molotov-koktélt, de nem gyulladtak meg, és a tankot sem találtam el pontosan, mert túl messze volt, és folyamatosan lőtt. Ezután elbújtam a pincében, még mielőtt a tankok elmentek volna.

November 4-én, amikor a szovjet hadsereg harcba bocsátkozott a budapesti lázadókkal, látva ennek kilátástalanságát, elbújtam a pincében. Amikor november 7-én meghallottam a szovjet parancsnokság felhívását, hogy a Nemzetőrség összes tagja letette a fegyvert, és hogy ezért nem vonják őket felelősségre, én is előjöttem a pincéből, és haza akartam menni. Útközben elfogtak a szovjet katonák, akik átadtak a magyar ávósoknak. Ezután kihallgattak arról, mit csináltam a lázadás napjaiban, és idehoztak.

Kérdés: Miért lőtték a szovjet tankok azt a helyet, ahol tartózkodott?

Válasz: A szomszédos házból lőtte valaki a szovjet tankokat, mire azok a mi házunkat kezdték el lőni.

Kérdés: Mit tud Sas osztagparancsnok tartózkodási helyéről?

Válasz: Sast elzavartuk a Nemzetőrségtől, mert durván bánt velünk, nem tudom, jelenleg hol tartózkodik. Utoljára akkor láttam, amikor a szovjet katonaság sietve elhagyta Budapestet, nem emlékszem rá, hogy ez hányadikán volt.

Kérdés: Hogyan tartották a kapcsolatot a Nemzetőrség főparancsnokságával?

Válasz: Osztagunk a Corvin moziban tartózkodó főparancsnoksággal telefonon keresztül tartotta a kapcsolatot. Ezenkívül rádió adó-vevőnk is volt. Sas, az osztagunk parancsnoka azt mondta, hogy a rádió adó-vevő készüléken keresztül valamiféle diákokkal tartja a kapcsolatot, akik kapcsolatban állnak a vörös-kereszttel, amelyiktől külföldről érkezett élelmiszerekhez és gyógyszerekhez jutunk. Egyéb információim nincsenek a rádió adó-vevővel kapcsolatban.

A jegyzőkönyvet felolvasták nekem magyar nyelven, vallomásomat hitelesen jegyezték le.

A vallomás lejegyzésének hitelességét tanúsítom

Tolmács: (Knyaz)

A kihallgatást vezette: (Szolohin) százados
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Herszoni területi [megyei] főosztálya
nyomozati osztályának főnyomozója

Hiteles: (Garbuz) százados¹⁰⁹

48.

Szekeres Viktor (Sas-csoport) kihallgatási jegyzőkönyve – keltezés nélkül

Kihallgatási jegyzőkönyv¹¹⁰

Szekeres Viktor, apja neve József, szül. 1936-ban a Zala megyei Nagyrédén, magyar nemzetiségű. [...] a csepeli gyárban volt hengerész, lakhelye Budapest [...]

A kihallgatáson jelen van Popik M. M. tolmács, aki figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

¹⁰⁹ Ez a megjegyzés kézírással, kék tintatollal lett ráírva a dokumentumra.

¹¹⁰ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 6. – 204. f. Hitelesített másolat. Gépirat.

Kérdés: Mit tud a lázadás szervezőiről és résztvevőiről, valamint tetteikről?

Válasz: A lázadás résztvevői közül Sas ismerem, aki régi horthysta tiszt, a Ferenc körút 25. szám alatti csoport szervezője és parancsnoka volt. Másoktól, többek között egy Erzsébet nevű nőtől tudom, hogy Sas kapcsolatban állt az amerikai követséggel. Ő irányította az osztag minden lépését. Az általam ismert eseményekről és saját szerepemről az 1956. december 1-jei kihallgatás során beszámoltam. Sas csoportjának semmilyen egyéb cselekedetéről nincs tudomásom.

A lázadók közül utalhatok még Sas barátjára, akinek azonban nem tudom a nevét. Bőrkabátot viselt. Ő teljesen nyilvánvalóan tisztában volt Sas csoportjának minden lépésével. A csoport tagjai közül, melybe én is tartoztam, Balogh Lajost, Sticz Istvánt, Baticz Lászlót ismerem, akiknek csak a keresztnévét tudtam, de itt a börtönben megtudtam a vezetéknevüket is.¹¹¹ Valamennyien részt vettek a szovjet harcokcsizók elleni fegyveres fellépésben és elfogásukban a Ferenc körút 25. szám alatti ház egyik lakásában. SAS parancsára a foglyokat átadtuk a szovjet harcokcsizóknak a Boráros téren. Arról is tudomásom van, hogy a Kilián laktanya lázadóinak parancsnoka Maléter [Pál] ezredes volt, de semmit nem tudok az ő konkrét tetteiről.

Sassal kapcsolatban azt is el tudom mondani, hogy Malétertől kapott egy telefonüzenetet, melynek nyomán Sas elment a Kilián laktanyába, és tárgyalta Maléterrel. Sas azt mondta nekünk, hogy a Nemzetőrség szervezéséről, a Nemzetőrség tagjainak ruhával és élelemmel való ellátásáról beszéltek.

A lázadás résztvevői közül többet nem ismerek.

A kihallgatás 12 óra 45 perckor ért véget.

A jegyzőkönyv hitelesen rögzíti az általam elmondottakat, nekem magyarul felolvasták.

A kihallgatást vezette:
(Gamarisz) nyomozó

Hiteles: (Garbuz) százados¹¹²

49.

*Bánóczky [József], Ványa [Károly], Rohn [Imre], Bircsár [János], Nyesev [István]
és Mucz [János] [Kilián laktanya] fogvatartottak ügye – 1956. december 10.*

Feljegyzés¹¹³
fogvatartottak ügyében
[Részletek]

1. Bánóczky József, apja neve György, szül. 1931-ben a Fejér megyei Cecén, magyar nemzetiségű, szegényparaszt családból származik, [...] büntetlen előéletű, a Béke Tsz elnöke, lakhelye Györköny, Tolna megye.

2. Ványa Károly, apja neve András, szül. 1912-ben a Nyitra megyei Tardoskedden, szegényparaszt családból származik, magyar nemzetiségű, pártunkívüli [...] büntetlen előéletű, nős, a Béke Tsz brigádfőnöke, lakhelye Györköny, Tolna megye.

3. Rohn Imre, apja neve Mihály, szül. 1938-ban Györkönyben, szegényparaszt családból származik, magyar nemzetiségű, pártunkívüli [...] büntetlen előéletű, a Béke Tsz tagja, lakhelye Györköny, Tolna megye.

4. Bircsár János, apja neve János, szül. 1933-ban Dunaföldváron, magyar nemzetiségű, pártunkívüli, parasztcsaládból származik [...] büntetlen előéletű, nőtlen, a 25. sz. szállítmányozási vállalat sofőrje.

5. Nyesev István, apja neve Demeter, szül. 1919-ben Pakson, magyar nemzetiségű, parasztcsaládból származik, pártunkívüli [...] nőtlen, büntetlen előéletű, a 25. sz. szállítmányozási vállalat sofőrje, lakhelye Paks, Tolna megye.

¹¹¹ Nevezett személyeket deportálták.

¹¹² Ez a megjegyzés kézírással, kék tintával lett ráírva a dokumentumra.

¹¹³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 8. – 7–11. ff. Eredeti. Kézirat.

6. Mucz János, apja neve János, szül. 1933-ban Pakson, szegényparaszt családból származik, magyar nemzetiségű, a DISZ tagja, büntetlen előéletű, [...] a paksi fogyasztási szövetkezet 1. sz. raktárának raktárosa, lakhelye Paks.

A felsorolt személyek kihallgatása során kiderült:

1956. november 2-án a Béke termelőszövetkezet tagjainak gyűlésén Dobai Istvánnak, a györkönyi munkás-paraszt tanács titkárának javaslatára úgy döntöttek, hogy az Erzsébet Kórházban (Budapest) kezelt betegek számára küldenek 1 vaddisznót, 35 zsák krumplit és 2 zsák paszulyt, az élelmet Bánóczky, a tsz elnöke, Ványa brigádvezető és Rohn tsz-tag viszi el a helyszínre.

A felsorolt kísérő személyeket a gyűlésen jelen levő Arany József, a tsz pártszervezetének titkára, valamint Füller András, Krausz Ádám, Nagy László, Szűcs András és Pánczél Lőrinc vezetőségi tagok javaslatára jelölték ki.

November 3-án Sziklay Tibor, a paksi 25. sz. szállítmányozási vállalat vezetőjének utasítására a tsz-be ment egy teherautó Bircsár János és Nyesev István sofőrökkel.

A teherautóra felrakták a krumplit és a többi élelmiszert, majd Bánóczky, Ványa és Rohn, és a két sofőr elindult Budapestre.

Pakson a teherautóra felszállt még Mucz János raktáros, aki azt a megbízatást kapta Hochstetter Ferenc raktárvezetőtől, hogy a visszaúton térjenek be Ercsibe a cukorgyárba, és hozzanak onnan cukrot a raktárba.

1956. november 3-án este a felsorolt személyek megérkeztek Budapestre, az Erzsébet Kórházban kirakták a magukkal hozott élelmiszert, és készültek hazaindulni. Ám a kórház dolgozói nem javasolták, hogy éjszaka útnak induljanak, mondván, a városban kiszámíthatatlan a helyzet, és elküldték őket, hogy töltsék az éjszakát a Kilián laktanyában.

Az 1956. november 3-ról 4-re virradó éjjel a laktanya körzetében kitört a lövöldözés, amely 1956. november 6-án reggelig tartott.

Elbújtak a golyók és a repeszek elől, mind a hat ember a laktanya pincéjében tartózkodott.

1956. november 6-án reggel a laktanyát bekerítette a szovjet katonaság, és másokkal együtt elfogták Bánóczkyt, Ványát, Rohnt, Bircsárt, Nyesevet és Muczot.

Nincs adat arra nézve, hogy részt vettek volna a szovjet katonasággal szembeni fegyveres ellenállásban.

Készítette:
(Zimarin) főhadnagy

1956. december 10.

BUDAPESTEN A XI. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMA

50.

Feljegyzés a Pf. 4611-es magyar katonai alakulathoz tartozó katonák egy csoportjának őrizetbe vételéről – 1956. november 11.

Tájékoztató¹¹⁴

1956. november 7-én Budapesten a dunai vasúti hídnál a szovjet katonák őrizetbe vették a 4611-es híradó zászlóalj katonáinak egy csoportját, két tisztet és 39 tiszthelyettest, illetve közkatonát. Az őrizetbe vételkor fegyver nem volt náluk.

A kihallgatás során elmondták, hogy a 4611-es katonai alakulat nem vett részt a lázadásban, és nem tanúsított fegyveres ellenállást a szovjet hadsereggel szemben. A lázadás idején valamennyien a Kinizsi

¹¹⁴ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 9. – 5. f. Eredeti. Gépirat.

laktanyában, Budapest, Budaörsi út 127. szám alatt tartózkodtak. Az alakulat parancsnoka, Varga László őrnagy november 3-án elhagyta az alakulatot, és többet nem tért vissza.

1956. november 4-én az alakulatot lefegyverezte a szovjet katonaság, ám a személyi állomány a laktanyában maradt, és november 7-én mindenkit hazaengedtek az otthonába.

A Boros főhadnagy¹¹⁵ vezette 40 fős csoportot, amelyik Budáról tartott Pestre, a Duna-hídon fogta el a szovjet járőr november 7-én.

Adatok nincsenek annak alátámasztására, hogy részt vettek volna a lázadásban.

A 4611-es katonai alakulatból letartóztatott személyek névsora mellékelve.

A tájékoztatót készítette:
(Tyulkin)

BUDAPESTEN A XIII. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMA

51.

Budapest XIII. – Galyatető¹¹⁶ – Feljegyzés Dóber György fogvatartottáról – november 27.

Feljegyzés¹¹⁷
[Részletek]

Dóber György, apja neve Antal, szül. 1938-ban Budapesten, hivatalnokcsaládból származik, apja az ÁVH-nál dolgozott, de nem tud róla semmit, magyar nemzetiségű [...] a belügyminisztérium autójavitó műhelyeiben dolgozott, lakhelye Budapest XIII. kerület [...]

Kihallgatása során Dóber elmondta, hogy 1956. október 23-tól november 1-jéig otthon tartózkodott, majd önként belépett Budapest XIII. kerületi Nemzetőrségébe. Gépfegyvere és pisztolya volt. Nemzetőrként járőrözött a városban, letartóztatásokban, pogromokban, fosztogatásokban nem vett részt.

Dóber elmondta, hogy a Nemzetőrség tagjai között voltak államvédelmiek is, Kalocsa Sándor, Vincze József és Petik Gyula, valamint volt rendőrök (a nevüket nem tudja), akik félve a leszámolástól, 1956. november 3-án fegyverükkel együtt Galyatetőre menekültek. Összesen 14-en voltak, Dóber is velük tartott, magával vitte a fegyverét. 1956. november 7-ig maradt itt, majd miután megtudta, hogy Kádár János kormánya megerősödött, fegyverrel a kezében elindult Budapestre. Ugyanezen a napon a csoport tagjait letartóztatták a szovjet katonák. Az elfogáskor mindenki ellenállás nélkül letette a fegyverét. Dóber átadta a gépfegyverét és a pisztolyát.

Azután, hogy fogságba kerültek (Budapesttől kb. 40 km-re), Dóbert és még négy személyt Budapestre vittek, a többiek a katonai városparancsnokságon maradtak. 1956. november 8-án Dóbert kihallgatták, és ahogy állítja, azt a döntés hozták, hogy hazaengedik, ám valamilyen oknál fogva erre nem kerül sor, és nem tudja, hogy miért nem.

Melléklet: Dóber 1956. november 8-án kelt kihallgatási jegyzőkönyvének eredeti példánya¹¹⁸ és annak fordítása.

Kriszaka nyomozó

1956. november 27.

¹¹⁵ Boros K. István főhadnagyot az elfogott katonákkal együtt deportálták.

¹¹⁶ Lehetséges, hogy a település Dobogókő.

¹¹⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2. – Ügyiratszám: 5. – 48–49. ff. Eredeti. Kézirat

¹¹⁸ Az aktában nem szerepel az eredeti kihallgatási jegyzőkönyv.

BUDAPESTEN A XVIII. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

52.

Feljegyzés Molnár Károly¹¹⁹ ügyében – 1956. november 20.

Feljegyzés¹²⁰
[Részletek]

Molnár Károly, apja neve János, szül. 1930-ban a Somogy megyei Hajmáson, magyar nemzetiségű, középfokú végzettsége van, munkáscsaládból származik, [...] Budapesten a traktorgyárban dolgozott, 1956. október 25. óta pedig Budapest XVIII. kerületében volt rendőr.

Rokonai: anyja, apja, felesége és lánytestvére van.

Molnár a kihallgatása során elmondta, hogy sem ő, sem a rokonai nem vettek részt az ellenforradalmi lázadásban.

Mint MDP-tag és mint rendőr félt a lázadók üldözésétől, ezért megbeszélte rendőrtársaival, Aradival, Hideghgel [Hideg József], Konczal [Koncz József] és Baloghgal [Balogh Zoltán], hogy elmenekülnek Budapestről, amíg ott rendet nem teremtenek, és le nem verik a lázadókat.

1956. november 9-én Molnár, Koncz, Aradi [Imre] és Balogh magához vett 5 pisztolyt, 2 gépfegyvert, 18 gránátot és 1800 töltényt, 60 liter tartalék üzemanyagot, és a rendőrség tulajdonában levő Pobeda gépkocsival elindultak, hogy elhagyják Budapestet, azonban Soroksárnál elfogták őket a szovjet katonák.¹²¹

A 25 573-as katonai alakulat által 1956. november 12-én készített feljegyzés szerint, mely megtalálható a szóban forgó személy büntőniratai között, Molnár 1956. október 24-én részt vett a Corvin közti lázadásban (ez volt az ellenállás fő gócpontja). 1956. október 25-én Budapest XVIII. kerületében tagja lett az úgynevezett ideiglenes nemzeti bizottságnak, egyidejűleg kinevezték a XVIII. kerületben a lázadók Nemzetőrségének parancsnokhelyettesévé.

Molnár részt vett a pártmunkások lefegyverzésében, az államvédelmisek otthonaiban tartott házkutatásokban.

Ezenkívül Molnár és társai részt vettek az üzletek kirablásában, és a zsákmányt hazavitték az otthonaikba.

1956. november 8-án részt vett a szovjet alakulatok elleni támadásban Budapest XVIII. kerületében.

1956. november 9-én Molnár pisztolylövéssel megölte Bóka Tibor lázadót, állítólag azért, mert sokat tudott Molnár gaztetteiről.

Molnár elismeri, hogy tagja volt a XVIII. kerületi ideiglenes nemzeti tanácsnak, ugyanakkor azt mondja, hogy kerületi rendőrfőnök-helyettes volt, nem pedig a kerület Nemzetőrségének parancsnok-helyettese. Egyetlen pártmunkástól vette el a fegyverét, állítólag tévedésből. Azt is elismeri, hogy a lakásaikon ellenőrizte az államvédelmis munkatársak iratait, de nem fosztogatta a tulajdonukat.

Bóka Tibort¹²² állítólag azért ölte meg, mert bandita volt. Tagadja, hogy részt vett volna a szovjet alakulatok elleni támadásban.

*(Gorodeszkij) alezredes,
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Sztálini területi [megyei] főosztályának
munkatársa*

1956. november 20.

¹¹⁹ Molnár Károlyt a hazaszállítása után perbe fogták, és halálra ítélték.

¹²⁰ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 4. – 132–135. ff. Eredeti. Kézirat.

¹²¹ Az elfogottakat deportálták.

¹²² Kutatásaink szerint Bóka Tibor nevű elhunyt személyt lövési sérüléssel nem anyakönyveztek.

Molnár Károly, apja neve János, szül. 1930-ban a Somogy megyei Hajmáson, magyar nemzetiségű, 7 osztályt végzett, 1948 óta tagja az MDP-nek.

Kérdés: Tud-e oroszul? (ford.)

Válasz: Nem, nem tudok oroszul, nem beszélem ezt a nyelvet. (ford.)

Molnár kihallgatottal közlik, hogy tolmács közreműködésével kihallgatják anyanyelvén, azaz magyarul.

Berényi tolmács figyelmeztette lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Kérdés: Hol volt Ön és mit csinált 1956. október 23. és november 9. között?

Válasz: Október 23. és október 25. között otthon tartózkodtam. Október 25-én beléptem a Nemzetőrségbe. Egy napig egyszerű közlegény voltam, október 26-án pedig kineveztek a XVIII. kerületi Nemzetőrség parancsnokhelyettesévé. 1956. november 4-től 1956. november 9-ig az említett kerület Nemzetőrségének parancsnoka voltam.

Kérdés: Kik azok a kommunisták és államvédelmiek, akiket letartóztatott, és mi lett a sorsuk?

Válasz: Egyetlen kommunistát és államvédelmist sem tartóztattam le.

Kérdés: Miért ölte meg Bóka Tibit?

Válasz: 1956. november 6-án mint nemzetőrparancsnok értesültem arról, hogy Bóka Tibi ki akart rabolni egy boltot, de egy asszony ebben megpróbálta megakadályozni, mire az asszonyt és a gyermekét megölte. Ezért elhatároztam, hogy letartóztatom Bóka Tibit, és kihallgatom a november 8-ról november 9-re virradó éjjel.

Kárpáti nevezetű sofőrrel elmentem Horváth polgártárshoz, ott találtam Bóka Tibit, és beültettem az autóba. A XVIII. kerületi 2-es főúton kikéredzkedett vizelni. A sofőr megállította az autót, kiszállt az autóból, és kiszállt Bóka Tibi is, s azonnal rám lőtt egy pisztolyból, azonban nem talált el. Én is előrántottam a pisztolyom, kétszer rálőttem, és megöltem Bóka Tibit.

Miután Bóka Tibi meghalt, visszamentem Horváth lakására, ott volt Aradi és Balogh is, elmondtam nekik, hogy megöltem Bóka Tibit.

Kérdés: Részt vett boltok kirablásában?

Válasz: Nem, boltok kirablásában nem vettem részt.

Annyi igaz, hogy az állami tulajdonú iparcikkek megőrzése érdekében sok árut elvittem haza magamhoz, illetve Hidegh lakásába, azzal a céllal, hogy amint helyreáll a rend, és véget érnek a fosztogatások, az összes árut visszaviszem az áruházba.

Kérdés: Miben nyilvánult meg az Ön részvétele a budapesti ellenforradalmi lázadásban?

Válasz: Én személy szerint semmiféle részt nem vállaltam a lázadásban.

Kérdés: Részt vett-e a szovjet hadsereg elleni harcokban?

Válasz: Nem, nem vettem részt a szovjet hadsereg elleni harcokban.

Kérdés: Miért mondta azt a folyó év november 10-i budapesti kihallgatása alkalmával, hogy részt vett a szovjet hadsereg elleni harcokban?

Válasz: Folyó év november 10-én az ÁVH munkatársai általi kihallgatáson azért mondtam ezt, mert a kihallgatáson fizikailag bántalmaztak, ezért kénytelen voltam aláírni a kihallgatási jegyzőkönyvet, amit magam olvastam el.

¹²³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 4. – 139–146. ff. Eredeti. Kézirat.

Kérdés: Mondja el, milyen körülmények között akart Ausztriába szökni?

Válasz: 1956. november 9-én én mint az MDP tagja és mint rendőr, félve a lázadók üldözésétől, megbeszéltem Aradival, Hideghgel, Konczcal és Baloghgal, hogy elhagyjuk Budapestet, és elmegyünk valamelyik faluba, amíg helyre nem áll a rend. Körülbelül 12 órakor mind az öten beültünk egy Pobeda gépkocsiba, magunkhoz vettünk két gépfegyvert, töltényeket, gránátokat és 5 pisztolyt, és elhagytuk Budapestet. Vagy 20-25 kilométert haladtunk, amikor elfogtak bennünket a szovjet katonák, és elvették a fegyvereinket. Az nem állt szándékunkban, hogy Ausztriába menjünk, egyetlen célunk volt, hogy elrejtőzzünk a lázadók elől.

Kérdés: Mielőtt elindultak volna, és már mind az öten a gépkocsiban ültek, ki volt az, aki odament Önökhöz, és odaadta a gránátokat?

Válasz: Senki nem jött oda hozzánk, és senki nem adott nekünk gránátokat, a gránátokat és a 2 gépfegyvert az utcán találtuk, ahol nagy mennyiségben heverték. Azt nem láttam, hogy Hidegh lakásában voltak-e gépfegyverek és gránátok. Azt láttam, amikor Koncz az utcáról összeszedett két gépfegyvert, és odahozta az autóhoz. Egy kettős gránátot¹²⁴ én vettem fel, de arra már nem emlékszem, hogy ki tett még gránátokat az autóba.

Kérdés: Ha csak a lázadók elől akart elrejtőzni falun, akkor miért volt szüksége ennyi sok fegyverre?

Válasz: Nem tudok erre válaszolni, mert adott körülmények között nem voltam teljes mértékben ura a cselekedeteimnek, az viszont bizonyos, hogy nem állt szándékomban semmilyen törvénytelenséget elkövetni.

A kihallgatás 20 óra 20 perckor fejeződött be.

A jegyzőkönyvbe hitelesen jegyezték le az általam elmondottakat, nekem magyarul felolvasták, amit aláírással igazolok.

Molnár Károly

A kihallgatást vezette:
(Gorodeszkij) alezredes,
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Sztálini területi [megyei] főosztályának
munkatársa

Tolmács:
(Berényi)

BUDAPESTEN A XIX. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLY DOKUMENTUMA

54.

Kárpáti Antal kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 9.

Jegyzőkönyv¹²⁵
[Részletek]

Felvéve 1956. november 9-én Kárpáti Antal ügyében, aki született 1919. december 10-én Budafokon [...] főmérnök a Vörös Csillag Traktorgyárban [...]

A legutóbbi időkig nem foglalkoztam politikával, s a baráti körömben sem tartoztak ilyen emberek.

¹²⁴ Nyújtott, két egymásba tekert robbanófejjel ellátott gránát.

¹²⁵ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 6. – 297–302. ff. Fordítás magyarból orosz nyelvre. Másolat. Kézirat.

1956. október 23-án este először hallottam arról, hogy Budapesten tüntetnek, hogy lerombolták J. V. Sztálin emlékművét, hogy szovjetellenes lózungokat skandálnak. Járókelőktől értesültem erről.

1956. október 24-én gyalog mentem a munkahelyemre, azonban igen sokan nem jelentkeztek munkára, és ezért 15 órakor én is letettem a munkát azzal, hogy addig nem fogok dolgozni, amíg nem lesz rend, mert a motor járatása anyagpazarlás. Amikor kiléptem a gyárkapun, arra lettem figyelmes, hogy a fiatalok a vasúti átjáró mellett vagonokból és egyéb tárgyakból tankcsapdát építenek a szovjet tankok ellen. Továbbhaladva, láttam körülbelül 3-400 embert, akik a Kispesti [VPT?] épülete előtt nagy halom dokumentumot égettek. Ekkor megjelentek a szovjet tankok, és az egyik belelőtt a máglyába. Erre az emberek szétfutottak, és én is úgy döntöttem, hogy így akkor nem megyek haza, hanem a szüleimhez sietek [...]

A szüleimet nem találtam otthon, ezért visszatértem.

Kispesten az Üllői út és a Hunyadi utca sarkán körülbelül 2-300 ember verődött össze, akik arról beszéltek, hogyan szállhatnának szembe a szovjet tankokkal. Arra jutottak (arról állapotok meg), hogy a tankokkal szemben járművekre és fegyverekre van szükség. Mivel én mindig is szerettem autót vezetni, ezért a tömegből kiváló 20-25 fős csapattal együtt elmentem a gyárba, amelyik a szemközti Lehel utcában volt, ahol találtunk körülbelül 10 autót. A garázs főnök tiltakozása ellenére, egész egyszerűen elloptuk azokat.

Másokkal együtt beszálltam egy Škoda típusú autóba. Először hazavittünk Lőrincre egy fiatalembert, aztán visszatértünk a barikádokhoz, a lajosmizsei vasúti pálya közelébe. A helyszínen már ott volt 15-20 felfegyverzett ember. Találkoztam egy TMK-munkással, akit korábban ismertem, a neve Molnár Károly. Molnárnak is volt fegyvere. Itt ismertem meg Grebics vagy Gerberics Imrét, akit a [értelmezhetetlen szó] felkelők vezetőjüknek választottak. Gerberics a bazársoron lakik (Piac utca), és a Hoffer Gyárban dolgozik. Molnár és Gerberics beült az autóba, és én elvittem őket a rendőrségre. Itt Papp Sándor rendőrezredes azonnal a felkelők mellé állt, és ettől kezdve Gerberics lett a politikai, Papp Sándor pedig a katonai vezető.

A rendőrségen találkoztam Aszalós vagy Asztalos Imrével, akit a koldusok (lecsúszottak) Nérónak neveztek. Néró kérésére elmentem a garázsba, odaadtam neki a Škodát, én magam pedig elloptam egy Mercedest, majd visszatértem a rendőrségre. Mindketten beléptünk a rendőrség kötelékébe, persze elhallgattuk (eltitkoltuk) autótolvaj múltunkat.

Egy-két nap elteltével Pestlőrincen 100, a Pestlőrinchez tartozó Pestimrén pedig 20 civilt fegyvereztünk fel. A rendőrséggel szembeni iskolában Gerberics vezetésével Molotov-koktélokot gyártottunk a szovjet tankok ellen.

A rendőrségen megismerkedtem Hideg [?] Józseffel, az ÁVH munkatársával, akinek volt egy BMW típusú személygépkocsija, amelyet meg akart kímélni, ezért beszerzett magának egy Wartburgot. Ezen visszavitt a gyárba (amit már említettem), és a Mercedes helyett, amely elromlott, szerzett nekem egy Pobeda típusú autót.

Azon a gépkocsin sokat jártam a rendőrség ügyeiben, de határozottan állítom, hogy letartóztatásokban, házkutatásokban egyetlenegyszer sem vettem részt.

Egy bűnügyi nyomozás során bementünk egy lőrinci ávos lakásába, Kispesten lakott, de semmilyen módon nem esett bántódása.

Kaptam egy pisztolyt két tölténnyel, de soha nem használtam.

A pisztolyt szovjet katonának vették el tőlem.

Körülbelül 1 héttel ezelőtt saját akaratomból otthagytam a rendőrségi munkát, és attól kezdve otthon tartózkodtam.

November 8-án Kolotovics felhívott, hogy az autóval együtt menjek az István Kórházba sebesülteket szállítani. Ezt megtettem.

November 8-án este 11 órakor az autóval el akartam menni a szüleimhez, amikor a szovjet katonák feltartóztattak, mert megsértettem a kijárási tilalmat. Megtalálták nálam a tölténnyel, 7 töltényt, 1 rendőrségi bilincset, körülbelül 50 pisztolytöltényt.

Mást mondani nem tudok, és a vallomásom aláírom.

Kárpáti Antal

Magyarról orosz nyelvre fordította:

Bazjuc

BUDAPESTEN A XXII. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMA

55.

*A Budapesti Rendőr-főkapitányság XXII. kerületi rendőrőrsének jelentése –
1956. november 11.*

A Budapesti Rendőr-főkapitányság XXII. kerületi rendőrőrsé
jelentése¹²⁶

Budapest, 1956. november 11.

Jelentem, hogy 1956. november 11-én 10 órakor a XXII. kerületben, Budafokon a Balatoni úton lelepleztünk 4 kiskorú civil személyt. Név szerint:

1. Tarján Szilveszter, Budapest, 1942. január 22., nőtlen, vājártanuló... [budapesti lakos].
2. Tarján Emil, Budapest, 1941. január 15... [budapesti lakos].
3. Libus Mátyás, Mezőkövesd, 1938. január 19, nőtlen, segédmunkás... [budapesti lakos].
4. Wágner Lajos, Nagykároly, 1941. április 29., nőtlen, iparostanuló... [budapesti lakos].

Fentnevezett személyeknél találtunk 3 db dobtáras géppisztolyt 72 db patronnal és 450 patront dobozban, valamint egy puskát 8 patronnal.

A fentnevezetteket a XXII. kerületi őrsre állítottuk elő.¹²⁷

Szén (Szép?) István (rendőr alezredes)

Tóth István (rendőr szakaszvezető)

Takács István (rendőr őrmester)

D. Nagy Imre (rendőr szakaszvezető)

Hiteles: [olvashatatlan aláírás]

*Az eredeti Tatyana Sz. ügyéhez csatolva.*¹²⁸

¹²⁶ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 6. – 255. f. Hitelesített másolat. Gépirat.

¹²⁷ A rendőrök a „kiskorú civil személyeket” deportálásra átadták a szovjet hatóságoknak.

¹²⁸ A kurzívval megjelölt rész kézzel, kék ceruzával van ráírva a dokumentumra.

A FŐVÁROS KÖRNYÉKÉRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

TÖKÖLRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

56.

*Besszaraba, a 25 573. számú szovjet katonai alakulat különleges KGB-részlege
helyettes vezetőjének levele Szokolov altábornagyhoz
a Tökölön elfogott magyar delegáció továbbküldéséről – 1956. november 9.*

Szokolov altábornagy elvtársnak¹²⁹

Belcsenko altábornagy elvtárs parancsára az Ön felügyelete alá helyezzük a szovjet küldöttséggel tárgyalásokat folytató magyar delegáció tagjait és kíséretüket. A delegációt egységünk tartóztatta le.

Belcsenko elvtárs parancsba adta, hogy a foglyokat másoktól elkülönítve kell őrizni. A hivatalos iratok SZEROV elvtársnál, az SZSZKSZ MT [Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Minisztertanácsa] KGB operatív csoportjánál találhatóak.

A foglyok névsora csatolva.

Melléklet: 2 oldal terjedelmű szöveg.

A 25 573-es katonai alakulat SZSZKSZ MT különleges részlege h[elyettes] vezetője,

(Besszaraba)

1956. november 9.

2225. sz.

HITELES: A BELÜGYMINISZTERIUM KÁRPÁNTONTÚLI TERÜLETI
FŐIGAZGATÓSÁGÁNAK TITKÁRA

Novgorodov őrnagy

57.

Mecséri János ezredes kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 29.

Kihallgatási jegyzőkönyv¹³⁰

Ungvár

1956. november 29.

Zsupanenko főhadnagy, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kirovográdi területi [megyei] főosztálya nyomozati osztályának nyomozója a jelzett napon Turjanica Vaszilij, apja neve Fedor, szül. 1922., lakhelye Munkács, Bogomolec u. 33. tolmács segítségével kihallgatta az alábbi személyt:

¹²⁹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 18. f. Hitelesített másolat. Gépirat.

¹³⁰ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 4. – 205–209. ff. Eredeti. Kézirat.

Mecséri János, apja neve Mihály, szül. 1920-ban Győrben, azonos nevű megyében, magyar állampolgár, 7 osztályt végzett, valamint 1 évig tanult a Sztálin Katonai Akadémián, 1942 és 1946 között a Magyar Szociáldemokrata Párt tagja, 1946 óta tagja a Magyar Kommunista Pártnak, nős, a 7. gépesített hadosztály parancsnoka, katonai rangja – a magyar hadsereg ezredese.

Turjanica tolmács figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Kérdés: Hol volt Ön 1956. október 23-áig?

Válasz: 1956. október 23-áig Esztergomban tartózkodtam, és a magyar hadsereg 7. gépesített hadosztályának voltam a parancsnoka.

Kérdés: Mit tett a 7. gépesített hadosztály 1956. október 23-tól kezdve?

Válasz: Október 23-án délután Kiss Sándor, a hadosztály törzsfőnöke arról tájékoztatott, hogy Piliscsabára kell mennem, ahol a 7. hadosztály 8. ezrede állomásozik, és hogy ott vár rám Hídvégi vezérőrnagy, a magyar hadsereg politikai főcsoportfőnökének helyettese. Amikor megérkeztem a 8. ezredhez, Hídvégi arról tájékoztatott, hogy Budapesten tüntetni fognak a diákok, és a katonai alakulatoknak készenlétben kell lenniük, hogy megakadályozzák a diákok esetleges rendbontását.

Hídvégi vezérőrnagy azt mondta nekem, hogy ha a telefonban meghallom a „Budapest” jelszót, akkor ez azt fogja jelenteni, hogy a 7. hadosztály 8. és 15. gépesített ezredeinek azonnal Budapestre kell indulniuk, hogy megakadályozzák a tüntetők rendbontását.

Közép-európai idő szerint 18–19 óra tájt felhívott telefonon Tóth Lajos vezérőrnagy, a magyar hadsereg vezérkari főnöke, és parancsot adott az ezredek Budapestre indítására. A parancsot végrehajtottam. Tóth arra is utasított, hogy készítsem fel a többi ezredet is a Budapestre való bevonulásra.

Október 24-én hajnali 3–4 óra tájban a 8. ezred Budapestről visszatérő katonáitól megtudtam, hogy az ezredet lefegyverezték a budapesti lakosok. A 8. ezred feladata volt a Magyar Rádió épületének védelme.

Október 24-én 22–23 óra táj Tóth vezérőrnagy parancsára Budapestre küldtek egy harcokszó és két gépesített ezredet. A 6. gépesített ezred védte a Belügyminisztériumot, a Sztálin és a Margit hidat, a 15. gépesített ezred pedig a Timót utcai fegyverraktárt.

Október 23. és 26. között a 7. hadosztály azon alakulatait irányítottam, amelyek a felkelők ellen harcoltak, és ezek az alakulatok közvetlenül a Honvédelmi Minisztériumnak voltak alárendelve.

26-án reggel Esztergomba mentem, ahol a hadosztály egyik ezrede és zászlóalja tartózkodott. Azért mentem Esztergomba, mert a hadosztály törzsfőnöke telefonon keresztül azt jelentette nekem, hogy a tömeg fegyvereket követel, és a helyzet fenyegető.

Utasításomra a tüzérezred egy része át lett dobva Piliscsabára, hogy védje a fegyverraktárt, és a Budapest–Bécs utat. Október 29-ig Esztergomban tartózkodtam.

Október 29-én Budapestre, a Honvédelmi Minisztériumba rendelték, ahol Gedő [?] vezérőrnagy arról tájékoztatott, hogy a hadsereg átállt a forradalom oldalára, de arról sem a Honvédelmi Minisztériumban, sem a vezérkarnál nem tudtak eligazítani, hogy én személy szerint miként cselekedjek a továbbiakban.

Megtudtam a tisztektől, hogy a felkelőket Maléter [Pál] ezredes irányítja, ezért hozzá fordultam. Elmagyarázta nekem, hogy a független magyar államért küzd, ezért beleegyeztem, hogy az ő oldalára álljak. Október 30-án a Mátyás laktanyába gyűjtöttem a 7. hadosztály összes ezredét, a 8. ezred kivételével.

Október 30-án Zólmay [László] vezérkari ezredes azt a parancsot adta, hogy 7. hadosztályt irányítsam át Budára, hogy járőrözzenek, és akadályozzák meg a fosztogatást. Ezt meg is tettem október 31-én. Ezenkívül november 1. és 3. között 10 tank és egy lövész zászlóalj védte a Parlament épületét, és biztosította Nagy Imre kormányának zavartalan munkáját. Erre Maléter ezredes utasított, aki időközben Magyarország fegyveres erőinek minisztere lett.¹³¹

A hadosztály többi egységei Budán járőröztek, két osztag pedig részt vett a Dudás-banda elleni harcokban, amelyik november 1-jén megtámadta a Külügyminisztérium épületét.¹³² November 3-án dé-

¹³¹ Maléter Pál ezredes október 31-én lett a honvédelmi miniszter helyettese, november 2-án kinevezték vezérőrnagynak, és Janza Károly altábornagy helyett honvédelmi miniszter lett.

¹³² Dudás Józsefnek nem volt köze a Külügyminisztériumnál végrehajtott akcióhoz.

lig biztosítottam a magyar küldöttséggel tárgyaló szovjet küldöttség biztonságát. November 3-án este a tököli repülőtéren a szovjetekkel tárgyaló magyar küldöttség kíséretének voltam a parancsnoka. Itt tartóztattak le. Letartóztatásomkor a szovjet hadsereg ezredese azt mondta nekem, hogy a szovjet hadsereg 20 perc múlva tüzet nyit a felkelőkre, és én utasítsam a 7. hadosztályt, hogy ne lőjenek a szovjet alakulatokra, amit telefonon keresztül megtettem.

Kérdés: Kiket ismer azok közül, akik részt vettek a magyarországi ellenforradalmi lázadásban?

Válasz: A Kilián laktanya felkelőit Maléter ezredes irányította, másokat nem ismerek.

Kérdés: Tagja volt-e valamilyen tanácsnak a magyarországi események időszakában?

Válasz: Nem, nem voltam.

Kérdés: Ki készítette elő a magyarországi ellenforradalmi lázadást?

Válasz: Nem tudom, ki készítette elő a magyarországi ellenforradalmi lázadást, de a parlament védelme során láttam olyan tiszteket és altiszteket, akik Horthy-korszakbeli egyenruhát viseltek. Ezeknek a személyeknek a nevét nem tudom.

Az áthúzott szavakat: kommunista, munkás, felkelő, jelentette – nem olvasni, a fölénk írt szavakat – szociáldemokrata, kommunista, forradalom, elmagyarázta – olvasni.

Zsupanenko

Mecséri

A jegyzőkönyvet nekem felolvasták orosz nyelven, amelyet megérték, vallomásomat hitelesen jegyezték le.

Mecséri

*Zsupanenko főhadnagy,
KGB-nyomozó*

58.

Jegyzőkönyv Kriszten Andor kihallgatásáról – 1956. november 29.

Jegyzőkönyv¹³³

Kriszten Andor 1920-ban Szatmár megyében, Vámfalun¹³⁴ született, magyar, munkásszármazású, 1954-től párttag, középfokú végzettsége van, a magyar hadsereg századosa. A vezérkar katonai közlekedési osztályán dolgozott. A kihallgatást 15.45-kor kezdtük meg.

A Gajdos nevű tolmácsot figyelmeztettük az ukrán Btk. 89. §-ában foglalt, valótlan fordítással elkövethető hamis tanúzás törvényes következményeire.

Kérdés: Hol volt letartóztatva?

Válasz: November 3-ról 4-re virradóra magyar emberek tartóztattak le Tökölön, Csepel szigeten, akik aztán átadtak a szovjet parancsnokságnak.

Kérdés: Hogyan került Tökölre?

Válasz: November 3-án nappal a Parlamentben megbeszélések voltak a magyar és a szovjet katonai vezetés között a szovjet csapatok kivonásáról. Mivel ezek nem lettek befejezve, úgy határoztak, hogy azt Tökölön kell folytatni még aznap este. A vezérkar főnöke, Kovács István vezérőrnagy parancsára mi, töb-

¹³³ Orosz nyelvű. KGB Archívum 43. f. 1/1. 247–252. Kézirat Gajdos nevű tolmács és Kriszten Andor saját kezű aláírásával. A dokumentumot közli Lupkovics György – A tököli tárgyalóküldöttség kísérete. KGB-s dokumentumok az 1956. november 3-án Maléter Pál vezette küldöttség kíséretének kihallgatásáról. Betekintő – Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárának internetes folyóirata. 2009/4. szám. <http://www.betekinto.hu/taxonomy/term/19>

¹³⁴ Helyesen: Vámfalu (Románia – Vama)

bek között Garai [Sándor] ezredessel és Hersiczkyvel [Lajos], Tökölre érkeztünk mint a magyar kormánydelegáció szakértői. Nálam volt minden adat a magyar vasút és közút kapacitásáról, és az összes térkép. A bizottságok ülésén nem vettünk részt, a folyosón tartózkodtunk. A magyar delegációt Erdei Ferenc, a Nagy Imre-kormány államminisztere vezette. Tagja volt Maléter [Pál] vezérőrnagy, Kovács István vezérőrnagy és Szücs Miklós ezredes. A megbeszélések alatt bejött a szovjet tábornokok és tisztek egy csoportja, amelyet egy vezérezredes vezetett, és letartóztatta a magyar delegáció összes tagját, így minket is.

Kérdés: Hol tartózkodott és mivel foglalkozott a magyar ellenforradalmi felkelés alatt?

Válasz: Október 23-án megérkeztem a vezérkarhoz, ugyanaznap este a szovjet katonákkal a Danubia Hadianyaggyárba mentem, ahol egy golyószórófélszket akartunk megsemmisíteni. Másnap Kovács István¹³⁵ átírányított engem a szovjet hadosztály kötelékébe, amelyet Abaturov vezérőrnagy vezetett, akivel én Kecskemét felé mentem, hogy a Romániából érkező szovjet alakulatokkal találkozzunk. Ott más feladatokat is végrehajtottam. 30-án éjszaka Abaturov vezérőrnagy hadosztálya elhagyta Budapestet, és én visszamentem a Hadügyminisztériumba. Október 30-tól november 3-ig, amíg a Hadügyminisztériumban voltam, semmivel nem foglalkoztam, mivel a katonai közlekedési vezetéssel nekünk összeköttetésünk vagy nem volt, vagy ha volt is, az nagyon gyenge, akadozó volt. Ennek ellenére tartottuk a kapcsolatot, hogy tudjuk, milyen irányba vonulnak a szovjet alakulatok, és azután ezeket az adatokat átadtuk a magyar katonai hírszerzésnek. Azt, hogy milyen célból kellett nekik ezek az adatok, én nem tudtam.

Kérdés: Mit tud ön a magyar ellenforradalom kialakulásának okáról?

Válasz: Szerintem az október 23-i események okai a párt és a kormány vezetésében keresendők, egészen 1949-től kezdődően. Úgy gondolom, hogy a nép sok követelése helyes volt, míg egy része alaptalan és nacionalista. A megmozdulások időszakában a párt rosszul értékelte az eseményeket, a tömegek pártírányítása hiányzott, a Nagy Imre-kormány határozatlanul cselekedett, és ennek eredményeként a fasizálódó elemek és más bujtogatók nagy hatással voltak a népre, ami nem kívánt eredményhez vezetett.

Kérdés: Mit tud ön az ellenforradalmárok és társaik budapesti gáztetteiről?

Válasz: A felkelés alatt nem voltam a városban, ezért ilyenekről nem tudok. A résztvevőkről sem tudok semmit sem mondani, másoktól hallottam ilyen gáztettekről, de hogy mennyire felelnek meg a valóságnak, azt nem tudom.

A kihallgatás 18 órakor ért véget, [számomra] érthető nyelven lett felolvasva, a saját szavaimat tartalmazza.

Gajdos tolmács

Kriszten Andor

59.

Jegyzőkönyv Hargitai Gusztáv kihallgatásáról –1956. november 29.

Jegyzőkönyv¹³⁶

[Részletek]

Ungvár

Hargitai Gusztáv, apja Ferenc, 1932-ben született Sátoraljaújhelyen, Zemplén megyében, munkásszármazású, DISZ-tag, középfokú végzettsége van, elektroműszerész a budapesti Klement Gottwald Villamossági Gyárban, VII. kerületi [...] lakos.

A tolmács Fulitka Mária figyelmeztetve [lett] az ukrán Btk. 89. §-ában foglalt, valótlan fordítással elkövethető hamis tanúzás törvényes következményeire.

¹³⁵ Ekkor Kovács István vezérőrnagy még csak a Vezérkar Hadműveleti Csoport főnöke volt.

¹³⁶ Orosz nyelvű. KGB Archivum 43. f. 1/1. 353–359. Kézirat Hargitai Gusztáv saját kezű aláírásával. A dokumentumot közli Lupkovics György. – A tököli tárgyalóküldöttség kísérete... i. m. <http://www.betekinto.hu/taxonomy/term/19>

Kérdés: Milyen nyelven akar vallomást tenni?

Válasz: Magyarul.

Kérdés: Milyen körülmények között és hol lett letartóztatva?

Válasz: November 4-én tartóztattak le kb. 0 óra 10 perckor szovjet katonák a tököli repülőtéren, ahol szovjet repülőgépek voltak. Velem együtt 26 embert tartóztattak le, többek között Erdei Ferencet, a Nagy Imre-kormány igazságügyminiszterét (de ebben nem biztos¹³⁷), Maléter Pál hadügyminisztert, Tamás Kálmán gépkocsivezetőt, Cseh László vasúti tisztet, Szücs József¹³⁸ jogászt, Barcsa Zoltán vezető gyorsíró, fiát, Barcsa Zoltán fényképészt, Németh József katonai sofőrt és másokat. Ezek neveit nem tudom.

Letartóztatásom előzményei: október 30-án saját elhatározásomból elmentem az Üllői úti katonai laktanyába, ahol elhatároztam, hogy a Nemzetőrségbe belépek. Felvettek, amiről egy tiszt nekem igazolást is adott. November 2-ig ebben a laktanyában autókat javítottam mint autóvillamosági szerelő. November 2-án attól a tiszttől, aki igazolást adott arról, hogy nemzetőr vagyok, kaptam egy pisztolyt és vele egy tár lőszert. Én ezt a fegyvert nem használtam, senkire nem lőttem, a laktanyában a gépkocsik javításával foglalkoztam. November 3-án, ebéd után a tisztek a laktanyában arra utasítottak, hogy én Maléter miniszter úr parancsára készítsek elő hat személygépkocsit, amelyen ő és mások valahova el akarnak utazni. Ezekben a gépkocsikban ellenőriztem az akkumulátorokat, és kb. este 8 órakor Németh József gépkocsivezető parancsot kapott, hogy egy kocsival menjen a Parlament elé. Németh, Tamás Kálmán és én egy autóval a Parlamenthez mentünk, a többi 5 autó már a Parlament előtt állt.

Miután a mi autónk a Parlament elé érkezett, minden autó elindult, de hogy hová és miért, én nem tudtam. Az az autó, amelyben én utaztam, harmadik volt a sorban, rajtam, a Németh és Tamás nevű sofőrökön kívül még két civil ruhás személy ült benne. A civilek azt mondták, hogy ők a szovjet képviselőkkel fognak beszélni, de hogy konkrétan kikkel és miről, azt nekem nem mondták. Körülbelül egy óra utazás után az autók megálltak, és láttam, hogy balra egy repülőtér van, az utasok pedig azt mondták, hogy megérkeztek a rendeltetési helyre. Ide este tíz órakor autóval szovjet tisztek érkeztek, akik üdvözölték azokat a személyeket, akik a közöttünk lévő első gépkocsiban ültek. Utána a szovjet tisztek autójukkal előrementek, a többi autó követte őket a repülőtéri épülethez, ahova Maléter és társai bementek, míg én azokkal, akikkel egy kocsiiban ültem az autóban maradtam. Két órát váraoztunk, amikor kijöttek a szovjet tisztek, és behívtak bennünket az épületbe, ahol aztán letartóztattak. Hogy hova tűnt Maléter és a vele együtt érkezett emberek, nem tudom, többé nem láttam őket. Letartóztatásunkkor senki sem tanúsított ellenállást, nem volt lövöldözés, a pisztolyom és a tár a kocsiiban maradtak.

Kérdés: Milyen céllal ment ön, Maléter és mások arra a repülőtérre, ahol a szovjet repülőosztagok voltak?

Válasz: Miután letartóztattak, de amikor még magyar területen voltam, a többi letartóztatott magyar tiszttől azt hallottam, hogy Maléter és a vele tartó személyek a szovjet katonai képviselőkkel akartak megbeszéléseket folytatni a szovjet csapatok magyar területről történő kivonásáról. Én személy szerint úgy mentem oda, mint autószerelő, azért hogy elhárítsam a hibákat, ha ilyenek történnének.

Kérdés: Ön és letartóztatott társai milyen módon vettek részt a Magyarország népi demokratikus rendszere elleni felkelésben?

Válasz: Én a felkelésben nem vettem részt, azon kívül, hogy tagja voltam a Nemzetőrségnek.

Kérdés: Milyen részük volt a többieknek, akiket önnel együtt tartóztattak le?

Válasz: Nem tudom.

Kérdés: Nevezze meg a budapesti felkelés ön által ismert aktív résztvevőit, vagy felbujtóit.

Válasz: Én ilyeneket nem ismerek.

Kérdés: Kit ismer ön a felkelők közül, akik állati kegyetlenséget követtek el a magyar kommunisták és munkások ellen, és azok közül, akik a szovjet katonákat lötték?

Válasz: Ilyeneket sem ismerek, és olyat sem láttam, hogy valakit is megöltek volna, mert a lövöldözések idején otthon tartózkodtam, és sehova nem mentem el.

Kérdés: Ismer-e ön olyan személyeket, akik át voltak dobva a felkelés idején Magyarországra Nyugatról?

Válasz: Ilyeneket sem ismerek.

Kérdés: Mivel szeretné kiegészíteni a vallomását?

¹³⁷ Erdei Ferenc államminiszter volt.

¹³⁸ Helyesen: Szücs Sándor.

Válasz: Semmivel se azon kívül, hogy letartóztatásom után engem és másokat átszállítottak szovjet repülőgépen a Szovjetunióba. Más kiegészítem nincsen.

A jegyzőkönyvet a magyar tolmács felolvasta, abban az általam adott válaszok saját szavaimmal vannak leírva.

Hargitai Gusztáv

60.

Jegyzőkönyv Hurai Rudolf kihallgatásáról – 1956. november 29.

Jegyzőkönyv¹³⁹

Ungvár

1925-ben születtem a Komárom megyei Tokodon. 6 osztály polgárit végeztem, majd felsőfokú katonai képzésben vettem részt a Lenin Katonai Politikai Akadémián [Moszkva], amit 1956 márciusában fejeztem be. 1945-től vagyok a munkáspárt tagja, családos, a magyar hadsereg katonája, Esztergomban lakom az Erzsébet Szállóban.

Október 23-ig Esztergomban voltam mint a 7. gépesített hadosztály parancsnokának politikai helyettese. Október 23-án megtudtam, hogy délelőtt 11 órakor Piros [László] belügyminiszter mindenféle felvonulást betiltott a fővárosban. 14 órakor a rádió bement, hogy a tilalmat feloldották. Megkezdődött a diákok felvonulása, de ennek okát nem tudom. 16.30-kor a Hadügyminisztérium ügyeletesétől kaptam egy telefont, hogy a hadosztály parancsnoka és én azonnal jelenjünk meg a Piliscsabán állomásozó 8. gépesített ezrednél, és majd ott kapjuk meg a miniszter további parancsát. A politikai főcsoportfőnök helyettese [Hidvégi Ferenc vezérőrnagy] várt bennünket. Elmondta, hogy bár Budapesten békés felvonulás zajlik, nekünk az lesz a feladatunk, hogy az esetleges zavargásokat megakadályozzuk. Közölte, hogy riadót csak a miniszter, a politikai főcsoportfőnökség vezetője és a vezérkari főnök rendelhet el. „Riadó esetén a löszereket csak egy autón szabad vinni, és csak szükség esetén osszuk szét, azért, hogy elkerüljük a vérontást. A katonáknak el kell magyarázni, hogy őket nem a saját népük ellen küldik, hanem a fosztogatók és a gyújtogatók ellen.”

Ezek után az utasítások után ő minket a hadosztály parancsnokával, Mecseri ezredessel Aszódra küldött, a 15. gépesített ezredhez. A tábornok a 8. ezreddel maradt. Miután Mecseri ezredes Aszódra érkezett, utasította az ezred parancsnokát, hogy hívja össze a parancsnokokat. Ismertették velük a feladatokat. 20 óra körül a vezérkar főnöke telefonon utasítást adott, hogy egy megerősített gépesített hadosztállal induljanak Budapestre, én pedig arra kaptam parancsot, hogy térjek vissza Esztergomba, és az egész hadosztályt mozgósítsam. 22 órakor érkezünk Esztergomba, és riadót rendeltünk el. Hazafelé menet Budapest külvárosában találkoztunk a 8. gépesített ezreddel, amely már megkapta a számunkra ismeretlen parancsot.

24-én hajnali 2 órakor a minisztériumból parancs érkezett, hogy a 33-as harckocsiezredet Budapestre kell küldeni, a hadosztály parancsnokának és nekem pedig a Budai Nagy Antal laktanyába kellett mennünk.

Az ezred azt a feladatot kapta, hogy őrizze a hidakat és a Belügyminisztériumot. Mi azt, hogy hol tartózkodott a 8. és a 15. ezred, akkor még nem tudtuk. Feladatukról később a minisztériumból értesítették őket, a hadosztály parancsnokának külön erre irányuló kérésére.

Október 25-én, csütörtökön a hadosztály parancsnoka meg akarta szemlélni az alakulatokat. Elmentünk vele a 33. ezredhez, a Belügyminisztériumhoz. 11 óra körül a szomszéd házakból ránk lőttek. Nem messze álltak a szovjet alakulatok. Mi velük együtt válaszoltunk a lövésekre. A harc negyven percig tartott. Ezek után létrehoztunk egy rohamcsoportot a házak átkutatására, de ott már senkit nem találtunk. Mint ahogy később kiderült, ezek a házak egymással össze voltak kötve, így a banditák elszökhettek. 14 óra körül a 15. gépesített ezredhez mentünk, ami a XIV. kerület fegyverraktárát őrizte. Ott tudtuk

¹³⁹ Orosz nyelvű. KGB Archívum 43.f. 1/14. 168–172. Kézirat Hurai Rudolf Ernő saját kezű aláírásával. A dokumentumot közli Lupkovic György. – A tököli tárgyalóköldöttség kísérete... i. m. <http://www.betekinto.hu/taxonomy/term/19>

meg, hogy éjszaka órájuk is rálöttek, megöltek egy századost és két vagy három katonát. A 8. ezredhez a nagy tömeg miatt nem tudtunk eljutni, ezért visszatértünk a laktanyába. 26-án, pénteken hírt kaptunk, hogy Esztergomban zavargások vannak, és mi Mecséri ezredessel két harckocsival hazamentünk. Útközben, már Esztergomban, a gépkocsinkra a fürdőszállóból rálöttek. Súlyosan megsebesült a műszaki osztály vezetőhelyettese, Szabó százados. Visszalöttünk a szállodára. Gépfegyverekkel és a tankok ágyúival is tüzeltek. A törzskarból [hadosztály törzs] velünk azt közölték, hogy a városi tanácsot elfoglalták a fegyveres felkelők, és még az érkezésünk előtt a törzskar előtt szétlöttek egy autóbust, amelyen fegyverekért jöttek. A felkelők nem hallgattak sem a kérésekre, sem a felszólításokra, nem fordultak vissza.

Elhatároztuk, hogy 3 tankkal elmegyünk megnézni, mi folyik a városi tanácson. Az egyik tankot a hadosztály parancsnoka, a másikat a törzsfőnök, a harmadikat nem tudom, ki irányította. Én egy teherautóval mentem, azon 10-15 ember volt velem, kézi lőfegyverekkel. Mikor a térre értünk, az épületből ránk löttek. Rövid tűzharc keletkezett, de amikor válaszul a tankok is elkezdtek lőni, minden elhallgatott. Engem egy szilánk könnyebben megsebesített a nyakamon. Mikor egy percnyi csend lett, elhatároztam, hogy támadást indítok. Ezt közöltem a három parancsnokkal, és kértem, hogy ne lőjenek. Velem együtt rohamra indult egy csoport katona, úgy 8-10 ember. Benyomultunk a városi tanács udvarába, ahol az ott lévőknek megparancsoltam, hogy tegyék le a fegyvert. Erre azzal a feltétellel voltak hajlandók, hogyha szabadon elmehetnek. Én ebbe beleegyeztem.

Ezek után a fegyvert és a lőszert egy csomóba ledobálták. Ott láttam a lefegyverzett rendőrség automata fegyvereit, néhány géppisztolyt és egy golyószórót is. Később kiderült, ez utóbbi egy tankról volt leszerelve, amit a felkelők előzőleg foglaltak el. Az épületből kizárólag fiatalok jöttek ki, úgy 15-20 évesek lehetek. Ezen az estén hírt kaptunk arról, hogy Csolnok mellett, az Esztergomtól 15 km-re lévő bányában, a rabmunkahelyen fogságban lévő köztörvényesek és politikai rabok szökést készítenek elő a helyi lakosok segítségével. A korábban odaküldött katonák féltek, nem akartak éjszakára nehéz fegyverzet nélkül maradni. A hadosztály parancsnoka ezért engem három tankkal odaküldött. Reggelig voltam ott, majd az ő parancsára visszatértem. A tankok és az emberek addig maradtak ott, amíg az Igazságügyi Minisztériumból meg nem érkezett egy bizottság azzal a paranccsal, hogy minden foglyot engedjünk szabadon. Ez hétfőn vagy kedden volt, október 28-án vagy 29-én.¹⁴⁰

Kedden, 29-én visszatértünk a hadosztály parancsnokával Budapestre. Ugyanabban a laktanyában, ahol mi is voltunk, volt egy gyalogsági [a tatai] tiszti iskola is. Estére érkeztünk meg, amikor tisztjeink beszámoltak a fővárosi helyzetről, ahol ekkorra már minden összekeveredett, senki sem tudta, ki kivel van. A központból semmilyen utasítás nem érkezett. Az állandóan ismételt kérdéseinkre azt válaszolták, hogy mindenki cselekedjen saját belátása szerint. Ezért a hadosztály parancsnokával elhatároztuk, hogy a Hadügyminisztériumba megyünk, hogy a helyszínen tájékozódjunk. Nem akartak kiengedni bennünket a laktanyából, mivel a tiszti iskola létrehozott egy Katonai Forradalmi Tanácsot, és a távozáshoz annak az engedélyére is szükség lett volna. Az engedély hiánya ellenére minket nem mertek visszatartani.

Elmentünk a minisztériumba. Nem találtuk ott a vezérkar főnökét és a politikai főcsoportfőnököt sem. Később közölték, hogy őket már menesztették. A tisztek, és ami még érthetlenebb volt, a kommunisták kezdtek forradalmi tanácsokat létrehozni, olyan embereket választva oda, akik – ahogy ők mondták – nem kompromittálták magukat a Rákosi-kormány idején. Ezek után mi az akkori hadügyminiszterhez, Janza altábornagyhoz mentünk. Feltettük neki a kérdést, hogy mitévők legyünk a továbbiakban. Mindenre határozatlanul felelt, és nagyon rosszkedvűnek látszott. A hadosztály parancsnoka erre azt mondta neki, hogy ha így van, akkor mi Maléter ezredeshez fogunk csatlakozni, aki tudomásunk szerint a munkáshatalomért harcol, és a kommunista kormányért. Nem emlékszem, hogy erre Janza tábornok mit válaszolt. Talán azt kérdezte, nem lesz-e korai, vagy azt mondta, hogy csináljatok, amit akartok, ezt már nem tudom megmondani.

Elmentünk a Mátyás laktanyába, ahova a mi törzsünk és a 33-as harckocsiezred is ment. Ott tanácskoztunk a tisztekkel, és onnan a Kilián laktanyába mentünk Maléter ezredeshez. Megkérdeztük, mi a célja. Ő elmondta, hogy került oda, elmondta azt, hogy ő szilárdan áll, és ő és az emberei a szovjethatalomért és Nagy Imre kormányáért harcolnak. (Akkor még kommunista kormányért) A cél: létrehozni egy szilárd rendet, megakadályozni a vérontást, nem engedni meg semmiféle fasiszta és burzsoá rend létrejöttét.

Mi megígértük, hogy ezeket a célokat támogatni fogjuk. Ez a beszélgetés október 29-én 22 óra körül

¹⁴⁰ A helyes időpont 29-e és 30-a.

történt. Ezek után a hadosztály parancsnokával visszamentünk a törzskarhoz. Másnap, 30-án egy helyre gyűjtöttük össze a hadosztály katonai alakulatait, ugyanezen a napon a főparancsnokságról a hadosztály parancsnoka parancsot kapott, hogy vegye át a Buda feletti parancsnokságot, és irányítsa oda a hadosztályt is. 31-én a Petőfi laktanyába mentünk át, ott állomásoztak a mi alakulataink egészen november 3-ig, az én letartóztatásomig. 31-én vagy november 1-jén a legfelső vezetés parancsot adott Maléter ezredesnek a haderő irányítására.¹⁴¹ November 1-jén Maléter parancsot adott, küldjünk 10 tankot és egy gépesített zászlóaljat a Parlament őrzésére. A hadosztály parancsnoka személyesen irányította őket. Reggel, november 3-án Mecseri ezredes telefonált, hogy a törzsfőnök és én menjünk hozzá a Parlamentbe. Ott azt mondta, hogy nem érti, miről van szó, a kommunista vezetést menesztették, valami kabinet jött létre, a parlament egyre jobban telődik mindenféle kétes elemekkel. Ebből kifolyólag kérdést akartak intézni az ekkorra hadügyminiszterré lett Maléterhez vagy Nagy Imréhez, de egyiket sem tudták elérni.

Maléter kiadta a parancsot, hogy két kocsival, fegyverekkel a hadosztály parancsnoka és én menjünk egy szovjet alakulathoz Tökölre, kísérijük el a szovjet delegációt a Parlamenthez, és gondoskodjunk a városban a biztonságukról. Mi odamentünk, de elkerültük a delegációt, amely egy másik úton már elment. A Parlamentben találtuk meg őket. A megbeszélések után a delegációt a szovjet követségre kísértük, utána Tökölre. Nekünk azt mondták, hogy a megbeszélések 22 órakor lesznek Tökölön, ahova megint el kell kísérni, de most már a mi delegációnkat. Ott minket 24 órakor letartóztattak, és 9-én, repülőgépen hoztak ide.

Befejezésül néhány szót azokról, akiket velem együtt tartóztattak le. Mecseri ezredes ez év tavaszától ismerem. Ezekben a napokban mi együtt voltunk, ő azt tette, amit én. Hersiczky ezredessel én a tököli alakulat cellájában ismerkedtem meg. Elbeszélése szerint ő még csak nem is tudta, miről van szó. Arra kapott parancsot, hogy gyűjtse össze az adatokat a szállító járművekről, és jelenjen meg a Parlamentben. Ott beültették egy kocsiába, és Tökölre vitték, ahol le is tartóztatták. Addig ő nem vett részt az eseményekben, csak a miniszter utasítására adott ki parancsot Budapest peremén a sínek felszedésére, azért hogy a felkelők vidékről ne tudjanak bejönni a városba. Az utóbbi napokban tehetetlen volt, a vasutasok megtagadták parancsait, amelyek a szovjet szállításokra irányultak. Ugyanott ismerkedtem meg Zs. Szabó László főhadnaggyal, aki Maléter segédtisztje volt. Ő véletlenül került hozzá, addig a lőszerraktárt és a pénzverdét őrizte. Részleteket nem tudok. A többiek, akikkel jelenleg egy cellában vagyok: parlamenti gépkocsivezetők, a Parlament és a Hadügyminisztérium gépkocsivezetői. Egyikük fotóriporter a Magyar Távirati Irodából. Az ő elbeszélésükből és az eseményekhez való viszonyulásukból világossá vált számomra, hogy ezek majdnem mind párttagok, és az eseményekben nem vettek részt. Egy autóval utazott velünk, de nem tudom kinek a parancsára Szücs [Sándor] doktor. Valamelyik miniszter, talán Tildy államminiszter titkára. Ő a gépkocsiban próbált beszédbe elegyedni velünk, azt mesélte, hogy megsértették, amikor 1949-ben kizavarták a Parlamentből, és hogy milyen jó, hogy minden így történt, és a mi feladatunk megtisztítani a társadalmi életet. Bennünket uraknak nevezett, azt mondta, hogy a paraszttól nem szabad elvenni a földet, de el tudja képzelni a gyárak kapitalista irányítását. Korábban én őt nem ismertem, nem láttam, véleményem szerint, amikor az utcákon folyt a vér, ő és a hozzá hasonló elemek a régi hatalmat igyekeztek visszahozni. Mást elmondani nem tudok.

Ungvár, 1956. november 29.

Hurai Rudolf Ernő

¹⁴¹ Maléter Pál ezredes október 31-én a honvédelmi miniszter első helyettesének, november 2-án vezérőrnagynak és honvédelmi miniszternek nevezték ki.

Jegyzőkönyv Hersiczky Lajos kihallgatásáról – 1956. november 29.

Jegyzőkönyv¹⁴²
[Részletek]

Ungvár

Hersiczky Lajos, apja Imre, 1920-ban született Kisbéren, Komárom megyében, munkásszármaszása, a magyar munkáspártnak 1939-től tagja. 1954-ben fejezte be a leningrádi Kaganovics Katonai Szállítási Akadémiát. A Közlekedési Minisztérium katonai főosztályán dolgozott vezető beosztásban, Budapesten lakott [...] Ezredes.

A kihallgatás kezdete: 9 óra 5 perc.

Kérdés: Mondja el azokat az okokat, amelyek kiváltották a magyar nép elégedetlenségét, és elindították politikai mozgalmát, amelyet aztán a fasiszta elemek népellenes ellenforradalommal alakítottak át.

Válasz: Saját tapasztalatom, valamint a gazdasági helyzet alapján az a véleményem, hogy a magyar kormány 1950-től súlyos gazdasági és politikai hibákat követett el. Nem akarom részletezni, de megnevezhetem a Jugoszláviához való viszonyt, a Rajk-ügyet, ismert kommunisták letartóztatását. A sok letartóztatás és a büntetések súlya nem volt indokolt. Gazdasági szempontból az ipar új ágainak kiépítése, amelyek nem feleltek meg a lehetőségeknek, a régi gyárak és üzemek korszerűsítésének hiánya, ugyanis sok gyár felmondta a szolgálatot, nem termelt, mert elromlottak a rossz minőségű gépek. A mezőgazdaságban a helyzet úgy alakult, hogy a parasztok menekültek a földtől a súlyos adók miatt. Megjegyzem, régebben Magyarországon volt olyan helyzet, hogy egyik testvér megölte a másikat egy darab földért. Szembeötlő volt a mezőgazdaság rossz helyzete és a paraszttal való mostoha bánásmód.

A hadseregben a tiszteknek igen alacsony volt a fizetésük, folyamatosan csökkentették az állományt. A leszerelt tiszték és sorkatonák pedig nem találtak munkát, nem volt kellő megélhetési lehetőség, mint ahogyan szén sem volt.

Megsértették a magyar hadsereg hagyományait is azzal, hogy megváltoztatták az egyenruhát, megszüntették a nyári szabadságot, az esti kimenőket stb. Hozzá kell tennem, hogy a hadsereg állományát főleg a nép fiai adták, akik ismerték a mezőgazdaság rossz helyzetét, az ipar hanyatlását, és ez rányomta a bélyeget a gondolkodásukra. A hadsereg vezetése pedig gyenge volt, mivel legtöbbször nem volt képzett katona. Azokat a személyeket, akik elégedetlenkedtek, vagy rámutattak a hibákra, azonnal ok nélkül elbocsátották. Ebből az következik, hogy a hadsereg gyenge volt, és a kritikus pillanatban képtelen volt harcolni a felkeléssel. Egyes képviselői ráadásul átálltak a felkelők oldalára.

Ezzel a háttérrel a politikai élet felszínén különböző társadalmi szervezetek, egyesületek jelentek meg, és egyes, a népi rendszerrel ellenséges személyek. Ennek a fényében rá kell mutatni a létrejött Petőfi Körre, ahová a diákok tömegesen mentek. Kezdetben a Petőfi Kör nem foglalkozott politikai kérdésekkel. De miután rámutattak a pártvezetés hibáira, és feltárták a hibákat, a tömeggyűléseken, amelyeket ez a társaság szervezett, csakis politikai problémákat vitattak meg. Két-három ezer fős tömeg előtt minden jelentkező szabadon elmondhatta a véleményét a legkülönbözőbb kérdésekről. Észre lehetett venni, hogy ennek a társaságnak a tagjai két táborra oszlottak: voltak békés beállítottságú személyek, becsületes magyar ifjak, akik a hibák kijavítására törekedtek, a másik része pedig reakciós elemekből állt. A tömeggyűléseken fellépett Háy László¹⁴³ író, Tardos Tibor újságíró, Nógrádi [Sándor] vezérezredes, Rajk felesége, az oktatásügyi miniszter és mások. Ez a szólásszabadság ahhoz vezetett, hogy már 1956 júliusában egyes személyek forradalomra, a hatalom leverésére buzdították a népet. (Ezek közé tartoztak az általam megnevezett szónokok is.) A Petőfi Kör vezetése kapcsolatban állt a budapesti egyetemmel. Rá

¹⁴² Orosz nyelvű. KGB Archívum 43. f. 1/14. 219–222. Gépirat aláírások nélkül. A dokumentumot közli Lupkovics György. – A tököli tárgyalóküldöttség kísérete... i. m. <http://www.betekinto.hu/taxonomy/term/19>

¹⁴³ Helyesen: Háy Gyula.

kell mutatnom a Magyar Írószövetségre is. Ennek az „Irodalmi Újsága” az utóbbi időben nem irodalmi, hanem kizárólag politikai kérdésekkel foglalkozott. Az újságban közölt cikkek élesen hatalomellenesek voltak.

Az ellenforradalom legsötétebb forrásai a földalatti ellenforradalmi szervezetek voltak. Én csak egy általam ismert ellenforradalmi szervezetet mondhatok, amelynek létezéséről a MÁV Katonai Szállításvezetőség mérnöke, Baczonyi mesélt nekem. Az egyik beszélgetésünk során elmondta, hogy kb. fél évvel azelőtt egy vasúttervező szervezet mérnöke, bizonyos Péter igyekezett megnyerni Baczonyit egy Magyar Egység¹⁴⁴ nevű ellenforradalmi szervezetnek. Elmondta, hogy ez a szervezet sok pénzzel rendelkezik, lehetősége van tagjait bármilyen állásba, bármelyik magyar városba kinevezni, a feladatairól és a működési mechanizmusáról azonban Péter – Baczonyi elmondása alapján – nem mesélt. Erről a tényről én informáltam Radványi őrnagyot a Belügyminisztériumban, aki foglalkozni kezdett ezzel az ügygel. Más ellenforradalmi szervezetről nem tudok.

Kérdés: Kit ismer ön az ellenforradalom aktív résztvevői közül?

Válasz: Az aktív szervezők közül ismerem Malétert, régi horthysta tisztet, aki az ellenforradalom idején átállt a felkelőkhöz. Amikor a szovjet hadsereg elhagyta Budapestet, először hadügyminiszter-helyettes lett, utána miniszter. 1948 óta ismerem Malétert, amikor ő orosz nyelvtanfolyamon vett részt. 1948 után pedig 1956. november 3-án a parlamentben találkoztam vele. Marián [István] alezredes a Műszaki Egyetem Katonai Tanszékének vezetője. Ott voltam, amikor a diákok előtt elmondott beszédében felhívta az ott lévöket, halasszák el a tüntetést október 23-ról 24-re. A felkelés idején a Budapesti Katonai Forradalmi Bizottságnak¹⁴⁵ a tagja volt. Hallottam, hogy Marián Maléter helyettese volt a Kilián laktanyában. Király Béla öreg horthysta tiszt. A tiszti iskola tanára. 1949-ben a vezérkar alezredese volt. A felkelés idején, Budapest területén valamennyi katonai egységet ő irányította. A Katonai Forradalmi Tanács tagja. Dencs [Demtsa Pál] öreg horthysta tiszt, ezredes. A katonai akadémia tanára. A hadsereg Katonai Forradalmi Tanácsának tagja. Ezekon kívül ismerem még Ficzere [Béla] alezredest, öreg horthysta tisztet, aki a zavargás idején egy olyan csoportot vezetett, amely felderítette azokat a búvóhelyeket, ahol a felkelők elől bujkáltak Budapest pártszervezeteinek vezetői. Váradi [Gyula] tábornok, aki a hadsereg forradalmi tanácsának tagja volt, 1950-től 51-ig Magyarország összes gépesített hadosztályát vezette. Más ellenforradalmárokat nem ismerek.

Kérdés: Milyen volt az ön gyakorlati részvétele az eseményekben?

Válasz: 1956. október 22-én mintegy fél óráig jelen voltam a műszaki egyetem tömeggyűlésén, ahol elhatározták, hogy tüntetést szerveznek. Október 23-án magához rendelt a közlekedésügyi miniszter, Bebrits [Lajos], és közölte, hogy semmi rendkívüli nem fog történni. Október 24–25-re éjjel a Közlekedésügyi Minisztériumban voltam, azért mentem oda, mert képtelen voltam átmenni a hídon Pestre, ahol a katonai főosztály, azaz a munkahelyem volt. Október 25-én elmentem a munkahelyemre, kapcsolatba léptem Békási [Sándor] ezredessel, és megismerkedtem a budapesti helyzettel. Megszerveztem az épület védelmét, a főosztály védelmét, felállítottam a helyi vasutak őrségét. Még ezen a napon megkaptam a honvédelmi miniszter, Bata vezérőrnagy¹⁴⁶ parancsát, hogy csak az ő utasítását hajtsam végre, amelyeket kizárólag Békási ezredesen keresztül fogok kapni. Mivel Budapestre indultak a felkelőkkel teli vonatok, én Bata utasítására elzártam a vasúti közlekedést 60 km távolságra Budapesttől. Mivel egy szerelvény áttörte a zárlatot, én saját belátásom szerint leszereltem a Budapest körüli síneket, hogy megakadályozzam a felkelők Budapestre való bejutását.

A Budapestre érkező szerelvény vakvágányra volt irányítva, ahol a felkelőkre tüzet nyitottak a katonai akadémia katonái, és fogságba ejtették őket. Egyeztetve Csanádival [Csanádi György], aki a MÁV vezérigazgatója volt, beszüntettem a személyközlekedést Magyarország teljes területén. Ennek az volt az alapja, hogy Sztálinvárosban a felkelők elfoglaltak egy személyvonatot, az utasokat kiszállították, és ezzel akartak a felkelők Budapestre jönni. Békási ezredessel megbeszéltem, hogy minden teherszállító szerelvényt átvizsgáljunk, hogy megakadályozzuk azt, hogy a fegyverek Budapestre jussanak. Miután megalakult a Nagy Imre-kormány, a közlekedésügyi miniszter Bebrits Lajos lett, akit gyűlöltek a vasutasok. Ezért sztrájkot hirdettek, és a létrehozott forradalmi bizottságok befolyására, hatására, figyelmen

¹⁴⁴ Feltehetően helyesen: Magyar Közösség.

¹⁴⁵ A Forradalmi Honvédelmi Bizottmány tagja volt.

¹⁴⁶ Bata István vezérezerredes, honvédelmi miniszter.

kívül hagyva azt, hogy Bebritset már felmentették, folytatták a sztrájkot, és azt követelték, hogy vonják ki magyar területről a szovjet hadsereget.

Október 29-én a Közlekedésügyi Minisztérium katonai főosztályánál létrehoztak egy forradalmi bizottságot Gallóval az élén, és Kovács László helyettesével. Én személyesen a bizottságban nem vettem részt, ez a bizottság főleg a főosztály referenseiből állt. A forradalmi bizottság követelést terjesztett a minisztérium elé, hogy váltsák le Jancsikot a főosztály éléről, és nevezzenek ki engem erre a posztra. Ezzel a javaslattal a közlekedésügyi miniszter egyetértett, és október 29-én elfoglaltam a minisztérium katonai főosztálya főosztályvezetői posztját. Október 30–31-én Budapesten teljes anarchia uralkodott, a városból kezdtek kivonulni a szovjet seregek, a reakció hatalomra jutott. Október 30–31-én a munkahelyemen voltam, 31-én hazamentem, november 1-jén a rádióban hallottam, hogy létrejött a Katonai Forradalmi Tanács, amelynek tagjai lettek Lőrincz Kálmán,¹⁴⁷ Váradi [Gyula] tábornok, Penczi [József] ezredes, Nádor [Ferenc] ezredes, Király Béla és mások. Ezek után elhatároztam, hogy visszajövök a főosztályhoz. November 1-jén, 2-án és 3-án minden erőmet arra fordítottam, hogy megakadályozzam, hogy a forradalmi bizottság felszámolja a Közlekedésügyi Minisztérium katonai főosztályát, valamint a vasúti igazgatóságok katonai osztályait. Ez sikerült, a mi főosztályunk fennmaradt, és a főosztály iratai is megmaradtak. Ezek a bizottságok felszámolták a politikai főosztályokat és osztályokat. November 3-án a vezérkar főnöke, Kovács István nekem és Kriszten századosnak parancsba adta, hogy készítsünk egy jelentést a vasút és a közlekedés katonai helyzetéről, ehhez mellékeljük a megfelelő anyagokat, és jelentkezzünk Tildy [Zoltán] államminiszternél. 20 órakor Kriszten századosal megérkeztünk a Parlamentbe, ahol minket Szücs, Tildy személyi titkára fogadott. Ő átirányított minket Vashoz [Vas Zoltán], Budapest főváros ellátási biztosához, ott tartózkodott Maléter, Kovács István tábornok és Szücs [Miklós] ezredes. Maléter közölte velünk, hogy ők, azaz ő és Kovács István, Szücs és Erdei, a minisztertanács elnökének helyettese¹⁴⁸ annak a delegációnak a tagjai, amelyet a kormány hozott létre a szovjet katonai vezetéssel való tárgyalásra, s amelynek az lesz a témája, hogy hogyan fogják kivonni a szovjet hadsereget Magyarországról. Mi, azaz Kriszten, Garai és én kötelesek vagyunk őket Tökölre kísérni mint a saját szakterületünk szakértőit.

Azt akarom mondani, hogy mi arról előre nem tudtunk, hogy a bizottsággal majd Tökölre kell mennünk, mivel nekünk csak azt parancsolták, hogy tájékoztassuk a vasúton uralkodó helyzetről Tildy titkárságát. 23 óra körül érkeztünk a delegációval együtt Tökölre, ahol a szovjet katonai képviselők fogadtak bennünket. Én, Kriszten, Garai ezredes és Zs. Szabó, Maléter segédtszjtje Maléter parancsára egy külön szobában maradtunk a fényképésszel együtt. A fényképész szerint ebből a szobából minket mint szakértőket szükség esetén behívtak volna abba a terembe, ahol a megbeszélések folytak. Ebben a szobában fél óra múlva magyar polgári ruhás személyek¹⁴⁹ letartóztattak bennünket, és azonnal átadtak a szovjet vezetőknek.

A kihallgatás 18 óra 50 perckor fejeződött be, közben szünetet tartottunk 13-tól 14 óráig. A kihallgatás egyetértésemmel orosz nyelven történt.

A jegyzőkönyv az én szavaimat helyesen tartalmazza, azt elolvastam.

*Hersiczky Lajos
Gamarisz nyomozó*

¹⁴⁷ A név helyesen: Kána Lőrinc

¹⁴⁸ Erdei Ferenc „csak” államminiszter volt.

¹⁴⁹ Államvédelmi beosztottak.

*Feljegyzés Zs. Szabó László kihallgatásáról – keltezés nélkül*Feljegyzés¹⁵⁰

Ungvár

Zs. Szabó László 1931-ben született Békéscsabán, 1949-től a magyar munkáspárt tagja, parasztszármazású, családos, felsőfokú végzettsége van. A Budapesti Egyetem testnevelési karát végezte, magyar nemzetiségű, honvéd főhadnagy, testnevelő tanár a Váci Katonai Iskolában, budapesti lakos.

Kihallgatása során elmondta, hogy az ellenforradalomban nem vett részt, október 23-án Vácról megérkezett Budapestre, és október 25-ig csak a családjához ment, máshová nem.

Október 25-én a rádióban hallotta a hadügyminiszter parancsát, hogy minden Budapesten tartózkodó tiszt jelenjen meg a legközelebbi laktanyában, és emiatt a Kis János laktanyába ment. Ott egy tisztiskola volt, és a törzsfőnöknél, Bisi [Tibor] alezredesnél jelentkezett. Október 25-től 30-ig a Kiss János laktanyában volt, feladata a lőszerraktárak őrzése volt, 30-án pedig az iskola parancsnokától, Koltai ezredestől (vagy Szabótól) olyan parancsot kapott, hogy kísérjen el a műszaki hadsereg¹⁵¹ főnökéhez, Maléterhez két diákot, akik engedélyt kértek Budapestre való beutazásra azzal a céllal, hogy élelmiszert vásároljanak, amit ő végre is hajtott. Maléter, aki ismerte Szabót még az 1951-től a hadügyminisztériumban végzett közös szolgálatból, magánál tartotta segédtsztnak. Október 31-től Szabó állandóan Maléter mellett volt, november 1-jén Maléter hadügyminiszter-helyettesnek volt kinevezve,¹⁵² másodikán pedig miniszternek. Maléternek a budapesti események ideje alatti tevékenységéről Szabó – Maléter szavai-
ból – a következőket tudja:

[Október] 26-ig Maléter ellenezte a budapesti zavargásokat. Mialatt a Kilián laktanyában volt 25-én és 26-án, azt adta parancsba katonáinak, hogy gátolják meg a városban lévő rendbontásokat. Később, mikor a zavargások a városban kiteljesedtek, Maléter csatlakozott a felkelőkhöz. Azt, hogy konkrétan mi volt a tevékenysége Maléternek, Szabó nem tudja. Szabót a szovjet katonák tartóztatták le Tökölön, ahová Maléterrel és a delegáció más tagjaival érkezett, akik megbeszéléseket folytattak a szovjet parancsnoksággal. Szabó nem vett részt a megbeszéléseken, Tökölre Maléter segédtsztneként érkezett. Azt, hogy ki vezette az ellenforradalmi zavargásokat, Szabó nem tudja, a zavargások résztvevőit nem ismeri, mint ahogyan a pogromokét sem. A pogromok, a fegyveres összetűzések és gyilkosságok elkövetőit nem ismeri.

¹⁵⁰ Orosz nyelvű. KGB Archívum 43. f. 1/1. 266–268. Kézirat dátum és aláírás nélkül. A dokumentumot közli Lupkovic György – A tökölí tárgyalóküldöttség kísérete... i. m. <http://www.betekinto.hu/taxonomy/term/19>

¹⁵¹ A szervezet helyes megnevezése: Katonai Műszaki Kisegítő Alakulatok.

¹⁵² Ez október 31-én történt.

ÉRDILIGETEN ŐRIZETBE VETT,
MAJD DEPORTÁLT SZEMÉLYEKRE VONATKOZÓ
DOKUMENTUM

63.

*Jegyzőkönyv 8 magyar állampolgár szovjet katonák általi őrizetbe vételéről
Érdliget körzetében – 1956. november 8.*

Jegyzőkönyv
1956. november 8. folyamán történt őrizetbe vételről¹⁵³

Érdliget átfésülésekor a 19742-es katonai alakulat a következő személyeket fogta el:

1. Török Jánost géppisztollyal és gránáttal;
2. Kincses Jánost géppisztollyal;
3. Kincses Józsefet géppisztollyal;
4. Kincses Jánost géppisztollyal;
5. Zsigmond Józsefet géppisztollyal és golyószórával;
6. Egry Valér diákot géppisztollyal;
7. Fülöp Attila diákot géppisztollyal;
8. Hankó Sándort golyószórával.

(Plahov őrnagy)

Hiteles: (Olvashatatlan aláírás) százados

Az eredeti Sztrijben, a Türk-ügy aktáiban található.

BUDAKESZI TÉRSÉGÉBEN ŐRIZETBE VETT,
MAJD DEPORTÁLT SZEMÉLYEKRE VONATKOZÓ
DOKUMENTUM
[OROSZ NYELVŰ]

64.

*Jegyzőkönyv 15 magyar állampolgár őrizetbe vételéről
Budakeszi térségében – 1956. november 7.*¹⁵⁴

Keltezés nélkül.

Budakeszi térségében a 61 979-es katonai alakulat területén elfogtunk 15 magyar állampolgárt, közülük Tóth Józseftől fegyvert és fényképezőgépet koboztunk el.¹⁵⁵

Mirosnyicsenko V. F. hadnagy

¹⁵³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2. – Ügyiratszám: 5. – 10. f. Hitelesített másolat. Gépirat.

¹⁵⁴ GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 10. – 37. f. Eredeti. Kézirat.

¹⁵⁵ Tóth Józsefet deportálták. A vele együtt letartóztatott társai sorsa ismeretlen.

*Remeteszlős – Jegyzőkönyv a szovjet felderítők és a magyar felkelők összetűzéséről –
1956. november 9.*

Jegyzőkönyv¹⁵⁶

Budakeszi, déli irányban 1 km
1956. november 9.

Alulírott N. F. Marjenko őrnagy, Ivanov százados, F. M. Asztasev százados a mai napon az alábbiakat rögzítettük:

Az I. F. Ivanov százados által vezetett felderítő csapat a Budakeszi–Remeteváros¹⁵⁷–Nagykovácsi útvonalon, Remeteváros déli peremterületén beleütközött egy 20 tagú fegyveres bandába, amelyik két gépkocsin közlekedett. A banda tüzet nyitott a felderítőkre. A választúzre kiugráltak a gépkocsikból, és az erdőbe menekültek. A felderítők elfogtak két nőt, az 1938-as születésű Kerner Annát és az 1930-as születésű Uitz Erzsébetet¹⁵⁸, valamint az 1934-es születésű Kiss Tibort, az egyik személygépkocsi sofőrjét. A kilőtt tehergépkocsin lőfegyvert, a személygépkocsiban működő rádióadót, lőfegyvert és gyújtó-folyadékkal töltött palackokat találtunk.

*Marjenko őrnagy
Ivanov százados
Asztasev százados*

Feljegyzés Kerner Anna ügyében – 1956. november 22.

Feljegyzés¹⁵⁹

Letartóztatott személy –

Kerner Anna, szül. 1938-ban a Tolna megyei Nagydorogon (Magyarország), magyar nemzeti-ségű, pártunkívüli, [...] apja nincs, anyja Kerner Erzsébet – a húskombinátban dolgozik, [...] büntetlen előéletű, [...] lakhelye Budapest II. kerület [...]

Az 1956. november 10-én¹⁶⁰ Budapesten fegyverrel a kezükben elfogott személyekről szóló feljegyzés tartalmaz olyan adatot, miszerint Kerner Anna folyó év november 9-én került fogságba, fegyver – egy pisztoly – volt nála, gépkocsin utazott egy [Kiss] Tibor nevű katonával. A gépkocsiban rádióadó volt, s velük utazott még egy nő és egy férfi, akiknek nem tudja a nevét. Kerner elmondta, hogy személygépkocsijukat kísérte egy teherautó, amelyen fegyveresek utaztak, akik fegyveres ellenállást tanúsítottak a szovjet katonasággal szemben, eközben őt letartóztatták a sofőrrel, [Kiss] Tiborral együtt. A fegyveres férfi elmenekült. A budapesti lázadásban Kerner mint ápolónő vett részt.

Kerner fogvatartott börtönaktájában erről létezik feljegyzés, amit 1956. november 10-én készített a különleges alakulat munkatársa, valamint ugyanitt megtalálható nevezett személy személyi igazolványa is.

¹⁵⁶ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 6. – 314. f. Eredeti. Gépirat

¹⁵⁷ A település neve helyesen: Remeteszlős

¹⁵⁸ Kerner Annát és Kiss Tibort deportálták, Uitz Erzsébetre, aki később Uitz Ferencné néven lett megemlítve, erre utaló adatokat nem találtunk.

¹⁵⁹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 24–28. ff. Eredeti. Kézirat.

¹⁶⁰ Ez 9-én történt.

Kerner folyó év november 22-i kihallgatása során elmondta, hogy miután a kormány katonasága felhagyott a tüzeléssel, 1956. október 29-én önként belépett a felkelők egyik csapatába, melynek központja a Széna téri metróépületben volt, ahol a konyhán dolgozott, és engedélyt kapott fegyver viselésére. A csapat 100 fegyveres felkelőből állt.

Három nappal később átment egy másik csapathoz, amelynek központja a Maros utcai ÁVH-laktanyában volt, ehhez 300-400 fegyveres felkelő tartozott, itt szintén a konyhán dolgozott.

Folyó év november 3-án felajánlották, hogy legyen ápolónő, minekutána elküldték a hidegkúti üdülőbe (Budapest külvárosába), ahol külön szobát kapott, amit felszereltek gyógyászati eszközökkel, és hívásra a helyszínre kellett mennie elsősegélyben részesíteni a megsebesült felkelőket.

Vele együtt ment [Kiss] Tibor, a sofőr és még egy férfi, Géza, mindketten pisztollyal és gépfegyverrel voltak felfegyverezve. Vezetéknevüket nem mondta meg. Velük együtt járta a falvakat, ahonnan élelmet vittek a budapesti felkelőknek, és elsősegélyben részesítették a sebesült felkelőket. Az élelmet Tibor és Géza gyűjtötte be a parasztoktól, ő ebben nem vett részt.

Folyó év november 6–7-én az egyik sebesült ellátásakor magához vett egy pisztolyt, amit ettől kezdve magánál hordott.

Folyó év november 9-én a fentnevezett személyekkel és még egy asszonnal, Uitz Ferencnével Nagykovácsiba ment (Budapesttől 10 km-re), ahonnan élelmiszert hoztak, amit leadtak az adyligeti laktanyában a felkelőknek. Néhány nappal korábban, ugyanebben a laktanyában a Tibor nevű sofőr és a Géza nevű férfi kapott egy R-10-es és egy R-20-as adóvevőt, az egyik nem működött, a másikkal tartották a kapcsolatot a felkelőkkel, de nem mondja meg, hogy pontosan kikkel. Rádión közölték velük, hová kell menni elsősegélyt nyújtani.

Az adyligeti laktanyából visszatérőben a hidegkúti üdülőbe, mögöttük haladt egy tehergépkocsi fegyveres felkelőkkel, amikor folyó év november 9-én Budapest határában beleütköztek egy szovjet katonai alakulatba. A szovjet katonaság és a felkelők tűzharcba keveredtek, erre a Géza nevezetű férfi, kezében gépfegyverrel, kiugrott a mozgó autóból, és beszaladt az erdőbe. Eközben a szovjet katonák letartóztatták Kernert, a Tibor nevű férfit és Uitz Ferencné, itt Kerner személyesen adta át a fegyverét, a sofőr pedig két pisztolyt, két gépfegyvert, a rádióadót és a többi fegyvert, ami a gépkocsiban volt. A budapesti kihallgatás után Uitzot hazaengedték, mivel nála nem volt semmiféle fegyver, Kernert és a sofőrt azonban ott tartották. Kerner nem tudja, hogy jelenleg hol van a [Kiss] Tibor nevű sofőr.¹⁶¹

Tagadja, hogy részt vett volna tüntetéseken és fegyveres konfliktusokban.

A fentnevezett személyek kivételével egyetlen felkelőt sem nevezett meg.

Azt mondta, hogy Budapesten nem kértek tőle fegyverviselési engedélyt, azt ő nem semmisítette meg.

1956. november 22.

*(Boldov) százados,
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Odesszai területi [megyei] főosztálya
nyomozati osztályának főnyomozója*

¹⁶¹ Kiss Tibort is deportálták.

ADONYBAN ŐRIZETBE VETT,
MAJD DEPORTÁLT SZEMÉLYEKRE VONATKOZÓ
DOKUMENTUM

67.

*Jelentés a 32 287-es szovjet katonai alakulathoz tartozó gépkocsizó zászlóalj
3. százada parancsnokának magyar állampolgárok egy csoportjának őrizetbe vételéről –
1956. november 8.*

A 32 287 katonai alakulat gépkocsizó-zászlóalja 3. százada parancsnokának
jelentése¹⁶²

Ezúton tájékoztatom Önt, hogy 1956. november 8-án 11 óra 30 perckor Adony északkeleti határában szakaszommal elfogtuk magyar állampolgárok egy felfegyverzett csoportját, melynek tagjai:

1. Nobisz József.
2. Kovács János.
3. Moldoványi József.
4. Gyüre Ferenc.
5. Cseh Nagy Sándor.
6. Juhász Tibor.
7. Szalai László.

A letartóztatott személyektől a következő fegyvereket koboztuk el:

1. „Degtyarev” golyószóró – 1 (egy) és 7 tár, a fegyver élesre volt állítva, és csövét a szakasz felé irányították.
2. PPS géppisztoly – 3 (három) és 7 tele tár 1500 darab golyóval a PPS-hez.
3. Karabély – 3 (három) és 1200 db golyó.
4. Gránát – 26 (huszonhat).

Szakaszparancsnok

Dzjublo főhadnagy

¹⁶² Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 6. – 232. f. Eredeti. Kézirat.

NYUGAT-MAGYARORSZÁGON ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

DISSZIDÁLÁS KÖZBEN ELFOGOTT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

68.

*Feljegyzés Horváth Nándor és Kovács István ügyében –
feltehetően 1956. november 7–8.*

Feljegyzés¹⁶³
a következő személyek ügyében
[Részletek]

Keltezés nélkül

Horváth Nándor, apja neve András, szül. 1938., születési helye és lakhelye Sopron [...] a magyarországi eseményeket megelőzően a soproni textilgyárban volt fonómunkás;

Kovács István, apja neve Pál, szül. 1929., születési helye Gyöngyös (Magyarország), [...] lakhelye Salzburg (Ausztria), Kaufman magánvállalkozásban működtetett műhelyében volt lakatos.

Horváth és Kovács 1956. november 7-én Sopron környékén, az osztrák–magyar határon [Magyarfalván] került fogságba. Az őrizetbe vételkor Kovács birtokában volt számos feljegyzés, címek és különböző dokumentumok német, magyar és francia nyelven. A dokumentumok egy része a nyomozás szempontjából értékes lehet.

Horváth a kihallgatások alkalmával elmondta: a magyarországi események alatt munkahelyének, a textilgyárnak a védelmét ellátó csoport tagja volt. November 4. és 6. között egy 16 tagú fegyveres alakulat tagja volt, amelynek az volt a feladata, hogy fegyverrel szembeszálljon a szovjet hadsereggel. November 6-án este, miután megtudta, hogy rokonai Ausztriába szöktek, úgy döntött, hogy maga is Ausztriába megy.

Társával együtt, akivel egy házban lakott, nekiindult a határnak, melynek közvetlen közelében össetalálkoztak négy férfival, akik közül Kovács Istvánt ismerte.

A fentnevezett férfikkal együtt gépkocsin az osztrák határvárosba, Deutschkreutzba mentek, ahol együtt vacsoráztak a büfében.

A következő napon, körülbelül helyi idő szerint 12 órakor Kovács István és egy fiatalember, akivel együtt vacsoráztak, azt a feladatot adták neki, hogy jusson be Sopronba, és szerezzen információkat a szovjet katonaság létszámáról és fegyverzetéről, különösképpen a harckocsik és a páncélos járművek mennyiségéről és tűzerejéről. Ezért, azaz a rábízott feladat teljesítéséért cserébe azt ígérték neki, hogy eljuttatják az ausztriai Kismartonban élő rokonaihoz.

Kovács István kísérté a határhoz, azonban ott feltartóztatták a magyar határőrök. A soproni kihallgatáson (a magyar határőrök hallgatták ki, a kihallgatás jegyzőkönyve mellékelve) Horváth beismerte a fentebb leírtakat. Amikor ezt Kovács megtudta (együtt voltak fogva tartva), megkérte Horváthot, hogy vonja vissza a vallomását, és ha az oroszok fogják kihallgatni, akkor azt kell mondania, hogy a fenti val-

¹⁶³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 20. – 91–92. ff. Másolat. Gépirat.

lomást Sopronban fizikai erőszakkal kényszerítették ki a magyarok. Horváth a kihallgatáson állította, hogy Sopronban Kovácsról igazat mondott, és hogy őt senki nem verte meg.

Kovács azt vallotta, hogy 1948-ig Gyöngyösön élt szüleivel együtt. 1948-ban illegálisan Ausztriába szökött, majd 7 évig a francia idegenlégióban szolgált, légi deszant alakulatnál. Járt Algériában és Indonéziában, harcolt a vietnami partizánok és a néphadsereg ellen. 1955 augusztusában tért vissza Magyarországra. 1956 áprilisában ismét Ausztriába szökött, eleinte a bécsi menekülttáborban volt, majd Salzburgban élt október 26-ig.

Ezután egy bizonyos Laci kérésére napokon keresztül gépkocsival élelmet és ruhát szállított Deutschkreutzba a Magyarországról érkező sebesült menekültek számára. (Deutschkreutz a határtól 2 kilométerre fekszik.)

Kovács István vallomását Horváth kategorikusan tagadja, kijelenti, hogy sem neki, sem Horváthnak nem állt szándékában átlépni a magyar határt, és a határon csak véletlenül fogták el őket.

A rendelkezésre álló dokumentumokból kiderül, hogy Kovács és Horváth letartóztatása után, még ugyanazon a napon, ugyanazon a határszakaszon a magyar határőrök feltartóztattak egy gépkocsit, amelyik Ausztriából Magyarországra tartott, azonban a gépkocsiban tartózkodó férfi fegyveres ellenállást tanúsított, és megszökött.

Sopronban ezt a gépkocsit megmutatták KOVÁCSNAK, aki azt felismerte, kijelentette, hogy ő és az említett Laci ezen szállították a határra az élelmet és a ruhát.

*Körütekintő kivizsgálást igényel.*¹⁶⁴

*Az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt UKGB [Ukrajnai KGB]
Kárpátontúli területi főosztálya nyomozati osztályának nyomozója*

(Szleszarenko) főhadnagy

69.

*A 27. szovjet gépesített hadosztály alakulatai által
a magyar–osztrák határon elfogott és Ungvárra küldött személyek névsora –
nem korábban, mint 1956. november 13.*

Névsor¹⁶⁵

A 27. gépesített hadosztály által letartóztatott és továbbküldött személyek

Sorszám	Név	A fogoly adatai
<u>Ungvárra küldve 1956. november 13-án.</u>		
1.	Kovács István	Elfogva az osztrák határ átlépésének kísérlete közben; találtak nála adatokat a szovjet hadseregről, és a szögesdrót átvágására szolgáló csípőfogót. A kihallgatáson elismerte, hogy egy horthysta tiszt megbízásából gyűjtött adatokat.
2.	Horváth Nándor	Kovács István kísérője.
3.	Horváth István [hadnagy]	A lázadás aktív résztvevője. A magyar hadsereg tisztje. A soproni ezredből ¹⁶⁶ kivitt 17 löveget, és átadta a felkelő diákoknak.

A 27. Gép. Hadoszt. Parancsnoka

Zajcev vezérezredes

A 27. Gép. Hadoszt. Törzskarának vezetője

Szubbotyin vezérezredes

Hiteles: A 38. Hadsereg légvédelmi parancsnoka

Berezuckij ezredes

¹⁶⁴ Ezt a mondatot kék tintával kézzel írták rá a lapra.

¹⁶⁵ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 107. f. Hitelesített másolat. Gépirat.

SOPRONBÓL DEPORTÁLT SZEMÉLY DOKUMENTUMA

70.

Feljegyzés Horváth István ügyében – keltezés nélkül

Feljegyzés¹⁶⁶

Horváth István, apja neve István, szül. 1936., Budapest XV. kerület (Rákospalota), 1956. október 23-ig a magyar hadseregben szolgált a Győr-Sopron megyei Fertődön állomásozó 16. tüzérezredben, katonai rangja tüzér hadnagy.

A feljegyzés tartalmazza, hogy Horváth István akkor, amikor a szovjet katonaság Sopronhoz közeledett, az ezred fegyverkészletéből kiszolgáltatót a felkelő diákoknak 17 ágyút, a lázadókkal együtt védte a várost.

1956. október 20-i kihallgatása során a következőket mondta:

1956. november 8-án tartóztattak le Sopronban. Amikor Magyarországon kitört a „forradalom”, 1956. október 23. és november 4. között Fertőd községben, saját katonai alakulatom laktanyájában tartózkodtam. Katonai alakulatunk nem avatkozott be az eseményekbe. A laktanyában, akár csak korábban, a tüzérosztály parancsnoki teendőit láttam el.

November 4-én éjjel az ezred tisztjei arról kezdtek beszélni, hogy a hadosztály pápai törzsétől távirat érkezett, miszerint a magyar katonai alakulatokat lefegyverezte a szovjet katonaság, és a 16. tüzérezred tisztjeinek és katonáinak szembe kell szállniuk a szovjet hadsereggel, ki hogy tud. Az egyik tiszt, már nem emlékszem, hogy név szerint kicsoda, azt mondta, hogy a szóban forgó táviratot Pápáról Mór [Ferenc] ezredes, keresztnévét és apai nevét nem tudom, a hadosztály parancsnoka küldte, és a táviratot az ezredünk rádiósa vette át, akinek a nevét nem tudom. Pontosítom, hogy a távirat 1956. november 3-ról 4-re virradó éjjel érkezett.

1956. november 4-én reggel a katonák többsége, akiknek letelt a szolgálati ideje, és néhány hozzájuk csatlakozott továbbszolgáló is, az ezred tisztjeinek engedélye nélkül, saját fegyverét magánál tartva, hazament. Néhány szállítójármű-sofőr úgy ment haza, hogy a járművet is magával vitte, géppuska a járműveken nem volt. A tisztok, amikor felismerték, mi történik az ezredben, tanácskozásra gyűltek össze az ezred parancsnokánál, Cugár Jánosnál, pontosítanám, Sugár Jánosnál. A tanácskozást Sugár János százados vezette. Három kérdés került terítékre:

1. Bent maradjanak-e a 16. tüzérezred katonái és tisztjei a laktanyában, és szervezzék-e meg a körkörös védelmet a szovjet hadsereggel szemben?

2. Telepedjen-e át az ezred Sopronba, hogy védje a várost a szovjet katonasággal szemben?

3. A tisztok és a katonák menjenek-e át a határon Ausztriába, hogy ott várják be a lázadás végét?

A tanácskozás ideje alatt a katonák többsége fegyverével együtt hazament, s miután felmértük megmaradt erőinket és fegyverzetünket, arra a következtetésre jutottunk, hogy nincs értelme védeni a laktanyát vagy Sopron városát. A tisztok többsége azt is elvetette, hogy az ezred átmenjen a határon Ausztriába.

Az első és a második kérdésben a tisztok között nem volt egyetértés, ezért az a döntés született, hogy a 16. tüzérezredből azok, akik szeretnék védeni Sopront a szovjet hadsereggel szemben, szállító járműveken menjenek be a városba. 13 tiszt bent maradt a laktanyában.

Körülbelül moszkvai idő szerint 14 órakor a 16. tüzérezredből elindult Sopron irányába 30 gépkocsi, amellyel 17 ágyút vontattak, ebből 7 db 122 mm-es, és 10 db 76 mm-es volt. Az ágyúkhoz körülbelül 1400 lőszer is felpakoltak az autókra. A csoportnak nem volt parancsnoka, mindenki saját meggyőződése szerint cselekedett. A csoportnak tagja volt körülbelül 40 tiszt, köztük én is, valamint körülbelül 20 közkatoná. A katonákon és a tisztéken kívül Fertődről a gépjárműveken utazott a soproni egyetem körülbelül 50 diákja is, akik 1956. november 4-én, moszkvai idő szerint 10 órakor érkeztek Sopronból, és kinyilvánították, hogy velünk együtt védeni akarják Sopront a szovjet katonaságtól. Mire a 16. tüzér-

¹⁶⁶ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 20. – 238–244. ff. Eredeti. Kézirat.

ezredtől beértünk Sopronba, a konvoj nagyobb része leszakadt, és ismeretlen irányba elhajtott. November 4-én, körülbelül moszkvai idő szerint 16 órakor, 4 gépkocsi, 4 ágyú, 10-15 katona, két tiszt, én és egy szakaszvezető, akinek nem tudom a nevét, érkezett meg a városba. Sopronba érkezve a szakaszvezető hazament. Rajtunk kívül a gépkocsikon Sopronba érkezett a soproni egyetem körülbelül 50 diákja.

Amikor Sopronba értünk, a szovjet hadsereg még nem volt a városban. A várost a forradalmi munkástanács irányította, a városban magyar határőrök járőröztek, védték a boltokat a fosztogatóktól, felügyeltek a rendre a városban.

Amikor megérkeztünk Sopronba, a soproni egyetem elé hajtottunk, ahol megálltunk. Leszálltam a gépkocsiról, s megtudtam egy számomra ismeretlen személytől, hogy a közelben áll három szovjet gyártmányú tank és egy páncélozott szállító jármű. Erre motorkerékpárra ültem, odamentem a járművekhez, kivettem a zárzatokból az ütőszegeket, a zsebembe raktam azokat, visszaültem a motorkerékpárra, kihajtottam a városból kb. 1 kilométerre, ahol azt mondták, szovjet harckocsik állnak. Számomra ismeretlen civilek mondták azt, hogy a szovjet harckocsizók tárgyalni szeretnének Sopron város képviselőivel.

Én, saját kezdeményezésemre, motorkerékpárral odahajtottam a szovjet harckocsikhoz. Mutogatva beszéltem a szovjet hadsereg századosával, és megértettem, hogy szeretnének bejönni a városba úgy, hogy ne lőjenek rájuk, és akkor ők sem fognak lőni. A magam részéről tájékoztattam a századost, hogy a lövegek ágyújából kivettem az ütőszegeket. Felültem az elől álló tankra, velem volt egy másik magyar tiszt is, egy főhadnagy, s a tankokon behajtottunk Sopronba. A szovjet harckocsikra a magyarok nem lőttek. Akkor három tank és egy páncélozott szállító jármű, szovjet katonákkal, hajtott be Sopronba.

A szovjet hadsereg századosa azt mondta nekem, hogy szeretne beszélni a lázadás idején létrehozott soproni egyetemi ifjúsági szervezet vezetőjével. Saját kezdeményezésemre elmentem az egyetemre, hogy tájékoztassam a diákokat a szovjet tisztek megérkezéséről, és hogy a diákok készítsenek elő egy termet a találkozó helyszínéül. Az egyetemen azonban senkit nem találtam, a gépkocsik és a négy ágyú is eltűnt. A következő nap a határőröktől megtudtam, hogy a gépkocsikat és az ágyúkat a diákok felvették a soproni hegyekbe, de mivel ott nagy emelkedők voltak, a diákok lekapcsolták az ágyúkat, és ott hagyták őrizetlenül, majd áthajtottak a határon Ausztriába. Az egyetemről a magyar határőrségre mentem, ahol kérésemre felvettek a határőrök közé, hogy folytatni tudjam a katonai szolgálatot.

Pontosítom, hogy nem 1956. november 8-án, hanem november 9-én tartóztattak le. November 4-től 9-ig a soproni hadkiegészítő parancsnokság utasítására a város körzetében és a határ mentén a fegyvereket gyűjtöttem össze, melyeket átadtam a szovjet tiszteknek. 1956. november 9-én moszkvai idő szerint 18 óra tájt letartóztatott a szovjet hadsereg századosa, felültetett egy páncéljárműre, és Győrbe vitették.

A 16. tüzérezred katonái közül egyetlen olyat sem ismerek, aki a magyarországi események idején gyilkosságokat vagy kínzásokat követett volna el.

Nem tudom, hogy a 16. tüzérezred katonái közül kik kerültek letartóztatásba, és azt sem, hogy jelenleg hol tartózkodnak. November 6-án vagy 7-én, amikor a szovjet tankokkal együtt Fertődön voltam a 16. tüzérezrednél, ott láttam az ezred minden tisztjét, köztük azokat is, akik velem együtt 1956. november 4-én Fertődről Sopronba mentek. A tisztektől akkor tudtam meg, hogy az a 13 tiszt, akik november 4-én a 16. tüzérezred laktanyájában maradtak, a szovjet hadsereggel nem szálltak harcba.

Azok a katonák és diákok, akik folyó év november 4-én Fertődről Sopronba mentek, szintén elkerülték a harcot. Amikor 1956. november 4. és 9. között Sopron körzetében összegyűjtöttem a fegyvereket, a mezőn és az erdőben megtaláltam a 16. tüzérezred 15 ágyúját, azokat bevontattattam Sopronba, két ágyú nem került elő, ezek hollétéről nem tudok semmit. A gépkocsikat és az ágyúkat a szovjet tisztek megbízásából vittem Sopronba.

A soproni egyetem diákjai közül, akik részt vettek a lázadásban, senkit nem ismerek név szerint. Hogy követtek-e el bármiféle bűncselekményt november 4-e, a városba érkezésem előtt, nem tudom. Azt sem tudom, hogy november 4. és 9. között követtek-e el Sopronban bűncselekményeket, mert folyamatosan a fegyverek begyűjtésével voltam elfoglalva.

1956. október 26-án Fertődön megalakult a 30 tagú forradalmi munkás-katonai tanács, a tagok közül csak azokat ismerem, akik a 16. tüzérezred tisztjei voltak. A bizottság vagy tanács tagjai voltak: Molnár László százados, az ezredparancsnok politikai helyettese, Fekete István százados az ezredparancsnok helyettese, Horváth Győző hadnagy, az ezredparancsnok ellátásért felelős helyettese [hadtápfőnök], Varga főhadnagy, az ő keresztnevét nem tudom, Tóth főhadnagy, a fegyverraktár vezetője, az ő keresztnevét sem tudom. A tisztek közül senki más nem volt tagja ennek a tanácsnak.

Körülbelül 1956. október 27-én a 16. tüzérezredben megalakult a Katonai Forradalmi Tanács, melynek tagjai között voltak tisztek, altisztek és közkatonák, de a nevüket nem tudom, mivel én csak 1956. október 15-16. óta szolgáltam az ezredben.

A forradalmi munkás-katonai tanács senkit nem tartóztatott le, nem lőtt agyon és nem akasztott fel.

Az ezred Katonai Forradalmi Tanácsa semlegesítette az ezred elhárítótiszteit, Rédlí hadnagyot, a keresztnevét nem tudom, és Perlaki hadnagyot, a keresztnevét nem tudom.

1956. november 4-én arra az eshetőségre mentem Fertődről Sopronba, ha a szovjet hadsereg tüzet nyitna a lakosságra. A városban azonban nem került sor harcra a szovjet hadsereggel, ezért én magam sem vettem részt harcokban.

*(Zsupanenko O.) főhadnagy,
a KGB Kirovográdi területi [megyei] főosztálya nyomozati osztályának nyomozója*

VESZPRÉMBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEKRE VONATKOZÓ DOKUMENTUMOK

71.

*Feljegyzés a 33 499-es szovjet katonai alakulat
veszprémi hadműveleteiről – 1956. november 17.*

Feljegyzés¹⁶⁷

A 33 499-es szovjet katonai alakulat 1956. november 4-től 6-ig bezárólag harci feladatokat látott el Veszprémben az ellenforradalmi erők letörése érdekében, melynek során különösen erős fegyveres ellenállásba ütköztek a következő objektumoknál:

1. A helyőrség Jutasi úti katonai laktanyája.
2. Radarállomás Veszprém keleti határában.
3. A Tolbuhin utcai börtön szomszédságában az irodaépület és a lakóházak.
4. A diákszálló a Tolbuhin utcában („a várban”).
5. A tisztí ház [Tisztí Klub – Tisztí Szálló?] és az azzal szomszédos épületek a Szabadság téren.
6. A bank szomszédságában álló épületek (Jókai Mór utca).
7. A diákszálló a Rákóczi tér 10. szám alatt, valamint a szomszédos épületek (piactér).
8. A városi színház épülete (Sztálin utca).
9. Az egyetem, a hozzá tartozó diákszállók és a „C” épület (Hóvirág utca).
10. A technikum épülete (Partizán utca).
11. A megyei végrehajtó bizottság épülete és a szomszédos épületek (Lenin utca).
12. A járási és a városi hadkiegészítő parancsnokság épülete (Szabadság tér).
13. A megyei pártbizottság épülete (Kossuth Lajos utca).
14. A megyei hadkiegészítő parancsnokság épülete (Bajcsy-Zsilinszky utca).

A posta épülete előtt 28 lázadót tartóztatunk le, akik gépkocsival a belügyesek laktanyája felől jöttek, lőttek a szovjet katonákra, valamint rajtuk kívül alakulatunk elkobzott két fegyvereket szállító autót.

A felsorolt objektumokban összesen több mint 2000 löfegyvert gyűjtöttünk be.

Minden személy, akiket a felsorolt objektumokban tartóztatunk le, fel volt fegyverezve, és fegyveres ellenállást tanúsított.

A harcok során alakulatunk mintegy 150 lázadót ölt meg.¹⁶⁸ Valamennyiüknek fegyvere volt.

¹⁶⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 43. f. Eredeti. Kézirat.

¹⁶⁸ Veszprémben 1956. november 4-én és 5-én 42-45 fő halt meg. – Horváth Miklós–Tulipán Éva: *In memoriam 1956.* Budapest, Zrínyi Kiadó, 2006.

A mi veszteségünk Veszprémben a felsorolt objektumok elfoglalása során: 21 halott, 37 sebesült.

*Konyiscsev ezredes,
a 33 499-es katonai alakulat parancsnoka*

*Kmondov őrnagy,
a törzskar vezetője*

A dokumentumon „Hrebtatij elvtársnak” szóló végzés szerepel, illetve pecsét a következő felirattal: „Katonai alakulat – 33499 – 1956. 11. 17. № 1/3. Veszprém”.

72.

*A szovjet katonai parancsnokság és a KGB szerveinek feljegyzése
a Veszprémben letartóztatott magyar felkelőkkel kapcsolatban – 1956. november 18.*

Feljegyzés¹⁶⁹
a letartóztatott lázadók tárgyában

1956. november 4. és 6. között a veszprémi lázadás felszámolása során a következő személyeket tartóztattuk le:

1. Brusznai Árpád, szül. 1924., történelemtanár a Lovassy László Gimnáziumban. Egy csendőr altiszt fia. Ellenségesen viszonyul a Szovjetunióhoz. Az úgynevezett „megyei forradalmi tanács” elnöke volt. Brusznai parancsára fegyverezték fel a diákokat és a lakosságot, majd pedig úgynevezett „nemzetvédő” [nemzetőr] csapatokat hoztak létre. Ezeknek a „nemzetvédő” csapatoknak némely tagjai fegyveres ellenállást tanúsítottak a szovjet katonasággal szemben. A hadműveletek napjaiban, ezeknek a csapatoknak a fegyveres tagjai erőteljesen lőtték a szovjet katonaságot. Brusznai parancsára letartóztatták az államvédelem munkatársait.

Felforgató tevékenysége során Brusznai kapcsolatban állt egy bizonyos Kána [Lőrinc] vezérőrnaggyal, aki Budapesten tartózkodott, s akivel tárgyalásokat folytatott a mozdítható fegyvereknek a lakosság körében való kiosztásáról, amit később meg is tettek.¹⁷⁰

2. Kiss Gaál Imre, szül. 1922., a magyar hadsereg légvédelmi tüzérezredének parancsnoka, a megyei „forradalmi tanács” tagja. A letartóztatottak kihallgatása során kiderült, hogy parancsára dolgozták ki a városvédelmi tervet arra az esetre, ha a szovjet katonaság betörne a városba.¹⁷¹

Dormány László letartóztatott azt vallotta, hogy Kiss Gaál a szovjetellenes beállítottságú diákokból felderítő csoportot hozott létre, hogy információkat gyűjtsön a szovjet katonaságról, operatív térképen jelölje a mozgásukat.

A reakció időszakában részt vett a Dunántúli Nemzeti Tanács Győrben összehívott gyűlésén. Pásztor Antal letartóztatott diák (a harcokban megsebesült, kórházban van) vallomása szerint Kiss Gaál 224 diákot fegyverezt fel gépfegyverekkel és puskákkal, valamint gránátokkal, és csapatokba szervezte őket.

Tamás András őrnagy, Veszprém megyei rendőrfőnök vallomása szerint Kiss Gaál 1956. november 6-án vagy 7-én azt mondta neki, hogy a megyei „forradalmi tanács” elhatározta a letartóztatott államvédelmisek kivégzését, és hogy a „forradalmi tanács” a kivégzések végrehajtását rá, Kiss Gaálra bízta.

3. Dormány László, szül. 1930., a magyar hadsereg századosa, a helyőrség katonai „forradalmi tanácsának” volt az elnöke. A megyei „forradalmi tanács” a veszprémi katonai helyőrség parancsnokává nevezte ki. A megyei „forradalmi tanács” jóváhagyásával Dormány felfegyverezte a civil lakosságot,

¹⁶⁹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 34–42. ff. Eredeti. Gépirat.

¹⁷⁰ Brusznai Árpádot nem deportálták, a debreceni börtönbe zárták.

¹⁷¹ Kiss Gaál Imre századost nem deportálták, a debreceni börtönbe zárták.

a diákokat és a diákokból létrehozott különleges alakulatokat. Parancsára a katonai raktárakból 700 lőfegyvert adtak ki. Annak érdekében, hogy további fegyvereket tudjon szétosztani, Dormány fegyvereket kért a Honvédelmi Minisztériumtól, valamint utasította a fűzfői robbanószergyár igazgatóságát, hogy kezdjenek tankelhárító gránátokat gyártani, melyeket a városnak a szovjet katonaság elleni védelme során akart felhasználni.¹⁷²

4. Maczkó Miklós, szül. 1930., katonai rangja: a magyar hadsereg századosa, a veszprémi helyőrség katonai „forradalmi tanácsának” elnökhelyettese. Aktívan részt vett az úgynevezett „nemzetvédő” csapatok megalakításában, és Sánta [Károly] alezredes, a magyar hadsereg hadosztályparancsnokának parancsa ellenére felfegyverezte a diákokat és a civil lakosságot, lőfegyvereket és lőszeret adott ki számukra.¹⁷³

5. Földesi István, szül. 1918., a magyar hadsereg századosa, a veszprémi egyetem tanszékvezetője, az egyetem „forradalmi tanácsának” tagja. A diákságból fegyveres csapatokat hozott létre, és Dormány fogvatartott vallomása szerint a diákság segítségével a szovjet hadseregről felderítő információk beszerzésével foglalkozott.¹⁷⁴

6. Vígh Antal, szül. 1931., az egyetem szerves kémia tanszékének oktatója. Földesi István százados parancsára Vígh Antal annak az operatív csoportnak volt a tagja, amelyet a „forradalmi tanács” hozott létre. Ennek az operatív csoportnak a feladatkörébe tartoztak a letartóztatások és a házkutatások. Bakonybél községben (Zirci járás) részt vett az államvédelmi hivatal üdülőjében tartott házkutatásban, itt magához vett 42 ezer forintot, amit állítólag átadott a „forradalmi tanácsnak”.

PPS-géppisztollyal a kezében egy szovjet légvédelmi alakulat helyőrségében, Szentkirályszabadja községben fogtuk el 1956. november 3-án, az azt megelőző napon, hogy megkezdődött a lázadók leverése. Eddig nem ellenőrzött adatok szerint felderítést végzett a faluban.

Saját bevallása szerint azért tartózkodott a szovjet helyőrség körzetében, mert a villanytelepet ellenőrizte.¹⁷⁵

7. Vékony Ferenc, szül. 1935., az egyetem 4. évfolyamos diákja, a MEFESZ ifjúsági szervezet tagja, a diákságból létrehozott új rendőrség tagja. (Ez a személyes vallomása.) 1956. november 3-án tartóztatták le a szentkirályszabadjai szovjet helyőrség körzetében Vígh Antallal együtt, PPS-gépfegyvert volt nála.¹⁷⁶

A felsorolt személyeken kívül a lázadás leverésére végrehajtott katonai hadművelet során a következő személyek kerültek fogságba:

A Tolbuhin utcai diákszálló („vár”) elfoglalása során:

1. Kánics Lajos, az operatív csoport tagja, részt vett házkutatásokban és polgárok letartóztatásában.
2. Simon Tibor, szül. 1936., az operatív csoport tagja.
3. Kaczander Károly, szül. 1934., az egyetem 4. évfolyamos hallgatója, az operatív csoport tagja, erőteljesen követelte a diákok felfegyverzését, hogy megsegíthessék a budapesti lázadókat.
4. Magyarai Sándor, szül. 1933., 4. évfolyamos hallgató, az operatív csoport tagja.
5. Petri Vilmos, az operatív csoport tagja.
6. Mohácsi Tibor, szül. 1934., az operatív csoport tagja, 4. évfolyamos hallgató.
7. Bércz Jenő, vegyész mérnök. Földesi letartóztatott jellemzése szerint a legaktívabb lázadó. Felcser, bekötözte a sebesülteket.

Valamennyi felsorolt személy az egyetem épületének a szovjet katonaság által történt elfoglalásakor kis csoportokban átszivárgott az egyetem diákszállójába, ahonnan tűzpárbajt vívtak a szovjet katoná-

¹⁷² Dormány László századost nem deportálták, a debreceni börtönbe zárták.

¹⁷³ Maczkó Miklóst nem deportálták, a debreceni börtönbe zárták.

¹⁷⁴ Földesi Istvánt nem deportálták, a debreceni börtönbe zárták.

¹⁷⁵ Vígh Antalt deportálták.

¹⁷⁶ Vékony Ferencet is deportálták.

sággal, aktívan ellenálltak. A felsoroltakon kívül a diákszállóban még a következő személyek kerültek fogságba, fegyverrel a kezükben:

8. Linzmayer János, szül. 1939., gimnáziumi tanuló, fegyveres ellenállást tanúsított, amit beismert.
 9. Hortoványi Gyula, szül. 1937., munkás, fegyveres ellenállást tanúsított.
 10. Kocsis Géza, szül. 1930., a „nemzetvédő” csapat parancsnoka.
 11. Nagy Sándor, szül. 1934., géppuskás.
 12. Laky János, szül. 1934., a „nemzetvédő” csapat tagja. A belügyi egységek laktanyájában kapott fegyvert.
 13. Kormos Ferenc.
 14. Fehérvári János, szül. 1935.
 15. Grosch Béla, szül. 1936., a belügyi egységek laktanyájában kapott fegyvert.
 16. Domonkos Zoltán, szül. 1936., diák, a „nemzetvédő” csapat tagja, fegyvere volt.
 17. Ország Imre, szül. 1931.
 18. Csizsár József, szül. 1931., diák, a „nemzetvédő” csapat tagja, az egyetemen kapott fegyvert.
 19. Nagy Endre, szül. 1932., a „nemzetvédő” csapat tagja, diák, a belügyi egységek laktanyájában kapott fegyvert.
 20. Bernolák Béla, szül. 1935., diák, a „nemzetvédő” csapat tagja, a diákszállóban kapott fegyvert.
 21. Schrötter Ferenc, szül. 1933., a „nemzetvédő” csapat tagja.
- A felsorolt személyek mind az operatív csoport tagjai, akik az egyetemről jöttek, erőteljesen lőtték a szovjet katonaságot, kemény fegyveres ellenállást tanúsítottak, és fegyverrel a kezükben kerültek fogságba.

A Rákóczi utcai diákszálló elfoglalásakor fegyverrel a kezükben fogtuk el a következő személyeket, akik lőtték a szovjet katonaságot és kemény fegyveres ellenállást tanúsítottak:

1. Kiss Gábor, szül. 1934., diák, a „nemzetvédő” csapat tagja.
2. Strenner József, szül. 1938, a „nemzetvédő” csapat tagja.
3. Kozorics István, szül. 1936., a „nemzetvédő” csapat tagja.
4. Szűcs Ferenc, szül. 1934., a „nemzetvédő” csapat tagja.
5. Vastagh Mihály, szül. 1934., a „nemzetvédő” csapat tagja.
6. Lázár Ferenc, szül. 1934., diák, a „nemzetvédő” csapat tagja.
7. Horváth Lajos, szül. 1933., a magyar diákszövetség egyik vezetője.

Az egyetem, a szomszédos diákszálló és a „C” épület szovjet hadsereg általi elfoglalása során fegyverrel a kezükben fogtuk el a következő, fegyveres ellenállást tanúsító személyeket:

1. Wlasitsch László, szül. 1934., a magyar diákszövetség egyik vezetője. Földesi letartóztatott vallomása szerint a diákok felfegyverzésére 100 gépfegyvert, valamint csizmákat, nadrágokat, fehérneműt vitt az egyetemre.
2. Furedi Zoltán, szül. 1928., a MEFESZ titkára. Határátlépési engedélyeket állított ki azon diákok számára, akik az osztrák határon keresztül hoztak be az országba élelmet és gyógyszereket, kapcsolatban állt a fellázadt budapesti egyetemistákkal.
3. Szűcs István, szül. 1931., a megyei „forradalmi tanács” tagja. A diákság felfegyverzésére 6 puskát és kézigránátokat vitt az egyetemre. Gépfegyvere és pisztolya volt.
4. Gerencsér Ferenc, szül. 1934., diák, a „nemzetvédő” csapat tagja, az egyetemen kapott fegyvert.
5. Papp János, szül. 1934., a „nemzetvédő” csapat tagja.
6. Kovács Zoltán, szül. 1933.
7. Gémes István, szül. 1935., a „nemzetvédő” csapat tagja, gépfegyvere volt.
8. Galambszegi Árpád, diák, szül. 1933.
9. Salakta István, szül. 1933., a „nemzetvédő” csapat tagja.
10. Schwanter László, szül. 1934., a „nemzetvédő” csapat tagja.
11. Pfeiffer Gyula, szül. 1934., a „nemzetvédő” csapat tagja.
12. Csáki Tamás, szül. 1935., a „nemzetvédő” csapat tagja.
13. Veres Károly, szül. 1933., a „nemzetvédő” csapat tagja.
14. Balogh Vilmos, szül. 1932., a „nemzetvédő” csapat tagja.

A megyei végrehajtó bizottság szovjet katonaság általi elfoglalásakor fegyveres ellenállást tanúsító, fogságba esett személyek többek között:

1. Gaál Vilmos, szül. 1933.
2. Skrabák Lajos, szül. 1936.
3. Csetényi József, szül. 1932.
4. Klug Ottó, szül. 1934.

A felsoroltak az úgynevezett „rádiós csoportba” tartoztak, akik a „forradalmi tanács” megbízásából a BBC, az Amerika Hangja, a Szabad Európa és a kapitalista országok egyéb rádióadásait jegyezték le, melyeket a „forradalmi tanács” propagandacélokra használt fel.

„Rádiósokként” lettek letartóztatva:

5. Persay Gyula, szül. 1935.
6. Virág Pál, szül. 1935.
7. Vincze László, szül. 1933.,
akik egyidejűleg a „nemzetvédő” csapat tagjai is voltak.

A megyei hadkiegészítő parancsnokság épületében lettek elfogva a következő, fegyveres ellenállást tanúsító személyek:

1. Szabó László főhadnagy.
2. Süte Tivadar hadnagy.

A posta elfoglalását célzó hadművelet során a szovjet katonaságot a „nemzetvédő” csapat tagjai a belügyi alakulatok laktanyájából érkező gépkocsiról vették tűz alá. A csoport tagjai közül fegyverrel a kezükben kerültek fogságba a következő személyek:

1. Tatai József, szül. 1933.
2. Somhegyi György, szül. 1938.
3. Hessz Béla, szül. 1934.
4. Juhász János, szül. 1933.
5. Csicsics Péter, szül. 1939.
6. Gábler József, szül. 1936.
7. Illikman Sándor, szül. 1936.
8. Óhegyi Károly, szül. 1937.
9. Kilin Zoltán, szül. 1931.
10. Lukácsy György, szül. 1936.
11. Légrádi Mihály, szül. 1940.
12. Suri Kálmán, szül. 1936.
13. Boncz József, szül. 1938.
14. Holl Nándor, szül. 1937.
15. Ébel Dénes, szül. 1936.
16. Szűcs László, szül. 1931.
17. Papp Gyula, szül. 1931.
18. Tóth József, szül. 1934.
19. Göndöcs Ferenc, szül. 1936.
20. Ferenczi Béla, szül. 1940.

A rendőrség épületének elfoglalásakor, fegyverrel a kezükben kerültek fogságba a „nemzetvédő” csapat következő tagjai, valamennyien diákok:

1. Balogh Lajos, egyetemi oktató, a csapat parancsnoka.
2. Fuchs Pál, 2. évfolyamos egyetemista.
3. Monostory László, 4. évfolyamos egyetemista.
4. Mogyorósi Sándor, 4. évfolyamos egyetemista.
5. Péterfi Tibor, 4. évfolyamos egyetemista.
6. Rikk József, 4. évfolyamos egyetemista.
7. Simon Ferenc, 4. évfolyamos egyetemista.

8. Szíjj Ferenc, 4. évfolyamos egyetemista.
9. Szikszai Ferenc, 4. évfolyamos egyetemista.
10. Páll Csaba, 2. évfolyamos egyetemista.
11. Drávucz Jenő, 2. évfolyamos egyetemista.
12. Tótok Sándor, 2. évfolyamos egyetemista.
13. Vajda Sándor.
14. Csapó Zoltán.
15. Amrich László.
16. Nagy Ottó.
17. Somogyi Antal.

Tekintettel arra, hogy a „nemzetvédő” csapatból a rendőrséghez besorolt Vígh Antal és Vékony Ferenc a katonai akció során a repülőtéren lettek letartóztatva, alapos a feltételezés, hogy az egész csapat fő célja a szovjet katonasággal szembeni felderítés volt.

A lázadókkal folytatott tűzharcban az utóbbiak közül körülbelül 150 embert öltünk meg, valamennyien fegyveres ellenállást tanúsítottak.¹⁷⁷

A mi veszteségeink, melyeket az ellenállási góccok felszámolása során szenvedtünk el, 21 halott és 30¹⁷⁸ sebesült. Az ellenállási góccok felszámolása során több mint kétezer lőfegyvert koboztunk el.

Valamennyi felsorolt személy a Szovjetunióba lett küldve további nyomozás céljából.

Melléklet:

Konyiscsev ezredes, a 33499-es katonai alakulat parancsnokának 1956. 11. 11-én kelt, 1/3. számú feljegyzése az 1956. november 4. és 6. között végrehajtott katonai akció során kialakult helyzetről.

*Rjabov gárda vezérőrnagy,
a 31. gárda légideszant-hadosztály parancsnoka*

*Szinyeokij gárdaezredes,
a 31. gárda LGH¹⁷⁹ törzskarának vezetője*

*Teszljukov alezredes,
a 31. gárda LGH különleges KGB-alakulatának parancsnoka*

*Sesztakov ezredes,
a Szovjetunió Minisztertanácsának alárendelt KGB elnöke*

1956. november 18.

*3 pld. továbbítva:*¹⁸⁰

1. sz. példány
 2. sz. példány: az ügy aktájához csatolva
 3. sz. példány: KGB különleges alakulat, Teszljukov.
1956. 11. 18.

*Megjegyzés:*¹⁸¹

*Az első öt személy –
1. Brusznjai Árpád, 2. Kiss Gaál Imre,
3. Dormány László, 4. Maczkó Miklós, 5. Földesi István – neve törölve ebből a névsorból, ők
a debreceni börtönbe lettek irányítva.
[olvashatatlan aláírás] ezredes
1956. 11. 18.*

Végzés a dokumentumon: „Hrebtatij elvtársnak”.

Nyilvántartásba vételi szám: № 306, 1956. 11. 18.

¹⁷⁷ Veszprémben 1956. november 4-én és 5-én 42-45 fő halt meg. – Horváth Miklós–Tulipán Éva: *In memoriam 1956.*, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2006.

¹⁷⁸ A 70. dokumentumban megadott sebesültek száma: 37

¹⁷⁹ LGH: a légideszant-gárdahadosztály rövidítése. (112. o. 180. l.)

¹⁸⁰ A kurzivált részt az eredeti dokumentumra kék tintával írták rá.

¹⁸¹ A kurzivált részt az eredeti dokumentumra lila tintával írták rá.

Teszljukov alezredes, a 31. légideszant-hadosztály különleges ügyosztálya vezetőjének jelentése Jakovlev ezredes, a 38. hadsereg különleges ügyosztályának vezetője számára a hadosztály különleges ügyosztályának veszprémi tevékenységéről¹⁸²

1956. november 29.

*Szigorúan titkos
1. sz. példány*

Jakovlev ezredes elvtársnak
a 38. [...] hadsereg KGB-ügyosztálya
vezetőjének

Jelentés

a 31. légideszant-hadosztály különleges ügyosztálya veszprémi tevékenységéről

Az 1956. november 4. és 6. közötti időszakban a 31. gárda légideszant-hadosztály 114. és 381. ejtőernyős deszant ezredei Veszprémben az ellenforradalmi elemek leverését célzó hadműveletet hajtottak végre.

A hadművelet előkészítése során nem rendelkezünk operatív adatokkal a fennálló helyzetről. A félhivatalos részleges információkból annyit tudtunk meg, hogy a lázadóknak a városban több támaszpontja volt, ahol rendszeresen összegyűltek.

A hadműveleti terv előirányozta ezeknek a támaszpontoknak az elfoglalását: az egyetem és a diákszálló épületei, a magyar hadsereg laktanyája: a 32. lövész hadosztály 75. lövészezrede, a 15. légvédelmi tüzér hadosztály 44 légvédelmi tüzér ezrede, a 15. légvédelmi tüzér hadosztály parancsnoksága, a börtön, a bank, a posta, a hadkiegészítő parancsnokság épülete stb., ahol a lázadók legerősebb ellenállása várható.

A felsorolt objektumok elfoglalására ostromkülönítményeket állítottunk fel, melyek mellé a helyi szovjet légvédelmi helyőrség tisztjeiből állítottunk kísérőket, 11 főt, akik jól ismerték az elfoglalandó objektumokat.

A hadműveletek során az ellenforradalmi lázadás résztvevőinek letartóztatása érdekében a katonai ostromkülönítményeket a hadosztály különleges ügyosztályának operatív munkatársai vezették – Krilycov főhadnagy, Gubenko őrnagy és Melnyikov százados, az 54675-ös tábori posta számú alakulat KGB különleges ügyosztályának operatív főmegbízottja.

A legnagyobb ellenállást, ahogy azt előzetesen feltételeztük, a diákok és a hozzájuk csatlakozók értelmiségiek tanúsították, akik bevették magukat a Tolbuhin utcai, a Rákóczi téri diákszállóba, az egyetem, a bank, a börtön stb. épületeibe.

A szovjet katonai alakulatok gyors akciójának eredményeképpen folyó év november 4-én estére gyakorlatilag az összes ellenállási gócpontot felszámoltuk. Kisebb csoportok és egyes emberek még tanúsítottak szórványos ellenállást folyó év november 6-áig bezárólag.

A hadművelet során több mint 3000 embert fegyvereztünk le, köztük a magyar hadsereg katonáit és tisztjeit, valamint felkelőket. A hadosztály törzskarának adatai szerint 217 lázadó esett el.¹⁸³

1956. november 4-én a börtön elfoglalása során az ÁVH 52 veszprémi és Veszprém megyei munkatársát szabadítottuk ki, akik folyó év november 4. és 10. között részt vettek az elfogott személyek kiszűrésében.

1956. november 4. és 15. között a katonai alakulatok összesen 449 személyt tartóztattak le, közülük
[...] gyűjtőhelyre lett irányítva – 90 fő,
[...] gyűjtőhelyre lett irányítva – 5 fő,
átadva a helyi rendőrségnek – 2 fő,
szabadon bocsátva – 352 fő.

¹⁸² Az 1956-os magyar események... i. m. 73. dokumentum, 244–252. p.

¹⁸³ A veszteségszámok túlzóak, lásd a 70. és 71. dokumentumokat.

A gyűjtőhelyekre irányított 95 fő a következőkkel gyanúsítható:

1. A lázadás szervezője és vezetője (a „tanácsok és bizottságok” elnökei és tagjai) – 8 fő.
2. Aktív résztvevők – 22 fő (az operatív csoport tagjai).
3. Propagandista, agitátor – 8 fő.
4. A szovjet katonasággal szemben fegyveres ellenállást tanúsító személyek – 57 fő.

A szűrés során megállapítást nyert, hogy a lázadást az úgynevezett „megyei forradalmi tanács” irányította, melynek elnöke kezdetben Imre Lóránd újságíró volt, majd az 1924-es születésű Brusznai Árpád került a helyébe. Brusznai a Lovassy László Gimnázium történelemtanára, egy csendőr altiszt fia, a Szovjetunióval szemben ellenséges beállítottságú.

Brusznai utasítására felfegyverezték a diákokat és a lakosságot, akikből úgynevezett „nemzetőr”-alakulatokat szerveztek. Egyes nemzetőr-alakulatok fegyveres ellenállást tanúsítottak a szovjet katonasággal szemben. Brusznai parancsára kidolgozták a szovjet hadsereggel szembeni városvédelmi tervet. Ugyancsak Brusznai utasítására a rendőrök letartóztatták az ÁVH munkatársait.

Brusznai ellenséges tevékenysége során kapcsolatban állt egy bizonyos Kána vezérőrnaggyal, aki Budapesten tartózkodott, s akivel a nélkülözhető fegyvereknek a lakosság körében való szétosztásáról tárgyalt, ami később meg is történt. (Brusznait Debrecenbe küldték.)

A veszprémi egyetemen a tanárok és a diákok megalakították az egyetemi tanácsot, valamint a „magyar diákok szövetségét”.¹⁸⁴

A diákok jelentős része tagja volt az úgynevezett „Nemzetőrségnek”, fel volt fegyverezve, és a megyei „forradalmi” tanács parancsait teljesítette.

Szőke Béla a kihallgatása során elmondta, hogy 1956. október 31-én Bíró Zoltán, az egyetem katonai tanszékének oktatója beszélt arról, hogy az egyetem diákjai megalakították a „Nemzetőrséget”, melynek a diákok közül 200-250 tagja volt. Felfegyverzésükre lőfegyvereket kaptak. A nemzetőr-alakulatok parancsnokai az egyetem oktatói voltak – Bíró Zoltán, Balogh Lajos és Kocsis Géza.¹⁸⁵

Megállapítást nyert, hogy a megyei „forradalmi” tanács a diákokból létrehozott egy operatív csoportot, melynek feladata volt a letartóztatások és házkutatások végrehajtása. Az operatív csoport tagjai közül 22 főt tartóztattunk le [...]

Az egyetemen a lázadás egyik szervezőjeként ismert Földesi István 1918-ban született, a magyar hadsereg századosa, a veszprémi egyetem kiképzési tanszékének vezetője, az egyetem „forradalmi” tanácsának tagja. A diákokból fegyveres csoportokat szervezett, és ahogy Dormány őrizetes elmondta, a diákok segítségével felderítési adatokat gyűjtött a szovjet katonaságról. (Földesit a debreceni gyűjtőhelyre küldték.)

A kapott adatok szerint a megyei „forradalmi” tanács mellett a diákokból létrejött egy híradós csoport, amelynek feladata volt lejegyezni az Amerika Hangja és a Szabad Európa rádióadásait. Ezeket a jegyzeteket a „forradalmi” tanács propagandacélokra használta fel. A híradós (rádiós) csoport tagjai közül ismertté vált Gaál Vilmos, Skrabák Lajos, Csetényi József, Klug Ottó, Persay Gyula, Virág Pál, Vincze László, valamennyiüket letartóztattuk, és az ungvári gyűjtőhelyre küldtük.

A diákokból álló híradós csoport létezését a megyei „forradalmi” tanács mellett igazolja Szőke Béla diák vallomása, aki elmondta, hogy a híradós csoport hallgatta a külföldi rádióadókat, és jegyzeteket készített. A híradós csoport tagjai közül Klug Ottó 4. évfolyamos diákot nevezte meg, illetve elmondta azt is, hogy a diákok jegyzeteit Bereczky Éva egyetemi oktató gépelte le.

A magyar hadsereg veszprémi laktanyájában megalakították a helyőrség katonai-forradalmi bizottságát, melynek elnöke Dormány László volt, 1920-ban született, a magyar hadsereg századosa, a 15. légvédelmi tüzérhadosztály vegyi alakulatának parancsnoka.

A megyei „forradalmi” tanács utasítására Dormány lett a veszprémi katonai helyőrség parancsnoka, felfegyverezte a lakosságot, a diákokat és a diákokból szervezett speciális csoportokat. Parancsára a katonai raktárakból 700 [darab] lőfegyvert osztottak szét, összességében a katonaságtól 1500 géppisztoly és karabélyt adtak ki. A további fegyverkezés érdekében Dormány további fegyvereket kért a hadügyminisztertől, valamint utasította a [balaton]füzfői robbanóanyaggyár igazgatóságát, hogy kezdjék meg tankelhárító gránátok előállítását, melyeket a város védelmére akart felhasználni.

A lázadás aktív résztvevője volt Maczkó Miklós százados, a magyar hadsereg 32. lövészadosztálya

¹⁸⁴ Értsd alatta: MEFESZ-t.

¹⁸⁵ Balogh Lajost és Kocsis Gézát deportálták.

75. gyalogos ezredének törzsfőnöke, 1930-ban született, a helyőrség katonai „forradalmi” bizottságának elnökhelyettese volt. Aktívan részt vett az úgynevezett „nemzetőr” csapatok szervezésében és Sánta [Károly – H. M.] alezredesnek, a 15. légvédelmi tüzérhadosztály parancsnokának parancsa ellenére felgyvezte a diákokat és a polgári lakosokat, akiknek lőfegyvert és lőszeret adott ki.

A katonai „forradalmi” bizottság törekedett rá, de nem tudta a lázadók oldalára állítani a helyőrséget, a katonák és a tisztek döntő többsége semleges maradt, s amikor csapataink felvonultak, önként letették a fegyvert. A reakciós beállítottságú tisztek és közkatonák azt akarták, hogy a hadsereg a lázadókkal együtt vegyen részt a szovjet csapatokkal szembeni harcokban.

Folyó év november 4. és 24. között Veszprémben és a megyében a lakosságtól 7781 darab lőfegyvert koboztunk el.

Ezenkívül a parancsnokság adatai szerint a magyar hadsereg veszprémi helyőrségének katonai alakulataiban elkoboztunk jelentős mennyiségű egyéb fegyvert és lőszeret, ezek többek között:

62 mm-es aknavető – 30,
120 mm-es aknavető – 8,
57 mm-es ágyú – 29,
76 mm-es ZIS-3 ágyú – 17,
37 mm-es légvédelmi ágyú – 68,
85 mm-es légvédelmi ágyú – 61,
PUA 30 – 38,
önjáró tüzérségi löveg – 12,
golyószóró – 105,
állványos géppuska – 43,
DSK géppuska – 13.

A városban a rend 1956. november 7-étől kezdett helyreállni. 1956. november 4-én megkezdte kötelessége teljesítését a magyar hadsereg 15. légvédelmi tüzérhadosztályának parancsnoksága. Folyó év november 5–6-án előjött az illegalitásból a megyei pártbizottság vezetése, akikkel a 31. légideszant-hadosztály parancsnoksága egyeztetett a városban az élet rendes menetének helyreállításáról.

Mára megalakult az MSZMP (Magyar Szocialista Munkáspárt) új ideiglenes megyei bizottsága 31 taggal, akik megválasztották a 7 fős elnökséget, amely testületi alapon működik.

Veszprémben újra működnek a közüzemek, kinyitottak a boltok.

Veszprém és a megye gazdasági életére jellemző, hogy a vállalatok zömében újra felvették a munkát. Ugyanakkor sok vállalat részleges kapacitással és alacsony termelékenységgel működik, a vállalatok egy része pedig a munkások szándéka ellenére, hogy szeretnék felvenni a munkát, továbbra sem működik, mivel nincs elegendő fűtőanyag, villamos energia és nyersanyag, vagy pedig a provokátorok és a szabotőrök akadályozzák meg a munkavégzést.

A balatonfüredi építővállalatnál például a 700 munkásból csak 200-an jelennek meg a munkahelyükön, azoknak is a fele irodista. A vállalatnál kevés az üzemanyag. Más településekről az emberek nem tudnak bejönni, mert nincs közlekedés. A munkások egy részének van háztáji kertje, ezért nem fél attól, hogy a sztrájk elhúzódik.

Jellemző, hogy az idősebb munkások többsége lojális a Szovjetunióhoz és katonaságához.

A várpalotai bányákban a háromezer-öttszáz munkás közül (beleértve a magyar hadsereg büntetőzászlóaljának 600 katonáját, 1200 polgári elítéltet, akik megszöktek) mindössze 1500 maradt. Közülük körülbelül 500-an vették fel a munkát. Korábban a bányák naponta 650 vagon szenet termeltek, azonban például folyó év november 23-án csak 65 vagon szenet hoztak a felszínre.

[...] A politikai osztály tiszteket és politikai munkatársakat küldött a vállalatokhoz, akik elbeszélgettek a munkásokkal, és két röplapot kaptak tőlük, melyeket a bányászok között terjesztettek. Az első röplap a közép-dunántúli ipari övezet munkás [...] tanácsainak követeléseit tartalmazta, melynek első sorai szerint Magyarország dolgozói nem akarják, hogy visszatérjen a tőkés rend, hanem a magyar utas szocializmust szeretnék építeni. A továbbiakban Veszprém és a megye legfontosabb iparvállalatai (összességében 36 000 munkás) nevében a munkástanácsok előterjesztették azokat a feltételeket, melyek teljesülése esetén a sztrájkot abbahagyják:

1. A szovjet katonaságot vonják vissza a laktanyákba, 1957. január 1-jéig pedig vonják ki Magyarországot területéről.

2. Ismerjék el Nagy Imre kormányát.

3. Engedjék be Magyarországra a megfigyelőket, s ha azok szükségesnek tartják, vonuljon be Magyarország az ENSZ katonasága.

4. Magyarország kapjon politikai, gazdasági és katonai önállóságot.

5. Hagyják abba a diákok deportálását. Adják át őket a magyar hatóságoknak, és bocsássák őket szabadon.

6. Szabad választások többpártrendszerben.

A második röplap az úgynevezett Magyar Független Néppárt 1956. november 22-i felhívása. A veszprémi autórösztt munkásai adták át a röpiratot a politikai osztály munkatársainak folyó év november 23-án. A röpirat „az ország becsületes hazafiaihoz” fordul felhívással:

1. Ne ismerjék el Kádár kormányát, amely a szovjet fegyveres erőkre támaszkodó bábkormány, s amely fasisztáknak és reakciósooknak bélyegzi a becsületes magyar szabadságharcosokat.

2. Haladéktalanul új kormányt kell alakítani Nagy Imrével az élén.

3. Megtartani a szabad választásokat legkésőbb 1957. január 31-ig.

4. A Magyar Független Néppárt továbbra is kiáll a MEFESZ által megfogalmazott követelések mellett.

5. Haladéktalanul engedjék szabadon a fogva tartott szabadságharcosokat és letartóztatott vezetőiket.

6. Az egész országban ismerjék el a munkástanácsokat és a forradalmi bizottságokat (valószínűleg a lázadó bizottságokról van szó).

7. Haladéktalanul hozzák haza Oroszországból a deportált magyar hazafiakat. A nyugalom és a rend fenntartását az országban a választásokig bízzák az ENSZ-alakulatokra.

A felhívás végén a párt közli, hogy előjött az illegitimitásból, és felszólítja a „hazafiakat”, hogy lépjenek be a pártba, hozzanak létre alapszervezeteket minden faluban és városban, üzemben és tanintézetben.

A megye egyes vidékein és városaiban továbbra is hallatnak magukról a felbujtók és az ellenforradalmárok, akik beszivárogtak egyes munkástanácsokba. Folyó év november 13-án Pap János elvtárs, a megyei pártbizottság elnökségének elnöke felszólalt a lőporgyárban. A munkások egyetértettek az elhangzottakkal, és hozzáálltak a munkavégzéshez, azonban az ellenséges provokatőrök kikényszerítették a munkástanács összehívását, és követelték tőle a munkavégzés leállítását.

A dudari bányában (Zirc körzetében) provokatőrök sztrájkorséget állítottak fel, akik megakadályozták, hogy a munkások munkába álljanak. Az ajkai bányában a munkástanács a munkások egyetértése nélkül úgy döntött, hogy felfüggeszti a munkát, s a határozatba beírták, hogy aki felveszi a munkát, az sztrájktrő.

A veszprémi lőporgyárban a 700 munkásból a munkavégzés leállítására 50-en szavaztak, a többiek tartózkodtak. A tanács azonban olyan döntést hozott, hogy fel kell függeszteni a munkavégzést. Reakciós elemek befolyására a munkástanácsok ellenforradalmi döntéseket hoznak, melyeket úgy tálnak, mintha a munkások akarata lenne.

Rosszul áll a helyzet az állami hatalmi szervek újjászervezése tekintetében. A lázadás elfojtása utáni első napokban létrehozott megyei és városi forradalmi munkás-paraszt bizottságok mára gyakorlatilag megszűntek, a politikai vezetés és a gazdasági irányítás is a pártbizottságok vállain nyugszik, beleértve a vállalatokat és a minisztériumokat is.

1956. november 26-én Veszprémben létrejött a megyei munkástanács, amely felhívásban tette közé, hogy támogatja a budapesti tanács határozatát a sztrájkok felfüggesztéséről, de fenntartja a jogot, hogy a jövőben új sztrájkot hirdessen, és bejelentette azt is, hogy harcolni fog a központi munkástanács megalkotásáért. Bejelentette azt is, hogy saját lapot indít.

A rendőrség igen bátortalanul lép fel a maradék ellenforradalmárokkal, valamint a kiszabadult köztörvényesekkel szemben. A megyei rendőrség vezetői ingatag, határozatlan emberek, akik nem akarnak beavatkozni politikai kérdésekbe.

A rendőrség jelenlegi teljes állománya ugyanaz, amelyik a lázadás napjaiban is hivatalban volt. Ferenczi [István – H. M.] őrnagy, Veszprém megyei rendőrfőnök tagja volt az úgynevezett megyei „forradalmi” tanácsnak, és a kapott utasításoknak megfelelően cselekedett, ráadásul a rendőrséget megerősítették fegyveres diákokkal az úgynevezett „Nemzetőrség” soraiból.

A „nemzetőr”-csapat parancsnoka Víg Antal, az egyetem oktatója, akit a hadművelet megkezdése előtti napon, 1956. november 3-án fogtak el Szentkirályszabadján a szovjet repülőezred állomáshelyén.

Az elfogott személy azt vallotta, hogy Brusznai Árpád, az úgynevezett megyei „forradalmi” tanács elnöke, Ferenczi rendőrfőnök, Pócze [Tibor – H. M.] rendőrfőkapitány és a megyei „forradalmi” tanács

utasítására letartóztatta a volt ávósokat, akiket, összesen 52 főt, a szovjet hadsereg szabadított ki a börtönből.

Ferenczi őrnagy rendőrfőnök elérte, hogy kiadják neki az ÁVH vezető munkatársait, akik a katonai alakulatnál rejtőztek (Havasi, a Veszprém megyei államvédelmi főosztály vezetője, Tamás András, a helytese, Kovács százados, a nyomozati osztály vezetője és mások).

Ezen információk birtokában a megyei pártbizottsággal való egyeztetés után Ferenczit állásából elmozdítottuk, azonban Pöcze rendőrfőkapitány ismét kinevezte, később pedig beválasztották az MSZMP megyei bizottságának elnökségébe.

Ferenczi rendőrfőnökként nem tett és most sem tesz semmit a lázadás aktív résztvevőinek és főkomposainak, a Nyugat-Németországból és Ausztriából Magyarországra érkezett horthysták, valamint a sztrájkok szervezőinek és más terrorista elemeknek, akik fenyegetésekkel érik el, hogy a munkások távol maradjanak a munkahelyüktől, felkutatása és elfogása érdekében.

Miután a 31. légideszant-hadosztály törzskarának tisztjei és politikai megbízottjai, akik arra lettek kijelölve, hogy a polgári lakosság körében végezzék a feladatukat, megállapították, hogy a Veszprémi Fémfeldolgozó Vállalatnál a munkások azért nem veszik fel a munkát, mert a munkástanácsba beszivárgott ellenséges elemek fenyegetik őket, javasoltuk Ferenczi rendőrfőnöknek, hogy küldjön rendőröket a helyszínre, hogy dokumentálják ezeknek a személyeknek a tevékenységét, majd tartóztassák le őket.

Ferenczi kezdetben ki akart bújni ez alól arra hivatkozva, hogy a munkások családjai nyomást gyakorolnak a vállalatnál dolgozó hozzátartozóikra, s azok előbb utóbb felveszik a munkát, és ezeknek a bujtogatónak a letartóztatása nem célszerű, mert az még feszültebbé tenné az amúgy is feszült helyzetet.

Miután újból javasoltuk a bujtogatók semlegesítését, Ferenczi azt jelentette, hogy a sztrájk egyik fő szervezője – a vállalat technológusa – megszökött Veszprémből.

Ferenczi rendőrfőnök nem hajtotta végre az operatív intézkedéseket más személyekkel szemben sem, akik Veszprém más vállalatainál szólították fel a munkásokat, és nem hagyták, hogy felvegyék a munkát.

Ferenczi nemcsak hogy nem tett és nem tesz lépéseket annak érdekében, hogy rendőri erőkkel fellépjenek az ellenséges elemekkel szemben, hanem egyenesen megtagadja a nyomozást azoknak a személyeknek az ügyében, akiket a szovjet hadsereg katonai alakulatainak parancsnoksága tartóztatott le.

Jellemző ezzel kapcsolatban azon lázadó csoport esete, akik 1956. október 26-án Várpalotán kegyetlenül megkínóztak és megölték 11 szovjet katonát. Ferenczi semmiféle ügynöki-operatív intézkedést nem fogantatosított a szabadon levő elkövetők személyazonosságának kiderítésére, hanem Kamarás Iván századossal, a rendőrség nyomozati osztályának vezetőjével egyenesen olyan irányba terelték a nyomozást, hogy az elfogott személyeket szabadon lehessen engedni, miközben az érintett személyek felmentésének egyetlen indokaként a személyes vallomásukat hozták csak fel.

Teljességgel helytelen álláspontra helyezkedett Ferenczi rendőrfőnök azon körzeti rendőrőrsök vezetőivel szemben, akik segítették a szovjet hadsereg különleges ügyosztályainak vezetőit az ellenséges elemek kiszűrésében.

Babinszkij alezredes, a 195. gárda vadászrepülő-hadosztály KGB-ügyosztálya vezetőjének és Miroljubov ezredesnek, ugyanezen hadosztály politikai osztálya vezetőjének tájékoztatása szerint Pápán Pap elvtárs, a körzeti rendőrőrs vezetője a hadművelet időszakában, folyó év november 4–6-án aktívan közreműködött az ellenséges elemek elfogásában. Ferenczi megyei rendőrfőnök azonban ennek a rendőri vezetőnek a tevékenységét elégtelennek nyilvánította, és kilátásba helyezte leváltását, másodlagos indokkal támasztva alá döntését.

A rendőrség személyi állománya, Ferenczi saját bevallása szerint, tele van véletlenszerűen odakerült emberekkel, akik nem akarnak rendőrök lenni. Rendelkezésre állnak adatok arról, hogy a rendőrök között vannak szovjetellenes beállítottságú egyének is.

Folyó év november 26-án értesültünk arról, hogy két rendőr a rendőrség épületéről levette a szovjet zászlót, ami november 7–8. méltatása alkalmából lett kítűzve, a járókelők szeme láttára beledobták és beletaposták a pocsolóba (személyazonosságuk kiderítése folyamatban van).

Ferenczi személyes hozzáállása és az egész rendőri vezetése, amelyre nagy befolyása van, oda vezetett, hogy a megyei és a városi rendőrség Veszprémben egyetlen politikai bűnözőt sem derített fel és tartóztatott le.

Pap elvtárs, a megyei pártbizottság első titkára, Kis elvtárs, a városi pártbizottság első titkára és néhányan mások a Zolotov ezredessel, a 31. gárda légideszant-hadosztály politikai osztálya vezetőjével, Sesztakov ezredessel és másokkal folytatott beszélgetésük során nyíltan kifejezték elégedetlenségüket

a rendőrség munkájával és Ferenczi tevékenységével kapcsolatban Veszprémben és a megyében az ellenséges elemek elleni harcot illetően. Ugyanakkor még nem áll módjukban Ferenczit elmozdítani pozíciójából, mivel a megyei pártbizottságban néhány kérdésben nincs egységes vélemény, többek között a lázadókkal és a bujtogatókkal szembeni megtorlást illetően. Célszerűnek tartanám Ferencziről és a rendőrség tevékenységéről tájékoztatni a szovjet KGB budapesti operatív csoportját, és kezdeményezni a magyar Belügyminisztériumon keresztül Ferenczi elmozdítását, végső esetben más településre való áthelyezését, mivel az a körülmény, hogy a múltban köze volt a megyei ellenforradalmi tanácshoz, természetesen, nagymértékben megköti a kezét a reakciós elemekkel folytatott munka során. [...]

A hadművelet megkezdése előtt a személyi állomány a repülőtér körkörös védelmére rendezkedett be. [...]

A munka során, folyó év október 30-án a 114. ejtőernyős deszantezredben kiderült, hogy hiányzik a 2. ejtőernyős deszantzászlóalj 2. ütege 00816. számú ágyújának titkos célzóberendezése (az üteg parancsnoka Szolohin főhadnagy), aminek következtében az ágyú használhatatlannak bizonyult.

A veszprémi repülőtéren mindenfelé kerestük a célzóberendezést, de nem találtuk, ezért a hadosztály parancsnokságának döntése alapján Lembergbe repült az ütegből Guszev törzsőrmester, és az ezred ott maradt felszerelése között megtalálta a célzóberendezést, és Veszprémbe szállította. (Erről jelentést tettünk Szmirnov ezredesnek, a Különleges Hadtest KGB-ügyosztálya vezetőjének.)

[...] A hadműveletet megelőzően a parancsnokság intézkedéseket fogantatosított annak érdekében, hogy kizárjuk annak lehetőségét, hogy idegenek hatoljanak be a légvédelmi helyőrség területére, illetve azt bárki elhagyja. Megtiltottunk minden telefonos és rádióbeszélgetést a tervezett hadműveletről.

Folyó év november 3-án este, azaz a hadműveletet megelőző napon, a veszprémi szovjet légvédelmi helyőrség védelmi körzetében elfogtuk Víggh Antal egyetemi tanárt, aki, mint később kiderült, a megyei „forradalmi” tanács operatív csoportjának volt a tagja és Vékony Ferencet, az egyetem hallgatóját, a „Nemzetőrség” tagját, a rendőrség újonnan megalakított „forradalmi tanácsának” tagját.

A letartóztatott Vígghtól és Vékonytól két PPS-géppisztolyt és 210 töltényt koboztunk el, melyek be voltak tárazva.

Azzal próbálták magyarázni a szovjet légvédelmi helyőrség körzetében való tartózkodásukat, hogy a transzformátorállomás működését akarták ellenőrizni. [...]

Hazaárulás, gyávaság, parancsteljesítés elmulasztása, titkos információk kiszivárogtatása nem történt.

A katonák és a helyi lakosok nem hivatalos kapcsolatainak felderítése érdekében végzett vizsgálat során megállapítást nyert, hogy november 14-én Morozov százados, a 114. ejtőernyős deszantezred 9. századának parancsnoka és Nyikolajev százados, ugyanezen ezred híradószázadának parancsnoka a helyi lakosok közül könnyűvérű nőt látogattak meg, akikkel intim kapcsolatban álltak.

Morozovot és Nyikolajevet pártvonalon felelősségre vontuk, s fegyelmissel büntettük tetteiket.

A lázadók lefegyverzése során egyes katonák trófeaként törvénytelenül megtartottak fegyvereket (pisztolyokat).

Az alakulatok parancsnokságai által fogantatosított intézkedéseknek köszönhetően ezeknek a nyilvántartásba nem vett fegyvereknek a jó részét elkoboztuk és beraktároztuk. Az ez irányú munkát tovább folytatjuk.

Az eltelt időszakban a 114. ejtőernyős deszantezredben a következő rendkívüli események következtek be:

1. Folyó év november 5-én Igor Poljakov sorkatona, 1936-ban született, óvatlanul bánt a TT-pisztollyal, és megsebesítette magát a jobb keze fején, aminek következtében kórházba került.

2. Folyó év november 6-án Viktor Plotnyikov, az 1. század katonája, 1934-ben született, az SZLKISZ [Szovjetunió Lenini Kommunista Ifjúsági Szövetsége] tagja, óvatlanul bánt a jelzőpisztollyal, és megsebesítette magát a bal kezén és a jobb lábán, aminek következtében kivált a szolgálatból.

3. Folyó év november 21-én Vlagyimir Govorov, a 114. ejtőernyős deszantezred 3. zászlóaljának katonája, orosz nemzetiségű, az SZLKISZ tagja, Csebanyenko közkatonaival együtt lerészegedett és (az ittasság miatt) beszámíthatatlan állapotban megölte Glück Istvánné 77 éves helybeli lakost. Govorovra büntetőjogi felelősségre vonás vár. (Az esetről külön feljegyzésben is beszámoltunk Önnek.) [...]

Az alakulatok személyi állománya a magyarországi eseményeket helyesen értékeli, és meg tudja különböztetni a magyar dolgozók követeléseit az ellenforradalmárok és a provokátorok követeléseitől.

Az ügynökök nem jelentettek negatív vagy helytelen politikai helyzetértékelést az állomány köréből.

Rendkívül megnehezíti a környezetünkben a gyakorlati tevékenységet, hogy nincs magyar tolmácsunk. A tolmács hiánya lehetetlenné teszi [...] a foglyok kihallgatását, többek között a várpalotai ügyben (11 szovjet katona kegyetlen meggyilkolása 1956. október 26-án).

A hadművelet során a 114. és a 381. ejtőernyős deszantezredekben 45-en veszítették életüket, köztük 5 tiszt; 119-en sebesültek meg, köztük 6 tiszt.

Eltűnt és azonosítatlan személyek nincsenek.

1956. november 6-án a 381. ejtőernyős deszantezred harcoló egységként Veszprémből Budapestre lett áthelyezve, s jelenleg is itt tartózkodik. [...]

*Teszljukov alezredes,
a 62924. katonai alakulat KGB-ügyosztályának vezetője*

SZOMBATHELYRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEKRE VONATKOZÓ DOKUMENTUMOK

74.

*Jarovenko alezredes, a 17. gépesített hadosztály
különleges ügyosztálya vezetőjének jelentése Jakovlev ezredes,
a 38. hadsereg különleges ügyosztályának vezetője számára
a hadosztály műveleti területén
a Magyar Népköztársaság belügyi szervei által végrehajtott tisztogatásokról¹⁸⁶*

1956. november 10.

*Szigorúan titkos
... sz. példány*

Jakovlev ezredes elvtársnak, a 38. gépesített hadsereg a Szovjetunió Minisztertanácsának alárendelt KGB ügyosztálya vezetőjének

Tájékoztató feljegyzés

a Magyar Népköztársaság belügyi szervei által a hadosztály műveleti területén az ellenforradalmi elemek semlegesítése érdekében kifejtett tevékenységéről

Szombathelyen a reakció tombolásának időszakában a parancsnoksággal együtt intézkedéseket fogantatosítottunk a Magyar Dolgozók Pártja megyei bizottsága első és másod titkárának, a megyei pártbizottság több munkatársának, a megyei újság szerkesztőjének, valamint a Szombathely megyei belügyi főosztály vezető munkatársainak büjtatása érdekében.

1956. november 3-án, a hadművelet kezdete előtt az általunk pozíciójukban meghagyott káderek konkrét feladatokat kaptak a munka megszervezésére, ezért a megyei intézmények jelentős része 1956. november 4-én kezdte meg a munkát.

Mára helyreállt és folyamatos a pártszervezetek és a közigazgatási intézmények tevékenysége. Helyreállt a munka Szombathely megye [sic!] vidéki szerveinél is. A falvakban mind a mai napig nem alakult meg az államhatalmi szervek, és a falusi lakosság körében semmiféle munka nem folyik.

A megyében jelenleg minden közszolgáltatási intézmény működik. Néhány vállalatnál még nem veték fel a munkát, mert szénhiány van.

Az 1956. november 9-i állapot szerint a Szombathely megyei belügyi szervek lázadás gyanújával le-

¹⁸⁶ Az 1956-os magyar események... i. m. 26. dokumentum, 137–139. oldal

tartóztatták a megyei és vidéki ellenforradalmi bizottságot vezetőit, a büntetőosztag¹⁸⁷ tagjait és másokat, összesen 157 főt. A letartóztatott személyek csoportosítása:

1. büntetőosztag tagjai – 47 fő;
2. megyei és vidéki ellenforradalmi bizottságok elnökei és tagjai – 28 fő;
3. a lázadás résztvevői és a lázadásra felszólító személyek – 26 fő;
4. az osztrák határon tiltott határátlépési kísérlet során elfogott személyek – 11 fő;
5. rendőrök, akik részt vettek a párttagok és a belügyi munkatársak letartóztatásában – 4 fő;
6. börtönből kiszabadítottak – 3 fő;
7. (rádió)bemondó – 2 fő;
8. egyéb – 36 fő.

A letartóztatások írásbeli dokumentálása még nem történt meg. A letartóztatott személyek jelentős része csak előzetes kihallgatásnak volt alávetve.

A letartóztatott személyekkel kapcsolatos leginkább jellemző esetek.

1956. november 4-én a hadosztály 110. felderítő-zászlóalja a szombathelyi határővezetben fegyverezte le az ellenállókat. A határővezet laktanyáiban 47 polgári ruhás személyt tartóztattak le. A határővezet kémelhárítási osztályának előzetes nyomozása során megállapítást nyert, hogy a fentnevezett 47 fő az ellenforradalmi lázadás aktív közreműködője, és mint ebben kitűnt személyeket, besorozták őket a büntetőosztagba. 1956. november 3-án a nevezett 47 tagú büntetőosztag Szalva János ezredes utasítására Szombathelyre lett irányítva azzal a feladattal, hogy tartóztassák le és lőjék agyon a kommunistákat, a belügyi dolgozókat és azokat a rendőröket, akik felléptek a lázadók ellen. Az osztag csak azért nem tudta végrehajtani a feladatot, mert november 4-én valamennyi tagját letartóztatták, és börtönbe zárták.

Az osztag parancsnoka Bán Róbert, született 1934-ben Budapesten. Szombathelyre érkezése előtt Budapest I. kerületében, a Kinizsi Domonkos utca 11. szám alatt lakott, foglalkozása rádiós műszerész. Az apja vasutas (állítólag mérnök).

A büntetőosztag parancsnokának helyettesei: Vasvári Ottó, szül. 1931., Rusznyák László és Czimer Tibor (szül. 1923.).

A büntetőosztag két tagja korábban a Magyar Néphadsereg tisztje volt, az egyiket 1953-ban, a másikat 1955-ben szerelték le a hadseregből megbízhatatlanság miatt. Az osztag tagjai többségükben fiatalok.

1956. november 4-én tartóztatták le Czakót, a körmendi felkelő ellenforradalmi bizottság tagját, körmendi rendőrfőnököt, aki az előzetes kihallgatás alkalmával azt vallotta, hogy Körmenden a bizottságnak 63 tagja volt. Az ellenforradalmi bizottságnak Remetei Ferenc volt az elnöke, elnökhelyettese King Elek és titkára Mozsolics András.

Az 1956. október 27-i első ülésen a következő határozatot hozták:

El kell érni a szovjet hadsereg sürgős kivonását Magyarország területéről. Ha nem sikerül elérni a szovjet hadsereg sürgős kivonását Magyarország területéről, akkor el kell érni a szovjet katonaság visszavonását a magyar–osztrák határról, ezzel megteremtve annak lehetőségét, hogy Nyugatról fegyvereket hozzanak be, és azzal felfegyverezzék a magyar lakosságot.

Azonnal felelősségre kell vonni mindenkit, kezdve Rákosival és végezve a legkisebb kiszolgálójával. Felelősségre kell vonni az összes belügyi dolgozót is. Meg kell engedni, hogy Magyarországon több párt alakuljon. Nem szabad elismerni Nagy Imre kormányát, mivel azt a Szovjetunió alakította és állította fel. Követelni a Szovjetunióban fogva tartott magyarok azonnali szabadon bocsátását és Magyarországra történő hazaküldését.

A letartóztatásokkal kapcsolatos határozat végrehajtásának azonnal neki akartak kezdeni. A körmendi bizottság vezetői le lettek tartóztatva, és börtönbe kerültek. [...]

Szükséges kitérni arra, hogy Szombathelyen, a BM Vas megyei főosztályán, valamint a szovjet katonai parancsnokságon mostanság küldöttségek jelennek meg azzal a követeléssel, hogy kerüljenek szabadlábra a letartóztatott személyek. Így november 7-én a szombathelyi belügyi főosztályra a MÁV-tól kétszer érkezett küldöttség, hogy engedjék szabadon Kocsis Károlyt, a MÁV szombathelyi igazgatóját. Kocsis Károlyt a parancsnokság az ungvári börtönbe irányította.

¹⁸⁷ Értsd alatta a Bán Róbert vezette, Budapestről Szombathelyre utazó Széna téri nemzetőralegységet – a „bányászbrigád”.

1956. november 9-én a szombathelyi szovjet városparancsnokságra küldöttség érkezett egy üzemből azzal a követeléssel, hogy engedjék ki a börtönből a vállalat egyik mérnökét. Ráadásul a városparancsnoknak a küldöttség írásban is átadta a követelését a mérnök szabadon engedését illetően. A szóban forgó mérnök a megyei ellenforradalmi bizottság tevékeny tagja volt.

Magyarország más megyéiben is megtörtént, hogy hasonló, kollektív formában követelték a letartóztatott lázadók szabadon bocsátását.

Fennebb szó volt róla, hogy Szombathely [helyesen Vas, H. M.] megye falvaiban még nem hozták létre a helyi hatalmi szerveket. A falvak többségében senki nem foglalkozik a lakossággal, mégpedig azért nem, mert a falvakban még vannak banditák, és ők jelentős mértékben akadályozzák a nevelőmunkát a lakosság körében. A parancsnokság vonalán intézkedéseket fogatosítottak a fegyverek elkobzása érdekében, ebből a célból mozgó csoportokat hoztak létre, melyek feladata az erdős területek és a települések átfésülése.

Az 1956. november 9-i állapot szerint a hadosztály alakulatai által elkobzott fegyverek: karabély – 1693, TT-pisztoly – 475, golyószóró – 253, gépfegyver – 2604, puska – 1885, Maxim géppuska – 25, 57 mm-es és 45 mm-es [páncéltörő] ágyú – 5, 120 mm-es aknavető – 10, 82 mm-es aknavető – 20, 76 mm-es páncéltörő löveg – 11, 76 mm-es önjáró rohamlőveg – 5 darab.

Mesterlövész puska – 5 darab.

A hadosztály alakulatai Zalaegerszegen, Devecseren, Pápán és Tapolcán szintén sok fegyvert koboztak el, ezek számbavétele még nem történt meg. A tüzérségi fegyverek nyilvántartására külön csoport alakult, amelyik Zalaegerszeg, Devecser és Tapolca körzetében tevékenykedik. [...]

*Jarovenko alezredes,
a 17. gépesített hadosztály különleges KGB-ügysztyályának vezetője*

75.

Feljegyzés Szendy László esperes kihallgatásáról – 1956. november

Feljegyzés¹⁸⁸

Mi, Poljakov alezredes, az USZSZK KGB osztályvezetője, Csernih százados, a KGB Kárpátontúli [kárpátaljai] területi [megyei] főosztályának osztályvezetője és Bocskay, ugyanazon osztály operatív megbízottjának segédje az USZSZK belügyminisztériumához tartozó 1. sz. ungvári börtönben kihallgattuk a következő magyar állampolgárt:

Szendy László, apja neve György, szül. 1896-ban Szombathelyen (Magyarország), lakhelye ugyanitt a Szegedi György u. 22. sz. alatt, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, nőtlen, hittudományok doktora, 1918-ban Innsbruckban (Ausztria) teológiát végzett, letartóztatásáig a szombathelyi római katolikus plébánia esperese.

Szendy magával kapcsolatban elmondta, hogy miután 1918-ban elvégezte a teológiai kart, Mikes János érsek (1944-ben halt meg) szentelte pappá, s ettől kezdve 1956 októberéig a teológiai szemináriumban tanított, püspöki könyvtáros volt, bizonyos időszakokban székesegyházi esperes plébános Szombathelyen, angolul, franciául, németül és latinul tud.

1956. november 1-jén Kovács Sándor püspök a szombathelyi római katolikus főplébánia élére nevezte ki, folyó év november 4-én ismeretlen polgári személyek letartóztatták és bebörtönözték. A letartóztatás okát nem tudja.

Szendy elmondta, hogy Magyarország területén a római katolikus egyház feje Mindszenty [József] bíboros. 10 egyházmegye tartozik alá, melyek székhelye a következő városokban található:

¹⁸⁸ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 225–227. ff. Eredeti. Gépirat.

1. Esztergom – Mindszenty József bíboros.
2. Veszprém – Badalik Bertalan püspök.
3. Pécs – Virág Ferenc püspök.
4. Székesfehérvár – Shvoy Lajos püspök.
5. Szombathely – Kovács Sándor püspök.
6. Győr – Papp Kálmán püspök.
7. Vác – Péteri [József] püspök.
8. Kalocsa – Grósz [József] érsek.
9. Csanádi egyházmegye (Szeged) – dr. Hamvas Endre püspök.¹⁸⁹
10. Eger – Brezanóczi Pál érsek.

Szendy elmondta, hogy Magyarországon 6,5 millió hívő katolikus, 0,5 millió görög katolikus, 1 millió 800 ezer református, 1 millió 200 ezer evangélikus, 200 ezer zsidó és 10-20 ezer szektás él. A római katolikus papság létszáma 2200 fő körül van.

Szendy elmondása szerint a Magyarországon 3 rend – bencés, ferences és piarista – működik és a Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek – Debrecenben és Budapesten – kettő kolostorral és rendházzal rendelkeznek.

A bencések kolostorai Pannonhalmán (Győr közelében) és Győrben található, amelyek élén sorrendben Sárközy Pál és Holenda Barnabás áll.

Működik egy teológiai akadémia és négy teológiai szeminárium a következő városokban: Budapesten – akadémia, ahol évente 20-30-an végeznek, Győrben, Esztergomban, Egerben és Szegeden teológiai szemináriumok, melyekben évente körülbelül 100-an végeznek.

A magyarországi görög katolikus egyház élén Dudás Miklós püspök áll, aki Nyíregyházán lakik, s akit Szendy személyesen ismer.

Személyesen ismeri Mindszentyt is, akivel együtt járt gimnáziumba, és utoljára 1947 szeptemberében találkoztak személyesen. Mindszentyről elmondta, hogy börtönben volt, miután kiszabadult, felszólalt a rádióban. Mindszenty bebörtönzése alatt Grósz látta el a feladatait, akit szintén letartóztattak. Budapesten székel dr. Szabó Imre római katolikus püspöki vikárius.

Szendy 1952-ben bebörtönözték, mert felolvasta a híveknek XII. Pius üzenetét.

Szendy elmondta, hogy 1945-ig (az olasz) Angelo Rotta apostoli nunciuson keresztül tartották a kapcsolatot a Vatikánnal. Miután az utóbbi elhagyta Magyarországot, Bánáss László és Hamvas Endre püspökök lettek az összekötők, 1950 után pedig Czapik érsek, a kapcsolattartás legális vatikáni utazásokon keresztül valósult meg.

1955 őszén Szendy Szombathelyen megismerkedett az általunk ismert Mészáros Tiborral, a veszprémi püspök volt titkárával, aki akkor tért haza Karagandából, ahol börtönbüntetését töltötte mint angol kém. Mészáros elmondta Szendynek, milyen az élet a légerekben, és beszélt egy ismerős római katolikus papról, Harangozóról, aki állítólag vele együtt volt a börtönben.

Szendynek tudomása van arról, hogy Mészáros jelenleg a Vas megyei Felsőpatyon lakik az anyjánál, és nincs munkahelye.

Szendynek Szombathelyen két leánytestvére van:

1. Szendy Róza – 80 éves, nyugdíjas tanítónő, 3 lánya van, akik Szombathelyen laknak.
2. Szendy Terézia – 75 éves, nyugdíjas tanítónő.

Mindketten a Szegedi György utca 22. szám alatt laknak.

Az USA-ban él SZENDY harmad-unokatestvére, Szemmer György, 30-32 év körüli, ókori történelmet, latin és görög nyelvet tanít a chicagói egyetemen. Leveleznek egymással.

Az olaszországi Gorizia városban él Giuseppe Velci görög katolikus pap, 60 éves, akivel Szendy együtt tanult a szemináriumban, és a letartóztatásáig leveleztek egymással.

Az utóbbi időben Szendy fennhatósága alá tartozott 10 egyházkerület, melyekben 40-50 pap teljesített szolgálatot.

(Bocskay),
a KGB Kárpátontúli [kárpátaljai] területi [megyei] főosztálya operatív megbízottjának
segédje

¹⁸⁹ 1943–1964-ig Hamvas Endre volt az egyházmegye püspöke.

(Csernih) százados,
a KGB Kárpátontúli [kárpataljai] területi [megyei] főosztályának osztályvezetője

(Poljakov) alezredes,
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB-főosztály 5. [más helyen 4.] osztályának
vezetője

1956. november ____.

76.

Feljegyzés Sággy Elek kanonok kihallgatásáról –1956. november

Feljegyzés¹⁹⁰
[Részlet]

Én, Poljakov alezredes, az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Főosztály 4. [más helyen 5.] osztályának vezetője, valamint Csernih százados, a KGB Kárpátontúli [kárpataljai] területi [megyei] főosztályának osztályvezetője és Bocskay elvtárs, ugyanazon osztály operatív megbízottjának segédje, az USZSZK belügyminisztériumához tartozó 1. sz. ungvári börtönben kihallgattuk a következő magyar állampolgárt:

Sággy Elek, apja neve Gyula, szül. 1906-ban a Vas megyei Bő községben (Magyarország), magyar nemzetiségű, nőtlen, felsőfokú teológiai és agrárvégzettsége van, letartóztatásáig Szombathelyen, az Alkotás utca 36. szám alatti lakos, a szombathelyi római katolikus püspökségen dolgozott, kanonok.

A beszélgetés során Sággy magával kapcsolatban elmondta, hogy 1931-ben végezte el a teológiát Bécsben, 1937-ben pedig a mezőgazdasági akadémiát Magyaróváron.

A teológia elvégzése után Mikes János püspök Szombathelyen római katolikus pappá szentelte és ettől kezdve letartóztatása napjáig a szombathelyi római katolikus püspökségen dolgozott, melynek élén Kovács Sándor állt. Az utóbbi kinevezte a püspöki iroda apátplébánosává.

1952-ben Kovács püspök Sággyt bízta meg a háború alatt lerombolt szombathelyi székesegyház felújításának irányításával.

A székesegyház felújításának céljára Kovács 2000 arany dollárt adott át Ságghynak, amit Budapesten vett át a Vatikán adományaként. Miután a magyarországi államvédelmi hatóság tudomására jutott, hogy a Vatikántól illegálisan vett át amerikai dollárt, Sággyt letartóztatták.

1952 és 1954 között börtönben ült, amnesztiával szabadult.

Sággy elmondása szerint a magyarországi eseményekig az egyházmegyei vezetés tagja volt Farkas Dénes, akit a magyar kormány 1952-ben a szombathelyi római katolikus püspökség vikárius püspökévé nevezett ki.

1956. október 28-án a magyarországi eseményekkel kapcsolatban Szombathelyen megalakult a Vas megyei nemzeti tanács, melynek tagja lett Welther Károly¹⁹¹ elnök, 50 év körüli ügyvéd, valamint a munkások, alkalmazottak, értelmiségiek és különböző felekezetek képviselői.

Kovács püspök az újonnan létrehozott nemzeti tanácsba a püspökség részéről a bebörtönzött Sággyt javasolta, Farkast pedig, mint a kormány kinevezettjét, felmentette a vikáriusi teendők végzése alól, s helyébe Géfin Gyulát nevezte ki.

Sággy a nemzeti tanács tagjaként 3-4 alkalommal vett részt az üléseken, melyeknek témája a közélet normalizálása volt Vas megyében.

A nemzeti tanács határozata alapján Sággy folyó év novemberének első napjaiban ellátogatott a szom-

¹⁹⁰ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 232–235. ff. Eredeti. Gépirat.

¹⁹¹ Welther Károlyt is deportálták.

bathelyi vasutasokhoz, akikkel arról beszélgetett, hogy sürgősen helyre kell állítani a vasúti közlekedés rendjét.

Röviddel ezután, azaz 1956. november 4-én reggel Ságnyt az otthonában géppisztolyos civilek letartóztatták és a szombathelyi börtönbe szállították.

A letartóztatás okát nem tudja.

A papság tevékenységével kapcsolatos kérdésre azt válaszolta, hogy Magyarország területén 6,5 millió görög [sic!] katolikus és mintegy 1 millió szektatag (evangélisták, adventisták, jehovisták stb.) él.

A magyarországi római katolikus egyház élén Mindszenty József bíboros áll, aki 1948-tól a magyarországi események kezdetéig börtönben volt, folyó év október végén engedték szabadon.

Amíg Mindszenty börtönben volt, feladatait Grósz érsek látta el.

Magyarországon 10 római katolikus egyházmegye van, melyek székhelye az alábbi városokban található:

1. Győr – Papp Kálmán püspök.
2. Veszprém – Badalik Bertalan püspök.
3. Pécs – Virág Ferenc püspök.
4. Szombathely – Kovács Sándor püspök.
5. Kalocsa – Grósz József érsek.

A többi egyházmegyére nem emlékszik.

A római katolikus papság és a Vatikán kapcsolatára vonatkozó kérdésre azt válaszolta, hogy van ilyen kapcsolat. A Vatikánnal alapvetően a postán keresztül tartják a kapcsolatot, időnként futárt vesznek igénybe.

Ságynak tudomása van arról, hogy 1950 után (a pontos dátumra nem emlékszik) egyházi ügyekben Czapik Gyula és Hamvas Endre püspökök jártak a Vatikánban. A látogatás eredményéről nem tud, mint ahogy arról sincs tudomása, milyen céllal utaztak az említett személyek a Vatikánba.

A görög katolikus egyházmegye élén Magyarországon Dudás Miklós áll, aki Nyíregyházán lakik. Sággy nem rendelkezik egyéb információkkal a görög katolikus egyház magyarországi tevékenységéről.

Ugyanakkor ismerősei közt megnevezte az általunk ismert Mészáros Tibort, a veszprémi római katolikus püspök volt titkárát, aki 1955-ben tért vissza Magyarországra Karagandából, ahol büntetését töltötte.

Sággy Magyarországon találkozott Mészárossal, és beszélgettek az utóbbi látogatásairól. Sággy tudomása szerint Mészáros jelenleg a Vas megyei Felsőpatyon lakik az anyjánál, és nincs munkahelye. Sággy utoljára 1956 augusztusában találkozott Mészárossal Szombathelyen. [...]

(Bocskay),

*a KGB Kárpátontúli [kárpátaljai] területi [megyei] főosztálya operatív megbízottjának
segédje*

(Csernih) százados,

a KGB Kárpátontúli [kárpátaljai] területi [megyei] főosztályának osztályvezetője

(Poljakov) alezredes,

az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB főosztálya 4. osztályának vezetője

1956. november ____.

*Feljegyzés Kövér Rafaelról – 1956. november 20.*Feljegyzés¹⁹²

Kövér Rafael, apja neve János, szül. 1919-ben a Vas megyei Nagytilajban, magyar nemzetiségű, paraszti származású, pártunkívüli, jogot végzett Pécsen, Szombathelyen a megyei ügyészségen dolgozik, lakhelye Szombathely [...]

1951-től máig Szombathelyen megyei ügyészhelyettes.

Október 24-én a bíróságon dolgozott. Ott hallott az emberektől a budapesti eseményekről. De ez akkor nem befolyásolta semmilyen módon a szombathelyi történeteket, a szokásos rendben végezte a munkáját, október 24-én és 25-én is a bíróságon tartózkodott.

Október 26-án a feleségével együtt Nagytilajba mentek szőlőt szüretelni, s ott maradt október 28. vasárnapig.

Október 28-án készült visszatérni Szombathelyre, ám leállt a vasúti forgalom, autóbusz sem ment Szombathelyre, ezért csak hétfőn estére ért haza autóstoppal.

Október 30-án megjelent a munkahelyén, az ügyészségen és ott szerzett tudomást arról, hogy október 27-én szombaton Szombathelyen tömegtüntetésre került sor.

Ugyanaznap, október 30-án, Kuni Gyula megyei ügyész bejelentette, hogy létre kell hozni az ügyészségen a forradalmi bizottságot. A járási ügyészség egy épületben van a megyei ügyészséggel, s ezért úgy döntöttek, hogy a két ügyészség számára egy bizottságot alakítanak. A két ügyészségen körülbelül 40 ember dolgozott, beleértve a technikai munkatársakat is. 5 tagú bizottságot választottak. A tanács elnökévé választották Ekler Dezsőt. Kövér is tagja volt a tanácsnak. A forradalmi tanácsot október 31-én választották meg.

Ekler Dezső, Siklósi Ferenc és Kopácsi Sámuel elutaztak Budapestre a főügyészségre, hogy megtudják, mi a további teendő.

November 1-jén egyházi ünnep volt, ezért nem ment dolgozni. November 2-án a munkahelyén volt. Várták a küldötteiket, hogy hazatérjenek Budapestről, de hiába.

November 3-án reggel Kuni Gyula megyei ügyész azt mondta, hogy járt a megyei forradalmi tanácsban, és ott utasítást adtak az ÁVH munkatársainak letartóztatására, ő azonban megtagadta ezt. Nem sokkal ezután bemondták a rádióban, hogy az ÁVH munkatársainak jelentkezniük kell a rendőrségen ügyük tisztázása érdekében. Rövidesen körülbelül 8 ávós jelentkezett az ügyészségen, a rendőrségre nem akartak menni. Az ügyészségen valamennyiüket kihallgatták. A Budapestre küldött delegáció viszatért, de üres kézzel. Ekler Dezső azt mondta, hogy a főügyészség szerint végre kell hajtani a forradalmi tanács utasításait. Ekler elment a megyei forradalmi tanácsba, és onnan visszatérve azt mondta, hogy az ávósokat le kell tartóztatni.

A letartóztatási papírt Nagy Márton, a megyei ügyészség munkatársa állította ki.

November 4-én két ávós elment a lakására, mármint Kövér lakására, és börtönbe vitték.

Részt vett az ávósok kihallgatásában, de nem vett részt a letartóztatásukban.

Szombathelyen nem volt felkelés, senkit sem öltek meg.

Welthert ismeri. Ügyvéd, a megyei forradalmi tanács elnöke, tevékenységéről azonban semmit nem tud.

A feljegyzést készítette:
(Derkaj)

1956. november 20.

¹⁹² Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 182–184. ff. Eredeti. Kézirat.

Feljegyzés Ávár László ügyében – 1956. november 20.

Feljegyzés
fogvatartott ügyében¹⁹³
[Részletek]

Ávár László, apja neve Lajos, szül. 1929-ben Szombathelyen, ugyanitt lakik [...], pártunkívüli, [...] foglalkozása sportoló (boksoló), nős – felesége és 2 gyermeke van [...]

Ávár kihallgatása során a következőket vallotta:

November 7-én Szombathelyen az utcán fogták el. Az államvédelmi munkatársak (a magyarok) tartóztatták le. Letartóztatásakor semmilyen fegyver nem volt nála.

Október 29-én Szombathelyen ifjúsági szervezet alakult, amelynek ő is tagja lett. A szervezetet a városi forradalmi tanács utasítására alakították meg. A szervezet feladata volt a rendfenntartás a városban. Sem a szervezet, sem annak egyes tagjai nem rendelkeztek semmiféle fegyverrel.

November 3-án küldöttségként (Kelemen [Lajos, „Kónyi”] és Óra [József] – a szervezet tagjai) Győrbe mentek, hogy ott átvegyék a szervezet programját.

Győrben Szigethy Attilától, a Dunántúli Nemzeti Tanács elnökétől azt a feladatot kapták, hogy győzzék meg a munkásokat, hogy vegyék fel a munkát, valamint röplapokat hoztak magukkal, amelyekben többek között arról volt szó, hogy meg kell akadályozni Dudás [József] új dunántúli kormányának megalakítását stb. A röplapokat nem osztották szét, mivel november 4-én a nevezett személyeket letartóztatták.

Október 29-én kiskorúak egy csoportja betört az államvédelmi hivatal épületébe, elvitték az összes írógépet, asztalokat, ablakokat stb. Az államvédelmisek nem tartózkodtak az épületben, mivel a kiskorúak nyomában nagy tömeg verődött össze, ezért az államvédelmi munkatársak elszöktek.

Ezen a napon otthon tartózkodott, és az épület szétverésében nem vett részt.

Egy embert ismer, aki az események napjaiban tért vissza külföldről, Horváth Endrének hívják (itt van nálunk letartóztatásban).

Semmilyen egyéb információval nem szolgált a magyar eseményekkel kapcsolatban.

*Ellenőrizni kell.*¹⁹⁴

Készítette:

(Dergyaj) nyomozó

Ungvár, 1956. november 20.

Horváth Antalné levele az ungvári börtönbe – 1956. december 29.

KGB Kárpátontúli területi [kárpátaljai]
Főosztálya

Ungvár, Kárpátalja
börtön

_____osztály

195__ [hónap] [nap]

N^o _____

Magyarország, Szombathely
Óperint utca 15/4.

Uzhgorod [Ungvár]

Horváth Antalné

¹⁹³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 206–207. ff. Eredeti. Kézirat.

¹⁹⁴ Orosz nyelvű. A mondatot kézzel, lila töltőtollal utólag írták rá a lapra. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 6. – 295a–296b. ff. Fordítás magyarból orosz nyelvre. Eredeti. Gépirat.

1956. XII. 29.

57/57.¹⁹⁵ sz. IRAT

„Tisztelt bírák! Nagy kérelemmel fordulok önökhöz: fiam, Horváth Endre (Zsembi), született 1933. XI. 30-án, eltűnt Szombathelyen 1956. XI. 7-én. Tudomásom szerint önökhöz került Ungvárra. Nagyon elkeseredtem, hogy semmit sem tudok róla. Ezért bátorkodom írni önöknek, és kérni önöket, hogy valamilyen módon értesítsenek arról, ott volt-e vagy ott van-e a fiam önöknél. Nagyon várom az értesítést, özv. Horváth Antalné.”

1957. I. 10. A fordítás megfelel az eredeti magyar szövegnek – Molnár fordító.

Melléklet: 1. irat.

A másolat hiteles:

*(Gvozgyik) őrnagy, a Kárpátontúli területi KGB-főosztály
6. különleges osztályának helyettes vezetője*

1957. január 11.

№ 1.

Az iraton a következő végzés szerepel: „Az eredeti „D[okumentumot]” és a fordítást átadni Klimentko nyomozó elvtársnak. Dejnyicsenko. 1957. I. 10.” és „Budapestre küldve XII. 18-án.”

A BÁN RÓBERT VEZETTE „SZÉNA TÉRI CSOPORT” DOKUMENTUMAI

80.

*Bán Róbert kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 16.*¹⁹⁶

Kihallgatási jegyzőkönyv¹⁹⁷
[Részletek]

Másolat

Ungvár
1956. november 16.

Mi, Szavcsuk alezredes és Zudov százados a következő személyt hallgattuk ki:

Bán Róbert, apja neve Károly, szül. 1934-ben Budapesten, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, hivatalnokcsaládból származik, középfokú végzettsége van, nőtlen, a Demokratikus Ifjúsági Szövetség tagja, az Orion Gyárban volt technikus, lakhelye Budapest I. kerület [...]

Janocsek Károly, apja neve Iván, magyar nyelvű tolmács figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

¹⁹⁵ Itt és a továbbiakban a kurzivált rész kék tintatollal kézzel lett beírva.

¹⁹⁶ Bán Róbertet a hazaszállítása után bíróság elé állították, és vádlott-társai közül Czimer Tiborral, Laurinyecz Andrással és Rusznyák Lászlóval együtt 1957. november 23-án halálra ítélték. November 29-én az ítéleteket végrehajtották.

¹⁹⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 130–135. ff. Hitelesített másolat. Gépirat.

Kérdés: Mondja el, milyen büntetőosztagoknak volt a tagja a magyarországi ellenforradalmi lázadás napjaiban.

Válasz: 1956. október 27-től¹⁹⁸ letartóztatásom napjáig, 1956. november 4-ig a Nemzetőrség tagja voltam.

Kérdés: Milyen körülmények között lépett be?

Válasz: 1956. október 27-én a Margit híd melletti barikádon egy kis hattagú csapat tagja voltam, amely a magyar hadsereg katonáiból és civilekből állt, s megakadályozta, hogy az autók átmenjenek Budára, ahol ebben az időben harcok zajlottak az államvédelmisekkel. A csapat egyik tagja, akinek a nevét nem tudom, a csapat nevében szónoklatot tartott, és felszólított a Nemzetőrségbe való belépésre. Ez az ember elmondta, hogy Nagy Imre kormánya a rádióban azzal a felhívással fordult a lakossághoz, hogy minden állampolgár, aki képes fegyvert fogni a kezébe, lépjen be a Nemzetőrségbe.¹⁹⁹ Végighallgatva e szavakat, jelentkeztem, hogy belépek a Nemzetőrségbe, majd a csapat tagjaival együtt a Széna térre mentem, ahol megtörtént a felvételem a Nemzetőrség soraiba. 1956. október 31-ig a csapat a metrórépítők házában tartózkodott, majd amikor az államvédelmisek elhagyták a Maros utcai laktanyát, áttettük az állomáshegyünket ebbe a laktanyába, de a nevünk nem változott meg, tehát Széna téri nemzetőr csapat maradtunk, amit oroszra a következőképpen lehetne lefordítani: „nemzeti őrség csapat a Szénás térről”.

Kérdés: Ki volt ennek a csapatnak a vezetője?

Válasz: A csapat parancsnoka létrehozásától kezdve Szabó János volt, egy 50 év körüli férfi, 160-170 cm magas, szeme gesztenyebarna, haja ősz, nagy hosszú bajszot viselt, a lázadás előtt sofőr volt, de nem mondta meg, hogy pontosan hol, másoktól azt hallottam, hogy Szabót az államvédelmisekkel folytatott harcban tanúsított bátorságáért tették a csapat élére.

Helyettese Fónai Jenő volt, 35 év körüli, 170 cm magas, haja hosszú, gesztenyebarna, szeme gesztenyebarna, orra hosszú sásor, azelőtt mérnök volt.

Kérdés: Mi volt az Ön pozíciója ebben a csapatban?

Válasz: Az első napokban csak egyszerű tagja voltam a Nemzetőrségnek, 1956. október 30-án én lettem a csapatunk írnoka. Szabónak, az ekkorra már 600 felfegyverzett tagot számláló csapat parancsnokának utasítására megírtam a parancsokat, és átadtam azoknak, akiknek végre kellett hajtaniuk. Szabó és helyettese távollétében parancsot adhattam a csapattagoknak valamely épület őrzésére vagy bármely más, a csapat belső működését érintő kérdésben.

1956. november 2-án egy 40 tagú nemzetőr csapat élére állítottak, és elküldtek Győrbe és Sopronba.

Kérdés: Milyen céllal küldték Önt a csapattal az említett városokba?

Válasz: Értesüléseink szerint Győrött volt egy felfegyverzett alakulat, amelyik Nagy Imre kormánya ellen volt. A feladatunk az volt, hogy ezt a bandát lefegyverezzük, s ha nem találjuk meg őket, akkor menjünk tovább Sopronba, ahol egyenruhát kapunk, pontosabban ruhákat, orvosságokat és élelmiszert, ami a határon túlról érkezett a Vöröskereszt közvetítésével. Amikor megérkeztünk Győrbe, megtudtuk, hogy ott nyugalom van, a bandát felszámolták. A Győr-Sopron megyei néptanács²⁰⁰ elnökével, Szigethy Attilával beszélgettem, akitől megtudtam, hogy valóban voltak valamiféle emberek, akik az úgynevezett dunántúli kormány megalakításáról beszéltek, de Szigethy azt mondta, hogy ezzel nem értett egyet, és kijelentette, hogy ezek az emberek már nincsenek a városban. Azt, hogy agyonlőtte-e őket vagy sem, nem tudom.²⁰¹ Ezzel együtt Szigethy megparancsolta nekem, hogy engedelmessédjek Nagy Imre kormányának, és írásos parancsot adott arra vonatkozóan, hogy menjünk Szombathelyre, ott fegyverezzük le az államvédelmiseket, majd vegyük őket őrizetbe, és adjuk át a helyi hatóságoknak.

Szigethy Attilánál összetalálkoztam három számomra ismeretlen emberrel, akiknek Szigethy ugyanazt a parancsot adta, hogy Szombathelyen tartóztassák le az ávósokat, így ez a három ember is velünk jött (saját személygépkocsijukon). 1956. november 3-án körülbelül 20 órakor megérkeztünk Szombathelyre. A velünk tartó három ember elvitt bennünket az ifjúsági gyűlésre, ahol Bürger²⁰² nevezetű szom-

¹⁹⁸ Ez október 25-én történt.

¹⁹⁹ Kopácsi Sándor ezredes a Nemzetőrség szervezésére vonatkozó felhívását október 29-én tette közzé.

²⁰⁰ Helyesen a szervezet megnevezése: Dunántúli Nemzeti Tanács.

²⁰¹ Feltehetően a később már Budapestről ugyancsak deportált Somogyvári Lajosról és támogatóiról van szó. Somogyvári egy ellenkormány felállítására szólította fel Szigethy, illetve a Városháza erkélyéről arra biztatta a tüntetőket, hogy szerezzenek fegyvert, majd a katonákkal együtt menjenek harcolni Budapestre.

²⁰² Ávár László gúnyneve.

bathelyi lakos, a keresztnévét nem tudom, beszédet mondott a fiatalok előtt, és a tudomásukra hozta, hogy mi azért jöttünk, hogy Bürger csoportjával közösen letartóztassuk az államvédelmiseket.

Ezután a jelenlevők közül valaki javasolta, hogy telefonáljunk a városi katonai tanácsra, és tisztázzuk a helyzetet, illetve tudjuk meg, kik dolgoztak az ÁVH-nál, és hogy hol tartózkodnak jelenleg.

Amikor felhívtuk a forradalmi tanácsot, meghívtak bennünket, hogy keressük fel őket, így Bürger nyolc tagú csoportjával együtt elmentünk a forradalmi tanácshoz, ám útközben összetalálkoztunk a forradalmi tanács egyik tagjával, a nevét nem tudom, aki elhívott bennünket a laktanyába, ahol a katonaság tartózkodott. A laktanyában elmondták nekünk, hogy az államvédelmisek már le vannak tartóztatva a városi forradalmi tanács parancsára. Ezalatt a Bürger-csoport tagjai fegyvereket vettek át a határőröktől, s amikor ezt a tudomásomra hozták, elküldtem a szakasz parancsnokát Czimer Tibort, hogy tartóztassa le őket. Czimer lefegyverezte a Bürger-csoportot, és őrizet alá helyezte őket. Erről az eseményről beszámoltam Dörner [Dénes] határőr őrnagynak, aki parancsot adott a letartóztatott személyek szabadon bocsátására, s nekem elmonda, hogy Bürger és csoportja Nyugatról jöttek ide, és hogy a Vöröskezesztől kapott élelmet a piacon adták el.

Ezután a szakaszom elrendezkedett, hogy a határőrök laktanyájában töltsük az éjszakát, de 1956. november 4-én reggel, amikor még aludtuk, a laktanyában megjelent négy vagy öt ávós, valamint a szovjet hadsereg katonái, és valamennyien le lettünk tartóztatva, majd pedig Ungvárra küldtek bennünket. [...]

Kérdés: Ismeri-e Szaló János és Keres György határőröket?

Válasz: Nem ismerem Szaló János és Keres György nevű határőröket. Lehetséges, hogy Szalva János, és Kőrösi [György], az utóbbi keresztnévét nem tudom, határőr ezredekéről van szó, akiket Budapestről ismerem.

Kérdés: Mondja el részletesen, mikor és hol ismerte meg Szalva János ezredest és Kőrösi ezredest, s milyen kapcsolatban állt velük.

Válasz: 1956. október 29-én vagy 30-án a budapesti Széna téren nemzetőrszakaszunk őrzárata elfogott két határőr ezredest, Szalva Jánost és Kőrösit, a keresztnévére nem emlékszem, amiről tájékoztattak engem, amikor bekísérték őket a szakaszunkhoz. Az ezredek azt kérték, hogy hívjuk fel a határőrség forradalmi tanácsát, ahol igazolhatják nekünk, hogy valóban határőrök, és hogy a forradalom oldalán állnak. Amikor felhívtuk a határőrség forradalmi törzskarát Budapest II. kerületében, a Budakeszi úton, ott megerősítették nekünk, hogy mindketten határőrök. Ezután két fegyveres nemzetőr autón elvitte Kőrösit a határőrökhöz, s amikor azok felismerték, akkor odavitték Szalva Jánost is.

A két nemzetőr a határőrökkel megállapodott abban, hogy fegyvereket kapunk tőlük. Egy nappal később a határőrök maguk küldtek hozzánk összekötőt, és kérték, hogy legyünk velük szoros kapcsolatban. A vázolt körülmények között ismertem meg Szalvát és Kőrösit.

Kérdés: Volt megállapodásuk a határőrökkel arra vonatkozóan, hogy közös fegyveres akcióban vesznek részt a szovjet hadsereggel szemben?

Válasz: Nem, ilyen megállapodás nem volt. A forradalmi tanáccsal arról állapodtunk meg, hogy kölcsönösen segítjük egymást, ha ránk támadnának az ávósok vagy más fegyveresek. Ezt személyesen beszéltem meg velük. Ezenkívül a kérésemre a tanács, melynek elnöke Juhász László [határőr] százados volt, elküldött hozzánk néhány tisztet, akik segítettek nekünk abban, hogy a nemzetőröket századokba szervezzük, majd ezután segítettek a kiképzésükben.

Kérdés: Milyen mennyiségű fegyvert kaptak a határőröktől?

Válasz: Kaptunk 8-10 puskát, löszereket – 30 töltényt minden puskához.

Kérdés: Mit mondott Önnek Szalva a kommunistákkal, az államvédelmissekkel és a határőrökkel való leszámolással kapcsolatban?

Válasz: Ilyen parancsokat Szalva ezredestől nem kaptam, de nem is kaphattam volna, mivel nem voltam az alárendeltje.

Kérdés: Tud-e arról, hogy Kőrösi külföldi diplomata-útlevelel rendelkezett volna?

Válasz: Amikor Szalva Jánost és Kőrösit letartóztattuk, az egyiküknél láttam diplomata-útlevelet, amit a magyar Belügyminisztérium állított ki, de nekem úgy rémlik, hogy Szalva János nevére szól, nem pedig Kőrösiére, de határozottan nem állíthatom, lehetséges, hogy mégis Kőrösié volt ez az útlevelel.

Kérdés: És Önnek volt bármiféle irata Szalva vagy Kőrösi aláírásával?

Válasz: Volt egy igazolványom, amely feljogosított, hogy a határőrségnél bárhová bejáratos legyek. Ezt az igazolványt a határőrség forradalmi tanácsa adta ki Szalva János aláírásával, pontosabban az iga-

zolvány egy nyomdailag előállított formanyomtatvány volt, Szalva neve is rá volt nyomtatva, tintával csak az én vezetékneveket, keresztnéveket és születési évemet írták rá.

Ezt az igazolványt akkor vették el tőlem, amikor Szombathelyen letartóztattak.

Egyéb igazolvánnyal a határőröktől nem rendelkezem.

Kérdés: Beszéljen arról, milyen kapcsolatban állt az amerikai titkosszolgálattal?

Válasz: Az amerikai titkosszolgálattal nem volt semmilyen kapcsolatom.

A jegyzőkönyv hitelesen rögzíti a vallomásom, és nekem felolvasták.

A kihallgatást vezette:
(P. Szavcsuk) alezredes
(Zudov) százados

Tolmács:
(Janocsko)

Hiteles: *[olvashatatlan aláírás]*

81.

Jelentés Rusznyák László nyomozati kihallgatásáról és az ügyész döntéséről – 1956. december 19–20.

Jelentés²⁰³

Jelentem, hogy a mai napon kihallgattam:

Rusznyák Lászlót (sz.: Csérlizzadány, [Csilizradvány] 1933. X. 5. a: Tóth Rozália, fogl: bányász, lak: Pilisszentiván, munkásszálló, nőtlen).

A letartóztatott a következőket adta elő:

1956. október 25-én kb. 200 fő társaságában feljöttek Budapestre harcolni. A Széna téren jelentkezett, ahol kézigránátot kapott. Amikor a harcok során a Mártírok útján a szovjet tankok be akarták őket keríteni, visszament Pilisszentivánra.

30-án visszajöttek, és a Széna téren a Nemzetőrség parancsnokánál jelentkeztek. Itt századparancsnoknak bízták meg, helyettese Cimmer [Czimer] Tibor lett, aki egyben barátja volt. A Széna térről a Maros utcába mentek, ahol fegyvert is kapott.

31-én autóbusszal és kb. 40 emberrel a várost járták, hogy azoktól, akik nem nemzetőrök, elszedjék a fegyvert, és a rendbontásokat megakadályozzák. Ugyanezen a napon Csillaghegyre mentek, ahol az ottani Nemzetőrséggel együtt 9 volt államvédelmi alkalmazottat fogtak el, és szállították a Maros utcába. Az államvédelméseket azért fogták el, mert azok nem jelentkeztek az akkori rendelkezések értelmében.

November 1-jén elmentek Pomázra, útközben 2 személytől elvették a fegyvert, és az illetőket a Pomázi Tanácshoz kísérték. Még aznap visszajöttek.

November 2-án riadóztatás után a Déli pályaudvarra mentek, hogy ÁV-alkalmazottakat fogjanak el, azonban ott senki nem volt, ezért nem fogtak el senkit.

Még ezen a napon útlevelet szereztek, hogy kötszerért menjenek. Ezen a napon az éjjelt Győrben töltötték, ahonnan 3-án indultak Szombathelyre, és itt nyertek elszállásolást.

November 4-én hajnalban a Szovjet [sic!] csapatok fogságába került.

Vallomása szerint október 31-én a 9 államvédelmi beosztottat a Maros utcába szállították, és az őrségnek átadták. Nincs tudomása arról, hogy a Maros utcában bántalmazták volna a beszállított személyeket, de nem tudnak azok további sorsáról sem.

²⁰³ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban ÁBTL) Vizsgálati iratok (a továbbiakban V) 146 379 sz. dosszié 41. p.

Tekintettel arra, hogy Rusznyák semmilyen terrorcselekményben nem vett részt, javasolom szabadlábra helyezését, amennyiben társa, Czimer Tibor a történeteket ugyanígy adja elő.

Budapest, 1956. dec. 19-én

[kézzel írva talán Fock ...]
nyomozó
ügyész

Jóváhagyom. [Előre beírva!] -----

Tekintettel arra, hogy a meghallgatott Táky Gyula, Hugyecz Pál, Kocsis Gyula, Czimer Tibor egybehangzóan állítják, hogy Rusznyák László békásmegyeri és csolnoki személyek összeszedésében, mint vezető vett részt, és hogy az őrizetben lévő személy konkrét adatokkal szolgálni nem tudott, az ügyükben javaslatot tenni csak akkor lehet, ha Békásmegyeren, illetve Csolnokon az onnan elvitt személyek sorsa megállapítást nyer.

Budapest, 1956. december 20.

A r. ny. [rendőrnyomozó] olvashatatlan aláírása

82.

Feljegyzés Laurinyecz András ügyéről – 1956. november 21.

Feljegyzés²⁰⁴
magyar állampolgár ügyében

Laurinyecz András, apja neve Imre, szül. 1927-ben a Békés megyei Kondoroson, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, munkáscsaládból származik, pártonkívüli, 1950-ben fegyverrejtegetésért (pisztoly, gépfegyver, vadászpuska) életfogytiglanra ítélték. 1956. július 3-án szabadult ügyének felülvizsgálása következtében. Nőtlen, végzettsége nem teljes felsőfokú, a pilisszentiváni bányában dolgozott vájárként, a bánya munkásszállóján lakott.

Szombathelyen a következő iratokat vették el tőle: személyi igazolvány, katonakönyv, nemzetőr-igazolvány. 1956. november 4-én tartóztatták le Szombathelyen. Letartóztatásakor gépfegyver és pisztoly volt nála. Kihallgatásakor azt vallotta, hogy az 1956. október 25-ről 26-ra virradó éjjel a bányában nagy tömeg verődött össze, akik arra szólítottak fel, hogy menjenek Budapestre, vegyenek részt a tüntetésen, és adják elő a bányászok követeléseit.

A többi bányással együtt gyalog elment Budapestre. Nem tudtak átmenni a pesti oldalra, ezért a budai oldalon oszlottak szét. Meglátta a plakátokat, amelyek a Nemzetőrségbe való belépésre szólítottak fel, és beállt nemzetőrnek a Széna téren (Széna nevezetű téren).

A nemzetőrcsapat tagjai közül ismeri Czimer Tibort, Rusznyák Lászlót, Bán Róbertet, Szabó Jánost – az utóbbi volt az egész csapat vezetője.

A Nemzetőrség tagjaként járőrözött a Széna téren és a Déli pályaudvar környékén. Az volt a céljuk, hogy elkobozzák a fegyvereket azoktól a személyektől, akiknek nem volt fegyverviselési engedélye, ezenkívül feladatuk volt megakadályozni a rendbontást és a fosztogatást. Csolnokon letartóztattak 2-3 államvédelmist, és elvették a fegyverüket.

1956. november 2-án egy 46-47 tagú csapat tagjaként Győrbe, majd Szombathelyre ment. Az utazás pontos célját nem tudja. Szombathelyen Czimerrel együtt elvették a fegyvereket civilek egy csoportjától, akik a határőrök laktanyájából igyekeztek fegyvert szerezni.

Tagadja, hogy részt vett volna a kommunisták és a hazafiak agyonlövésében, a velük szembeni kegyetlenkedésekben és letartóztatásokban.

²⁰⁴ Orosz nyelvű. GDA SBU. – Fond: 62. – Opis: 2 (2009 p.). – Ügyiratszám: 6. – 133–135. ff. Eredeti. Kézirat.

Nem tudja, ki és hogyan készítette elő a felkelést. Nem ismer olyanokat, akik Nyugatról érkeztek és részt vettek volna az ellenforradalmi lázadásban.

Az orosz hadsereggel a nemzetőr csapat nem szállt szembe. Szabó János, az osztag parancsnoka megtiltotta, hogy lőjenek az oroszokra.

*Ellenőrizni kell.*²⁰⁵

*(Zudov) százados,
a KGB-főosztály nyomozati osztályának főnyomozója*

1956. november 21.

83.

Feljegyzés a Bán Róbert vezette csoportról – keltezés nélkül

Feljegyzés²⁰⁶

a Bán Róbert által vezetett, Budapest II. kerületi banditacsoportról
[Részletek]

Bán Róbert, Vasvári Ottó, Czimer Tibor és lázadótársaik kihallgatása során megállapítást nyert, hogy Budapest II. kerület Széna téren, majd a Maros utcában volt a központja annak a nemzetőrosztagnak, melyet Szabó János, volt sofőr irányított, aki különösen kitűnt az államvédelmisek elleni harcban.

Az osztag létszáma 600 fő. Szabó helyettese Bán Róbert volt.

Az osztag tagjai járőröztek a város utcáin azzal a céllal, hogy fenntartsák a rendet, elkobozzák a fegyvereket azoktól a személyektől, akik nem rendelkeztek fegyverviselési engedéllyel.

Czimer Tibor és Rusznyák László szakasparancsnokok vezetésével a nemzetőrök felkeresték a Budapest környéki településeket, ahol letartóztatták az államvédelmis munkatársakat.

Csolnokon kiengedték a rabmunkahelyről a politikai elítélteket, a raktárból magukhoz vettek 40 géppisztolyt, 2 géppuskát, pisztolyokat és sok lőszeret. Ezenkívül letartóztatták a két őrt.

A Maros utcai ház pincéjében fogva tartottak 20-30 ávóst, a hadnagytól az alezredesig.

1956. november 2-án 42 tagú csapat Bán Róbert és Vasvári Ottó vezetésével elhagyta Budapestet, Győrbe, Sopronba és Szombathelyre ment, hogy letartóztatassák az ávósokat.

1956. november 4-én reggel a szombathelyi határőr-laktanyában tartóztatták le a következő személyeket:

1. Bán Róbert, szül. 1934.

[Tovább felsorolva a nevek]

84.

Az eljáró ügyész jelentése Laurinyecz András ügyében – 1956. december 21.

Jelentés²⁰⁷

[Budapest]

Laurinyecz András szül. 1927., jan. 24. Kondoros
apja: Imre
anyja: Katzó Piroska
büntetett előéletű.²⁰⁸

²⁰⁵ Ez a mondat lila színű tintatollal utólag lett beírva. Ugyanezzel a tollal vannak aláhúzva a dokumentumban a fordításban is aláhúzással jelzett részek.

²⁰⁶ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (2009 p.). – Ügyiratszám: 4. – 70–75. ff.

²⁰⁷ ÁBTL V-146 379 sz. dosszié 121. p.

²⁰⁸ 1950-ben fegyverrejtegetésért életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1960. július 3-án félbeszakították a büntetését. Ekkor Pilisszentivánon helyezkedett el. Eörsi László: *Széna tériek – 1956*, 1956-os Intézet–Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Budapest, 239. p.)

Laurinyecz András 1956. október 26-án Budapesten belépett a nemzetőri szervezetbe. Itt egy külön megalakított csoport tagja lett, mely Csolnokon volt ÁVH-s személyeket tartóztatott le. Ezenkívül a csoport Szombathelyen is végzett letartóztatásokat. A csoport vezetői Czimmer [Czimer] Tibor és Rusznyák László voltak. Tagjai Laurinyecz Andráson kívül Hugyecz Pál, Kocsis Gyula, Táky Gyula, Bán Róbert és Vasvári Ottó.

Laurinyecz András szerepének tisztázása csak nyomozás lefolytatása után lehetséges.

Erre való figyelemmel javaslom nevezett letartóztatásba vételét a nyomozás befejezéséig.

Budapest, 1956. dec. 21.

*olvashatatlan aláírás
e. ügyész*

85.

Jegyzőkönyv Czimer Tibor 1956. november 7-i kihallgatásáról – 1956. november 7.

Jegyzőkönyv²⁰⁹
Czimer Tibor kihallgatásáról

Szombathely, 1956. november 7-én.

Czimmer Tibor
1923. X. 7. Bpest.
Ámon Anna
bányász
Pomáz, Lámpa utca 3. sz.

A pilisszentiváni bányában dolgoztam mint bányász a fegyveres harcok kitöréséig. A Széna téren tagja lettem egy bányász fegyveres alakulatnak. Ennek az alakulatnak a vezetője egy Szabó nevezetű személy volt. Az alakulat a Széna téren volt. Első feladatunk Békásmegyeren az ávosok összeszedése volt, amit meg is csináltunk. Az összeszedett ávosokat a Maros utcai laktanyába szállítottuk. Ezután feladatul kaptuk, hogy Győrön keresztül Sopronba menjünk, ahol Ausztrián keresztül fegyvert fogunk kapni.

Győrben talákoztunk egy „Konyi” és egy „Bürger” csúfnevű személlyel, akik beszéltek a csoport vezetőjével, és így Szombathelyre jött a csoport. Itt részt vettünk egy ifjúsági gyűlésen, ahol felvetették az ávosok összeszedésének a kérdését. Ez Bürgerék ötlete volt, mert náluk volt az ávosok névsora. Vállalkoztunk az ávosok összeszedésére, de kijelentettük, hogy nem tudjuk magukkal vinni őket. Át akartuk adni az ávosokat a szombathelyi illetékes szerveknek, hogy azok majd igazolni fogják őket. Hogy ez mikor lett volna végrehajtva, nem tudom megmondani.

A laktanyába Ávár [László] és egy Németh nevű főhadnagy kísért ki bennünket. A szombathelyiek, akik kijöttek velünk, elkezdték a tiszteket lefegyverezni, azonban én ezt megakadályoztam. Itt közülünk Vasvári Ottót becsuktuk, mert nem bízunk meg benne. Ott ismerték be, hogy nem volt igaz az, hogy nekünk fegyverekért kellett volna menni Sopronba, azt azonban, hogy milyen célból jöttünk le, nem tudom megmondani.

A szombathelyi személyek az éjjeli órákban jöttek el a laktanyából.

(aláírás nélkül)

²⁰⁹ ÁBTL 146 379 sz. dosszié 70–71. p.

*Czimer Tibor kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 26.*Kihallgatási jegyzőkönyv²¹⁰
[Részletek]Ungvár
1956. november 26.

Én, Zidov főnyomozó a következő személyt hallgattam ki:

Czimer Tibor, apja neve Mihály, született 1923-ban Budapesten, nemzeti-sége magyar, állampolgársága magyar, foglalkozása munkás, pártönkízüli, büntetlen, nős, végzettsége 6 osztály, a pilisszentiváni bányában dolgozott bányásztként, Budapest külvárosában, Pomázon a Lámpa utca 3. sz. alatt élt.

[Megjegyzés: minden oldal alján szerepel a kihallgatott személy eredeti, jól olvasható aláírása – Czimer Tibor.]

A magyar tolmács Janocski, aki figyelmeztette lett, hogy a nem hiteles fordításért az USZSZK Btk. 89. cikkelye alapján visel felelősséget.

[Itt látható a Janocski nevezetű tolmács cirill betűs aláírása; ez a betűk alakításából derül ki, nem olvasható aláírás.]

Kérdés: Mióta ismeri Bán Róbertet és Vasvári Ottót?

Válasz: Bán Róbertet 1956. október [olvashatatlan, feltehetően 27-e], Vasvári Ottót pedig november 2-ika óta ismerem. Budapesten a Széna téren állomásozó Nemzetőrség tagjaiként találokoztam velük.

Mindkettejűkkel jó viszonyban voltam.

Kérdés: Mit tud Ön Bán Róbert és Vasvári Ottó tevékenységéről?

Válasz: Bán Róberttől tudom, hogy szolgált a magyar hadseregben, a folyami flottánál, egy éve leszerelt, és Budapesten dolgozott műszerésztként a rádiógyárban.

A Nemzetőrségben Szabó János nemzetőrparancsnok helyettese volt.

Én személyesen láttam Bánnál az osztag pecsétjét, különböző parancsokat írt, Szabó távollétében pedig irányította a csoportot.

1956. november 1-jén Bán Róbert a Nemzetőrség 38 fős bányászosztaga minden tagjának tudtára adta, hogy az ő parancsnoksága alá tartozik, és hogy teljesíteniük kell az utasításait.

1956. november 2-án Bán Róbert bejelentette nekünk, hogy Vasvári Ottó lesz a helyettese. Ugyanekkor azt is mondta, hogy reggel ki kell mennünk a Déli pályaudvar melletti egyik utcába, az utca nevé nem tudom, itt fel kell tartóztatnunk két ávóst, akik közül az egyiknél lesz egy aktatáska valamiféle dokumentumokkal, amit át kell adnia a másiknak, ezután valamennyien az osztrák fővárosba, Bécsbe megyünk.

Ma már nem emlékszem pontosan, hogy Bán vagy Vasvári mondta-e azt, hogy azért megyünk Bécsbe, mert ott tankelhárító Faust gránátokat fogunk kapni, melyeket gyógyszerek közé kell rejtenünk.

Ezután valamennyien, az osztag mind a 38 tagja Bán és Vasvári vezetésével a Déli pályaudvarhoz mentünk, ahol szétszórtak bennünket az utcában. Néhány perccel később Bán és Vasvári összehívott bennünket, és azt mondta, hogy az aktatáska átadása megtörtént, azonban az aktatászában nem dokumentumok, hanem valamiféle könyvek voltak, ezért a két személyt útjára engedték.

Azt, hogy ezek ketten ávósok voltak vagy sem, nem tudom, személyesen nem láttam őket. Ezután megálltunk az egyik utcában, Bán és Vasvári azt mondták nekünk, hogy várjuk meg őket, és mindketten elmentek az osztrák követségre.

Körülbelül húsz-harminc perc múlva visszajöttek, és akkor mind visszamentünk a Széna térre az osztaghoz.

Az autóbusz-vezető azt mondta, hogy nem tud bennünket továbbvinni, mert túlterhelt az autóbusz,

²¹⁰ Orosz nyelvű. ÁBTL V-1463 sz. dosszié 79. 75–87. p.

ezért Bán megbeszélte a buszállomás irodájában, hogy kapunk két kisebb autóbust. Amikor megkaptuk a két autóbust, Hűvösvölgy külvárosba [sic!] mentünk, ahol Bán elvette tőlem és Rusznyák Lászlótól a személyi igazolványt, ezután, körülbelül másfél óra elteltével, visszatértek, visszaadták a személyi igazolványainkat a parancsokkal együtt. A parancs értelmében teherautó-parancsnoknak neveztek ki; a teherautón 19 fegyveres személy tartózkodott.

Nem néztem meg, hogy ki írta alá a parancsot, de emlékszem rá, hogy a parancson két pecsét volt. Az egyik pecsét Budapest II. kerülete hadkiegészítő parancsnokságáé, a másik pedig a [Magyar] Szabadságharcos Szövetségé volt. (1945-ben [sic!] hozták létre abból a célból, hogy a fiatalokat katonai előképzésben részesítsék.) [Ez utóbbi mondat közbevetésként szerepel, nem a kihallgatott személy mondta.]²¹¹

Hasonló parancsokat adott Vasvári Ottó az egész osztagnak. Azt nem láttam, hogy Bánnak lett volna ilyen parancsa.

Amint kézhez kaptuk a parancsokat, az utasítás szerint Győrbe mentünk.

Útközben Bán és Vasvári az őket szállító személygépkocsi sofőrjével közösen megittak egy üveg rumot, ami az ápolónőnél volt, ezután Győr előtt 25 kilométerrel a személygépkocsi behajtott az árokba, és összetört.

Este érkeztünk Győrbe, megkerestük a forradalmi tanácsot, Bán, Vasvári, Rusznyák, én, valamint az osztag két tagja, akiknek nem tudom a vezetéknevét, az egyikük keresztnéve Vaszilij [azaz László; eddig nem fordították le oroszra a keresztnéveket, itt viszont igen].

A forradalmi tanácsban ott volt egy százados, akinek a vezetéknevét nem tudom, s akitől Bán megkérdezte, hogy értesítették-e Budapestről az érkezésünkről, eközben Bán mondott valami nevet, s megkérdezte, hol tartózkodik a nevezett személy.

Nem tudom, hogy a százados mit válaszolt neki, mert Bán elküldött engem és Vaszilijt [Lászlót], hogy valamennyiünknek rendeljünk vacsorát és szállást a szállodában.

Amikor megrendeltem a vacsorát, és visszatértem Bánhoz és Vasvárihoz, a századossal együtt egy földrajzi térképet szemléltek, hogy ezt milyen célból tették, nem tudom, de erről többet mondhat Rusznyák László, mivel jelen volt a beszélgetésük során. Ezután valamennyien megvacsoráztunk, majd Bán, Vasvári, én és az osztag két tagja, a vezetéknevüket nem tudom, Bán személyi testőrei voltak, a határőrség laktanyájába mentünk. Ott Bán találkozott egy alezreddel, akinek a vezetéknevét nem tudom, akitől K-vonalat kért, hogy Budapesttel beszélhessen. Az alezredes azt válaszolta, hogy ezen a vonalon nem engedélyezi a beszélgetést, de nyomban ott előttünk telefonon kérte Budapestet, és Bán néhány percig beszélgetett valakivel. A beszélgetés tartalmát nem tudom elmondani, mivel nem értettem a beszélgetést.

A beszélgetés végén Bán átadta a kagylót az alezredesnek, aki üdvözölt valami Laci nevű embert, és megígérte, hogy teljesíti a kérését. Úgy értettem, hogy annak a személygépkocsinak a lecseréléséről volt szó, amit a telefonbeszélgetés előtt Bán kért az alezredestől, de az nem egyezett bele.

A Budapesttel való beszélgetés után az alezredes utasításba adta, hogy bocsássanak a rendelkezésünkre egy Škoda gépkocsit, amit meg is kaptunk.

Az alezreddel beszélgetve Bán megérdeklődte, melyik úton lehet eljutni Sopronba, amire az alezredes azt válaszolta, hogy a Sopronba vezető főutat lezárta a szovjet katonaság, a határt pedig magyar határőrök őrzik, de van egy másik út, amelyet az alezredes berajzolt a nálam levő autós térképen. A beszélgetés lezárultával a szállodába mentünk.

A szállodában tartózkodó Vasvári külföldi újságírókkal beszélgetett, akik között voltak németek, franciák, osztrákok és egy amerikai. Vasvári azt mondta nekünk, hogy megbeszélte velük, hogy együtt megyünk az osztrák határig, mi védeni fogjuk őket, ők pedig ezért fizetnek nekünk.

Az osztag egyik tagja, Negele Tibor (ő is itt van) figyelmeztetett, hogy Vasvári valamilyen helytelen dolgot készít elő, a sofőrtől pedig, akinek a nevét nem tudom, megtudtam, hogy Vasvári megpróbálta rávenni, hogy szökjenek Nyugatra. Ezzel kapcsolatban Negelével megegyeztünk, hogy szemmel fogjuk kísérni Vasvárit, de az osztag többi tagjának nem beszélünk erről.

Éjszaka, amikor az osztag tagjai lefeküdtek aludni a táncteremben, észrevettem, hogy Vasvári a szállodából kiment az autóhoz, és megpróbált elszökni tőlünk, de feltartóztatták.

Erről jelentést tettem Bánnak, aki kijelentette, hogy az ügyről nem tud semmit. Ekkor Bánt odahívtam Vasvárihoz, aki a szálloda földszintjén tartózkodott. Amikor odamentünk hozzá, Vasvári javasolta nekünk, hogy menjünk az osztrák határhoz, ott szabaduljunk meg a fegyvereinktől, és menjünk Ausztriába.

²¹¹ Feltehetően a Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetségről [MÖHOSZ] van szó.

Az Ausztriába távozás okairól Vasvári semmit nem mondott. Azt válaszoltam neki, hogy megyek, és megbeszélem az osztag többi tagjával. Otthagytam őket, és elmentem megkeresni Rusznyák Lászlót, aki nem tartózkodott a szállodai szobájában, a személygépkocsi sofőrjét és Bán egyik személyi testőrért találtam [ott] egy nő társaságában, akinek a nevét nem tudom, de azt tudom, hogy ápolónő volt. [...] Ők szintén azt mondták nekem, hogy Vasvári megpróbálta rábeszélni őket, hogy szökjenek Nyugatra. Elhagyva a szállodai szobát, rátaláltam Rusznyákra abban a teremben, ahol az osztag többi tagja is volt, elmondtam neki a helyzetet, és azt is mondtam, hogy én a magam részéről sehová sem megyek. A többiek szintén egyetértettek velem. Akkor megbeszéltük, hogy Bánt és Vasvárit lefegyverezzük, megmondjuk nekik, hogy együtt megyünk Sopronba, reggel pedig Budapestre visszük őket. Ezután magunkhoz hívtuk Bánt és Vasvárit, felszólítottuk őket, hogy adják át a fegyvereiket mint zálogot, hogy nem fognak megszökni, és készek vagyunk velük együtt Sopronba menni. Bán azonnal átadta a pisztolyát, Vasvári azonban nem akarta átadni a fegyverét, de kénytelen volt ezt megtenni. Az osztag egyes tagjai azt javasolták, hogy azonnal induljunk Budapestre, de Bán elmondta, hogy Szabó János engedélye nélkül hagyta el Budapestet, és hogy az utazásunkról csak a hadkiegészítő parancsnokságon tudnak, ezért azt javasolta, hogy menjünk Sopronba, ott vegyük fel a gyógyszereket és a ruhát, s ezután térjünk vissza Budapestre. Ebbe valamennyien beleegyeztünk.

Mivel Bán és Vasvári bevallották, hogy mire készülnek, visszaadtuk nekik a fegyverüket, de megszerveztük az őrizetüket, nehogy mégis megszökjenek tőlünk.

1956. november 3-án reggel elmentünk a fürdőbe, megborotválkoztunk, majd elmentünk a forradalmi tanács parancsnokához, a vezetéknevét nem tudom, a keresztnéve Atilla [sic! – Szigethy Attila]. Nem tudom, hogy Bán miről beszélgetett Atillával.

Attila felkeresése után beültünk az autóba, és én azt gondoltam, hogy Sopronba megyünk, de kiderült, hogy Szombathelyre érkeztünk, hogy miért történt így, azt nem tudom.

Szombathelyen Vasvári beültetett valami nőszemélyt az autóba, akivel szóba elegyedtem, s megtudtam tőle, hogy Vasvári azt mondta neki, hogy együtt szöknek Nyugatra. Erről beszámoltam Bánnak, aki ezután lefegyverezte Vasvárit, megbilincselte, és elzárta a határőrök laktanyájában. Dörner határőr őrnagy a velünk való beszélgetés során kijelentette, hogy amennyiben röviddel ezelőtt nem érkeztünk volna meg, valamennyiünket agyonlövök, mert hozzájuk az az információ jutott el, hogy az egész osztag külföldre akar szökni.

Dörner őrnagy elbeszélgetett Vasvárral, majd szabadon engedte, korán reggel azonban valamennyiünket letartóztattak a magyar ávosok és szovjet katonatisztek.

Nem emlékszem pontosan, hol mondta nekem Vasvári, hogy ő a CIA ügynöke.

A külföldiek ellenőrző osztályon foglalkoztatták. Hogy igazat mondott-e vagy sem, azt nem tudom.

Egy fogdába zártak Vasvárral és Bánnal, akik arra kértek (engem), hogy ne beszéljek se a Faust töltekről, se pedig az Ausztriába utazási szándékunkról.

Vasvári sajnálkozva mondta, hogy nem szökött Nyugatra, kijelentve, hogy ha valamennyien Nyugatra szökünk, ott sok pénzünk lenne, és jól élnénk.

Ez minden, amit tudok Bán Róberttel és Vasvári Ottóval kapcsolatban.

Kérdés: Bán és Vasvári elmondták önnek, milyen célból keresték fel az osztrák követséget?

Válasz: Nem, erről nem beszéltek.

Kérdés: Mit tud ön Bán és Vasvári részvételéről kommunisták és hazafiak agyonlövésében, valamint pogromokban a lázadás során?

Válasz: Erről semmit nem tudok.

A kihallgatási jegyzőkönyvben pontosan szerepelnek az általam elmondottak, és azt nekem felolvasták.

(Czimer Tibor aláírása)

Kihallgató: főnyomozó
[aláírás] (Zidov)

Tolmács
aláírás (Janocski)

*Czimer Tibor kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 29.*Kihallgatási jegyzőkönyv²¹²

Ungvár
1956. november 29.

Én, Zidov főnyomozó a következő személyt hallgattam ki:

Czimer Tibor, apja neve Mihály

[Megjegyzés: minden oldal alján szerepel a kihallgatott személy eredeti, jól olvasható aláírása – Czimer Tibor.]

Magyar tolmács Janocsik K. I. [az előző dokumentumban Janocski volt írva, de az aláírásból látszik, hogy ez ugyanaz a személy; itt a K. a keresztnéve első betűje, az I. pedig az apai név első betűje], aki figyelmeztette lett, hogy a nem hiteles fordításért az USZSZK Btk. 89. cikkelye alapján visel felelősséget.

(a tolmács cirill betűs, olvashatatlan aláírása)

Kérdés: Mióta ismeri Ávár László szombathelyi lakost?

Válasz: Ávár Lászlót 1951 óta ismerem. Márciusban vagy áprilisban ismerkedtem meg vele Sztálinvárosban, ahol egy gyár vagy lakóház építkezésén dolgozott mint élelmezési felelős.

Ávár bokszolt, s 1951 júniusáig én voltam az edzője. Jó viszonyban voltunk egymással.

Kérdés: Mint tud ön Ávár tevékenységéről?

Válasz: Ismerősöktől tudom, hogy Ávár korábban büntetve volt [...]

1956. november 3-án Győrben találkoztam Ávárral, ahová másokkal együtt Szombathelyről érkezett, a nevüket nem tudom, csak a becenevüket, Kónyi és Óra.

Győrbe Szigeti Atillához [sic! – Szigethy], a forradalmi bizottság elnökéhez érkeztek, hogy engedélyt kérjenek a szombathelyi ifjúsági forradalmi tanács megalakítására.

Szombathelyen Ávár azt mondta nekem, hogy ha adunk neki egy autót, a határon keresztül képes fegyvert szerezni. Azt mondtam neki, hogy jó, de azonnal tájékoztattam erről Dörner határőr őrnagyot.

Ávartól nem kérdeztem meg, milyen fegyvert, pontosan honnan és kin keresztül tudna szerezni.

Cellatársaimtól, akik szombathelyi lakosok, a nevüket nem tudom, egyiküket még 1950-ben elítélték deszkalopásért, másikukat pedig az ügyész elleni merényletért (pisztollyal rálőtt az ügyészre, de nem találta el), megtudtam még, hogy 1956. november 4-én Ávár külföldre akart szökni, a fejére állítólag 5 ezer forint jutalmat tűztek ki, és a határon két tiszt fogta el.

1956. november 3-án, amikor Szombathelyre érkeztünk, Ávár elvitt minket az úgynevezett forradalmi ifjúság gyűlésére, ahol ő beszédet mondott, és bejelentette, hogy engedélyt kapott az ifjúsági forradalmi tanács megalakítására. Ugyanekkor felszólított az összes szombathelyi ávos letartóztatására. Már nem emlékszem pontosan, hogy Ávár vagy Kónyi rendelkezett az ávosok névsorával.

Ugyanakkor gyakorlatilag semmit nem tudtak tenni, mert 1956. november 4-én letartóztatták őket.

Kérdés: Mit tud ön arról, hogy Ávár részt vett a kommunisták agyonlövésében a pogromok idején és egyéb gáztettekben?

Válasz: Erről semmit nem tudok.

Kérdés: Ismeri-e ön Horváth István szombathelyi lakost?

Válasz: Nem, nem ismerek ilyen nevű embert.

²¹² Orosz nyelvű. ÁBTL V-146 379 sz. dosszié 88–90. p.

A kihallgatási jegyzőkönyvben pontosan szerepelnek az általam elmondottak, és azt nekem felolvasták.

(Czimer Tibor aláírása)

Kihallgató: főnyomozó
(aláírás) (Zidov)

Tolmács
aláírás (Janocsik)

88.

Czimer Tibor kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. december 5.

Kihallgatási jegyzőkönyv²¹³

Ungvár
1956. december 5.

Én, Zidov főnyomozó a következő személyt hallgattam ki:

Czimer Tibor, apja neve Mihály

[Megjegyzés: minden oldal alján szerepel a kihallgatott személy eredeti, jól olvasható aláírása – Czimer Tibor.]

A magyar tolmács Teszlovics A. V., aki figyelmeztetve lett, hogy a nem hiteles fordításért az USZSZK Btk. 89. cikkelye alapján visel felelősséget.

[a tolmács cirill betűs, olvashatatlan aláírása]

Kérdés: Mondja el, hogy mikor, milyen körülmények között hajtották végre ön és a Nemzetőrség többi tagjai az ávosok letartóztatását Békásmegyeren?

Válasz: Körülbelül 1956. október 31-én a nemzetőrsztag, 38 fő, Rusznyák László vezetésével elkozták a fegyvereket Budapest agglomerációjában azoktól a személyektől, akiknek nem volt fegyvertartási engedélye.

Csillaghegy községben (két kilométerre Budapesttől) én, Rusznyák és az osztag még egy tagja, a nevét nem tudom, bementünk a falu rendőrségére megtudni, nincsenek-e adataik polgári lakosok illegális fegyvertartásával kapcsolatban. Azt mondták nekünk, hogy nem rendelkeznek ilyen adatokkal, de az egyik munkatárs, a nevét és a beosztását nem tudom, arra kért bennünket, hogy menjünk be a csillaghegyi községi tanács elnökéhez, ha jól emlékszem a vezetője neve Tóth, aki rendelkezik adatokkal százegy ávosról, akik Békásmegyeren laknak kitelepített németek lakásaiban.

Amikor megérkeztünk Tóthhoz, kértük tőle az ávosok címeit. Tóth elővett egy könyvet, amelyben címek voltak, és kiválasztott nekünk 6-7 embert, akiket letartóztattunk és Budapestre irányítottunk a Maros utcába az osztag felügyelete alá.

A többi ávost nem kezdtük el letartóztatni, mert már késő volt, és siettünk Budapestre. A letartóztatottak lakásait egy csillaghegyi rendőr mutatta meg nekünk, akinek a nevét nem tudom.

Kérdés: Tudja a letartóztatott ávosok neveit?

Válasz: Nem, a nevekre nem emlékszem.

Kérdés: Fel tudja sorolni a Nemzetőrség azon tagjait, akik részt vettek a békásmegyeri ávosok letartóztatásában?

Válasz: Azon nemzetőrök közül, akik részt vettek a békásmegyeri ávos letartóztatásokban név szerint a következőket ismerem:

Rusznyák László, ő volt az a csapat parancsnoka, én voltam a helyettese, Negele Tibor, Hugyecz Pál,

²¹³ Orosz nyelvű. ÁBTL V-146 379 sz. dosszié 75–87. p.

Laurinyecz András, valamilyen Gergely [lehetséges, hogy Deák Gergely], a vezetéknévét nem tudom. A többieket név szerint nem ismerem, de valamennyien férfiak voltak, a Bán osztag tagjai, akiket Szombathelyen tartóztattak le, kivéve Bán Róbertet, Vasvári Ottót és a sofőrjüket.

A kihallgatási jegyzőkönyvben pontosan szerepelnek az általam elmondottak, és azt nekem felolvasták.

(Czimer Tibor olvasható aláírása)

Kihallgató: főnyomozó
[olvashatatlan aláírás] (Zidov)

Tolmács:
[olvashatatlan aláírás] (Teszlovics)

89.

Czimer Tibor hazaszállítását követő első ügyészi kihallgatásának jegyzőkönyve – keltezés nélkül

Jegyzőkönyv²¹⁴

Felvétetett az Országos Börtön hivatalos helyiségében. Jelen vannak alulírottak:

Czimer Tibor, Budapest, 1923, anyja Ámon Anna, magyar állampolgár, bányász, elemi iskolát végzett, Pomáz, Lámpa u. 3. sz. alatti lakos

Munkáscsaládból származom, édesapám eredetileg béres, később munkás volt az Állami Dohánynöve-
désnél. Édesanyám háztartásbeli. Az elemi iskola elvégzése után 17 éves koromig otthon tartózkodtam.
17 éves koromban jelentkeztem katonának, zenekarban szerettem volna játszani. Kívánságom ellenére
az utászokhoz osztottak be. Az orosz fronton mindössze másfél hónapig voltam, 1941. június–augusztus-
ban. Azután leszereltem, majd 1944 márciusában újra behívtak. A frontra nem vittek. 1944. november
végén a katonaságtól megszöktem. Szökésemtől a felszabadulásig bujkáltam. 1945-ben a Beszvárhoz²¹⁵
mentem segédmunkásnak, ott dolgoztam 8 hónapig, majd Pomázon voltam segédmunkás egy kőműves
mellett. 1948–50 között a Budakalászi Textilgyárban dolgoztam, először mint segédmunkás, később
mint tűzoltó. 1950–51-ben a Szállítóberendezések Gyárában dolgoztam mint fűrés. 1951–53-ban a föld-
alattinál dolgoztam, mint caissonos [keszonos] vájár. 1953. augusztustól Tatabányán dolgoztam, de egy
bányászerezétségtől kifolyólag 1954 májusában elbocsátottak. Ezután 1956 augusztusáig a Pomázi
Posztógyárban dolgoztam, azután a pilisszentiváni bányában dolgoztam mint vájár október 23-ig.

Október 23-án a délutáni műszakban dolgoztam. 24-én hajnalban értem haza Pomázra. 25-én már
munkába indultam, de olyan nagy volt benn Pesten a lövöldözés, hogy sem a munkahelyemre nem
tudtam eljutni, sem hazatérni nem tudtam. 26-án délelőtt érkeztem haza Pomázra. 29-ig otthon tartó-
zkodtam. Október 29-én újra elindultam a munkahelyemre azzal a céllal, hogy a fizetésemet felvegyem.
A bánya legényszállításán ekkor már egy kb. 100 főből álló fegyveres csoport tartózkodott. Én csatlakoztam ehhez a csoporthoz. Engem csoportvezetőnek megválasztottak. Okt. 30-án bejöttünk Pestre, a Széna térre. A Széna téren volt egy felkelőcsoport, ahol bennünket mint karhatalmistákat számításba vettek, a századparancsnokok katonatisztek voltak. Még ugyanezen a napon elszállásolták az egész alakulatot a Maros utcai laktanyába. Parancsnokunktól azt a feladatot kaptuk, hogy gépkocsin járjuk a várost, és a civilektől vegyük el a fegyvert. 31-én este kimentünk Békásmegyerrre, ahol a tanácselnöknél (Tóth) megtaláltuk az ÁVH-tagok névsorát. Ezután elmentünk a rendőrségre, ahol adtak mellénk egy eligazítót. Összeszedtünk 6-7 embert, s ezeket bevittük a Maros utcai laktanyába. Megjegyzem, hogy

²¹⁴ ÁBTL V-146 379 sz. dosszié 97–98. p.

²¹⁵ Budapest Székesfőváros Közlekedési Rt.

ezeknél a letartóztatásoknál teljesen a törvényesség szabályai szerint jártunk el, mert abban az időben volt egy olyan belügyminiszteri rendelkezés, amelynek értelmében az ÁVH tagjait őrizetbe kellett venni. Ezt a rendelkezést Münnich Ferenc adta ki. A leghatározottabban kijelentem, hogy az általunk összeszedett személyeknek semmi bántódása nem esett, velük udvariasan jártunk el, a Maros utcai laktanyába történt beszállításuk után azonnal élelemmel láttuk el őket, számukra megfelelő fekhelyet biztosítottunk. Nem tudom, mi lett további sorsuk. Még ezen a napon este kimentünk Pomázra, és lefegyvereztük a Nemzetőrséget, mert láttam, hogy azoknak a legnagyobb része börtönből szabadult rab. November 1-jén lementünk Csolnokra, ott letartóztattunk két börtönfelügyelőt a fenti utasítás értelmében, akik ÁVH-tagok voltak. Összeszedtük az ott található fegyvereket, és bevittük a Maros utcába.

Helyesbítem a vallomásomat. Pomázon nem okt. 31-én, hanem nov. 1-jén reggel voltunk. November 2-án Bán Róbert lett a parancsnokunk, én kocsiparancsnok voltam. Bán helyettese Vasvári Ottó volt. Elindulásunk előtt Bán és Vasvári bementek az osztrák követségre, hogy ott mit intéztek, azt nem tudom. Nem érdeklődtünk tőlük, mert nálunk teljesen katonai fegyelem uralkodott, a kapott parancsokat habozás nélkül teljesítettük. Először Győrbe mentünk. Közvetőleg megjegyzem, hogy Budapestről való elindulásunk előtt kb. másfél órát vesztegeltünk a Húvösvölgyben. Itt kaptuk meg az állandó nemzetőri igazolványt az addigi ideiglenes igazolványok helyett, melyeket parancsnokaink feltehetően a „Manrészából” hoztak. Kb. 46-an mentünk Győr felé, két teherkocsival és egy személykocsival. A személykocsiban utazó parancsnokok a sofőrrel együtt útközben berúgtak, és a kocsit Győr előtt mintegy 30 km-el összetörték. A győri határőrlaktanyában budapesti telefonutasítás nyomán a sérült kocsit kicserélték. Időközben a Győri Katonai Tanács közölte velünk, hogy az utak le vannak zárva, és nem tudunk továbbmenni nyugat felé. A Vörös Csillag étteremben vacsoráztunk, itt Vasvári tárgyalni kezdett különféle nyugati újságírókkal, majd megnyugtatóan bennünket, hogy ő tud olyan utat, amelyen tovább tudunk menni. Ekkor közölte velünk, hogy ő CIA nyugati kémszervezet tagja. Társaim figyelmeztetésére figyelni kezdtük őt. Éjjel 3 órakor beült a személykocsiba, és azzal Nyugatra akart szökni. Ekkor a kocsiban elrejtett ór lefogta őt. Én ébren voltam, behozták hozzám. Rá akart beszélni arra, hogy én is szökjem vele együtt Nyugatra. Én azt mondtam, hogy megbeszélem a társaimmal, mert nem akarom őket itt hagyni. Közöltem társaim megbízása alapján, hogy nem óhajtunk Nyugatra menni, viszont Sopronba megyünk gyógyszerért (ez volt az eredeti célunk). Időközben utunk célja megváltozott, mert felkeresett bennünket Szombathelyről egy ifjúsági [vezető, Ávár László, „Bürger”], és kérte, hogy menjünk Szombathelyre, és segítsük ott az ifjúsági szervezet megalakítását. Szombathelyi utunk után akartunk így Sopronba menni. Szombathelyen felkerestük az Ifjúsági Bizottmányt, ahol egy gyűlést tartottak. Időközben kezembe került egy szombathelyi újság, mely azt írta, hogy az Ifjúsági Bizottmány illegális és terrorcselekmények elkövetésére készül. Ekkor kimentünk az ÁVH-laktanyába, hogy ezt a dolgot tisztázzuk. A laktanya parancsnoka felvilágosított bennünket, hogy ez ténylegesen terrorszervezet, illetve annak készül. Ez alatt az idő alatt beszöktek a laktanyába kb. 8-10-en a fent említett ifjúsági szervezet tagjai közül, és fegyverrel zavart akartak csinálni. Mi ezt a 10 főt lefegyvereztük, és a fogdába vittük őket. Időközben Vasvári behozott egy nőt a laktanyába, és közölte, hogy a nő az ő összekötője, aki éjjel (nov. 3–4.) kapcsolatot fog teremteni külfölddel. Erre Vasvárit lefegyvereztem, megbilincselve a fogdába vittem, és átadtam a laktanya katonai parancsnokságának. Dörner őrnagy, a laktanya parancsnoka közölte velünk, hogy legfontosabb feladatuk kimenni az őrökhöz, és ott agitációs munkát végezni arra vonatkozóan, hogy senkit ne engedjenek be Nyugatról. Megkért minket, hogy segítsünk neki ebben a munkában. Mi ezt megígértük, megvacsoráztunk, és lefeküdtünk. Reggel, nov. 4-én oroszok jöttek, lefegyvereztek bennünket. Mindez egy puskalövés nélkül történt. Megjegyzem, hogy nemcsak minket, hanem a laktanyában tartózkodó tényleges határőröket is lefegyverezték és elfogták. Kivételt csak a kék ÁVH-sokkal tettek. November 8-án kivittek a Szovjetunióba, ahonnan december 9-én tértünk vissza.

Kijelentem, hogy a Nemzetőrségbe az akkori kormány rádiófelhívására léptem be, semmiféle törvénytelenséget, terrorcselekményt sem én, sem a csoportom nem követett el azon idő alatt, amíg fegyver volt a kezünkben. Kijelentem azt, hogy teljesen ártatlannak érzem magam. Büntetlen előéletű vagyok. [...]

Vallomásom helyesen van felvéve, melyet elolvasás után aláírok.

kézzel írva *Czimer Tibor*
gyanúsított

Feltehetően Csuti István
e. ügyész

ZALAEGERSZEGI ÉS SZOMBATHELYI DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI

90.

*A Magyar Néphadsereg 33. lövészezrede [Zalaegerszeg] forradalmi bizottságának tagjai –
1956. november*

Névsor²¹⁶

A Magyar Néphadsereg 33. lövészezrede forradalmi bizottságának tagjai

1. Balázs Ödön főhadnagy, az ezred katonai ellenforradalmi bizottságának elnöke, követelte az ezred parancsnokának és politikai helyettesének letartóztatását. Az ezred parancsnoka tudtán kívül kapcsolatba lépett a megyei forradalmi bizottsággal, és felszólított a szovjet hadsereggel szembeni ellenállás megszervezésére.

2. Kovács Béla főhadnagy, az ezred forradalmi bizottságának tagja, személyesen tartóztatta le az ezred parancsnokát, és kutatott az ezred kémelhárításának operatív munkatársai után azzal a céllal, hogy letartóztassa őket.

3. Csordás Károly főhadnagy, az ezred ellenforradalmi bizottságának tagja. Követelte az ezred parancsnokától, hogy adja át a kémelhárítási iratokat. A horthysta hadseregben törzsőrmester volt. A háború idején kétszer is bevetették a szovjet hadsereg háttérországában.

4. Hári Zoltán hadnagy, részt vett a kémelhárítás tisztjeinek letartóztatásában, a zászlóalj katonáit felszólította, hogy szálljanak szembe a hadsereggel.

5. Pap [Ferenc] százados, a katonai ellenforradalmi bizottság tagja, felszólította a személyi állományt, hogy szálljanak szembe a szovjet hadsereggel.

6. Zagorszki Ferenc hadnagy, az ezred katonai ellenforradalmi bizottsága és a megyei ellenforradalmi bizottság vezetőségének tagja. Felszólalt az ezred személyi állománya előtt, és a szovjet hadsereggel szembeni fegyveres ellenállásra szólított fel.

7. Horváth Endre, szül. 1933. Nyugatról érkezett, kémgyanú merült fel vele kapcsolatban. Aktív részt vállalt az ellenforradalmi bizottság tevékenységében, fegyverrel a kezében cselekedett.

8. Ávár László, szül. 1929., [Szombathelyen] az ellenforradalmi kör vezetője, melyet a belügy épületének lerombolására készített fel.

9. Horváth Rezső, szül. 1930., [Szombathelyen] részt vett a belügyi dolgozók letartóztatásában, részt vett az ellenforradalmi bizottság által szervezett lázadásban, fenyegette a szovjet katonaságot.

*(Krivosejev) vezérőrnagy,
a 11 828-as tábori posta számú katonai alakulat parancsnoka*

91.

Feljegyzés Csordás Károly ügyében – 1956. november 21.

Feljegyzés²¹⁷

Csordás Károly, apja neve Kálmán, szül. 1913., lakhelye, Zalaegerszeg [...] nő – felesége és két kiskorú gyermeke van, paraszti származású, külföldi kapcsolatokkal nem rendelkezik, katona –

²¹⁶ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 207. f. Másolat. Gépirat.

²¹⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 212–213. ff. Eredeti. Kézirat.

a zalaegerszegi 5129-es katonai alakulatnál szolgált mint a büntetőzászlóalj parancsnoka, katonai rangja főhadnagy, az ezred Katonai Forradalmi Tanácsának tagja.

Kihallgatásakor elmondta, hogy november 7-én a laktanya területén fogták el szovjet katonák. Letartóztatásakor nem volt nála fegyver, mivel a fegyvert már folyó év november 4-én letette.

Folyó év október 27. és november 2. között azon ezred Katonai Forradalmi Tanácsának volt a tagja, amelyben szolgált. November 2-án megválasztották az új összetételű Katonai Forradalmi Tanácsot, ebbe azonban már nem került be.

Állítja, hogy semmilyen részt nem vállalt a magyar eseményekben. Nem tudja, milyen tervei voltak a Katonai Forradalmi Tanácsnak, csak azt tudja, hogy az alapvető cél a rendfenntartás volt a városban és az alakulatban.

Csordás elismerte, hogy szolgált a horthysta hadseregben 1936-tól 1945 márciusáig. 1945. március 15-én a [...] szovjet katonák fogságba ejtették, és (a romániai) Foksányba [Focșani] vitték. A fogságból 1945 szeptemberében tért vissza. Hazatérése után visszatért a katonai szolgálathoz, és letartóztatásáig, azaz 1956. november 7-ig szolgált katonaként.

A Nagy Honvédő Háború időszakában két ízben irányították szovjet területre. Először 1944 februárjában a Veszprém megyei Pápán állomásozó ezredből, melynek parancsnoka Árpád Bertalan (örnagy) volt, 8 tagú csapattal küldték Lavocsne és Kremenec (ma: Ukrajna) körzetébe. 3 hónapig tartózkodtak itt, majd visszatértek Pápára.

Másodszor 1944 augusztusában ugyanaz az ezredparancsnok küldte egy munkázászlóaljjal [...] lövészárkokat ásni.

Csordás állítja, hogy sem az első, sem a második esetben senkitől nem kapott semmilyen feladatot, és nem is hajtott végre semmilyen feladatot.

Csordás semmilyen egyéb információt nem közölt, amely hasznos lehet a nyomozás szempontjából.

*Ellenőrizni kell.*²¹⁸

A feljegyzést készítette:

(Dergyaj F.) nyomozó

Ungvár, 1956. november 21.

92.

Feljegyzés Balázs Ödön ügyében – 1956. november 23.

Feljegyzés
Balázs Ödön letartóztatott ügyében²¹⁹
[Részletek]

Balázs Ödön, apja neve Lajos, szül. 1927-ben Szombathelyen, munkáscsaládból származik [...] 1950-ban elvégezte a katonai iskolát, 1948-tól szolgált a magyar hadseregben, főhadnagy, a zalaegerszegi ezrediskola parancsnoka.

Az aktájában nem található személyes iratok.

1956. november 23-i kihallgatása alkalmával Balázs elmondta, hogy 1948 óta szolgál a magyar hadseregben.

²¹⁸ Az „Ellenőrizni kell” rész más kézírással, lila tintatollal lett a dokumentumra írva.

²¹⁹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 241–244. ff. Eredeti. Kézirat.

1956. október 24-én az ezredében riadót fújtak, az alakulat harcászultságban várakozott Zalaegerszezen.

Az ezred parancsnoka, Barkó Zoltán 1956. október 24-én közölte, hogy Budapesten tüntetnek a munkások, akik igazságos követeléseket fogalmaznak meg, ám ellenforradalmi elemek kihasználják az alkalmat, hogy fegyveres felkelést szítsanak.

1956. október 26-án Zalaegerszezen tüntetés volt. A tüntetésen nem vett részt, de az alakulatából számosan elmentek a tüntetés helyszínére, hogy fenntartsák a rendet.

A Honvédelmi Minisztérium utasítására körülbelül 1956. október 27-én az ezredben, amelyben szolgált, levették a váll-lapokat, a sapkáról a jelvényt, s helyébe trikolór [nemzetiszínű] kokárdát tűztek.

1956. október 27-én az ezredben megalakult a Katonai Forradalmi Tanács, élén Barkó Zoltán ezredparancsnokkal, azt azonban állítólag nem tudja, hogy mi volt a tanács célja.

Állítja, hogy az ezred semmilyen módon nem vett részt a magyarországi ellenforradalmi lázadásban.

1956. november 7-én Barkó Zoltán ezredparancsnok utasítására letartóztatta a szovjet hadsereg századosa (a nevét nem tudja). Magyarázata szerint 1956. november 1-jén az ezredben új összetételű forradalmi bizottság alakult 3 fős elnökséggel: Zagorszki Ferenc, Kovács Béla és ő, Balázs Ödön.

Ez a bizottság kapcsolatba lépett a magyar Honvédelmi Minisztériummal. Azt az utasítást kapták, hogy ha a szovjet csapatok közelednek Zalaegerszeghez, ezredüknek fegyveresen szembe kell szállniuk velük – löni kell rájuk. Kijelenti, hogy nem tudja, ki vette át a Honvédelmi Minisztériumtól ezt az utasítást.

Az utasítással összefüggésben összeült tanácskozni a forradalmi bizottság három társelnöke, Zagorszki [Ferenc hadnagy], Kovács [Béla főhadnagy] és ő, valamint az ezredparancsnok Barkó Zoltán, és még tízen a bizottságból: Papp Ferenc [százados],²²⁰ a többiekre nem emlékszik.

A tanácskozáson úgy döntöttek, hogy elfoglalják a város fontos intézményeit, hogy megvédhessék azokat a szovjet katonaságtól, illetve hogy felvehessék velük a harcot. Az ezred végrehajtotta a bizottságnak ezt a döntését. Ő személy szerint az ezred főhadiszállásán tartózkodott. Később parancsot kapott (pontosabban elfogadták a bizottság vonatkozó döntését), hogy amennyiben a szovjet katonaság nem fog löni, akkor nem nyitnak tüzet. Amikor a szovjet katonaság bevonult a városba, nem nyitottak tüzet.

Állítja, hogy 1956. november 7-én Barkó Zoltán ezredparancsnok utasítására tartóztatták le mint az ezred katonai forradalmi bizottságának egyik társelnökét.

A feljegyzést készítette:

*(Popszuj) százados,
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Krími területi [megyei] főosztálya
nyomozati osztályának helyettes vezetője*

1956. november 23.

PÉCSRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

93.

*Az MN Pf. 1963-as magyar katonai alakulat tisztjeinek és katonáinak hűségnyilatkozata
a pécsi munkás- és katonai tanács átalakítási programja mellett – keltezés nélkül*

Nyilatkozat²²¹

Mi, az 1963-as táborig postaszámú katonai alakulat tisztjei, tiszthelyettesei és közkatonái, akik jelenleg az alakulathoz tartozunk, elismerjük a Pécs-Baranyai Munkás és Katonai Tanácsot. A követeléseivel egyetértünk és magunkénak valljuk, megvalósításáért minden erőnkkel harcolni fogunk.

²²⁰ Zagorszki Ferenc hadnagyot, Kovács Béla főhadnagyot és Papp Ferenc századost is deportálták.

²²¹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 20. – 145. f. Fordítás magyarból orosz nyelvre.

A Katonai Tanács rendelkezéseit és parancsait minden körülmények között egészében és maradéktalanul teljesítjük.

Megjegyzés: 20 tiszt, 2 törzsőrmester és 7 közkatona. Felhatalmazásukból.

Rózsa Sándor százados,
helyettes parancsnok
Boldog János főhadnagy,
a törzsfőnök
Németh István főhadnagy,
a felderítő főnök
Blattner András főhadnagy,²²²
helyettes politikai megbízott

Az 1963-as katonai alakulat pecsétje

Lásd.
A hátoldalon van a „névsor”.

NÉVSOR

Rózsa Sándor százados
Blattner András főhadnagy
Boldog János főhadnagy
Németh István főhadnagy
Fehér József főhadnagy
Krizsán Mihály hadnagy
Homonnai József hadnagy
Gál János hadnagy
Kovács Mihály hadnagy
Hubert Sándor hadnagy²²³
Bencsik Mihály hadnagy
Balogh Lajos hadnagy
Takács Ferenc hadnagy
Wölfling András hadnagy
Dr. Murai György főhadnagy
Ács Károly alhadnagy
Nagy Ákos főhadnagy
Kasza Lajos hadnagy
Barnet Ferenc hadnagy
Csimszi Mihály hadnagy
Farkas József őrmester
Tóth József őrmester
Kratochwill Mihály közkatona
Keserü Imre őrzető
Mikó Sándor őrzető
Deér László őrzető
Haller Nándor közkatona
Zirstein József közkatona
Zelényi József közkatona

Másolat. Kézirat.

²²² Mind a négyüket deportálták.

²²³ Deportálták.

*A pécsi Forradalmi Katonai Tanács letartóztatandó tagjainak névsora –
1956. november*

Névsor²²⁴

Az úgynevezett Forradalmi Katonai Tanács azon tagjai, akiket le kell tartóztatni
[Részletek]

1. Csikor Kálmán, szül. 1910., alezredes, Pécs [...] munkahelye a pécsi főiskola katonai tanszéke. A katonai tanács elnöke, a volt horthysta hadsereg századosa elvégezte a Ludovika Akadémiát. Szakaszparancsnok és ezredparancsnok volt. A lázadás kezdetéig a pécsi főiskola katonai tanszékét vezette. Az ellenforradalmi munkástanács október 28-án nevezte ki a katonai tanács elnökévé.

Számos parancsot adott ki az ellenforradalmi kormány megsegítése érdekében, felkelőcsapatokat szervezett és fegyverzett fel. A főiskola diákjainak lőfegyvert adatott ki. Titkos információkat gyűjtött a szovjet katonai alakulatokról. Utasítást adott a [belügyi] szervek dolgozóinak letartóztatására.

2. Kamarás László, szül. 1901., alezredes, lakóhely Pécs [...] a tisztiiskolában dolgozott, elnökhelyettes, élelmezésvezető.

A katonai tanács minden utasítását végrehajtotta, ellenszegült a magyar népi kormánynak és a szovjet fegyveres egységeknek.

3. Balogh Mihály, szül. 1914., őrnagy, lakhelye Pécs [...] a tisztiiskolában dolgozott. Műszaki előadó-tanár. Végrehajtotta a katonai tanács minden utasítását, melyek a magyar népi kormány és a szovjet katonai alakulatok ellen irányultak.

4. Mátravölgyi Pál, szül. 1919., alhadnagy, lakhelye Pécs [...] 1228-as pécsi tábori posta. Az egyenruharaktár vezetője.

Végrehajtotta a katonai tanács minden utasítását, melyek a magyar népi kormány és a szovjet katonai alakulatok ellen irányultak.

5. Hubert Sándor, szül. 1933., hadnagy, lakhelye Pécs [...] munkahelye az 1963-as alakulat, a gépko-csik és az üzemanyag-ellátás felelőse. Végrehajtotta a katonai tanács minden utasítását, melyek a magyar népi kormány és a szovjet katonai alakulatok ellen irányultak.

6. Sebestyén Lajos, szül. 1917., főhadnagy, lakhelye Pécs [...] a pécsi hadkiegészítő parancsnokságon dolgozik, az ellátóosztály vezetője.

7. Takács Ferenc, szül. 1926., hadnagy, lakhelye Pécs [...] munkahelye az 1963-as alakulat. Az élelmi-szer-ellátás felelőse. Végrehajtotta a katonai tanács minden utasítását, melyek a magyar népi kormány és a szovjet katonai alakulatok ellen irányultak.

8. Nagy Flórián, szül. 1932., hadnagy, [...] munkahelye a Pf. 1480-as katonai alakulat.

Városparancsnok, végrehajtotta a katonai tanács minden utasítását, melyek a magyar népi kormány és a szovjet katonai alakulatok ellen irányultak.

*Nemes Alajos
rendőrfőkapitány*

*Jelenszky Márton,
Pécs katonai parancsnoka*

*Egyetértek: Schaffhauser István
ügyész*

Pécs, 1956. november hónap

A névsor az MSZMP Baranya megyei bizottságának egyetértésével készült.

²²⁴ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 153–154. ff. Másolat. Gépirat.

*Boldog János kihallgatási jegyzőkönyve*²²⁵ – 1956. november 9.

Kihallgatási jegyzőkönyv²²⁶
[Részletek]

Boldog János

Pécs
1956. november 9.

Boldog János
Földes, 1926. [...] katona, főhadnagy
származás: szegényparaszt
állampolgárság: magyar
Pécs [...]

Kérdés: Mi az, amit ön aláírt, és miért?

Válasz: 1956. november 1-jén a hadügyminiszter rádión keresztül minden katonát felszólított arra, hogy álljon a forradalom oldalára. Ezzel egyidejűleg parancs érkezett, hogy a katonáknak betétlappal kell rendelkezniük, egyébként ellenforradalmároknak tekintik őket, és gyűjtőtáborokba kerülnek. Ezt mondta nekünk Csikor [Kálmán] alezredes. Ezután Rózsa Sándor százados, Blattner András főhadnagy, Németh István főhadnagy és én a katonatanácshoz fordultunk, és bejelentettük csatlakozásunkat.

Kérdés: Kényszerítették önt, hogy csatlakozzon az ellenforradalomhoz?

Válasz: Igen, mert ha nem csatlakoztunk volna, akkor elvisznek bennünket. Az akkori helyzet, a hadügyminiszter és a katonai tanács felhívása kényszerített bennünket erre a lépésre. Csatlakozásunkig már minden katonai alakulat csatlakozott, kivéve a miénket.

Kérdés: Miért fordult ön a katonai tanácshoz?

Válasz: Azért, hogy bejelentsem, az 1963-as katonai alakulat csatlakozik a katonai tanácshoz. Előzetesen írásban előkészítettük a csatlakozási kérvényt a forradalmi tanácshoz.

Erre Csikor alezredes megjegyezte, hogy mindezt ő figyelembe vette, de egyelőre nem bízik bennünk, és semmiféle megbízást nem ad nekünk.

Kérdés: Ki kezdeményezte a kérvény megírását?

Válasz: Nem tudom, ki volt a kezdeményező, amikor beléptem, már sokan voltak ott, és közölték velem, merthogy már minden alakulat csatlakozott.

Kérdés: Hogyan zajlott a kérvény megfogalmazása?

Válasz: A kérvényt közösen fogalmaztuk, aztán olyan döntés született, hogy azt Rózsa századosnak, Boldog főhadnagynak, Blattner főhadnagynak és Németh főhadnagynak kell aláírnia.

Kérdés: Megmutatom önnek a forradalmi tanácshoz címzett kérvényt, és ön mondja meg, hogy azonos-e azzal, amit ön is aláírt.

Válasz: Igen. Ez a kérvény azonos azzal, amit aláírtam.

Mást nem kívánok mondani.

A jegyzőkönyv hitelesen rögzíti a vallomásomat, amit aláírásommal megerősíték.

A kihallgatott aláírása

A kihallgatást vezette:
Dobány Sándor hadnagy

Fordító:
Bidzilja

²²⁵ Boldog Jánost és az általa megnevezett személyeket deportálták.

²²⁶ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 20. – 149–150. ff. Fordítás magyarból orosz nyelvre. Másolat. Kézirat.

*Kiszeljov, a Kárpát-melléki katonai körzet KGB-szekciója
2. osztályának helyettes vezetője levele az Ukrán SZSZK Minisztertanácsának alárendelt
KGB Kárpátontúli területi főosztályának vezetőjéhez – 1956. november 10.*

Az Ukrán SZSZK Minisztertanácsának alárendelt
KGB Kárpátontúli területi főosztálya vezetőjéhez²²⁷

Ungvár

Csatoltan megküldöm Pécs város és Baranya megye Katonai Tanácsa forradalmi törzskara letartóztatott tagjainak névsorát, az ügyben további nyomozás szükségése.

A nevezett Katonai Tanácsot a megyei „forradalmi tanács” határozata alapján szervezték meg Magyarország ellenforradalmi kormányának támogatására.

A Katonai Tanács aktívan részt vett a fegyveres erőknek az ellenforradalmi kormány támogatására való mozgósításában.

Ebből a célból felfegyverezték a civil lakosságot, megszervezték Pécs védelmét a szovjet hadsereg előrenyomulásával szemben. Ezenkívül a Katonai Tanács kémek útján információkat szerzett a Magyarországon állomásozó szovjet hadsereg alakulatairól.

Ezt bizonyítja Csikor Kálmán alezredesnek, a Katonai Tanács elnökének a vallomása, az általa Pécs megvédésére kiadott hadparancs, a városvédelmi tervek, a szovjet hadosztályok magyarországi elhelyezkedését ábrázoló térkép, a nyilvántartási napló a szovjet hadsereg magyarországi mozgásáról és fegyvereinek mennyiségéről, kimutatások és névsorok a fegyverek kiadásáról, valamint más dokumentumok, amelyek alátámasztják bűnös ellenforradalmi tevékenységüket.

A felsorolt tárgyi bizonyítékok, valamint a kihallgatási jegyzőkönyvek mellékelve.

*A Kárpát-melléki katonai körzet KGB-szekciója 2. osztályának helyettes vezetője,
(Kiszeljov) alezredes*

1956. november 10.

Bódis János őrnagy kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 19.

Kihallgatási jegyzőkönyv²²⁸
[Részletek]

1956. november 19.

Krivko nyomozó J. V. Porohavec tolmács közreműködésével a következő személyt hallgatta ki:

Bódis János, apja neve János, szül. 1921-ben Jászárokszálláson, Szolnok megye, munkáscsaládból származik, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, az általános iskola 8 osztályát végezte el, 1949 és 1951 között hat hónapos tisztiiskolát végzett, a magyar hadsereg őrnagya, a magyarországi munkáspárt tagja, a 1201-es katonai alakulat parancsnoka, lakhelye Pécs [...]

²²⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 212. f. Másolat. Gépirat.

²²⁸ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 20. – 170–173. ff. Másolat. Kézirat.

Porohnavec Jemeljan, apja neve Vasziliij tolmács figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelőségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Kérdés: Mikor és milyen körülmények között tartóztatták le?

Válasz: 1956. november 7-én behívtak az ÁVH (közkeletű nevén – ávó) pécsi irodájába, hogy számot adjak a 1201-es katonai alakulat²²⁹ részvételéről az ellenforradalmi lázadásban. Itt elkezdődött, de nem fejeződött be a kihallgatásom, hanem letartóztattak.

Kérdés: Mondja el, milyen módon vettek részt a parancsnoksága alatt álló alakulat katonái az ellenforradalmi lázadásban.

Válasz: 1956. október 23-án kezdődött az ellenforradalmi lázadás, azon a napon délután a pécsi diákok kitódultak az utcákra, és szervezett tüntetésen követelték a Magyar Népköztársaság kormányával szembeni ultimátum teljesítését.

A megfogalmazott követelések többek között: a szovjet csapatok azonnali kivonása Magyarországot területtől, Nagy Imre (akit 1953-ban²³⁰ eltávolítottak az ország éléről) alakítson kormányt, a felsőoktatási intézményekben szüntessék meg a katonai oktatást, az uránbányákat azonnal adják át közvetlenül a magyar népnek, azokban magyarok dolgozhassanak, a szovjet tudósok beavatkozása nélkül. Sem én magam, sem a nekem alárendelt alakulat katonái a tüntetéseken és a gyűléseken nem vettünk részt. Folyó év október 27-ig a munkások a vállalatoknál megválasztották az úgynevezett „munkástanácsokat”, Pécs városában azonban nem történtek rendkívüli események.

Október 29-ére a város összes vállalatánál és intézményében leállt a munka.

Október 28-án megválasztották a városi és a megyei „munkástanácsokat”, élükön dr. Kertész [Endre] ügyvéddel.

A városi „munkástanácsba” a katonaság részéről bekerült Csikor Kálmán²³¹, Illés [Béla], Bukszár Béla és Ábel [László] százados.

Október 29-én délután odajött hozzám, mint a katonai alakulat parancsnokához, Kiss Imre, a városi tanács tagja, és kijelentette, hogy a hatalmat a kezükbe vették, és a városi „munkástanács” megválasztásától kezdődően a katonai alakulatoknak a tanács utasításait kell követniük. Még azelőtt, hogy Kiss Imre megkeresett volna, engem és a többi katonai parancsnokot hívták a városi „munkástanácsba”, ahol tájékoztattak bennünket a „katonai tanácsok” megválasztásáról a katonai alakulatokba. Mivel tisztában voltam Kiss Imrének az alakulatunknál tett látogatása céljával, ezért összehívtam az alakulat tisztikarát, s előttük Kiss beszámolt a „katonai tanács” megválasztásának rendjéről.

Még ezen a napon sor került a választásokra a „katonai tanácsba”, amelybe 7 személy került be: Simon – szakaszvezető, Tóth – közkatona, KovácsS – őrzető, Madarász Imre – közkatona (a tanács elnöke), Cziráki – szakaszvezető, Gulyás – őrzető és Zana – közkatona. Az alakulatban megválasztott „katonai tanács” közvetlenül a városi „munkástanácsnak” volt alárendelve.

Az ellenforradalmi lázadás kezdetétől letartóztatásomig megmaradtam a 1201-es alakulat parancsnokának. Ahogy megválasztották a városi „munkástanácsot”, oda gyakran beidézték Csikor, Illés, Bukszár, akik gyakran adtak nekem parancsot arra nézve, hogy biztosítsak katonákat a járőrözéshez a városban, valamint a posta, a rádióállomás és más objektumok védelmére. A járőrözésben részt vevő katonák kivételével, akik a rendőrség és a Nemzetőrség parancsait teljesítették, a többi katona a laktanyában tartózkodott, pihent, és védte a laktanyát.

1956. november 3-án este hallottam a katonáktól, hogy Pécszet megközelítették a szovjet tankok. Elmentem a városi „munkástanácsba” Csikor alezredeshez, hogy erről meggyőződjek. Csikor megerősítette, hogy Pécs határát elérte négy szovjet tank, parlamentereket küldtek eléjük, hogy arról tárgyaljanak: a tankok ne jöjjenek be a városba.

Csikor azt mondta, hogy menjek vissza a laktanyába, és ha parancsai lesznek számomra, akkor az összekötőn keresztül telefonon értesít. Visszatérve a laktanyába lefeküdtem aludni.

²²⁹ Pécsi bányamunkás-zászlóalj.

²³⁰ Az időpont helyesen 1955.

²³¹ Csikor Kálmánt is deportálták.

*Bódis János saját kezűleg írt vallomása – keltezés nélkül*²³²

November 7-én²³³ szombaton este 8 óra tájt megtudtam, hogy közelednek a szovjet tankok Pécsvárad irányából, ezt a helyi munkástanács vezetőségének épületében hallottam, mivel ebben az időben ott tartózkodtam. Csikor Kálmán alezredes összehívta a parancsnokokat, hogy tájékoztassa őket, itt megtudtam, hogy küldöttséget menesztettek eléjük. Mindenki megkapta a feladatát, engem és az alakulatomat tartalékállományba helyezték, és visszaküldtek bennünket a laktanyába.

A laktanyában összehívta az ott levő tiszteket, és röviden vázoltam a helyzetet nekik, akik szintén értesülve voltak a rádióból, majd azt mondtam, hogy bennünket tartalékállományba helyeztek, bármi is történjen, mi nem lövünk, és a laktanyában maradunk, s ha a szovjet tankok bejönnek a városba, arra az esetre majd kapunk valamilyen parancsot, mit is kell tennünk. Végezetül felhívtam a tisztek figyelmét arra, hogy ellenőrizzék az őrséget, és ügyeljenek arra, hogy senki ne lőjön véletlenül se, ijedtében se. Ezután a tisztek egy része az ellenőrzést hajtotta végre, másik része lefeküdt aludni, néhányan pedig, beleértve engem is, kártyáztunk egy darabig, majd lefeküdtünk aludni.

Arra ébredtünk, hogy jelentés érkezett a tankok közeledtéről, kimentünk az udvarra, és ott erről a saját szemünkkel is meggyőződhattünk. Ismételten mondtam a tiszteknek, hogy figyelmeztessék az őrséget arra, hogy ne lőjenek. Tovább vártunk, szerettem volna telefonálni, de a vonal már nem élt, és mi vártuk, mi lesz velünk, de nem jött senki.

Később jelentették nekünk, hogy elfoglalták a postát, az ott talált katonákat lefegyverezték, majd hazaküldték az otthonaikba. Különböző helyekről bejöttek a laktanyába, és mondták nekünk, hogy most már senki nem parancsol, mindenki hazamehet. Ezután kitört a pánik, mindenki ment, amerre látott, a kerítésen, a kapun, az ajtón stb. keresztül. Az emberek egy része eldobálta a nála levő fegyvereket, és mentek a saját fejük után, némelyeket visszatartottunk azzal, hogy elkezdtek kiadni a fizetéseket, mintegy 100 embernek ki is adtuk, a többiek elmentek. Körülbelül 50-60 fő a fegyverével együtt a hegyekbe ment.

Ezalatt a laktanyába betörtek a civil polgárok, akik a pánikot használták fel arra, hogy fegyverhez jussanak, és bennünket is arra próbáltak rávenni, hogy menjünk mi is a hegyekbe. Látva a pánikot, még inkább elkeseredtem, elkezdtem kiabálni és szitkozódni, és azt mondtam nekik, hogy menjen, ki merre lát, menjen a hegyekbe, csak a laktanyában ne maradjon senki. Ez körülbelül egy fél óra alatt játszódott le. Ezután bementem az irodámba, és azt mondtam a politikai helyettesemnek, hogy ő remélhetőleg nyugodtabb nálam, ezért szóljon a tiszteknek, és együtt próbálják lecsillapítani a pánikot.

Az irodám ablakából figyeltem az eseményeket, a civilek lépten-nyomon odajöttek hozzám, és fegyvereket követeltek, azután féktelen káromkodás közepette a többségüket sikerült kiszorítani a laktanyából. Ekkor jelentést tettek arról, hogy elvitték az élelmiszert, erre teljesen elvesztettem az ítélőképességemet, s káromkodva azt mondtam a politikai helyettesemnek, hogy hadd vigyenek mindent, hiszen láthatod, az isten sem jön, hogy megsegítsen bennünket.

Ebben a pillanatban nem tudtam tiszta fejjel dönteni, végül arra gondoltam, hogy meg kell őrizni a pénzt, ami sikerült is nekem. Egy óra leforgása alatt az összes katona szétfutott, hátrahagyva mindenét, a civilek pedig mindent szétraboltak.

Én a megmaradt tisztekkel együtt igyekeztem elzavarni a civileket, látva a hatalmas rombolást, elkezdtem megjavítani az ajtókat, de a civilek tovább szaggatták azokat. Ötödmagammal, tisztársaimmal együtt vasárnap délutánig védtük a laktanyát. Este megjött még három társunk, így nyolcan lettünk, és éjszakára megszerveztük az őrséget. Este az irodámban tanácskoztunk arról, hogyan történhetett mindez. Elküldtem egy tisztemet, aki beszélt a mieink közül azokkal, akik a hegyekbe mentek, hogy menjen el hozzájuk, s mondja nekik, hogy térjenek vissza. Visszatért néhány katona, akik már civil ruhát viseltek, és arról beszéltek, hogy az a két katona is elhagyta a laktanyát, akik korábban arra panaszkodtak, hogy fáj a lábuk. Parancsba adtam, hogy hozzák vissza őket, de később már nem láttam ezeket az embereket. Hétfőn reggel a tisztekkel szemlét tartottunk a laktanyában, és elkezdtek beszögezni az ajtókat, de a civilek újra betörték azokat.

Körülbelül délután 3-ig voltam a laktanyában, akkor hazamentem pihenni. Kedd reggel visszatértem

²³² Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 20. – 174–179. ff. Eredeti. Kézirat.

²³³ Ez november 3-án történt.

a laktanyába, ahol összegyűjtötték az összes egyenruhát. Még délelőtt bejött hozzánk egy szovjet őrnagy és egy alezredes, akik megkérdezték, hogy miféle laktanya ez. Körülbelül fél órát voltak ott, felmérték a helyzetet. Ezután megkértem a laktanya területén dolgozó civileket, hogy segítsenek a javításokban, de amikor azt tapasztaltam, hogy inkább lopni szeretnének, mint bármit megjavítani, elzavartam őket.

A továbbiakban mindent egyedül csináltunk. Megszerveztük az őrseget, és éjszakára bent maradtunk a laktanyában. Szerdán reggel folytattuk a rendrakást, míg meg nem jött Balogh főhadnagy, aki azt mondta, hogy két fő kivételével mindenkinek meg kell jelennie a rendőrségen. Felöltöztem, és akartam menni megbeszélni, hogy hagyják meg nekem legalább a tisztjeim felét, mivel én vagyok a felelős az értékekért, és meg kell csinálni a leltárt. A főosztályról ekkorra megjöttek értem, és elvezettek. Szeretném leszögezni, hogy azért nem jelentem meg időben, mert félttem otthagyni az értékeket a laktanyában, de kedden reggel a hadkiegészítő parancsnokságon beszéltem Bácskai századossal és Rózsa főhadnaggal, és elmondtam nekik, milyen helyzet alakult ki a laktanyában, és hogy én folyamatosan a laktanyában tartózkodom, amit nem hagyhatok el. Ugyanaznap, tehát kedden a laktanyába jött Lakatos őrnagy és Bernáth százados, akiknek elmondtam, hogy mi történt itt velem, és hogy mondják meg Jelenszky [Márton határőr] alezredesnek²³⁴, hogy engem sehová ne küldjön, mert a laktanyáért én felelek, és nem hagyhatom a sorsára. Azt gondoltam, ez elegendő, és nyugodtan folytathatom a munkát. Azt is szeretném megjegyezni, hogy kedden reggel, amikor bementem Mihály Gyula századoshoz, azt jelentette nekem, hogy korán reggel a laktanya mögötti épületből valakik átmásztak hozzánk, és elvitték a fegyvereket.

Amikor ezt észrevette, akkor átment ebbe a házba, de már nem talált ott semmit 4-5 katonai kivételével, akik egy katonánál éjszakáztak, ugyanott látta egy horthysta százados fényképét, aki szintén abban a házban lakott.

Megparancsoltam, hogy tartsanak házkutatást, hátha találnak elrejtett fegyvereket. A ház közelében találtunk puskatusokat és lőszereket, és úgy gondolom, három lőfegyvert. A bejáratnál találtunk még egy fegyvert, amit csak korán reggel rakhattak oda, mert korábban nem volt ott. Keddtől kezdve még jobban megerősítettem az őrseget.

Bódis János őrnagy

Fordító:
Prokop I. SZ.

KAPOSVÁRRÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

99.

Bidó József,²³⁵ a megyei forradalmi tanács (Kaposvár) tagjának naplójegyzetei az 1956. október 26. és november 4. közötti magyarországi eseményekről²³⁶ – 1956. november 6.

Naplójegyzetek 1956. október 26. és XI. 4. között²³⁷

[Részletek]

X. 6., péntek:

A munkások megválasztották a vállalat munkástanácsa tagjává.

²³⁴ 1956. november 4-e után Pécs magyar katonai parancsnoka.

²³⁵ Bidó Józsefet is deportálták.

²³⁶ A dokumentumban megnevezett személyek közül Bidó Józsefet és Gábrriel Jánost deportálták.

²³⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 19. – 39–41. ff. Fordítás magyarból. Másolat. Kézirat.

X. 27., szombat:

Ebéd után 2 óraker bent maradtam a forradalmi tanács ülésén mint a vállalat egyik küldötte.

Az előttünk álló eseményekről tanácskoztunk.

A párt részéről ott volt Tóth István, a megyei pártbizottság titkára, Szántó József, a pártbizottság tagja, több katonatiszt, többek között: Száraz [Pál] százados, Kovács [Imre] őrnagy, Barna (százados)²³⁸, Martics [Pál] ezredes, Farkas László főmérnök, dr. Marton orvos, dr. Kelemen kórházigazgató.

Ebéd után a küldöttség egyik tagjaként elmentem a dombóvári szovjet katonasághoz, hogy szándékaik felől érdeklődjünk. A küldöttség tagja volt: Száraz és Kovács őrnagyok [sic!], Gábrriel János,²³⁹ Bidó József pedagógusok tolmácsként. Visszatérve elmondtuk, hogy a szovjet hadsereg azt üzenté: semmibe sem fognak beleavatkozni, amíg őket békén hagyják. Kunszabó Ferenc bejelentése után a napirend felborult, mindenki hazament.

X. 28. vasárnap:

Reggel 8.30-kor az óvónőképző épületében gyűltünk össze, a pártbizottság részéről jelen volt Havas László elvtárs, dr. Marton orvos, dr. Kelemen kórházigazgató. Kidolgoztunk egy programot, amit megfontolásra továbbküldtünk a pártbizottságnak.

Tóth István, László [István] elvtárs, a pártbizottság titkára kisebb javításokkal jóváhagyták azt. Később a programot beolvasták a rádióban a nép számára.

Ebéd után a küldöttség Győrbe ment. A népfront épületében folytattuk a gyűlésezést. Megvitattuk a kormány által kiadott 16 pontot.

Jelen voltak: dr. Marton, dr. Kelemen, Tóth Béla, Radó [Géza], Bidó József, Poldesz Albert, Szaló Sándor, Treer András és mások.

Itt hallottam a kormány elhatározásáról, hogy szélnék ereszti az ÁVH-t. Kovács őrnagy, Radó és mások jöttek, hogy lefoglalják a helyiséget. Sokan követelték az emlékmű lerombolását, amit sokan elleneztek. Én a gyűlésről hazamentem.

X. 29. hétfő:

Bementem a vállalathoz, aztán elmentünk a pártiskolába, és megmondtuk, hogy feloszlik a párt. Szántó Józseffel, Gábrriel Jánossal, Bidó Józseffel bementünk, átvettük a helyiségeket, amelyeket Dégi József lepecsételt. 540 ezer forintot a széfben őriztünk, hogy később a forradalmi tanács leadja a bankban.

Én és öt társam továbbra is őriztük a legfontosabb dokumentumokat, melyekről nem tudtuk, kinek adjuk át.

És akkor a tanács és a rendőri bizottság úgy határozott, hogy a civilek mindent adjanak át Nagy Józsefnek, és bennünket, ötünket is vegyenek fel ebbe a bizottságba, és adjanak nekünk rendőrigazolványt. Galambos [Lajos] továbbszolgáló szakaszvezető odajött, és kijelentette, hogy át akarja venni a katonai irányítást. Azután, később, a megyei tanácstól telefonon azt közölték, hogy a tanács tagjai menjenek át oda. A tanácstagok át is mentek, mi öten pedig maradtunk. Nekem megfájdult a szemem, és hazamentem. Este elmentem megnézni, hogy mit csinál a szovjet katonaság; bekerítették a várost. Megijedtünk, a várható események elől a tanács épületébe mentünk. Onnan elküldtek bennünket Zalaegerszegre [...], de a szállítmányt Kanizsán vettük át. [...] Kanizsán meg akartuk várni a következő vonatot. [...] vonattal utaztam vissza, Somogyszalókon elfogtak, és este átvittek a kaposvári börtönbe. Reggel engem és néhány társamat a szovjet katonák szabadítottak ki.

1956. XI. 6.

Ifj. Bidó József

²³⁸ A dokumentumban a katonai rang nem lett lefordítva oroszra, hanem a magyar elnevezése szerepel cirill betűkkel.

²³⁹ Gábrriel Jánost is deportálták.

Gábrriel János tanúvallomásának jegyzőkönyve – 1956. november 7.

Somogy megyei ügyészség
[Olvashatatlan iratszám]

Jegyzőkönyv²⁴⁰
[Részletek]

Összeállítva a Somogy megyei ügyészség által, Gábrriel János 1956. november 7-i kihallgatásának rögzítésére.

Gábrriel János 1894. április 5-én született Kaposváron [...] büntetlen előéletű. Lakhelye Kaposvár [...]

Amikor a kormány felhívta a vállalatokat, hogy hozzanak létre munkástanácsokat, a vasműben, ahol dolgoztam, a munkások engem választottak meg a munkásbizottság elnökévé. Engem mint elnököt meghívtak a Hazafias Népfrontba ([zárójelben szerepel a magyar megnevezés orosz fordítása]), ily módon tagja lettem a Hazafias Népfrontnak. Ugyanekkor kerültem be a nagyválasztmányba [a fordítótól – ez a mi értelmezésünkben körülbelül a plénumnak felel meg]. Később beválasztottak a nagyválasztmány végrehajtó bizottságába. Ez a végrehajtó bizottság 29 tagú volt, a bizottság tagjai: Tóth István – a megyei pártbizottság első titkára, László István – a megyei tanács elnöke. László István és Tóth István engem is javasoltak, és ily módon engem megválasztottak a munkástanács elnökévé.

Mint elnöknek eleinte nem volt önálló feladatköröm. Ezzel kapcsolatban voltak saját elképzeléseim, de kezdetben az emberek konkrét panaszokkal fordultak hozzám. A végrehajtó bizottság apparátusának megszervezésével párhuzamosan szerveződtek a jogi, kulturális, gazdasági stb. albizottságok, amelyek választott testületek voltak.

A megbeszéléseken részt vettem, naponta ülésezett a végrehajtó bizottság, az üléseken én elnököltem. A jogi albizottsággal (osztállyal) kapcsolatban személycserék merültek fel. A pénzügyeket Poldesz, a megyei tanács tagja intézte.

Úgy tapasztaltam, hogy az abban az időben szerveződő kisgazdapárt vezetője, a forradalmi nemzeti tanács tagjai néhány jobboldali személyt akartak bevinni a tanácsba. Határozottan állíthatom, hogy a végrehajtó bizottság munkájában nem volt jobboldali elhajlás.

Tapasztalatom szerint a jobboldali és az ellenforradalmi elemek e testületeken kívül szervezték meg magukat.

Emlékezetem szerint 30-án a pártbizottság helyiségében tartottunk ülést. A helyiségben nagy tömeg gyűlt össze. Kimentem az erkélyre, és láttam, hogy nemcsak munkások, hanem mindenféle felelőtlen elemek is odagyűltek. Szóltam a tömeghez, de egyesek lehurrogtak, követelték, hogy hallgassak el (elég volt, eleget beszéltél felkiáltásokkal), erre megkérdeztem, ki szeretné, hogy távozzak a posztomról, de erre úgy reagáltak, hogy erről szó sincs. Később a tömeg szétszórt, a követeléseik jobbra arra szorítottak, hogy el kell távolítani a posztjukról a jelen levő vezetőket. Mi folytattuk az ülést, és meghallgattunk minden panaszt.

Később odajött hozzám az összekötő, aki tájékoztatott, hogy a megyei pártbizottság épületénél nagy tömeg verődött össze, akik követelik a pártemberek félreállítását. Helyettesemmel, Szántóval, aki a Magyar Dolgozók Pártja propaganda- és agitációs osztályának volt a vezetője, valamint Bidó Józseffel együtt elindultunk a pártbizottság épületéhez azzal a céllal, hogy lecsendesítsük a felelőtlen bujtogatók által felhergelt tömeget.

Amikor megérkeztünk, felmértem a helyzetet a pártbizottságban, és az anyagi károk elkerülése érdekében lepecsételtem az összes szekrényt, amelyekben bármiféle iratok vagy tárgyi értékek voltak, majd meg akartam nyugtatni a tömeget. Ám erre az időszakra a nép már olyan feszült hangulatba került, hogy a pártvezetők letartóztatását követelték. Nem láttam más kiutat, minthogy azt javasoltam (mondtam) Tóth István első titkárnak, hogy valamennyien menjenek be a börtönbe, hogy megmeneküljenek a feldühödött emberek bosszújától.

Személy szerint én is elmentem az ügyészségre, és hivatalosan közöltem az ügyészség vezetőivel, hogy az odavitt emberek nincsenek letartóztatva, hanem védőőrizetben vannak. Ezután utasítottam a város rendőrfőnökét, hogy a rendőrség és a Nemzetőrség védje meg a fenyegetett emberek családjait.

²⁴⁰ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 20. – 335–339. ff. Fordítás magyarból orosz nyelvre. Másolat. Kézirat.

Néhány nappal később érdeklődtem az ügyészség vezetőjénél, akit a forradalmi nemzeti tanács nevezett ki, az őrzött személyek felől, aki ezzel kapcsolatban megnyugtató választ adott. Arról tájékoztatott, hogy kihallgatták az érintetteket annak érdekében, hogy felmenthessék és szabadon bocsáthassák őket. Ebben az időszakban különösen a gazdasági kérdésekre kellett odafigyelni, s nekem egyszerűen fizikailag nem volt már időm arra, hogy a fegyveres erők (szervezetek) kérdéseivel foglalkozzak. Később, mint megtudtam, Bidó József megszervezte azt az egységet, amelyik a letartóztatásokat végrehajtotta.

A közrend fenntartása érdekében nem volt szabad felfegyverezni a munkásokat, ezért nem tudtuk megakadályozni a dolgok ilyen alakulását.

Az államvédelmi levéltári anyagokkal kapcsolatban arról van tudomásom, hogy az épületet a katonaság védte, bent az épületben pedig számomra ismeretlen civil látta el ezt a feladatot. Annak érdekében, hogy elkerüljük ezeknek a dokumentumoknak illetéktelen kezekbe kerülését, át kellett azokat szállítani az ügyészségre, de hogy ez megtörtént-e vagy sem, nem tudom.

El szeretném mondani, hogy a fiam beszél oroszul, és egy alkalommal felkereste a dombóvári parancsnokot (a szovjet katonai alakulatét). A szovjet parancsnok azt mondta, hogy a szovjet katonaság nem használ fegyvert, kivéve azokat az eseteket, amikor ez önvédelmet szolgál a lakosság ellenük irányuló támadó fellépése esetén.

Ezek után utasításba adtam, hogy ne foganatosítsanak (szervezzenek) semmiféle provokatív támadást (a szovjet katonaság ellen).

Szándékomban állt 4-én²⁴¹ kapcsolatba lépni velük (a szovjet parancsnoksággal). Ez alkalommal személyesen akartam felkeresni, hogy biztosítva legyen a város élelmezése, valamint a mienk is. Ugyanekkor kapcsolatba akartam lépni a párt vezetőivel is, hogy szélsőséges elemek kizárásával megszervezzük (létrehozzuk) a helyi politikai-gazdasági rendet. Mindezekre azonban nem volt lehetőségem az ismert körülmények miatt.

Az egyes vállalatok (üzemek) és az egyes személyek felfegyverzése a Forradalmi Katonai Tanács és a rendőrség dolga volt. Nincs információm arról, hogy más személyek is kaptak volna fegyvert, ha ilyesmi előfordult, akkor az a végrehajtó bizottság és az én tudomásom nélkül történt.

A feltett kérdésre válaszolva nincs tudomásom arról, hogy Hamvas József fegyvereket osztott volna szét. Semmi egyéb hozzászólás nem kívánok.

A jegyzőkönyvet nekem felolvasták, a vallomást hitelesen jegyezték le.

Aláírások

Olvashatatlan aláírások

Megyei ügyész

Gábrriel János

Fordító:
Gajdos

101.

A Magyar Néphadsereg kaposvári 17. lövész hadosztálya kormányellenes tagjainak névsora – 1956. november

Volt 7203-as tábori posta
Kaposvár

A 17. lövészhadtest azon tagjainak névsora,
akik részt vettek az ellenforradalmi összeesküvésben²⁴²
[Részletek]

1. Adorján Gyula, őrnagy [százados], 1928., Drávatamási [...] magyar állampolgár. Polgári foglalkozása adminisztrátor. [...]

²⁴¹ 1956. november 4-én.

²⁴² Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 32–33. ff. Másolat. Kézirat.

Az ellenforradalmi tanács elnöke.

Két esetben önkényes toborzást szervezett Kaposvárott azzal a céllal, hogy megtámadják az oroszokat (a szovjet katonákat). Vétkes a hadosztályon belüli törvénytelen letartóztatásokban, mint az ellenforradalmi tanács elnöke a század fegyverkészletéből fegyvereket adott ki a polgári lakosságnak. [...]

Az ellenforradalmi összeesküvés első számú vezetője.

2. Sajti Albert, Sarkad, 1919. [...] Az ellenforradalmi Katonai Tanács tagja. Az ellenforradalmi tanács őt állította a törvénytelenül letartóztatott katonai parancsnok helyébe, mint katonai vezető bűnös a katonák erkölcsi szétzúllásában (mint katonai parancsnok). Parancsára, pontosabban aláírásával fegyvereket szolgáltatott ki a polgári lakosságnak. Az ellenforradalmi összeesküvés aktív résztvevője.

Bűnös a törvénytelen mozgósításban, és az anyagi és erkölcsi zúllásban.

3. Harmos Csaba, Bánhida, 1926. [...] magyar állampolgár, orvosi egyetemet végzett. Beosztása (feltetelezés) zászlóaljparancsnok, pártonkívüli, az ellenforradalmi tanács tagja. Bűnös törvénytelen letartóztatásokban és a kommunisták üldözésében. Mint a végrehajtó bizottság tagja egyetértett a bizottság minden rendelkezésével.

4. Lépő Géza, főhadnagy, Kalota, 1918. [...] magyar állampolgár, foglalkozása – pincér [...] beosztása csoportvezető, mint a végrehajtó bizottság tagja egyetértett a bizottság tetteivel (rendelkezéseivel), és aktívan részt vett azok végrehajtásában, mint részlegvezető felelős (bűnös) a törvénytelen toborzásért. A katonai parancsnok letartóztatásáig megfigyelte a nevezett személy tevékenységét.

5. Góg József, főhadnagy, Tömörkény, 1927. [...] magyar állampolgár, egészségügyi szakiskolát végzett. Beosztása [olvashatatlan részek] pénzügyi főnök. [...] Az ellenforradalmi tanács végrehajtó bizottságának tagja. Az ellenforradalom kirobbanása előtt nem értett egyet [olvashatatlan] számos tekintetben szolidáris az ellenforradalmi rendelkezésekkel. Mint az ellenforradalmi tanács tagja bűnös a törvénytelen letartóztatásokban, mozgósításokban és a hadsereg (katonaság) erkölcsi lezúllásában.

6. Bánáti János, őrnagy [százados], Bácsalmás, 1928. [...] magyar állampolgár, jogi egyetemet végzett [...] A végrehajtó bizottság tagjaként az ellenforradalom egyik szervezője volt. Az egyik legaktívabb ellenforradalmár. Bűnös a 26. lövészezred felbujtásában, mint katonai bíró a törvénytelen letartóztatásokban.

7. Aszódi Pál, főhadnagy, Hévízgyörk, 1929. [...] magyar állampolgár. Jogi egyetem [...] katonai ügyész. Mint az ellenforradalmi Katonai Tanács végrehajtó bizottságának tagja aktívan részt vett az ellenforradalom előkészítésében. Egyidejűleg tagja volt a városi ellenforradalmi tanács jogi bizottságának. Az ellenforradalom tetteivel (rendelkezéseivel) egyetértett, és mint a bizottság tagját felelősség terheli a törvénytelen letartóztatásokért.

8. Farsang Kálmán, hadnagy, Budapest, 1928 [...] magyar állampolgár [...] Beosztása [olvashatatlan] tiszt, pártonkívüli. Mint az ellenforradalmi tanács tagja aktívan részt vett [az eseményekben] mint a fegyverek szétosztásáért felelős személy. Aktívan agitált az ellenforradalom ügyében.

9. Diczendi Arisztid, sorkatona, Baja, 1935. [...] magyar állampolgár, polgári foglalkozása – fényképész technikus. Az ellenforradalmi tanács megbízásából az ellenforradalmi ifúság megszervezésével foglalkozott. Ennek érdekében rendszeres agitációs munkát fejtett ki.

A 26. lövészezred azon tagjainak névsora, akik részt vettek az ellenforradalmi összeesküvésben:

1. Kleininger József, főhadnagy, Kaposvár, 1931. [...] magyar állampolgár, beosztása [olvashatatlan] az ellenforradalmi bizottság tagja. Az ellenforradalmi bizottság [olvashatatlan] parancsnokának nevezte ki, felelős az ezred demoralizálódásáért. Az ellenforradalom aktív résztvevője. Felelős az ezred fegyvereinek kiadásáért a polgári lakosság számára [...]

2. Pál József [János], főhadnagy, 1924. Tekenye [...] magyar állampolgár [...] Beosztása [olvashatatlan] irodai alkalmazott. Az ellenforradalmi tanács elnöke [...] Felelős az ezred demoralizálódásáért, a törvénytelen letartóztatásokért, az ellenforradalom fővezére.

3. Cserti Tibor, őrzető, 1934. Nagykanizsa [...] polgári foglalkozása villanyszerelő, magyar állampolgár. Az ellenforradalmi tanács aktív tagja, pártonkívüli. Javaslatára a katonák elmentek, hogy letartóztassák a törzskar [a fordítótól – valószínűleg a parancsnokok többségét]. Azt javasolta a kaposvári városi nemzeti tanácsnak, hogy ha a szovjet katonaság eléri a várost, akkor a börtönbe zárt kommunistákat meg kell ölni [a fordítótól – halálra kell ítélni]. Az ezredben az egyik aktív (fő)szervező.

4. Kiss Tibor, őrnagy [százados], Vác, 1930. [...] magyar állampolgár [...] foglalkozása – szerelő [...]

A kaposvári tiszti klub vezetője. A városi ellenforradalmi tanács (bizottság) tagja. Az ellenforradalom aktív szervezője a városban. Tömeg előtt mondott szovjetellenes beszédet, és támogatta a kommunis-
ták üldözőit. Feleségével együtt, még az ellenforradalom kitörése előtt, kapcsolatban állt (tartott fenn)
a városban tartózkodó fasisztákkal.

Aláírás

Kelemen Géza őrnagy, ÁVH

Aláírás

*Kerényi István őrnagy,
katonai ügyész*

Aláírás

[olvashatatlan] *Tibor*

Aláírás

Fordító

102.

Feljegyzés Gógh József ügyében – 1956. november 21.

Feljegyzés²⁴³

Gógh József, apja neve József, szül. 1927-ben a Csongrád megyei Tömörkényben, kereskedőcsaládból származik, magyar nem-
zetiségű, tanítói szemináriumot végzett, [...] saját bevallása sze-
rint büntetlen előéletű, lakhelye Kaposvár, [...] a magyar hadse-
reg 7203-as alakulatánál²⁴⁴ szolgált főhadnagyi rangban.

Kihallgatásakor azt vallotta, hogy szovjet katonák fogták el 1956. november 4-én abban a katonai alaku-
latban, ahol szolgált, Kaposvár közelében.

A katonai alakulat (hadosztály) katonai bizottságának volt a tagja, amelybe 1956. október 26-án vá-
lasztották be a tisztikar gyűlésén.

Nevezett bizottság 26 tagú volt. A bizottságot 7 fős testület irányította, melynek tagjai: Adorján Gyula
százados, Harmos Csaba orvos százados, Kovács János százados, Lépő Géza százados, Bánáti János
százados, Aszódi Pál főhadnagy, László Jenő főhadnagy. A bizottság elnöke Adorján Gyula volt.²⁴⁵

A bizottság Janza Károly honvédelmi miniszter parancsára lett létrehozva.

Október 26-án a Pápán állomásozó 1073-as katonai alakulat katonai bizottságától távirat érkezett,
melyben kérték, hogy támogassuk az általuk a magyar kormánnyal szemben megfogalmazott követelé-
seket. A követeléseket 12 pontba foglalták.

Nem emlékszik az összes pontra. Arra emlékszik, hogy a 1073-as katonai alakulat katonái követelték
a tiszti fizetések megemelését, a katonai szolgálat idejének csökkentését és a szovjet hadsereg azonnali
kivonását Magyarország területéről.

A 12 pontos követelést elfogadta a 7203-as katonai alakulat katonai tanácsa, majd írógépen sokszoro-
sították és terjesztették Kaposváron.

Gógh állítása szerint a 7203-as katonai alakulat katonai tanácsát a hadosztály parancsnokának támo-
gatására és az alakulat személyi állományán belüli rendfenntartás érdekében hozták létre.

Ő²⁴⁶ semmilyen bűncselekményben nem vett részt, katonai alakulatát nem hagyta el, nem látta, hogy
Kaposváron milyen bűncselekményeket követt el, és nem tudja, hogy kik követtek el gáztetteket a vá-
rosban.

Mint a katonai tanács tagja ő felelt azért, hogy egyetlen jármű se hagyja el a katonai alakulat állomás-
helyét az alakulat parancsnokának rendkívüli engedélye nélkül. Pisztolya volt, amit az első felszólításra
átadott a szovjet katonáknak.

²⁴³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 20. – 258–261. ff. Eredeti. Kézirat.

²⁴⁴ Hadosztály-parancsnokság, Kaposvár.

²⁴⁵ Kovács János százados kivételével a megnevezett személyeket deportálták.

²⁴⁶ Itt és a továbbiakban a kurzívval kiemelt részek ceruzával vannak közbeszúrva.

Góghnak tudomása van arról, hogy a 7203-as katonai alakulat volt parancsnokának (1956. október 26-ig töltötte be ezt a pozíciót), Martics Pál ezredesnek a parancsára 500 fő Budapestre és 400-500 fő Pécsre ment az alakulatból azzal a céllal, hogy segítsenek a helybeli lakosságnak a rendfenntartásban. Gógh nem tudja, hogy erre ki utasította Marticsot.

A 7203-as katonai alakulat Kaposváron részt vett a rendteremtésben és a tüntetések leállításában.

Gógh saját maga látta, hogy október 28-án reggel letartóztatták Martics Pált, a 7203-as katonai alakulat volt parancsnokát, politikai helyettesét, Molnár Lajost, valamint két államvédelmis tisztet, Kelemen Bélát és Csaplárt [Miklós]. Letartóztatásukra a megyei munkásbizottság utasítására került sor, Poldesz, a bizottság titkára és a szomszédos, 5608-as számú katonai alakulat katonái, több mint 100 ember hajtott végre. Közülük Gógh senkit nem ismer név szerint.

Gógh semmit nem tud a 7203-as katonai alakulat katonai bizottsága által elkövetett bűntettekről.

Arról van tudomása, hogy Adorján Gyula, a 7203-as katonai alakulat katonai bizottságának elnöke kapcsolatban állt a megyei bizottsággal, járt Budapesten, valószínűleg a Honvédelmi Minisztériumban, de nem tudja, hogy mit intézett ott az ellenforradalmárok érdekében, vagy hogy intézett-e egyáltalán bármit is.

Más semmit nem mondott.

*Ellenőrizni kell.*²⁴⁷

(Szinyko) százados

az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kijevi területi [megyei] főosztályának főnyomozója

1956. november 21.

DOMBÓVÁRRÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

103.

*Házkutatási jegyzőkönyv, készült a dombóvári körzeti rendőrségen –
1956. november 4.*

Dombóvári körzeti rendőrség

Jegyzőkönyv²⁴⁸

Készült 1956. november 4-én²⁴⁹ a dombóvári körzeti rendőrségen

A nyomozásban részt vett: Popov őrnagy, Pintér Ferenc ÁVH-hadnagy, Krizsán István rendőr százados és a tolmács, Kristóf Zoltán százados.

A házkutatás során a következő dokumentumok kerültek elő:

1. A Dombóvári Munkás és Katonai Tanács meghatalmazása, amely feljogosít Győrben (Dunántúl) a nemzeti tanács ülésén való részvételre.

2. Egy darab orosz és magyar nyelvű röplap.

3. A dombóvári községi (ellen)forradalmi tanács tagjainak névsora.

4. A dombóvári községi tanács azon tagjainak névsora, akik megmaradhattak állásukban, azaz nem lettek felmentve.

5. Három röplap a szociáldemokrata párt felhívásával Kéthly Anna aláírásával.

6. A községi tanács dolgozóinak teljes névsora, amelyből ki volt húzva azoknak a neve, akik elbocsátásra vártak.

²⁴⁷ Ez a megjegyzés utólag, lila tintatollal lett hozzáírva a dokumentumhoz.

²⁴⁸ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 19. – 159–161. ff. Fordítás magyarból orosz nyelvre. Másolat. Kézirat.

²⁴⁹ A dokumentumban tévesen 1956. október 4. szerepel.

7. A hivatal negyedéves statisztikai kimutatása (alá tartozott a statisztikai főosztály).
 8. A Tolna megyei ideiglenes nemzeti tanács által kiadott 150 darab ellenforradalmi felhívás.
 9. Egy röplap, amelyet az egyetem forradalmi diáktanácsa adott ki.
 10. A Belsped két javaslata, kit tegyenek be az őrségbe és kinek adjanak fegyvert.
 11. Hat átvételi elismervény olyan fegyverekről, amelyek különböző vállalatokhoz kerültek.
 12. Négy darab különféle újság: Szabad Szó, Igazság, Magyar Függetlenség, Győr-Sopron Megyei Újság.
 13. Puszpán István személyi igazolványa, munkahelyi igazolványa, motorkerékpárra szóló jogosítványa, 20 literre szóló benzinjegy. Egy levél „Katóka” aláírással.
 14. Röplap „magyar hazafiak” fejléccel. Székesfehérvár város rádióhullámhossza.
 15. Egy darab feljegyzés a különböző forradalmi tanácsokkal való kapcsolatfelvételtől.
- A jegyzőkönyv tartalma megfelel a valóságnak, semmilyen kényszerítés nem történt, amit aláírással igazolok, elismerem azt is, hogy a jegyzőkönyvben felsorolt dokumentumok, feljegyzések, röplapok, felhívások nálam voltak.

Dombóvár
1956. november 4.

*Aláírás: Puszpán István*²⁵⁰

Tolmács:
Kristóf Zoltán százados
aláírás

A nyomozásban részt vett:
Popov őrnagy – aláírás

Pintér Ferenc ÁVH-hadnagy – aláírás

Krizsán István – rendőr százados

Tolmács: *Bidzilja M. G.*

104.

A magyar rendőrség és a városparancsnokság őrzárata által Dombóváron elfogott személyek névsora – 1956. november

Másolat

Névsor²⁵¹

A dombóvári rendőrség és a városparancsnokság őrzárata által elfogott személyek
[Részletek]

1. Puszpán István, szül. 1942-ben Dombóváron, letartóztatásáig a dombóvári forradalmi bizottság elnökhelyettese volt, pártonkívüli, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, a vád tárgya, hogy felállított és felfegyverzett egy rendőrosztagot, parancsot adott az ÁVH munkatársainak letartóztatására, szovjetellenes propagandát folytatott, fenyegette a pártszervezeteket és a párttagokat, részt vett a Győri Nemzeti Tanács ülésein. (Az ÁVH munkatársainak letartóztatását a rendőrség vezetőjének adta parancsba.)

Következtetés: A bizottság úgy határozott, hogy a felsorolt indokok miatt letartóztatásban marad.

2. Kovács Gyula, szül. 1910-ben Dombóváron, pártonkívüli, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, letartóztatásáig a forradalmi bizottság elnöke volt.

²⁵⁰ Puszpán Istvánt deportálták.

²⁵¹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 157–158. ff. Hitelesített másolat. Gépirat. A névsorban szereplő személyeket (öt főt) deportálták.

A vád tárgya, hogy irányította a dombóvári forradalmi bizottságot. A lázadók bizottságába távollétében választották be.

Következtetés: Le kell tartóztatni a körülmények tisztázásáig, hogy milyen módon vett részt a magyar néppel szembeni ellenséges tevékenységben.

3. Kovács István, szül. 1922-ben Budapesten, kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából, magyar állampolgár, magyar nemzetiségű, letartóztatásáig a dombóvári építésügyi hivatalban dolgozott.

A vád tárgya, hogy szervezője volt a népellenes felkelésnek és a forradalmi bizottságnak, budapesti küldött volt, erről beszámolt a dombóvári tömegek előtt egy erkélyről mondott beszédében; népellenes és szovjetellenes propagandát folytatott.

Következtetés: Letartóztatni.

4. Kiss Antal István, szül. 1920-ban Mecsekszabolcsban, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár [...] letartóztatásáig a lázadók rendőrsztagát vezette.

A vád tárgya, hogy a forradalmi bizottság parancsára letartóztatta az ÁVH munkatársait, azokat is, akiket korábban elbocsátottak a testülettől; Kiss Lajossal és az ügyésszel együtt a megyei főügyész utasítására dokumentumokat vett ki az ÁVH széfjéből.

Következtetés: Letartóztatni a nyomozás lezárásáig.

5. Révfalvi Zsigmond (örnagy), szül. 1915-ben Geszten [...] a magyar hadsereg 47-es alakulata ellenforradalmi bizottságának tagja és elnöke (letartóztatásáig a 47. tüzérezred parancsnoka), a Horthy-hadsereg volt tisztje.

A vád tárgya, hogy vezette az ellenforradalmi bizottságot, és mint a lázadók végrehajtó bizottságának tagja parancsot adott a magyar hadsereg 47. tüzérezrede tényleges parancsnokának, [...] Kovács János századosnak és Cziroki József főhadnagynak az alakulat különleges [elhárító] ügyosztálya parancsnokának letartóztatására. Lefegyverezte és őrizet alatt tartotta a következő tiszteket: Kristóf Zoltán százados, Geller Lajos, Galó Sándor, Fehér Miklós főhadnagyk, valamint az ezred összes politikai tisztjét. Lefegyverezte a dombóvári felkelők rendőrségét, a raktárból 90 puskát és 1440 töltényt adott ki, a rendőrséggel közösen megszervezte az ÁVH munkatársainak letartóztatását.

Következtetés: Letartóztatni.

Aláírások:

(Daradics),

az MDP Dombóvár Járási Bizottságának titkára

(Berta)

Dombóvár járási ügyész

(Pintér)

hadnagy, Dombóvár ÁVH-vezetője

(Kuznyecov)

örnagy, Dombóvár katonai parancsnoka

(Kristóf),

a magyar hadsereg századosa, a szöveg magyarról oroszra fordítója

Hiteles:

(Popov)

örnagy, a 28 722-es katonai alakulat különleges KGB-ügyosztályának megbízottja

*A magyar államvédelmi hatóság és a szovjet őrzőjárat által
Dombóváron őrizetbe vett személyek névsora – keltezés nélkül*

Tolna megyei belügyi főigazgatóság
Dombóvári körzeti igazgatóság

Névsor²⁵²

Az államvédelmi hatóság és a szovjet járőrök által őrizetbe vett személyek
[Részletek]

1. Puzspán István – szül. 1924-ben Dombóváron, [...] A letartóztatásáig a dombóvári ellenforradalmi tanács elnökhelyettese volt.

Tevékenysége:

Részt vett a Nemzetőrség felfegyverzésében, utasítást adott az államvédelmis tisztek letartóztatására, népellenes és szovjetellenes propagandát folytatott, fenyegette a pártmunkásokat és a párttagokat, kapcsolatba került a győri ellenforradalmi bizottsággal. Kiss Antal István rendőrfőnököt utasította az államvédelmis tisztek letartóztatására.

Határozat:

A felsoroltakkal összefüggésben a nyomozó hatóság úgy döntött, hogy a nyomozás lezárásáig őrizetben kell tartani.

2. Dr. Kovács Gyula, szül. 1910-ben Dombóváron. [...] pártonkívüli, letartóztatásáig a dombóvári ellenforradalmi tanács elnöke volt.

Tevékenysége:

A tanács munkáját irányította. A választásokon nem vett részt. A tömegek követték. A valóságban korlátozta a tanács munkáját.

Határozat:

A körülmények tisztázásáig őrizetben tartani.

3. Kovács István, szül. 1922-ben Budapesten. [...] Letartóztatásáig a dombóvári építészeti hivatalban fizikai munkát végzett.

Tevékenysége:

Az ellenforradalmi tanács szervezésekor beszédet mondott az emelvényről, és kijelentette, hogy őt Budapestről küldték az ellenforradalom szervezésére. Népellenes és szovjetellenes hangulatot keltett.

Határozat:

A körülmények tisztázásáig őrizetben tartani.

4. Kiss Antal István, szül. 1920-ban Mecsekszabolcsban. [...] Letartóztatásáig az újjászervezett rendőrség tagja volt.

Tevékenysége:

A dombóvári ellenforradalmi tanács utasítására letartóztatta az államvédelmi hivatal tisztjeit, köztük olyanokat is, akiket a minisztérium már 1956 szeptemberében elbocsátott az állásából. Kiss Lajossal, az ellenforradalmi bizottság tagjával és az ügyésszel együtt átnézték az államvédelmi iratokat. Az ügyész elmondása szerint erre a megyei ügyészség adott utasítást.

Határozat:

A körülmények tisztázásáig őrizetben tartani.

5. Révfalvi Zsigmond – százados, szül. 1915-ben Geszten [...] Letartóztatásáig a 47. tüzérezred Ellenforradalmi Katonai Tanácsának elnöke volt. Volt horthysta katonatiszt.

Tevékenysége:

Megszervezte és elnöke volt az Ellenforradalmi Katonai Tanácsnak. Parancsot adott a 47. ezred parancsnokának, valamint az elhárítás tisztjének letartóztatására. Ezenkívül elvette a fegyvert több tiszttől, és megfigyelés alá helyezte őket, a szóban forgó személyek:

²⁵² Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 19. – 162–164. ff. Fordítás magyarból. Másolat. Gépirat.

1. Kristóf Zoltán – százados
2. Galló Lajos – főhadnagy
3. Figer Miklós – főhadnagy, valamint az összes politikai tiszt. Felfegyverezte a Nemzetőrséget, 40 puskát és 1440 darab töltényt adott ki a számukra. Az ellenforradalmi tanács tagjai részt vettek az államvédelmis tisztek letartóztatásában.

Határozat:

Letartóztatni.

Aláírások:

1. Daradics Ferenc – az MDP járási első titkára
2. Bertha József – megyei ügyész
3. Pintér Ferenc – az ÁVH járási osztályának vezetője
4. Kuznyecov százados – Dombóvár katonai városparancsnoka

Fordító:
(*Kravcsenko*)

A dokumentum eredetije Révfalvi Zsigmond anyagához csatoltan található.

(*Uvin*) százados,
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt Kárpátontúli területi [*Kárpátalja megyei*]
KGB főosztály nyomozó osztályának főnyomozója

106.

Puszpán István kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 16.

Kihallgatási jegyzőkönyv²⁵³

Kelt 1956. november 16-án

Puszpán István, apja neve Mihály, szül. 1924-ben Dombóváron, Tolna megyében, magyar nemzeti-ségű, magyar állampolgár, pártunkívüli, 1943-ban fejezte be a gimnáziumot, nőtlen, a dombóvári megyei tanács statisztikai osztályán dolgozott, lakhelye Dombóvár, Tinódi u. 1.

A kihallgatás kezdete 11 óra 45 perc.

A kihallgatás Kovács I. I. tolmács közreműködésével történik, aki figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján:

Kovács

Kérdés: Mikor, hol és milyen körülmények között tartóztatták le Önt?

Válasz: 1956. november 4-én a dombóvári lakásomban tartóztatott le a szovjet hadsereg alezredese. Velem együtt tartóztatták le a város munkás és katonai tanácsának másik négy tagját is.

Kérdés: Mi volt ez a tanács és kik voltak a tagjai?

Válasz: 1956. október 26-án Dombóváron tüntetésre került sor, amelyen diákok, munkások, hivatalnokok vettek részt. A tüntetést alapvetően a diákok szervezték, hogy kifejezzék szolidaritásukat a budapesti diákokkal, és mintha erre vonatkozóan megfelelő utasításokat kaptak volna.

A tüntetésen 12 pontos követelést fogalmaztak meg a kormány felé, többek között a követelések között szerepelt a gazdasági helyzet felülvizsgálása, az adók csökkentése, új kormány megalakítása szabad

²⁵³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 19. – 172–178. ff. Eredeti. Kézirat.

választásokat követően, a szovjet hadsereg kivonása Magyarország területéről, teljes önkéntesség és szolidaritás stb.

Kihasználva a tüntetést, huligánok ledöntötték az elesett szovjet katonák emlékművét, azon igyekeztek, hogy feldúlják az üzleteket, felgyújták a pártbizottság épületét, de ez a törekvésük meghiúsult.

Október 27-én ismét tüntetésre került sor, amelyen követelték a munkástanácsok megalakítását. A tüntetők felkiáltásokkal jelezték, kiket látnának szívesen a munkástanács tagjaiként. Ily módon 22 ember választottak be a városi munkástanácsba, közte volt egy személy a katonaság képviselőjében. Közülük hatan alkották a bizottságot, amely irányította a munkástanács tevékenységét.

A bizottság tagjai a következő személyek voltak: Kovács Gyula elnök, tagok – Kis Lajos, Németh József, Szász Zoltán százados, Kolocsa Jenő és én, Puszpán István.

Kérdés: Mi volt a feladata a munkástanácsnak?

Válasz: A munkástanácsnak kellett megszerveznie a városban a rendfenntartást és biztosítani a lakosság élelmiszer-ellátását.

Kérdés: Milyen munkát végzett a dombóvári munkástanács?

Válasz: A dombóvári munkástanács Budapestre küldött két autó lisztet és egyéb élelmiszereket, a katonaságtól kapott 20 darab lőfegyvert szétosztotta a rendfenntartásra szerveződött munkásöröknek.

A munkástanács határozatára 1956. október 29-én Győrbe mentem mint a munkástanács küldötte, hogy a helyzetről tájékozódjak. Azonban ott nem engedtek a gyűlés közelébe, így dolgavégezetlen tértem vissza.

1956. október 31-én a munkástanács határozatára ugyanazzal a feladattal Budapestre utaztam. Azonban Budapesten letartóztattak a lázadók, egy napig egy pincében tartottak fogva, majd szabadon engedtek. Budapesten egyetlen vezető személlyel sem sikerült beszélni, ám az engem letartóztató lázadók közül az egyik, aki Kővágó alezredesnek²⁵⁴ mondta magát, azt mondta nekem, hogy amikor hazatérek, szervezzünk a városban négy pártot, mégpedig szociáldemokrata pártot, a középparasztoknak kisgazdapártot és magyar munkáspártot. Kővágó egyéb utasításokat nem adott.

Visszatérve Dombóvárra, elmondtam a munkástanács tagjainak Kővágó javaslatát, ám a tanács nem értett egyet a javaslattal, nem született döntés a fent felsorolt pártok létrehozására.

Kérdés: Dombóváron a pártmunkások és az aktivisták közül kiket tartóztattak le?

Válasz: Azalatt, amíg én Budapesten voltam, Dombóváron letartóztattak 8 ávóst. Más senkit nem tartóztattak le.

Kérdés: Ki adott parancsot az államvédelmisként letartóztatására, és ki hajtotta végre a letartóztatásokat?

Válasz: Az államvédelmisként letartóztatására Nagy [Imre] kormánya adott utasítást, de hogy ki hajtotta végre, azt nem tudom, mivel ebben az időszakban nem tartózkodtam a városban.

Kérdés: Ki adta utasításba a munkásörök felfegyverzését?

Válasz: A munkásőrséget a város munkástanácsa határozatára hozták létre, és a rendőrség kötelékébe tartozott. A munkásörök a rendőrségen kapták meg a fegyvereket.

Kérdés: Azok közül, akiket korábban említett, kik vettek részt a dombóvári pogromokban és rombolásokban?

Válasz: Az elesett szovjet katonák emlékművét és temetőbeli sírjait huligánok, mindenféle munkakerülők rongálták meg, de nem tudom megmondani, hogy ki volt a szervezője ezeknek a garázda tetteknek.

Kérdés: Milyen szovjetellenes tevékenységet fejtettek ki az összeesküvők Dombóváron?

Válasz: A szovjet katonák emlékművének lerombolásán kívül más szovjetellenes cselekményekre Dombóváron nem került sor.

Kérdés: Előfordult-e, hogy a lázadás idején Dombóváron külföldről érkezett személyek jelentek meg?

Válasz: Nem, ilyesmi nem történt.

a kihallgatás befejezve 1956. XI. 17-én 13. órakor,
szünettel 1956. XI. 16-án 13.40-től 1956. XI. 17-én 11.00 óráig.

²⁵⁴ Feltehetően Kővágó Sándor alezredesről a HM őrzászlóalj-parancsnokáról van szó. Nagy valószínűséggel a Széna tériek zárták be őket. Kővágó negyedik pártként a Nemzeti Parasztpárt újjászervezését javasolhatta.

A jegyzőkönyvet nekem felolvasták az általam megértett magyar nyelven, vallomásomat hitelesen jegyezték le, amit aláírással igazolok:

Puszpán István

A kihallgatást vezette:
(*Tyulkin*) nyomozó

Tolmács:
(*Kovács*)

MARCALIBÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

107.

Tengerdi Pál kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 13.

Kihallgatási jegyzőkönyv²⁵⁵
[Részletek]

Ungvár
1956. november 13.

Én, Zudov nyomozó a következő személyt hallgattam ki:

Tengerdi Pál, apja neve János, szül. 1911-ben a Somogy megyei Kelevízen (Magyarország), magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, pártonkívüli, szegényparasztcsaládból származik [...] nő, asztalos magánzó, lakhelye a Somogy megyei Marcali.

A tolmács Tóth Irén, apja neve Sándor, figyelmeztetve lett, hogy a hiteles fordításért büntetőjogi felelősséget visel az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Tóth

Kérdés: Mondja el röviden az életrajzi adatait.

Válasz: A Somogy megyei Kelevízen születtem 1911-ben [...] Leszerelésem után 1953-ig ismét a szülőfalumban, Kelevízen éltem, a szakmámban dolgoztam, majd a feleségem szülőfalujába, Marcaliba költöztem, ahol a feleségemmel, a lányommal és a fiammal éltem.

Kérdés: Milyen pártnak és szervezetnek volt a tagja?

Válasz: Soha nem voltam a tagja semmilyen pártnak és szervezetnek.

Kérdés: Milyen kitüntetésekert szerzett a horthysta hadseregben töltött szolgálat alatt?

Válasz: A magyar hadseregben teljesített szolgálatért én is, mint minden katona, megkaptam a tűzkereszt kitüntetést. Egyéb kitüntetésem nem voltak.

Kérdés: Mondja el, mit tud a magyarországi ellenforradalmi összeesküvés előkészítéséről.

Válasz: A budapesti összeesküvésről nem tudok semmi. A budapesti felkelésről csak 1956. október 23-án reggel a rádióból értesültem. Marcaliban, ahol laktam, 1956. október 28-ig semmilyen változás, semmilyen rendkívüli esemény nem történt.

1956. október 28-án és 29-én egy Major [Antal] vezetéknévű tábornok,²⁵⁶ a keresztnévét nem tudom, a Marcaliban állomásozó tüzéralakulat parancsnoka kiadott a civil lakosoknak hat puskát, a fiatalokból

²⁵⁵ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 20. – 353–363. ff. Eredeti. Kézirat.

²⁵⁶ Major Antal rendfokozata őrnagy.

létrehoztak egy csoportot, amelyik a katonákkal közösen fenntartotta a rendet a faluban, illetve őrizték a gabona- és az élelmiszerraktárt.

Ugyanezen a napon, azaz 1956. október 28-án Marcaliban a lakosok tüntettek „Szólásszabadságot!”, „Jólétet!” „Függetlenséget Magyarországnak!”, „Szabad választásokat!” és más jelszavakat kiabálva, melyekre már nem emlékszem.

A tüntetők skandálták a fenti jelszavakat, miközben végigmentek a falun. Emelvényről senki nem beszélt.

1956. október 30-án vagy 31-én Marcaliban a falusi tanács helyett megalakult a 30 tagú néptanács, amelyben minden társadalmi réteg képviseltette magát.

1956. november 4-én reggel Major tábornok parancsára a civileknek kiosztottak 20 puskát, azonban 1956. november 6-án, amikor a faluba bejöttek a szovjet katonák, akinek csak volt, mindenki eldobta a fegyverét.

Kérdés: Ki szervezte a tüntetést Marcaliban?

Válasz: Én személy szerint nem tudom, ki szervezte a tüntetést Marcaliban, de ismerőseimtől tudom, hogy a tüntetést Pados, a marcali általános iskola igazgatója, dr. Czipri és dr. Dózsa szervezték, a keresztnevüket nem tudom.

Kérdés: Ön személy szerint mit csinált a tüntetés idején?

Válasz: A tüntetőkkel együtt vonultam az utcán, de nem skandáltam a jelszavakat.

Kérdés: Ki hívta Önt tüntetni?

Válasz: Mentem az utcán, és a tüntetők maguk közé szólítottak, s erre közéjük álltam. Előzetesen senki sem hívott, de az ismerőseim mondták, hogy 1956. november 3-án este a DISZ a kultúrházban gyűlést tartott, amelyen elhatározták, hogy 1956. november 4-én tüntetést szerveznek a fent említett jelszavakkal. Én személy szerint nem vettem részt ezen a gyűlésen.

Kérdés: Milyen körülmények között jött létre a „népi” tanács?

Válasz: A marcali „népi” tanács az után jött létre, hogy Nagy Imre került hatalomra. A rádióban felhívással fordult a néphez, melyben felszólította a lakosságot, hogy eresszék szélnek a korábbi helyhatalmi szerveket, és helyettük alakítsanak néptanácsokat. Erre a felhívásra dr. Dózsa, Czipri és Pados 1956. október 30-án vagy 31-én a kultúrházban összehívták a lakosságot, majd bejelentették a népi tanács tagjainak választását. Ők mondták meg azt is, hány tagú lesz a tanács, és miként kell a tagokat jelölni. A parasztok közül hármat, a pedagógusok, a munkások és a kisiparosok közül két-két főt javasoltak jelölni. Ugyanezen a gyűlésen megnevezték a tanácstagjelölteket, és nyílt szavazással megválasztottak 30 embert. A kisiparosok közül engem is beválasztottak a tanácsba.

Kérdés: Mi volt a nevezett tanács feladata?

Válasz: A „népi” tanács feladata volt a közrend fenntartása a faluban, a marcali raktárakban található élelmiszerek őrzése és elosztása, az egyéb feladatokról nincs tudomásom.

Kérdés: Milyen tevékenységet fejtett ki mint a „népi” tanács tagja?

Válasz: A „népi” tanács tagjaként három ízben részt vettem a „népi” tanács ülésén, amikor megvitatuk a falu védelmének biztosítását, a cukorbeszerzést a falu lakossága számára és az élelmiszer-szállítást Budapestre.

Kérdés: Milyen módon vettek részt a „népi” tanács tagjai a kommunisták és az ávósok elleni represziókban?

Válasz: Marcaliban egyetlen kommunistát és egyetlen ávóst sem bántottak.

A mi falunkban senkit nem öltek meg.

Kérdés: Sorolja fel a „népi” tanács tagjait.

Válasz: A „népi” tanács elnöke Tóth Mihály volt, 40-45 év körüli, korábban a földosztályon dolgozott. Helyettese Torzsik István, 40-45 év közötti, a megyei tanácson dolgozott, a tanács tagjai: Szép István, 30-35 év körüli, az állattenyésztő telep korábbi igazgatója, Németh József, 25-30 év körüli, a gépállomáson dolgozott, Sving (?) Sándor, 30-35 év közötti, paraszt magángazda, Ács László, 30 év körüli, szintén magángazda, Boldis (?) Zoltán, 35 év körüli, az erdőgazdaság dolgozója, Horváth Ferenc vagy József, 40-45 év körüli, a pénzügyi osztályon dolgozott, Sárkány, a keresztnevét nem tudom, 35 év körüli, a bíróságon dolgozott, Pois (?) József, a népművelési osztályon dolgozott, Tölgyesi (?), a keresztnevét nem tudom, a gimnázium igazgatója. A többi tanácstag nevét nem tudom.

Kérdés: Mikor és ki tartóztatta le?

Válasz: 1956. november 7-én tartóztattak le. Éjszaka eljött a házamba egy rendőr és egy ávós, s meg-

kértek, hogy menjek velük az ügyészségre. Azt mondták, hogy az ügyészségen ki fognak hallgatni, de nem hallgattak ki, hanem bezártak a börtönbe.

Ugyanezen a napon útnak indítottak Kaposvárra, ahol átadtak szovjet tiszteknek. A második vagy harmadik napon, kihallgatás nélkül, és anélkül, hogy megmagyarázták volna, miért tartóztattak le, útnak indítottak Ungvárra.

Kérdés: Marcaliból kiket tartóztattak le és küldtek Ungvárra Önnel együtt?

Válasz: Velem együtt tartóztatták le és küldték Ungvárra a következő marcali lakosokat: Molnár Lajos, 30 év körüli, a DISZ vezetője és Tombor József, 18 év körüli, bér munkás.

Kérdés: Miért tartóztatták le ezeket a személyeket?

Válasz: Ezt én nem tudom. Molnárral kapcsolatban tudom azt, hogy tagja volt a „népi” tanácsnak, Tombor pedig tagja volt a rendfenntartó osztagnak, járőrözéskor puskát vitt magával.

Egyebet sem Molnárról, sem Tomborról nem tudok.

Kérdés: Mit tud arról, hogy a lázadók külföldről kaptak volna fegyvereket?

Válasz: Erről semmit nem tudok.

Kérdés: A marcali lázadás alatt mely vállalatokat romboltak le?

Válasz: Marcaliban van téglagyár, pékség, gabonaraktár, más vállalatok nincsenek. Pogrom egyáltalán nem történt a faluban.

Kérdés: Ki adta az utasítást, hogy fegyvereket szolgáltatassanak ki a civil lakosoknak?

Válasz: Marcaliban Major tábornok adta ki az utasítást, hogy adjanak fegyvert a civileknek, Nagy Imre parancsára. Erről beszámolt a rádió, a tábornok maga is mondta, amikor találkoztam vele a rendőrség épületében.

Kérdés: Önnek személy szerint volt fegyvere?

Válasz: Nem, nekem nem volt fegyverem. Két napig, vasárnap és hétfőn (november 4-én és 5-én) a Nemzetőrség parancsnokának helyettese voltam, de nem rendelkezttem semmiféle fegyverrel.

Kérdés: Milyen feladatokat látott el a Nemzetőrség parancsnokának helyetteseként?

Válasz: A Nemzetőrség parancsnokával, Bévárdi (?) Sándorral együtt tartottunk ügyeletet a rendőrség egyik szobájában, ahol a Nemzetőrség tagjainak szolgálati beosztására ügyeltünk. Semmilyen egyéb tevékenységet nem végeztünk.

Kérdés: És milyen megtorló akciókban vett részt a Nemzetőrséggel?

Válasz: Sem én, sem a Nemzetőrség tagjai nem vettek részt semmiféle megtorló akcióban.

Kérdés: Milyen kapcsolatban állt a „népi” tanács a Nagy Imre-kormányval és a külfölddel?

Válasz: A „népi” tanács tagjai nem álltak közvetlen kapcsolatban a Nagy Imre-kormányval, mivel sem a posta, sem a telefon nem működött, közlekedni sem lehetett, csak rádión keresztül hallottuk Nagy Imre utasításait. A külfölddel semmilyen kapcsolatunk nem volt.

Kérdés: Kiket ismert az ellenforradalmi lázadás vezetői közül?

Válasz: A felkelés vezetői közül senki nem ismerem.

A kihallgatási jegyzőkönyvben a vallomásom hitelesen jegyezték le, és nekem felolvasták.

Tengerdi Pál

A kihallgatás 10 óra 45 perctől 14 óráig, majd 15 órától 19 óra 20 percig tartott.

A kihallgatást vezette:
(Zudov) nyomozó

Tolmács:
(Tóth)

*Tengerdi Pál kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 14.*Kihallgatási jegyzőkönyv²⁵⁷

Ungvár

1956. november 14.

Én, Zudov nyomozó a következő személyt hallgattam ki:

Tengerdi Pál, apja neve János

A kihallgatás kezdete 15 óra 25 perc

A tolmács Tóth Irén, apja neve Sándor, figyelmeztetve lett, hogy a hiteles fordításért büntetőjogi felelősséget visel az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Tóth

Kérdés: Mondja el, milyen szovjetellenes tevékenységet folytattak az újonnan létrehozott ún. néptanácsok és a Nemzetőrség osztagai?

Válasz: Amennyire tudom, sem az újonnan létrehozott ún. néptanácsok, sem a Nemzetőrség osztagai nem folytattak semmiféle szovjetellenes tevékenységet. A Marcaliban lezajlott tüntetésen emlékeim szerint egyetlen olyan jelszó sem hangzott el, amely a szovjet hadsereg vagy a Szovjetunió ellen irányult volna.

Kérdés: Mit tud Ön szovjet polgároknak a lázadás résztvevői általi agyonlövéséről?

Válasz: Erről sem tudok semmit. Marcaliban, ahol én éltem, sem orosz katonaság, sem orosz polgárok nem voltak.

Amikor a szovjet katonaság Marcaliba érkezett, senki semmiféle ellenállást nem tanúsított, éppen ezért a falunkban nem került sor semmiféle vérontásra.

A kihallgatási jegyzőkönyvben hitelesen jegyezték le a vallomásom, és azt nekem felolvasták:

Tengerdi Pál

A kihallgatás 16 óra 40 perckor ért véget.

A kihallgatást vezette:

(Zudov) nyomozó

Tolmács:

(Tóth)

²⁵⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 20. – 369–370. ff. Eredeti. Kézirat.

TAMÁSIBÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

109.

Kardos Sándor kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 19.

Kihallgatási jegyzőkönyv²⁵⁸

Kardos Sándor, apja neve Sándor, szül. 1930-ban Hódmezővásárhelyen, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, pártonkívüli, hivatalnokcsaládból származik, felsőfokú egészségügyi végzettsége van, főhadnagy, a Tamásiban állomásozó büntetőzászlóalj orvosa volt.

1956. november 19.

Az Ukrán SZSZK büntető törvénykönyvének 164. cikkelye alapján a kihallgatáson jelen van Kosztrub T. I. magyar tolmács, aki figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

M. Kosztrub

Kérdés: Mióta szolgált Ön a magyar hadseregben?

Válasz: 1955. október 1-jén hívtak be a magyar hadseregbe, miután elvégeztem a szegedi egyetem orvosi karát. 1956 januárjában neveztek ki az egészségügyi szolgálat főhadnagyává.

Kérdés: Mely alakulatnál szolgált?

Válasz: A magyar hadsereg büntetőzászlóaljában szolgáltam mint az egészségügyi szolgálat vezetője. Ebben a zászlóaljban szolgáltak azok a közkatonák és altisztek, akik a szolgálat során bármiféle fegyvelmsértést követtek el. Ez volt az egyetlen ilyen alakulata a magyar hadseregnek, és közvetlenül a Honvédelmi Minisztériumnak volt alárendelve.

Kérdés: Milyen részt vállalt Ön a magyarországi eseményekből?

Válasz: 1956. október 23. és 27. vagy 28. között minden teljesen nyugodt volt a zászlóaljunkban. A rádióon keresztül kísértük figyelemmel a Budapesten zajló eseményeket.

Október 27-én vagy 28-án Nemes Aurél alezredes, a zászlóalj parancsnoka parancsba adta, hogy mindenkit mentsenek fel a fegyelmi büntetés végrehajtása alól, és bejelentette, hogy a szabadon bocsátott emberek immár egyenrangú katonák. A kegyelemben részesült személyek azt kérték, hogy adjanak nekik fegyvert, és küldjék őket harcba a forradalomért.

1956. október 31-én a honvédelmi minisztérium parancsára megalakult a 29 tagú „forradalmi” tanács Nemes Aurél elnökletével. A tanács tagjai voltak rajta kívül: én, Pópás (?) József – főhadnagy, Sz. Balázs Zoltán, a zászlóalj törzsfőnöke, Herczog Tamás – hadnagy, Molnár József – főhadnagy, Sirkó János – hadnagy, Kovács Ferenc – hadnagy, a többiek közkatonák és altisztek voltak. Elfelejtettem megnevezni Galló Lajos hadnagyot.

1956. november 1-jén a tanács leváltotta a parancsnokságból Nemest, amiért nem engedte meg, hogy kiadják a fegyvereket, s helyette megválasztották Pópás József főhadnagyot.

Mivel a tanács tagjainak többsége a büntetőzászlóaljból került ki, a tanács határozatot hozott a zászlóalj parancsnokának és politikai helyettesének, Tátrai őrnagynak a letartóztatásáról. Tátrai, útban a börtön felé, megszökött, emiatt a tanács letartóztattatta Illés Mihály főhadnagyot, aki Tátrait kísérte a börtönbe.

1956. november 1-jén a katonák feltörték annak a teremnek az ajtaját, ahol a fegyvereket tartottuk, elvettek 190 puskát, és követelték, hogy küldjék őket harcba a „forradalomért”.

Erre vonatkozóan semmilyen parancsot nem kaptunk, ellenkezőleg, a honvédelmi minisztériumból az az útmutatás jött, hogy maradjunk a helyünkön.

²⁵⁸ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 19. – 191–196. ff. Eredeti. Kézirat.

Berényi Ferencet, az ÁVH munkatársát 1956. október 28-án Nemes Aurél, a zászlóalj parancsnoka tartóztattatta le, és november 3-án elindították Budapestre, a rádión kapott utasításnak megfelelően.

A minisztérium utasítására a zászlóalj 9 politikai megbízottja fel lett mentve és haza lett küldve. Roszszul mondtam, a politikai megbízottakat nem a minisztérium, hanem a tanács utasítására, a katonák követelésének engedve mentették fel.

1956. november 4-én a zászlóalj állomáshelyén megjelentek a szovjet tankok. A lakásomon tartózkodtam, és hallottam, hogy a laktanya bejáratánál eldőrdült három puskalövés és egy gépfegyversorozat. Ugyanekkor hallottam két ágyúlövést is. Amikor kiszaladtam a lakásomból, láttam, hogy az örbódé le van rombolva, három katonát agyonlőttek.

A szovjet parancsnokság felajánlotta, hogy tegyük le a fegyvert, amit meg is tettünk. Este fogságba ejtett a szovjet járőr a zászlóalj volt parancsnokának, Nemes Aurélnak a parancsára. Velem együtt tartóztatták le Herczog Tamás hadnagyot, Fülöp (?) György őrmestert, Kéri László rajparancsnokot, Balogh Béla közkatonát, Bíró Dezső közkatonát és még egy katonát, akinek nem emlékszem a nevére. Valamennyien a tanács tagjai voltak.²⁵⁹

Kérdés: Ki nyitott tüzet a szovjet tankokra?

Válasz: Az egyik agyonlőtt katona nyitott tüzet, de nem tudom, hogy kinek a parancsára.

Kérdés: Ki volt az, aki a zászlóaljat azzal a céllal kereste fel, hogy megszervezze a provokációt?

Válasz: Senki nem jött hozzánk, és senkitől nem kaptunk utasítást a provokációra.

Kérdés: Milyen döntéseket hozott a tanács ezzel kapcsolatban?

Válasz: A tanács ezzel kapcsolatban nem hozott semmiféle döntést.

Kérdés: A tanács tagjaként mely területekért felelt?

Válasz: A tanács tagjaként azt a feladatot kaptam, hogy beszéljek a katonákkal a rend és a fegyelem fenntartásáról, mivel ekkoriban többször próbáltak önállósodni, és nem teljesítették a tisztek parancsait. Azt mondtam nekik, hogy meg kell őrizni a nyugalmat, és várni a parancsot fentről.

A jegyzőkönyvet felolvasták nekem, a vallomásomat hitelesen jegyezték le.

Kardos Sándor

A kihallgatást vezette:
(Uvin) főnyomozó

Tolmács:
(Kosztrub I.)

110.

Kéri László örvezető kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 18.

Kihallgatási jegyzőkönyv²⁶⁰
[Részletek]

Ungvár
1956. november 18.

Dukai nyomozó a következő személyt hallgatta ki:

Kéri László, apja neve Endre, szül. 1934-ben Győrött, magyar nemzetiségű [...] 1953-ban végezte el a gimnáziumot Győrben, majd 1954-ben a sofőriskolát, nőtlen, lakhelye Győr [...],

aki a következőket vallotta:

A gimnázium elvégzése után Győrben tanultam a sofőriskolában, amit szintén elvégeztem, majd behívtak a hadseregbe. 1954 novembere óta szolgálom a hadseregben. Először a komlói, majd a budapesti

²⁵⁹ Tamásiban tartóztatták le továbbá Csiple László alhadnagyot, Túros István hadnagyot, akiket deportáltak.

²⁶⁰ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 19. – 213–216. ff. Eredeti. Kézirat.

építőzászlóaljban teljesítettem szolgálatot, 1955 májusától kezdve mind a mai napig Tamásiban teljesítettem szolgálatot. Katonai rangom őrzetű.

Az alakulatomban írnok voltam, valamint gazdasági ügyekkel is foglalkoztam, a feladatom az élelmiszer-készletezés volt. Folyó év október 23-tól 31-ig végeztem a napi munkám, falunkban, Tamásiban ezekben a napokban nyugalom volt. Körülbelül október 28-án vagy 29-én a rádióban bemondták, hogy a hadseregben nem fogjuk többet használni az „elvtárs” megszólítást, hogy megváltozott a címer, a válllap stb.

Október 31-én létrejött a Katonai Forradalmi Tanács, melynek 29 tagja volt. Engem is beválasztottak ebbe a tanácsba. Megválasztották ennek a tanácsnak az öttagú végrehajtó bizottságát is: Nemes – az alakulat parancsnoka, alezredes, Molnár – főhadnagy, Jónás – főhadnagy, Kardos – főhadnagy, Herczog – hadnagy.

Tamásiban volt egy büntetőalakulat [fegyelmező zászlóalj – MN Pf. 7392], ahol 350 katona töltötte a büntetését. Nemes parancsára mindannyiukat szabadon engedték körülbelül folyó év október 30-án, a forradalmi tanács megalakítása előtt. Nemes némelyeknek fegyvert ígért, de nem adott. Úgy emlékszem, hogy november 1-jén csütörtökön az elítéltek betörték az őrszobára, és elvitték onnan az összes fegyvert. Ezeket a fegyvereket alvás közben sem tették le, senkinek nem akarták átadni, Budapestre készültek stb.

November 1-jén ülésezett a forradalmi tanács, és úgy döntött, hogy leváltják Nemest a parancsnoki posztról, és őrizetbe veszik. Az is el lett határozva, hogy politikai helyettese, Tátrai is őrizet alá kerül. Nemes helyére a forradalmi tanácsba Balázs századost választották be. Nemest és Tátrait letartóztatták azért, mert eltűrték a fegyelmezetlenséget, és mert a rabok elvitték a fegyvereket.

Még október 31-én a forradalmi tanács határozatot fogadott el, melyben követelte a szovjet csapatok kivonását Magyarország területéről, szabad választásokat stb. A követeléseket Nemes írta alá.

A szovjet katonaság körülbelül október 28-án érte el a falut, annak határától másfél kilométerre alakították ki állásaikat. A következő egy hétben semmi nem történt, november 4-én telefonon értesítettek bennünket, hogy a kapunknál meglőttek három őrt. Mire odaért az orvosunk, már mindhárman halottak voltak.²⁶¹ Az utcán szovjet katonák álltak, akik azt kérték, hogy hívjuk oda a parancsnokot. Az orvos, Kardos Sándor azt válaszolta, hogy a parancsnok, Nemes börtönben van, az új parancsnok, Balogh pedig otthon van, de ő mint aki szintén tagja a forradalmi tanácsnak, fel van hatalmazva arra, hogy tárgyaljon. A szovjet tiszték kérték a fegyverek beszolgáltatását. Akkor egy pisztoly volt nálam. A lövésekre ébredtem fel, s amikor megtudtam, hogy követelik a pisztolyt, azonnal a kapuhoz mentem, és leadtam a pisztolyt.

Nem tudom megmondani, miért ölték meg az őroket.

A tényleges katonák közül senkit sem öltek meg.

Igaz, a mieink közül sokan a fegyverükkel együtt elmenekültek, a laktanyában körülbelül 600-an maradtak. Nemsokára odaérkezett a börtönből Nemes, és az ő parancsára letartóztattak 15 embert, köztük engem is. Három napig a laktanyában tartottak bennünket fogva, majd átvittek bennünket a tamási börtönbe.

Kérdés: Mi okból gúnyolódott Ön Nemessel?

Válasz: Nemessel és nem gúnyolódtam. Én megróttam azért, hogy a Szovjetunióban tanult, és nem tudta levetkőzni a régi munkamódszereket. Olyan parancsnok volt, mint amilyen parancsnokaink Rákosi idejében voltak.

Kérdés: Miért ellenezte, hogy fát adjanak a szovjet katonaságnak?

Válasz: Nekünk magunknak is kevés fűtőanyagunk volt, és fáztunk. Nem volt ellenünk tüzelőt adni a szovjet katonaságnak.

Kérdés: Miért fenyegette meg Tátrait, amikor az meg akart szökni?

Válasz: Én őt nem fenyegettem meg, még csak nem is beszéltem vele.

Kérdés: Miért tartóztatta le Illés főhadnagyot?

Válasz: Illésről a forradalmi tanács ülésén, az ő jelenlétében döntöttünk. Döntés született az elzárásáról, mivel megpróbálta elvenni a fegyvert az őrünktől. A tanács döntésére én kísértem el a börtönbe.

Kérdés: Hogyan látja Ön Nagy Imre kormányát?

²⁶¹ Tamásiban a szovjet támadás következtében 4 katona – Sivák József, Hanis László, Kovács Ottó és Kovács Márton – vesztette életét.

Válasz: A dolgozók pártja döntött úgy, hogy Nagy Imre tagja legyen a kormánynak. Mindenki ezt követelte. Hogy mit tett az utolsó napokban, azt nem tudom. Én nem hallgattam a rádiót és nem olvastam újságokat. Helyesen jegyezték le, hangosan felolvasták, magyarra lefordították:

Kéri László

A kihallgatást vezette:
(*Dukai*)

111.

*Utkin alezredes, a 39. gárda gépesített hadosztály különleges ügyosztálya vezetőjének jelentése Jakovlev ezredes, a 38. hadsereg különleges ügyosztálya vezetője számára az ellenforradalmárok semlegesítéséről, amit a Magyar Népköztársaság belügyi szervei és a különleges ügyosztály hajtott végre a hadosztály műveleti területén*²⁶²

1956. november 11.

Titkos
... sz. példány

Jelentés

Jelentem, hogy a 39. gárda gépesített hadosztály alakulatai teljesítették a feladatot, elfojtották az ellenforradalmi lázadást Somogy megyében (megyei központ Kaposvár) és a Somogy megyével szomszédos településeken. A megyében elkobzott fegyverek, lőszeres mennyisége és a letartóztatottakkal kapcsolatos adatok arról tanúskodnak, hogy az ellenforradalmi lázadás részletesen elő volt készítve, és rendkívül szerteágazó volt. A Somogy megyei lázadás központja Kaposvár városa.

A lázadás irányítója az úgynevezett „forradalmi nemzeti tanács” volt, élén Gábrriel Jánossal.

Gábrriel János munkásszarmazású (szobafestő), 1945 után tagja volt a kisgazdapárt vezetésének, és a párt parlamenti képviselője volt. Később a Barankovics-féle jobboldali párt tagja volt, szoros kapcsolatot tartott fenn volt földesurakkal, és folyamatosan rágalmazta a magyarországi népi demokratikus rendet, hazugságokat terjesztett.

1956. október 23. után aktív tagja volt az ellenforradalmi csoportnak, és az ellenforradalmi tanács elnöke lett. Követelte a belügyi szervek feloszlását, [munkatársainak] letartóztatását. Letartóztatva, Kaposváron a megyei börtönben tartják fogva.

Előzetes adatok szerint a megyében a felkelés kezdeményezője és szervezője bizonyos Kunszabó Ferenc, a Szabad Somogy című újság szerkesztője volt, aki néhány órával a szovjet katonaság Kaposvárra érkezése előtt megszökött a városból, és jelenleg keressük.

A lázadás szétterjedt a megye szinte összes vidéki központjára és néhány falura is. A lázadóknak sikerült hazugságokkal a maguk oldalára állítani a lakosság legelmaradottabb részét, kihasználva az ország irányításában előforduló hiányosságokat és a gazdasági nehézségeket, és teljes egészében magukhoz ragadták a hatalmat.

A lázadóknak sikerült beszivárogniuk a magyar hadseregnek a megye területén állomásozó összes alakulatába, letartóztatták a haladó szellemű tiszteket, a katonaságot maguk mellé állították, és ellenforradalmi bizottságokat hoztak létre az újfasiszta beállítottágú tisztekből és katonákból.

A katonák közül kikerült lázadók a katonai alakulatok és raktárak fegyverkészletének jelentős részét szétszertották a reakciós beállítottágú helyi lakosság körében.

Ily módon Somogy megyében a hatalom a lázadók kezébe került, akik azon nyomban letartóztatták a megye párt- és állami vezetőit.

A lázadók a szovjet hadsereg Somogy megyébe érkezése előtti napokban, az 1956. november 7-i adatok szerint, több mint 115 kommunisztát tartóztattak le, főként vezető beosztásúakat és más haladó gondolkodású személyeket, köztük 30 katonát is, és letartóztatták szinte az összes belügyi dolgozót.

²⁶² Az 1956-os magyar események... i. m. 30. dokumentum, 143–148. p.

A felsorolt szervezetek és személyek közül senki nem tanúsított ellenállást a lázadókkal szemben.

A letartóztatott személyek a lázadás letörése után szabadlábra kerültek, jelenleg a megye vezetői már hozzáláttak korábbi hivatali kötelességeik teljesítéséhez. [...] A felsorolt személyek egy részét körültekintően ellenőrizni kell, és annak alapján dönteni további tevékenységükről.

1956. november 7-én 10 órára a megyében a lázadás szervezői és vezetői közül 122 embert tartóztatnak le, köztük 32 katonát. Közülük a legaktívabb 30 fő továbbküldése elő van készítve.²⁶³

A lázadás letartóztatott megyei szervezői és vezetői között a legaktívabbak voltak a következő személyek:

1. Hamvas József – 1919-ben született Almamelléken, magyar nemzetiségű, felsőfokú végzettsége van (egyetemen szerzett történész diplomát), professzor, pártonkívüli, a kaposvári ellenforradalmi tanács tagja. Népellenes szónoklatokat tartott, szervezője volt a kommunisták letartóztatásának, propagálta az ellenforradalmat.

2. Bidó József – 1928-ban született Kaposváron, magyar nemzetiségű, 8 osztályt végzett, munkás, pártonkívüli. Többekkel együtt kirabolta a Demokratikus Ifjúsági Szövetség²⁶⁴ pénztárát. Előkészítette a letartóztatott kommunisták agyonlövését, részt vett a Magyar Dolgozók Pártja pénztárának kifosztásában.

3. Adorján Gyula százados, 1928-ban született, magyar nemzetiségű. 1948 óta tagja a Magyar Dolgozók Pártjának. A lázadást megelőzően a 17. gépesített lövész hadosztály törzsfőnöke. Megszervezte Martics ezredes (hadosztályparancsnok), Száraz őrnagy (a hadosztály törzsfőnöke), Molnár százados (a hadosztály politikai biztosa), a hadosztály kémelhárító parancsnoka és összes beosztottja letartóztatását. Kaposvári polgári lakosoknak a hadosztály készletéből kiadott 550 puskát, 596 gépfegyvert, 20 golyósórót, 9 állványos géppuskát, 2920 kézigranátot és 590 gyújtópalackot. Felfegyverezte a parancsára mozgósított tartalékos katonákat, és a szovjet hadsereg ellen akarta őket bevetni.

4. Bánáti János százados – a 17. gyalogos hadosztály ügyésze²⁶⁵ (a hadosztálynál nincsenek rá vonatkozó adatok). Az ellenforradalmi tanács tagjaként részt vett a hadosztály törzskara tisztjeinek letartóztatásában, szervezője volt a 26. kaposvári gyalogosezred katonái lázadásának, követelte a hadosztály parancsnokának letartóztatását.

5. Harmos Csaba százados (orvos), 1920-ban született, pártonkívüli, magyar nemzetiségű, a lázadást megelőzően a 17. gyalogos hadosztály egészségügyi zászlóaljának volt a parancsnoka. A lázadás időszakában az úgynevezett „Katonai Forradalmi Tanács” tagja és szervezője, kapcsolatban állt a polgári „tanács” tagjaival. Ellenőrzésre váró adatok szerint adatokat gyűjtött a szovjet katonaságról.

6. Gógh József – szül. 1927-ben. A dolgozók pártjának tagja, a lázadást megelőzően a hadosztály pénzügyi osztályát vezette. A lázadás kezdetekor megszervezte a hadosztálytörzs katonai tanácsát. Fellelős a törvénytelen letartóztatásokért és a polgári lakosság felfegyverzéséért. A „forradalmi tanács” az ellenforradalmi ifjúság megszervezését bízta rá.

7. Kléninger József főhadnagy, 1931-ben született, magyar nemzetiségű, a lázadást megelőzően a kaposvári gyalogos ezred törzsfőnökének helyettese, a Magyar Dolgozók Pártjának tagja. Folyó év október 31-én a 26. gyalogos ezred „forradalmi-katonai tanácsa” ezredparancsnokká nevezte ki. Személyesen tartóztatta le az ezred kémelhárító tisztjét.

És így tovább, összesen 30 fő.

A lázadás elfojtásának időszakában a 39. gárda gépesített hadosztály alakulatai elkoboztak 30 000 lőfegyvert, [...] 416 különféle ágyút, 21 tankot.

Minden fegyver alkalmas volt a harc közbeni használatra, és feltételezhető, hogy a lázadók bevetették volna a szovjet katonaság ellen a közbeavatkozás során, ha a lázadókat nem tartóztatjuk le meglepetésszerűen.

Néhány helyen fegyveres ellenállást tanúsítottak a szovjet katonasággal szemben a pécsi, sárbogárdi és más települések polgári lakosaiból szerveződött lázadók, valamint a katonai alakulatoktól megszökött katonák.

Barcs, Kadarkút, Nagyatád, Nagykanizsa, Marcali, Somogyvár és más településeken tapasztalták, hogy a lázadás leverése után távozó szovjet hadsereg nyomában ismét előtűntek kisebb, főként diákokból álló lázadó csoportok.

Hasonló lázadó fellángolásokra a jövőben is lehet számítani, főleg ott, ahol nem tartóztatják le a lá-

²⁶³ A Kaposvárról, Dombóvárról és Marcaliból később deportált 30 főről van szó.

²⁶⁴ Értsd alatta a Dolgozó Ifjúság Szövetségét (DISZ).

²⁶⁵ Bánáti János a Kaposvári Katonai Bíróság vezetője volt.

zadás szervezőit és vezetőit, és ahol nincs jelen a szovjet katonaság, és a helyi katonai vezetés még nem állt talpra.

Az utólagos lázadások elfojtására megfelelő katonai alakulatokat küldünk.

Kaposvár megyei központban és a megye többi városában helyreállt a népi demokratikus rend, és szinte az összes vállalat, szervezet és állami intézmény visszatért a szokott munkarendhez.

A megyében a lázadás számos szervezője és vezetője elmenekült. A Belügyminisztérium helyi kirendeltsége 35 operatív munkatárssal, akiknek többségét a lázadók korábban letartóztatták, megkezdte a munkát.

A belügyi apparátus, az ügyészség, a katonai kémelhárítás erőfeszítése legfőképpen a lázadás szervezőinek és vezetőinek elfogására, valamint a lakosságnál levő fegyverek elkobzására és a lázadó csoportok további akcióinak megakadályozására irányul.

A belügyi szervezet, az ügyészség, a katonai kémelhárítás vezetésével elvégeztük a szükséges munkát.

Felkutattuk az operatív dokumentumokat [...] amelyeket a megyei börtönben rejtettek el, ahol a kommunistákat tartották fogva.

Elkezdődött a nyomozás.

Ugyanakkor a megyei belügyi szervek az operatív munkát igen vontatottan és félve végzik. Ez azzal magyarázható, hogy számos belügyi munkatárs elvesztette a lába alól a talajt, és nem tudnak magukhoz térni.

Érzékelhető, hogy a munkatársak egy része azon a véleményen van, hogy nem kell beavatkozni a lázadás elfojtásába és a lázadók elfogásába, mivel tartanak a reakció válaszlépéseitől abban az esetben, ha katonaságunk elhagyja Magyarországot. [...]

Utkin

Szigorúan titkos
Jakovlev ezredesnek

2. sz. jelentés

Jelentem, hogy a végrehajtott katonai és operatív intézkedések eredményeképpen Somogy megyében helyreállt a rend.

Ma, azaz november 10-én éjjel felszámoljuk a megye általunk ismert utolsó lázadó csoportját.

A vállalatok és kulturális intézmények többsége hozzálátott feladatai teljesítéséhez.

Kaposváron, a megyeközpontban és a megye más városaiban megalakították a népi demokratikus hatalmi szerveket. A megyei pártbizottság titkárának teendőit Tóth István látja el, 1953 óta van ezen a poszton, a lázadás időszakában letartóztatták a lázadók, és a szovjet katonák szabadították ki.

A megyei tanács elnökének teendőit László István látja el, aki 1954 óta tölti be ezt a posztot.

A Somogy megyei rendőrfőnök az 1921-es születésű Csőke [Péter – H. M.] őrnagy.

A Honvédelmi Minisztérium utasítására a magyar hadsereg kémelhárító szerveit feloszlatták, és a munkatársakat hazaküldték. Emiatt nehézségekbe ütközik a magyar hadsereg kötelékén belül a bűnözők felderítése és letartóztatása.

A magyar alakulatok megbízott parancsnokai és politikai helyetteseik utasítást kaptak a rendőrség és az ügyészség széles körű támogatására az alakulatoktól megszökött lázadók elfogásában és ellenséges tevékenységük dokumentálásában.

A katonai akciók, a belügyi dolgozókkal, a kémelhárítással és az ügyészséggel közösen végrehajtott szervezési intézkedések által, valamint a helyi hatalmi szervek segítségével folyó november 10-i állapot szerint a lázadók közül 35-öt fogtak el, 56 személyt tartóztattak le. [...]

A kaposvári lázadás szervezésével kapcsolatban részletes adatokkal rendelkezünk.

1956 októberében a magyar kommunista ifjúsági szövetség [a DISZ – H. M.] tagjai létrehozták a Zrínyi Miklós Kör (Zrínyi Miklós Magyarország nemzeti hőse). A kör vezetője Kunszabó Ferenc lett (megszökött a szovjet katonaság megérkezése előtt), aki a kör tevékenységét teljes mértékben ellenforradalmi útra terelte. Többek között folyó év október 25–27-én Kunszabó és társai népellenes tüntetést szerveztek Kaposváron.

Néhány nappal később ugyanebben a városban reakciók létrehozták a „forradalmi nemzeti tanácsot”, melynek tagjai lettek a Zrínyi Miklós Kör legaktívabb tagjai.

A „tanács” elnökévé a korábbi jelentésben említett Gábrriel Jánost választották meg.

Gábrriel János 1894-ben született Kaposváron, magyar nemzetiségű, pártonkívüli, 8 osztályt végzett, foglalkozását tekintve fényező munkás, korábban a reakciós Barankovics-féle párt tagja és ennek a párt-nak a parlamenti képviselője volt.

1956. október végén megválasztották a kaposvári „forradalmi bizottság” elnökének. Az említett bizottság elnökeként Gábrriel aktívan részt vett az ellenforradalmi mozgalomban, rágalmozta a magyarországi demokratikus berendezkedést, követelte a belügyi szervek feloszlatását, és kapcsolatban állt volt földesurakkal.

Gábrriel lakásában találtak egy dokumentumot (a kaposvári börtönparancsnok kinevezéséről), ami szintén alátámasztja, hogy valóban vezetője volt Somogy megye úgynevezett „forradalmi nemzeti tanácsának”.

Gábrrielt letartóztatták [...]

Ilyen tanácsok (néhány településeken bizottságoknak nevezték) alakultak a megye vidéki központjaiban is, folyó év november 10-én már 8 ilyen volt. Ezenkívül a magyar hadsereg Somogy megyében állomásozó alakulatainál megalakítottak körülbelül 15 úgynevezett „katonai-forradalmi tanácsot” (vagy bizottságot). A „tanácsoknak” 10 és 20 közötti, vagy ennél több tagjuk volt.

A Somogy megyében és a hozzá tartozó vidékeken (Dombóvár, Tamási, Sárbogárd), ahol a 39. gépesített hadosztály állomásozik, a lázadók vezetői közül 16 személyt tartóztattak le.

A legaktívabb lázadók közül letartóztatott [...] személyek között van:

Révfalvi Zsigmond őrnagy, 1915-ben született Geszten, a Magyar Dolgozók Pártjának tagja, letartóztatásáig a 47. tüzérezred (Dombóvár) parancsnoka volt, a horthysta hadsereg volt tisztje. A lázadók ellenforradalmi bizottságának elnökeként letartóztatta Kovács századost, a 47. tüzérezred parancsnokát, lefegyverezte az ezred több tisztjét és az alakulat valamennyi politikai tisztjét. Szétosztotta a fegyvereket a dombóvári rendőrség munkatársainak, akik csatlakoztak a lázadókhöz, és letartóztatta a dombóvári ÁVH munkatársait.

(Révfalvit letartóztatták, és az ungvári börtönbe küldték.)

Kardos Sándor, a magyar hadsereg büntetőzászlóalja (Tamási) egészségügyi szolgálatának főhadnagya, 1930-ban született Hódmezővásárhelyen, pártonkívüli. A lázadás időszakában a zászlóalj úgynevezett „forradalmi tanácsának” volt aktív tagja. Leváltotta a zászlóalj parancsnokát, Nemes alezredest, letépte a rangjelzéseit, és saját kezébe vette a parancsnokságot. Felfegyverezte az elítélteket, hogy harcoljanak a szovjet hadsereg ellen.

Balogh Béla, a büntetőzászlóaljban közkatona, 1934-ben született, a zászlóalj ellenforradalmi bizottságának aktív tagja, a zászlóaljban büntetésüket töltő katonákból lázadó csoportot alakított, felszólított a tisztek lefegyverzésére és a parancsnokság átvételére. Gúnyolódott a letartóztatott Nemes alezreddel és a többi tiszttel. A szovjet hadsereg ellen agitált.

Sankó István alezredes, 1927-ben született Budapesten, a 25. vadászrepülő-hadosztály (Taszár) harc-kiképző osztályának vezetője. 1956. október 30-án megszervezte a hadosztály keretein belül az úgynevezett „Forradalmi Katonai Tanácsot”, melynek vezetőjévé Jugovics János őrnagyot, a hadosztályparancsnok repülési helyettesét nevezték ki (letartóztatva). Sankó formálisan Jugovics helyettese volt, de valójában ő irányította a „tanácsot”.

Amikor a szovjet katonaság bekerítette a repülőteret, Sankó összehívta az ellenforradalmi tanács tagjait, és kidolgozta a repülőtér környéki szovjet katonai alakulatok elleni támadás tervét. A gyűléseken a magyar tiszteket és katonákat a kémelhárítás tisztjeinek letartóztatására szólította fel.

Ellenőrizetlen adatok szerint kapcsolatban állt a taszári állomásfőnökkel, akitől információkat kapott a szovjet hadsereg mozgásáról és elhelyezkedéséről.

Sankó letartóztatva [...]

A lázadás elfojtása során a 39. gárda gépesített hadosztály alakulatai a lázadóktól, a felfegyverzett lakosságtól és a magyar hadsereg szökött katonáitól 40 000 lőfegyvert vettek el. A magyar katonai alakulatoktól ágyúkat, tankokat, lőszerraktárakat stb. foglaltak le.

Folyó év november 11-én a központi börtönbe lett irányítva 53 fő.

A továbbiakban a legfontosabb feladat a lázadás legaktívabb szervezőinek és vezetőinek elfogása, a fegyverek elkobzása, valamint a rendőrség, ezen belül az ÁVH munkájának megszervezése és a napi munkába való aktív bevonása.

Utkin alezredes

Sárbogárdon letartóztatott, majd deportált „aktivisták” adatai – 1956. november 16.

Névsor²⁶⁶
[Részletek]Az „ellenforradalmi lázadás” Somogy és Tolna megyében letartóztatott,
a központi börtönbe irányított aktivistái²⁶⁷

Sor- szám	Vezetéknév, utónév, születési év, párthovatartozás, iskolai végzettség	Mikor és hol tartóztatták le	Aktuális tartózkodási helye
[...]			
15	Újságh Tibor, szül. 1929., pártonkívüli. Elfogásakor fegyver volt nála, élelmet gyűjtött a lázadóknak, és vezette a lázadókat a járási pártbizottság elleni támadáskor.	1956. 11. 8. Sárbogárd	A központi börtönbe küldve 1956. 11. 8-án
16.	Császár Attila (hadnagy), szül. 1931., a Magyar Dolgozók Pártjának volt tagja, rálőtt a járási pártbizottság titkárára, és megsebesítette. Nyíltan a lázadók oldalán állt. Börtönbe vitte a kommunistákat, és gúnyolódott velük.	1956. 11. 8. Sárbogárd	A központi börtönbe küldve 1956. 11. 8-án
17.	Vági József, szül. 1910., pártonkívüli. Azt kiabálta, hogy „le a kommunistákkal”, a járási pártbizottságot megtámadó egyik lázadó csapatot vezette.	1956. 11. 8. Sárbogárd	A központi börtönbe küldve 1956. 11. 8-án
18.	Pál Vilmos, szül. 1927., pártonkívüli. Gépfegyverrel lőtte a Sárkeresztúron áthaladó gépkocsikonvojt.	1956. 11. 8. Sárbogárd	A központi börtönbe küldve 1956. 11. 8-án
19.	Illés István, szül. 1893., pártonkívüli. Aba községben vezette a lázadókat. Feloszlatták a termelőszövetkezetet, elkezdtek szétosztani a tsz vagyont. A lázadók bizottságának elnöke.	1956. 11. 8. Sárbogárd	A központi börtönbe küldve 1956. 11. 8-án
20.	Értváni György. Aktív lázadó, fegyverrel a kezében került fogságba. Élelmet gyűjtött a budapesti lázadók részére.	1956. 11. 8. Sárbogárd	A központi börtönbe küldve 1956. 11. 8-án
21.	Dezső András, szül. 1929., pártonkívüli. Lázadókat toborzott, hogy Budapestre menjenek, és részt vegyenek a lázadásban. Arra szólított fel, hogy dobjanak gránátokat a szovjet hadsereg járműveire.	1956. 11. 8. Sárbogárd	A központi börtönbe küldve 1956. 11. 8-án
22.	Kovács János, szül. 1926., pártonkívüli, tartalékos tiszt. Arra szólított fel, hogy dobjanak gránátokat a szovjet hadsereg járműveire.	1956. 11. 8. Sárbogárd	A központi börtönbe küldve 1956. 11. 8-án
23.	Kovács István, szül. 1920., pártonkívüli. A sárbogárdi lázadók felbujtója. Az ő felhívására tört ki a lázadás. A vasútállomáson volt forgalmista, a vonatokat csak a lázadók utasítására indította el.	1956. 11. 8. Sárbogárd	A központi börtönbe küldve 1956. 11. 8-án

[...]

²⁶⁶ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 163–170. ff. Eredeti. Gépirat.²⁶⁷ Sárbogárd Fejér megyéhez tartozik.

(Sovkolovics)²⁶⁸ gárdaezredes,
a 39. gépesített gárdahadosztály törzskarának vezetője

Továbbküldve 2 példány.
1. sz. példány – 38. hadsereg
2. sz. példány – az iratanyaghoz csatolva
ügyintéző: Podzorov
továbbküldte: Oszenyevszkaja
1956. 11. 16.
№ 148.

113.

*Az „ellenforradalmi lázadás” Tolna és Baranya megyében elfogott
és az 1. számú ungvári belügyi börtönbe irányított aktivistái*

1956. november 17.

Névsor²⁶⁹

Az ellenforradalmi lázadás Tolna és Baranya megyében elfogott,
és 1956. november 11-én a központi börtönbe irányított aktivistái

Sor- szám	Vezetéknév, utónév, születési év, párttagság, végzettség, munkahely a lázadást megelőzően, a bűncselekmény ismertetése	Mikor és hol tartóztatták le	Aktuális tartózkodási helye
1.	Kardos Sándor (főhadnagy), szül. 1930-ban Hódmezővá- sárhelyen, pártonkívüli. A lázadás idején megválasztották a zászlóalj „forradalmi” tanácsának tagjává. Végrehajtva a tanács tagjainak közös döntését, leváltotta a zászlóalj parancsnokát, Nemes alezredest, letépte a váll-lapjait, és saját maga állt a zászlóalj élére, felfegyverezte az elítélte- ket, és az ellenforradalmi tanács döntése alapján Tamási- ban szabadon engedte a felfegyverzett elítélteket. A szov- jet hadsereggel szembeni fegyveres harcra szólított fel.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári központi börtönbe küldve.
2.	Kókai György (hadnagy), szül. 1932., szakaszparancs- nok. Az ellenforradalmi lázadás idején megválasztották a „forradalmi tanács” tagjává. Letartóztatta a zászlóaljpa- rancsnok politikai helyettesét és egy századparancsno- kot. Részt vett a kommunisták letartóztatásában.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.
3.	Herczog Tamás (hadnagy), szül. 1933., a büntetőzászlóalj [megbízott] parancsnoka, az ellenforradalmi lázadás idő- szakában a forradalmi tanács tagja volt, részt vett a zász- lóaljparancsnok letartóztatásában. Elsőként javasolta, hogy fegyverezzék le a zászlóaljban a politikai megbízot- takat és a kommunistákat.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.

²⁶⁸ Sovkolovics helyett a dokumentumot a helyettese írta alá, az aláírás olvashatatlan.

²⁶⁹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 159–162. ff. Eredeti. Gépírat.

Sorszám	Vezetéknév, utónév, születési év, párttagság, végzettség, munkahely a lázadást megelőzően, a bűncselekmény ismertetése	Mikor és hol tartóztatták le	Aktuális tartózkodási helye
4.	Turos István (hadnagy), szül. 1932., századparancsnok. Tamásiban az ellenforradalmi tanács tagjaival együtt részt vett a kommunisták és a belügyi dolgozók letartóztatásában. Fellázította az embereket a szomszédos falvakban is.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.
5.	Kéri László (őrvezető), szül. 1934, a lázadás idején a zászlóalj ellenforradalmi tanácsának volt a tagja. Felszólalt a katonák előtt, felszólított a zászlóalj összes tisztjének agyonlövésére. A szovjet katonaság ellen agitált.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.
6.	Balogh Béla (közkatona), szül. 1934. Bűnözőkből alakított lázadó csapatot vezetett. Felszólított a tisztek lefegyverzésére és a zászlóalj irányításának saját kezbe vételére. Kigúnyolta a letartóztatott Nemes alezredest és más tiszteket. Az ellenforradalmi tanácsban központi szerepet játszott.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.
7.	Bíró Dezső (közkatona), szül. 1934., a lázadás aktív résztvevője. Ellenforradalmi agitációjával demoralizálta a zászlóalj személyi állományát. Fegyvert szerezve megpróbálta megölni a parancsnokot. Önként jelentkezett Nemes alezredesnek, a zászlóalj letartóztatott parancsnokának őrzésére, gúnyolódással megpróbálta kiprovokálni a szökését, hogy szökés közben lelőhesse.	1956. 11. 11. Tamási	Az ungvári börtönbe küldve.
8.	Gerse Ferenc, szül. 1909. Sárbogárdon került fogságba – kapcsolatban áll a Huszti-patikával. Egy szovjet katonának megöléséért 25 évre ítélték. 1956 májusában hazatért a börtönből. A falu ellenforradalmi bizottságának volt az elnöke, szovjetellenes propagandát folytatott.	1956. 11. 11. Sárbogárd	Az ungvári börtönbe küldve.
9.	Csikor Kálmán, szül. 1910. A katonai tanács elnöke. A horthysta hadsereg volt századosa. Szervezte és támogatta a lázadókat. Titkos információkat gyűjtött a szovjet hadseregről.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
10.	Kamarás László, szül. 1901. A katonai tanács gazdasági ügyekkel foglalkozó elnökhelyettese. Végrehajtott minden utasítást a magyar népkormányval és a szovjet hadsereggel szembeni ellenállásra vonatkozóan.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
11.	Balogh Mihály, szül. 1914. Az Ellenforradalmi Katonai Tanács műszaki elnökhelyettese. A katonai tanács minden határozatát végrehajtotta.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
12.	Mátravölgyi Pál, szül. 1919. Az Ellenforradalmi Katonai Tanács ellátásért felelős elnökhelyettese. A tanács minden határozatát végrehajtotta.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
13.	Hubert Sándor, szül. 1933. A tüzérosztály raktárainak vezetője. Végrehajtotta az Ellenforradalmi Katonai Tanács minden határozatát.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
14.	Sebestyén Lajos, szül. 1917. Az ellenforradalmi tanács elnökének segédje a szovjet hadsereggel szembeni ellenállás kérdéseiben.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.

Sorszám	Vezetéknév, utónév, születési év, párttagság, végzettség, munkahely a lázadást megelőzően, a bűncselekmény ismertetése	Mikor és hol tartóztatták le	Aktuális tartózkodási helye
15.	Takács Ferenc szül. 1926. Az ellenforradalmi tanács vezetője a tüzéosztálynál.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
16.	Nagy Flórián, szül. 1932. A katonai tanács gondnoka.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
17.	Török Imre, szül. 1931. Volt elítélt. Megszervezte a (köz-törvényes) elítéltek szökését a [olvashatatlan] börtönből.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
18.	Nagy Endre, szül. 1936. A rádióállomáson keresztül koordinálta Pécs és a megye lázadóinak tevékenységét.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
19.	Marton Jenő, szül. 1931. Fegyverrel a kezében harcolt a szovjet katonák ellen.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
20.	Grivik Károly, szül. 1930. Gépkocsit lopott, élelmet és gyógyszereket szállított a lázadóknak.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
21.	Bódis János, szül. 1921. A pécsi építő- [bányamunkás] zászlóalj parancsnoka. A katonai tanács minden utasítását végrehajtotta. Anyagilag támogatta a lázadókat.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
22.	Németh István, szül. 1930. Végrehajtotta az Ellenforradalmi Katonai Tanács minden határozatát a szovjet hadsereggel szembeni ellenállásra vonatkozóan.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
23.	Blattner András, szül. 1931. Végrehajtotta az Ellenforradalmi Katonai Tanács minden határozatát a szovjet hadsereggel szembeni ellenállásra vonatkozóan.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
24.	Rózsa Sándor, szül. 1926. A magyar hadsereg tisztje, a tisztek és a közkatonák nevében aláírta az ellenforradalmi hatalomhoz intézett felhívást.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.
25.	Boldog János, szül. 1926. Aktívan támogatta az ellenforradalmárokat.	1956. 11. 11. Pécs	Az ungvári börtönbe küldve.

*(Sovkolovics)²⁷⁰ gárdaezredes,
a 39. gépesített gárdahadosztály törzskarának vezetője*

Továbbküldve 2 példány.

1. sz. példány – 38. hadsereg

2. sz. példány – az iratanyaghoz csatolva

ügyintéző: Bohanevics

továbbküldte: Ruzsa

1956. 11. 17.

№ 156.

A dokumentum első lapján iktatási szám: „№ 489. 1956. 11. 17.”

²⁷⁰ Sovkolovics helyett a dokumentumot a helyettese írta alá, az aláírás olvashatatlan.

KELET-MAGYARORSZÁGRÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

SZOLNOK MEGYÉBŐL DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI

114.

*A magyar felkelés Szolnok megyében őrizetbe vett résztvevőinek névsora –
1956. november*

Névsor²⁷¹

Másolat

Az ellenforradalmi lázadás Szolnok megyében őrizetbe vett résztvevői

1. Sebők András – szül. 1906-ban Aradon (Román Népköztársaság), Szolnokon élt, jogi végzettsége²⁷² van. A lázadások aktív résztvevője, részt vett a lázadók tüntetésein. A lázadókat felszólította, hogy forduljanak az ENSZ-hez, és kérik az Amerikai Egyesült Államok segítségét.

2. Fazekas Zoltán – szül. 1925., a szolnoki egyetem tanulmányi osztályának vezetője, részt vett az ellenforradalmi program kidolgozásában, az egyetemi bizottság tagja volt, ellenforradalmi cikkeket írt, melyeket beolvastak a rádióban. A rádióállomás munkáját ellenőrizte, melynek feladata volt a néptömegeket a magyarországi népi demokratikus rend megdöntésére biztatni.

3. Thék János – szül. 1931., a magyar hadsereg főhadnagya, meggyőződéses ellenforradalmi nézeteket vall a szocializmus magyarországi építésével és a népi demokratikus renddel szemben.

4. Altordai Sándor – szül. 1909-ben Szegeden, Jászberényben élt, jogi végzettsége van. A lázadás idején a lázadók megtették rendőrfőnököknek. A megye tíz falujában felfegyverezte a rendőröket, kiadta a fegyvereket a felkelőknek, amelyeket a magyar katonai alakulatoktól kapott. Körülbelül 150 gépfegyvert, pisztolyt és puskát kapott. Irányította a honvédő háborúban elesett szovjet katonák emlékművének lerombolását, maga is részt vett benne. Parancsára letartóztatták a jászberényi titkosrendőröket.

5. Diós István – szül. 1927-ben Jászberényben. A lázadás idején aktívan részt vett a kommunisták és az ÁVH munkatársainak üldözésében. Parancsot adott Füleki nevű ÁVH-munkatárs letartóztatására. Szervezte a budapesti lázadók élelmiszerrel való ellátását.

6. Nagy Pál – szül. 1910-ben Debrecenben, Jászberényben élt, foglalkozása orvos. A lázadás alatt az ellátásért felelős elnökhelyettes. Beszédte a parasztoktól az élelmet, amit Budapestre továbbított a lázadóknak. 1956. október 30-án felszólalt a lázadók előtt, és követelte a szovjet katonaság kivonását Magyarország területéről.

7. Imre Béla – szül. 1927-ben Szolnokon. A lázadás alatt a bizottság elnökhelyettese volt. Felfegyverezte a fiatalokat. Irányította a kommunisták és az ávosok letartóztatását. Szervezte az élelmiszergyűjtést a lázadók számára. Felutazott Budapestre a rádiókapcsolat létrehozása és a helyzet felmérése érdekében.

²⁷¹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 21–22. ff. Másolat. Gépirat.

²⁷² Sebők András orvosi végzettséggel rendelkezett.

Feljegyzés Diós István kihallgatási jegyzőkönyvéből – 1956. november 22.

Feljegyzés²⁷³
kihallgatási jegyzőkönyvből
[Részletek]

Diós István, apja neve István, szül. 1927-ben Sajószentpéteriben. A jászberényi acélöntöde lakatos. Lakhelye Jászjákóhalma, [...] azt mondta, hogy a nyolc osztály elvégzése után lakatostanonc lett egy műhelyben. 1948. október 17-től 1951. január 4-ig a magyar határségnél szolgált a magyar–jugoszláv határon. Leszerelése után lakatos volt a rákosfalvi vegyi üzemben.

Mint máskor is, 1956. október 24-én elment a munkahelyére, azonban az egész nap a budapesti események megvitatásával telt el. A következő napra szabadságot kapott, elutazott az édesanyjához Budapestre. Szerdán hazatért, és ismét felvette a munkát. Még ezen a napon sor került a gyár forradalmi bizottságának ülésére, melyen Dióst a városi forradalmi bizottság elnökévé választották.

A városi forradalmi bizottság tagjai különböző szervezési feladatokat láttak el, a bizottság 12 tagja politikai megbízatást kapott, ők ellenőrizték a forradalmi bizottság szekcióinak tevékenységét. Ebbe a csoportba tartozott Diós is.

A politikai csoport vezetője Potemkin Károly, helyettese Imre Béla²⁷⁴ volt.

A politikai csoport első feladata volt felfegyverezni a Nemzetőrséget. A Nemzetőrség felfegyverzésének kezdeményezője a Nemzetőrség szervezője, dr. Altordai [Sándor]²⁷⁵ volt.

Potemkin, Torma százados és két ismeretlen személy tárgyalt a laktanya parancsnokával, így jutottak hozzá 150 puskához és lőszerkehez, amelyeket a laktanyából átszállítottak a rendőrségre. Diós nem tudja, hogy kiknek osztották szét a fegyvereket.

Miután Altordai rendőrfőnök a Nemzetőrség parancsnoka lett, a politikai bizottság úgy döntött, hogy kapcsolatba lép a szovjet helyőrség parancsnokával a közrend és a lakosság ellátásának biztosítása érdekében.

A szovjet helyőrség képviselői azt kérték a forradalmi bizottság politikai csoportjától, hogy továbbra is engedélyezzék az autósiskola működését, azonban a szovjeteknek ezt a kérését elutasították.

A szovjetekkel való tárgyalás befejezése után a politikai csoport tárgyalásokat kezdett a budapesti és a szolnoki diákokkal. Az utóbbiaktól megtudták, hogy Kablai [Lajos] alezredes, a szolnoki forradalmi tanács képviselője tárgyalt Nagy Imrével a szovjet csapatok kivonásáról (Szolnok) Budapest területéről. A diákok azt is mondták, hogy ha a szovjet katonaság keddig nem hagyja el Budapestet, akkor szintén fegyvert fognak.

Másnap a politikai csoport tagjai önálló feladatokat láttak el, egyesek közülük Gyöngyösre mentek fegyverekért.

Potemkin és Torma százados a város védelmét szervezték, a csoport többi tagjai a szomszédos falvakba mentek, ahol felhívást osztogattak a lakosoknak és a fiataloknak, hogy lépjenek be a Nemzetőrségbe. A csoport két utolsó tagja a megyei pártbizottság munkatársaival foglalkozott. A Gyöngyösről visszatérők azt mondták, hogy Gyöngyösön nem tartóztatták le a pártembereket, csak az ávósokat.

Tanácskozás keretében döntés született az ávósok letartóztatásáról. Potemkin javaslatára született a döntés, hogy egyenként be kell hívni a pártmunkásokat, és azt kell nekik mondani, hogy maradjanak otthon.

Máté Lajos javaslatára a forradalmi bizottság 12 tagja kapott fegyvert. Rajtuk kívül még 4-en kaptak

²⁷³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 252–255. ff. Eredeti. Kézirat.

²⁷⁴ Imre Bélát is deportálták.

²⁷⁵ Dr. Altordai Sándort is deportálták.

fegyvert. Még ezen a napon létrejött az ifjúsági szervezet, amelyik a katonáktól kapott egy teherautót és fegyvereket. A fegyvereket az ügyészségre vitték, és ott osztották szét. Diós ezekben a napokban a telefonkészüléknél tartott ügyletet.

Diós állítása szerint pénteken vagy szombaton Torma százados és még egy ismeretlen személy egy vagy két autónyi fegyvert hoztak a szécsi(?) fegyverraktárból. Diós nem tudja, mi történt ezekkel a fegyverekkel.

Szombaton a forradalmi csoport azt a feladatot adta a Nemzetőrségnek, hogy tartóztassák le az államvédelmi szervezet minden vezetőjét és aktív munkatársát. Nem kerültek be a letartóztatotti körbe azok, akiket behívtak szolgálatra a belügyi csapatokhoz.

Vasárnap délután²⁷⁶ Diós értesült a harcokról. Elment Csákóné nevű nőismerősehez, ahol elrejtette a fegyverét. Hétfőn otthon tartózkodott. Kedden visszatért Jászberénybe, és elment a rendőrségre, hogy leadja a fegyverét, ekkor tartóztatták le.

A kihallgatási jegyzőkönyvben Diós kéri, hogy mivel ő névtelen senki volt a forradalmi bizottságban, passzívan viselkedett, ezért azokat tartóztassák le, akik aktívan részt vettek az eseményekben (a kihallgatási jegyzőkönyv erre vonatkozóan tartalmaz neveket). Ezenkívül kéri, hogy hallgassák ki a gyár dolgozóit, akik őt megválasztották a forradalmi bizottság elnökévé.

A feljegyzést készítette:
(V. Turjanica)

1956. november 22.

116.

Feljegyzés Fazekas Zoltán ügyében – 1956. november 23.

Feljegyzés²⁷⁷

dr. Fazekas Zoltán ügyében az 1956. november 5-i kihallgatás jegyzőkönyve és a november 6-i saját kezűleg írt vallomása alapján

Szolnok

Fazekas Zoltán, szül. 1925-ben Szolnokon (Magyarország), tisztviselőcsaládból származik, felsőfokú végzettsége van, az MDP tagja.

Fazekas a kihallgatás során elmondta, hogy 1956. október 23-án az egyetemen a DISZ (demokratikus ifjúsági szövetség [sic!]) gyűlést szervezett. A DISZ elnöke Gecső Alfréd, a szövetség tagjai Simon Alfréd, Sányi Barnabás, Nándor Pál és még 4 személy. Fazekas nem vett részt a gyűlésen, mert színházban volt.

Október 24-én Jármí László azt mondta neki, hogy a gyűlésen megalakították a MEFESZ-t, és felszámolták a DISZ-t, követelték, hogy vegyék be a kormányba Nagy Imrét, és vonják ki a szovjet csapatokat. Ezenkívül Vilmos Endre közölte, hogy a gyűlésen Engel Gábor bejelentette, hogy Budapesten ledöntötték Sztálin emlékművét, amit a jelenlevők megtapsoltak, és ezután a diákok elmentek a színházba. A színházban, ahol Fazekas is volt, 30-40 diák felment a színpadra, egy számára ismeretlen férfi bejelentette a nézőknek, hogy Budapesten ledöntötték J. V. Sztálin szobrát, és az ávosok lőnek a békés tüntetőkre.

A színpadon felszólalt Jakab István diák, aki bejelentette a MEFESZ megalakulását. Varga D. József színművész elszavalta a Talpra magyart. Vilmos Endre elbeszéléséből tudja, hogy Engel Gábor bujtogatta a gyűlés résztvevőit a szovjet katonaság ellen, akik ekkor épp az egyetem mellett haladtak el.

November 24-én részt vett a diákok gyűlésén. November 25-én vagy 26-án beszédet mondott a diákok előtt Nagy Imre rádióbeszédével kapcsolatban, és felszólította a diákokat, hogy ne szervezzenek tüntetéseket. Ugyanezen az estén részt vett egy tüntetésen, amelynek alkalmával az egyetem homlokzatáról levették a vörös csillagot. Másnap részt vett a városi nagygyűlésen a városháza előtti téren, ahol

²⁷⁶ Ez november 4-én történt, amikor szovjetek megindították a második támadást.

²⁷⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 262–264. ff. Eredeti. Kézirat.

megválasztották a megyei forradalmi bizottságot, felolvasták a kormánynak címzett követeléseket, melyekkel ő teljes mértékben egyetértett.

Kocsár József javaslatára a nagygyűlés diák résztvevői és Fazekas László²⁷⁸ felkeresték Zsemle Ferencet, a megyei tanács elnökhelyettesét, és közölték vele, hogy le van váltva az állásából. Mondták neki, hogy kérjen bocsánatot, amiért korábban fasisztáknak nevezte őket.

November 28-án részt vett a forradalmi tanács ülésén mint az egyetemi küldöttség tagja, amely küldöttség az alábbi követeléseket nyújtotta át a tanácsnak:

1. Jelentsék ki, hogy bizalmat szavaznak Nagy Imre kormányának.
 2. Jelentsék ki, hogy megvonják a bizalmat Tildy Zoltán, Lukács György, Csergő János, Debrics Lajos, Apró Antal miniszterektől.
 3. Jelentsék ki, hogy a megyei forradalmi tanács megtagadja a kormány utasításainak végrehajtását, különösen, ha azt a fentnevezett miniszterek adják ki, és _____²⁷⁹ végre fogja hajtani ezeket az utasításokat.
 4. Jelentsék ki, hogy a Szolnok megyei fegyveres erők Janza Károly honvédelmi miniszternek engedelmeskednek azzal a feltétellel, hogy nem fognak löni a békés tüntetőkre.
 5. Nyilvánítsák Nagy Imre kormányát „ideiglenes kormánnyá”
- Ezeket a követeléseket a tanács átvette, és ígéretet tett arra, hogy átadják Nagy Imrének, és beolvassák a rádióban. A tanácskozás alatt Fazekas Lászlót áthívták az egyetemre, ahol a diákok követelték tőle, hogy adják ki nekik személyes aktáikat, ami megtörtént.

Részt vett a rádió szerkesztőségének munkájában, cikkeket írt: „A Gerő-félék leléptek”, „Száz millió rubel húsz millió dollár”. Tagja volt a Szolnok megyei küldöttségnek, amely Budapesten felkereste Nagy Imre kormányát. A látogatás célja az volt, hogy tisztázzák a budapesti helyzetet, és hogy arra kérjék a kormányt, a szovjet csapatokat vonják ki Magyarországról. A Nemzetőrség (nemzetvédelmi alakulat) szervezésében nem vett részt.

A csapat parancsnoka Hegyi 5. évfolyamos diák volt, aki tagja volt a forradalmi tanácsnak is.

A feljegyzést készítette:
(Janocsik)

1956. november 23.

117.

Feljegyzés Altordai Sándor ügyében – 1956. november 28.

Feljegyzés²⁸⁰

dr. Altordai Sándor, apja neve Lajos ügyében

[Részletek]

Altordai Sándor, apja neve Lajos, szül. 1909-ben Szegeden, munkáscsaládból származik, felsőfokú végzettsége van, foglalkozása baleseti referens, lakhelye Jászberény [...]

Altordai Sándor, apja neve Lajos tanulmányai befejeztével különböző helyeken dolgozott. 1939-től 1943 augusztusáig előbb a kelebiai határővezetben dolgozott, majd a jászberényi rendőrségen. Baloldali meggyőződése miatt 1943-ban elbocsátották a rendőrségtől. 1946. november 20-tól 1950. november 30-ig ismét a rendőrségen dolgozott századosi rangban. November 30-án nyugdíjba ment, és baleseti referensként dolgozott a jászberényi Aköv Vállalatnál.²⁸¹

²⁷⁸ Fazekas Zoltánt.

²⁷⁹ Kimaradt egy szó.

²⁸⁰ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 257–259. ff. Eredeti. Kézirat.

²⁸¹ Autóközlekedési Vállalat.

Az 1956. november 8-án Szolnokon felvett kihallgatási jegyzőkönyvbe Altordai azt mondta, hogy 1956. október 22-én hivatalos ügyben Budapesten tartózkodott. Még aznap hazatért Jászberénybe.

Október 25-én ügyeletet tartott a vállalatnál, ahol az újságokból értesült a szolnoki eseményekről. Másnap 1 órakor ismét elment a munkahelyére. Az irodából látta, hogy a tüntető diákok az emlékműhöz mennek, akkorra azonban az emlékművet már ledöntötték. Az egybegyűlteknek beszédet mondott az egyik személy, aki részt vett az emlékmű ledöntésében, és nagyjából a következőket mondta: „Békét hoztuk Önöknek, és ledöntöttük azt az emlékművet, amely előtt megalázkodtak. Szolnokról jöttünk, ahol szintén ledöntöttük az emlékművet”. Ezután beszálltak a gépkocsiba és elhajtottak Jászkőhalmára, ahol szintén volt egy emlékműve az elesett szovjet hősöknek.

Szabó Józseffel, a jászberényi Aköv személyzeti osztályának munkatársával és a többi munkatársával beszélgetve Altordai azt mondta, hogy ő személy szerint nem ért egyet az emlékmű lerombolásával, mivel az az elesett hősöknek állít emléket, akik a jászberényi temetőben nyugszanak.

Altordai a továbbiakban azt vallotta, hogy a vállalatnál, ahol dolgozott, megalakult a munkástanács, amelynek ő is tagja volt. A munkástanács kirúgott az állásából két kommunistát – Vajda Mihály igazgatót és Németh Józsefet, a műszaki osztály vezetőjét. Altordai november 1-jéig dolgozott a vállalatnál. A munkástanács nem bízott rá külön feladatokat.

November 1-jén Altordait megválasztották a Nemzetőrség parancsnokává. Dr. Puszpán [István] ellenezte.

Miután Altordait megválasztották a Nemzetőrség parancsnokává, elment a rendőrségre, ahol Kóczi rendőr főhadnagytól írásos elismervény ellenében átvett 5 pisztolyt, valamint 1 pisztolyt kapott az ügyészségen, ezeket a fegyvereket Altordai szétosztotta a Nemzetőrség tagjai között, beleértve azon volt rendőröket is, akik önként beléptek a Nemzetőrségbe.

Ugyanezen a napon délután a forradalmi tanács küldöttséget menesztett a laktanyába, hogy szerezzen fegyvereket a Nemzetőrség számára. Megállapodás született 150 puska és 10 ezer db töltény kiadásáról. A katonai alakulat parancsnoka civileknek nem akart fegyvert kiadni, ezért a fegyverekért és a lőszerért Torma [Ferenc] százados ment el. A fegyvereket másnap névsor szerint kiosztották a Nemzetőrség tagjainak. A fegyverek szétosztásában Altordai nem vett részt, a fegyvereket a rendőrök osztották szét. Altordai nem ellenőrizte, kiknek adták oda a fegyvereket.

Murányi József ávós hadnagy letartóztatásával kapcsolatban Altordai azt vallotta, hogy Murányi hadnagyot még azelőtt tartóztatták le, hogy ő, Altordai megkapta volna Potemkinnak, a forradalmi tanács elnökének írásbeli felhatalmazását az ávósok letartóztatására. Altordai nem tudja, ki tartóztatta le Murányit, és ki adta ki a parancsot a letartóztatására.

Altordai a rendőrségen találkozott Murányival, ahol azt mondta neki, hogy menjen haza, és minden reggel jelentkezzen nála.

Itt a rendőrségen Altordai megkérdezte Murányi hadnagyot, hogyan jellemezte őt, amikor kérte, hogy rehabilitálják. Murányi azt válaszolta, hogy ő azokat az anyagokat használta fel, amelyekkel az ÁVH rendelkezett.

Altordai kategorikusan tagadja, hogy azt mondta volna „mi magyarok harcolunk a nemzeti zászlónként, míg maguk ávósok a vörös rongyot védelmezték”.

Altordai azt vallotta, hogy november 2-án kétszer beszélt a megyei osztállyal (?), személy szerint Varga és Palásti [Gyula] őrnagyokkal az ávósokról. Palásti őrnagy utasította, hogy tartóztassa le az ávósokat, és szállíttassa őket Szolnokra.

Füleki ávós hadnagy letartóztatásával kapcsolatban Altordai elmondta, hogy arra még azelőtt került sor, hogy ő átvette volna a Nemzetőrség parancsnokságát. Altordai nem tudta, hogy Füleki éhezett a börtönben, mert elmondása szerint a letartóztatott személyek élelmezésével Kóczi rendőr főhadnagynak feladata volt foglalkozni.

Altordai kijelentette, hogy Jászberény körzetében ő egyetlen ávóst sem tartóztatott le.

A feljegyzés nem teljes kihallgatási jegyzőkönyv alapján készült.

A feljegyzést készítette:
(V. Turjanica) tolmács

1956. november 28.

HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI DEPORTÁLT DOKUMENTUMA

118.

Feljegyzés Vizy Béla ügyében – 1956. november 26.

Feljegyzés²⁸²
fogvatartott ügyében

Vizy Béla, apja neve Béla, szül. 1931-ben Budapestben, magyar nemzetiségű, munkáscsaládból származik, felsőfokú végzettsége van, orvos, a hódmezővásárhelyi kórház orvosa, ugyanebben a városban lakik, a kórház szomszédságában.

Kihallgatása során azt vallotta, hogy 1956. október 26-ig Hódmezővásárhely a hétköznapi szokásos életét élte. A városban semmiféle rendkívüli esemény nem történt.

Október 26-án körülbelül 12 órakor a kórházba betelefonált Felletár Béla, a leánygimnázium tanára, és arra kérte, hogy menjen el a gimnáziumba. A gimnáziumban találta Felletárt és még néhány tanárt.

Felletár elmondta neki, hogy a gimnázium diákjai gyűlést akarnak tartani, és arra kérte őt, hogy a kórház többi orvosával együtt elnököljenek ezen a gyűlésen, mivel a gimnázium tanárai ezt megtagadták.

Vizy beleegyezését adta, és visszatérve a kórházba, a Felletárral folytatott beszélgetésről beszámolt kollégáinak – Kas Gyula, Veres István és Bartha Gábor orvosoknak.

Valamennyien azt mondták, hogy részt vesznek a gyűlésen.

A gyűlés október 26-án este 6 órára volt kitűzve. Erre az időpontra gimnáziumban körülbelül 300 diák gyűlt össze mindkét gimnáziumból (a városban két gimnázium van, egy leány- és egy fiú-).

A diákok oszlopba sorakoztak, majd egyikük javaslatára elindultak a Kossuth-szoborhoz (500 méterre a diákok gyülekezési helyétől). Az emlékműnél a diákok javaslatára elénekelték a Magyar Népköztársaság nemzeti himnuszát. Ezután rendezett sorokban visszatértek a gimnázium épületébe, és onnan mindenki hazament.

Október 27-én körülbelül 2-3 óra tájt a kórház ablakából nagy tömeget vett észre a szovjet katonák emlékművénél, és a fentnevezett orvosokkal együtt odament megnézni, mi történik.

Az egybegyűlt mintegy 400 ember körbevette az emlékművet, köteleket dobtak rá, és két tűzoltóautó segítségével ledöntötték. A tömeg kiáltozott, de nehéz volt kivenni, hogy ki mit kiabált. A fasiszták ellen vívott harcokban elesett szovjet katonák emlékműve le volt rombolva. Ezután a tömeg előtt szónoklatot tartott egy ember, mint később megtudta, Avemaria Brúnó, a horthysta hadsereg volt tisztje, aki fasiszta nézeteket vall.

Avemaria felolvasta a lázadók kiáltványát, és kijelentette, hogy a vásárhelyi lakosok fegyvert fogtak a kommunisták ellen, s felszólította a tömeget, hogy kövessék a példájukat.

A tömeg elégedetlenségének adott hangot mind Avemaria felszólításával, mind a kiáltvánnyal kapcsolatban, mert abból nyilvánvalóvá vált számukra, hogy Magyarországra visszajön a burzsoá rend.

Vizy ezt a helyzetet látva beszédet mondott, kifejtve, hogy sem fegyverhasználatra, sem vérontásra nincs szükség, a kiáltványt pedig a város lakosainak meg kell vitatniuk.

A tömeg javasolta, hogy sokszorosítsák a lázadók kiáltványát. A javaslatot elfogadták, a gyárak és egyéb vállalatok küldötteseket állítottak, akikkel megbeszéltek másnapra a találkozót a gimnázium épületében. Ezzel egyidejűleg a nyomdában sokszorosították a lázadók kiáltványát, és azt elkezdték terjeszteni a tömeg által kijelölt szervezetek képviselői.

Október 28-án a város szervezeteinek és vállalatainak képviselői közös tanácskozáson bizottságot hoztak létre azzal a céllal, hogy szervezzen gyűlést a kiáltvány megvitatására és korrigálására.

²⁸² Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 6. – 278–284. ff. Eredeti. Kézirat.

A bizottság tagja volt ő, Vized, Gyáni Imre, az iskola igazgatója és Faragó István, a Demokratikus Ifjúsági Szövetség [sic!] városi bizottságának titkára.

A gyűlésre még aznap sor került, azon a város lakosai közül legalább 2 ezren vettek részt.

A gyűlésen elfogadtak egy sajtó, 20 pontos nyilatkozatot.

A nyilatkozat kimondta, hogy Magyarországnak továbbra is népi demokratikus országnak kell maradnia, de megfogalmazott követeléseket is – mint például többpártrendszer, a korábbinál szélesebb körű demokrácia. Ugyanezen a gyűlésen megalakították a munkás-paraszt tanácsot, melynek tagjai közé munkásokat, parasztokat, értelmiségieket, katonákat és fiatalokat is beválasztottak.

A gyűlésen felszólalt Vized, a helyi színház egyik művésze pedig elszavalta Petőfi Talpra magyar²⁸³ című versét.

A városi tanács elnökévé Török Istvánt választották meg. Vized mint az ifjúság képviselője került be a tanácsba. Ettől kezdve ez a tanács irányította a város életét. A kommunistákkal és az ávosokkal szemben semmifajta bűncselekményt nem követtek el. A városban volt magyar katonai helyőrség, amely a nemzetőrökkel együtt fenntartotta a városban a nyugalmat és a rendet.

1956. november 6-án Töröknek, a tanács elnökének megbízásából a városi tanács gépkocsiján Budapestre indult, hogy tájékozódjon Kádár János kormányától a városban fennálló helyzetről, és további utasításokat kapjon.

Budapestben november 6-án este elfogták a szovjet katonai járőrök. Vele együtt a gépkocsi még három utasát is letartóztatták. Fegyver egyikükönél sem volt. A tanács tagjává választásától a Budapestre indulásig terjedő időszakban volt pisztolya.

Azt feltételezi, hogy a szovjet katonák emlékművét Avemaria Brúnó kezdeményezésére rombolták le. Hogy a nevezett személy jelenleg hol tartózkodik, azt nem tudja. Más lázadókat nem ismer.

Vizedről beszélhetnek a feljegyzésben megnevezett személyek, valamint Borus, a városi államvédelmi osztályának vezetője, aki egész idő alatt kapcsolatban állt a tanáccsal és a katonai helyőrséggel.

*Ellenőrizni kell.*²⁸⁴

A dossziében megtalálható Vized személyi igazolványa, meghatalmazás, hogy tárgyaljon a kormány képviselőivel és nemzetőr-igazolványa.

Készítette:
(Zimarin) főhadnagy

Ungvár, 1956. november 26.

²⁸³ Helyesen Nemzeti dal a vers címe.

²⁸⁴ Ez a megjegyzés utólag, ceruzával lett beírva.

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYÉBŐL DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI

MISKOLCON ŐRIZETBE VETT DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI

119.

*Gribanov vezérőrnagy feljegyzése Szavcsuk alezredeshez,
a KGB Kárpátontúli területi főosztálya vezetőjéhez²⁸⁵ – 1956. november 12.*

(VCS. telefonon továbbítva)

Másolat

Szavcsuk alezredes elvtársnak,
a KGB Kárpátontúli területi főosztálya vezetőjének

I. A. Szerov elvtárs hadseregtábornok utasítására, az önökhöz irányított, 1912-es születésű Földvári Rudolf nevű foglyot az első katonai konvojjal azonnal küldjük vissza Debrecenbe.

Aláírta Gribanov vezérőrnagy.

1956. november 12.

Továbbította	<i>Kulavin alezredes</i>	
Vette	<i>Varga alhadnagy</i>	19h 45min

Fedorov elvtársnak

Végrehajtásra
Dejnyicsenko

Az eredetit megkapta:
(Kurnoszkin) százados

1956. XI. 12.

Kurnoszkin elvtársnak
Végrehajtásra

(Bojko)
1956. XI. 12.

²⁸⁵ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 30. – 89. f. Másolat. Gépirat.

*Zombori Sándor kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 13.*Kihallgatási jegyzőkönyv²⁸⁶Ungvár
1956. november 13.

Zombori Sándor, apja neve József, szül 1919-ben Diósgyőrön (Magyarország), magyar nemzetiségű, a Magyar Népköztársaság polgára.

A kihallgatás 11 órakor kezdődött el.

Kérdés: Tud-e oroszul?

Válasz: Nem, nem tudok oroszul (fordítás).

Zombori kihallgatottal közlik, hogy tolmács segítségével az anyanyelvén, magyarul hallgatják ki.

Sponták tolmács figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Kérdés: Mikor, hol és milyen körülmények között tartóztatták le?

Válasz: 1956. november 5-én tartóztattak le a miskolci szovjet katonai alakulat parancsnokságán, amikor ott önként jelentkeztem, hogy mint magyar hadosztályparancsnok a munkásbizottság és alakulatom katonai bizottsága nevében tárgyaljak a szovjet hadsereggel a fegyverszünetről, a fegyverek leadásáról és Miskolc rendjének megőrzéséről.

Kérdés: Ki hatalmazta fel, hogy tárgyaljon a munkásbizottság nevében?

Válasz: Nagy ezredes, a magyar hadsereg légierijének főparancsnok-helyettese a budapesti események első napjaiban utasította a katonai alakulatokat, hogy támogassák a munkásbizottságokat. Ezután, körülbelül 1956. október 26-tól kezdte a parancsokat a Honvédelmi Minisztériumból és a nevezett minisztérium forradalmi bizottságától kaptuk.

Az események első napjaiban a honvédelmi miniszter Bata [István], majd Janza [Károly], jelenleg pedig Maléter [Pál].

A budapesti események utáni napokban, körülbelül 1956. október 24-én az általam vezetett hadosztályhoz érkezett két tiszt a Honvédelmi Minisztériumból, akik később parancsokat kaptak a minisztériumtól, amelyek végrehajtására utasítottak engem. Az egyik tiszt Kosovics [Gyula] ezredes volt, a másik Fehér százados, mindketten a minisztérium politikai osztályán dolgoztak, beosztásukat nem ismerem.

Október 29-én vagy 30-án a két tisztért repülő érkezett, azóta nem hallottam felőlük.

Miután a minisztérium képviselői távoztak, a katonai tanácstól közvetlenül kaptam a parancsokat. Más küldöttek nem érkeztek az alakulathoz.

Kérdés: Milyen parancsokat kapott a legutóbbi magyarországi események időszakában?

Válasz: Bata honvédelmi miniszter október 26-án vagy 27-én utasított a rend fenntartására a városban, ezt megelőzően október 24-én a minisztérium utasított a város kulcsobjektumainak, közte a posta, az intézmények és az élelmiszerraktárak őrzésére. Ugyanezekben a napokban, ahogy már mondtam, utasítottak bennünket a munkásbizottságok támogatására. Ugyanekkor adták parancsba, hogy az épületekről szedjük le az ötágú csillagot, és helyette tűzzük ki a magyar nemzeti lobogót. Megváltoztak a katonai rangjelzések is – le kellett venni a váll-lapot és a sapkáról a jelvényt, s az utóbbi helyett feltűzni a magyar zászlót ábrázoló új jelvényt. Parancsot kaptunk a katonai tanácsok megalakítására is az egyes alakulatokban. A hadosztály parancsnoksága mindezen utasításokat végrehajtotta. 1956. október végén, amikor a szovjet katonaság elhagyta Budapestet, a Forradalmi Katonai Tanács arra utasított, hogy amennyiben a szovjet katonaság Magyarország városait megközelítené, fegyveres ellenállást kell tanúsítani.

Amikor 1956. november 4-én a szovjet hadsereg bevonult Miskolcra, az általam vezetett hadosztály nem tanúsított ellenállást, azonban a felfegyverzett diákok lövöldözésbe keveredtek. Hozzáteszem, hogy a parancsnokság vonalán arra is utasítottak bennünket, hogy ne szereljük le azokat a katonákat, akik kiszolgálták az idejüket.

²⁸⁶ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 23. – 61–63. ff. Másolat. Gépirat.

Kérdés: Hogyan jutottak a diákok fegyverhez?

Válasz: A szemtanúk elmondásából tudom, hogy 1956. október 26-án az egyetemisták, a gimnazisták és más miskolci lakosok nagy tömegben az ÁVH börtönéhez mentek,²⁸⁷ hogy kiszabadítsák a foglyokat, ott azonban közéjük lőttek, erre a tömeg betört az épületbe, magukhoz ragadták a fegyvereket, majd megtámadták a rendőrség épületét, ahol szintén szereztek fegyvereket.

Kérdés: Azt vallotta, hogy Önt mint hadosztályparancsnokot utasították, hogy tartsa fenn a rendet a városban, hogyan engedhette meg mégis, hogy megtámadják az ÁVH és a rendőrség épületét?

Válasz: Az ÁVH munkatársai maguk védték az épületet, amelyben tartózkodtak, ráadásul katonai erővel nem tudtuk volna feltartóztatni a tömeget, mivel legalább 10 ezer ember gyűlt össze. A felsorolt eseteken kívül kísérlet történt a börtön megtámadására, azonban ott nem jártak sikerrel, a megerősített őrség helyt tudott állni.

Kihallgatás befejezve 18 órakor.

A vallomásom hitelesen lett lejegyezve, és nekem felolvasták magyar nyelven.

A kihallgatást vezette:
(Kabanov) ezredes

A jegyzőkönyv szóban le lett fordítva Zombori kihallgatottnak:
(Sponták) tolmács

121.

Fekete László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 18.

Kihallgatási jegyzőkönyv²⁸⁸
Fekete László

Ungvár
1956. november 18.

Fekete László, szül. 1918-ban Császteleken, Torontál megyében (ma Jugoszláviához tartozik), magyar nemzetiségű, hivatalnokcsaládból származik, felsőfokú végzettsége van: 1949-ben fejezte be a műegyetemet (kohászati karon), 1955-ben a műszaki tudományok kandidátusa fokozatot szerzett, a miskolci egyetem oktatója, pártonkívüli, 1946 és 1949 között a szociáldemokrata párt tagja volt, amikor az egyesült a kommunista párttal, kizárták a párt soraiból mint a horthysta hadsereg főhadnagyát, aki részt vett a Szovjetunió elleni háborúban, nő, miskolci lakos, Borsod megye.

A kihallgatás magyar nyelven zajlik Dobbák tolmács közreműködésével, aki figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Kérdés: Milyen részt vállalt Ön a Magyarországon 1956. október 20. után zajló eseményekben?

Válasz: Folyó év október 22-én részt vettem a miskolci egyetem diákjainak gyűlésén, október 25-én

²⁸⁷ A BM Borsod-Abaúj-Zemplén megyei főosztálya épületéhez vonuló fegyvertelen tüntetőkre nyitottak tüzet október 23-án az államvédelem munkatársai, melynek következtében 16 fő meghalt és 51-en megsebesültek. A tömeg ezen a napon és 27-én összesen hét főnhajtott végre népitéletet.

²⁸⁸ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 23. – 119–122. ff. Hitelesített másolat. Gépirat.

és 29-én részt vettem a városi nagygyűléseken. Október 29-től a szovjet katonaság általi letartóztatásom napjáig a Borsod megyei munkástanács elnökhelyettese voltam.

Kérdés: Mondja el részletesen, mi történt a miskolci egyetem diákjainak 1956. október 22-i gyűlésén.

Válasz: 1956. október 22-én délután, Magyarország más egyetemeihez hasonlóan a mi intézményünkben is összegyűtemi diákgyűlésre került sor, amelyre meghívták az oktatókat is, de azt nem tudom megmondani, hogy a gyűlést ki hívta össze, azaz ki szervezte. A gyűlés célja az volt, hogy megvitassuk a Miskolc és a megye diákjaihoz intézett felhívást, megválasszuk a küldöttséget, amely elviszi Budapestre a kormánynak a diákság követeléseit.

A gyűlésen ott voltak a megyei és a városi pártbizottságok képviselői, köztük Grósz [Károly], a megyei pártbizottság agitációs és propaganda osztályának vezetője és Tóth [Károly], a miskolci városi pártbizottság titkára.

A felszólalások után a gyűlés elfogadta a felhívás szövegét, amely 11 pontban foglalta össze a követeléseket a kormánnyal szemben, melyek lényege a következőkben foglalható össze: a Hegedüs-kormány lemondása, független (a Szovjetuniótól független) bel- és külpolitika megvalósulása, Magyarország kilépése a Varsói Szerződésből és függetlenségének megőrzése bármely katonai szövetségre nézve, a szovjet katonaság kivonása Magyarország területéről 1957. január 1-jéig, független bel- és külkereskedelem, egyenrangú kereskedés a Nyugattal és a Kelettel, a mezőgazdasági politika egészének felülvizsgálása, az állami beszolgáltatások leállítására. A többi követelésre nem emlékszem.

Az összegyűtemi diákgyűlésen megválasztottak egy 30 tagú küldöttséget, amelyiknek 1956. október 26-án részt kellett volna vennie a tervezett országos diákgyűlésen, és ott előterjeszteni a mi gyűlésünkön elfogadott felhívást. Nem tudom, kik voltak ennek a küldöttségnek a tagjai, mert nem vártam meg a gyűlés végét, és később sem érdeklődtem efelől.

Kérdés: Ön felszólalt ezen a gyűlésen?

Válasz: Igen, felszólaltam.

Kérdés: Miről beszélt a felszólalásában?

Válasz: A gyűlésen támogattam a diákok által megfogalmazott követeléseket, amelyeket belefoglaltak az úgynevezett felhívásba, többek között egyetértettem azzal, hogy Magyarország lépjen ki a Varsói Szerződésből, és hogy Magyarországról vonják ki a szovjet csapatokat. Azért szólaltam fel, mert úgy véltem, hogy a szovjet hadsereg magyarországi állomásozása befolyásolja a magyar kormány belpolitikáját, és korlátozza Magyarország szuverenitását.

Felszólalásomban továbbá bíráltam a Kilátó című városi újság előttem felszólaló munkatársát (a nevét nem tudom), aki felvetette, hogy újra kellene egyesíteni a zömében magyarok lakta területeket (a romániai Erdélyt, Jugoszlávia határ menti területeit stb.) az egységes magyar államban. Kifejtettem, hogy ez egy sovíniszta felszólalás volt, mivel az volt a lényege, hogy hozzuk létre azoknak a Duna-menti államoknak a konföderációját, ahol egy tömbben nagyszámú magyar lakosság él, és addig, amíg ez a konföderáció létrejön, Magyarországnak semleges államnak kell lennie (Ausztria mintájára), de megőrizve a szocialista berendezkedést.

Kérdés: Milyen beszédekkel mondott még a magyarországi események időszakában?

Válasz: Az 1956. október 29-i városi nagygyűlésen is mondtam egy beszédet.

Kérdés: Mondja el, miről szólt ez a beszéd.

Válasz: 1956. október 29-én a városi nagygyűlésen (amelyre a Diósgyőr iparnegyedben került sor), megválasztották az állandó megyei munkástanácsot, amelynek tagjai között voltak munkások, kommunisták és a megyéből származó vidékiek is. Addig a Nagy Attila vezette ideiglenes megyei munkástanács működött. Mivel Miskolc központjában az emberek többsége jól ismerte az ideiglenes tanács tagjait, ezért arra szavaztak, hogy az állandó bizottságban is benne maradjanak, s tiltakoztak az új jelöltek ellen, akiket az iparnegyed gyűlésén javasoltak (köztük több kommunista is volt, mint például Földvári Rudolf,²⁸⁹ a Borsod megyei pártbizottság első titkára). Földvári javaslatára beszédet mondtam, amelyben bemutattam az iparnegyedben jelölt személyeket mint a nép érdekeit védő embereket, és hozzátettem, ha mégsem akarják beválasztani őket a tanácsba, akkor kimaradnak. A gyűlés végül úgy döntött, hogy a jelöltek kerüljenek be a tanácsba.

Kérdés: Hol szólalt még fel?

Válasz: Felszólaltam még 1956. október 30-án a Borsod megyei bányászok gyűlésén a tröszt klubjában.

²⁸⁹ Földvári Rudolfot is deportálták.

Kérdés: Miről szólt a beszéde?

Válasz: Ezen a gyűlésen mint a megyei munkástanács elnökhelyettese szólaltam fel azzal kapcsolatban, hogy a szénbányászok elzavarták a bányákból a párttag vezetőket és mérnököket, valamint a párttitkárokat, vagy pedig rákényszerítették őket, hogy ők is lemenjenek a (föld alatti) tárnákba, és ott dolgozzanak. A bányagazgatókkal és a mérnökökkel kapcsolatban azt mondtam, hogy meg kell őket hagyni a helyükön, a párttitkárok esetében pedig egyetértettem a munkásokkal, hogy ők is hadd dolgozzanak a tárnákban.

A kihallgatás 10 órától 19 óráig tartott, szünettel 14 és 15 óra között.

A jegyzőkönyvet nekem magyarul felolvasták, szavaimat hitelesen jegyezték le:

(aláírás) *(Fekete)*

A kihallgatást vezette:
(Ganenko)

Tolmács:
(Dovbák)

KAZINCBARCIKÁN (ALACSKA) ŐRIZETBE VETT DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI

122.

*Bartha Zoltán levele szerelméhez, Julikához –
feltehetően november 4. és 8. között*

Julikám!²⁹⁰

Megkaptam a leveled, amely nem a legjobb egészségi állapotban talált engem. Nagyon sajnálom, hogy ilyen későn válaszolok kedves és lelkesítő soraidra, de ahogy téged sem, úgy engem sem talált otthon a levél. Most a miskolci kórházban vagyok. Itt is nagy a felfordulás, akárcsak Pesten, sok a halott, engem „szerencsére” csak fenékbe lőttek. Hál’ Istennek a seb gyógyulóban van, s holnap ismét megyek harcolni azért, ami nekünk, a népnek a legszentebb – a szabadságért és a függetlenségért.

Julikám! Tiszta szívből mondok köszönetet lelkesítő soraidért: tudod-e, mit értél el ezzel? Életet és szívet adtál tévelygő lelkemnek, vezérfonalat és tüzet adtál, amely fellobbantotta egész valómat. Még egyszer köszönöm, most már tudom, hogy mit kell tennem.

P. S. Ha nem haragszol meg érte, küldök neked egy verset, amit a kórházban írtam. Azokat, akik itt velem együtt vannak, melegséggel töltötték el ezek a sorok. Végére is, neked írtam.

Ki tudja, milyen lesz a vég
Nem tudom, holnap látsz-e még,
Lehet, hogy holnapra a testem
Utolsó útjára viszi a halotti menet!
Nem tudom, mi következik még,
Nem mondhatom, hogy nem félek én.
Száz halálnak is a torkába ugranék,
Két kezemmel tépnék mindenkit szét,
Aki ellenség, hogy végre láthassalak,
Óh, te szent függetlenség,

²⁹⁰ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 243. f. Fordítás magyarból orosz nyelvre. Másolat. Kézirat.

Már itt vagy, közel, érzem én,
Hit és remény tölti el a szívem.
Óh, jöjj el, hogy ne folyjon túl sok vérünk,
A szenvedésből elég
Ez a nép már szenvedett eleget.
Ki ontott még érted ennyi vért?
A nép legderekabb fiait áldozta fel
Így hát ki érdemel meg jobban, mint ez a föld?
Ki tudja, milyen lesz a vég
Nem tudom, holnap látsz-e még
Bátran mondhatom, hogy nem félek én,
Ha életemet golyó oltja ki
És testemet láncotalpak roncsolják szét
Ha nem jössz el hozzánk, szent függetlenség.

Ne utasíts el engem és a versemet, szívből jön. A régi címre írhatok neked levelet. A munkatársaim odaadják az egyetemistáknak, azok pedig átadják nekem.

Szívélyes üdvözléssel

Zoli

123.

Tájékoztató a „Bokros-csoport” őrizetbe vételéről – 1956. november 10.

Tájékoztató²⁹¹
[Részletek]

1956. november 9-én a magyar népi rendőrség és a szovjet katonai alakulatok letartóztatták annak a népellenes bandának a tagjait, akik egy Alacska közeli tanyán rendezkedtek be.

A szóban forgó banda, melynek egyik vezetője Bokros Imre, az utóbbi aktív közreműködésével 1956. november 7-én szerveződött. A banda célul tűzte ki a fegyveres harcot a Magyarországon állomásozó szovjet hadsereggel szemben, valamint az újonnan alakult Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány ellen.

1956. november 7-én a banda megtámadta a kazincbarcikai rendőrőrsöt, ahonnan fegyvereket zsákmányoltak. Ugyanezen a napon este a banda betört a kazincbarcikai műtrágyaüzembe, ahonnan szintén fegyvereket szereztek.

A bandatagok elfogásakor felszámoltunk egy fegyverraktárat, ahonnan elkoboztunk: 2 állványos géppuskát, 2 golyósórót, több mint 30 darab lőfegyvert, mintegy 300 gránátot és lőszert. A banditák nem tanúsítottak fegyveres eljárást.

1956. november 9-én a következő bandatagokat fogtuk el:

1. Bokros Imre [...] 1940 és 1948 között a magyar hadseregben szolgált, 1941 és 1945 között a Szovjetunió, Jugoszlávia és Magyarország területén harcolt a szovjet hadsereg ellen, kőművessegéd volt a kazincbarcikai 31/6. sz. építkezésén.

1956. november 7-én Bokros 20-25 tagú bandát szervezett, majd fegyverszerzés céljából megtámadta a kazincbarcikai rendőrőrsöt és a műtrágyaüzemet, ahol szintén fegyvert szerzett. A fegyverek megszerzése után Bokros a bandáját az Alacska melletti erdőbe vezette, hogy ott megszervezzék a szovjet hadsereg és a helyi hatalommal szembeni harcot.

Bokros és a banda többi letartóztatott tagja tudatosan cselekedett, miután valamennyien tisztában voltak a szovjet parancsnokság rendelkezésével, hogy a fegyvereket be kell szolgáltatni. A rendőrséget és az üzemet a fegyverek beszolgáltatására való felszólítás (XI. 4.) után támadták meg.

2. Bakai Bertalan [...] nőtlen, kőműves volt a kazincbarcikai 31/6. sz. építkezésén.

²⁹¹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 213–214. ff. Eredeti. Kézirat.

3. Karamos József [...] parasztcsaládból származik, segédmunkás volt a kazincbarcikai 31/6. sz. építkezésén.

Elfogásakor fegyver volt nála. Részt vett az ávósok és a kommunisták letartóztatásában.

4. Kaló László [...] parasztcsaládból származik, segédmunkás volt a berentei villanytelepen.

5. Szűcs Tibor [...] bányászcsaládból származik, nőtlen, segédmunkás volt a berentei villanytelepen.

6. Pusztafi József [...] közalkalmazotti családból származik, kőműves volt a kazincbarcikai 31/6. sz. építkezésén.

7. Koszti Péter [...] nős, parasztcsaládból származik, segédmunkás volt a kazincbarcikai 31/6. sz. építkezésén.

8. Farkas Sándor [...] munkáscsaládból származik, lakatos volt a kazincbarcikai 31/6. sz. építkezésén.

9. Atucsák György [...] nős, munkáscsaládból származik, asztalos volt a kazincbarcikai 31/6. sz. építkezésén.

10. Somogyi Gyula [...] nőtlen, munkáscsaládból származik, segédmunkás volt a kazincbarcikai 31/6. sz. építkezésén.

11. Kékedi Lukács [...] nőtlen, parasztcsaládból származik, segédmunkás volt a kazincbarcikai 31/6. sz. építkezésén.

12. Bartha Zoltán [...] lakatos volt a berentei villanytelepen.

Bokros, Karamos, Kaló, SZűcs, Pusztafi, Koszti, Farkas, Atucsák, Somogyi, Kékedi, Bartha, valamenynyen a Bokros-banda tagjai, részt vettek a rendőrség és a műtrágyaüzem elleni támadásban, fel voltak fegyverezve, és az volt a céljuk, hogy harcoljanak a Magyarországon állomásozó szovjet hadsereg és a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány ellen.

1956. november 10.

I. Fadejkin ezredes

124.

Kaló László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 26.

Kihallgatási jegyzőkönyv²⁹²

1956. november 26.

Kriszko nyomozó Dobra Leonyid, apja neve Pjotr magyar tolmács közreműködésével ezen a napon kihallgatta a következő személyt: Kaló László, apja neve Béla.

Dobra L. P. tolmács figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Dobra

Kérdés: Kinek a megbízásából szervezte meg azt az ifjúsági csoportot, amely célul tűzte ki a fegyverszerzést?

Válasz: „Colos”²⁹³ politikai ügyekért volt elítélve, és a lázadás idején engedték ki a börtönből. „Okos”²⁹⁴ a barátja volt. Az építővállalat munkásszállóján Okos megkérdezte tőlem, hol lehet fegyvert szerezni, amire én azt válaszoltam, hogy fegyverhez a rendőrségen lehet hozzájutni.

Ezután Colos és Okos fiatalokból csapatot verbuváltak, s együtt elmentünk a városi rendőrségre. Az én bűnöm abban áll, hogy megmondtam Okosnak, hogy hol lehet fegyvert szerezni. Nem tudom megmondani, hogy Okos és Colos kapott-e valakitől megbízatást a csoport létrehozására, ők erről nem beszéltek. Meg kell mondjam, hogy akkor sem Colos, sem Okos, sem én nem voltunk józanok. Nem tudom, ők hogy voltak velem, de én mindent öntudatlan állapotban csináltam.

²⁹² Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 233–235. ff. Eredeti. Kézirat.

²⁹³ Bokros Imrét, a csoport parancsnokát hívták „Colos”-nak. Őt is deportálták.

²⁹⁴ Nincs adat arra, hogy a csoportból kinek volt a beceneve „Okos”.

Eleinte nem tudtam, miért szervezte a csoportot Okos és Colos, de amikor már bevittek az erdőbe, Colos azt mondta nekem, hogy egyesülnünk kell a lázadó katonákkal, de hogy mi célból, azt nem mondta. Én ezt elleneztem, mondtam is a fiataloknak, hogy inkább menjenek haza, ami gyakorlatilag meg is történt. A fiatalság elment az erdőből, és én is velük tartottam. Emiatt összevesztem Colossal. Colos fegyverrel fenyegetett meg, és azt mondta, hogy nem én vagyok a főnök, hanem ő az, és nekem nincs jogom utasítani a fiatalokat.

Kérdés: Mit csinált ténylegesen a csoport?

Válasz: Abszolúte semmit. A csoport tagjai sehol sem használtak fegyvert, nem fosztogattak.

Kérdés: Hol akart elrejtőzni, és mivel akart foglalkozni?

Válasz: Semmilyen bűncselekményt nem terveztem, így elbújni sem állt szándékomban. Azt mondtam a fiataloknak, hogy hazamehetnek, magam pedig bementem a városba. Nem tudom, hogy Colosnak és Okosnak milyen egyéb tervei voltak.

Kérdés: Ki volt a csoport vezetője, és milyen szerepe volt Önnek a csoportban?

Válasz: A csoportot Colos vezette, én pedig a helyettese voltam. Nekem mindössze annyi volt a feladatom, hogy őrséget szervezzek a csoport tartózkodási helyén.

Kérdés: Kitől kapott utasítást a csoport további tevékenységére vonatkozóan?

Válasz: Utasítást senkitől sem kaptunk. Azt, hogy Colosnak és Okosnak volt-e bárkivel kapcsolata, nem tudom.

Kérdés: Ismeri-e Ön Atucsek György²⁹⁵, apja neve János, polgártársat, és tagja volt-e a csoportjuknak?

Válasz: Atucseket nem ismerem, s nem emlékszem rá, hogy lett volna ilyen nevű tagja a csoportunknak.

A jegyzőkönyv hitelesen tartalmazza az általam elmondottakat, felolvasták nekem az általam megértett magyar nyelven, amit aláírásommal igazolok:

Kaló László

Nyomozó:
(Kriszko)

Tolmács:
(Dobra)

²⁹⁵ Atucsák Györgyöt is deportálták.

HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

DEBRECENBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

125.

Dede László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 13.

Kihallgatási jegyzőkönyv²⁹⁶
[Részletek]

Kelt 1956. november 13-án.

Dede László, apja neve András, szül. 1932-ben Budapesten, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár [...] a Debreceni Egyetem tanára volt, lakhelye Debrecen [...]

A kihallgatás megkezdve 16 óra 45 perckor.

A kihallgatás Kovács I. I. tolmács közreműködésével történik, aki figyelmeztetve lett, hogy a hiteles fordításért büntetőjogi felelősséget visel az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Kovács

Kérdés: Hová akart távozni Magyarországról 1956 októberében?

Válasz: 1956-ban októberében nem hagytam el Magyarországot területét, mivel ekkor már megkezdődött a tanítás a Debreceni Egyetemen, ahol én tanítottam, ezért nem volt lehetőségem sehová menni.

Kérdés: És korábban járt külföldön?

Válasz: 1956 augusztusában turistaként jártam Romániában, ahol bejártam a tengerparti részeket, voltam Bukarestben és más városokban. Ez volt az egyetlen eset, amikor életemben külföldön jártam.

Kérdés: Mikor, hol és milyen körülmények között fogták el Önt?

Válasz: 1956. október 25-én a diákok beválasztottak a forradalmi bizottságba, a diákokkal együtt abban az étkezdében voltam, mely a debreceni közintézmények dolgozóit szolgálta ki, a diákokat pedig munkaerőként alkalmazták ott. Ez az 1956. november 4-ről 5-re forduló este történt.

Amikor a szóban forgó épületben tartózkodtam, a városban kitört a lövöldözés, megjelentek a szovjet tankok, és az épületet, ahol tartózkodtunk, körbevette a szovjet katonaság. Én odamentem a műveletet irányító alezredeshez és kértem, hogy vezessen az általam ismert Sabanov ezredeshez. Megígérték nekem, beültettek egy tankba, azonban valahová a város szélére vittek, és őrizetbe vettek.

Kihallgatás befejezve 18 óra 00 perckor.

A jegyzőkönyvet felolvasták nekem az általam megértett magyar nyelven, a szavaimat hitelesen jegyezték le, amit aláírással igazolok:

Dede László

²⁹⁶ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 92–94. ff. Eredeti. Kézirat.

A nyomozást vezette:
(Tyulkin) nyomozó

Tolmács:
(Kovács)

126.

Dede László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 14.

Kihallgatási jegyzőkönyv²⁹⁷

Dede László, apja neve András

Kelt 1956. november 14-én.

A kihallgatás kezdete 15 óra.

Kovács I. I. tolmács figyelmeztetve lett, hogy a hiteles fordításért büntetőjogi felelősséget visel az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Kovács

Kérdés: A legutóbbi kihallgatáson Ön azt mondta, hogy tagja volt a forradalmi bizottnának. Pontossítsa, mikor, ki és milyen forradalmi bizottságba választotta be.

Válasz: 1956. október 23-án Debrecenben az egyetem és más tanintézetek diáksága kivonult az utcákra, és követeléseket fogalmaztak meg a magyar kormánnyal szemben, többek között az oktatásra és a diákság életkörülményeire, valamint a diákság helyzetének javítására vonatkozóan.

A diákokhoz csatlakoztak a debreceni iparvállalatok munkásai, és követelték a fizetések megemelését, ezenkívül mind a diákok, mind a munkások követelték, hogy távolítsák el az ország éléről Hegedűst [András] és Gerőt [Ernő], mivel véleményük szerint semmit nem tettek Magyarország lakossága életének javítása érdekében.

Amikor Budapestről érkezni kezdtek a hírek arról, hogy ott fegyveres összecsapások kezdődtek, a helyi állami intézmények dolgozói otthagyták a munkahelyüket.

Ilyen körülmények között 1956. október 25-én Debrecenben létrejött a forradalmi bizottnán, amelybe beválasztották az állami intézmények, vállalatok és tanintézetek képviselőit.

Az egyetemi diákság 1956. október 25-i nagygyűlésén a debreceni forradalmi bizottnán tagjává választottak.

Kérdés: Milyen funkciót látott el a debreceni forradalmi bizottnán, mik voltak a feladatai?

Válasz: A debreceni forradalmi bizottnán feladata volt visszaállítani a hatalmat a városban, biztosítani a lakosság élelmiszer-ellátását, és intézkedéseket hozni, hogy a város összes iparvállalata ismét felvegye a munkát, mivel a munkások továbbra sem mentek dolgozni, és továbbra is követelték, hogy teljesítsék a követeléseiket.

Emellett a forradalmi bizottnán azzal a kéréssel fordult a magyar kormányhoz, hogy a szovjet hadsereget vonják ki Magyarország területéről, az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez fordult, hogy avatkozzon be a magyar kérdésbe, vezessék be a többpártrendszert, mivel úgy vélte, hogy ha csak egyetlen párt van, akkor nincs igazi demokrácia, és emiatt van az, hogy Magyarországon ilyen nehéz helyzet alakult ki.

Kérdés: A forradalmi bizottnán milyen utasításokat kapott Budapestről?

Válasz: Budapestről senki nem érkezett Debrecenbe. A debreceni forradalmi bizottnán egy nappal Nagy [Imre] kormányának megalakulása után két tagját Budapestre küldte, hogy felmérjék a helyzetet és utasításokat kapjanak a kormánytól. Azonban ezek az emberek egyetlen kormánytaggal sem találkoztak és lényegében dolgavégezetlen tértek vissza Debrecenbe.

Még Nagy kormányának megalakulása előtt telefonon tartottuk a kapcsolatot Losonczyval [Géza],

²⁹⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 95–100. ff. Eredeti. Kézirat.

aki kérte, hogy küldjünk Budapestre élelmiszert és gyógyszereket és kérdezte, hogy Debrecen forradalmi bizottmánya támogatja-e az ideiglenes kormányt.

Kérdés: Mi volt a feladata a debreceni forradalmi bizottmány tagjaként?

Válasz: A forradalmi bizottmány megbízásából kapcsolatot tartottam fenn a szovjet katonaság parancsnokságával, és tájékoztattam a városban fennálló helyzetről, ezenkívül elkísértem a diákokat a diákszállóból a városba és vissza, mivel ehhez rendelkeztem megfelelő okmányokkal. Mindennap tájékoztattam a diákokat a debreceni forradalmi bizottmány tevékenységéről, és egyéb kisebb megbízásokat is teljesítettem. Mint a forradalmi bizottmány tagja rendelkeztem fegyverrel – egy pisztollyal, amihez volt fegyverviselési engedélyem.

Mivel a város lakosságát rendkívüli módon nyugtalanította, hogy az utcákon szovjet tankokat láttak, kértem a szovjet katonaság parancsnokságát, hogy a tankok kerüljék meg a várost. Ezt a kívánságunkat a szovjet katonaság parancsnoksága teljesítette, és a szovjet tankok más útvonalat választottak.

Kérdés: Nevezze meg a debreceni forradalmi bizottmány tagjait.

Válasz: A debreceni forradalmi bizottmány meglehetősen nagy létszámú volt, körülbelül 300 tagja volt. Ezenkívül még alakult egy 12 tagú testület, amely a bizottmány feladatait jelölte ki.

A debreceni forradalmi bizottmány elnöke Csorba [László] alezredes volt, a karhatalmi szekció vezetője Garab [Imre] főhadnagy, az élelmezés felelőse Balogh, az oktatás és kultúra felelőse Szede (?) Lajos, a vasúti közlekedés felelőse Vas Imre. Szilágyi [Imre], Nagy Gábor és én naponta tájékoztatást adtunk a bizottmány tevékenységéről, és a lakáselosztással foglalkoztunk. A bizottság többi tagjának nem tudom a nevét.

Garab főhadnagy hatáskörébe tartoztak a forradalmi osztagok, amelyek a rendre felügyeltek. Rendelkeztek a fegyverraktár fölött, a fegyvereket kiosztották a karhatalmistáknak, mindazoknak, akiknek a feladatköréhez ez szükséges volt. A fegyverhez fegyverviselési engedélyt is adtak.

A kihallgatás befejezve 18 óra 20 perckor.

A jegyzőkönyvet felolvasták a számomra érthető magyar nyelven, vallomásomat hitelesen jegyezték le, amit aláírásommal igazolok:

Dede László

A kihallgatást vezette:
(Tyulkin) nyomozó

Tolmács:
(Kovács)

[orosz nyelvű]

127.

Dede László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 15.

Kihallgatási jegyzőkönyv²⁹⁸

Dede László, apja neve András

Kelt 1956. november 15-én.

A kihallgatás kezdete 10 óra 10 perc.

Kovács I. I. tolmács figyelmeztetve lett, hogy a hiteles fordításért büntetőjogi felelősséget visel az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Kovács

²⁹⁸ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 101–104. ff. Eredeti. Kézirat.

Kérdés: Az ellenforradalmi lázadás időszakában milyen fegyveres összetűzésekre került sor Debrecenben?

Válasz: Amikor 1956. október 22-én Debrecenben tüntettek a diákok, a helyi ávósok letartóztattak néhány tüntetőt. Másnap, azaz október 23-án a tüntetők az ÁVO épülete elé vonultak, azt akarták tudni, hogy valóban letartóztattak-e néhány személyt az előző napi tüntetés résztvevői közül. Ám a tüntetők követelése ellenére senki nem adott választ, és valaki az ÁVO bejáratából gépfegyverrel lőtt a tüntetőkre. Ennek következtében a tüntetők közül 3 ember meghalt.²⁹⁹

Ezenkívül 1956. október 29-én vagy 30-án valaki tüzet nyitott a városban, aminek következtében két ember megsérült. Nem tudom, kik voltak a sebesültek, és azt sem, hogy kik lőttek.

Egyéb fegyverhasználatra Debrecenben nem került sor.

Kérdés: Érkezett-e fegyver külföldről?

Válasz: Debrecenbe külföldről semmiféle fegyver nem érkezett. Debrecen forradalmi bizottmányának sem volt semmiféle kapcsolata a külfölddel.

Kérdés: És ki adott parancsot a fegyverraktárak elfoglalására?

Válasz: Amikor Debrecenben megkezdődtek a tüntetések, a városban tartózkodó katonaság egy része szétszéledt, másik része a tüntetőkhez csatlakozott. Nem sokkal ezután létrejöttek a forradalmi osztagok,³⁰⁰ amelyek a fegyverraktárakat felügyelték.

Kérdés: Érkeztek-e Debrecenbe horthysta tiszték?

Válasz: Nem, Debrecenben nem voltak horthysta tiszték.

Kérdés: Mit szándékoztak tenni a lázadás elbukása esetén?

Válasz: Tudomásom szerint erre vonatkozóan nem voltak tervek. Úgy véltük, hogy a tüntetők által megfogalmazott követelések igazságosak, és azok feltétlenül teljesítendőek. Fentről mi, azaz a debreceni forradalmi bizottmány semmiféle utasítást nem kaptunk.

Kérdés: Aadtak-e fegyvereket a debreceni egyetemistáknak?

Válasz: Fegyvert csak azok a diákok kaptak, akik bekerültek a forradalmi osztagokba, a többi diák nem kapott fegyvert. A forradalmi osztagokban körülbelül 200 diák volt, többségükben olyanok, akik már kiszolgált katonák voltak.

Kérdés: Ön személyesen részt vett a diákok felfegyverzésében?

Válasz: A fegyverek kiosztására szolgáló névsorok összeállítása, a fegyverek kiadása nem tartozott a feladatkörömbe, ezzel én nem foglalkoztam.

Mint a forradalmi bizottmány tagja ellenőriztem a forradalmi osztagok őrhelyeit az iparvállalatoknál, az intézményeknél és egyéb objektumoknál.

A kihallgatás befejezve 12 óra 30 perckor.

A jegyzőkönyvet felolvasták a számomra érthető magyar nyelven, vallomásomat hitelesen jegyezték le, amit aláírással igazolok:

Dede László

A kihallgatást vezette:
(Tyulkin) nyomozó

Tolmács:
(Kovács)

²⁹⁹ A BM Megyei Főosztálya épületének környékén történt fegyverhasználatok következtében Ács Zoltán és Gorzsás András vesztette életét.

³⁰⁰ Értsd alatta a Nemzetőrség alegységeit.

*Kivonat Perey András vallomásának
Dede Lászlóra vonatkozó részéből – 1956. november 20.*

Kivonat³⁰¹

Perey András³⁰² vallomása Dede Lászlóval kapcsolatban, 1956. november 10.

1956. október 23-án és 24-én az egyetem rektora megtiltotta, hogy bárki az egyetem területére lépjen. Az egyetem katonai tanszéke azt a feladatot kapta, hogy szervezzen őrsgéget az egyetem bejáratánál. Az egyetem területére való belépés tilalma ellenére, 1956. október 23-án berontott az épületbe egy Holenja nevű ember. Éppen én voltam ügyeletben, s így ismerkedtem meg Holenjával. Ebben az időszakban Holenja Dede László informátora volt, később a Benczúr utcai egyetemi diákszálló őrsgének parancsnoka. Amikor szóba került a Nemzetőrség megszervezése, és hogy oda diákokat is felvesznek, Holenja ott is folytatta informátori tevékenységét.

Informátori tevékenysége nemcsak Debrecenre, hanem Tokajra is kiterjedt. Igen sokszor jelent meg az egyetemen Dedével, és annak legbizalmasabb embere volt.

Perey András 1956. november 9-i vallomása szerint Dede László a Kossuth Lajos Tudományegyetem Kémiai Intézetének tanársegédje volt.

Dede Lászlóval 1956. október 26-án és 27-én kerültünk szorosabb kapcsolatba. Már korábban is ismertem őt, és a következőket tudtam meg róla:

1956 szeptemberében Dede László körül egy jobboldali csoportosulás szerveződött. A csoport tagjai a következő személyek voltak: Szabó Vince és Für Lajos tanársegédek, Holenja, az egyetem 4. évfolyamos hallgatója és Juhász Lajos, 5. évfolyamos hallgató.

Célul tűzték ki a DISZ felszámolását, s helyette a MEFESZ megalakítását. A munkába a következő diákokat vonták be: Székelyhidi Ágoston, 4. évfolyamos hallgató (filozófia kar), Lázár Lajos, 3. évfolyamos hallgató (filozófia kar), Simon Zoltán, magyar–történelem szakos hallgató.

1956. október 23-án Dede László nem szólalt fel nyilvánosan, de a fenti személyeken keresztül szervezte a diákságot, csak 24-én lépett a nyilvánosság elé.

Ebben az időben a fiatalok küldöttségének volt a vezetője. Aktívan részt vett a forradalmi bizottmány megalakításában. Ő biztosította az új pecséteket a forradalmi bizottmányok számára. Miután megalakultak a forradalmi bizottmányok, elment az egyetemre és a diákszállóba, és ott azt mondta a diákoknak, hogy őt, Székelyhidit és Kertészt [Lászlót]³⁰³ letartóztatták az ávósok, bántalmazták őket, és csak a megyei bizottmány követelésére engedték őket szabadon.

A forradalmi bizottmánytól október 25-én azt a feladatot kapta, hogy szervezze meg a diákmozgalmat, és fegyverezze fel őket.

1956. november 2-án a debreceni tanácsházán székelő forradalmi bizottmány nevében 19-20 óra tájt az egyetem katonai tanszékére ment, hogy ezredet szervezzen a diákokból.

Megkérdezte tőlünk, hogy készek vagyunk-e együttműködni az ezred megszervezésében. A kérdést fenyegető hangnemben tette fel. Azt mondta, hogy aki nem hajlandó segíteni, arról tudni fogják, kiknek a pártján áll. Dede tájékoztatott bennünket, hogy az ezred megszervezésének tervét már kidolgozták. Azt is mondta, hogy ő a forradalmi bizottmány elnöke, és a parancsait mindig fenntartások nélkül teljesítenünk kell. Tudomásunkra hozta az ezred parancsnokainak névsorát. Az ezred parancsnoka: Tóth Károly főhadnagy, helyettese Nagy Imre tartalékos százados, az egyetem diákja, a törzskar vezetője Kosik Ferenc főhadnagy. A jelenlevők azt mondták, hogy az ezred megszervezéséhez a diákok kevesen vannak, és nincsenek olyanok, akik jártasak lennének egy ezred vezetésében. Ezért Dede László beleegyezésével az ezred helyett zászlóalj megszervezése mellett döntöttünk, melynek élére ugyanazok a személyek ke-

³⁰¹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 121–124. ff. Fordítás magyarból orosz nyelvre. Kézirat.

³⁰² Perey András főhadnagyot, feltehetően a debreceni egyetem katonai tanszékének oktatóját november 9-én Debrecenben hallgatták ki.

³⁰³ Kertész Lászlót is deportálták.

rültek, akik az ezred esetében felmerültek. A zászlóaljon belül 3 szakaszt szerveztek a következő parancsnokokkal:

1. szakasz: Kozma István főhadnagy;
2. szakasz: Laborczy László hadnagy
3. szakasz: Perey András főhadnagy.

Debrecen,
1956. november 20.

A kivonat hiteles:
Nagy Margit

Fordították:
(Gulej)
(Bidzilja)

129.

*Kivonat Göröncz József Dede Lászlóra vonatkozó saját kézzel írt vallomásából –
keltezés nélkül*

Kivonat³⁰⁴

Körülbelül november 2-án este az egyik gyűlésen Dede László javasolta, hogy elő kell készíteni az ellenállást a szovjet hadsereggel szemben. Erről részletesebben beszámolok az alábbiakban.

Dede László javasolta, hogy Debrecen összes vegyi létesítményét át kell állítani Molotov-koktélok és egyéb gyújtószerkezetek előállítására. Be kell vonni a munkába a kémiatanárokat és az egyetem kémia szakos hallgatóit.

A javaslatot elfogadták azzal a megkötéssel, hogy a felkészülést meg kell kezdeni, de a robbanóanyaggyártás megkezdéséig addig várni kell, amíg a rendelkezésre álló lőszerkészletnek legalább a fele el nem fogy.

Dede László arról is beszélt, hogy az orosz szakos hallgatókat, különösen a lányokat be kell szervezni, hogy személyes agitációt folytassanak a szovjet katonák körében. Jelenlétemben Dede László többször is kijelentette: „Esküszöm, hogy a Szovjetunióban egy hónapon belül kitör a forradalom. Minden adattal rendelkezem, hogy ez megtörténjen a következő forgatókönyv szerint: először a forradalom a határ menti köztársaságokban zajlik le, amelyek kiválnak a Szovjetunióból.”

Dede László ördögien ravasz és találékony diplomata volt. Úgy vélem, hogy ő volt a debreceni forradalmi események főszervezője, és minden taktikai és stratégiai lépést ő irányított. Pártellenes és szovjetellenes nézeteket vall. Természetesen azt nem tudhatom, ki állt mögötte, és ki irányította a háttérből.

Aláírás

A kivonat hiteles:
Szenderi István
(körpecsét)

Fordította:
(Jordán)

A fordítás tartalmilag hiteles:
(Gajdos)

³⁰⁴ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 21. – 135–136. ff. Fordítás magyarból orosz nyelvre. Eredeti. Kézirat.

INTÉZKEDÉS DEBRECENI ÉS MISKOLCI DEPORTÁLTAK HAZASZÁLLÍTÁSÁRA

130.

Intézkedés deportált személyek hazaszállítására – 1956. november 23.

Kozlov ezredesnek, a KGB 2. főigazgatósága 7. osztálya helyettes vezetője
debreceni megbízottjának levele Maljarov vezérőrnagyhoz,
a KGB nyomozati osztálya vezetőjéhez az ungvári foglyok Debrecenbe küldéséről³⁰⁵

Maljarov vezérőrnagy elvtársnak,
a Szovjetunió Minisztertanácsának alárendelt
KGB nyomozati osztálya vezetőjének
Ungvár

Megállapodásunk értelmében kérem, hogy az ungvári börtönből küldjék a felügyeletünk alá a következő személyeket:

1. Szilágyi Imre, szül. 1930., a debreceni megyei építési vállalat raktárosa, letartóztatva mint a debreceni városi forradalmi bizottság elnökségének tagja.
2. Vas Imre, szül. 1911., a debreceni vasúti depó főnöke, letartóztatva mint a debreceni városi forradalmi bizottság elnökségének tagja.
3. Szitovszky Zoltán, Miskolcon az ügynevezett megyei tanács tagja.
4. Bogár Károly, Miskolcon, az ügynevezett megyei tanács tagja,
velük kapcsolatban megvan Belcsenko altábornagy elvtárs, a Szovjetunió Minisztertanácsának alárendelt KGB elnökhelyettesének jóváhagyása.

Ezenkívül, ha a nevezett személyek útnak indítása pillanatáig megérkezik Belcsenko elvtárs jóváhagyása, akkor ugyanezzel a konvojval kell útnak indítani Miskolcra a következő foglyokat:

1. Kis József – Miskolcon az ügynevezett megyei tanács elnöke.
2. Koós István – Miskolcon az ügynevezett megyei tanács katonai bizottságának vezetője.
3. Zombori Sándor – Miskolc helyőrségének parancsnoka.
4. Fekete László – a megyei tanács tagja.

Kérjük a konvojparancsnokot, Topicsev L. N. főhadnagyot, hogy a névsorban szereplő személyeket átvételi elismervény ellenében a nyomozati dokumentációval és az egyéb tárgyi bizonyítékokkal együtt adja át Debrecenben.

*Kozlov ezredes,
a Szovjetunió Minisztertanácsának alárendelt KGB 2. főosztálya 7. osztálya
helyettes vezetőjének debreceni megbízottja*

1956. november 23.

№ _____
Debrecen

A dokumentumon a következő feljegyzés szerepel: „*Klimenko. Kiadni a névsornak megfelelően, ezenkívül: 1. Belcsenko elvtárs utasításának megfelelően a nevezett személyekkel együtt küldeni Béla őrnagyot³⁰⁶ is. 2. A Kozlov ezredes elvtárral folytatott titkos telefonbeszélgetésnek megfelelően kiadni Vigh Györgyöt. XI. 25.*” Olvashatatlan aláírás.

³⁰⁵ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 205–206. ff. Eredeti. Gépirat.

³⁰⁶ „Béla őrnagyot” nem sikerült azonosítani, így nem lehet megállapítani, hogy deportáltról vagy a szovjetekkel együttműködő személyről van szó.

Intézkedés deportált személyek hazaszállítására – 1956. november 23.

Maljarov vezérőrnagy, a KGB nyomozó főosztálya vezetőjének titkos telefonüzenete
Belcsenko altábornagy, a szovjet KGB elnökhelyettese számára³⁰⁷

Budapest

Belcsenko SZ. SZ.

Titkos telefonüzenet

Nincs kifogásom az ellen, hogy Fadejkin és Kozlov hatáskörébe kerüljön át Szitovszky Zoltán, Bogár Károly, Béla őrnagy, Vas Imre és Szilágyi Imre.

Kérem megerősíteni, hogy átirányításuk sürgős.

Küldte: Maljarov

Fogadta: Szudarev alezredes, 1956. XI. 23. 11 óra 00 perc

SZABOLCS-SZATMÁR MEGYÉBŐL DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI

*A Szabolcs-Szatmár megyei forradalmi bizottság ülésének jegyzőkönyve –
1956. november 3.*Jegyzőkönyv³⁰⁸

felvéve 1956. november 3-án a Szabolcs-Szatmár megyei forradalmi bizottság ülésén
[Részletek]

Jelen voltak:

Szilágyi László – elnök, Izsák István, Tomasovszky András, Nádas József, Rácz István, Várkonyi Elemér, File György, dr. Molnár Jenő, dr. Lupkovics³⁰⁹ György, Dandos Gyula, Kabai Dezső, Hubicska Zoltán és Őri Endre – meghívottak.³¹⁰

Szilágyi László arról tájékoztatta a jelenlevőket, hogy a napirenden csak egyetlen kérdés szerepel: Nyíregyháza körbekerítése és a vasút elfoglalása a szovjet hadsereg által. Szükségesnek tartotta egybe- hívni a forradalmi bizottság tagjait, hogy megnyugtassák a lakosságot.

Kéri a jelenlevőket, hogy hallgassák meg Kabai és Őri polgártársakat, akik a kérdésben már tárgyaltak a szovjet parancsnoksággal.

Őri Endre: Elmentünk a szovjet táborba, hogy beszéljünk a szovjet parancsnoksággal. Csak egyetlen személyt engedtek be, ez Gulyás főhadnagy volt, aki beszélt oroszul. Megkérdezte, miért kerítették be Nyíregyházát, amire azt a választ kapta, hogy ezzel biztosítják a város és a saját katonaságuk teljes nyugalomát. A város körbekerítéséről nem saját hatáskörben döntöttek, hanem magasabb helyről kapták a parancsot. Nem nyitnak meg, nem szabadítanak fel egyetlen utat sem, és semmilyen járművet nem engednek keresztül. Csak a Buaszentí(?) Mihály utcában, ahol a laktanya található, hajlandók átengedni az

³⁰⁷ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 22. – 207. f. Eredeti. Kézirat.

³⁰⁸ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 100–104., 109–113. ff. Orosz fordítás. Másolat. Gépirat.

³⁰⁹ Az eredetileg Lubkovics formában írt vezetéknevet egyszerű ceruzával Lupkovicsra javították a dokumentumban.

³¹⁰ A jelen lévő személyek közül Szilágyi Lászlót, Rácz Istvánt, Lupkovics Györgyöt, Dandos Gyulát és Kabai Dezsőt deportálták.

élelmiszer- és a gyógyszer szállítványokat, azzal a feltétellel, hogy ebben az utcában őrseget kell felállítani, melynek tagja a város egy lakosa, egy szovjet katona és a tolmács. Egyetértettek velünk abban, hogy legyen itt a Nemzetőrség, amely fenntartja a rendet a városban. Tilos kivinni a fegyvereket a falvakba. Azoknak a személyeknek, akik elhagyják Nyíregyházát, le kell adniuk a fegyvert. Felfegyverkezve csak a rendőrök hagyhatják el a várost, akiknek van fegyverviselési engedélyük. Puskát senkinek nem szabad kivinni. Ezenkívül a Nemzetőrséget el kell látni fegyverviselési engedéllyel. Ellenkező esetben a fegyvert elveszik. Amennyiben megtámadják őket, a válaszlépés nem marad el. Ezért kérik a lakosságot, hogy ne hagyják fegyveres összecsapásig fajulni a helyzetet, ellenkező esetben Nyíregyházán vérontás lesz. Ők senkit sem bántanak, ha békén hagyják őket. A kapcsolatot csak a helyi parancsnoksággal tartják.

Szilágyi László: Szigorú utasítást kell adni arra vonatkozóan, hogy elkerüljük a harcot és erről tájékoztatni kell a lakosságot. Estig kell felfegyverezni a megyét. Szeretném, ha ezt megbeszelnénk. El kell döntenünk, hogy szétosszuk-e a fegyvereket az élelmiszerraktárak és a vállalatok védelmére.

Őri Endre: Az orosz parancsnokság tájékoztatást kapott arról, hogy országunkban külföldi ejtőernyősök értek földet. Ezt meg kell előzniük. Háromezer és négyezer közötti ilyen ejtőernyősről beszélnek.

Dandos Gyula: A szovjet katonaság vonatkozásában egyetlen feladatunk van – meg kell értetnünk velük, hogy ez nem ellenforradalom. Őket félretájékoztatták. Ez látszott akkor is, amikor odaadtuk nekik az orosz nyelvű röplapokat, hogy olvassák el. Azok, akik elolvasták a röplapokat, és megértették, egyetértettek velünk.

Lupkovics: Miért csak egy utat nyitnak meg?

Őri Endre: Erről is beszélünk kell.

Rácz István: Miután Nyíregyházán nem voltak harcok, én elhibázott lépésnek tartottam az utak lezárását. Senki nem tudhatja előre, mi fog történni. Lehetséges, hogy a hatalmat a katonaság veszi át, és bennünket leváltanak.

Szilágyi László: Azt tanácsolom, hogy a forradalmi bizottság hozzon határozatot, hogy amennyiben az ellenforradalmárok tüzet nyitnának, a szovjet katonaságnak csak rájuk kellene löni, és folyamatosan fenn kellene tartaniuk a kapcsolatot a helyi katonasággal. Mi is támogatni fogjuk őket, és csírájában elfojtjuk az ellenforradalmi lángolást.

Kérem Hubicska urat, mondja el, mit végzett az oroszokkal.

Hubicska Zoltán: Jártam a szovjet parancsnoknál, és megállapodtunk a következőkben: semmit sem fognak kényszerítő eszközökkel megoldani. A város központjába nem vonulnak be. A várost elhagyhatják élelmiszer- és gyógyszer szállítványok. Fegyvert nem szabad kivinni a városból. Élelmiszerek és gyógyszerek szállításakor az ellenőrző pontokon nem szabad 70-80 kilométernél nagyobb sebességgel haladni.

Második kérdés, hogy nincs semmilyen más parancsuk, mint fenntartani a rendet és a nyugalmat. Tegnap is hallottak lövéseket a városból, és azt kérik, hogy ez többet ne ismétlődjön meg, mert ők jelentős erőfölénnyel bírnak. Tegnap este három irányból lehetett lövéseket hallani. Egyet kérnek – ne használjunk fegyvert. Csak annyit tudnak, hogy ide küldték őket, semmilyen parancsuk nincs, a város központjába nem vonulnak be.

Ha mi tízezres küldöttséggel megyünk hozzájuk, akkor sem hagyhatják el a várost, azaz a város szélét – mondta a szovjet százados. Amint parancsot kapnak rá, 24 órán belül kivonulnak az országból. Azzal a kéréssel fordulnak hozzánk: élelmiszerekkel el vannak látva, de szeretnék, ha fát adnánk nekik. Ők maguk nem akarják kivágni a fákat. Azt is kérik, hogy a mi katonai bizottságunk tartson fenn folyamatos kapcsolatot a szovjet parancsnoksággal. Az utolsó kérésük: ne terjesszünk róluk mindenféle szükségtelen és sértő mendemondákat, amelyek nem felelnek meg a valóságnak. Ez csak felizgatja a népet.

Szilágyi László: Az lenne a helyes, ha nem jöhetnének be a városba se a miskolci, se a debreceni küldöttek. Nyilván ők terjesztik az álhíreket.

Minden 10 percben a rádión keresztül tájékoztatni kell a lakosságot a szovjet parancsnoksággal folytatott megbeszélésekről, hogy rend és fegyelem legyen. A lakosság saját céljai érdekében ne kezdjen provokációba.

Dr. Molnár: Közölni kell a szovjet parancsnoksággal, hogy tudomásul vesszük észrevételeiket, és csatlakozunk azokhoz.

Javasolom az élelmiszer- és a fegyverraktárak őrzésének megerősítését, hogy egyes emberek vagy fasiszta elemek ne tudják elragadni a fegyvereket az őröktől.

Javasolom, hogy a megvitattott kérdéseket és a döntéseket fordítsuk le oroszra, és adjuk át nekik.

Kabai: A hozzá tartozó Bedszensigali(?) utcában meg kell erősíteni az őrséget, hogy a rákosista klikk nehogya provokációt tudjon kreálni.

Szilágyi László: Helyes, hogy mindezt foglaljuk írásba. Ezt Molnárra és Lupkovicsra kell bízni.

Szilágyi László javasolja annak az anyagnak az összefoglalását, amit átadnak a rádióknak és az írott sajtónak. A falvakba diákokat küldenek, hogy tájékoztassák a lakosságot.

A Nemzetőrség képviselője: Tanácsolja, hogy a katonákból alakítsanak 4-5 fős bizottságot azoknak a személyeknek az ellenőrzésére, akiknek van fegyverük. Ez a bizottság döntse el, hogy kinél maradhat meg a fegyver.

Szilágyi László: Ez már folyamatban van.

Várkonyi: Meg kell magyarázni, hogy mi nem akarunk háborút. De arra az esetre, ha Magyarország és a Szovjetunió háborús konfliktusba keveredne, tisztában kell lenni a szovjet parancsnokság álláspontjával.

Hubicska: A katonák egyetértenek a kormány programjával. A katonaság mozgósításának terve ki van dolgozva. 24 óra alatt ez megtörténhet. [...]

Szilágyi László: Bejelenti a nap utolsó napirendi pontját. A hivatalnokok a holnapi napról kérdeznak, azt mondják, hogy az apparátus nem működik, de a forradalmi bizottság holnap is a helyén lesz. Egyhangúlag elfogadva.

Papp: Az alkoholtartalmú italok egy részét egy közös raktárba akarják szállítani. Szerintem jobb otthagyni az Utasellátó pincéjében. A civilek kipakolják a tehervagonokat, és átadják a rendőrségnek.

Szilágyi László: Rendelkezett arról, hogy rendszeresen tartsanak ellenőrzéseket a boltokban és a piacon.

Szász: Az ellenőröknek felügyelniük kell az árakat.

Papp: A forradalmi bizottságnak ki kell jelölni két népi ülnököt a bíróságra.

Szilágyi László: A jövőben ezt tegyék meg a munkástanácsok a vállalatoknál. (Arról is tájékoztatott, hogy utasítást adott arra, hogy hétfőn fejezzék be a *sztrájkot [munkabeszüntetést]*.³¹¹)

Szilágyi

NYÍREGYHÁZÁN ŐRIZETBE VETT DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI

133.

*Lengyel Antal*³¹² kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 6.

Kihallgatási jegyzőkönyv³¹³
[Részletek]

Nyíregyháza
1956. november 6.

Lengyel Antal

Szül: 1906. augusztus 15-én Budapesten

Anyja neve: Klovanda Katalin

Származása: az SZDP [Szociáldemokrata Párt] egyik vezetője

Foglalkozása: a Szabolcs-Szatmár Népe című újság felelős szerkesztője

Lakcíme: Nyíregyháza [...]

Kérdés: Kivel volt összeköttetésben a lázadás kezdetétől?

Válasz: Körülbelül 1956. október 29-én két fiatalember felkeresett az otthonomban, ezeket a fiatal-

³¹¹ A szögletes zárójelben lévő részt utólag írták a lapra kék tintával.

³¹² Lengyel Antalt deportálták.

³¹³ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 155–158. ff. Eredeti. Kézirat.

embereket nem ismertem, s arról tájékoztattak, hogy a Gazdakert helyiségében összegyűlik az értelmiség. Akkor én megkérdeztem tőlük, hogy engem ki hívott oda, amire az egyik fiatalember azt válaszolta, hogy engem dr. Babics Béla orvos, Káplár Gusztáv atya és Horváth Sándor, a Kossuth Gimnázium igazgatója javasolt meghívni.

Amikor erre a meghívásra megjelentem a Gazdakertben, a kishozzában találtam dr. Babics Béla orvost a feleségével, Kaplár Gusztáv atyát, Bencs Károlyt, akit 1947-ben kizártak a kommunista pártból, Horváth Sándort, a gimnázium igazgatóját, Pásztor Józsefet, az SZDP volt elnökét. A szobában volt még négy fiatalember, akiknek nem tudom a nevét. Horváth Sándor elmondta, hogy megalakult a városi és a megyei forradalmi bizottság, amelybe az értelmiség részéről is küldeni kell öt képviselőt, akiknek az lesz a feladatuk, hogy józan és a korszellemnek megfelelő tanácsokkal lássák el a bizottságokat.

Másnap, kedden elmentünk a városi tanács épületébe, ahol a munkástanács megbízott a sajtó irányításával. Ezután az újság szerkesztőségébe mentem, ahol bent találtam mind a 17 munkatársat, és közöltem, hogy nyolc év elteltével ismét a szerkesztőségbe küldtek, megmondtam nekik, hogy mindenki maradjon a helyén, és hogy megpróbálunk egy jó lapot csinálni.

Változtatni akartam a lapon, mert túl sok helyet foglaltak el a pártanyagok és a mezőgazdasági tudósítások, a mezőgazdasági tudósításokon értettem a téeszriportokat is.

Azt is közöltem, hogy a szerkesztőség minden tagjának beszerezem a forradalmi igazolványt, amit meg is tettem. Ezután átvettem a Szabolcs-Szatmár Népe szerkesztését.

Körülbelül október 31-én megjelent a lap első száma Fekete Október című vezércikkkel.³¹⁴

Kérdés: Mit akart elérni a sajtó segítségével?

Válasz: A cél az volt, hogy a város lakosságát a forradalmi tanács és a rendőrség oldalára állítsuk.

Célunk volt az is, hogy támogassuk a koalíciós demokratikus pártok munkáját, és hogy teret adjunk minden megnyilvánulásuknak.

Célunk volt az is, hogy támogassuk a koalíciós kormányt.

Elismerem, hogy a Szabolcs-Szatmár Népe 1956. október 31-i számában megjelent Fekete Október című vezércikk arra szolgált, hogy az embereket a népi demokratikus renddel szembeni elégedetlenségre tüzelje.

A nevezett cikket azért írtam, mert a népi demokratikus rendszerben sem én, sem a velem azonos gondolkodású emberek nem voltak szabadok.

Az is célunk volt, hogy a tömegeket az SZDP oldalára állítsuk, és szembefordítsuk őket a népi demokratikus renddel.

Kérdés: Kivel tartott kapcsolatot az ellenforradalom időszakában?

Válasz: Az ellenforradalom időszakában Rácz [István] tanítóval, a városi forradalmi munkástanács vezetőjével, Szilágyi Lászlóval, a megyei forradalmi munkástanács vezetőjével tartottam a kapcsolatot. Híreket kaptam tőlük, amelyeket közzétehettem a lapban.

Kapcsolatban álltam dr. Lupkovics Györggyel, a volt agrárpárt képviselőjével is.

Kérdés: Elismeri-e, hogy az Ön által írt vezércikkek segítették az ellenforradalmat, és a népi-demokratikus rend ellen lázították a népet?

Válasz: Igen, elismerem, hogy az általam írt vezércikkek nagymértékben segítették az ellenforradalmat és ezzel együtt lázítottak a népi-demokratikus rend ellen. Lázítottam a népi-demokratikus rend ellen azért, mert nem volt szólásszabadság, gyülekezési szabadság és sajtószabadság.

Kérdés: Elismeri-e, hogy vezető szerepet töltött be az ellenforradalomban?

Válasz: Igen, elismerem, hogy lapszerkesztőként vezető szerepet töltöttem be az ellenforradalomban. Azért tettem mindent, hogy győzelemre segítsem az ellenforradalmat.

Tolmács:

(Kuzma)

³¹⁴ A Fekete Október nincs lefordítva, hanem csak átírva cirill betűkkel.

*Pintér István kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 13*Kihallgatási jegyzőkönyv³¹⁵
[Részletek]

Pintér István, apja neve István, szül. 1913-ban Szombathelyen, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, paraszti származású [...] Nyíregyházán a megyei mozihálózat vezetője volt, 1952-ben fejezte be a Lenin-rendjellel és a Szuvorov-rendjel I. fokozatával kitüntetett Mihail Frunze Katonai Akadémiát, saját bevallása szerint büntetlen előéletű, lakhelye Nyíregyháza [...]

Ungvár
1956. november 13.

A kihallgatás 10 óra 15 perckor kezdődött.

Pintér kérte, hogy orosz nyelven tehesse vallomást.

Pintér I.

Kérdés: Mondja el az életrajzi adatait.

Válasz: Én, Pintér István, 1913. augusztus 28-án születtem Szombathelyen (Magyarország) parasztcsaládban. [...]

Kérdés: Tagja volt-e bármely pártnak, egyesületnek vagy szövetségnek azelőtt, hogy Magyarországon létre jött volna a néphatalom?

Válasz: Nem voltam tagja.

Kérdés: Mondja el letartóztatásának körülményeit.

Válasz: Helyi idő szerint 3 órakor az otthonomban tartóztattak le. Szovjet katonák és az ÁVH munkatársai hajtották végre a letartóztatást. A letartóztatás után a nyíregyházi börtönbe zártak. A letartóztatás napja, azaz 1956. november 6. után néhány nappal több más fogollyal együtt ide irányítottak bennünket, ahol jelenleg vagyunk.

Kérdés: Mondja el, mit tud az ellenforradalmi lázadásról, és milyen közvetlen része volt az eseményekben.

Válasz: 1956. október 21-én Ibos Ferenc, a Népművelési Minisztérium munkatársa utasítására Budapestre utaztam hivatalos ügyben. Velem tartott helyettesem, Maklári Gyula is. Október 21–22-én a minisztériumban elintéztük a hivatalos ügyeket, és 22-én haza akartunk utazni. Az utcákon sok embert láttunk, akik röplapokat olvastak, melyeket ismeretlenek ragasztottak ki az épületekre. Csak feltételezni tudom, hogy a röplapokat magyar diákok terjesztették, mivel a Magyar Köztársaság zászlajával díszített gépkocsikon járták Budapestet. Nem tudom, mi vezetett ehhez a lelkesültséghez, erkölcsi emelkedettséghez, annál is inkább, mivel október 22-én [helyesen 23-án] nem volt semmiféle magyar nemzeti ünnep. A röplapok tartalmát nem ismerem, mivel nem volt alkalmam elolvasni azokat: minden röplap körül legalább 100 ember ácsorgott, s igyekezett azt elolvasni. Ugyanebben az időben, azaz helyi idő szerint 5 órakor (17 órakor) a budapestiek csoportokba verődtek, és valamiről beszélgettek. Az Esti Budapest című újságban megjelent egy hirdetés, hogy október 22-én [helyesen 23-án] 20 órakor Gerő Ernő mond beszédet a rádióban. Mivel volt szabadidőnk, én és Maklári elmentünk egy ismerősömhöz, Zentai [József] alezredeshez, a katonai akadémia helyettes vezetőjéhez, hogy megbeszéljük Nyíregyházán a tartalékos tisztek számára tartandó előadásaim részleteit. Zentai a találkozó alkalmával elmondta nekem, hogy az akadémián tartózkodik a diákok küldöttsége, s a parancsnokkal arról tárgyalnak, hogy az akadémia teljes állománya támogassa azokat a követeléseket, amelyeket a diákság megfogalmazott Magyarország kormánya felé. Arról is beszámolt, hogy a rádióban felszólalt Piros László belügyminiszter, és megtiltotta a polgároknak a gyülekezést, majd rövid idő elteltével visszavonta ezt a tilalmat. Este Maklárral együtt elhagytuk Budapestet (velünk tartott Győrösi Zoltán is), és Nyíregyházának vettük az irányt. Szolnokra érve meghallgattuk Gerő Ernő beszédét. Október 22-én [helyesen 23-án] 24 órakor

³¹⁵ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 8–25. ff. Eredeti. Kézirat.

értünk Debrecenbe. A szállodai portástól megtudtuk, hogy a városban október 22-én [helyesen 23-án] este lázongások voltak. 3 embert megöltek. Budapesttel nincs kapcsolat, a rádió nem működik. Erről a helyi lapok számoltak be. Az események arra készítették bennünket, hogy haladéktalanul elinduljunk Nyíregyházára.

A kihallgatás megszakítva 20 órakor.
A kihallgatás 1956. november 14-én 9 óra 50 perckor folytatódik.

1956. október 23-án [helyesen 24-én] 8 óra tájt értünk Nyíregyházára, néhány percre hazaszaladtam a lakásomra, hogy megnézzem, minden rendben van-e a családommal, majd a megyei pártbizottságra mentem, hogy bejussak Varga [Sándor] elvtárshoz, Nyíregyházán a megyei pártbizottság titkárához, és megtudjam, mi a helyzet, s nekem mint pártagnak mit kell tennem. A pártbizottságon találkoztam Szigetvárival, a megyei pártbizottság munkatársával, aki arról tájékoztatott, hogy Varga foglalt, és azt tanácsolta, hogy a menjek a munkahelyemre. A pártbizottságban beszámoltam arról, mi történt Debrecenben. A munkahelyemen beszélgettem Kasza Jánossal, a mozihálózat pártszervezeti titkárával, megbeszéltük, hogy egybehívjuk a dolgozókat, röviden tájékoztatjuk őket a helyzetről, és figyelmeztetjük őket, hogy legyenek tudatában a kialakult helyzetnek, és semmi rosszat ne tegyenek.

Folyó év október 23-án és 24-én Nyíregyházán semmilyen rendkívüli esemény nem történt. Október 25-én a városháza előtti téren elkezdtek gyülekezni az emberek. Október 26-án a Kossuth- emlékmű előtt mintegy 400-an gyűltek össze. A városi tanács előtt emelvényt állítottak, amelyre fellépett dr. Molnár Jenő, a megyei tanács elnökhelyettese, Kovács István, a megyei népfront elnöke, Rácz [István], a helyi iskola tanítója, Szilágyi László,³¹⁶ Visnyik József hadnagy, a magyar hadsereg egy vagy két tisztje és néhány számomra ismeretlen ember. A felszólalók arra kérték az egybegyűlteket, hogy a városban őrizték meg a rendet, és a rendőrség, a katonaság és civilek hozzanak létre rendfenntartó osztagokat.

Megértve a helyzetet, beleegyeztem, hogy én is tagja legyek az egyik ilyen osztagnak, s ennek érdekében bementem a városi tanácsra, hogy nyilvántartásba vegyenek. A városi tanács épületének egyik szobájában összegyűltek a szervezők és Rácz bizonygatta a jelenlevőknek, hogy semmilyen körülmények között nem szabad megengedni, hogy a nép felfegyverkezzen, azaz nem szabad fegyvert adni a város polgárainak. A rendfenntartó osztagokba katonákra is szükség volt, ezért a városi tanácsból elküldték a laktanyába Kabai Dezsőt és egy másik, számomra ismeretlen személyt. Mivel a megjelölt időben a magyar hadsereg katonái nem jelentkeztek a városi tanácson, Rácz a laktanyába küldött engem s még egy embert, akinek nem tudom a nevét. Szeretném még elmondani, hogy amíg a városi tanácson voltam, megjelent egy ÁVH-s tiszt, aki kérte Ráczot, Borsós [Gyula] rendőr századost és másokat, hogy legyenek a segítségére a rend fenntartásában a városban, és hangsúlyozta, hogy nem szabad fegyvert adni az embereknek. Mivel a rendfenntartó osztagokat az ÁVH munkatársai, a rendőrség, a városban állomásozó katonai alakulatok képviselői és a városi tanács tisztviselői szervezték, ezért úgy határoztam, hogy ebben a segítségükre leszek.

Rácz utasítására én és egy másik polgár, akit Rácz jelölt ki, elmentünk a laktanyába. A laktanya előtti téren mintegy 100 embert találtunk, akik közül körülbelül 80-an békésen viselkedtek, 20-an pedig fegyvert követeltek. Az utóbbiak közül számosan láthatóan ittas állapotban voltak. Amikor odamentem a laktanya bejáratához, az ajtót zárva találtam. Az ajtó rácsán keresztül átadtam Ormos [László] főhadnagynak a városi tanács rendeletét. Ormos azt mondta nekem, hogy tud erről, de az ajtót nem nyithatja ki nekem, mivel a laktanya előtt sok ember gyűlt össze, s ez veszélyes lehet. Ormos mellett állt Kabai Dezső is. Miután eleget tettem a feladatomnak, elindultam hazafelé. Amikor eltávolodtam a laktanya bejáratától 150-200 méterre, puska- és gépfegyverlövéseket hallottam, majd néhány perc múlva azt tapasztaltam, hogy az emberek minden irányban szétfutnak. Mivel halottak és sebesültek nem voltak, azt feltételezem, hogy a katonák a levegőbe lőttek. Az utcán ismét összetalálkoztam azzal az emberrel, akivel együtt küldtek bennünket a laktanyába, együtt elmentünk a városi tanácsra, és jelentést tettünk a történetekről egy rendőr hadnagynak. Ezután én hazamentem.

Október 27-én elmentem a városi tanácsba. Ott volt néhány ember, akik tanácstalanok voltak, mit is kellene tenni ebben a helyzetben. Én, miután eltöltöttem egy kis időt, hazamentem. Október 28-án, vasárnap 11 óra tájt kimentem a városi tanács előtti térre, ahol már nagy tömeg volt. A hangosbemondóban kérték, hogy ha van valaki a tömegben, aki tud oroszul, az menjen oda a hangosbemondóhoz.

³¹⁶ Szilágyi Lászlót is deportálták, hazaszállítását követően halálra ítélték és kivégezték.

Ugyanekkor odalépett hozzám a sofőr, aki nálam dolgozott, és javasolta, hogy menjek oda a hangosbemondóhoz, amivel egyetértettem. Fél óra elteltével a városi tanács előtti téren megjelentek a szovjet tankok. Néhány ember kérésére, akik az épületben voltak, ahol a hangosbemondó is volt, én bemondtam a rádióba a következő szöveget: „Figyelem, figyelem, ne lőjenek, ne lőjenek, népünk nem fog Önökre löni.” Néhány perccel később a tankok elhagyták a teret. Ezután felhívtam Unatenszki [Pál] alezredes megyei hadkiegészítő parancsnokot, és barátian azt mondtam neki, hogy mindent meg kell tenni a rend fenntartása érdekében a városban, ellenkező esetben minden felelősség őt terheli. Röviddel ezután Unatenszki a városi tanács épületébe ment, és katonákból, valamint civilekből osztagokat szervezett, melyeket az utcára irányított a rend fenntartása érdekében. Egyidejűleg Unatenszki összeállított egy küldöttséget, amelynek fel kellett keresnie a város határában a szovjet katonaság parancsnokságát, és megbeszélni a mindkét felet érintő kérdéseket. A küldöttség tagjai: Unatenszki, Rácz, Dandos, Visnyik hadnagy és én mint tolmács. A felsoroltakon kívül volt még két ember, akiket név szerint nem ismerek. Karszalagot és igazolványt kaptunk (az enyémet a motozáskor vették el), és elindultuk a szovjet katonai parancsnokságra.

Unatenszki az alezredessel és más szovjet tisztekkel való találkozáson a következő kérést tolmácsolta: lehetőség szerint ne küldjenek szovjet katonaságot a város központjába, amennyiben mozognak a városban, más útvonalat válasszanak, amit táblákkal kijelölnek majd; a szovjet katonaság vegye védelmébe a fontos objektumokat, többek között a fegyverraktárt; hogy a szovjet katonaság önállóan ne tegyen semmi olyat, amit a szükség nem kíván meg, s amennyiben szükség lenne a szovjet katonai alakulatok segítségére, Unatenszki személyesen fog ez ügyben a szovjet parancsnoksághoz fordulni. Unatenszki azt mondta, hogy mindent megtesznek a rend fenntartása érdekében a városban, és megkérdezte, nincs-e a szovjet katonaságnak szüksége élelemre. A szovjet hadsereg alezredese azt mondta, hogy helyesen tettük, hogy küldöttséggel fordultunk a szovjet parancsnoksághoz, mivel az utóbbi napokban a város egyetlen vezetőjét sem látták, akivel meg lehetett volna beszélni a szükséges kérdéseket. A szovjet hadsereg az élelmiszersegélyt elutasította, csak a cigaretta, a gyufa és a fa beszerzésében kért segítséget. A tárgyalások után Rácz, Unatenszki és Dandos visszament a városba, a küldöttség többi tagja pedig maradt, hogy megtudja, mik a szovjet főparancsnokság utasításai, amire nézve az említett alezredes elment telefonon tájékoztatást kérni. Az alezredes távollétében, megkérdeztem a jelen levő szovjet ezredest, hogy mi történik Magyarországon. Azt válaszolta, hogy Magyarországra nyugati banditák törtek be, akik kegyetlenkednek és garázdálkodnak az országban. Azt feleltem, hogy mi erről semmit sem tudunk, mivel a rádió nem mondta be. Miután visszatért az alezredes, a szovjet tisztek velünk együtt a városi tanácsra mentek, ahol találkoztak Szilágyival, a város egyik vezetőjével.³¹⁷ Miközben a szovjet parancsnokság képviselői a városi tanácson tartózkodtak, az épületben civilek egy csoportja jelent meg, és előálltak a kérdéseikkel: miért tiltották be a templomba járást; miért nem hagyják, hogy a magyar nép önállóan tegye, amit szeretne; javasolták, hogy az egyik jelen levő szovjet tiszt mondjon beszédet a tanács épülete előtti téren összegyűlt tömeg előtt. Az alezredes azt válaszolta, hogy ő nem mondhat beszédet a magyar népnek a legfelsőbb parancsnokság engedélye nélkül. Miután a szovjet tisztek látogatása véget ért, a tömeg még toporgott egy darabig, majd széteszlott.

A kihallgatás megszakítva 13 óra 15 perckor.

A kihallgatás folytatódik 15 órakor.

Október 29-én behívtak a városi tanácsra. Ahogy megérkeztem, Visnyik hadnaggyal beszélgettem. Elmondta nekem, hogy három lehetséges út létezéséről értesült (nem mondta meg, hogy konkrétan kitől): az első – Rákosi politikájának folytatása, a második – a jelenlegi, tehát az 1956. október 28–29-én aktuális politikát folytatni, és a harmadik – egy új út, amelynek, mondta Visnyik, ő maga áll az élén. Ennek a harmadik útnak a lényegéről azonban nekem semmi érdemét nem mondott. Kifejeztem Visnyiknek az elképedésemet, és hozzátettem, hogy én ezekről a dolgokról semmit nem tudok. A beszélgetés után elmentem a munkahelyemre. Október 30-án és 31-én, november 1-jén, 2-án, 3-án, 4-én és 5-én minden nap dolgoztam a munkahelyemen, utána hazamentem, és sehová nem mozdultam ki. Sem a megyei, sem a városi tanácson nem jártam. Miután felsoroltam, hogy hol jártam és mit csináltam 1956. október 22. és november 6. között, úgy vélem, hogy részvételem az eseményekben nem volt ellenforradalmi,

³¹⁷ Szilágyi László volt a Szabolcs-Szatmár megyei Nemzeti Bizottság elnöke.

nem irányult a magyar nép és a Szovjetunió ellen. Azon igyekeztem, hogy megakadályozzam a felfordulást és bármiféle ellenséges megnyilvánulást a városban.

Kérdés: Milyen vezető testületek alakultak Nyíregyházán október 22. és november 6. között?

Válasz: Én csak azt tudom, hogy Nyíregyházán megalakult „a működő tanács munkásbizottsága” Szilágyi Lászlóval az élen. A bizottság tagja volt Rácz, Visnyik és Dandos.

Kérdés: Milyen feladatai, jogosítványai és hatáskörei voltak ennek a bizottságnak?

Válasz: A fent elmondottakon túl nem tudok semmit a bizottságról, így a feladatairól, és a jogosítványairól sem.

Kérdés: Ki hozta létre ezt a bizottságot?

Válasz: Ezt nem tudom megmondani.

Kérdés: Mi okozta a felfordulást az országban, ami végül ellenforradalmi puccshoz vezetett?

Válasz: Erre a kérdésre nem tudok konkrét választ adni. A helyzet kiéleződése Gerő Ernő rádióbeszédéhez köthető. Sokan nem értették, miért Nagy Imre lett az államfő. Azután pedig véleményem szerint a nép elégedetlen volt a következőkkel:

Miután megismerkedtek az SZKP XX. kongresszusának határozataival, és meghallgatták Rákosi felszólalását a rádióban, a nép nagy lelkesedéssel fogadta Magyarország kormányának ígéretét, hogy javítani fog az életszínvonalukon, a munkakörülményeken, orvosolja azokat a hibákat, amelyek az állam irányításában előfordultak. A magyarok, olvasva a szovjet újságokat, folyóiratokat, látva a szovjet filmeket, azt látták, hogy a Szovjetunióban végrehajtják a Szovjetunió Kommunista Pártjának határozatait, a szovjet nép életfeltételei egyre javulnak. Ugyanakkor a magyar kormány, miután meghirdette az új programot, igen vontatottan valósította meg azt, és Rákosi igen lassan javította ki a hibákat. A nép nem értette, hogy Rákosi miért távozott a Magyar Dolgozók Pártja titkári posztjáról. A magyarok értetlenül fogadták, hogyan történhetett meg az, hogy agyonlőtték [helyesen: kivégezték] Rajk Lászlót, Pálffy Györgyöt, Szalai Andrást, Szőnyi Tibort, Illy Gusztávot, Révay Kálmánt és más állami vezetőket. Rehabilitációjuk rávilágított, milyen szörnyű hibákat követett el Magyarország kormánya.

Kihallgatás befejezve 18 óra 10 perckor.

A kihallgatási jegyzőkönyv hitelesen tartalmazza a vallomásom, nekem felolvasták:

Pintér

Kihallgatást vezette:
(*Gamarisz*) nyomozó

135.

Feljegyzés Szilágyi Lászlóról – 1956. november 9.

Feljegyzés³¹⁸

Szilágyi László, szül. 1924-ben, kulákszármazású, pártonkívüli, a villanytelepen volt számvivő [terv előadó].

1956. október 26-án a Nyíregyháza megyei [sic!] ún. ideiglenes forradalmi bizottság elnökévé választották. A miskolci lázadók számára küldött 14 vagon élelmiszert, és 2000 forintot adott a börtönökből kiszabadított foglyoknak. Szilágyi kezdeményezésére letartóztatták Varga elvtársat, a megyei pártbizottság első titkárát és Fekszí [István] elvtársat, a pártbizottság másodtitkárát. A lázadás időszakában kapcsolatban állt a lázadók ún. ideiglenes forradalmi bizottságaival Budapesten és Miskolcon. Szilágyi utasítására ellenforradalmi tartalmú röplapokat nyomtattak és terjesztettek. A motozáskor találtak nála egy felhívást a felkelőkhöz, azoknak a lázadóknak a névsorát, akiknek fegyvert szándékoztak kiadni.

³¹⁸ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis 2 (2009 p.). – Ügyiratszám: 11. – 89–99., 114.ff. Eredeti. Kézirat.

A kihallgatás során Szilágyi beismerte, hogy részt vett az ellenforradalmi lázadásban.

(*Micjuk*) ezredes

1956. november 9.

136.

Szilágyi László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 19.

Kihallgatási jegyzőkönyv³¹⁹

Szilágyi László, apja neve Bertalan
(alapvető adatok korábbi iratokban rögzítve)

Ungvár
1956. november 19.

A kihallgatás Varga Magdolna, apja neve András tolmács közreműködésével történik, aki figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Varga

Kérdés: Ki irányította Nyíregyházán a lázadást?

Válasz: Nyíregyházán a kormányellenes lázadás időszakában a következő irányító testületek alakultak: Szabolcs-Szatmár megyei forradalmi bizottság, nyíregyházi városi forradalmi bizottság, katonai forradalmi bizottság. A vállalatoknál munkástanácsok alakultak.

Kérdés: Kik irányították ezeket a bizottságokat?

Válasz: Én a Szabolcs-Szatmár megyei forradalmi bizottságnak voltam az elnöke. A városi forradalmi bizottság élén Rácz István, a katonai forradalmi bizottság élén pedig Ormos [László] főhadnagy állt.

Kérdés: Vázolja a megyei forradalmi bizottság struktúráját, és mondja el, mi volt a bizottság feladata.

Válasz: A megyei bizottságnak 83 tagja volt, közülük 16-an alkották az elnökséget. Az elnökség tagjai: Nádasi József – a mezőgazdasági szekció vezetője, Hubicska György,³²⁰ Kabai Dezső, File György – a Nemzetőrség csapatait irányították, Rácz István – a városi forradalmi bizottság élén állt, és ezzel egyidejűleg a megyei bizottságban a városi szekciót vezette, Dandos Gyula – az ifjúsági és diákszekció vezetője, Molnár Jenő – szervezési kérdésekkel foglalkozott, Lupkovics György³²¹ – a kulturális és oktatási szekciót vezette, Tóth Simon és Vitéz Viktor – a vasutasok képviselői, Várkonyi Elemér – a dohánygyár képviselője, Kósa András – a sajtószekciót vezette, Tomasovszki András – kommunikációs szekció, Szűcs János – ipari szekció vezetője. A megyei forradalmi bizottság 67 tagja a munkástanácsokat képviselte. Az elnökség beszámolóval tartozott a bizottság egészének, és általa lett megválasztva. Minden tekintetben demokratikus módon jártunk el.

Kérdés: Milyen lépéseket fogantatosított a megyei forradalmi bizottság fennállása alatt?

Válasz: A bizottságon belül szekciókat hoztunk létre, melyek irányították a város életét. Megszerveztük a lakosság élelmiszerekkel és villanyárammal való ellátását. Megszerveztük a Nemzetőrséget, melynek tagjai között voltak civilek, katonák és rendőrök is. Kezdeményezésemre és utasításomra 14 vagon élelmiszert küldünk a miskolci lázadóknak. Ugyanoda küldtünk 2 ciszterna gépolajat. Amikor Nyíregyházán tartózkodtak a börtönből kiengedett politikai elítéltek, pénzt utaltunk ki az ellátásukra. Egy megölt főhadnagy³²² temetésére, akinek a halála körülményeiről nincs tudomásom, Hubicska kérésére 2000 forintot utaltunk ki. A Szabolcs-Szatmár megyei forradalmi bizottság ülésén részt vevő debreceni diákok kérésére utasítottam a nyomdát, hogy sokszorosítsák az általuk hozott röplapot azzal a céllal, hogy a városban terjesszük.

³¹⁹ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 91–99. ff. Eredeti. Kézirat.

³²⁰ Hubicska Zoltán.

³²¹ Lupkovics Györgyöt is deportálták

³²² A szovjetekkel kialakult összetűzésben Csályi Ferenc főhadnagy veszítette az életét.

Amíg a forradalmi bizottság elnöke voltam, fenntartottuk a kapcsolatot Kónya Alberttel, a budapesti nemzeti tanács elnökével és Varga András államtitkárral, akiket tájékoztattam a megyénkben fennálló helyzetről, illetve általuk figyelemmel kísértem a budapesti eseményeket. Személyesen adtam ki az utasítást Varga nyíregyházi párttitkár és Fekszti István, a Szabolcs-Szatmár megyei tanács elnöke letartóztatására azzal, hogy bíróság elé állítjuk őket annak tisztázására, milyen törvénytelenégeket követtek el, amelyek oda vezettek, hogy a nép fellázadt.

A kihallgatás megszakitva 13 óra 30 perckor.

A kihallgatás folytatódik 1956. november 20-án 10 óra 45 perckor.

A magyar Belügyminisztérium azt az utasítást adta, hogy számoljuk fel az államvédelmi szervezeteket mint állami intézményeket. Az államvédelmis munkatársaknak meg kellett jelenniük a bíróság előtt ügyük tisztázása érdekében. Azonban az államvédelmisek többsége elhagyta Nyíregyházát, a bíróságon csak egyetlen őrnagy jelent meg, akit letartóztattak. Ugyanígy letartóztattak 4 államvédelmist Nyírbátorban, 3-at Nagykállóban. 1956. november 3-án Nyíregyházát elfoglalta a szovjet katonaság, és az említett államvédelmiseket szabadon engedték. Én személyesen a 4 nyírbátori államvédelmis letartóztatására adtam parancsot. A többi letartóztatottról a letartóztatásuk után tettek nekem jelentést. Ezenkívül le lettek tartóztatva a következő személyek is: Kaposvári János, aki Budapestről jött, és azt követelte, hogy küldjünk oda élelmet. Kiderült, hogy az iratai hamisak; Fábri, aki a forradalom napjaiban leszámolt a bérlőivel; 12 fiatalember, akik házról házra jártak, sértegették a lakókat és randalíroztak, valamint 5 ember, akik ki akarták rabolni a postát. Más letartóztatások Nyíregyházán nem voltak.

Kérdés: Milyen körülmények között állt a felkelők oldalára a katonaság és a rendőrség?

Válasz: A nép kérésére a forradalmi bizottság tagja lett Hubicska, a városi forradalmi bizottságnak pedig Visnyik. Ezeknek az embereknek köszönhető, hogy a katonaság átállt a felkelők oldalára. A rendőrség pedig File [György] százados közreműködésével állt a felkelők oldalára, aki be lett választva a megyei forradalmi bizottságba.

Kérdés: Ki volt a tagja a megyei forradalmi bizottságnak a Magyar Dolgozók Pártjából?

Válasz: A bizottságnak a következő párttagok voltak a tagjai: Szűcs, File, Hubicska, Molnár Jenő. Azt hiszem, Várkonyi Elemér is tagja volt a Magyar Dolgozók Pártjának.

Kérdés: Milyen szovjetellenes tevékenységet folytatott a megyei forradalmi bizottság?

Válasz: A megyei forradalmi bizottság követelte a szovjet katonaság kivonását Magyarországotól. Az üléseken nem történtek éles kirohanások a Szovjetunió ellen, kivéve a budapesti küldöttet, Sándor Istvánt, aki rágalmazta a szovjetek országát. A bizottság egyes tagjai egyetértettek vele, mások nem. Én személy szerint annak a véleményemnek adtam hangot, hogy ez lehetséges (mármint az, hogy az oroszok vodkáért és rumért jöttek Magyarországra).

Kérdés: Milyen részt vállalt az eseményekben Pintér István?³²³

Válasz: A magyar hadsereg 7 katonájának beszámolója szerint Pintér István 1956. október 27-én a laktanyához ment, és azt követelte, hogy adjanak neki 30 darab fegyvert, hogy ezzel felfegyverezze az ugyanekkora létszámú csapatát. A fegyvereket nem adták ki neki. 1956. október 28-án, vasárnap Pintér tagja volt annak a küldöttségnek, amely a szovjet hadsereggel tárgyalt. Október 29-én a magyar hadsereg katonái, akik átálltak a felkelők oldalára, az utcán elfogták Pintért, a bizottság elé kísérték, és követelték a letartóztatását, mert véleményük szerint olyan személyeket akart felfegyverezni, akik a felkelők ellen harcoltak. Én személyesen hallgattam ki Pintért, aki megesküdött nekem, hogy ez nem állt szándékában. Kijelentettem Pintérnek, hogy ha igazat mond, akkor velünk maradhat, de ha nem, akkor soha többet ne kerüljön a szemünk elé. Azóta, azaz folyó év október 29-ike óta Pintérrel nem találkoztam. Pintér azt mondta nekem, hogy a laktanyában nem követelt fegyvereket. Én őt soha nem küldtem a laktanyába se fegyverekért, se katonákért.

Kérdés: Mondja el, mivel foglalkoztak konkrétan a megyei forradalmi bizottság következő tagjai Nyíregyházán: Lupkovics György, Kabail Dezső, Dandos Gyula és Rác István.

Válasz: Lupkovics György követelte, hogy Magyarország lépjen ki a Varsói Szerződésből, és a bizottság ülésén kifejtette, ezt mi módon képzei el. Követelte, hogy a megyei forradalmi bizottságból távolítsuk el azokat, akik a kommunista párt tagjai voltak. Kijelentette nekem, hogy ha a kommunisták maradnak, akkor ő nem támogatja tovább a bizottságot. A felkelés idején a polgári párt élén állt, és an-

³²³ Pintér Istvánt deportálták.

nak a klubnak volt az elnöke, amely a pedagógusokat és a kulturális terület dolgozóit tömörítette. Kabai Dezső a Nemzetőrség egyik vezetője volt, az utasításomra letartóztatásokat hajtott végre. A bizottság megbízásából bezáratta a Magyar Dolgozók Pártjának nyíregyházi pártházát, hogy ott ne ülésezhesenek a párttagok. Dandos Gyula a fiatalokat képviselte. Vidékre küldte a fiatalokat, hogy a falvakban szervezzék meg a munkástanácsokat, csoportokat szervezett, melyek az embereket a megfelelő intézményekbe irányították. Rácz István volt a városi forradalmi bizottság elnöke, és a város ügyeit intézte.

A kihallgatás befejezve 13 órakor.

A jegyzőkönyv hitelesen tartalmazza az általam elmondottakat, nekem magyarul felolvasták.

Szilágyi

(Gamarisz) nyomozó

137.

Lupkovics György kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 19.

Kihallgatási jegyzőkönyv³²⁴
[Részletek]

Ungvár

1956. november 19.

Lupkovics György, apja neve József, szül. 1891-ben Nyitrán (Csehszlovákia), magyar nemzetiségű, az apja bíró, felsőfokú jogi végzettséggel rendelkezik, 1945 óta tagja a kisgazdapártnak, 1945 óta Nyíregyházán lakik, 1950 és 1956 novembere között a varroda könyvelője volt.

A kihallgatás kezdete 12 óra 10 perc.

A kihallgatásban közreműködött Kuzma V. I. tolmács, aki figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Kuzma

[...]

Kérdés: Hol volt Ön 1956. október 23. és november 6. között?

Válasz: 1956. október 23-án munkanap volt, egész nap a munkahelyemen tartózkodtam a varrodában, és semmit nem tudtam a budapesti és a nyíregyházi eseményekről.

Folyó év október 24-én szintén egész nap dolgoztam, de a rádióban hallottam, hogy 1956. október 23-án Budapesten tüntettek a diákok, amelyhez állítólag csatlakoztak a csepeli munkások, követelték, hogy Hegedüs [András] helyett Nagy Imre kerüljön a kormány élére. Úgy véltem, hogy a diákok, és a hozzájuk csatlakozó munkások tüntetése teljességgel helytelen cselekedet volt, miután a kormány lépéseket tett a nép anyagi jólétének javítása érdekében.

Folyó év október 23-án és 24-én Nyíregyházán én személy szerint semmilyen rendbontó tevékenységet nem tapasztaltam a diákok vagy mások részéről.

1956. október 25-én reggel 8 órakor megérkeztem a munkahelyemre, a varrodába, ott voltak a munkások, de senki nem dolgozott arra hivatkozva, hogy a rádióban beolvasták a budapesti és a miskolci munkástanácsok felhívását, hogy minden munkás és alkalmazott kezdjen általános sztrájkba.

Reggel 9 órakor magam hallottam a rádióban a fenti felhívást, és az is a tudomásomra jutott, hogy már nem Hegedüs, hanem Nagy Imre áll Magyarország kormányának élén.

³²⁴ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 71–79. ff.

Ugyanezen a napon az egyik munkástól megtudtam, hogy Nyíregyházán a diákok lerombolták az emlékműveket, melyeket a szovjet hadseregnek a német fasiszta hadsereg ellen vívott harcokban el-esett katonái tiszteletére emeltek, és kiengedték a börtönből az elítélteket. Én magam nem láttam, kik rombolták le az emlékműveket és kik engedték ki az elítélteket. Aznap elmentem a Luther térre, ahol láttam, hogy Malinoszkij, a Szovjetunió marsallja szobrát ledöntötték, a Kossuth téren pedig a városi tanács épülete előtt álló szovjet katonai emlékművet tették tönkre. A városi tanács épülete körül 15-20 fős csoportokban álltak az emberek, és nemzetiszínű zászlókat lobogtattak.

1956. október 26-án reggel ismét munkába mentem a varroda irodájába, azonban egyetlen munkás vagy alkalmazott sem dolgozott.

Ahhoz, hogy elkezdhessük a munkát a varrodában, Lipnickijjal, a varroda (kommunista) vezetőjével együtt elmentünk engedélyért a kereskedelmi osztályra, azonban annak vezetője, Salamon Sándor azt mondta nekünk, hogy ebben a kérdésben Rácz István, a munkástanács elnöke az illetékes, akit azonban nem sikerült megtalálnunk, ezért visszamentünk a varrodába, és hazaküldtük azt a néhány embert, aki bent volt.

Folyó év október 27-én reggel bementem a munkahelyemre, ahol akárcsak október 24-én, 25-én és 26-án, ezúttal sem vette fel senki a munkát, ezért bementem a városba, ahol a Zsdanov utcában véletlenül összefutottam egy kőműves barátommal, aki az építővállalatnál dolgozott, s aki magával hívott a Zsdanov u. 24. szám alatti házba, ahol már legalább 200 ember tartózkodott. A gyűlést Horváth Sándor, a gimnázium (kommunista) igazgatója nyitotta meg.

A gyűlés napirendjén a küldöttek megválasztása szerepelt a városi munkástanácsba. Felszólalásomban azt a javaslatot tettem, hogy a küldöttek közé a munkásokon és az alkalmazottakon kívül parasztokat is be kell választani. Javaslatomat elfogadták, s ezután megválasztották a 10 tagú bizottságot, köztük a következő személyekkel: Horváth Sándor, a tanács elnöke, Babics Béla, Sziklai József, Domjánovics Arnold, Demeter, Pásztor József, Bartha Mihály és én, Lupkovics György.

A megválasztott tagok közül kijelöltünk 5 személyt, hogy vegyék fel a kapcsolatot a város munkástanácsával, amelynek élén már nem a kommunista Botrágyi [Zoltán] állt, hanem a pártonkívüli Rácz, aki folyó év október 23-ig a helyi gimnáziumban a magyar és a francia nyelv tanára volt. A bizottság ülésén arról is döntöttünk, hogy ki kell adni a Szabolcs-Szatmár Megyei Néplap ([zárójelben az újság címének orosz fordítása szerepel]) című újságot, szerkesztőjének Lengyel Antalt választottuk meg, aki a Horthy-rendszerben laptulajdonos volt. A bizottság ülésén úgy döntöttünk, hogy kezünkbe vesszük a rádió és a sajtó irányítását a városban.

1956. október 28-án ismételen megjelentem a munkahelyemen, azonban egyetlen munkás vagy alkalmazott sem dolgozott, ezért elmentem a Zsdanov utca 24.-be, ahol az ötfős küldöttség, köztük én is, elindult Ráczhoz, a városi munkástanács elnökéhez, ahol már ott voltak a különböző munkástanácsok küldöttei, valamint Szilágyi László, a megyei munkástanács elnöke. Arról tanácskoztunk, vajon célszerű-e, hogy legyen külön városi és megyei tanács. Szervezeti kérdésekben nem volt egyetértés, én és az ötfős küldöttségünk többi tagja visszamentünk a saját értelmiségi bizottságunkba, ahol megegyeztünk arról, hogy Lengyel Antal sajtófelelős és Bencs Károly, a rádió munkatársa kidolgoznak egy cselekvési tervet, amit a következő ülésen a bizottság elé tárnak.

1956. október 29-én az értelmiségi bizottság ötfős küldöttségének tagjaként Szilágyihoz mentünk, ahol én és Molnár Jenő javasoltuk, hogy legyen megyei munkástanács, és azon belül külön városi és megyei szakosztály. Ott helyben megválasztottuk a megyei munkástanács 15 tagját. A tanács elnökévé Szilágyit választottuk. A megyei munkástanács ülésén megvitattuk a rendfenntartás, valamint a fosztogatókkal való leszámolás kérdését a városban.

A [nemzet]örség vezetőjévé választottuk meg Kabai Dezsőt. Ő volt köteles ellátni a megyei rendőrfőnök funkcióját.

1956. október 30-án reggel hallottam a rádióban, hogy átalakult a Nagy Imre-kormány, és az új kormány felhívást intézett valamennyi párthoz. Nagy Imre új kormányának tagjai: Tildy Zoltán és Kovács Béla a kisgazdapárt, Kéthly Anna és Fischer József a szociáldemokrata párt, Bibó István és Erdei [Ferenc] a parasztpárt, Kádár János és Losonczi [Géza] a kommunista párt részéről.

1956. október 30-án engem, mint a nyíregyházi kisgazdapárt egykori elnökét felkeresett hat ember, többek között Izsai, Hombrovszky, Demeter, Pál és még valaki, akik felajánlották, hogy álljak a kisgazdapárt élére, amibe én belementem, és elmentünk a Zsdanov u. 24. számú alatti házba, ahol hozzáálltunk a pártprogram kidolgozásához, amelyből néhány pont:

1. A törvényesség megszilárdítása, a kommunisták elleni gyilkosságok beszüntetése és a bíróság munkájának erősítése.

2. Az értelmiség anyagi jólétének javítása, és hogy mindenkit csakis a végzettségének megfelelő állásban alkalmazzanak.

3. Intézkedések foganatosítása a mezőgazdaság fejlesztése érdekében, ezzel biztosítva a kistermelők nyersanyaggal való ellátását és a termékbővítés feltételeinek megteremtését.

4. Az iskolák színvonalának javítása és megfelelő szakemberekkel való ellátása.

5. Megakadályozni a nagybirtokosok és a nagyiparosok visszatérését az országba, lehetővé tenni a téeszektől való szabad kilépés lehetőségét, leállítani a parasztnak a téeszekbe kényszerítését, javítani a téeszek rentabilitását.

6. A legfőbb törvényhozó szerv az állandó parlament legyen, megszüntetni azt a gyakorlatot, hogy a törvényeket a köztársaság minisztertanácsa adja ki.

A program többi pontjára nem emlékszem. A programot azután akartuk véglegesíteni, hogy Budapestről megkapjuk az utasításokat. Beszéltünk arról is, hogy elő kell készíteni a kisgazdapárt és a parasztpárt egyesítését.

A volt Horthy- és Szálasi-hívók között senki nem volt benne a pártunkban.

1956. október 31-én 11 órakor, mint a kisgazdapárt megyei szervezetének elnöke, beszédet mondtam a rádióban, és beolvastam a pártunk programját.

1956. november 1-jén, 2-án és 3-án a Zsdanov utca 24. szám alatti épületben, ahol a kisgazdapárt irodája is volt, szervezési és gazdasági kérdésekkel foglalkoztam. A szomszédos településekről megkerestek emberek a helyi alapszervezetek megalakítása ügyében.

1956. november 4-én hallottam a rádióban Kádár János beszédét, melyben bejelentette az ideiglenes forradalmi munkás-paraszt kormány megalakulását, és ismertette kormánya programját.

Kérdés: Hogyan fogadta Ön az ideiglenes forradalmi munkás-paraszt kormány megalakulását?

Válasz: Mint a kisgazdapárt vezetőségének képviselője Magyarország forradalmi munkás-paraszt kormánya megalakulása hírére teljesen elvesztettem a tájékozódási képességemet a körülöttünk zajló eseményekben, ezért felhagytam a párt körüli gyakorlati tevékenységgel, mivel nem tudtam, hogyan viszonyuljak az egész kisgazdapárthoz és a kormányhoz, melynek élén Kádár János állt.

1956. november 5-én, hétfőn 18 óra tájt az otthonomban felkeresett egy sofőr, és kérte, hogy jelenjek meg a megyei munkástanácsban, én azonban nem mentem, mert szívbántalmak gyötörtek, és folyó év november 6-án pedig letartóztattak az állambiztonságiak.

Kérdés: Mondja el, miről tud a nyíregyházi lázadás előkészítésével kapcsolatban.

Válasz: A nyíregyházi lázadás előkészítéséről semmit sem tudok.

Kérdés: Volt Önnek fegyvere az 1956. októberi–novemberi események napjaiban?

Válasz: Nem, a nyíregyházi lázadás napjaiban semmiféle fegyver nem volt a birtokomban.

Kérdés: Sorolja fel azokat, akik a nyíregyházi lázadásban fegyverrel a kezükben vettek részt.

Válasz: A lázadás egyetlen fegyveres résztvevőjét sem ismertem és nem ismerem.

Kérdés: Van-e tudomása olyan esetekről, amikor a lázadók kommunistákat és más hazafiakat öltek meg Nyíregyházán?

Válasz: Erről semmit sem tudok.

A kihallgatás 22 óra 30 perckor ért véget, ebédszünetet tartottunk 15 óra 30 perctől 16 óra 30 percig.

A kihallgatási jegyzőkönyvet felolvasták nekem a számomra érthető magyar nyelven, a kérdésekre adott válaszaimat hitelesen jegyezték le.

Lupkovics

A kihallgatást vezette:
(Razszkazanov) főnyomozó

Tolmács:
(Kuzma)

Feljegyzés Kabai Dezső ügyében – 1956. november 22.

Feljegyzés³²⁵
[Részletek]

Kabai Dezső, apja neve Zoltán, szül. 1926-ban Ajkán, magyar nemzetiségű, tisztviselő családból származik, középfokú végzettsége van, pártonkívüli, nős, a vízműveknél mérnök, lakhelye Nyíregyháza, [...] 1956. november 6-án tartóztatták le.

Az 1956. november 6-i és 7-i, valamint a november 21-i és 22-i kihallgatáson Kabai azt vallotta, hogy 1956. október 25-én részt vett a nyíregyházi tüntetésen, melynek során a közeli társaságához tartozó lázadók a városi pártbizottság épületéről leszedték az ötágú csillagot, és lerombolták Malinovszkij elvtárs emlékművét. A városi börtönből kiengedtek 172 rabot, a nyomdában nagy mennyiségű szovjetellenes röpiratot sokszorosítottak, és szétosztották a lakosság körében.

1956. október 26. és november 1. között Rác Istvánnak,³²⁶ a lázadók városi tanácsa elnökének utasítására a városi rendőrség [Nemzetőrség] élére került, a rendőrök [nemzetőrök] felfegyverzésére kapott 240 puskát, 20 pisztolyt és 6 gépfegyvert, melyeket szétosztott, folyó év november 1-jétől az 1956. november 6-i letartóztatásáig pedig Szabolcs-Szatmár megyei megbízott rendőrfőnök volt, tagja volt a lázadók megyei bizottságának, aktívan részt vett ez utóbbi ellenforradalmi tevékenységében.

Folyó év október 31-én az utasítására letartóztatták és bebörtönözték Vargát, a kommunista párt megyei bizottságának volt titkárát, Fekszit, a megyei végrehajtó bizottság elnökét, Simon [Lajos] ÁVH-s főhadnagyot, azzal a céllal, hogy kiadják őket a lázadóknak.

Nem sikerült bizonyítani, hogy Kabai részt vett volna a kommunisták és más magyar hazafiak meggyilkolásában, kihallgatásában és megverésében, valamint a lázadás előkészítésében, és hogy kapcsolatban állt volna horthystákkal és más bűnöző elemekkel.

Kabainak a lázadásban való részvételéről Rác István és Szilágyi László³²⁷ vallomása áll a rendelkezésünkre.

1956. november 22.

(Razszkazanov) főnyomozó

NYÍRBÁTORBAN ŐRIZETBE VETT DEPORTÁLT DOKUMENTUMA

Simák Miklós kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 30.

Kihallgatási jegyzőkönyv³²⁸

Ungvár
1956. november 30.

Garbuz százados, nyomozó Margitics Iván, apja neve Iván, lakhelye Beregszász, Kárpátontúli terület [Kárpátalja], Sevczenko u. 110. tolmács közreműködésével kihallgatta a következő személyt:

³²⁵ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 140–141. ff. Eredeti. Kézirat.

³²⁶ Rác Istvánt is deportálták.

³²⁷ Szilágyi Lászlót is deportálták.

³²⁸ Orosz nyelvű. T-14, Apk. 215–218. ff. Eredeti. Kézirat.

Simák Miklós, apja neve Sándor, szül 1930-ban a Szabolcs megyei Nyírbélteken, lakhelye Nyírbétek [...] magyar nemzetiségű, parasztcsaládból származik, pártonkívüli, [...] a városi zöldségkertészetben volt mindenés, oroszul nem tud.

A kihallgatás megkezdve 12 óra 20 perckor.

A kihallgatás befejezve 14 óra 10 perckor.

A tolmács figyelmeztetve lett a hiteles tolmácsolás iránti felelősségre az Ukrán SZSZK Btk. 89. cikkelye alapján.

Margitics

Kérdés: Az 1956. október–novemberi magyarországi ellenforradalmi lázadás időszakában hol tartózkodott és mit csinált?

Válasz: (1956) október–november folyamán Nyírbátorban voltam, és a városi zöldségkertészetben dolgoztam.

Kérdés: Részt vett az ellenforradalmi lázadásban?

Válasz: Az ellenforradalmi lázadásban nem vettem részt, fegyverem nem volt.

Kérdés: Kik és milyen körülmények között³²⁹ rombolták le a nyírbátori szovjet katonai emlékművet?

Válasz: Pénteken (a dátumra nem emlékszem, 1956. november elején) 3 óra tájt az ebédszünet után mentem vissza dolgozni, amikor a banképület előtt nagy tömeget vettem észre. Kiderült, hogy az emberek leverik a vörös csillagot a bank épületéről. A csillagot egy cigány verte le, akit nem ismerek. Miután a csillag leesett, épp akkor megjelent két traktor, amelyek utánfutóban céklát szállítottak. A traktorokat megállították, lekasztották az utánfutót, és elindították a közelben található szovjet katonai emlékműhöz. A többiekkel együtt én is odamentem az emlékműhöz, melyet le akartak dönteni. Az akciót egy középkorú, bőrkabátos férfi irányította, akinek nem tudom a nevét, azt sem tudom, honnan került oda vagy utána hová távozott.

Az emlékmű ledöntéséhez vontatókötélre volt szükség, amit a tömeg által megállított személygépkocsiból vettek ki. Az említett vontatókötélet Csóka Sándor³³⁰ igyekezett rákötni az emlékműre, akiről nem tudom, honnan került a helyszínre.

Az emlékmű mellett álltam, és néztem, mi történik. Láttam, hogy a vontatókötél rövid, ezért hangosan szóltam, hogy emiatt az emlékmű rádőlhet az emberekre, akik le akarják dönteni. Csóka Sándor meghallotta a hangom, és odakiáltott, hogy menjek segíteni. Ugyanezt kiáltozták a tömegből is. Odamentem az emlékműhöz, kivettem Csóka kezéből a kötél egyik végét, majd körbevéve az emlékművön, összekötöttem a két végét. Amikor ezzel elkészültünk, a két traktor lerántotta az emlékművet a földre. Semmilyen egyéb garázdaságban nem vettem részt.

Kérdés: Mikor, hol és ki tartóztatta le?

Válasz: 1956. november 7-én tartóztatott le Nyírbátorban éjjel az otthonomban két magyar állampolgáris, egy rendőrnagy és két szovjet katona. Sem ekkor, sem semmikor máskor nem volt fegyverem.

Kérdés: Beválasztották-e az ideiglenes tanácsokba?

Válasz: Nem, nem választottak be, és nem tudom, hogy kit választottak be.

A jegyzőkönyvet felolvasták a számomra érthető magyar nyelven, az általam elmondottakat hitelesen jegyezték le.

*Simák Miklós*³³¹

A kihallgatást vezette:
(Garbuz) százados, nyomozó

Tolmács:
(Margitics)

³²⁹ Itt és a továbbiakban az aláhúzott részek a dokumentumban alá vannak húzva.

³³⁰ Csóka Sándort is deportálták.

³³¹ Simák a jegyzőkönyv minden oldalát aláírta.

ZÁHONYBAN ŐRIZETBE VETT DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI

140.

Feljegyzés Szücs Sándor ügyében – 1956. november 23.

Feljegyzés³³²
Szücs Sándor fogoly ügyében
[Részletek]

Szücs Sándor, apja neve Károly, szül. 1919-ben Csapon, Kárpátontúli terület [Kárpátalja megye], USZSZK, munkáscsaládból származik, magyar nemzetiségű, magyar állampolgár, szakirányú végzettsége van, [...] nős, letartóztatásáig a Szabolcs-Szatmár megyei Záhonyban élt, záhonyi állomásfőnök volt.

Az 1956. november 21-i beszélgetés során Szücs Sándor elmondta, hogy miután leszerelt a magyar hadseregből, 1939-től letartóztatása napjáiig forgalmista, majd állomásfőnök volt több Magyarország területén található vasútállomáson.

1954 óta a záhonyi vasútállomás főnöke, 2000 munkás és alkalmazott dolgozott a keze alatt.

1956. október 26-ig a záhonyi vasútállomáson minden munkás és alkalmazott a megszokott rendben végezte a munkáját. Ezután a Debreceni Vasút Igazgatóság úgynevezett „munkástanácsa” táviratban utasította a záhonyi vasútállomás vezetését, hogy függeszték fel a munkát. Ezután a munkások és az alkalmazottak hazamentek 96 településen található otthonaikba.

Ugyanezen a napon a záhonyi vasútállomáson felfüggesztettek minden munkát. A helyben maradó munkások, alkalmazottak, a magyar hadsereg katonái és a szomszédos falvakból odasereglett parasztlakosok elkezdtek fosztogatni az állomásban álló szerelvényeket (körülbelül 15 szerelvényt), melyekben élelmiszer és iparcikkekkel szállítottak.

Szücs kijelentette, hogy próbálta megakadályozni a szerelvények kifosztását, de nem járt sikerrel.

A záhonyi vasútállomáson emberek egy csoportja (nem nevezte meg őket) lerombolta a Magyarországot felszabadító szovjet katonák emlékművét, helyébe kitűzték a magyar zászlót, melynek közepéből kivágták a címet.

Október 28-án a Debreceni Vasút Igazgatóság utasítására a záhonyi vasútállomáson megalakították a 10 tagú „munkástanácsot”, amelybe távollétében beválasztották Szücsöt is. Hasonló tanácsokat alakítottak a mozdonydepóban és a magyar katonai helyőrségnél is.

Október 30-án Záhonyba szovjet műszaki alakulatok érkeztek, akik tisztekből álló küldöttséget küldtek Szücshez és munkatársaihoz, hogy állítsák helyre a vasúti közlekedést, amire Szücs és munkatársai egyértelmű nemmel válaszoltak, mivel félték a lázadók bosszújától.

Szücs elmondta azt is, hogy a főkolompások, akik a leginkább hozzájárultak a káoszhoz a záhonyi vasútállomáson, a következő személyek voltak – Szevetes (?), a záhonyi vasútállomás tolatómozdonyvezetője és Könczöl Ernő³³³ magyar határőrtiszt, aki akadályozta, hogy a szovjet határőrök megfelelően őrizhessék a vasúti hidat.

Szücs azt is kijelentette, hogy ő semmiben sem hibás, és hogy azt a pisztolyt, amelyet folyó év november 4-i letartóztatásakor vettek el tőle, november 1-jén adta neki önvédelmi célból Dudics [József] százados, a magyar helyőrség parancsnoka.

Szücs beszél oroszul.

³³² Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 173–174. ff. Eredeti. Gépirat.

³³³ Könczöl Ernőt is deportálták.

*Ellenőrizni kell.*³³⁴

(Fedorov) őrnagy,
az USZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Kárpátontúli terület [Kárpátaljai megyei]
főosztálya nyomozati osztályának helyettes vezetője

1956. november 23.

141.

Könczöl Ernő kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 15.

Kihallgatási jegyzőkönyv³³⁵
[Részletek]

Sztrij
1956. november 15.

Könczöl Ernő, apja neve Gábor, szül. 1934-ben Galambokon, Nagykanizsai járás, Zala megye, Magyar Népköztársaság, magyar nemzetiségű [...] szegényparaszt családból származik, magyar állampolgár, nőtlen, felsőfokú végzettsége van, határőrtiszt hadnagyi rangban a záhonyi magyar–szovjet határátkelő helyen, Kisvárdai járás, Szabolcs-Szatmár megye.

A kihallgatás kezdete 10 óra 20 perc.
A kihallgatás vége 19 óra 00 perc.
Szünet 14.00 és 16.00 között.

Kérdés: Milyen nyelven kíván vallomást tenni?

Válasz: A magyaron kívül beszélek oroszul is, így oroszul kívánok válaszolni a kérdésekre.

Kérdés: Mondja el röviden az életrajzát.

Válasz: [...] 1952-ben a budapesti Lenin Intézet orosz nyelv szakára jelentkeztem, ahol másfél évet tanultam, majd átiratkoztam az idegen nyelvű intézetbe, szintén orosz nyelv szakra, melyet 1955 júliusában fejeztem be.

A diploma megszerzése után hadnagyi rangot kaptam, és 1955 szeptemberében a záhonyi határátkelő határőrségéhez irányítottak.

Letartóztatásomig itt dolgoztam, a feladatom az úti okmányok ellenőrzése volt.

Kérdés: Nevezze meg a záhonyi határátkelőhely tisztikarát.

Válasz: A záhonyi határátkelőhelyen 6 tiszt és mintegy 40 katona és tiszthelyettes dolgozott.

A parancsnok Orbán János százados volt [...]

Kérdés: Ön személy szerint hol tartózkodott, amikor kezdetüket vették az 1956. októberi események?

Válasz: Amikor 1956. október 23-án kezdetüket vették a magyar események, a többi tiszttel, tiszthelytessel és közkatonával együtt a záhonyi határátkelőhelyen teljesítettünk szolgálatot.

Ezt megelőzően olvastuk az újságokat, amelyek azt írták, hogy 1956. október 23-án a Magyar Fialok Országos Szövetsége [sic!] Budapesten tüntetést szervez, amivel a cél a magyar kormányok által korábban elkövetett hibák kijavítása. Október 23-án a határátkelőhelyen szolgálatot teljesítő kollégáimmal együtt hallottuk a rádióban, hogy a budapesti tüntetés során bizonyos ellenforradalmi elemek elkezdtek löni az állami intézményeket, és felfordulást okoztak. A határátkelőhely parancsnokának utasítására megerősítettük a ránk bízott objektum védelmét.

³³⁴ Ezt a megjegyzést utólag írták be ceruzával.

³³⁵ Orosz nyelvű. GDA SBU – Fond: 62. – Opis: 2 (1956). – Ügyiratszám: 11. – 168–172. ff. Eredeti. Kézirat.

Ez így ment három-négy napon keresztül. Ez idő alatt Záhonyban semmilyen rendkívüli esemény nem történt.

Körülbelül 1956. október 27-én vagy 28-án a záhonyi civil lakosok kivonultak az utcákra azzal a céllal, hogy támogassák Nagy Imre kormányát. A vasútállomáson megválasztották az új munkástanácsot, melynek élén a záhonyi állomásfőnök, Szücs Sándor állt, körülbelül 1918-as születésű lehet (utóbbi velem együtt tartóztatták le).

Ennek a tanácsnak tagja volt Orbán János, a határátkelőhely parancsnoka, valaki a Záhonyban állomásozó tüzérezred parancsnokságából, és még néhányan, akiket név szerint nem ismerek.

A határőrség valamennyi katonája csatlakozott az újonnan alakult munkástanácshoz, noha továbbra is elláttuk alapvető feladatunkat, azaz én személy szerint ellenőriztem azoknak a magyar állampolgároknak az úti okmányait, akik a Szovjetunióból tértek haza Magyarországra.

A honvédelmi miniszter parancsára, akinek a fennhatósága alá kerültek a határőrök, a sapkáinkról levettük a csillagot, és kokárdát vagy nemzeti trikolor szalagot tettünk a helyére. A kokárdákat és a trikolor szalagokat a magyar nők hímezték nekünk.

Az állomásépületről a munkások vagy a civilek leszedték a vörös csillagot.

Körülbelül október 28-án lehetett, hogy az újonnan megválasztott tanács vezetője, Szücs Sándor a záhonyi határátkelőhely parancsnokával, Boros Károly hadnaggyal és a tanács még három tagjával, valamint velem mint oroszul beszélő személlyel együtt odamentünk a Tiszán átívelő határhídhöz, és javasoltuk a szovjet határőrnek, aki magyar területen őrizte a hidat, hogy a hídon menjen át a Szovjetunió területére, ám ő megtagadta kérésünket, azzal indokolva, hogy ő hadparancsot teljesít. Miután nem értük el a célunkat, visszatértünk a záhonyi vasútállomásra.

1956. október 28. és november 2. között Záhonyban viszonylagos nyugalom volt, továbbra is végeztük a munkánkat, a békés civilek összegyűltek a vasútállomáson, és ott hallgatták a rádiót. Folyó év november 2-án valakinek az utasítására az állomásunk vasutasainak egy részét felfegyverezték pisztolyokkal, amelyeket a tüzérezredtől kaptak. Ugyanazon a napon, azaz 1956. november 2-án szárnyra kelt az a híresztelés, hogy az oroszok bejönnek Magyarországra, összeszedik a vagyont, és kiviszik Oroszországba.

A munkások és a helyi lakosok hitelt adtak ennek a provokatív híresztelésnek, és elkezdtek feltörni a raktárakat és a vagonokat az állomáson, és elkezdtek fosztogatni az állami vagyont. A rablásban részt vettek a tüzérezred katonái és a határőrség egyes tagjai is. Én személy szerint nem vettem részt ebben a rablásban.

Folyó év november 3-án a záhonyi állomáson folytatódott az állami vagyon fosztogatása, a civil lakosság elkezdett lázongani, ám fegyveres összetűzésekre vagy gyilkosságokra nem került sor.

Folyó év november 3-áról 4-ikére virradó éjjel a záhonyi vasútállomáson a szovjet katonaság bekerítette az ott tartózkodó katonai alakulatokat.

A szovjet parancsnokság parancsára a záhonyi vasútállomáson a magyar katonai alakulatok letették a fegyvert, a szovjet és a magyar katonaság között semmiféle fegyveres összetűzésre nem került sor. Engem Dudics József századossal, a tüzérezred parancsnokával, Szücs Sándorral, a munkástanács volt vezetőjével és a tanács más tagjaival együtt, akiknek a nevét nem tudom, letartóztattak a szovjet katonák a záhonyi vasútállomás épülete mellett.

Kérdés: A szovjet katonaság a záhonyi határőrség más tisztjeit is letartóztatta?

Válasz: Erről nincs tudomásom, mivel a határőrség többi tisztje a laktanyában tartózkodott, ami fél kilométer távolságra van a vasútállomás épületétől. Én, ahogy már mondtam, a vasútállomás szomszédságában lettem letartóztatva.

Kérdés: Miért ment Ön a záhonyi vasútállomásra, és hol fogták el a szovjet katonák?

Válasz: Dudics százados, a tüzérezred parancsnoka hívására tartózkodtam a záhonyi vasútállomáson mint orosz tolmács, hogy megbeszéljem a szovjet parancsnoksággal a vasútállomáson tartózkodó magyar katonaság további lépéseit. A vasútállomáson azonban a szovjet parancsnokság lefegyverzett és letartóztatott bennünket.

Kérdés: Mi volt a letartóztatásának a valódi oka?

Válasz: Azért tartóztattak le, mert azzal gyanúsítottak, hogy fel akartam robbantani a szovjet–magyar határt összekötő Tisza-hidat, és hogy én akartam irányítani a záhonyi vasútállomáson kitörő lázadást, ezek az állítások azonban nem felelnek meg a valóságnak, s ezeket a gyanúsításokat senki nem tudja rám bizonyítani.

Kérdés: Honnan tudta meg, hogy azzal vádolják, hogy fel akarta robbantani a szovjet–magyar határt összekötő Tisza-hidat, és hogy Ön akarta irányítani a záhonyi vasútállomáson kitörő lázadást?

Válasz: Ezt Szücs Sándor, a záhonyi állomásfőnök mondta nekem, amikor vele együtt foglyok voltunk a Tiszához közel szovjet területen 1956. november 5-én.

Kérdés: Történt-e bármiféle terrorista vagy diverzáns akció a záhonyi vasútállomás körzetében az 1956. októberi–novemberi magyar események időszakában?

Válasz: A magyar káderek ellen a záhonyi vasútállomás körzetében ezen időszakban semmiféle terrorakció nem irányult.

Ami a diverzáns akciókat illeti, a civil lakosok elbeszéléséből tudom, hogy Záhony és Nyíregyháza között a vasutasok felszedték a vasúti síneket, hogy megakadályozzák a szovjet hadsereg előrenyomulását Magyarországra belsejébe a vasúton keresztül. Ez nagyjából október végén vagy november elején történhetett. Azt nem tudom, hogy a vasutasok közül pontosan kik szedték fel a síneket.

Kérdés: Milyen fegyvere volt Önnek mint a Magyar Népköztársaság határőr katonájának?

Válasz: Nekem személy szerint egy pisztolyom volt, amit a záhonyi vasútállomáson leadtam a szovjet parancsnokságnak. [...]

Kérdés: Mit tud azokról a személyekről, akik részt vettek a magyar káderek és a magyar nép elleni ellenforradalmi lázadásban 1956 októbere–novembere folyamán?

Válasz: Nem ismerek olyan embereket, akik részt vettek volna a magyar káderek és a magyar nép elleni ellenforradalmi lázadásban.

Kérdés: Mit tud hozzátenni eddigi vallomásához?

Válasz: Nincs semmi hozzáfűznivalóm.

A kihallgatás jegyzőkönyvét nekem felolvasták számomra érthető nyelven, vallomásomat hitelesen jegyezték le.

Könczöl Ernő

A kihallgatást vezette:

(Kamkov) százados,

az Ukrán SZSZK Minisztertanácsának alárendelt KGB Főosztály munkatársa

A SZOVJETUNIÓBA DEPORTÁLT
SZEMÉLYEK ADATAI

BUDAPESTRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK¹

*Budapestről deportált nagykorú² személyek**

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Örizzetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Ábrahám Vince	1910. Szeged	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Budapestre utazott, ahol csatlakozott a Nemzetőrséghez. Egy laktanyából lóttek a szovjet csapatokra.
Adamicza Ferenc	1937. Solyvár Pilisvörösvár	XI. 4.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20.*	Mint nemzetőrt, szolgálat közben fogták el.
Altörjai Béla hadnagy	1934. Budapest Kiskunhalas	XI. 6.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 21.*	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi ezred Budapestre vezényelt tisztje.
Andik Kálmán honvéd	1935. Cinkota	XI. 7.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Andrási Mihály honvéd	1935. Mezőberény	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
André Gyula József	1936. Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 18.	XII. 20.*	A VIII. kerületben a Nemzetőrség tagja.
Árvai Gyula honvéd	1935. Budapest (Pest- szentimre)	XI. 7.	XI. 9–11.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Babcsán János honvéd	1935. Balassa- gyarmat	XI. 6.	XI. 10.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Babud Imre honvéd	1935. Kiskunhalas	XI. 6.	XI. 10.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.

¹ Az adatokat többségében orosz nyelven, vagy rossz magyarsággal, kézzel írt iratokból gyűjtöttük, így azok esetleges pontatlansága miatt köszönettel elfogadunk minden kiegészítést, segítséget és javaslatot.

² 1939 előtt született személyek.

* Az Adattárban közölt táblázatok oszlopaihoz fűzött magyarázatok azonosak. Azokat csak itt, az első táblázatnál közöljük:

³ A Kozma utcai börtön növedéknaplójában bejegyzett adatok – a befogadás dátuma.

(* = A fogvaték naplójában erről a személyről 1957. február 1-jéig további értékelhető adatot nem találtunk.)

A Kozma utcai börtön fogvatéknaplójában szereplő adatok – a szabadítás vagy nyomozati eljárás céljából történt elszállításra vonatkozó bejegyzések. (Ez utóbbiak az utolsó oszlopban olvashatóak.)

⁴ Az ebben az oszlopban olvasható leírások elsősorban a KGB dokumentumai alapján készültek, ezért elsősorban arról tudósítanak, amit a nyomozók kiderítettek, vagy amit tudni véltek, illetve tudni akartak. A dokumentumokban rögzítettek valóságtartalmának ellenőrzése meghaladja a kutatás lehetőségeit.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Bagi István	1924. Magyarkonyi Budapest	XI. 5.	XI. 10–14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 19.	Nincs adat.
Bajczer Mátyás honvéd	1935. Békéscsaba	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Bakcsi Béla katonatiszt	1914. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. XII. 29.	Budapest VIII. Kerületi Kiegészítő Parancsnokságon teljesített szolgálatot.
Bakos Béla honvéd	1935. Tolmács	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Baksa János	1910. Budapest Budapest	XI. 5–12.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 17.	Mozigépész; fényképezőgép volt nála, amikor letartóztatták a Corvin mozinál.
Balassa (Balázi) Istvánné, Kis Erzsébet	1933. Szeged Budapest	XI. 6–7.	XI. 10.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	A kiskorúakkal hozták haza.
Balázs Kornél	1936. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 19.*	A tüntetések és a megmozdulások aktív résztvevője. A VIII. kerületi tanács épületében tartóztatták le.
Balázs Lajos	1935. (1936.) Budapest	XI. 7.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. XII. 29.	Börtönből történt szabadítását követően gépkocsiját ellenőrizték, majd letartóztatták. <i>Átadva a BM Vizsgálati Főosztálynak.</i>
Balogh János honvéd	1935. (1938.) Rákócscsaba	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Balogh Károly	1937. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 11.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Postai dolgozó, gépkocsivezető. Autóval újságot hordtak szét. Amikor letartóztatták fegyver volt nála.
Balogh Lajos	1934. Budapest	XI. 7.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 19.*	Budapesten a Ferenc körút 25. – ezt megelőzően a Tompa utca 8–10. – szám alatti házba települt Sas-csoport tagjaként vett részt az ellenállásban. Autóját ellenőrizték, majd letartóztatták.
Balogh László honvéd	1933. Rákócscsaba	XI. 7.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Bán Elek Sándor	1927. Monor Budapest	XI. 5–6.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 15.	A Népművészeti Múzeum igazgatóhelyettese.
Bán Lajos	1928. (1926.) Nagyharsány	XI. 7.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5.*	A Nemzetőrség tagja.
Bánhidi Miklós tartalékos katona	1933. Budapest Budapest	XI. 13.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 17.	MN Pf. 5454. Fotózás közben tartóztatták le.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Bánóczky József	1931. Cece Györköny	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 17.	A termelőszövetkezet elnöke. Élelmiszert szállítottak Budapestre. A Kilián laktanyában a katonákkal együtt letartóztatták.
Baracsi Mihály főhadnagy	1930. Budapest	XI. 7.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefejezése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Bárány Béla honvéd	1934. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 18.	XII. 20. 1957. I. 8.	MN Pf. 2760. A Bajáról Budapestre vezényelt lövészezred katonája. November 3-án leszerelt, de november 4-én a harcokban megsebesült. A szovjetek a VIII. kerületi tanács pincéjében tartóztatták le. <i>Átadva a BM Politikai Vizsgálati</i> <i>Osztályának.</i>
Barinka (Borinykó) Imre	1937. Budapest Budapest	XI. 8–9.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 30.	Bevásárolni indult, amikor letartóztatták.
Bartyik (Bartik) Mihály honvéd	1935. Domb- egyháza	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Baticz László	1935. Szabad- hidvég Budapest	XI. 7.	XI. 11.	XII. 17.	Nincs adat.	Budapesten a IX. kerületben a Ferenc körút 25. szám alatt települt Sas-csoport tagjaként részt vett a fegyveres ellenállásban.
Beleznai Ferenc honvéd	1935. Békés	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Bence (Benkő) István őrvezető	1935. Domoszló	XI. 4.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23.♦	MN Pf. 1278. A jászberényi tüzérezred katonája. Az ezred szétverése után a Budaörsi úton katonatársaival együtt fogságba ejtették.
Bencsik Imre	1933. Békés	XI. 7.	XI. 11.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	A Nemzetőrség tagja.
Benei Gábor	1938. Pusztá- monostor	XI. 6.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	Hatvanban vasutas. Budapesten a VIII. kerületben jelentkezett nemzetőrnek.
Benke Róbert	1922. Monor	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Budapestre utazott, ahol csatlakozott a Nemzetőrséghez. Egy laktanyából lőttek a szovjet csapatokra.
Bényei Ferenc honvéd	1935. Miske	XI. 6.	XI. 11.	XII. 24.	XII. 25. 1957. I. 11.	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Berec (Böröcz) Antal honvéd	1935. Kistelek	XI. 10.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 30.	MN Pf. 2760. A rádióállomás és a pártbizottság őrségének tagjaként fegyver nélkül tartóztatták le.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Berecz Imre	1920. Gyergyó- szent- miklós Budapest	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	Nincs adat.
Béres István	1933. Törökbálint Budapest	XI. 5–6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 26.	Nincs adat.
Bernula Pál honvéd	1935. Újhartyán	XI. 6.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. 1957. I. 17.	MN Pf. 1222. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Besztercán János sorkatona	1934. Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 19.	XII. 21. 1957. I. 21.	MN Pf. 6079. A esztergomi híradó zászlóaljából Budapestre, a Kilián laktanyába vezényelték, ahol a szovjet katonák letartóztatták.
Bicski András honvéd	1935. Domb- egyháza	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Bihal (Bikal) Sándor honvéd	1935. Móricgát	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. 1957. I. 11.	MN Pf. 1221/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Bihari István őrmester	1934. Ibrány	XI. 8.	XI. 9–10.	XII. 24.	Nincs adat.	MN Pf. 2760. A rádióállomás és a pártbizottság őrségének tagjaként fegyver nélkül tartóztatták le.
Bircsár János	1933. Dunaföldvár Dunaföldvár	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 17.	Élelmiszert szállítottak Budapestre. A Kilián laktanyában a katonákkal együtt letartóztatták.
Bíró István honvéd	1935. Szécsény	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Bódis Zoltán	1937. Balaton- szárszó Budapest	XI. 7.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 15.	Másodéves főiskolai hallgató.
Bodor József honvéd	1935. Budapest	XI. 7.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 19.♦	MN Pf. 5508. Budapesten a Ferenc körút 25. szám alatt települt Sas-csoport tagjaként vett rész a felkelésben November 4-én csatlakozott a csoporthoz.
Bolibruch Sándor	1930. Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19.♦	Asztalos. Harc közben tartóztatták le. Légvédelmi ágyúval lőtte a tankokat.
Bollovszki (Bolnovszki) László	1937. Budapest (Újpest) Újpest	XI. 6.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	A VIII. kerületi tanács pincéjében vették őrizetbe a szovjet katonák.
Boros K. István főhadnagy	1933. Szilvásvárad	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefejezése után a katonák egy csoportjával hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Borsos Mihály	1898. Geszt Budapest	XI. 12.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 10.	Feljelentették, hogy részt vett a „kommunisták elleni akciókban”. A vádat letartóztatását követően tagadta. Deportálás előtt a szovjet városparancsnokság épületében őrizték.
Bova Pál honvéd	1935. Kondoros	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 11.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Bozsóki Ferenc	1932. Balaton- endréd Hedrehely (Somogy)	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 17.	Traktoros. Hedrehelyről élelmiszert szállított a budapesti kórházakba. A Kilián laktanyában a katonákkal együtt letartóztatták.
Brauner Adolf	1933. Budapest Budapest	XI. 7.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 15.	Ötödéves hallgató Budapesten. Részt vett az október 23-i tüntetésen.
Bruder Endre	1933. Kisoroszi Budapest	XI. 5–6.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. 1957. I. 19.	November 2-án a Nemzetőrség Széna téri alegységéhez csatlakozott. November 5-én mint a János Kórház sebesültszállítóját – fehér köpenyben, vöröskeresztes karszalaggal, az autón vöröskereszt – a szovjetek negyedmagával letartóztatták.
Budai Sándor	1938. Budapest Tatabánya	XI. 4.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 12.	Tatabányán technikumi hallgató. Budapesten fegyverrel fogták el. Saját kézzel írt felhívásokat találtak nála, melyekben felszólította a népet, hogy harcoljon a szovjet hadsereg ellen.
Buglak Sándor honvéd	1934. Pálmonostora	XI. 8.	XI. 11.	XII. 19.	XII. 21. 1957. I. 21.	MN Pf. 6079. Gépkocsivezető honvédség esztergomi alakulatánál. Fegyver nélkül a Petőfi hídon tartóztatták le.
Bük(k) János	1938. Budapest Budapest	XI. 5.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. 1957. I. 8.	Optikai üzemben munkás. A Széna téri nemzetőralegységben teljesített szolgálatot. November 5-én mint a János Kórház sebesültszállítóját – fehér köpenyben, vöröskeresztes karszalaggal, az autón vöröskereszt – a szovjetek negyedmagával letartóztatták. <i>Átadva a BM Politikai Vizsgálati Osztályának.</i>
Czakó István honvéd	1935. Nagykörös	XI. 6.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221/1. Katonatársával a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Czékus János	1936. Kiskun- dorozsma	XI. 7.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. 1957. I. 17.	Vájár a pusztavámi bányában. Budapestre utazott, ahol jelentkezett nemzetőrnek. A IX. kerületben teljesített szolgálatot.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Cziroczi István alhadnagy	1933. Tápióbicske	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefejezése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Czövek János honvéd	1935. Békés	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Czudar Gyula	1919. Bucsa (Nógrád) Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 17.	Nincs adat.	Mérnök a Vízierőmű Építő Vállalatnál. Az unokáját akarta meglátogatni, amikor a szovjet katonák letartóztatták.
Csabai István	1906. Dad Budapest	XI. 6.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 12.</i>	A Margitszigeten lévő szanatórium őre.
Csáki Béla honvéd	1935. Domoszló	XI. 4.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>XII. 30.</i>	MN Pf. 1278. A jászberényi tüzérezred katonája. Az ezred szétverése után a Budaörsi úton katonatársaival együtt fogságba ejtették.
Csanki Mihály honvéd	1935. Nagyszénás Budapest	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Császár János honvéd	1935. Nagykamarás	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 11.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Cseke György őrvezető	1935. (1934.) Petrivente	XI. 6.	XI. 10.	XII. 23.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Csikvár István	1936. Jákó	XI. 6.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 17.</i>	Traktoros. A felkelést élelmiszer- szállítással segítette.
Csiszér László	1929. Szeged	XI. 4.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 17. <i>XII. 21.</i>	Gépkocsivezető. November 2-án a Corvin közben lévő nemzetőr- alegységhez csatlakozott. Útközben, a Corvin közben a szovjet csapatok társaival együtt letartóztatták.
Csonka Dezső honvéd	1935. Karancsság	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Csorba Gábor honvéd	1935. Apostag Apostag	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 14.</i>	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Dadányi Miklós honvéd	1935. Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. <i>1957. I. 11.</i>	MN Pf. 1222. Építőkatona. A Kilián laktanyában katonatársaival tartóztatták le. Ellenállást nem tanúsítottak.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Dandé István honvéd	1935. Doboz	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 11.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Darányi Gergely honvéd	1935. Kecskemét	XI. 8.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Deák József	1913. Somogy	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Budapestre utazott, ahol csatlakozott a Nemzetőrséghez. Egy laktanyából lőttek a szovjet csapatokra.
Dékány Zsigmond honvéd	1935. Budapest	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Deutch (Dajcs) Tibor honvéd	1935. Kispest	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Dóber György	1938. Budapest	XI. 7.	XI. 8.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	A Belügyminisztérium autójavító műhelyében dolgozott. Csatlakozott a XIII. kerületi Nemzetőrséghez.
Dobiász András honvéd	1935. Debrecen	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Dobos Emil honvéd	1935. Mezőtárkány	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 21.	XII. 23. XII. 30.	MN Pf. 1278. tüzérezred. A jászberényi tüzér ezred katonája. Katonatársaival egy időben tartóztatták le. Fegyver volt nála.
Dobos István	1922. Jánoshalma Jánoshalma	XI. 7.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 22.	Tsz-tag. Élelmiszersegélyt szállított Budapestre, ahol letartóztatták.
Dolezsál Géza honvéd	1935. Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Dömötör Zoltán	1902. Budapest Budapest	XI. 7.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 12.	Villanyszerelő. A szovjet katonák az utcán tartóztatták le.
Dudás István	1937. Újpest Budapest	XI. 4.	XI. 11.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Műszerész egy szovjet–magyar cégnél. A Citadella környékén egy autóban tartóztatták le.
Dudás József	1933. Törökbálint	XI. 8.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 17.♦	Budapesten gépkocsivezető. November 4-ét követően a Nemzetőrség tagjaként folytatta az ellenállást. Oláh Vilmos gépkocsiját vezette, amikor a magyar határőrök letartóztatták, majd a szovjet csapatoknak átadták.
Dumik János honvéd	1934. Igal	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Eger (Éger) János honvéd	1926. Paks	XI. 5.	XI. 14.	XII. 25.	Nincs adat.	MN Pf. 7015 HM-őrzászlóalj. Egy pincében fegyvertelenül tartóztatták le.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Eller Ervin honvéd	1933. Budapest (Pest- szentimre)	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Encsi József honvéd	1934. Abaújkér	XI. 8.	XI. 10.	XII. 19.	XII. 21.♦	MN. Pf. 1420. Verpeléti alakulatától október 27-én Budapestre vezényelték, ahol a felkelők lefegyverezték. November 6-ig több nemzetőralegységhez csatlakozva vett részt a fegyveres ellenállásban. A Keleti pályaudvaron fegyvertelenül tartóztatták le.
Faragó Mihály honvéd	1935. Szege- d-Balástya	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 11.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Farkas István	1937. Decs	XI. 5.	XI. 11.	XII. 18.	XII. 20.♦	A székesfehérvári rádióüzemben dolgozott. Belépett a Nemzetőrségbe. Kistarcsán teljesített szolgálatot. Fegyver volt nála, amikor a szovjet csapatok Budapest külvárosában letartóztatták.
Farkas János	1927. Nyíregyháza Budapest	XI. 6.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	Egy szálló gondnoka.
Farkas Jenő	1933. Hedrehely	XI. 6.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 5. <i>1957. I. 17.</i>	Traktoros. Élelmiszert szállított Budapestre a kórházakba.
Farkas József hadnagy	1932. Budapest	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Farkas Sándor	1927. Sárbogárd Budapest	XI. 4.	XI. 11.	XII. 20.	Nincs adat.	Börtönbüntetését töltötte, amikor a felkelők kiszabadították, és felfegyverezték.
Fátrai Tivadar	1937. Kecskemét Csolnok	XI. 8.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	A bányában dolgozott Csolnokon. Október 28-án megsérült, kórházi ápolásra Budapestre szállították. A kórházból történt távozását követően igazoltatták, és letartóztatták.
Fehér Zoltán	1938. Szabolcsbáka Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 17.	XII. 21.♦	Budapesten egyetemista. Csatlakozott a VIII. kerületi Nemzetőrséghez.
Fejes József	1936. Budapest Budapest	XI. 7.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 30.</i>	Budapesten a XI. kerületben a postán dolgozott mint elektroműszerész. Önkéntesként az egészségügyi ellátásban vett részt.
Fekete Mihály honvéd	1935. Bodrog- halom	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>1957. I. 26.</i>	MN Pf. 1221/2. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Fekete Szilveszter	1932. Székes- fehérvár Budapest	XI. 4.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 17. XII. 21.	Rádiótechnikus. November 2-án a Corvin közben lévő nemzetőralegységhez csatlakozott. Harmadikától Somogyvári Lajos gépkocsivezetője. A Corvin köz felé menet a szovjet csapatok letartóztatták. Fegyver volt nála.
Ficsor Dezső	1930. Jászladány Jászladány	XI. 8.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	Építőmester, brigádvezető Budapesten a stadion építésénél.
Filó Péter	1912. Gyöngyös	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Budapestre utazott, ahol csatlakozott a Nemzetőrséghez. Egy laktanyából lőttek a szovjet csapatokra.
Fischer János honvéd	1932. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 14.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Flach Mátyás honvéd	1935. Vaskút	XI. 6–8.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 4. 1957. I. 26.	MN Pf. 2760. A rádióállomás és a pártbizottság őrségének tagjaként fegyver nélkül tartóztatták le.
Flamis József rendőr	1931. Budapest Budapest	XI. 7.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 12.	Rendőr Budapest V. kerületében. Nincs adat.
Földesi Ferenc honvéd	1933. Budapest	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Földesi János	1937. Balaton- főkajár Budapest	XI. 10.	XI. 14.	XII. 18.	XII. 20. XII. 28.	Kőműves Budapesten. Nemzetőr volt. November 4-én letette a fegyvert, 10-én a lakására indult, de a Zalka Máté laktanya előtt két társával a szovjet őrség igazoltatta. Csak őt tartóztatták le.
Frankó Ferenc honvéd	1935. Békéscsaba	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 11.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Fraudth Sándor	1929. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	Munkás. Vízvezeték-szerelő. Nincs adat.
Gábor Ferenc hadnagy	1929. Borszék (Románia)	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezredben szolgált. Tiszt- és katonatársaival együtt Budapesten a VIII. kerületi postát őrizte. Még november 4-én átadták fegyvereiket a felkelőknek.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Galgóczi Tamás	1936. Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 18.	XII. 20. <i>1957. I. 8.</i>	Budapesten az ELTE jogi karának elsőéves hallgatója, a megmozdulások aktív szervezője. Nemzetőrként vett részt az ellenállásban. <i>Átadva a BM Politikai Vizsgálati Osztályának.</i>
Gáll István honvéd	1935. Madaras Madaras	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>1957. I. 11.</i>	MN Pf. 1221/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Gavallér Sándor honvéd	1935. Szeged	XI. 8.	XI. 11.	XII. 15.	1957. I. 4. <i>1957. I. 26.</i>	MN Pf. 2761. Egy pince kijáratánál fegyvertelenül tartóztatták le.
Géczi Károly honvéd	1934. Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Gombóczi Ferenc	1936. Marosújvár	XI. 9.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 17. <i>XII. 21.</i>	Budakeszin a Bódi László vezette nemzetőralegység tagja.
Gramantik József honvéd	1935. Kál	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 17.</i>	MN Pf. 1278. A jászberényi tüzérezred katonája. Az ezred szétverése után katonatársaival együtt fogságba ejtették.
Greksa József honvéd	1935. Drávasztára	XI. 8.	XI. 11.	XII. 17.	Nincs adat.	MN Pf. 7015. HM-őrzászlóalj, Budapest. Útközben alakulatához katonatársaival együtt fegyvertelenül letartóztatták.
Gulyás Lajos honvéd	1935. Balaton- szárszó	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 29. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Gyarmati Ferenc honvéd	1935. Tótkomlós	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Gyepes (Gyenes) Ferenc honvéd	1935. Gyula	XI. 8.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 26.</i>	MN Pf. 7015. HM őrzászlóalj, Budapest. Útközben alakulatához katonatársaival együtt fegyvertelenül letartóztatták.
Gyórfy Sándor	1933. Karcag Karcag	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 12.</i>	Gépkocsivezető. Karcagról Budapestre hozott élelmiszert. Budapesten tartóztatták le.
Gyurián Endre honvéd	1934. Budapest	XI. 7.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Gyurján József	1934. Nyíregyháza Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 15.</i>	Budapesten a Népszínház művésze. Részt vett a megmozdulásokban.
Háberland Károly honvéd (határőr)	1934. Budapest Budapest	XI. 12– 13.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 19.</i>	MN Pf. vagy BM 7051. Testvérével egy romos ház fényképezése közben fegyvertelenül tartóztatták le.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Háberland Lajos	1925. Budapest Budapest	XI. 13.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 19.	Budapesten mérnök. Testvérével egy romos ház fényképezése közben fegyvertelenül tartóztatták le.
Hágen Géza	1933. Budapest (Csepel) Budapest	XI. 9.	XI. 13.	XII. 18.	XII. 20.*	Munkás. A börtönből a felkelők szabadították ki. Nemzetőr, harcolt a szovjet katonák ellen.
Halmi Mihály honvéd	1935. Cegléd Cegléd	XI. 6.	XI. 10.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Hangács János honvéd	1935. Magyar- nándor	XI. 5.	XI. 10.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Hantos Antal tartalékos tiszt	1933. Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 17.	XII. 21. 1957. I. 17.	Budapesten laboratóriumban mérnök. Dunaföldváron tartalékos tiszti tanfolyamon vett részt, amikor alakulatával Budapestre rendelték. A VIII. kerületi Nemzetőrség tevékenységét segítették.
Hanula (Hamula) György honvéd	1935. Kisecset Kisecset	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. 1957. I. 17.	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Haraszi János honvéd	1934. Veres- egyháza	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Hársvölgyi Béla	1938. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 18.	XII. 20. XII. 30.	Munkás a budapesti vagongyárban. Belépett a Nemzetőrségbe. Fegyver volt nála, amikor letartóztatták.
Hefkó János	1928. Csengőd Budapest	XI. 7.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.*	Csepelen műszerész. A munkahelyére ment, amikor a szovjet katonák letartóztatták.
Hegedüs József honvéd	1935. Kecel	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Hegedüs Pál honvéd	1935. Domb- egyháza	XI. 5.	XI. 9.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Héger Tibor őrvezető	1934. Bakony- szentkirály Győr	XI. 6.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. II. I.	MN Pf. 6671. Aszódon teljesített szolgálatot. November 1-jén, amikor alakulatát Budapestre vezényelték, megszökött. November 3-án visszaindult alakulatához, de egy katonaismerőse hívására a Kilián laktanyába ment, ahol november 6-án a szovjetek letartóztatták.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Hegyeshalmi Miklós honvéd	1935. Budapest	XI. 7.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefejezése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Hegy István honvéd	1934. Szent- domonkos	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Hindi Árpád	1938. Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. <i>XII. 23.</i>	Budapesten rakodómunkás. A VIII. kerületi Nemzetőrséghez csatlakozott.
Hiszek József	1937. Pécs Budapest	XI. 7.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 30.</i>	Segédrendőr a XIII. kerületben. A letartóztatásakor fegyvert találtak nála.
Hódos Sándor hadnagy	1929. Biharugra	XI. 8.	XI. 14.	XII. 18.	XII. 20. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 9541. Építőszakasz-parancsnok Budapesten. November 7-én mint a Nemzetőrség őrségének parancsnoka részt vett egy szovjet gépjármű megtámadásában és két szovjet katona lefejezésében. <i>Átadva a Katonai Ügyészségnek.</i>
Horváth Ferenc őrmester	1934. Seregélyes	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 11.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Horváth Imre honvéd	1934. Hont	XI. 6.	XI. 10.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Horváth István honvéd	1935. Budapest Budapest	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefejezése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Horváth József	1930. Brassó (Románia) Budapest	XI. 8.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	Gépkocsivezető a 17. Autóközlekedési Vállalatnál. Hazafelé tartott, amikor a szovjet katonák letartóztatták.
Horváth Károly	1933. Piliscsaba Mór	XI. 9.	XI. 14.	XII. 18.	XII. 20. <i>1957. I. 8.</i>	Esztergályos. A börtönből a felkelők szabadították ki. <i>Átadva a BM Politikai Vizsgáló Osztályának.</i>
Horváth László honvéd	1935. Orosháza Orosháza	XI. 10.	XI. 14.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Horváth László	1937. Lengyeltóti Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 19.	XII. 21.♦	Lakatos az Ikarus-gyárban. Csatlakozott a Nemzetőrséghez. Amikor bevásárolni indult, a szovjet katonák letartóztatták.
Horváth Sándor honvéd	1935. Marcali	XI. 6.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 14.</i>	MN Pf. 1221/2. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Horváth Zoltán hadnagy	1929. Ács	XI. 8.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezredben szolgált. Tiszt- és katonatársaival együtt Budapesten a VIII. kerületi postát őrizte. Még november 4-én átadták fegyvereiket a felkelőknek.
Hosszú Tibor honvéd	1935. Diósgyőr	XI. 7.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. XII. 30.	MN Pf. 6079. A esztergomi híradózászlóaljból Budapestre, a Kilián laktanyába vezényelték, ahol a szovjet katonák letartóztatták.
Hotz András honvéd	1935. Gerendás	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Huszár György	1937. Hódmező- vásárhely Csepel	XI. 6.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	Hegesztő.
Hüvösi Károly	1913. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 19.	A VIII. kerületi tanács pincéjében tartóztatták le.
Ignác Sándor	1937. Szolnok Szolnok	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Budapestre utazott, ahol csatlakozott a Nemzetőrséghez. Egy laktanyából lőttek a szovjet csapatokra.
Imre Béla	1932. Kecskeméti Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	Lakatos. A szovjet katonák az utcán tartóztatták le.
Imre Lajos honvéd	1934. Esztergom	XI. 4.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 4. 1957. I. 17.	MN Pf. 1278. A jászberényi tüzérezred katonája. Az ezred szétverése után katonatársaival együtt fogságba ejtették.
Iván Sándor	1927. Tököl	XI. 6.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 26.	Gépkocsivezető. Budapesten a VIII. kerületben tartóztatták le a szovjet katonák.
Jenei Sándor	1930. Kishódos Budapest	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 30.	Budapesten egy épület alagsorában tartóztatták le a szovjet katonák.
Jeszenszky György	1931. Zsádány Budapest	XI. 8.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 12.	Budapesten a Textilgyárban technikus. Részt vett a munkástanács megválasztásában. Vásárolni indult, amikor a szovjet katonák Csillaghegyen letartóztatták.
Jóföldi István	1937. Bogyiszló Budapest	XI. 8.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 16.	Lakatos. Csatlakozott a Corvin közti nemzetőregységhez.
Joó Ambrus honvéd	1935. Beregsurány Beregsurány	XI. 7.	XI. 11.	XII. 19.	XII. 21. 1957. I. 17.	MN Pf. 1221. November 4-én 11 társával a Tűzoltó utca egyik házába menekült, ahol feljelentésre 7-én letartóztatták őket.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Juhász Béla hadnagy	1932. Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezredben szolgált. Tiszt- és katonatársaival együtt Budapesten a VIII. kerületi postát őrizte. Még november 4-én átadták fegyvereiket a felkelőknek.
Kádár György	1920. Makó Budapest	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 8.</i>	Budapesten kőműves egy katonai laktanyában. Egy ház alagsorában tartóztatták le. <i>Átadva a BM Politikai Vizsgálati Osztályának.</i>
Kajári Tibor honvéd	1935. Kisgéc	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/2. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Kalacsovszki Ferenc honvéd	1935. Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/3. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le. Ungváron a börtönben lázadásra biztatta társait.
Kanizsa Ferenc honvéd	1935. Szakcs	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/2. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Karakó Károly honvéd	1935. Kenézlő	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Kárpáti Antal	1919. Budafok	XI. 8.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. <i>1957. I. 23.</i>	Főmérnök Budapesten a Vörös Csillag Traktorgyárban. Részt vett a kispesti, a pestszentlőrinci és a pestimrei Nemzetőrség megszervezésében. A szovjet katonák a letartóztatásakor fegyvert és lőszert találtak nála. <i>Átadva a Budapesti Rendőr-főkapitányságnak.</i>
Karsai István honvéd	1935. Csorvás	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Karsai János honvéd	1935. Battonya	XI. 7.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 26.</i>	MN Pf. 7015 HM-őrászlóalj, Budapest. Útközben alakulatához katonatársaival együtt fegyvertelenül letartóztatták.
Kassai József szakaszvezető	1934. Baja Baja	XI. 7.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 30.</i>	Laktanyából hazafelé menet egy Pobeda gépkocsiban tartóztatták le.
Kasza (Kaszás) István tartalékos tiszt	1932. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 15.</i>	Mérnök. Tartalékos tiszti tanfolyamon vett részt Cegléden az MN Pf. 2598-as alakulatnál. Budapestre vezényelték, ahol a szovjet katonák letartóztatták.
Katonai József	1936. Budapest Budapest	XI. 5.	XI. 11.	XII. 18.	XII. 20. <i>1957. I. 8.</i>	Budapesten az akkumulátorüzem dolgozója. A XIII. kerületi Nemzetőrségben vezető funkciót töltött be. <i>Átadva a BM Politikai Vizsgálati Osztályának.</i>

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Katonai László hadnagy	1930. Kunszállás	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred szakaszparancsnoka. Alegységével Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Kázmér Sándor honvéd	1934. Vác	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23.*	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten, a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Kejádi Lajos	1907. Budapest	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Budapestre utazott, ahol csatlakozott a Nemzetőrséghez. Egy laktanyából lőttek a szovjet csapatokra.
Kele István tüzértiszti iskolás	1934. Szent- márton- káta Budapest	XI. 4.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 17. <i>XII. 21.</i>	November 2-án a Corvin közben lévő nemzetőralegységhez csatlakozott. Harmadikától gépkocsivezető. Társaival útban a Corvin köz felé a szovjet csapatok letartóztatták. Fegyver volt nála.
Kenyeres Róbert honvéd	1935. Budapest	XI. 7.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Keserű István	1933. Dunapataj	XI. 7.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 19.*	A IX. kerületben a Ferenc körút 25. szám alatt települt Sas-csoport tagjaként részt vett a fegyveres felkelésben.
Kiliti Ferenc	1936. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 21.*	Bányász. Október 26-án szabadult Oroszlányból. A VIII. kerületi tanács épületében Jánosi őrnagy gépkocsivezetője.
Kiss Imre Gábor	1937. Újpest	XI. 6.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19.*	A VIII. kerületi tanács épületében fogták el.
Kiss Jenő tizedes	1935. Budapest Budafok	XI. 6.	XI. 10.	XII. 19.	XII. 21. <i>1957. I. 11.</i>	MN Pf. 6201. A piliscsabai ezred állományába tartozott. Csapatától elszakadt. November 2-án a Kilián laktanyában nemzetőrnek jelentkezett. Letartóztatásakor nem volt fegyvere.
Knodel Péter honvéd	1934. Harta	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Kobcsik János	1935. Miskolc	XI. 9.	Nincs adat.	XII. 18.	Nincs adat.	Budapestre szállított élelmet, majd mint nemzetőr bekapcsolódott a fegyveres felkelésbe. Fegyvere volt, amikor elfogták.
Koczó Zoltán honvéd	1934. Kétdobony Kétdobony	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Koczog Sándor szakaszvezető	1934. Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 21. <i>1957. I. 17.</i>	MN Pf. 6978/1. A VIII. kerületi Tanács épületében kb. 100 emberrel együtt tartóztatták le.
Kocsis István honvéd	1935. Poroszló	XI. 4.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 14.</i>	MN Pf. 1278. A jászberényi tüzérezred katonája. Az ezred szétverése után katonatársaival együtt fogságba ejtették.
Kokas Ferenc honvéd	1935. Kállósején	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 29.	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Komár István honvéd	1935. Miskolc	XI. 7.	XI. 11.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Komocsin László	1933. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 21.*	Egyik vezetője a VIII. kerületi Tanács épületében szervezett Nemzetőrségnek.
Kopácsi Károly	1936. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. <i>1957. I. 11.</i>	Esztergályos Budapesten. Október 23-át követően, mint sebesültszállító tevékenykedett. November 5-én, mint a János Kórház sebesültszállítóját – fehér köpenyben, vöröskeresztes karszalaggal, az autón vöröskereszt – a szovjetek negyedmagával letartóztatták. <i>Átadva a BM Vizsgálati Osztályának.</i>
Kopcsik János	1936. Miskolc	Nincs adat.	XI. 14.	Nincs adat.	XII. 20. <i>XII. 23.</i>	Nincs adat.
Kormos Tibor	1938. Izsák Budapest	XI. 6.	XI. 13.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 15.</i>	Budapesten a radiátorgyárban műszerész. Október 31-én, vagy november 1-jén a VIII. kerületben nemzetőrnek jelentkezett. November 6-án a tanács pincéjében tartóztatták le.
Korondi János honvéd	1935. Budapest	XI. 7.	XI. 13.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Kosztai István honvéd	1934. Gyöngyös- mellék	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Kotul László őrmester	1934. Rákos- keresztúr	XI. 8.	XI. 9.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Kovács Béla	1936. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. <i>XII. 23.</i>	Esztergályos. Nemzetőr a VIII. kerületben. Letartóztatásakor a szovjet katonák fegyvert és lőszert találtak nála.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Kovács Ferenc honvéd	1934. Majkpuszta.	XI. 4.	XI. 14.	XII. 19.	XII. 21.♦	MN Pf. 7015. Budapesten részt vett a szovjet katonák elleni harcban. Az utcán fegyvertelenül tartóztatták le.
Kovács Ferenc honvéd	1935. Szarvas	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Kovács Géza honvéd	1935. Lónya	XI. 8.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Kovács István honvéd	1935. Jászkisér	XI. 7.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Kovács János honvéd	1934. Visznek	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24.♦	MN Pf. 1226/2. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Kovács János honvéd	1935. Nagyhalász	XI. 6.	XI. 10.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le. Ungváron a börtönben a kihallgatását követően éhségsztrájkot kezdett.
Kovács Jenő	1930. Balaton- berény Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Lakatos. November 2-án nemzetőrnek jelentkezett.
Kovács Lajos honvéd	1934. Bogaras puszta	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Kovács László	1936. Budapest Budapest	XI. 5.	XI. 14.	XII. 18.	XII. 23.♦	November 1-jén a VIII. kerületi tanács épületében nemzetőrnek jelentkezett. November 5-én Pesterzsébetre indult. A Soroksári úti HÉV-megállónál a szovjetek elfogták. Először a magyar hatóságoknak adták át, akik a deportálását indokoltak tartották.
Kovács László	1938. Kecskemét Budapest	XI. 11.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. XII. 23.	Kőműves. Részt vett a tüntetéseken, majd csatlakozott a Landler Jenő utcai nemzetőralegységhez. Bevallották, hogy részt vettek a harcokban, majd Budapestről a Dunántúlra mentek, hogy csatlakozzanak a felkelőkhöz. Deportálása előtt a budapesti szovjet városparancsnokságon volt őrizetben.
Kozák András rendőr hadnagy	1933. Budapest	XI. 7.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 19.	Budapesten közlekedési területen szolgált. A forradalom napjaiban rendőri feladatok végrehajtásában vett részt. November 6-án magyar államvédelmi tisztnek igazoltatták, majd a szovjet katonáknak átadták.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Kristóf Károly hadnagy	1930. Nógrád- verőce	XI. 8.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezredben szolgált. Alegységével Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Kubik Géza honvéd	1934. Szolnok Budapest	XI. 11.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	MN Pf. 1236/2. November 4-én felhívásra csatlakozott a harcolókhoz. A letartóztatásakor nem volt fegyvere. Deportálása előtt a szovjet város- parancsnokság épületében őrizték.
Kun Gazda István főhadnagy	1929. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	Budapesten az 55. honi légvédelmi hadosztály törzsében szolgált. A Petőfi híd szovjet őrsége fegyver nélkül tartóztatta le.
Lakatos János honvéd	1935. Miske	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	MN Pf. 1221/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Lakos János honvéd	1934. Regöly	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Lakos Ottó hadnagy	1932. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 14.	Szolgálatból hazafelé menet tiszttársával a Petőfi hídon tartóztatták le.
Lanca István honvéd	1935. Tótkomlós	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Lantai Tibor	1929. Kocs Budapest	XI. 7.	XI. 11.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Elektroműszerész. November 5-én vagy november 7-én mint nemzetőrt a Kilián laktanyában a szovjet katonák letartóztatták.
László János honvéd	1935. Békés	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 11.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
László József honvéd	1935. Újkígyós	XI. 7.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Lazaridisz Domjánisz	1934. Kasztoria (Görög- ország) Budapest	XI. 6.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	A börtönből történt szabadulását követően részt vett a fegyveres felkelésben.
Leszelenszky Tibor	1933. Kissalló?	XI. 7.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19.♦	Téglagyári rakodómunkás. Belépett a X. kerületi Nemzetőrségbe.
Lizskai Gábor honvéd	1935. Békés	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Lugosi Alajos	1925. (1922.) Budapest Budapest	XI. 10.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 12.	Budapesten, a XII. kerületben feljelentés alapján magyar civil ruhás személyek szovjet katonákkal együtt november 10-én vagy 12-én letartóztatták. Azzal vádolták, hogy egy fegyveres csoport parancsnokának és családjának a lakásában menedéket adott. Deportálása előtt a szovjet városparancsnokság épületében őrizték.
Magyar János honvéd	1935. Budapest	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Makarovszky Sándor honvéd	1935. Hosszúpályi	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Makkai Tibor	1933. Miskolc Budakeszi	XI. 9.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 17. 1957. I. 8.	A Budakeszin szerveződött Nemzetőrség aktív tagja. <i>Átadva a BM Politikai Vizsgálati Osztályának.</i>
Makovinyi Andor honvéd	1934. Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. 1957. I. 11.	MN Pf. 1222. Építőkatona. A Kilián laktanyában katonatársaival tartóztatták le. Ellenállást nem tanúsítottak.
Márai László	1929. Budapest	XI. 6.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 10.	Gépkocsivezető. Sebesülteket szállított, amikor feltartóztatták. A mentőautóban löszert találtak, ezért a szovjet katonák letartóztatták.
Markovits István honvéd	1935. Tiszakécske	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4.*	MN Pf. 5230. Budapesten egy pincében fegyvertelenül tartóztatták le.
Maros János	1925. Baja Baja	XI. 10.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. 1957. I. 10.	Földműves a termelőszövetkezetben. Élelmiszert szállított Bajáról Budapestre, majd csatlakozott a Nemzetőrséghez.
Martinovics János honvéd	1934. Örkény	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészrezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Martók Imre honvéd	1935. Szentés	XI. 8.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Máté János honvéd	1935. Budapest (Újpest)	XI. 7.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Máthé Mihály	1937. Gergőfalva Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 17.	Budapesten kovácstanuló. Amikor bevásárolni indult, az utcán letartóztatták.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Matkovics András	1938. Budapest Budapest	XI. 7.	XI. 14.	XII. 9.	XII. 17. <i>XII. 21.</i>	Elsőéves egyetemista Budapesten. Egy sérült épület fotózása közben a szovjet katonák letartóztatták.
Mátyás Gyula honvéd	1935. Nőtincs	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/2. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Medgyesi Máté honvéd	1935. Kisecset	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Medve József honvéd	1935. Nógrád- varsányi	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 14.</i>	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Melege Pál	1936. Nagyszőlős (Kárpátalja) Budapest	XI. 7.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	A Vöröskereszt tevékenységét segítette.
Melegh János (Ákos)	1937. Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. <i>1957. I. 8.</i>	Üvegcsiszoló Budapesten az Optikai Művekben. A Széna téri felkelőknek segített a barikád építésében. <i>Átadva a BM Politikai Vizsgáló Osztályának.</i>
Mertus János honvéd	1934. Sajókaza	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefejezése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Mészáros Ferenc honvéd	1934. Sződ	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Mészáros Károly	1937. Tiszakécske Budapest	XI. 7.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 30.</i>	Munkás a cserépipari üzemben. Élelmiszerért indult, amikor letartóztatták.
Mészáros Sándor honvéd	1935. Szátok	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Mike József	1935. Környe Budapest	XI. 5.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20.♦	Budapesten a Beloianisz Gépgyárban dolgozott.
Miklosovics Antal honvéd	1935. Kisszállás	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 14.</i>	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Mikulák Pál honvéd	1935. Békéscsaba	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefejezése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Millik Gábor	1934. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	Esztergályos. A Citadella környékén egy autóban tartóztatták le.
Molnár Bálint hadnagy	1934. Tiszakécske	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 11.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezredben szakaszparancsnok. Budapesten a VIII. kerületben beosztottaival együtt a szovjet csapatok fogságába került.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Molnár Jenő	1925. Győr Budapest	XI. 6.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.*	Elektroműszerész. November 1-jén jelentkezett a VIII. kerületben nemzetőrnek. November 6-án a tanács pincéjében vették őrizetbe.
Molnár Károly	1937. Hódmező- vásárhely Budapest	XI. 6.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4.*	Boltba ment, amikor a szovjet katonák letartóztatták.
Mosolygó Ferenc	1931. Győr	XI. 8.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Győrben üzemmérnök. Dunaföldvárról, ahol tartalékos tiszti tanfolyamon vett részt, Budapestre érkezett, ahol csatlakozott a Nemzetőrséghez.
Mucz János	1933. Paks Paks	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 17.	Pakson a tsz-ben raktáros. Élelmiszert szállítottak Budapestre. A Kilián laktanyában a katonákkal együtt letartóztatták.
Nadler Norbert honvéd	1935. Budapest	XI. 7.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Nagy Attila	1938. Kunhegyes Kunmadaras	XI. 7.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.*	A kunmadarasi katonai repülőtéren villanyszerelő. Október 18-án érkezett Budapestre, ahol később a szovjet katonák letartóztatták.
Nagy Gábor D. honvéd	1935. Békés	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Nagy Ignác honvéd	1935. Csikéria	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 11.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Nagy István honvéd	1935. Kecskemét	XI. 7.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4.*	MN Pf. 6201. A piliscsabai ezredben szolgált. Budapestre vezényelték. A letartóztatásakor nem volt fegyvere.
Nagy János honvéd	1935. Inota	XI. 8.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 26.	MN Pf. 7015 HM-őrzászlóalj, Budapest. Útközben alakulatához katonatársaival együtt fegyvertelenül letartóztatták.
Nagy József	1927. Sződ Budapest	XI. 9.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4.*	Budapesten a Rákosi Művekben darukezelő. Nincs adat.
Nagy Zoltán honvéd	1934. „Szin” (Borsod?)	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Nemes Árpád	1937. Újpest Budapest (Sashalom)	XI. 9.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. <i>XII. 30.</i>	Rádiószerelő Budapesten. November 9-én vagy 10-én gépkocsival fegyvertelenül élelemért indult Piliscsabára. A szovjetek letartóztatták.
Németh Gyula	1936. Nagykátá Nagykátá	XI. 6.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 24.</i>	Lakatos a budapesti kenyérgyárban. Magyar államvédelmi beosztottak tartóztatták le, majd deportálásra átadták a szovjet katonáknak.
Németh János	1898. Acsalag Budapest	XI. 8.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 12.</i>	A Ismeretterjesztő Vállalat Bródy Sándor utca 16. szám alatt lévő telephelyének portása. November 8-án az épületben bujkáló civilekkel és katonákkal együtt a szovjetek elfogták.
Nix (Niksz) Lajos hadnagy	1927. Látrány	XI. 8.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	MN Pf. 9680. A folyami flottila tisztje. 60 km-re Budapeستől „Godelen” városban tartóztatták le, ahol 8 államvédelmi és rendőrségi munkatársat elrejtett az őket lefejező felkelők elől. Fegyverét átadta a szovjet katonáknak.
Novák Béla honvéd	1935. Ófehértó Levelek	XI. 6–7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>1957. I. 17.</i>	Építőkatona Budapesten a Kilián laktanyában. November 4-én 11 társával a Tüzoltó utca egyik házába menekültek, ahol feljelentésre 7-én letartóztatták őket. A Kilián laktanyába kísérték, majd a Szovjetunióba szállították.
Novoszel Martin	1927. Rakovec (Jugo- szlávia) Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	Munkás. A Kilián laktanya pincéjében esett fogságba. Szabadon engedték, majd november 9-én ismét elfogták.
Nyerges Vendel honvéd	1934. Tarnalelesz	XI. 7.	XI. 11.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefejezése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Nyers István	1938. Budapest	XI. 12.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. <i>XII. 30.</i>	Budapesten egy elektrotechnikai üzemben munkás. A munkásgyűlésen követelte a szovjet csapatok kivonását.
Nyesev István	1919. Paks Paks	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 17.</i>	Gépkocsivezető Pakson a 25. Autóközlekedési Vállalatnál. Élelmiszert szállítottak Budapestre. A Kilián laktanyában a katonákkal együtt letartóztatták.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Nyírfás Dezső	1931. Pécs	XI. 7.	XI. 10.	XII. 17.	XII. 19. 1957. I. 18.	1956. október 27-én Vácról szabadult, majd csatlakozott a Széna téri nemzetőr egységhez. November 7-én a Budaörsi úton lévő laktanya előtt testvérével együtt igazoltatták. Neki nem volt igazolványa, ezért letartóztatták. <i>„Büntetése félbeszakítva”</i>
Oláh Béla	1937. Domaháza	XI. 3–4.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. XII. 30.	A Nemzetőrségben teljesített szolgálatot. Magyar államvédelmi beosztottak tartóztatták le, majd deportálásra átadták a szovjeteknek.
Oláh Bertalan honvéd	1935. Endrefalva	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Oláh Vilmos	1927. Budapest	XI. 8.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 29.	Részt vesz a Nemzetőrség szervezésében. Király Béla, a Nemzetőrség főparancsnoka segítője, bizalmi embereként szervezte a szovjet csapatok elleni harcot. Csoportját magyar határőrök letartóztatták, majd a szovjeteknek átadták. Később szabadságvesztés büntetésre ítélték. <i>Átadva a BM Vizsgálati Főosztályára.</i>
Orbán Antal honvéd	1935. Kecskemét	XI. 6.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Orbán Zoltán Tibor	1923. Miskolc Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 17.	Lakatos Csepelen az autógyárban. Bevásárolni indult, amikor a szovjet katonák letartóztatták.
Orosz János	1937. Debrecen Debrecen	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Budapestre utazott, ahol csatlakozott a Nemzetőrséghez.
Orsós Lajos honvéd	1934. Pécs	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 11.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Oszthejmer Jakab szakaszvezető	1933. Csávoly	XI. 5.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 30.	MN Pf. 5432. Letartóztatásakor nem volt fegyvere.
Paál Tamás tizedes	1933. Budapest	XI. 4.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 26.	MN Pf. 9915/3. Letartóztatásakor fegyver volt nála.
Pályi Bertalan honvéd	1935. Nagyrozsvány	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Papp Ferenc honvéd	1935. Debrecen	XI. 8.	XI. 10.	XII. 17.	Nincs adat.	MN Pf. 7015 HM-őrzászlóalj, Budapest. Útközben alakulatához katonatársaival együtt fegyvertelenül letartóztatták.
Papp Imre honvéd	1935. Gyulavári	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Patai Sándor honvéd	1935. Bakóc- monostor	XI. 6.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Pataki Mihály honvéd	1933. Port-Szaíd (Egyiptom)	XI. 7.	XI. 10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Pathó András honvéd	1934. Budapest	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Patocskai Béla	1937. Budapest Budapest	XI. 7.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Műszerész egy budapesti bútorgyárban. A XIII. kerületi Nemzetőrség tagjaként november 7-én gépkocsiját a szovjetek megállították, fegyverét elvették, majd letartóztatták.
Paulinyi László	1936. Rákospalota	XI. 10.	XI. 14.	XII. 19.	XII. 21.♦	Budapesten az akkumulátorgyárban dolgozott. A IV. kerületben csatlakozott a Nemzetőrséghez.
Pázmándi Gyula honvéd	1934. Nagyvenyin	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Pec(z)nik János	1937. Soltvadkert	XI. 6.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. XII. 30.	Felkelő, Budapesten a IX. kerületben nemzetőr.
Pécsi Ferenc	1931. Budapest (Rákos- hegy)	XI. 7.	XI. 11.	XII. 18.	XII. 20. XII. 28.	Bányász Dudaron. Élelmiszert szállított Budapestre, majd a XIII. kerületben belépett a Nemzetőrségbe. Ungváron fellázadt, nem engedelmeskedett a börtönőröknek. <i>Átadva a Büntetés-végrehajtási kórháznak.</i>
Pénzes Imre	1936. Karcag	XI. 7.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. 1957. I. 24.	A börtönből történt szabadítását követően a Nemzetőrség tagja. <i>Átadva a Budapesti Rendőr- főkapitányságnak.</i>
Pesti György honvéd	1935. Szekszárd	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Péterffy István szakaszvezető	1935. Budapest	XI. 4.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 26.	MN Pf. 6671. Az Aszódról Budapestre vezényelt ezredben szolgált, ahol letartóztatták.
Péterfia András	1936. Újpest	XI. 6.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19.♦	Börgyári munkás Újpesten. A tüntetések és a megmozdulások aktív résztvevője. Nemzetőrként részt vett a szovjet csapatok elleni harcokban.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Pethő Ferenc honvéd	1934. Külsővat	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 11.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Petrik István	1933. Budapest Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 12.	Rádióműszerész a villamos- és trolibusztelephelyen. Nincs adat.
Pintér István honvéd	1935. Balassa- gyarmat	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Pintér Sándor honvéd	1935. Pöstyén	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Polena (Poljánó) Ferenc	1931. Udvard (Cseh- szlovákia?)	XI. 7.	XI. 10.	XII. 17.	XII. 21. 1957. I. 17.	Lakatos Budapesten. Vezető volt a XII. kerületben megalakult Nemzetőrségben.
Posteiner József	1937. Budapest	XI. 7.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 30.	Nincs adat.
Prókai Miklós	1936. Budapest Budapest	XI. 5.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	Rakodómunkás a „Gamma” üzemben. A szovjet katonák az utcán tartóztatták le.
Püspöki József honvéd	1934. Pusztá- monostor	XI. 9.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	Veszprémben katona. Az alakulat lefejezése után Budapestre utazott, ahol a nővére lakásában letartóztatták.
Rácz Endre honvéd	1934. Endrefalva	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Rácz Endre	1936. Mohora	XI. 6.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20.♦	Tiltott határátlépési kísérletért elítélték. Szabadulása után belépett a Nemzetőrségbe.
Radányi Tibor tizedes	1935. Lánycsók	XI. 8.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	MN Pf. 7015 HM-őrzászlóalj, Budapest. Útközben alakulatához katonatársaival együtt fegyvertelenül letartóztatták.
Radics Ferenc honvéd	1935. Lajosmizse	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/2. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Rédai András honvéd	1935. Gyula	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Rémai István honvéd	1935. Várpalota	XI. 8.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 26.	MN Pf. 7015 HM-őrzászlóalj, Budapest. Útközben alakulatához katonatársaival együtt fegyvertelenül letartóztatták.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Rigó János tartalékos alhadnagy	1931. Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 19. <i>1957. I. 11.</i>	A Külügyminisztériumban dolgozott, a közel- és közép-keleti osztály referense. A forradalom napjaiban tartalékos továbbképzésen vett részt a Budapestre vezényelt kiskunhalasi ezredben. A VIII. kerületben egy nemzetőralegység parancsnokának helyettese.
Rohn Imre	1928. Györköny Györköny	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 17.</i>	Tsz-tag Györkönyben. Élelmiszert szállítottak Budapestre. A Kilián laktanyában a katonákkal együtt letartóztatták.
Rózsa Sándor honvéd	1935. Fülöpszállás	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/2. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Rózsahegyi Elemér honvéd	1935. Örkény	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Ruslinszky János honvéd	1935. Budapest	XI. 8.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4.*	Gépkocsivezető a 114/9497-es alakulatnál. Kórházból vitték el.
S(ch)mider Gyula honvéd	1935. Feldebrő	XI. 4.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 17.</i>	MN Pf. 1278. A jászberényi tüzezred katonája. Az ezred szétverése után katonatársaival együtt fogságba ejtették.
Safró Lajos honvéd	1933. Mocsolád	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Salamon István honvéd	1935. Mezőtárkány	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 17.</i>	MN Pf. 1278. A jászberényi tüzezred katonája. Az ezred szétverése után katonatársaival együtt fogságba ejtették.
Sárai József	1937. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4.*	Budapesten vízvezeték-szerelő. A harcok közben összedőlt a háza. Ekkor a szovjet csapatok a családjával együtt letartóztatták.
Sarkadi Béla honvéd	1935. Hajdúszovát Hajdúszovát	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>1957. I. 11.</i>	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Sarkadi János honvéd	1935. Porcsalma	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 14.</i>	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Sas Ferenc honvéd	1934. Mándok	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 14.</i>	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Schindler Károly	1936. Budapest Budapest	XI. 10.	XI. 14.	XII. 18.	XII. 20. <i>XII. 23.</i>	November 10-én elindult otthonról, hogy barátjával az országból kiszökjön. Óbudán egy szovjet járőr elfogta, letartóztatta. Deportálása előtt a budapesti szovjet város-parancsnokságon volt őrizetben.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Schmidt György	1936. Adony Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 18.	XII. 20.*	Segédmunkás egy óbudai üzemben. November 7-én csatlakozott a Schmidt-kastélyban lévő csoporthoz, ahol november 8-án már csak harmincan maradtak. November 9-én a Szépvölgyi úton a szovjetek öt társával elfogták.
Schneider János honvéd	1935. Almamellék	XI. 4.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 26.	MN Pf. 7015 HM-őrzászlóalj, Budapest. Útközben alakulatához katonatársaival együtt fegyvertelenül letartóztatták.
Sefrényi Pál honvéd	1935. Kunágota	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 11.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Séger Péter honvéd	1935. Nagy- bánhegyes	XI. 8.	Nincs adat.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 26.	MN Pf. 7015 HM-őrzászlóalj, Budapest. Útközben alakulatához katonatársaival együtt fegyvertelenül letartóztatták.
Serfőző Lajos honvéd	1935. Kerecsend	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Silló András Péter hadnagy	1930. Csanádapáca	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 11.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezredben szakaszparancsnok. Budapesten a VIII. kerületben beosztottaival együtt a szovjet csapatok fogságába került.
Simon Imre honvéd	1934. Karád Kalocsa	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Simon Károly	1934. Miskolc Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 24.	Gépkocsivezető. Megpróbált kijutni a fővárosból, amikor a szovjet katonák letartóztatták. Átadva a Budapesti Rendőr-főkapitányságnak.
Sipeki Dezső honvéd	1935. Verpelét	XI. 6.	XI. 10.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Sipos Jenő	1935. Zala- köszvényes	XI. 4.	XI. 11.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Főiskolai hallgató. Budapesten a Kertészeti Főiskola XI. kerület Ménesi úti épületéből november 4-én a Somlai úton lévő kollégiumba indult. A szovjet járőr egy pisztolyt és lőszert talált nála, ezért letartóztatták.
Siraki Károly	1919. Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 17.	Nincs adat.	Budapesten az aszfalt- és útépítő vállalatnál dolgozott. Egy felkelő nemzetőrcsoport tagjaként vett részt az ellenállásban.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Solti László	1937. Uri Budapest	XI. 6.	XI. 14.	XII. 18.	XII. 20. <i>XII. 23.</i>	A Gábor Áron Gyárban marós. November 1-jén nemzetőrnek jelentkezett, majd szolgálati helyén, a VIII. kerületi tanács pincéjében a szovjetek a fegyvere átadása után letartóztatták.
Solymosi János, id.	1906. Budapest Nagytétény	XI. 9. XI. 11.	XI. 14.	XII. 18.	XII. 20. <i>XII. 23.</i>	Nyomdász. A XII. kerületi Nemzeti Tanács tagja. Amikor megtudta, hogy fiát a szovjetek letartóztatták, november 9-én felkereste a nagytétényi szovjet parancsnokságot. Innen a Zalka Máté laktanyába küldték, ahol a jegyzőkönyv szerint Gazdik Gyula áv. alezredes kihallgatás után őrizetbe vette. Fegyver nem volt nála.
Solymosi János, ifj.	1932. Nagy-tétény Nagy-tétény	XI. 9.	XI. 14.	XII. 18.	XII. 20. <i>XII. 23.</i>	Acélöntőüzemben dolgozott. Nagytétényben volt nemzetőr, a Nemzeti Bizottság elnöke. November 9-én a kerületi rendőrkapitányság épületében Szén alezredes szobájában Kovács rendőr százados közreműködésével letartóztatták, majd a szovjet csapatoknak átadták.
Somogyi István honvéd	1934. Budapest Budapest	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Somogyvári Lajos	1921. Somogyvár. Budapest XXII. (Nagy- tétény)	XI. 4.	XI. 10.	XII. 17.	XII. 17. <i>XII. 21.</i>	Egyéni próbálkozások után november 1-jén csatlakozott a Corvin közti nemzetőregységhez. Törekedett a Nemzetőrség szervezettségének növelésére.
Sorodi Sándor főtörzsőrmester	1933. Máriapócs	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefegyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Sticz István honvéd	1935. Budapest Budapest	XI. 7.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 19.	MN Pf. 5435. Budapesten szabadságon volt, amikor csatlakozott a Tompa utca 8–10. szám alatt, majd a Ferenc körút 25. szám alatt települt Sas-csoporthoz. Budapesten 8 fegyvertelen társával együtt tartóztatták le.
Straub János	1935. Budapest	XI. 8.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 17. <i>1957. I. 8.</i>	November 4-ét követően csatlakozott a Nemzetőrség ellenállását irányító Király Bélához. Oláh Vilmos csoportjának tagjaként a magyar határőrök letartóztatták. <i>Átadva a BM Politikai Vizsgálati Osztályának.</i>

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Strigó Károly honvéd	1935. Balassa- gyarmat	XI. 6.	XI. 10.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Szabó Antal honvéd	1935. Akasztó	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/2. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Szabó Imre	1929. Nagykáta Tápióbicske	XI. 4.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 17.	Mezőgazdasági magángazdálkodó. Budapestre utazott, ahol a szovjet katonák letartóztatták.
Szabó János honvéd	1934. Balassa- gyarmat	XI. 8.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Szabó Károly	1938. Nyíregyháza Budapest	XI. 10.	XI. 14.	XII. 19.	XII. 21. XII. 28. (1957. I. 30.)	Lakatos Csepelen. November 10-én útban Pilisvörösvár felé Óbudán a Budai Nagy Antal laktanyánál a szovjetek elfogták.
Szabó Mihály	1930. Budapest	XI. 7.	XI. 10.	XII. 17.	XII. 19.♦	Egy optikai üzemben dolgozott Budapesten. Nemzetőrként vett részt a felkelésben.
Szabó Rudolf	1932. Kánya	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Budapestre utazott, ahol csatlakozott a Nemzetőrséghez. Egy laktanyából lőttek a szovjet csapatokra.
Szádóczki Mihály honvéd	1935. Keszeg	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Szárász László	1932. Budapest	XI. 8.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 21. 1957. I. 30.	A Nemzetőrség tagja.
Szarka Antal honvéd	1935. Tyúkod Budapest	XI. 6.	XI. 14.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Szávity Demeter honvéd	1935. Battonya	XI. 8.	XI. 10.	XII. 17.	Nincs adat.	MN Pf. 7015 HM-őrszázalój, Budapest. Útközben alakulatához katonatársaival együtt fegyvertelenül letartóztatták.
Szeferikusz Mihály őrmester	1934. Tát	XI. 6.	XI. 11.	XII. 19.	XII. 21. 1957. I. 17.	MN Pf. 6079. A esztergomi híradószázalójból Budapestre, a Kilián laktanyába vezényelték, ahol a szovjet katonák letartóztatták.
Szegedi Zoltán honvéd	1934. Bicske Szeged	XI. 8.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 4. 1957. I. 30.	Baján a MN Pf. 2760/1. sz. alakulatnál teljesített szolgálatot, ahonnan Budapestre rendelték őket. November 4-én a Köztársaság téren volt őrségben. A parancsnoka fegyver nélkül elengedte őt és társait is. Hárman Poós István rokonához mentek a Bródy Sándor utcába, az Ismeretterjesztő Vállalat telephelyére, ahol november 8-án letartóztatták őket.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Székely Bálint hadnagy	1928. Mezőtúr Érdliget	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. XII. 29.	A VIII. kerületi tanács épületében lévő szolgálati helyén – a kerületi kiegészítő parancsnokságon – fogták el november 6-án.
Szekeres Béla honvéd	1935. Zaránk	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Szekeres Viktor	1936. Nagyréde Budapest	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 17.	XII. 19.*	A Csepel Vas- és Fémművek dolgozója. Budapesten a Ferenc körút 25. szám alatt települt Sas-csoport tagjaként vett részt a fegyveres ellenállásban.
Szelényi Endre honvéd	1935. Budapest	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Székely József honvéd	1935. Gyula	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Szepesi József honvéd	1934. Székkutas	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Szepesi Mihály százados	1926. Vecseklő (Cseh- szlovákia)	XI. 8.	XI. 11.	XII. 17.	Nincs adat.	A Petőfi Akadémia tanára. A Petőfi hídon Szőlősi Lászlóval együtt tartóztatták le, amikor pisztolyát átadta a szovjet katonáknak. Ungváron a börtönben nem engedelmeskedett őrzőinek.
Szikes Lajos szakaszvezető	1933. Budapest (Pest- szentlőrinc)	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Szilasi Mátyás őrvezető	1935. Battonya	XI. 8.	XI. 11.	XII. 17.	Nincs adat.	MN Pf. 7015 HM őrzészlóalj, Budapest. Útközben alakulatához katonatársaival együtt fegyvertelenül letartóztatták.
Szilvári Tihamér	1929. Legyesbénye	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Budapestre utazott, ahol csatlakozott a Nemzetőrséghez. Egy laktanyából lőttek a szovjet csapatokra.
Szólósi László százados	1924. Zagyva- pálfalva Budapest	XI. 8.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 30.	A Petőfi hídon Szepesi Mihállal együtt tartóztatták le, amikor pisztolyát átadta a szovjet katonáknak.
Sztojka Ferenc	1933. Budapest Budapest	XI. 10.	Nincs adat.	XII. 18.	XII. 20.*	Öntödei segédmunkás. Csatlakozott a Corvin közeli felkelőcsoportokhoz. November 5-ig a Nemzetőrségben látott el fegyveres szolgálatot. A harcok után Ausztriába indult, de elfogták a szovjet katonák.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Szuna Károly őrvezető	1934. Sered	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Szücs Imre honvéd	1935. Zsáka	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Szvák Pál	1924. Szarvas Budapest	XI. 13.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 24.	Szobafestő. Az utcán fényképezőgépet találtak nála, ezért letartóztatták.
Tacsi Imre honvéd	1935. Hajdú- böször- mény	XI. 4.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 2112/2. Alakulata lefegyverzésekor tartóztatták le.
Takács Béla	1927. Viss Oroszlány	XI. 6.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. XII. 29.	Bányász Oroszlányban. November 2-án a Maros utcában belépett a Nemzetőrségbe. November 5-én mint a János Kórház sebesültszállítóját – fehér köpenyben, vöröskeresztes karszalaggal, az autón vöröskereszt – a szovjetek negyedmagával letartóztatták. <i>Átadva a BM Vizsgálati Főosztályára.</i>
Takács Ferenc honvéd	1935. Sükösd	XI. 6.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 1221. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Tamás Sándor honvéd	1935. Soltvadkert	XI. 6.	XI. 10.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226/2. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Tamási Albert	1931. Budapest	XI. 6.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦	Egy keltetőállomáson dolgozott. Belépett a Nemzetőrségbe.
Tamási Ferenc	1924. Jánoshida	XI. 9.	XI. 11.	XII. 21.	Nincs adat.	November 9-én az Új Szent János Kórházból – ahova gépkocsival sebesülteket szállított – a II. kerület, Csatárka utca 17. szám alatt lévő lakására indult. Útközben a kocsit a szovjetek feltartóztatták, és miután a kocsiban 25 géppisztolyt és löszert találtak letartóztatták.
Tarcsi Gyula hadnagy	1931. Kismarja	XI. 6.	XI. 8.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi ezred századparancsnoka. Alegységével Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Tari István	1937. Lőrinci Budapest	XI. 9.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. II. 1.	Budapesten elsőéves egyetemi hallgató. Részt vett a tüntetésen, élelmiszert szállított Budapestre.
Tari Sándor honvéd	1935. Kiskun- dorozsma	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Tarjányi Béla honvéd	1935. Kiskun- félegyháza	XI. 6.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>1957. I. 11.</i>	MN Pf. 1221/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Tarr Béla	1923. Mosdós Budapest	XI. 5.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 17.</i>	Mosdós településen a termelősövetkezetben traktoros. Élelmiszert szállítottak a fővárosba. Egy laktanya területén tartóztatták le.
Tassi Vilmos	1933. Debrecen	XI. 6.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	A Láng Gépgyárban kőműves. Részt vett a sebesültek ellátásában.
Temesvári József honvéd	1935. Budapest	XI. 7.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	MN Pf. 9025. Légvédelmi tüzérségnél gépkocsivezető. Az utcán fegyvertelenül tartóztatták le.
Ternai (Ternyák) Antal	1934. Baja Kaposvár	XI. 7.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5. <i>1957. I. 30.</i>	Kaposváron autószerelő. Kórházba ment, amikor a szovjet katonák letartóztatták.
Tóbiás Géza honvéd	1935. Kisvárda	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. <i>1957. I. 14.</i>	MN Pf. 1221/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Totán (Tótál) János honvéd	1935. Gyulavári	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Tóth Ferenc honvéd	1933. Budapest	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeagyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Tóth Ferenc honvéd	1935. Legénd	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/1. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Tóth János	1930. Eger	XI. 6.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 5.♦ <i>(1957. I. 31.)</i>	A szovjet csapatok Budapesten tartóztatták le. Élelmiszert szállított a Központi Katonai Kórházba.
Tóth János honvéd	1935. Gerendás	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>(1957. I. 31.)</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Tóth József honvéd	1935. Újkígyós	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 1226/2. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Tóth Kálmán	1932. Mucsi Hajdú- szoboszló	XI. 6.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	Budapestre utazott, ahol a szovjet katonák letartóztatták.
Tóth László honvéd	1935. Szihalom	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 17.</i>	MN Pf. 1278. A jászberényi tüzérezred katonája. Az ezred szétverése után katonatársaival együtt fogságba ejtették.
Tóth Pál törzsőrmester	1925. Tiszanána	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Török Béla honvéd	1934. Putnok	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Török Sándor	1928. Mátészalka	XI. 8.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 21. XII. 28.	November 8-án a börtönből kiengedték. Ekkor a szovjet katonák letartóztatták. <i>Átadva a Büntetés-végrehajtási</i> <i>Kórháznak.</i>
Trencsényi Sándor határőr	1933. Kunhegyes Kunhegyes	XI. 6.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	November 3-án a biharugrai határőrsről egy kocsi élelmet vitt Budapestre a Baross utcai iskolába. November 6-án a tanács pincéjében a szovjetek letartóztatták.
Trubacs József őrvezető	1934. Mezőszilas	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Trubin János	1936. Pázmánd Érsekvadkert	XI. 5.	XI. 11.	XII. 17.	XII. 21.♦	A börtönből szabadítva.
Trucz István honvéd	1935. Kétegyháza	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Ugrin Benő rádiókezelő	1932. Endrőd	XI. 4.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 14.	MN Pf. 3344. Az alakulata elhelyezési körletében a lefeigyverzés közben tartóztatták le.
Uhrin Jenő honvéd	1935. Békéscsaba	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Uhrin László honvéd	1935. Békéscsaba	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. XII. 29.	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Urkon Ferenc	1938. Lugas (Románia) Budapest	XI. 10.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. 1957. I. 17.	Budapesten a gyógyszergyártó üzemben dolgozott. A Nemzetőrségben vállalt szolgálatot.
Ürmös János honvéd	1935. Csanytelek	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. 1957. I. 5.	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Vadászi Tibor százados	1928. Szentantalfa Budapest	XI. 5.	XI. 11.	1957. I. 4.	1957. I. 4. 1957. I. 17.	Védte a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia és a „Szabad Nép”- székház épületét. A ZMKA-ról a Corvin közbe kivezényelt tisztek egyike. November 5-én a VIII. kerületi tanács pincéjébe menekült. A szovjetek az utcán tartóztatták le.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Vágány Aurél honvéd	1934. Pély	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Vágner (Wágner) Károly	1936. Taksony Budapest	XI. 8.	XI. 14.	1957. I. 4.	Nincs adat.	Vegyész asszisztens Budapesten. Dunavarsányba indult, amikor a Hungária körúton letartóztatták.
Vajdai László tizedes	1934. Kishörccsök Budapest	XI. 7.	XI. 9.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 5.</i>	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.
Valóczki Ferenc honvéd	1934. Nyíregyháza	XI. 8.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 26.</i>	MN Pf. 2760. Gépkocsivezető. A rádióállomás és a pártbizottság őrségének tagjaként fegyver nélkül tartóztatták le.
Ványa Károly	1912. Tardoskedd (Cseh- szlovákia) Györköny (Tolna m.)	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 17.	Györkönyben tsz-brigádvezető. Élelmiszert szállítottak Budapestre. A Kilián laktanyában a katonákkal együtt letartóztatták.
Ványai János	1936. Gyula	XI. 4.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	Szódás. Autóval újságot hordtak szét. Amikor letartóztatták, fegyver volt nála.
Varga K. Mihály honvéd	1935. Békéscsaba	XI. 7.	XI. 9–10.	XII. 24.	XII. 25. <i>XII. 29.</i>	MN Pf. 4611. A híradóezred lefeigyverzése után hazaindult. A Déli vasúti hídon katonatársaival együtt ellenállás nélkül letartóztatták.
Várhegyi István	1933. Budapest Budapest	XI. 5.	XI. 11.	XII. 18.	XII. 20.♦	Budapesten műszerészként a villamosüzemnél dolgozott. Nemzetőrként vett részt a szabadságharcban.
Venczel Sándor honvéd	1935. Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 21.	XII. 23. <i>1957. I. 30.</i>	Baján a MN Pf. 2760/1. sz. alakulatnál teljesített szolgálatot, ahonnan Budapestre rendelték őket. November 4-én a Köztársaság téren volt őrségben. A parancsnoka fegyver nélkül elengedte őt és társait is. Hármán Poós István rokonához mentek a Bródy Sándor utcába, ahol az Ismeretterjesztő Vállalat telephelyén november 8-án letartóztatták őket. Fegyver nem volt náluk.
Vér Balázs	1936. Makó	XI. 8.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. ⁽²⁾ <i>1957. I. 29.</i>	A Budapesti Központi Posta autóműszerése. Október 24-étől részt vett a megmozdulásokban, később egy nemzetőralegység tagja.
Veres (Béres) Gábor honvéd	1935. Békés Békés	XI. 6.	XI. 10.	XII. 21.	XII. 23.♦	MN Pf. 1872. A kiskunhalasi lövészezred katonája. Budapesten a VIII. kerületben volt őrségben, ahol a szovjet csapatok fogságába került.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Vida János honvéd	1935. Rétság Pusztaberek	XI. 6.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. 1957. I. 17.	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Vigh Gyula tizedes	1935. Debrecen	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 12.	MN Pf. 0391. Katonatársaival együtt fegyver nélkül tartóztatták le.
Vincze Balázs honvéd	1935. Mezőhegyes	XI. 4.	XI. 11.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Vincze Sándor	1936. Szeged	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. II. 1.	Munkás a Lámpagyárban. Az utcán talált pisztoly leadása közben tartóztatták le
Vizy Béla dr.	1931. Budapest Hódmező- vásárhely	XI. 6.	XI. 11.	XII. 16.	XII. 19. 1957. I. 6.	Gyakorló orvos a hódmezővásárhelyi kórházban. Részt vett a követelések megfogalmazásában. A MEFESZ-t és az ifjúságot képviselte a városi forradalmi munkás-paraszt tanácsban. November 4-én a Forradalmi Karhatalmi Bizottság küldötteként tárgyalást folytatott a város körül állomásozó szovjet csapatok parancsnokával. November 6-án egy küldöttséggel Budapestre érkezett, ekkor a szovjet katonák letartóztatták. <i>Budapestről a hódmezővásárhelyi vizsgálati osztályára szállították.</i>
Víz(s)i Pál	1925. Baktúttös	XI. 7.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. 1957. I. 30.	Mozgássérült. Részt vett október 25-én a tüntetésen, majd belépett a Nemzetőrségbe. Nővére lakásán tartóztatták le.
Wágensommer Ferenc	1926. Zsámbék Budapest	XI. 12.	XI. 14.	1957. I. 4.	1957. I. 5.*	Rakodómunkás a Magyar Optikai Művekben. Egy katonától fegyvert kapott, amit el akart rejteni a szovjet katonák elől. Deportálása előtt a szovjet Városparancsnokság épületében őrizték.
Weisz (Vejsz) László	1936. Budapest Budapest	XI. 8.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 4. 1957. I. 30.	Esztergályos. A Keleti pályaudvaron a szovjet katonák letartóztatták.
Weisz József	1937. Oroszvég (Kárpátalja) Budapest	XI. 8.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 5. 1957. I. 11.	Lakatos. A szovjet katonák egy épület alagsorában fogták el.
Wenczel (Vencel) Ferenc	1927. Budapest	XI. 8.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. 1957. I. 29.	Munkás Budapesten az akkumulátorüzemben. Belépett a Nemzetőrségbe. Gyógyszerért Zircre ment. Visszaérkezése előtt Budapest közelében letartóztatták.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Winkler József	1936. Nógrád- bercel Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 17.	XII. 21. 1957. I. 17.	Szabó. Október 30-án a VIII. kerületi tanáccsal szemben lévő iskolában nemzetőrnek jelentkezett. A többiekhez hasonlóan katonaruhát és fegyvert kapott. November 6-án a pincében az oroszok lefegyverezték, majd elengedték. Később az utcán letartóztatták. Parancsnoka Kocsis hadnagy volt.
Zám Ferenc törzsőrmester	1917. Szolnok Budapest	XI. 6.	XI. 11.	XII. 25.	1957. I. 4. 1957. I. 10.	A VIII. kerületi tanács épületében volt a Kerületi Kiegészítő Parancsnokság is. Zám Ferencet több katonatársával együtt a szolgálati helyén tartóztatták le.
Zatykó József honvéd	1934. Nézsza	XI. 6.	XI. 10.	XII. 23.	XII. 24. XII. 29.	MN Pf. 1226. Katonatársaival a Kilián laktanyában tartóztatták le.
Zobák Pál	1906. Bőny- Rétalap Budapest	XI. 6.	XI. 14.	1957. I. 4.	Nincs adat.	Tűzoltó a Budapesti Villamosközlekedési Vállalatnál. Részt vett a fegyveres felkészésben.
Zsámbok Károly	1938. Székes- fehérvár Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 30.	Szakács Budapesten a Nemzeti Szállóban. Október 29-től nemzetőr a Baross utcai Fazekas Gimnáziumban. November 6-án ezen a helyen fogták el a szovjetek.

*Budapestről deportált,
a fővárosba, illetve a lakóhelyükre visszazállított kiskorú személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Bek Imre	1939. Budapest	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Bertók Varga Gábor	1941. Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Bíró István	1939. Nemesdéd	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Bozóki Irén Livia	1939. Budapest Budapest	XI. 9.	XI. 10.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. A Schmidt-kastélyból menekülve november 9-én a szovjet csapatok elfogták.
Czibulya István	1942. Oroszlány	Nincs adat.	XI. 15.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Csendes Balázs katonai középiskolás	1941. Polgár	Nincs adat.	XI. 11.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Demjén Pál	1939. Biharugra Biharugra	XI. 6.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Nemzetőr. Vöröskeresztes élelmiszer-szállítmány kísérése közben letartóztatták.
Dobrocsi Ferenc	1940. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Fazekas Dezső	1939. Sátoralja- újhely Bodrog- keresztúr	XI. 11.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. A Kilián laktanya területén lévő munkásotthonban lakott. Később csatlakozott a Corvin közti csoporthoz. Néhány barátjával együtt ki akart szökni az országból, amikor elfogták. Deportálása előtt a budapesti szovjet város- parancsnokságon volt őrizetben.
Fogasi (Fogarasi) Gyula	1941. Budapest Budapest	Nincs adat.	Nincs adat.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Fülöp János	1941. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. A Vagongyárban dolgozott.
Gajda (Hajdú) Lajos	1940. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Harmadikos gimnazista.
Gergely Botond	1941. Szacsal? Nyíregyháza	Nincs adat.	XI. 11.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Gróman Jónás	1940. Török- szentmiklós	Nincs adat.	XI. 15.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Gyűrű András	1939. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 11.	XI. 20.	Nincs adat.	Kiskorú.
Hemigset Margit	1940. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Horánszki János	1939. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Hornyák János	1939. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 11.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Horváth László	1940. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Hutás Péter katonai középiskolás	1939. Tiszafüred	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Illés Sándor	1940. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Jakab Rozália	1939. Jágónak	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Janeg(ha) Mihály	1939. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 15.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Jankó (Lankov) László	1942. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Járvás András	1940. Érdpark	XI. 9.	XI. 12.	XI. 17–19. (XII. 18.)	XI. 17–19. (XII. 18.)	Kiskorú. Fegyver és kézigránát volt nála, amikor a szovjet katonák letartóztatták
Juhász József	1939. Kállósemjén Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Kacsarovszki Imre	1940. Maros- vásárhely (Románia) Budapest	Nincs adat.	XI. 11.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Katonai Teréz	1942. Kisszékely	XI. 9.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. A Schmidt-kastélyból menekülve november 9-én a szovjet csapatok elfogták.
Kiséri (Kisari) Lajos	1939. Alap Budapest	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Klárík Károly	1939. Török- szentmiklós	Nincs adat.	XI. 15.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Kovács Károly	1941. Budapest Budapest	XI. 14.	XI. 15.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Kristóf Ferenc	1939. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Krupanszki János	1939. Tatabánya Zirc	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Lakatos György	1940. Budapest Debrecen	Nincs adat.	XI. 11.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Martinec Vilmos	1941. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Mihele István katonai középiskolás	1940. Tatabánya Budapest	Nincs adat.	XI. 11.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú. Katonai középiskolás Mátyásföldön
Miskovics (Milkovics) Vilma	1940. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Nagy László Béla	1939. Budapest Moral?	Nincs adat.	XI. 11.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Ónodi Ferenc	1940. Mélykút Budapest	XI. 11.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Részt vett a tüntetéseken, majd csatlakozott a Landler Jenő utcai nemzetőralegységhez. Bevallotta, hogy részt vett a harcokban, majd társaival Budapestről a Dunántúlra ment, hogy csatlakozzanak a felkelőkhöz. Deportálása előtt a budapesti szovjet városparancsnokságon volt őrizetben.
Oszlai (Nagy) László	1939. Kispest Tápióbicske	XI. 9.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. A Schmidt-kastélyból menekülve november 9-én a szovjet csapatok elfogták.
Pánczél Béla	1939. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Sebestyén József	1939. Doboz	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Sebők András	1940. Balmaz- újváros Balmaz- újváros	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Sipos Irén	1939. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Svejkhard Péter	1940. Budapest Budapest	XI. 10.	XI. 11.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Szabadi István	1939. Kisláng Budapest	XI. 11.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Részt vett a tüntetéseken, majd csatlakozott a Landler Jenő utcai nemzetőralegységhez. Bevallotta, hogy részt vett a harcokban, majd társaival Budapestről a Dunántúlra mentek, hogy csatlakozzanak a felkelőkhöz. Deportálása előtt a budapesti szovjet városparancsnokságon volt őrizetben.
Szabó Béla	1939. Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Zircen dolgozott. November 4-én a Kisfaludy utca 11/b számú házból harcolt a szovjet csapatok ellen. November 5-én a VIII. kerületi tanács épületébe ment társaival, ahol november 6-án a szovjet csapatok letartóztatták.
Szabó Etelka	1939. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Szombat György	1939. Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Bányász Pilisszentivánon.
Takács Mihály	1939. Pilis Pilis	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú. Budapesten a cserépgyárban dolgozott.
Tóth Ferenc	1939. Dévaványa	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Tóth József	1940. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Tanuló. A Schmidt-kastélyból menekülve november 9-én a szovjet csapatok elfogták.
Vándor Béla	1941. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Varga Tibor	1943. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú.
Vass (Bas) Zoltán	1941. Szolnok Szolnok	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Veréb Pál	1940. Ózd Levi?	Nincs adat.	XI. 11.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.
Zajác Anna	1939. Budapest Budapest	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Budapesten a Ferenc körút 25. szám alatt települt Sas-csoport tagjaival együtt vették őrizetbe. A csoport ellátásában vett részt.

*Budapestről deportált,
Debrecenbe visszaszállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Deller Erzsébet	1913. Szamosszeg Budapest	XI. 7.	XI. 10.	XI. 29.	XI. 29.	Budapesten a Ferenc körút 25. szám alatt települt Sas-csoport tagjaival együtt vették őrizetbe. A csoport ellátásában vett részt. Ungváron a börtönben rendbontással igyekezett elérni, hogy a deportáltakat hazaengedjék.
Fekete Nagy Zsuzsanna	1932. Békés	XI. 6.	XI. 14.	XI. 29.	XI. 29.	Budapesten kertészetben dolgozott.
Keresztes Pálné, Fekete Magdolna	1923. Jászárók- szállás	XI. 6.	XI. 9.	XI. 29.	XI. 29.	Nincs adat.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
B. Kiss József őrvezető	1932. Gyoma Budapest	XI. 6–11.	XI. 12.	XII. 4.	XII. 4.	MN Pf. 3722. A tököli építőzászlóaljban szolgált. Budapestre vezényelték, ahol a szovjet katonák letartóztatták.
Kocsó Irén	1935. Budapest	XI. 13.	XI. 14.	XI. 29.	XI. 29.	Textilgyárban dolgozott. Az utcán tartóztatták le. Ungváron a börtönben a fogva tartás miatt öngyilkossággal fenyegetőzött.
Molnár Margit	1937. Budapest	XI. 6.	Nincs adat.	XI. 29.	XI. 29.	Nincs adat.
Pilinszki Mária	1935. Budapest	XI. 4.	XI. 10.	XI. 29.	XI. 29.	Nincs adat.
Poder Mária	1938. Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XI. 29.	XI. 29.	Nincs adat.
Szabó Erzsébet	1938. Soroksár Homok- szentgyörgy	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 29.	XI. 29.	Nincs adat.
Szabó Kallasz (Klára?)	1931. Szentés	XI. 8.	Nincs adat.	XI. 29.	XI. 29.	Október 23-án részt vett a tüntetésen. Később a Nemzetőrségben, mint ápolónő teljesített szolgálatot.
Újváry Imre (Lajos) őrnagy	1923. Gyömrő	XI. 5.	XI. 8.	XII. 4.	XII. 4.	A debreceni híradóalakulat (iskola) parancsnoka. Az alakulat Forradalmi Katonai Tanácsának tagja.
Vizi Gabriella	1933. Budapest. Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XI. 29.	XI. 29.	Nincs adat.
Zámbó Mária	1926. Dombrád Budapest	XI. 6.	XI. 10.	XI. 29.	XI. 29.	A VIII. kerületi kiegészítő parancsnokságon dolgozott. A szovjetek november 6-án letartóztatták.

*A Budapesten működő
német (NSZK) vöröskeresztes kórházból deportált személyek**

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Franke, Otto	Nincs adat.	XI. 4.	XI. 11.	XI. 13.	XI. 13.	Vezető a német vöröskeresztes kórház személyzetéből. Budapesten a szovjet katonák letartóztatták. November 8-ig a Citadellán tartották fogva őket. Később deportálva. Két nap múlva repülővel szállították vissza Budapestre.

* Készült Lupkovics György kutatási eredményeinek felhasználásával. Lupkovics György: A Nemzetközi Vöröskereszt aktivistái a magyar forradalomban és a KGB fogságában. *Betekintő*, 2011. 3. sz. – http://www.betekinto.hu/2009_3_lupkovics

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Harfe, Inge	Nincs adat.	XI. 4.	XI. 11.	XI. 13.	XI. 13.	A német vöröskeresztes kórház személyzetéből. Budapesten a szovjet katonák letartóztatták. November 8-ig a Citadellán tartották fogva őket. Később deportálva. Két nap múlva repülővel szállították vissza Budapestre.
Wragge, Horst	1929. Ajnerbarden? Einervarden (Német- ország)	XI. 4.	XI. 11.	Nincs adat.	Nincs adat.	A német vöröskeresztes kórház orvosa. Otto Franke gépkocsiját vezette november 4-én. A szovjet katonák letartóztatták. November 8-ig a Citadellán tartották fogva őket. Később deportálva.

A FŐVÁROS KÖRNYÉKÉRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK

Tökölről deportált, Budapestre vissz szállított személyek

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Barcsa Zoltán dr.	1903. Debrecen Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. XII. 21.	Jogász, parlamenti gyorsíró, íj. Barcsa apja. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Barcsa Zoltán, ifj.	1935. Budapest Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. XII. 21.	MTI-fényképész, dr. Barcsa fia. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Bodó Ferenc	1914. Kübekháza Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 4.	Nincs adat.	Minisztériumi gépkocsivezető. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Cseh László alhadnagy	1929. Salgótarján Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. XII. 20.	Hallgató a Zalka Máté Híradóügyi Iskolán. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Fazekas Bálint hadnagy	1929. Tamásipuszta Aszód	XI. 3.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. XII. 22.	MN Pf. 6671, századparancsnok. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Fülöp Vilmos	1915. Alsószeleste Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 4.	Nincs adat.	A Minisztertanács gépkocsivezetője. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Garai Sándor ezredes	1913. Budapest Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. XII. 20.	A HM üzemanyag-szolgálat vezetője. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Hargitai Gusztáv	1932. Sátoralja- új hely Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. XII. 23.	Elektroműszerész a Klement Gottwald Villamossági Gyárban. Október 30-án a Kilián laktanyában nemzetőrnek jelentkezett. November 3-ig, Tökölön történt letartóztatásáig Maléter Pál kísérője volt.
Haszman László (Lajos)	1929. Pomáz Pomáz	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 14.	Nincs adat.	A Honvédelmi Minisztérium gépkocsivezetője. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Hersiczky Lajos ezredes	1920. Kisbér Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. <i>XII. 20.</i>	A Közlekedésügyi Minisztérium Katonai Főosztályának vezetője. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Hurai Rudolf százados	1925. Tokod Esztergom	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. <i>XII. 20.</i>	A 7. gépesített hadosztály (Esztergom) politikai osztályvezetője, a hadosztályparancsnok politikai helyettese. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Kriszten Andor százados	1920. Vámfalu Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. <i>XII. 20.</i>	A HM Közlekedési Osztály munkatársa. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Mecséri János ezredes	1920. Győr Esztergom	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	Nincs adat.	A 7. gépesített hadosztály (Esztergom) parancsnoka. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott. Hazaszállítását követően nem szabadult. Halálra ítélték, 1958. november 15-én kivégezték.
Németh József honvéd	1934. Budapest Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. <i>XII. 21.</i>	MN Pf. 1226/3. A Kilián laktányában szolgált. Maléter Pál kíséretében volt Tökölön, ahol november 4-én 00.10 perckor a szovjetek letartóztatták.
Nich József honvéd	1935. Pilisvörösvár Pilisvörösvár	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. <i>XII. 22.</i>	MN Pf. 6671. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Orbán Lajos	1928. Budapest Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 4.	Nincs adat.	Gépkocsivezető. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Réti Zoltán	1906. Budapest Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 4.	Nincs adat.	A Belügyminisztérium gépkocsivezetője. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Simon Ferenc hadnagy	1934. Budapest Kiskun- félegyháza	XI. 4–5.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. <i>XII. 21.</i>	A 27. lövészhadosztály javítóműhelyének parancsnoka. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Szücs Sándor dr.	1913. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. <i>XII. 23.</i>	Nemzetközi jogász. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Tamás Kálmán	1933. Újpest Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 4.	Nincs adat.	A Minisztertanács gépkocsivezetője. Tökölön mint Maléter Pál gépkocsivezetőjét tartóztatták le.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Tóth Imre hadnagy	1930. Szentegát Aszód	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. XII. 22.	MN Pf. 6671. A szovjet csapatok kivonulásáról tárgyaló magyar kormányküldöttség kíséretébe tartozott.
Zs. Szabó László főhadnagy	1931. Békéscsaba Budapest	XI. 3–4.	XI. 9.	XII. 9.	XII. 17. XII. 20.	Testnevelő tanár a váci híradóezredben. Tökölön Maléter Pál vezérőrnagy segédtisztje.

*Budafokról deportált,
Budapestre visszashállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Libus Mátyás	1938. Mezőkövesd Budapest	XI. 11.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 19. 1957. I. 19.	Három felfegyverzett kiskorú társával együtt Budafokon a magyar rendőrök letartóztatták, majd a szovjet csapatoknak átadták.
Tarján Emil	1940. Budapest Budapest	XI. 11.	XI. 15.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Három felfegyverzett társával együtt Budafokon a magyar rendőrök letartóztatták, majd a szovjet csapatoknak átadták.
Tarján Szilveszter	1942. Budapest Budapest	XI. 11.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Három felfegyverzett társával együtt Budafokon a magyar rendőrök letartóztatták, majd a szovjet csapatoknak átadták.
Wágner Lajos	1941. Nagykároly (Románia) Budapest	XI. 11.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Három felfegyverzett társával együtt Budafokon a magyar rendőrök letartóztatták, majd a szovjet csapatoknak átadták.

*Érd, Érdligetről deportált,
Budapestre visszaszállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Egri Valér	1939. Kaposvár	XI. 8.	XI. 10.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú tanuló. 1956. november 8-án Érdre menet barátjával kézigránátot találtak, amit magukkal vittek, hogy a rendőrségen leadják. Útközben szovjet katonák igazoltatták, majd letartóztatták őket.
Fülöp Attila	1938. Szentendre Érdliget	XI. 8.	XI. 10.	XII. 9.	XII. 17. XII. 21.	Tanuló. 1956. november 8-án Érdre menet barátjával kézigránátot találtak, amit magukkal vittek, hogy a rendőrségen leadják. Útközben szovjet katonák igazoltatták, majd letartóztatták őket.
Hankó Sándor	1934. Budapest	XI. 8.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20.*	A szovjet csapatok Érdliget térségében fegyvert találtak nála, ezért őrizetbe vették.
Kincses János	1928. Nagytétény Nagytétény	XI. 8.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Nagytétényben volt nemzetőr. November 8-án társaival élelmet szállított a nagytétényi lakosoknak. A forgalmat ellenőrző szovjet katonák a gépkocsiban fegyvereket találtak, ezért letartóztatták.
Kincses János	1938. Budapest Nagytétény	XI. 8.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Nagytétényben volt nemzetőr. November 8-án társaival élelmet szállított a nagytétényi lakosoknak. A forgalmat ellenőrző szovjet katonák a gépkocsiban fegyvereket találtak, ezért letartóztatták.
Kincses József	1919. Budafok Nagytétény	XI. 8.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Nagytétényben volt nemzetőr. November 8-án társaival élelmet szállított a nagytétényi lakosoknak. A forgalmat ellenőrző szovjet katonák a gépkocsiban fegyvereket találtak, ezért letartóztatták.
Kupi István, ifj.	1928. Budapest Érd	XI. 8.	XI. 14.	XII. 18.	XII. 20.*	November 4-én az érdi rendőrségen fegyvert kapott. November 8-án Érden a lakásához érkező szovjet katonáknak a fegyverét átadta. Miután az átvételről írást követelt, a szovjet katonák őrizetbe vették.
Török János	1928. Ercsi	XI. 8.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	A szovjet csapatok Érdliget térségében fegyvert találtak nála, ezért őrizetbe vették.
Zsigmond József	1933. Nagytétény Nagytétény	XI. 8.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Nagytétényben volt nemzetőr. November 8-án társaival élelmet szállított a nagytétényi lakosoknak. A forgalmat ellenőrző szovjet katonák a gépkocsiban fegyvereket találtak, ezért letartóztatták.

*Budakesziről deportált,
Budapestre visszashállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Illés Károly	1928. Pest- szent- erzsébet	XI. 9.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 17. 1957. I. 8.	Karbantartó a Kossuth Tűzértishti Iskolán. Budakeszin a Bódi László vezette nemzetőralegység tagja. <i>Átadva a BM Politikai Vizsgáló Osztályának</i>
Tóth József	1937. Budapest	XI. 7.	XI. 14.	XII. 25.	1957. I. 4.♦ (1957. I. 23.)	A szovjet csapatok Budakeszi térségében letartóztatták. Fegyver és fényképezőgép volt nála. <i>(Lehetséges, hogy átadva a BM Veszprém megyei osztályára)</i>

*Remeteszölös környékéről deportált,
Debrecenbe és Budapestre visszashállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Visszashállítás Indít és befogad (idő és hely)	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Kerner Anna	1938. Nagydorog Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XI. 29. – XI. 29. Debrecen	A Széna téri csoportok élelmezési, majd egészségügyi ellátásában vett részt. Remeteszölös területén a szovjet felderítőekkel folytatott tűzharc után fogták el egy rádióskocsiban.
Kiss Tibor sorkatona	1934. Nagyléta Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XII. 17. – XII. 19.♦ Budapest	Gépkocsivezető. A szovjet felderítők tűzharc közben Remeteszölös közelében tartóztatták le.

*Budaörsről deportált,
Budapestre visszashállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Ribóczky István	1933. Sajókaza Budaörs	XI. 5–6.	XI. 10.	XII. 18.	XII. 20. XII. 23.	Budaörsön nemzetőrként teljesített szolgálatot. November 5-ről 6-ra virradó éjszaka a szovjetek lefegyverezték, és letartóztatták.
Tordai Károly	1936. Szász- meggyes Budaörs	XI. 5–6.	XI. 10.	XII. 25.	1957. I. 4.♦	Budaörsön nemzetőrként teljesített szolgálatot. November 5-ről 6-ra virradó éjszaka a szovjetek lefegyverezték, és letartóztatták.

*Nagykovácsiból deportált,
Budapestre visszaszállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Butti Mária	1940. Kispest Budapest	XI. 9.	XI. 14.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. A Práter utcai felkelő csoportnál elsősegély-szolgálatot látott el, majd a konyhában segédkezett. November 9-ig a Jázmin utcai iskolában történt fegyverletételig a csoportnál maradt. Később Nagykovácsiban a társaival a szovjetek letartóztatták.
Deme Zoltán	1936. Ipolygalsa (Szlovákia) Budapest	XI. 10.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 17.♦	Nagykovácsiban nemzetőrként fegyveres szolgálatban volt. November 10-én a községben lakó határőr tiszt az Adyligeti laktanyába vitte, ahol letartóztatták.
Keszler Lajos növendék	1938. Segesd Segesd	XI. 9.	XI. 14.	XII. 18.	Nincs adat.	A Corvin közben nemzetőr. November 4-én késő este a VIII. kerületben a Jázmin utcai iskolába menekültek, ahol november 9-én lerakták a fegyvert. Elengedték őket. Az ellenállás folytatása céljából Máriaremetére indultak, majd Nagykovácsiban a szovjetek letartóztatták őket.
Som Gyula	1906. Akasztó Nagykovácsi	XI. 10.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 17.♦	Nagykovácsiban egy 32 fős nemzetőralegység parancsnoka.
Szabó János	1938. Nagyvárad Debrecen	XI. 9.	XI. 14.	XII. 18.	Nincs adat.	Gimnazista. „Kíváncsiságból” Debrecenből Budapestre utazott. A Corvin közben nemzetőrnek jelentkezett. November 4-én késő este a VIII. kerületben a Jázmin utcai iskolába menekültek, ahol november 9-én lerakták a fegyvert. Elengedték őket. Az ellenállás folytatása céljából Máriaremetére indultak, majd Nagykovácsiban a szovjetek letartóztatták őket.
Terebesi Sándor	1936. Pilisvörösvár Pilisvörösvár	XI. 9.	XI. 14.	XII. 17.	XII. 21.♦	Pilisszentivánon bányász. Budapestre ment, ahol csatlakozott a Széna téri nemzetőregységhez.

*Taksonyban letartóztatott, Budapestről deportált,
a fővárosba visszaillesztett személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Aradi Imre	1932. Nagykátá Budapest	XI. 9.	XI. 10.	XII. 9.	XII. 17. XII. 23.	Budapesten a XIII. kerületben nemzetőr. A szovjetek fegyvert találtak nála, ezért társaival együtt letartóztatták. <i>Átadva a Budapesti Rendőr- főkapitányság Vizsgálati Osztályának.</i>
Balogh Zoltán rendőr tizedes	1931. Révharányos Budapest	XI. 9.	XI. 13.	XII. 9.	XII. 17. XII. 23.	Budapesten a XIII. kerületben nemzetőr. A szovjetek fegyvert találtak nála, ezért társaival együtt letartóztatták. <i>Átadva a Budapesti Rendőr- főkapitányság Vizsgálati Osztályának.</i>
Hideg József	1926. Dorog	XI. 9.	XI. 13.	XII. 9.	XII. 17. XII. 23.	Gépkocsivezető. Budapesten a XIII. kerületben nemzetőr. A szovjetek fegyvert találtak nála, ezért társaival együtt letartóztatták. <i>Átadva a Budapesti Rendőr- főkapitányság Vizsgálati Osztályának.</i>
Koncz József	1934. Budapest	XI. 4.	XI. 13.	XII. 9.	XII. 17. XII. 23.	Budapesten a XIII. kerületben nemzetőr. A szovjetek fegyvert találtak nála, ezért társaival együtt letartóztatták. <i>Átadva a Budapesti Rendőr- főkapitányság Vizsgálati Osztályának.</i>
Molnár Károly	1930. Hajmás Budapest	XI. 9.	XI. 13.	XII. 8.	XII. 17. XII. 23.	Egy traktorüzem dolgozója. A szovjetek menekülés közben november 9-én Taksonyban fogták el. <i>Átadva a Budapesti Rendőr- főkapitányság Vizsgálati Osztályának.</i> Halálra ítélték, és 1958. július 5-én kivégezték.

NYUGAT-MAGYARORSZÁGRÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK

*Disszidálás közben Magyarfalván letartóztatott,
Székesfehérvárról deportált személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Horváth Nándor	1938. Sopron Sopron	XI. 7.	XI. 13.	XII. 10.	Nincs adat.	Sopron környékén Ausztriába akart szökni, amikor a magyar határőrök elfogták, majd a szovjet csapatoknak átadták.
Kovács István	1929. Gyöngyös Salzburg	XI. 7.	XI. 13.	XII. 10.	Nincs adat.	Sopron környékén Ausztriába akart szökni, amikor a magyar határőrök elfogták, majd a szovjet csapatoknak átadták.

*Sopronban letartóztatott,
Székesfehérvárról deportált,
Sopronba visszaszállított személy*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Horváth István hadnagy	1936. Budapest Budapest	XI. 9.	XI. 13.	XII. 19.	Nincs adat.	A 16. tüzérezredben Fertődön szolgált. Tüzérosztály-parancsnok. November 4-én a soproni Nemzetőrségnek 17 löveget átadtak.

Veszprémből deportált személyek

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Amrich László	1937. Ózd Ózd	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Veszprémi egyetemista. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Balogh Lajos	1933. Kaposvár Veszprém	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16. XII. 22.	Veszprémben egyetemi tanársegéd. A Nemzetőrség parancsnoka. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Balogh Vilmos	1932. Szentkozma- dombja Szentkozma- dombja (Zala- tárnok)	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Bércz Jenő	1932. Polgár	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	Veszprémben vegyész mérnök. A Nemzetőrség aktív tagja. Felcserként tevékenykedett, bekötözte a sebesülteket. A szovjet csapatok a Várban a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe.
Bernolák Béla	1935. Újpest	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Várban a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Boncz József	1938. Veszprém Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Csáki Tamás	1935. Mező- keresztes Veszprém	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 19.	XII. 20.	A veszprémi egyetem hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Csapó Zoltán	1935. Sopron Sopronfalva	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Másodéves hallgató a veszprémi egyetemen. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Csetényi József	1932. Seregélyes Budapest	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 19.	XII. 20.	Veszprémben ötödéves hallgató. Nemzetőr. A szovjet csapatok a megyei végrehajtó bizottság épülete elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Csicsics Péter	1939. Veszprém Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XI. 17–19.	XI. 20. XI. 22.	Kiskorú. Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Csizmár József	1933. Sátoralja- újhely	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója, a Nemzetőrség tagja. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe.
Domonkos Zoltán	1936. (1938.) Szeged Szeged	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Drávucz Jenő	1933. Jászládány Jászládány	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem másodéves hallgatója. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Ébel Dénes	1936. Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Gépjármű-villamossági szerelő, nemzetőr. Veszprémben november 4-én a szovjetek a Nagyposta épületénél elfogták.
Fehérvári János	1935. Szirák Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	Az egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Ferenczi Béla	1940. Gyulafirátót Gyulafirátót	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XI. 17–19.	XI. 20. XI. 22.	Kiskorú. Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Fuchs Pál	1935. Szombathely Sopron	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Füredi Zoltán	1928. Vasas I. Vasas	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Gaál Vilmos	1933. Szilaspogony Szilaspogony	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 19.	XII. 20.*	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a megyei végrehajtó bizottság épülete elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Gabler József	1931. Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Galambszegi Árpád	1933. Kistelek Kistelek	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Gémes István	1935. Szarvas Szarvas	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 16.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Gerencsér Ferenc	1934. Szombathely Szombathely	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Göndöcs Ferenc	1936. Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Grosch Béla	1936. (1935.) Hosszú- hetény Hosszú- hetény	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Hessz Béla	1934. Szentkirály	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Holl Nándor	1937. Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Hortoványi Gyula	1937. Veszprém Veszprém	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 19.	XII. 20.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Horváth Lajos	1933. Agyagos- szergény Agyagos- szergény	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatok a Rákóczi utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Illikmann Sándor	1936. Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Juhász János	1933. Orosháza Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Kaczander Károly	1934. Salgótarján Ajka	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója, a Nemzetőrség operatív csoportjának tagja. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe.
Kánics (Kánits) Lajos	1934. Sopron	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója, a Nemzetőrség operatív csoportjának tagja. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe.
Kilin Zoltán	1931. Budapest	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Kiss Gábor	1934. Békéscsaba Veszprém	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14–15.	XII. 15–16.	A veszprémi egyetem hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Rákóczi utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Klug Ottó	1934. Budapest	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a megyei végrehajtó bizottság épülete elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Kocsis Géza	1930. Pozsonyliget- újfalu (Szlovákia)	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	Tanársegéd a veszprémi egyetemen. Nemzetőrparancsnok. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Kormos Ferenc	1912. Nekézseny Nekézseny	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Kovács Zoltán	1933. Tiszalök Ózd	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Kozorics István	1936. Magyar- nádálja Magyar- nádálja	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Rákóczi utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Laky János	1934. Balatonarács Balatonfüred	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Lázár Ferenc	1934. Dunaalmás Dunaalmás	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Rákóczi utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Légrádi Mihály	1939. (1940.) Veszprém Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XI. 17–19.	XI. 20. XI. 22.	Kiskorú. Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Linzmayer János (Öcsi)	1939. Székes- fehérvár Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XI. 17–19.	XI. 20. XI. 22.	Kiskorú. Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Lukácsy György	1936. Tata-óváros	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Magyari Sándor	1933. Szeged Elek	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója, a Nemzetőrség operatív csoportjának tagja. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe.
Mogyorósi Sándor	1935. Nagykálló. Nagykálló	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. A Nemzetőrség tagja.
Mohácsi(y) Tibor	1934. Táp Tata	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója, a Nemzetőrség operatív csoportjának tagja. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Monostory László	1934. Szombathely	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	A veszprémi egyetem hallgatója. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Nagy Endre	1932. Beled	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Nagy Ottó	1937. Iszkáz Iszkáz	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem másodéves hallgatója. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Nagy Sándor	1934. Vámoscsalád Sopron	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem másodéves hallgatója. Nemzetőr, géppuskás. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Óhegyi Károly	1937. Veszprém Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Ország Imre	1931. Nagyszékely Szakály	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. A szovjetek társaival együtt 5-én a Várban, a diákokthonban fogták el.
Páll Csaba	1937. Budapest Salköveskút	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	A veszprémi egyetem másodéves hallgatója. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Papp Gyula	1931. Nagyvázsony	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Papp János	1934. Veszprém Veszprém	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	A veszprémi egyetem hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Persay Gyula	1935. Nova Csonka- hegyhát	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 19.	XII. 20.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. Az úgynevezett rádiós csoport tagja.
Péterfi Tibor	1934. Szápár	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Petri Vilmos	1934. Nagykanizsa	XI. 4–5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója, a Nemzetőrség operatív csoportjának tagja. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe.
Pfeiffer Gyula	1934. Debrecen Debrecen	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 19.	XII. 20.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Rikk József	1933. Szekszárd Veszprém	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem másodéves hallgatója. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Salakta István	1933. Győr Ménfőcsanak	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Schrötter Ferenc	1933. Rimaszék	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem negyedéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása után vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Schwanter László	1934. Pusztasabolcs Pusztasabolcs	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Simon Ferenc	1934. Székes- fehérvár Gánt	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Harmadéves hallgató Veszprém-ben. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Simon Tibor	1936. Szeged Szeged	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója, a Nemzetőrség operatív csoportjának tagja. A szovjet csapatok a Várban, a Tolbuhin utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe.
Skrabák Lajos	1926. Ecséd Naszály	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a megyei végrehajtó bizottság épülete elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Somhegyi György	1938. Veszprém	XI. 3–4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Somogyi Antal	1936. Zalaerdőd Zalaerdőd	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem másodéves hallgatója. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Strenner József	1938. Veszprém- fajsz	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatok a Rákóczi utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Suri Kálmán	1935. Király- szentistván	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 18.	XII. 20.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Süte (Somlai) Tivadar főhadnagy	1931. Zalaszántó	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	A Veszprém Járási Kiegészítő Parancsnokság beosztottja. Amikor a szovjet csapatok harcban elfoglalták az épületet, őrizetbe vették.
Szabó László főhadnagy	1927. Székes- fehérvár Veszprém	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 19.	XII. 19.	A Veszprém Megyei Kiegészítő Parancsnokság beosztottja. Amikor a szovjet csapatok harcban elfoglalták az épületet, őrizetbe vették. Deportálása után internáltak.
Szíjj Ferenc	1934. Nagyvázsony Etyek	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Szikszai Ferenc	1934. Török- szentmiklós	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	A veszprémi egyetem hallgatója. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Szücs Ferenc	1934. Bodonhely	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Rákóczi utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Szücs István	1935. Battonya	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója. A megyei forradalmi tanács tagja. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Szücs László	1931. Veszprém	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Tatai József	1933. Veszprém	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Tóth József	1938. (1934.) Csopak	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatoknak a Nagyposta épületénél folytatott harcát követően esett fogságba.
Tótok Sándor	1937. Mátraszele Mátraszele	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	A veszprémi egyetem másodéves hallgatója. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Vajda Sándor	1935. Büssü	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	Másodéves hallgató a veszprémi egyetemen. Nemzetőr. A rendőrség épületének elfoglalásakor fegyverrel a kézben esett szovjet fogságba.
Vastagh Mihály	1933. Nyírbéltek	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	A veszprémi egyetem hallgatója vagy oktatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok a Rákóczi utcai diákszálló elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Vékony Ferenc	1935. Szeghalom Szeghalom	XI. 3.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 15.	III. (IV.) éves hallgató a veszprémi egyetemen. A diákságból szervezett Nemzetőrség tagja. November 3-án Szentkirályszabadja községben a szovjet csapatok Vígh Antallal együtt letartóztatták.
Veres Károly	1933. Zalaegerszeg	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 15.	Nemzetőr. Veszprémben a szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.
Vígh Antal	1931. Makó Veszprém	XI. 3.	XI. 9–10.	XII. 14.	XII. 14.	Tanársegéd a veszprémi egyetemen. A Forradalmi Tanács által megalakított operatív csoport vezetője. A nemzetőralegységével házkutatásokat tartott, illetve a csoport feladatát képezte az elrendelt letartóztatások végrehajtása is. Már november 3-án – tehát az újabb támadás előtti napon – a szovjet csapatok Szentkirályszabadja községben fegyveresen letartóztatták.
Vincze László	1933. Bezdán (Jugo- szlávia) Veszprém	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 19.	XII. 20.	A veszprémi egyetem ötödéves hallgatója. Nemzetőr. Az úgynevezett rádiós csoport tagja.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Virág Pál	1935. Mezőberény Mezőberény	XI. 5.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	A veszprémi egyetem harmadéves hallgatója. Nemzetőr. Az úgynevezett rádiós csoport tagja.
Wlasitsch László	1934. Bezenye	XI. 4.	XI. 9–10.	XII. 15.	XII. 16.	A veszprémi egyetem hallgatója. Nemzetőr. A szovjet csapatok az egyetem, a szomszédos diákszálló és a C épület elfoglalása során vették őrizetbe. A letartóztatásakor fegyver volt nála.

Szombathelyről deportált személyek

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Asbóth Sándor	1896. Alsószeleste Szombathely	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 10.	Vasutas. 1956. november 4-én a magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd deportálásra átadták a szovjet csapatoknak.
Ávár (Bürger) László	1921. (1929.) Szombathely Szombathely	XI. 7.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 10.	Szombathelyen a Forradalmi Ifjúsági Tanács titkára. Miután Szombathelyen nem kapott fegyvert, Győrbe utazott, ahol támogatást kért a városban szolgáló államvédelmi beosztottak összegyűjtéséhez. Szigethy Attila, a Dunántúli Nemzeti Tanács elnöke a Széna téri nemzetőralegység, a „bányászbrigád” vezetőjét, Bán Róbertet kérte meg, hogy Ávárral november 3-án menjenek Szombathelyre. Másnap a szovjet csapatok Szombathelyet elfoglalták, Bán Róbert nemzetőralegységét őrizetbe vették. Ávár Lászlót az utcán fogták el.
Babos János	1921. Szombathely Szombathely	XI. 5.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 10.	A MÁV Járműjavítóban alakult munkástanács tagja, a nemzetőralegység parancsnoka. 1956. november 5-én a magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd deportálásra átadták a szovjet csapatoknak.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Bíró Péter	1927. Szombathely Szombathely	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 10.	Munkahelyén, a cipőgyárban beválasztották a Forradalmi Tanácsba, október 30-án a városi Forradalmi Bizottság elnöke lett. 1956. november 4-én a magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd deportálásra átadták a szovjet csapatoknak.
Eker Dezső dr.	1923. Nagykanizsa Szombathely	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 11.	Ügyész Szombathelyen. Az Ügyészség Forradalmi Bizottságának elnöke.
Fazekas Péter	1896. Jobbágyfalva	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 11.	Szombathelyi lakos. 1945 előtt a rendőrségnél szolgált.
Horváth Endre	1931. (1933.) Zala- szent- márton	XI. 7.	XI. 10–11.	XII. 17–18.	XII. 19.	Munkás. Az NSZK-ból érkezett haza a forradalom napjaiban. Amikor el akarta hagyni az országot, a magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd átadták a szovjet csapatoknak.
Horváth Rezső (Kannibál)	1930. Szombathely Szombathely	XI. 7.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 10.	A Járműjavítóban lakatosmester. A megyei Forradalmi Bizottság tagja, a megyei Forradalmi Ifjúsági Tanács titkárának helyettese. Élelmet szállított Budapestre. 1956. november 7-én a magyar államvédelmi beosztottak a lakásán letartóztatták, majd deportálásra átadták a szovjet csapatoknak.
Kocsis Károly	1902. Székes- fehérvár Szombathely	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 10.	Mérnök. A forradalom időszakában kinevezték a városi vasútállomás igazgatójává. 1956. november 4-én a magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd deportálásra átadták a szovjet csapatoknak.
Kovács Ferenc	1912. Szombathely	XI. 6.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 10.	Munkás. 1956. november 4-én a magyar államvédelmi beosztottak a lakásán letartóztatták, majd deportálásra átadták a szovjet csapatoknak.
Kövér Rafael dr.	1919. Nagytilaj Szombathely	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 11.	Ügyész, Szombathelyen a megyei ügyész helyettese. Az Ügyészség Forradalmi Tanácsának tagja. Részt vett a felhívásra önként jelentkező, majd őrizetbe vett államvédelmi beosztottak kihallgatásában.
Petrován Oszkár	1914. Szakolca Szombathely	XI. 5.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 10.	A Kereskedelmi Technikum igazgatója. Német és olasz nyelvtanár. A magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd deportálásra átadták a szovjet csapatoknak.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Rada János rendőr törzsőrmester	1926. Lovászi Szombathely	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 10.	Szombathelyen szolgált. Bevásztották a Forradalmi Tanácsba. A rend fenntartásában vett részt. 1956. november 4-én letartóztatták, majd Ungvárra elszállították.
Sághy Elek dr.	1906. Bő Szombathely	XI. 5.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 10.	Kanonok, a Vas Megyei Nemzeti Bizottságba a püspök delegálta. 1956. november 7-én a magyar államvédelmi beosztottak a lakásán letartóztatták, majd deportálásra átadták a szovjet csapatoknak.
Szendy László	1898. Szombathely Szombathely	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 10.	Szombathelyen a római katolikus plébánia esperese. 1956. november 4-én a magyar államvédelmi beosztottak a lakásán letartóztatták, majd deportálásra átadták a szovjet csapatoknak.
Zsoldos József	1940. Csurgó Szombathely	Nincs adat.	XI. 10–11.	XI. 20.	XI. 20.	Kiskorú.

*Szombathelyről deportált,
Budapestre visszaszállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Ábri Benjamin György	1919. Maros- vásárhely Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17.♦	A Széna téri Nemzetőrség tagja. <i>Nem szabadult. Elítéléséig más ügyben a büntetését tölti.</i>
Bán Róbert	1934. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 4.	XII. 17. XII. 28.	A Széna téri Nemzetőrség egyik vezetője. Csoportjának tagjait 1956. november 4-én a szovjetek Szombathelyen letartóztatták, majd egy részüket november 8-án Ungvárra szállították. <i>Átadva az Országos Rendőr-főkapitányság politikai vizsgálati osztályának.</i> Halálra ítélték, és 1957. november 29-én kivégezték.
Bizderi László	1930. Újdombóvár Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 4.	XII. 9.♦	A Széna téri Nemzetőrség tagja. <i>Folytatja a forradalom előtti büntetését.</i>
Brunecker István	1933. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17. XII. 21.	A Széna téri Nemzetőrség tagja.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Caruhidisz Georgiosz	1937. Dirikó (Görög- ország) Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 19. XII. 28.	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Czimer Tibor	1923. Budapest Pomáz	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 9.	XII. 17. XII. 29.	A Széna téri Nemzetőrség tagja. Szakaszparancsnok. <i>Átadva a BM politikai vizsgálati osztályának.</i> Halálra ítélték, és 1957. november 29-én kivégezték.
Csépányi Dezsőné Hamar Valéria	1937. Arad (Ózd) Pilis- szentiván	XI. 4.	XI. 10–11.	XI. 29.	XII. 2.	A Széna téri Nemzetőrség tagja. Debrecenen keresztül érkezett vissza Budapestre.
Deák Gergely	1925. Regőce Pilis- szentiván	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 18.	XII. 20. 1957. I. 8.	A Széna téri Nemzetőrség tagja. <i>Átadva a BM politikai vizsgálati osztályának.</i>
Eperjesi András	1927. Miskolc Miskolc	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 19.♦	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Farkas Tibor	1929. Pécs Pécs	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 19.♦	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Hajzer István	1919. Abod Budaörs	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17.♦	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Hugyecz Pál	1913. Békéscsaba Szeged	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17. XII. 29.	A Széna téri Nemzetőrség tagja. <i>Átadva a BM Vizsgálati Főosztályának.</i>
Kocsis Gyula	1932. Lendva- hídvég (Jugo- szlávia) Pécs	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17. XII. 29.	A Széna téri Nemzetőrség tagja. <i>Átadva a BM Vizsgálati Főosztályának.</i>
Kun Attila	1928. Magyar- fenyves Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17. XII. 21.	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Laurinyecz András	1927. Kondoros Kondoros, (Pilis- szentiván)	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17. XII. 29.	A Széna téri Nemzetőrség tagja. <i>Átadva a BM Vizsgálati Főosztályának.</i> Halálra ítélték, és 1957. november 29-én kivégezték.
Lombos Endre	1936. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 4.	Nincs adat.	A Széna téri Nemzetőrség tagja.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Nagy Ferenc	1925. Acsád Szombathely	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17.♦	November 3-án a Budapestről érkezett nemzetőrök kocsijára felszállt, abból a célból, hogy a Söptei úton lévő laktanyába kísérje őket. Éjszakára a laktanyában maradt. November 4-én a szovjetek őrizetbe vették.
Negele Tibor	1933. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17. <i>XII. 21.</i>	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Németh György	1930. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 4.	Nincs adat.	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Neubrandt Rezső	1936. Rákosszent- mihály Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 19. <i>XII. 24.</i>	A Széna téri Nemzetőrség tagja. <i>A BV. kórházba szállították, majd elítéléséig előzetes letartóztatásban.</i>
Oláh József	1907. Berettyó- újfalú Botpalád	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17.♦	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Rusznay László	1933. Csiliz- radvány Pilis- szentiván	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 9.	XII. 17. <i>XII. 29.</i>	A Széna téri Nemzetőrség tagja. Szakaszparancsnok. <i>Átadva a BM Vizsgálati Főosztályának.</i> Halálra ítélték, és 1957. november 29-én kivégezték
Schwarcz Mihály	1924. Győr Szombathely	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 21.	A Bán Róbert vezette csoport tagjaival egy időben őrizetbe vették.
Serfőző Imre	1923. Pusztamonostor Pusztamonostor	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 4.	Nincs adat.	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Szecsődi Kálmán	1930. Kispest Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 19.♦	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Táky Gyula	1936. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17. <i>XII. 29.</i>	A Széna téri Nemzetőrség tagja. <i>Átadva a BM Vizsgálati Főosztályának.</i>
Tóth Dániel	1938. Sarkad Sarkad	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 21.♦	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Tóth János	1928. Rákosszent- mihály Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17. <i>1957. I. 5.</i>	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Vasvári Ottó	1931. Budapest Pesthidegkút	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 9.	XII. 17. <i>XII. 28.</i>	A Széna téri Nemzetőrség tagja, Bán Róbert helyettese. <i>Átadva az Országos Rendőr- főkapitányság vizsgálati osztályának.</i>

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Virág János	1930. Kisgyón Keszthely	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 4.	Nincs adat.	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Virág László	1925. Kecskemét Oroszlány	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	Nincs adat.	Október 26-án szabadult az Oroszlányban lévő munkatáborból. Budapesten a Széna téri nemzetőregységhez csatlakozott. A Bán Róbert vezette csoporttal érkezett Szombathelyre. Kiszállítás közben a felborult gépkocsin volt. Sérülése ellenére deportálták.
Virágh László	1925. Kecskemét Jász- jákóhalma	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 17.*	A Széna téri Nemzetőrség tagja.
Wagner István	1929. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 19. 1957. I. 11.	A Széna téri Nemzetőrség tagja. <i>Átadva a BM Vizsgálati Főosztályának.</i>
Welther Károly dr.	1905. Kolozsvár (Románia) Szombathely	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 17.	XII. 19.*	Ügyvéd, a Vas Megyei Nemzeti Bizottság (Tanács) elnöke.

*Zalaegerszegen letartóztatott,
Szombathelyről deportált személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Balázs Ödön főhadnagy	1927. Szombathely Szombathely	XI. 7.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 11.	MN Pf. 5129. Zalaegerszegen a 33. lövészezred ezrediskola- parancsnoka. A Forradalmi Katonai Tanács társelnöke. Egyetértett a forradalom követeléseivel. Részt vett a védelmi terv elkészítésében.
Csordás Károly főhadnagy	1913. Zalaegerszeg Zalaegerszeg	XI. 7.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 11.	MN Pf. 5129. A büntetőzászlóalj parancsnoka. November 2-ig a zalaegerszegi 33. lövészezred Forradalmi Katonai Tanácsának tagja. Követelte az elhárító tisztt operatív iratainak átadását.
Hári Zoltán hadnagy	1931. Zalaegerszeg	XI. 4.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 11.	MN Pf. 5129. A zalaegerszegi 33. lövészezred Forradalmi Katonai Tanácsának tagja. Részt vett az elhárító tisztek letartóztatásában. Harcolni akart katonáival a szovjet csapatok ellen.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Kovács Béla főhadnagy	1927. Gulács	XI. 7.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 11.	MN Pf. 5129. A zalaegerszegi 33. lövészezrednél századparancsnok. A Forradalmi Katonai Tanács társelnöke. Közreműködött a parancsnok leváltásában, le akarta tartóztatni az ezred elhárítótisztjét.
Papp Ferenc százados	1927. Zalaegerszeg	XI. 7.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 11.	MN Pf. 5129. A zalaegerszegi 33. lövészezred Forradalmi Katonai Tanácsának tagja. Zászlóaljparancsnok. Felszólította katonáit, hogy harcoljanak a szovjet csapatok ellen.
Zagorszki Ferenc hadnagy	1933. Zalaegerszeg	XI. 7.	XI. 10–11.	XII. 10.	XII. 11.	MN Pf. 5129. A zalaegerszegi 33. lövészezred Forradalmi Katonai Tanácsa elnöksége és a megye forradalmi bizottságának tagja. Felszólított a szovjet csapatok elleni harcra.

Pécsről deportált személyek

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Balogh Mihály	1914. Hajdúdorog Pécs	XI. 4.	XI. 12.	Nincs adat.	XII. 19–20.	Műszaki előadó tanár Pécssett a tiszti iskolában. (Egyetem Katonai Tanszék?) Végrehajtotta a Forradalmi Katonai Tanács utasítását, ellenszegült a szovjet fegyveres egységeknek.
Blattner András főhadnagy	1931. Budapest Pécs	XI. 9.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19–20.	MN Pf. 1963. A tüzérsztyály parancsnokának helyettese. Tisztársaival együtt bejelentette, hogy az alakulat csatlakozik a pécsi Forradalmi Katonai Tanácshoz.
Bódis János őrnagy	1921. Jászárók- szállás Pécs	XI. 7.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19. 1957. 4. 9.	MN Pf. 1201. A pécsi bányamunkás-zászlóalj parancsnoka. A Forradalmi Katonai Tanács tagjaként segítette egy kiáltvány elkészítését. Beosztottai megszállták a pártbizottság épületét, és lefegyverezték a tisztek egy részét. November 4-én katonáit arra biztatta, hogy a Mecsekben folytassák az ellenállást. Fegyver, lőszer és élelem átadásával segítette a katonák és a nemzetőrök tevékenységét.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Boldog János főhadnagy	1926. Földes Pécs	XI. 9.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19.	MN Pf. 1963. A tüzérsztály parancsnokának helyettese. Tisztársaival együtt bejelentette, hogy az alakulat csatlakozik a pécsi Forradalmi Katonai Tanácshoz.
Csikor Kálmán alezredes	1910. Nemesböd Pécs	XI. 4.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 20. <i>1957. 4. 12.</i>	A pécsi egyetemen a 9. Katonai Tanszék vezetője. A Baranya megyei Forradalmi Munkás- és Katonatanács vezetőjévé választották. November 4-én, amikor a hajnali órákban a szovjet csapatok Pécs városába értek a városháza épületében a szovjetek azonnal letartóztatták.
Grivik Károly	1930. Szentés Dunakeszi	XI. 8.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19.	Egy gépkocsival élelmiszert és gyógyszer szállított a felkelőknek.
Hubert Sándor hadnagy	1933. Pilisvörösvár Pécs	XI. 4.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19.	MN Pf. 1963. Tisztársaival együtt aláírta a tüzérsztály nyilatkozatát, amellyel az alakulatot a Pécsi és Baranya megyei Munkás- és Katonatanács alárendeltségébe helyezték. Végrehajtotta a Forradalmi Katonai Tanács utasítását, ellenszegült a szovjet fegyveres egységeknek.
Kamarás László alezredes	1901. Budapest Pécs	XI. 4.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19. <i>XII. 22.</i>	Végrehajtotta a Forradalmi Katonai Tanács utasítását, ellenszegült a szovjet fegyveres egységeknek.
Márton Jenő	1931. Málom (Pécs)	XI. 5.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19.	Munkás. Fegyverrel a kezében harcolt a szovjet katonák ellen.
Mátravölgyi Pál alhadnagy	1919. Törtel Pécs	XI. 4.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19.	MN Pf. 1201. Pécssett szolgált a bányamunkás-zászlóaljnál. Végrehajtotta a Forradalmi Katonai Tanács utasítását, ellenszegült a szovjet fegyveres egységeknek.
Nagy Endre	1936. Kapos- keresztúr	XI. 7.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19.	A Pécsi Orvostudományi Egyetem másodéves hallgatója. A Nemzetőrség tagja. Rádióállomáson keresztül koordinálta Pécs és a megye forradalmi erőinek a tevékenységét.
Nagy Flórián hadnagy	1932. Budapest	XI. 4.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19.	MN Pf. 1480. Géppuskás szakaszparancsnok. Végrehajtotta a Forradalmi Katonai Tanács utasítását, ellenszegült a szovjet fegyveres egységeknek.
Rózsa Sándor százados	1926. Pécs Pécs	XI. 8.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19.	MN Pf. 1963. A tüzérsztály parancsnokának helyettese. Tisztársaival együtt bejelentette, hogy az alakulat csatlakozik a Forradalmi Katonai Tanácshoz.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Sebestyén Lajos főhadnagy	1917. Tamási Pécs	XI. 4.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19.	A pécsi hadkiegészítési parancsnokság tisztje. A forradalmi tanácsot segítette a szovjet csapatok elleni harcra történő felkészülésben.
Török Imre	1931. Budapest Budapest	XI. 7.	XI. 12.	XII. 19.	XII. 19.	Komlóról, a munkatáborból a felkelők szabadították ki.

*Pécsről deportált,
Budapestre visszaillesztett személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Németh István főhadnagy	1930. Lovászpata Pécs	XI. 9.	XI. 12.	XII. 19.	Nincs adat.	MN Pf. 1963. A tüzérsztyály parancsnokának helyettese. Tisztársáival együtt bejelentette, hogy az alakulat csatlakozik a Forradalmi Katonai Tanácshoz.
Takács Ferenc hadnagy	1926. Nagyrev Pécs	XI. 4.	XI. 12.	XII. 25.	1957. 1. 4. [♦]	Tisztársáival együtt aláírta a tüzérsztyály nyilatkozatát, amellyel az alakulatot a Pécsi és Baranya megyei Munkás- és Katonatanács alárendeltségébe helyezték. Végrehajtotta a Forradalmi Katonai Tanács utasítását, ellenszegült a szovjet fegyveres egységeknek.

SOMOGY ÉS TOLNA MEGYÉBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK

Kaposvárról deportált személyek

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Adorján Gyula százados	1928. Drávatamási Kaposvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	A hadosztály Forradalmi Katonai Tanácsa Intéző Bizottságának elnökeként szoros kapcsolatot tartott a területi forradalmi szervekkel. Támogatta a megbízhatatlannak nyilvánított parancsnokok leváltását, illetve egy részük – köztük az elhárítótisztek – őrizetbe vételét. <i>Nem szabadult.</i>
Aszódi Pál főhadnagy	1929. Hévízgyörk Kaposvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	Kaposváron katonai ügyészként egyetértett a forradalom követeléseivel. A Forradalmi Katonai Tanács és a területi Forradalmi Bizottság jogi albizottsága tagjaként aktívan részt vett a célok megvalósításában.
Bánáti János százados	1925. Bácsalmás Kaposvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8–9.	XII. 10. 1957. I. 7.	A Kaposvári Katonai Bíróság vezetője. A Forradalmi Katonai Tanács Végrehajtó Bizottságának egyik legaktívabb tagja. Közreműködött a hadosztályparancsnok letartóztatásában.
Bidó József	1928. Kaposvár Kaposvár	XI. 6.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	A Megyei Forradalmi Tanács tagjaként részt vett a döntésekben és a határozatok, például az őrizetbe vételek végrehajtásában.
Császár Attila hadnagy	1931. Budapest	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 19.	XII. 19.	A Sárbogárdon települt gépkocsi-tiszthelyettesi iskola tisztje. Nyíltan csatlakozott a forradalomhoz, és részt vett a változtatások végrehajtásában. (Lehetséges, hogy Székesfehérvárról szállították Ungvárra, illetve Székesfehérvárra hozták vissza.)
Cserti Tibor őrvezető	1934. Nagykanizsa	XI. 6.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	MN Pf. 5608. A kaposvári 26. lövészezred Forradalmi Katonai Tanácsának aktív tagja.
Ditzendi Arisztid honvéd	1935. Baja	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	A Forradalmi Katonai Tanács megbízásából szervezte a fiatalok megmozdulásait, aktívan kiállt a forradalom követelései mellett.
Domniczki Gyula őrnagy	1911. Sárbogárd	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 10.	XII. 10.	A 25. repülőhadosztály hadtápfőnöke. A hadosztály Forradalmi Katonai Tanácsának tagja, szovjet- és rendszerellenes kijelentéseket tett, közreműködött a politikai helyettes letartóztatásában.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Farsang Kálmán hadnagy	1928. Budapest	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	MN Pf. 7203. számú alakulatnál szolgált. A Forradalmi Katonai Tanácson belül a Nemzetőrség felfegyverzéséért volt felelős. Aktívan kiállt a forradalom követelései mellett.
Gábrriel János	1894. Kaposvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10. <i>XII. 10.</i> (1957. I. 28.)	1956. október 25-én a Vasmű Munkástanácsának elnökévé, két nappal később a megyei Forradalmi Munkástanács elnökévé választották. 1956. október 29-én a megyei Forradalmi Intéző Bizottság elnöke lett.
Gácsi István hadnagy	1932. Nagyréde	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	Taszáron a rádiólokátoros ezredben szolgált. Aktívan részt vett a Forradalmi Katonai Tanács tevékenységében.
Gógh József főhadnagy	1927. Tömörkény Kaposvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	MN Pf. 7203. A kaposvári hadosztály Forradalmi Katonai Tanácsának tagjaként részt vett a testület döntéseinek végrehajtásában.
Hamvas József	1919. Almamellék Kaposvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	Tanár, a Forradalmi Tanács tagja, a kulturális bizottság elnöke. Lemondásra szólította fel a megyei pártbizottság vezetőit, majd közreműködött a pártvezetők őrizetbe vételében.
Harmos Csaba dr. orvos százados	1926. Bánhida	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10. <i>1957. I. 7.</i>	Kaposváron a hadosztály Forradalmi Katonai Tanács Intéző Bizottságának tagjaként részt vett a döntések meghozatalában, illetve végrehajtásában.
Kiss Tibor honvéd százados	1930. Vác Kaposvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10. <i>1957. I. 7.</i>	Kaposváron a Tiszti Klub parancsnoka. A városi Forradalmi Bizottság aktív tagja. Szovjetellenes beszédet mondott, és egyetértett a kompromittálódott párttagok leváltásával.
Kléninger József főhadnagy	1931. Kaposvár Kaposvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	MN Pf. 5608. ezred törzsfőnök- helyettese. A kaposvári 26. lövészezred Forradalmi Katonai Tanácsának tagja. Részt vett a Nemzetőrség felfegyverzésében és az elhárítótiszt letartóztatásában.
Kovács János	1929. Hajmás Hajmás	XI. 6.	XI. 12–13. (XI. 17.)	Nincs adat.	Nincs adat.	Forradalmi Bizottsági Elnök, hajmási lakos. November 6-án a Kaposvári megyei Börtönbe szállították.
Lépő Géza százados	1918. Kalota (Szlovákia)	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 19.	XII. 19.	MN Pf. 7208. Kaposváron szolgált. Az ezred Forradalmi Katonai Tanácsának tagja. Részt vett az ezred parancsnokának letartóztatásában

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Nagy Tamás	1932. Kaposvár Kaposvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	A <i>Szabad Somogy</i> újságban írt cikket. November 4-én katonáktól kapott fegyverét beszolgáltatta. Később magyar államvédelmi beosztottak őrizetbe vették. Ungvárról december elején Pécsre vitték, ahonnan december 10-én a kaposvári megyei börtönbe szállították.
Pál János (József) főhadnagy	1927. Tekenyé Kaposvár	XI. 5.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10. 1957. I. 7.	MN Pf. 7023. A 26. ezred titkos irodájának vezetője. Az ezred Forradalmi Katonai Tanácsának az elnöke.
Sajti Albert alezredes	1919. Sarkad	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	Kaposváron a 17. lövész hadosztály tüzérfőnöke. A Forradalmi Katonai Tanács tagjaként részt vett a nemzetőrség felfegyverzésében, elrendelte a tartalékos állomány mozgósítását. A leváltott parancsnok helyett őt választották meg a hadosztály parancsnokává.
Sankó István alezredes	1927. Budapest	XI. 3–4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 10.	Taszáron a harcirepülő-hadosztály parancsnoka. A Forradalmi Katonai Tanács vezetőjének helyettese, részt vett az alakulat elhárítótisztjeinek a lefegyverzésében.

*Dombóvárról deportált,
Kaposvárra visszashállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Kiss Antal István	1920. Mecsek- szabolcs Dombóvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 8.	A forradalom mellé állt dombóvári rendőrségi erők és a Nemzetőrség parancsnoka. Fellépett az államvédelmi munkatársak ellen.
Kovács Gyula dr.	1910. Dombóvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 8.	Könyvelő Dombóváron a Városházán. Letartóztatásáig a Forradalmi Bizottság (Munkástanács) elnöke.
Kovács István	1922. Budapest	XI. 6.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 8.	Dombóváron az építésügyi hivatalban dolgozott. Szervezte a forradalmi erőket, szovjetellenes beszédek tartott.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Puszpán István József	1924. Dombóvár Dombóvár	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 8.	A városi forradalmi bizottság elnökének helyetteseként aktív tevékenységet folytatott. Részt vett a Nemzetőrség felfegyverzésében, szovjetellenes kijelentéseket tett, utasítást adott az államvédelmi tisztek letartóztatására. November 4-én a rendőrségen tartott házkutatást követően vették őrizetbe.
Révfalvi Zsigmond őrnagy	1915. Geszt	XI. 4.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 8.	MN Pf. 9238. A 47. tüzérezred parancsnokhelyettese, a felkelés alatt megbízott parancsnok, a Forradalmi Katonai Tanács elnöke. Utasítást adott a kompromittálódott személyek lefegyverzésére, őrizetbe vételére. Felfegyverezte a forradalom oldalán szerveződött rendőri erőket.

*Marcaliból deportált,
Kaposvárra visszazállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Molnár Lajos	1928. Marcali Marcali	XI. 8.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 8.	A Marcaliban alakult Forradalmi Munkástanács – „néptanács” – aktív tagja.
Tengerdi Pál	1911. Kelevíz Marcali	XI. 7.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 8.	Marcaliban részt vett a tüntetésen. Később beválasztották a néptanácsba. A Nemzetőrség parancsnokának helyettese.
Tombor József	1938. Marcali Marcali	XI. 6.	XI. 12–13. (XI. 17.)	XII. 8.	XII. 8.	Instruktor az MÖHOSZ-ban (Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetség). A Nemzetőrség tagja. A városban szervezte az ellenállást.

*Tabról deportált,
Kaposvárra visszaszállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Pavelka Sándor	1926. Tab Tab	XI. 7.	XI. 8.	XII. 8.	XII. 10.	Szegényparaszt. A Járási Forradalmi Tanács tagja. Követelte, hogy a szovjet csapatok ellen vegyék fel a harcot.
Szilárdi Mihály	1916. Dévaványa Tab	XI. 7.	XI. 10.	XII. 19.	XII. 20.	Agronómus Tabon. A forradalom aktív résztvevőjeként a lakosokat a fegyveres ellenállás folytatására szólította fel.

Tamásiból deportált személyek

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Balogh Béla honvéd	1934. Csetka Budapest	XI. 4.	XI. 10.	XII. 8.	XII. 9.	Tamásiban a fegyelmező zászlóaljban szolgált. Aktív tagja a Forradalmi Katonai Tanácsnak. Részt vett a megbízhatatlannak nyilvánított tisztek letartóztatásában. Önként letette a fegyvert.
Bíró Dezső honvéd	1934. Budapest Budapest	XI. 4.	XI. 11.	XII. 19.	XII. 20.	A fegyelmező zászlóaljban aktívan végrehajtotta a Forradalmi Katonai Tanács döntéseit, őrizte a letartóztatott parancsnokot.
Csiple László alhadnagy	1930. Dombóvár Tamási	XI. 4.	XI. 10.	XII. 8.	XII. 9.	A Dombóvári Helyőrség kommandáns-szolgálatának tisztje. A szabadságát töltötte Tamásiban a forradalom időszakában. Aktívan bekapcsolódott a megmozdulásokba, fellépett a kommunistákkal és az államvédelmi beosztottakkal szemben. A letartóztatásakor pisztoly volt nála.
Herczog Tamás hadnagy	1933. Budapest Tamási	XI. 4.	XI. 12.	XII. 8.	XII. 9.	Tamásiban a gépkocsi-tiszti iskola Forradalmi Katonai Tanácsának tagja. Javasolta, hogy tartóztassák le a politikai munkásokat.
Kardos Sándor orvos főhadnagy	1930. Hódmező- vásárhely	XI. 4.	XI. 12.	XII. 8.	XII. 9.	A Forradalmi Katonai Tanács tagja. A fegyelmező zászlóalj orvosa. Az intézmény egykori parancsnoka, Nemes Aurél parancsára tartóztatják le.
Kéri László őrvezető	1934. Győr Győr	XI. 4.	XI. 12.	XII. 8.	XII. 9.	A Forradalmi Katonai Tanács aktivistája.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Kókai György hadnagy	1932. Tököl	XI. 4.	XI. 9.	XII. 8.	XII. 9.	Tamásiban beválasztották a fegyvelmező zászlóalj Forradalmi Katonai Tanácsába. Egy alegységgel támogatta a helyi Forradalmi Bizottság tevékenységét. Részt vett több pártfunkcionárius, államvédelmi beosztott és politikai munkás letartóztatásában.
Kurucz Pál	1935. Kiskörös	XI. 8. (XI. 4.)	XI. 10.	XII. 15.	XII. 16.	Keszthelyen másodéves hallgató az egyetemen. Fegyveresen részt vett a szovjet csapatok elleni harcokban. Lehetséges, hogy Veszprémbe szállították vissza.
Molnár Gyula	1937. Tamási Tamási	XI. 4. XI. 8.	XI. 10.	XII. 8.	XII. 9.	Tornatanár. Tamásiban a forradalom időszakában fegyverrel rendelkezett, illetve fellépett a kommunisták és az államvédelmi beosztottak ellen.
Szabó Dénes	1934. Komárom	XI. 8. XI. 4.	XI. 10.	XII. 19.	XII. 20.	A Mezőgazdasági Akadémia hallgatója. Részt vett a fegyveres ellenállásban. A letartóztatásakor fegyver volt nála. Lehet, hogy Pécsre szállították vissza.
Tóth József	1912. Tamási Tamási	XI. 4.	XI. 10.	XII. 8.	XII. 9.	Földműves Tamásiban. Aktívan részt vett a fegyveres Nemzetőrség tevékenységében, fellépett a kommunistákkal és az államvédelmi beosztottakkal szemben.
Túros István hadnagy	1932. Ozora Tamási	XI. 4.	Nincs adat.	XII. 8.	XII. 9.	Tamásiban a fegyvelmező zászlóalj századparancsnoka. Részt vett a pártfunkcionáriusok és a belügyi dolgozók letartóztatásában.

FEJÉR MEGYÉBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK

Székesfehérvárról deportált, Budapestre visszaillesztett személyek

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Harsányi János	1940. Érdparkváros Törökbálint	XI. 9.	XI. 12.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Ausztriába próbált meg átszökni
Horváth Ferenc Pál	1912. Pest- szentlőrinc	XI. 4.	XI. 12.	XII. 10.	XII. 23.*	Villanyszerelő a vasútállomáson. A munkástanács tagjaként delegálták a székesfehérvári Forradalmi Katonai Tanácsba.
Papp Albert alezredes	1922. Szeged	XI. 4.	XI. 12.	XII. 10.	1957. I. 5.*	A városi Forradalmi Katonai Tanács elnöke. Hadtest-tüzérfőnök, a Nemzetőrség parancsnoka. A magyar és szovjet alakulatok közötti összekötő bizottság tagjaként november 3-ról 4-re virradó éjszaka három eltűnt szovjet katona ügyében a szovjet parancsnokságra ment, ahol letartóztatták.
Suplicz István, ifj.	1938. Budapest	XI. 9.	XI. 12.	XII. 18.	XII. 20. 1957. I. 8.	Tanuló a budapesti fegyvergyárban. Ausztriába szökés közben fogták el. Fegyver és kézigránát volt nála, amikor a szovjet katonák letartóztatták <i>Átadva a BM Vizsgálati Főosztálynak.</i>

Újszász – Székesfehérvárról deportált, Budapestre visszaillesztett személy

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Bolhási József	1940. Solt	XI. 9.	XI. 12.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. Fegyver és kézigránát volt nála, amikor a szovjet katonák letartóztatták

*Adonyban letartóztatott, Székesfehérvárról deportált,
Budapestre visszaszállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Cseh Nagy Sándor	1940. Pesterzsébet Budapest	XI. 8.	XI. 12.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. 1956. november 8-án Budapestről Érdligeten át hetedmagával egy fegyverszállítmánnyal Sztálinvárosba (Dunapentele, ma Dunaújváros) indult. Adony környékén a szovjetek fogságába estek. Magyar államvédelmi beosztottak november 9-én történt kihallgatásukat követően egyetértettek a deportálásával.
Gyüre Ferenc	1939. Nagykanizsa	XI. 8.	XI. 12.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. 1956. november 8-án Budapestről Érdligeten át hetedmagával egy fegyverszállítmánnyal Sztálinvárosba (Dunapentele, ma Dunaújváros) indult. Adony környékén a szovjetek fogságába estek. Magyar államvédelmi beosztottak november 9-én történt kihallgatásukat követően egyetértettek a deportálásával.
Juhász Tibor	1934. Budapest	XI. 8.	XI. 12.	XII. 17.	XII. 19.*	1956. november 8-án Budapestről Érdligeten át hetedmagával egy fegyverszállítmánnyal Sztálinvárosba (Dunapentele, ma Dunaújváros) indult. Adony környékén a szovjetek fogságába estek. Magyar államvédelmi beosztottak november 9-én történt kihallgatásukat követően egyetértettek a deportálásával.
Kovács János	1938. Budapest Kaposvár	XI. 8.	XI. 12.	XII. 17.	XII. 19. XII. 29.	1956. november 8-án Budapestről Érdligeten át hetedmagával egy fegyverszállítmánnyal Sztálinvárosba (Dunapentele, ma Dunaújváros) indult. Adony környékén a szovjetek fogságába estek. Magyar államvédelmi beosztottak november 9-én történt kihallgatásukat követően egyetértettek a deportálásával.
Moldoványi József	1940. Budapest Érdliget	XI. 8.	XI. 12.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. 1956. november 8-án Budapestről Érdligeten át hetedmagával egy fegyverszállítmánnyal Sztálinvárosba (Dunapentele, ma Dunaújváros) indult. Adony környékén a szovjetek fogságába estek. Magyar államvédelmi beosztottak november 9-én történt kihallgatásukat követően egyetértettek a deportálásával.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Nobisz József	1940. Törökbálint	XI. 8.	Nincs adat.	XI. 17–19.	XI. 17–19.	Kiskorú. 1956. november 8-án Budapestről Érdligeten át hetedmagával egy fegyverszállítmánnyal Sztálinvárosba (Dunapentele, ma Dunaújváros) indult. Adony környékén a szovjetek fogságába estek. Magyar államvédelmi beosztottak november 9-én történt kihallgatásukat követően egyetértettek a deportálásával.
Szalai László	1934. Kaposvár Kaposvár	XI. 8.	XI. 12.	XII. 17.	XII. 19.*	1956. november 8-án Budapestről Érdligeten át hetedmagával egy fegyverszállítmánnyal Sztálinvárosba (Dunapentele, ma Dunaújváros) indult. Adony környékén a szovjetek fogságába estek. Magyar államvédelmi beosztottak november 9-én történt kihallgatásukat követően egyetértettek a deportálásával.

*Sárbogárdról deportált,
Székesfehérvárra visszaszállított személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Bedecs Zoltán	1923. Taksonyfalva Sárbogárd	XI. 6.	XI. 10.	XII. 10.	XII. 10.	Sárbogárdon részt vett az államvédelmi állomány elleni fellépésekben.
Dezső András	1929. Szentés	XI. 7.	XI. 10.	XII. 19.	XII. 19.	Sárbogárdon nemzetőr. Buzdított a szovjet csapatok elleni harcra.
Ertváni György	1937. Sárbogár	XI. 7.	XI. 10.	XII. 19.	XII. 19.	Sárbogárdon a forradalom aktív részvevőjeként életet gyűjtött a budapestieknek. Fegyvere volt a letartóztatásakor.
Gerse Ferenc	1909. Sárkereszt	XI. 11.	XI. 12.	XII. 10.	XII. 10.	A Sárszentágotán megalakult Forradalmi Bizottság elnöke. Élelmiszert szállítottak Budapestre.
Illés István	1893. Török- szentmiklós	XI. 6.	XI. 10.	XII. 10.	XII. 10.	Aba községben vezette a forradalmi bizottságot, és részt vett a helyi termelősövetkezet felosztatásában.
Kovács István	1920. Kaposvár	XI. 7.	XI. 10.	XII. 19.	XII. 19.	MÁV-alkalmazott. Sárbogárdon a forradalom egyik szervezője.
Kovács János	1928. (1926.) Albertirsa	XI. 7.	XI. 10.	XII. 19.	XII. 19.	Tartalékos tiszt. Sárbogárdon a lakosságot a szovjet csapatok elleni harcra buzdította.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Pál Vilmos	1927. Sárkeresztúr	XI. 7.	XI. 10.	XII. 10.	XII. 10.	Sárkeresztúron részt vett a szovjet csapatok elleni harcban.
Ujságh Tibor	1929. Budapest	XI. 4.	XI. 10.	XII. 19.	XII. 19.	A Járási DISZ bizottság kulturális osztályának függetlenített munkatársa. A Sárbogárdon alakult nemzetőralegység parancsnoka.
Vági József	1910. Decs Sárbogárd	XI. 7.	XI. 10.	XII. 10.	XII. 10.	Sárbogárdon a forradalom aktív résztvevője. Határozottan fellépett a kommunista párt helyi vezetői ellen.

KELET-MAGYARORSZÁGRÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK

SZOLNOK MEGYÉBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK

Szolnokról deportált személyek

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Fazekas Zoltán dr.	1925. Szolnok Szolnok	XI. 5.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4. XII. 21.	1956-ban a Budapesti Építőipari és Közlekedési Egyetem Szolnokra kihelyezett Közlekedési Üzemtechnológiai Karán dolgozott, mint a Dékáni Hivatal vezetője. A Szolnok Megyei Forradalmi Munkástanács legradikálisabb tagja.
Sebők András dr.	1906. Arad (Románia) Szolnok	XI. 5.	XI. 9.	XII. 4.	XII. 4. XII. 13.	Szolnoki belgyógyász orvos, akit feltehetően a forradalom időszakában gyűléseken elhangzott felszólalásai miatt vettek őrizetbe.
Thék János lokátoros főhadnagy	1931. Budapest	XI. 7.	XI. 9.	XII. 4.	Nincs adat.	Szolnokon a honi légvédelmi tüzér-tiszthelyettesi iskolán szolgált. A Forradalmi Katonai Tanács elnöke. A szovjet megszállókat egy tárgyaláson felelősségre vonta Magyarország megszállásáért. Ezért letartóztatták.

Jászberényből deportált, Szolnokra visszaszállított személyek

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Altordai Sándor dr.	1909. Szeged Jászberény	XI. 5.	XI. 9.	XII. 4.	XII. 4. XII. 21.	A munkahelyén alakult munkástanács tagja, a Jászberényben szervezett Nemzetőrség vezetője, a Forradalmi Tanács tagja. November 4-én utasítást adott a város megvédésére. A délutáni tűzharcban hat jászberényi lakos és két szovjet katona életét veszítette.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Diós István	1927. Sajó- szentpéter Jászfákó- halma	XI. 6.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Jászberényben lakatos. Az Üzemi Munkástanács elnöke, majd a Járási Városi Forradalmi Bizottság Intéző Bizottságának tagja. Szervezte Budapest élelmiszerrel törtéző ellátását.
Imre Béla	1927. Szolnok Jászberény	XI. 4.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4. <i>XII. 23.</i>	Építész technikus. Jászberény város és járás Munkás-Paraszt Katonai Forradalmi Tanácsa elnökének helyettese.
Nagy Pál dr.	1910. Debrecen Jászberény	XI. 4.	XI. 9.	XII. 4.	XII. 4. <i>XII. 21.</i>	Jászberény város és járás Munkás- Paraszt Katonai Forradalmi Tanácsa elnökének egyik helyettese. Követelte a szovjet csapatok kivonását. Kezdeményezte a helyi vezetők egy részének a leváltását.

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYÉBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK

Miskolcra deportált személyek

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Babits László	1921. Perlak Miskolc	XI. 5.	XI. 8.	XI. 29.	XI. 29.	A Mezőgazdasági Gépjavító Vállalat Munkástanácsának elnöke, a Borsod megyei Munkástanács egyik vezetője.
Bogár Károly	1925. Miskolc Miskolc	XI. 5.	XI. 8.	XI. 23.	XI. 27.	A Borsod megyei Munkástanács tagja.
Csorba István	1930. Szentés	XI. 5.	XI. 8.	XI. 29.	XI. 29.	A Borsod megyei Munkástanács tagja.
Fekete László	1918. Császtelek (Jugoszlávia) Miskolc	XI. 5.	XI. 8.	XI. 29.	XI. 29.	Oktató a miskolci egyetemen. A Borsod megyei Munkástanács elnökének helyettese. Beszédeiben több alkalommal kiállt a forradalom követelése mellett.
Földvári Rudolf	1921. Kispest Miskolc	XI. 5.	XI. 8.	XI. 13–15.	XI. 17.	A Borsod megyei Munkástanács elnöke.
Kiss József	1930. Hejőkeresztúr Miskolc	XI. 5.	XI. 8.	XI. 29.	XI. 29.	A Borsod megyei Munkástanács tagja. A helyi rádióban tudósított az Észak- és Kelet-magyarországi Munkástanács megalakításáról.
Koós István Béla	1913. Miskolc	XI. 5.	XI. 8.	XI. 29.	XI. 29.	Miskolcon a Borsod megyei Munkástanácsban a DIMÁVAG-ot képviselte. A Katonai Bizottság elnöke.
Major Béla	1920. Miskolc Miskolc	XI. 5.	XI. 8.	XI. 23.	XI. 27.	A Borsod megyei Munkástanács tagja.
Páris István	1935. Csepreg	XI. 5.	XI. 8.	XI. 29.	XI. 29.	Egyetemi hallgató. A Borsod megyei Munkástanács tagjaként a kulturális és hírközlés kérdéseivel foglalkozott.
Spanyol Gyula	1933. Nyírbátor	XI. 5.	XI. 8.	XII. 4.	Nincs adat.	Miskolcon a DIMÁVAG-ban lakatos.
Szitovszky Zoltán	1924. Miskolc Miskolc	XI. 5.	XI. 8.	XI. 23.	XI. 27.	Vasesztergályos, többszörös sztahanovista. Október 29-én a Nehézszerszám Gépgyár képviselőjeként beválasztották a Megyei Munkástanácsba. Az Igazságügyi Bizottság elnökeként a letartóztatásokat, kihallgatásokat, a törvényesség betartását felügyelte.
Vigh György hadnagy	1931. Budapest Miskolc	XI. 5.	XI. 8.	XI. 29.	XI. 29.	Miskolcon Zombori alezredes, hadosztályparancsnok tolmácsa. A hadosztályparancsnokkal együtt tartóztatták le.
Zombori Sándor alezredes	1919. Diósgyőr Miskolc	XI. 5.	XI. 8.	XI. 29.	XI. 29.	Miskolcon hadosztályparancsnok. November 5-én a megyei munkástanács tagjaival együtt letartóztatták.

*Kazincbarcika-Újvárosban (Alacska) őrizetbe vett,
miskolcra visszaszállított deportált személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Atucsák György	1932. Somogyvár Kazinc- barcika	XI. 9.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Nemzetőr. Bokros Imre – a Colos – fegyveres csoportjának tagja.
Bakai Bertalan	1930. Kántorjánosi	XI. 9.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Bokros Imre – a Colos – fegyveres csoportjának tagja.
Bartha Zoltán	1936. Níbrod (Nábrád)	XI. 8.	XI. 10.	1957. I. 4.	1957. I. 4.	A szovjetek ellen harcokban megsebesült. Miskolci gyógykezelése után folytatta az ellenállást. Bokros Imre – a Colos – fegyveres csoportjának tagja.
Bokros Imre (Colos)	1919. Monor Miskolc	XI. 9.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	A szovjetek elleni harcra fegyveres csoportot szervezett. A csoport tagjait a magyar hatóságok letartóztatták, és átadták a megszálló szovjet csapatoknak.
Farkas Sándor	1939. Nyíregyháza	XI. 8–9.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Kiskorú. Bokros Imre – a Colos – fegyveres csoportjának tagja.
Kaló László	1938. Egyek	XI. 9.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Bokros Imre – a Colos – fegyveres csoportjának tagja. Parancsnokhelyettes.
Karamos József	1938. Kisvárd	XI. 9.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Bokros Imre – a Colos – fegyveres csoportjának tagja.
Kékedi Lukács	1936. Tiszalúc	XI. 9.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Bokros Imre – a Colos – fegyveres csoportjának tagja.
Kosztai Péter	1932. Újkígyós	XI. 9.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Bokros Imre – a Colos – fegyveres csoportjának tagja.
Pusztafi József	1936. Nyíregyháza	XI. 9.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Bokros Imre – a Colos – fegyveres csoportjának tagja.
Somogyi Gyula	1937. Budapest	XI. 8.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Bokros Imre – a Colos – fegyveres csoportjának tagja.
Szücs Tibor	1936. Kurityán	XI. 8.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Bokros Imre – a Colos – fegyveres csoportjának tagja.

HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN
DEBRECENBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Dede László	1932. Újpest	XI. 4.	XI. 8.	XII. 4.	XII. 4.	Október 25-én az egyetemi ifjúság képviselőjében beválasztották a Debreceni Szocialista Forradalmi Bizottságba, amelynek megbízásából kapcsolatot tartott a szovjet csapatokkal, illetve szervezte és ellenőrizte az egyetemi Nemzetőrséget.
Gengeliczki Lajos százados	1930. Budapest	XI. 4.	XI. 8.	XII. 4.	XII. 4. XII. 22.	MN Pf. 9127. alakulat Forradalmi Katonai Tanácsának Elnöke.
Holenja József	1931. Háromhuta Sárospatak	XI. 6.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	A debreceni egyetem negyedéves hallgatója. Dede Lászlóval együttműködve vett részt a debreceni eseményekben. A Benczúr utcai egyetemi diákszálló őrségének parancsnoka. Feltehetően Sárospatakon vették őrizetbe.
Kékes Elemér őrnagy	1912. Erdekez (Szlovákia)	XI. 5.	XI. 8.	XII. 4.	XII. 4.	Debrecen helyőrség Forradalmi Katonai Tanácsának tagja. Parancsnokával a Megyei Kiegészítő Parancsnokságon a szovjetek november 5-én letartóztatták.
Kertész László	1935. Nyíregyháza	XI. 4.	XI. 8.	XII. 4.	XII. 4.	Harmadéves hallgató a debreceni egyetemen. Október 26-án a Szocialista Forradalmi Tanács elnöke helyettesévé választották. Letartóztatásakor pisztoly volt nála.
Kovács Nándor főhadnagy	1914. Budapest	XI. 4.	XI. 8.	XII. 4.	XII. 4.	MN Pf. 8736. A 48. lövészezred Forradalmi Katonai Tanácsának vezetője.
Mitnyán Pál alezredes	1928. Tótkomlós Debrecen	XI. 5.	XI. 8.	XII. 4.	XII. 4.	Debrecen. A Megyei Kiegészítő Parancsnokság parancsnoka. November 5-én szolgálati helyén Kékes Elemér őrnaggyal a szovjetek letartóztatták.
Nagy Miklós alezredes	1914. Hajdúnánás	XI. 4.	XI. 8.	XII. 4.	XII. 4.	MN Pf. 8736. Debrecen, a 48. ezred törzsfőnöke. A helyőrség Forradalmi Katonai Tanácsának tagja, november 3-tól elnöke.
Szilágyi Imre	1930. Debrecen	XI. 8.	XI. 8.	XI. 20.	XI. 20.	Debrecenben a megyei építési vállalat raktárosa. A városi forradalmi bizottság elnökségének tagja.
Vas Imre	1911. Debrecen	XI. 8.	XI. 8.	XI. 25–26.	XI. 25–26.	Debrecenben a MÁV depó főnöke. A városi forradalmi bizottság elnökségének tagja.

SZABOLCS-SZATMÁR MEGYÉBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK

Nyíregyházán őrizetbe vett deportált személyek

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít</i> <i>Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Bihari István	1925. Nyírbátor	XI. 10.	XI. 13.	XII. 4.	XII. 4.	A forradalom alatt aktívan részt vett a megmozdulásokban.
Dandos Gyula	1938. Torockó	XI. 6.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	A Kossuth Gimnázium tanulója, a Forradalmi Ifjúsági Bizottság vezetője. Nyíregyházán a Szabolcs-Szatmár megyei Forradalmi Munkástanács elnökségének tagjaként az ifjúsági és diákszekciót irányította.
Kabai Dezső	1926. Ajka Nyíregyháza	XI. 6.	Nincs adat.	XII. 4.	XII. 4.	Mérnök. A Szabolcs-Szatmár megyei Forradalmi Munkástanács elnökségének tagja. Nyíregyházán és a megyében a Nemzetőrség parancsnokaként, majd a megye megbízott rendőrkapitányaként szervezi a fegyveres alegységeket.
Kalló Ernő	1925. Egerfarmos	XI. 8.	XI. 13.	XII. 4.	XII. 4.	A munkahelyén tagja lett a munkástanácsnak. Részt vett Sztálin mellszobrának és orosz nyelvű kiadványoknak a megsemmisítésében.
Komár József	1914. Pócspetri Pócspetri	XI. 9.	XI. 13.	XII. 4.	XII. 4.	Volt csendőr, 1956-ban szerelő Pócspetriben. A Forradalmi Bizottság tagja és a helyi nemzetőralegység parancsnoka. Magyar államvédelmi beosztottak tartóztatták le, majd deportálásra átadták a szovjet csapatoknak.
Lengyel Antal	1906. Budapest Nyíregyháza	XI. 6.	XI. 10.	XII. 2.	XII. 4.	Újságszerkesztő. Október 29-től a megyei forradalmi munkástanács elnöksége megbízásából főszerkesztője a <i>Szabolcs-Szatmár Népe</i> megyei lapnak, amelyben kiállnak a változásokért, a szocializmus megszüntetéséért. A lap tudósít a deportálásokról is.
Lupkovics György	1891. Nyitra (Cseh- szlovákia) Nyíregyháza	XI. 6.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Nyíregyházán egy varroda könyvelője. A Szabolcs-Szatmár megyei Forradalmi Munkástanács Elnökségének tagja, a kulturális és oktatási szekció vezetője. A Kisgazdapárt megyei szervezetének elnöke, szervezi a párt munkáját.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Malecki Miklós	1938. Nyíregyháza Nyíregyháza	Nincs adat.	XI. 10.	XI. 29.	Nincs adat.	A nők és a lányok csoportjával hozták haza.
Márföldi István	1907. Nyíregyháza	XI. 9.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Hallgatta a Szabad Európa Rádió adását, ezért őrizetbe vették, majd deportálták.
Pintér István nyugállományú alezredes	1913. Szombathely	XI. 6.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Nyíregyházán a Mozivállalat igazgatója. Részt vett a megmozdulásokban. Mint tolmács segítette a szovjet parancsnokkal folytatott tárgyalásokat.
Rác István	1904. Szalacs (Románia) Nyíregyháza	XI. 6.	XI. 10.	XI. 29.	XII. 4.	Gimnázium tanár. Nyíregyházán a városi forradalmi bizottság elnöke, a megyei forradalmi munkástanács elnökségének tagja, a városi szekció vezetője. Feltehetően a nők és a lányok csoportjával szállították vissza.
Szabó Károly	1930. Nyírbátor	XI. 8.	XI. 12.	XII. 4.	XII. 4.	(Fegyvereket kért és kapott Nyíregyházán a börtönben?)
Szilágyi László	1924. Gégény Nyíregyháza	XI. 6.	XI. 10.	XII. 4.	XII. 4.	Tervező a nyíregyházi elektromos műveknél. A Szabolcs-Szatmár megyei Nemzeti Bizottság elnöke. Magyarországon halálra ítélték, és 1958. május 6-án kivégezték.

*Nyírbátorban őrizetbe vett,
Nyíregyházára visszaszállított deportált személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Acsai István	1916. Kisléta Rakamaz	XI. 8.	XI. 12.	XII. 4.	XII. 4.	Nyírbátorban részt vett a községi Nemzeti Tanács munkájában. Magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd deportálásra a szovjet csapatoknak átadták.
Csóka Sándor	1928. Nyírbátor Nyírbátor	XI. 8.	XI. 13.	XII. 4.	XII. 4.	Autószerelő-mester. Nyírbátorban részt vett a szovjet emlékmű ledöntésében.
Marján György	1899. Nagykálló	XI. 11.	XI. 12.	XII. 4.	XII. 4.	Ügyvéd. A háborúban főhadnagyként szolgált. A községi Nemzeti Tanács Intéző Bizottságának tagja. Magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd deportálásra a szovjet csapatoknak átadták.

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Marofka Imre	1930. Újiráz	XI. 11.	XI. 13.	XII. 4.	XII. 4.	A gimnáziumban orosz nyelvtanár. Aktívan segítette a községi Nemzeti Tanács tevékenységét. Magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd deportálásra a szovjet csapatoknak átadták.
Ruha József	1919. Nyírbátor Nyírbátor	XI. 6.	XI. 12.	XII. 4.	XII. 4.	Nyírbátorban az Olajipari Vállalat dolgozóit képviselte a Nemzeti Bizottságban. A rendszer megdöntésére szólította fel a lakosságot. Magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd deportálásra a szovjet csapatoknak átadták.
Simák Miklós	1930. Nyírbétek Nyírbátor	XI. 8.	XI. 13.	XII. 4.	XII. 4.	Nyírbátorban részt vett a szovjet emlékmű ledöntésében. Magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd deportálásra a szovjet csapatoknak átadták.

*Máriapócson őrizetbe vett,
Nyíregyházára visszaszállított deportált személy*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Pócsfalvi György	1912. Máriapócs	XI. 10.	XI. 12.	XII. 4.	XII. 4.	Máriapócsban a községi Nemzeti Bizottság elnöke, a Nemzetőrség parancsnoka. Magyar államvédelmi beosztottak letartóztatták, majd a szovjet csapatoknak átadták.

*Paposon őrizetbe vett,
Debrecenbe visszaszállított deportált személy*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Vereckei György	1933. Papos München	XI. 10.	XI. 13.	XII. 4.	XII. 4.	1955-ben mint határőr Ausztriába távozott. A Szabad Európa Rádió megbízásából hazajött. November 3-án érkezett Paposra.

*Záhonyban őrizetbe vett,
Nyíregyházára visszashállított deportált személyek*

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Könczöl Ernő határőr hadnagy	1934. Galambok	XI. 4.	XI. 8.	XII. 4.	XII. 4.	Határőrtiszt. Mint orosz tolmácsot tartóztatják le.
Szücs Sándor	1919. Csap Záhony	XI. 4.	XI. 7.	XII. 4.	XII. 4.	A Záhonyi Vasúti Csomópont vezetője. Megválasztották a munkástanács elnökének. Akadályozta a szovjet csapatok mozgását.

DEPORTÁLT SZEMÉLYEK HIÁNYOS ADATOKKAL

Név, rendfokozat	Születési év Születési hely Lakóhely	Őrizetbe véve (dátum)	Érkezés (dátum)	Vissza- indítva (dátum)	Befogad <i>Szabadít Átad</i> (dátum) ³	A deportált személy tevékenységére utaló adatok ⁴
Csorba Tibor	1935.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.
Halász Szabó Júlia	1931.	Nincs adat.	Nincs adat.	XI. 29.	XI. 29.	Debrecenbe szállították vissza.
Pusztai András	Nincs adat. Hajta	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Október 29-én Hajta községben részt vett egy gyűlésen, amelynek célja a fővárossal való szolidaritás kifejezése volt. Október 30-tól a Forradalmi Bizottság tagjaként a közigazgatási csoportot irányította.
Szabó Mihály	1937.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.	Nincs adat.
Tóth Imre	1913. Nyírbogdány Nyírbogdány	XI. 9.	Nincs adat.	XII. 4.	XII. 4.	Nyírbogdányban harangozó. A Nemzetőrség parancsnokának helyettese. Nyíregyházára szállították vissza.

NÉVMUTATÓ

- Abaturov, vezérőrnagy 158
Ábel László 216
Ábrahám Vince 289
Ábri Benjamin György 351
Ács Károly 212
Ács László 231
Ács Zoltán 178, 264, 344
Acsai István 375
Adamicza Ferenc 289
Adorján Gyula 56–57, 63, 71, 221, 223, 224, 238, 358
Altordai Sándor 58, 245, 246, 248, 369
Altorjai Béla 289
Ámon Anna 201, 207
Amrich László 180, 340
Andics Erzsébet 35, 38
Andik Kálmán 289
Andrási Mihály 289
André Gyula József 289
Andropov, Jurij Vlagyimirovics 12, 14, 33, 35, 36, 60, 61, 96
Apró Antal 17, 35, 38, 248
Aradi Imre 150–152, 337
Arany József 148
Arisztov, Averkij Boriszovics 61, 62, 94, 96, 110, 112, 113
Árpád Bertalan 67
Árpád Bertalan 67, 210
Árvai Gyula 289
Asbóth Sándor 349
Aszódi Pál 56–57, 222, 223, 358
Asztafjev, tizedes 108
Asztalos (Aszalós) Imre 153
Asztalos Sándor 115
Asztasev, F. M., százados 168
Atucsák (Atucsek) György 259, 260, 372
Ávár László („Bürger”) 55, 194, 196, 201, 205, 208, 209, 349
Avemaria Brúnó 250, 251
- Babadzsanzan, Amaszszp Hacsaturovics 39, 40
Babcsán János 289
Babinszkij, alezredes 73, 185
Babics Béla 271, 279
Babits László 371
Babos János 56, 349
Babud Imre 289
- Bácskai, százados 218
Baczonyi, a MÁV Katonai Szállításvezetőség mérnöke 164
Badalik Bertalan 190, 192
Bagi István 290
Bagi József 54
Bajczer Mátyás 290
Bak János 94
Bakai Bertalan 258, 372
Bakcsi Béla 290
Bakonyi Sándor 28
Bakos Béla 290
Baksa János 290
Balassa Istvánné Kis Erzsébet (Balázsi) 100, 290
Balázs Béla 125
Balázs Kornél 290
Balázs Lajos 290
Balázs Ödön 56, 209–211, 354
Balázs Zoltán, Sz. 234
Balázsovics Béla
Balogh (?) 263
Balogh Béla 57, 235, 240, 243, 362
Balogh János 290
Balogh Károly 127, 290
Balogh Lajos, Pécsről deportált hadnagy 212
Balogh Lajos, a Sas csoport tagja 147, 290
Balogh Lajos, egyetemi tanársegéd 179, 182, 340
Balogh Lajos, a lóversenypálya alkalmazottja 127
Balogh László 290
Balogh Mihály 213, 243, 355
Balogh Vilmos 178, 340
Balogh Zoltán 150, 151, 337
Bán Elek Sándor 290
Bán Lajos 290
Bán Péter 53
Bán Róbert 47, 55, 82, 188, 195, 199, 200, 202, 204, 207, 208, 349, 351, 353, 354
Bánáss László 190
Bánáti János 222, 223, 238, 358
Bánó → Bíró Péter
Bánóczky József 147, 148, 291
Baracsi Mihály 291
Baranov, őrnagy 72, 111
Bárány Béla 48, 63, 131, 133–136, 291
Barcsa Zoltán, id. 52, 159, 331
Barcsa Zoltán, ifj. 51, 52, 159, 331
Barilov, őrnagy 107

Barinka (Borinykó) Imre 291
 Barisev, alezredes 105, 106, 127
 Barkó Zoltán 211
 Barna, százados 219
 Barna László 54
 Barnet Ferenc 212
 Bartha Gábor 250
 Bartha Mihály 279
 Bartha Zoltán 69, 257, 259, 372
 Bartyik (Bartik) Mihály 291
 Bas Zoltán → Vass Zoltán
 Bata István 12, 21, 35, 37, 164, 254
 Baticz László 126, 147, 291
 Batu Sándor 139
 Bazjuc, tolmács 153
 Bebrits Lajos 164, 165
 Bedecs Zoltán 366
 Bek Imre 99, 324
 Békási Sándor 164
 Békés Csaba 6, 84
 Béla, őrnagy 267, 268
 Belcsenko, Szergej Sz. 52, 69, 111–113, 115, 155, 267, 268
 Beleznai Ferenc 291
 Bence (Benkő) István 291
 Bencs Károly 271, 279
 Bencsik Imre 291
 Bencsik Mihály 212
 Benedek Pál 74
 Benei Gábor 291
 Benke Róbert 291
 Bényei Ferenc 291
 Bércz Jenő („Cobalt”) 54, 70, 71, 83, 177, 340
 Berec (Böröcz) Antal 291
 Berec Lajos 129
 Berecz Imre 292
 Bereczki Lajos 144
 Bereczky Éva 182
 Berei Andor 35, 38
 Berényi, tolmács 151, 152
 Berényi Ferenc 235
 Béres Gábor → Veres Gábor
 Béres István 292
 Berezin, ezredes 60, 101
 Berezuckij, ezredes 172
 Bernáth, százados 218
 Bernolák Béla 178, 340
 Bernula Pál 292
 Berta (Bertha) József 115, 226, 228
 Bertók Varga Gábor 99, 324
 Besztercán János 292
 Bévárdi (?) Sándor 232
 Bicski András 292
 Bidó József 218–221, 238, 358
 Bidzilja, M. G., tolmács 214, 225, 266
 Bihal (Bikal) Sándor 292
 Bihari István 292, 374
 Bircsár János 147, 148, 292
 Bíró, százados, a BM Veszprém megyei főosztályának államvédelmi munkatársa 54
 Bíró Andor 8
 Bíró Dezső 235, 243, 362
 Bíró István, honvéd (1935) 292
 Bíró István, kiskorú (1939) 99, 324
 Bíró (Bánó) Péter 56, 350
 Bíró Tibor 139
 Bíró Zoltán 182
 Birtalan Mihály 52
 Bisi Tibor 166
 Bizderi László 351
 Blattner András 212, 214, 244, 355
 Bocskay, a KGB kárpátaljai területi főosztályának operatív megbízottja 189–192
 Bódi László 122, 125, 298, 335
 Bódis János 53, 215, 217, 218, 244, 292, 355
 Bódis Zoltán 292
 Bodó Ferenc 331
 Bodor József 127, 292
 Bogár Károly 267, 268, 371
 Bogdán, rendőr százados
 Bohanevics, ügyintéző 244
 Bojko, ezredes 72, 110, 111, 253
 Bóka Tibor 150, 151
 Bokros Imre („Colos”) 59, 258, 259, 372
 Boldis (?) Zoltán 231
 Boldoczki János 35
 Boldog János 212, 214, 244, 356
 Boldov, százados 169
 Bolhási József 364, 99
 Bolibruch Sándor 292
 Bollovszki (Bolnovszki) László 292
 Boncz József 179, 340
 Bonhardt Attila 7
 Boriszov, alezredes 100
 Boros K. István 49, 149, 292
 Boross Péter 7
 Borsós Gyula 273
 Borsos Mihály 119, 293
 Botrágyi Zoltán 279
 Bova Pál 293
 Bozóki Irén Livia 99, 324
 Bozsóki Ferenc 293
 Böröcz Antal → Berec Antal
 Brauner Adolf 293
 Brezanóczi Pál 190
 Brezsnyev, Leonyid Iljics 35
 Brovkin, az Ukrán SZSZK belügyminisztere 102
 Bruder Endre 293

Brunecker István 351
 Brusnyai Árpád 54, 176, 180, 182, 184
 Buaszenti (?) Mihály 268
 Budai Sándor 127, 293
 Buglak Sándor 293
 Bukszár Béla 216
 Bulganyin, Nyikolaj Alekszandrovics 32, 35
 Butti Mária 99, 336
 Bük (Bükk) János 293
 Bülinyin, V. K. 6, 84
 „Bürger” → Ávár László
 Byrne, Malcolm 6, 84

Caruhidisz Georgiosz 352
 Cimner → Czimer Tibor
 „Cobalt” → Bércz Jenő
 „Colos” → Bokros Imre
 Cugár → Sugár
 Cvetov (?) 112
 Czabán Lajos 122
 Czakó István 188, 293
 Czapik Gyula 190, 192
 Czékus János 293
 Czeti István 117
 Czibulya István 100, 324
 Czimer (Cimner) Tibor 45, 82, 195, 197, 199–202,
 204–208, 352
 Czipri (?) 231
 Cziroczi István 294
 Cziroki József 226
 Czövek János 294
 Czudar Gyula 49, 50, 128, 294

Csabai István 294
 Csáki Béla 294
 Csáki József 122
 Csáki Tamás 178, 340
 Csákóné (?) 247
 Csályi Ferenc 276
 Csanádi György 164
 Csanki Mihály 294
 Csaplár Miklós 57, 224
 Csapó Zoltán 180, 340
 Császár Attila 241, 358
 Császár János 294
 Csebanyenko, közkatona 186
 Csege Géza 52
 Cseh Géza 8, 40, 83
 Cseh László 52, 159, 331
 Cseh-Nagy (Cseh Nagy) Sándor 100, 170, 365
 Cseke György 294
 Csémi Károly 27
 Csendes, docens 117
 Csendes Balázs 100, 324

Csépanyi Dezsőné
 Csergő János 248
 Csernih, százados 189, 191
 Csernosejev, százados 93, 97
 Csernyikin, Vitalij 98
 Cserti Tibor 222, 358
 Csetényi József 179, 182, 340
 Csiba Lajos 144
 Csicsics Péter 179, 341
 „Csike”, nemzetőrparancsnok 143
 Csikor Kálmán 53, 213–217, 243, 356
 Csikvár István 294
 Csimszi Mihály 212
 Csiple László 235, 362
 Csizsér László 121, 294
 Csizmár József 178, 341
 Csóka Sándor 282, 375
 Csonka Dezső 294
 Csorba Gábor 294
 Csorba István 371
 Csorba László 58, 59, 263
 Csorba Tibor 379
 Csordás Károly 67, 209, 210, 354
 Csordás Károly 209, 354
 Csóke Péter 239
 Csuglin, őrnagy 97, 108
 Csuti István 208

Dadányi Miklós 294
 Dajcs → Deutsch Tibor
 Dandé István 295
 Dandos Gyula 59, 82, 268, 269, 274–278, 374
 Daradics Ferenc 115, 226, 228
 Darányi Gergely 295
 Deák Gergely 207, 352
 Deák József 295
 Debrics Lajos 248
 Dede László 58, 59, 69, 261–266, 373
 Deér László 212
 Dégi József 219
 Dejnyicsenko (?) 195, 253
 Dékány Zsigmond 295
 Deller Erzsébet 72, 111, 126, 328
 Deme Zoltán 122, 336
 Demeter (?) 279
 Demjén Pál 325
 Demtsa (Dencs) Pál 164
 Dencs → Demtsa
 Dergyaj, F., nyomozó 194, 210
 Déri Ernő 52
 Derkaj (?) 193
 Deutsch (Dajcs) Tibor 295
 Dezső András 241, 366
 Dikán Nóra → Némethné Dikán Nóra

Diós István 58, 68, 245, 246, 247, 370
 Ditzendi (Diczendi) Arisztid, honvéd 222, 358
 Dobány Sándor 214
 Dobai István 148
 Dóber György 149, 295
 Dobi István 112
 Dobiász András 295
 Dobos Emil 295
 Dobos István 295
 Dobra Leonyid 259, 260
 Dobrocsi Ferenc 325
 Dolezsál Géza 295
 Domjánovics Arnold 279
 Domniczki Gyula 358
 Domonkos Zoltán 178, 341
 Dormány László 54, 176, 177, 180, 182
 Dovbák, tolmács 255, 257
 Dózsa (?) 231
 Dögei Imre 38
 Dömötör Zoltán 295
 Dörner Dénes 197, 204, 205, 208
 Drávucz Jenő 180, 341
 Dudás István 295
 Dudás József 25, 47, 94, 112, 117, 122, 124, 125,
 156, 190, 192, 194, 295
 Dudás Miklós 190, 192
 Dudics József 283
 Dudorov, Nyikolaj P. 60, 72, 92, 101
 Dukaj, ügyészégi munkatárs 72, 111
 Dulles, John Foster 38
 Dumik János 295
 Dzublo, főhadnagy 170
 Dzuba, Nyikolaj 35

Ébel Dénes 179, 341
 Eger (Éger) János 295
 Egri Gyula 38
 Egry (Egri) Valér 100, 167, 334
 Eker (Ekler) Dezső 55, 193, 350
 Eller Ervin 296
 Encsi József 296
 Engedi László 126
 Engel Gábor 247
 Eörsi László 200
 Eperjesi András 352
 Erdei Ferenc 35, 50, 52, 158, 159, 165, 279
 Ertváni (Értváni) György 241, 366

Fábri (?) 277
 Fadejkin, I. A., ezredes 65, 114, 116, 259, 268
 Faragó István 251
 Faragó Mihály 296
 Farkas Dénes 191
 Farkas István 296

Farkas János 140, 296
 Farkas Jenő 296
 Farkas József, őrmester 212
 Farkas József, hadnagy 296
 Farkas László 219
 Farkas Mária 10
 Farkas Sándor (1939) 100, 372
 Farkas Sándor (1927) 127, 296
 Farkas Sándor, lakatos 259
 Farkas Tibor 352
 Farsang Kálmán 222, 359
 Fátrai Tivadar 296
 Fazekas Bálint 52, 331
 Fazekas Dezső 100, 119, 325
 Fazekas László 248
 Fazekas Péter 350
 Fazekas Zoltán 58, 245, 247, 248, 369
 Fedák Jurij 140, 141
 Fedinec Csilla 8
 Fedorov, őrnagy 253, 284
 Fehér, százados 254
 Fehér József 212
 Fehér Miklós 226
 Fehér Zoltán 296
 Fehérvári, a BM Veszprém Megyei Főosztályának
 államvédelmi munkatársa 54
 Fehérvári János 178, 341
 Fejes, főhadnagy 65, 115
 Fejes József 296
 Fekete Mihály 296
 Fekete (?) 257
 Fekete István 174
 Fekete Károly 20
 Fekete László 68, 255, 267, 371
 Fekete Magdolna →
 Keresztes Pálné Fekete Magdolna
 Fekete Nagy Zsuzsanna 328
 Fekete Szilveszter 121, 297
 Fekszti István 275, 277, 281
 Fellegi Tamás 9, 83
 Felletár Béla 250
 Ferenczi Béla 179, 341
 Ferenczi István 54, 73, 74, 184–186
 Ficsor Dezső 297
 Ficzer Béla 164
 Figer Miklós 228
 File György 268, 276, 277
 Filep Tibor 59
 Filó Péter 297
 Fischer János 297
 Flach Mátyás 297
 Flamis József 297
 Fock, nyomozó 199
 Fogasi (Fogarasi) Gyula 100, 325

Fónai Jenő 196
 Fomin, Vitalij Ivanovics 51
 Földes Gábor 73
 Földesi Ferenc 297
 Földesi István 177, 180, 182
 Földesi János 297
 Földvári Rudolf 52, 53, 72, 102, 104, 253, 256, 371
 Franke, Otto 329
 Frankó Ferenc 297
 Fraudth Sándor 297
 Friedrich István 122
 Fuchs Pál 179, 341
 Fulitka Mária 158
 Füleki László 145, 245, 249
 Füller András 148
 Fülöp Attila 49, 167, 334
 Fülöp (?) György 235
 Fülöp János 100, 325
 Fülöp Vilmos 331
 Furceva, Jekaterina Alekszejevna 34, 35
 Für Lajos 58, 265
 Fűredi Zoltán 178, 341
 Fürtösi (?) alezredes 113

Gaál Vilmos 179, 182, 341
 Gábler József (1936) 179
 Gabler József (1931) 342
 Gábor Ferenc 297
 Gábrriel János 56, 218–221, 237, 239, 240, 359
 Gácsi István 359
 Gajda (Hajdú) Lajos 100, 325
 Gajdos, tolmács 88, 104, 157, 158, 221, 266
 Gál Éva 5, 83
 Gál János 212
 Galambos Lajos 219
 Galambszegi Árpád 178, 342
 Galgóczi Tamás 298
 Gáll István 298
 Galló Béla 135, 165
 Galló Lajos 228, 234
 Galó Sándor 226
 Gamarisz, nyomozó 147, 165, 275, 278
 Ganenko, százados 121, 257
 Garab Imre 58, 263
 Garai Sándor 52, 158, 165, 331
 Garbuz, százados 146, 147, 282
 Gárgyán István 128
 Gaszanov, V. K. 6, 84
 Gavallér Sándor 298
 Gazdik Gyula 46, 47, 316
 Gecső Alfréd 247
 Géczy Károly 298
 Gedő, vezérőrnagy (?) 156
 Géfin Gyula 191

Geller Lajos 226
 Gémes István 178, 342
 Gengeliczki Lajos 59, 373
 Gerencsér Ferenc 178, 342
 Gerberics (Grebics) Imre 153
 Gerendai László 55
 Gergely Botond 325
 Germuska Pál 8
 Gerő Ernő 12–14, 23, 27, 35, 248, 262, 272, 275
 Gerse Ferenc 243, 366
 Gilmatgyinov, főhadnagy 98
 Ginsevszkij, alezredes 96
 Glebov, I. A. 128
 Glück Istvánné 186
 Góg (Gógh) József 222–224, 231, 238, 278, 359
 Gombóczi Ferenc 122, 124, 126, 298
 Gomułka, Władysław 9
 Gorbunov, N. A., ezredes 16, 46
 Gorelov, KGB tiszt 112
 Gorodeszkij, alezredes 150, 152
 Gorzsás András 264
 Gosztanyi József 55
 Govorov, Vlagyimir 186
 Göndöcs Ferenc 179, 342
 Görgényi Dániel 124
 Görönc (Göröncz) József 69, 266
 Gramantik József 298
 Granville, Johanna C. 5, 83
 Grebennyik, Kuzmin Jevdokimovics 60, 92, 93, 97, 106, 108, 109
 Grebics Imre → Gerberics Imre
 Greksa József 298
 Gribanov, vezérőrnagy 65, 114, 253
 Grivik Károly 244, 356
 Gróman Jónás 100, 325
 Grosch Béla 178, 342
 Grósz Károly 52, 53, 256
 Grósz József 190, 192
 Gumerec Imre 118
 Gulej, fordító 266
 Gulyás, főhadnagy 268
 Gulyás Lajos 298
 Gulyás, örvezető 216
 Guszev, törzsőrmester 186
 Gvozgyik, őrnagy 195

Gyáni Imre 251
 Gyarmati Ferenc 298
 Gyepes (Gyenes) Ferenc 298
 Gyekiczki András 9, 83
 Gyimesi Béla 58
 Györfy Sándor 298
 Györkei Jenő 6, 9, 51, 63, 74, 84
 Győrösi Zoltán 272

Gyurián Endre 298
 Gyurján József 298
 Gyüre Ferenc 100, 170, 365
 Gyűrű András 325

Háberland Károly 298
 Háberland Lajos 299
 Hágen Géza 299
 Hajdú → Gajda
 Hajdú István 128
 Halász, alezredes, a Nemzeti Bizottság
 Intéző Bizottságának megbízottja 21
 Halász József 46
 Hajzer István 352
 Halász Szabó Júlia 379
 Haller Nándor 212
 Halmi Mihály 299
 Hamar Valéria 352
 Hamvas Endre 190, 192
 Hamvas József 56, 57, 221, 238, 359
 Hangács János 299
 Hanis László 41, 236
 Hankó Sándor 167, 334
 Hantos Antal 299
 Hanula (Hamula) György 299
 Haraszi János 299
 Harfe, Inge 330
 Hargitai Gusztáv 52, 158, 160, 331
 Hári Zoltán 209, 354
 Harmos Csaba 222, 223, 238, 359
 Harsányi János 99, 364
 Hársvölgyi Béla 299
 Hartyányi Jaroslava 8
 Haszman László (Lajos) 331
 Havas László 219
 Havasi, a Veszprém megyei államvédelmi főosztály
 vezetője 73, 185
 Háy Gyula (Háy László) 163
 Hazai Jenő 29
 Hefkó János 299
 Hegedüs András 10, 13, 14, 35, 256, 262, 278
 Hegedüs B. András 5, 83
 Hegedüs József 299
 Hegedüs Pál 299
 Héger Tibor 299
 Hegyeshalmi Miklós 300
 Hegyi, 5. évfolyamos diák 248
 Hegyi István 300
 Hegyi József 55
 Hemigslet Margit 99, 325
 Henrik Ferenc 119
 Herczog Tamás 234, 235, 242, 362
 Hersiczky Lajos 51, 52, 68, 158, 162, 163, 165, 332
 Hessz Béla 179, 342

Hidas István 38
 Hideg (Hidegh) József 150–153, 337
 Hídvégi Ferenc 29, 156
 Hindi Árpád 300
 Hiszek József 127, 300
 Hochstetter Ferenc 148
 Hódos Sándor 300
 Hodosán Imre 47, 137–139
 Holenda Barnabás 190
 Holenja József 265, 373
 Holl Nándor 179, 342
 Holló József Ferenc 7
 Holodkov, Mihail N. 54, 58–60, 64, 70, 72, 74, 101,
 103–105
 Hombrowszky (?) 279
 Homonnai József 212
 Horánszki János 325
 Hornyák János 325
 Hortoványi Gyula 178, 342
 Horváth (?) 151
 Horváth Antalné 194, 195
 Horváth Endre 194, 195, 209, 350
 Horváth Ferenc, őrmester 136, 138, 300
 Horváth Ferenc (József), pénzügyi tisztviselő 231
 Horváth Ferenc Pál 364
 Horváth Győző 174
 Horváth Imre, honvéd 300
 Horváth Imre, külügyminiszter 35, 37, 38
 Horváth István, hadnagy 172, 173, 339
 Horváth István, honvéd 300
 Horváth István, szombathelyi lakos 205
 Horváth János, rendőr őrnagy 129, 130
 Horváth József 300
 Horváth Júlia 18, 84
 Horváth Károly 300
 Horváth Lajos 178, 343
 Horváth László (1935) 300
 Horváth László (1937) 300
 Horváth László (1940) 100, 325
 Horváth Miklós 6, 9, 22, 27, 30, 31, 54, 55, 83, 84,
 175, 180
 Horváth Nándor 171–172, 339
 Horváth Rezső („Kannibál”) 209, 350
 Horváth Sándor 271, 279, 300
 Horváth Zoltán 301
 Hosszú Tibor 301
 Hotz András 301
 Hrebtatij (?) 176, 180
 Hruscsov, Nyikita Szergejevics 9, 10, 12, 14,
 31–35, 37, 50, 61, 64, 67, 70, 73, 90, 93, 95, 104,
 109
 Hubert Sándor 212, 213, 243, 356
 Hubicska Zoltán 268–270, 276, 277
 Hugyecz Pál 199, 201, 206, 352

Hurai Rudolf Ernő 52, 111, 112, 160, 162, 332
 Huszár György 301
 Hutás Péter 325, 100
 Hübösi Károly 301

 Ibos Ferenc 272
 Ignác Sándor 301
 Ignatyev, nyomozó 143
 Illés Béla 216
 Illés István 241, 366
 Illés Károly 122, 124, 126, 335
 Illés Mihály 234
 Illés Sándor 100, 325
 Illikmann Sándor 179, 343
 Illy Gusztáv 275
 Imre Béla, építészmérnök 58, 245, 246, 370
 Imre Béla, lakatos 301
 Imre Lajos 301
 Iván Sándor 301
 Irving, David 6, 83
 Iscsenko, KGB ezredes 69, 107, 108
 Iván István 53
 Iván Kovács László 123
 Ivanov, százados 168
 Izsai (?) 279
 Izsák István 268
 Izsák Lajos 10, 38, 83

 Jakab Rozália 326
 Jakovlev, a 38. szovjet hadsereg
 különleges ügyosztályának vezetője 57, 64, 73,
 84, 181, 187, 237, 239
 Jakovleva, A. N. 5, 84
 Jámbor József 119
 Janega (Janegha) Mihály 100, 326
 Jankó (Lankov) László 100, 326
 Janocsek Károly 195
 Janocski (Janocsik, Janocsko), tolmács 198, 202,
 204, 205, 248
 Janza Károly 21, 23, 27, 28, 39, 156, 161, 223,
 248, 254
 Janzó József 140
 Jarockij, őrnagy 65, 115
 Jarovenko, alezredes 55, 187, 189
 Járvás András 100, 326
 Jászfi Ferenc 55
 Jelenszky Márton 213, 218
 Jemeljanov, főhadnagy 93, 97, 109
 Jenei Sándor 301
 Jeszenszky György 301
 Jóföldi István 301
 Joó Ambrus 301
 Jordán (?), fordító 266
 Jugyin, főhadnagy 136, 138

 Jugovics János 240
 Juhász Béla 302
 Juhász János 179, 343
 Juhász József 100, 326
 Juhász Lajos 265
 Juhász László 197
 Juhász Tibor 170, 365

 Kabai Dezső 59, 268, 270, 273, 276–279, 281, 374
 Kabanov, ezredes 255
 Kablai Lajos 246
 Kaczander Károly 177, 343
 Kacsarovszki Imre 326
 Kádár György 302
 Kádár János 11, 13, 17–20, 22, 32, 34–38, 50, 52,
 53, 60–62, 69, 72, 74, 77, 88, 90, 91, 94–96, 102–
 104, 106, 110, 112, 117, 149, 184, 251, 279, 280
 Kaganovics, Lazar Moiszejevics 32, 35, 163
 Kahler Frigyes 19, 21, 83
 Kajári Erzsébet 20, 83
 Kajári Tibor 302
 Kalacsovski Ferenc 302
 Kalisztov (Kallisztov), N. D., ezredes 64, 106, 128
 Kalló Ernő 374
 Kaló László 259, 260, 372
 Kalocsa Sándor 149
 Kamarás László 213, 243, 356
 Kamkov, százados 286
 Kána Lőrinc (Lőrincz Kálmán) 165, 176, 182
 Kánics (Kánits) Lajos 177, 343
 Kanizsa Ferenc 302
 „Kannibál” → Horváth Rezső
 Káplár Gusztáv 271
 Kaposvári János 277
 Karakó Károly 302
 Karamos József 259, 372
 Karaszjov, főhadnagy 120
 Kardos Sándor 234–236, 240, 242, 362
 Kárpáti Antal 151–153, 302
 Karsai István 302
 Karsai János 302
 Kartnik Ernő 140
 Kas Gyula 250, 324
 Kassai, jegyzőkönyvvezető 130
 Kassai József 302
 Kassai Ottó 130
 Kasza (Kaszás) István 302
 Kasza János 273
 Kasza Lajos 212
 Katona Teréz 99
 Katonai József 302
 Katonai László 303
 Katonai Teréz 326
 Katzó Piroska 200

Kazakov, Vaszilij 116
 Kázmér Sándor 303
 Kejáti Lajos 303
 Kékedi Lukács 259, 372
 Kékes Elemér 373
 Kele István 121, 303
 Kelemen Béla 224
 Kelemen Géza 223
 Kelemen, kórházigazgató 219
 Kelemen („Kónyi”) Lajos 194, 201, 205
 Kenyeres Róbert 303
 Kerényi István 223
 Keres György 197
 Keresztes Pálné Fekete Magdolna 328
 Kéri László 67, 235, 237, 243, 362
 Kerner Anna 168, 335
 Kerner Erzsébet 168
 Kertész Endre 53, 216
 Kertész László 58, 265, 373
 Kertész Zoltán 128
 Keserü Imre 212
 Keserű István 126, 303
 Keszler Lajos 336
 Kéthly Anna 224, 279
 Kilin Zoltán 179, 343
 Kiliti Ferenc 303
 Kincses János 167, 334
 Kincses József 167, 334
 King Elek 188
 Király Béla 9, 25, 26, 47, 94, 122–125, 164, 165, 311, 316
 Kirilenko, főhadnagy 105
 Kirov, Alekszandr Mihajlovics 11, 34, 41, 42, 47, 51, 63, 74, 83
 Kis (?) 185
 Kis Antal 57
 Kis Béla 126
 Kis Erzsébet → Balassa Istvánné Kis Erzsébet
 Kis József 267
 Kiséri (Kisari) Lajos 326
 Kispál József 118
 Kiss Antal István 226, 227, 229, 360
 Kiss Béla 55
 Kiss Gábor 178, 343
 Kiss Imre 216
 Kiss Imre Gábor 303
 Kiss Jenő 303
 Kiss József, a Borsod megyei munkástanács tagja 371
 Kiss József, történész 11, 84
 Kiss József, B., örvezető 329
 Kiss Károly 17, 38
 Kiss Lajos (Kis), a Budakeszin működő Hazafias Népfrent elnöke 125–126
 Kiss Lajos, a dombóvári forradalmi bizottság tagja 226, 227
 Kiss Sándor, a magyar hadsereg 7. gépesített hadosztályának törzsfőnöke 156
 Kiss Sándor, M. 19, 21, 56, 63, 71, 83
 Kiss Tibor, honvéd 168, 169, 335
 Kiss Tibor, százados 222, 359
 Kiss Gaál Imre 176, 180
 Kiszeljov, alezredes 65, 98, 114, 215
 Kiszely Gábor 19, 83
 Klárik Károly 100, 326
 Kléninger (Kleininger) József 57, 64, 71, 222, 238, 359
 Klimenko, nyomozó 111, 195, 267
 Klovanda Katalin 270
 Klug Ottó 179, 182, 343
 Kmondov, őrnagy 176
 Knodel Péter 303
 Knyaz, Vaszilij Vaszilijevics 144–146
 Kobcsik János 303
 Kocsányi Imre 46
 Kocsár József 248
 Kocsis Elemér 47
 Kocsis Géza 178, 182, 343
 Kocsis Gyula 199, 201, 352
 Kocsis István 304
 Kocsis Károly 75, 188, 350
 Kocsó Irén 72, 111, 329
 Kóczi, rendőr 249
 Koczó Zoltán 303
 Koczog Sándor 304
 Kókai György 242, 363
 Kokas Ferenc 304
 Kokin, Szerhij 7
 Kolacsovski Ferenc 72, 111
 Kollarits Tivadar 55
 Kolobov, sorkatona 108
 Kolocsa Jenő 229
 Kolotovics (?) 153
 Koltai, ezredes 166
 Komár István 304
 Komár József 59, 374
 Komarov, alezredes 59, 60, 101
 Komocsin László 304
 Koncz József 150–152, 337
 Kónya Albert 277
 Konyev, Ivan Sztjepanovics 11, 33, 35, 37–41, 62, 70, 104
 „Kónyi” → Kelemen Lajos
 Konyiscsev, ezredes 54, 176, 180
 Koós István Béla 267, 371
 Kopácsi Károly 304
 Kopácsi Sámuel 193
 Kopácsi Sándor 20, 25, 29, 123, 124, 196

- Kopcsik János 304
 Korcsog András 74
 Kormos Ferenc 178, 343
 Kormos Tibor 304
 Korondi János 304
 Koroly, Ivan 77
 Koroncz, alezredes, a Nemzeti Bizottság
 Intéző Bizottságának megbízottja 21
 Korotajev, V. I. 6, 84
 Kósa András 276
 Kosik Ferenc 265
 Kosovics Gyula 254
 Koszopolov, ezredes 59
 Koszti István 304
 Koszti Péter 259, 372
 Kosztrub, T. I., tolmács 234, 235
 Kosztyikov, alezredes 106
 Kotul László 304
 Kovács, örvezető 216
 Kovács, rendőr 316
 Kovács, százados, az ÁVH nyomozati osztályának
 a vezetője 73, 185
 Kovács, százados (?) 140
 Kovács, százados, a 47. tüzérezred parancsnoka 240
 Kovács Béla, főhadnagy 209, 211, 355
 Kovács Béla, esztergályos, nemzetőr 304
 Kovács Béla, politikus, a FKGP tagja,
 földművelésügyi miniszter 279
 Kovács Ferenc, hadnagy 234
 Kovács Ferenc, honvéd (1934) 305
 Kovács Ferenc, honvéd (1935) 305
 Kovács Ferenc, munkás 350
 Kovács Géza 305
 Kovács György 54
 Kovács Gyula 57, 225, 227, 229, 360
 Kovács I. I., tolmács 228, 261–263
 Kovács Imre, őrnagy 219
 Kovács Imre, vezérőrnagy 39
 Kovács István, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei
 népfrent elnöke 273
 Kovács István, felkelőcsoport vezetője 90
 Kovács István, honvéd (Jászakisér) 305
 Kovács István, lakatosmester 171, 172
 Kovács István, Magyarfalván letartóztatott
 menekült 339
 Kovács István, MÁV alkalmazott 366
 Kovács István, az MDP PB tagja 38
 Kovács István, sárbogárdi lakos 241
 Kovács István, vezérkari főnök 35, 50, 51, 52, 111,
 123, 124, 157, 158, 165
 Kovács István, a dombóvári építésügyi hivatal
 munkatársa, 226, 227, 360
 Kovács János, fegyverszállítmány kísérelője 170, 365
 Kovács János, honvéd 72, 111, 305
 Kovács János, a Kaposvári Forradalmi Bizottság
 elnöke 359
 Kovács János, százados 170, 223, 226
 Kovács János, tartalékos tiszt 241, 366
 Kovács Jenő 305
 Kovács Károly 100, 326
 Kovács Lajos 305
 Kovács László → Iván Kovács László
 Kovács László (1936), nemzetőr 49, 305
 Kovács László (1938), nemzetőr 305
 Kovács László, a Közlekedésügyi Minisztérium
 Forradalmi Bizottságának elnökhelyettese 165
 Kovács Márton 41, 236
 Kovács Mihály, hadnagy 212
 Kovács Mihály, a szombathelyi deportálások
 közreműködője 55
 Kovács Mihály, tábormester 124
 Kovács Nándor 373
 Kovács Ottó 41, 236
 Kovács Sándor, őrnagy 57
 Kovács Sándor, püspök 189–192
 Kovács Vilmos 7, 27, 83
 Kovács Zoltán 178, 344
 Kozák András 129, 130, 305
 Kozlov, ezredes 116, 267, 268
 Kozma István 266
 Kozorics István 178, 344
 Kölkedi L., államvédelmi beosztott 56
 Könczöl Ernő 46, 283, 284, 286, 377
 Kőrösi György 197
 Kőrösi István 139
 Kőrösi Zsuzsanna 70, 71, 83
 Kővágó Sándor 130, 229
 Kövér István 55, 56
 Kövér László 9, 83
 Kövér Rafael 193, 350
 Kövér Szilárd 9, 83
 Kratochwill Mihály 212
 Krausz Ádám 148
 Kravcsenko, fordító 228
 Kristóf Ferenc 326
 Kristóf Károly 306
 Kristóf Zoltán 224–226, 228
 Kriszaka, nyomozó 149
 Kriszko, nyomozó 259, 260
 Kriszten Andor 51–53, 68, 157, 158, 165, 332
 Krivko, nyomozó 215
 Krivosejev, vezérőrnagy 13, 65, 114, 209
 Krizsán István 224, 225
 Krizsán Mihály 212
 Krupanszki János 326
 Kubik Géza 119, 306
 Kuc, őrmester 98
 Kulavin, alezredes 253

Kun Attila 352
 Kun-Gazda István (Kun Gazda) 120, 121, 306
 Kuni Gyula 193
 Kunszabó Ferenc 219, 237, 239
 Kupi István, ifj. 334
 Kurnoszkin, százados 253
 Kurucz Pál 363
 Kuzma, V. I., tolmács 93, 271, 278, 280
 Kuzmin, százados 98–99
 Kuznyecov, őrnagy, városparancsnok 66, 115, 226, 228

Laborczy László 266
 Laczovics Erika 8
 Lakatos, őrnagy 218
 Lakatos György 326
 Lakatos János 306
 Lakos János 306
 Lakos Ottó 120, 306
 Laky János 178, 344
 Lancsa István 306
 Langmár Béla 117
 Lankov → Jankó László
 Lantai Tibor 306
 Larcsenko, hadnagy 93, 97–99
 Lascsenko, Pjotr Nyikolajevics 12, 13, 34, 106, 108
 Laskul, V. F. 6, 84
 László István 219, 220, 239
 László János 306
 László Jenő 223
 László József 306
 Laurinyecz András 82, 195, 199–201, 207, 352
 Lavrenyuk, Valentina 8
 Lázár Ferenc 178, 344
 Lázár Lajos 265
 Lazaridis Domjánisz 306
 Lebegyev, Szergej Vlagyimirovics 13
 Légrádi Mihály 179, 344
 Lengyel Antal 59, 68, 270, 279, 374
 Lengyel József 46
 Lépő Géza 222, 223, 359
 Leszelenszky Tibor 306
 Libus Mátyás 154, 333
 Linzmayer János („Öcsi”) 178, 344
 Lipnickij, a nyíregyházi varroda vezetője 279
 Liszkai Gábor 306
 Litván György 5, 83
 Litvinyenko, főhadnagy 93, 97, 99
 Liu Sao-csi 34
 Lombos Endre 352
 Losickij, Olekszandr 7
 Losonczy Géza 262, 279
 Lőrincz Kálmán → Kána Lőrinc

Lugosi Alajos 119, 307
 Lukács Simon 122
 Lukács György, népművelési miniszter 179
 Lukácsy György 248, 344
 Lupkovics (Lubkovics) György, kispárti politikus 59, 67, 268–271, 276–280, 374
 Lupkovics György, történész 6–8, 49, 51, 52, 83, 118, 157, 158, 160, 163, 166, 329

Maczkó Miklós 177, 180, 182
 Madarász Imre 216
 Magyar János 307
 Magyar Károly 55
 Magyar Sándor 177, 344
 Major Antal 230–232
 Major Béla 371
 Makarovszky Sándor 307
 Makkai Tibor 122, 124, 125, 307
 Maklári Gyula 272
 Makovinyi Andor 307
 Makszimenko, őrnagy 98, 99
 Malasenko, Jevgenyij Ivanovics 5, 11–16, 38, 51, 84
 Malecki Miklós 375
 Malenkov, Georgij Makszimilianovics 32, 35, 110, 112, 113
 Maléter Pál 6, 35, 39, 48, 50–52, 83, 121, 123, 125, 147, 156–159, 161, 162, 164–166, 254, 331–333
 Malin, Vlagyimir Nyikiforovics 36
 Malinovszkij, Rogyion Jakovlevics 279, 281
 Malinyin, Mihail Szergejevics 14, 33, 38, 50, 51, 97
 Maljarov, Mihail 111, 113, 115, 116, 128, 267, 268
 Mamonov, ezredes 93, 107, 109
 Mamszurov, Hadzsi U. D. 39, 40
 Márai László 127, 307
 Marejcev, százados 100
 Márfoldi István 375
 Márffy Ferenc 55
 Margitics, kihallgatótiszt 282
 Marián István 164
 Marity László 125
 Marján György 59, 375
 Marjenko, N. F., százados 168
 Markó György 7
 Markovits István 307
 Marofka Imre 59, 376
 Maros János 307
 Marosán György 38
 Martics Pál 57, 219, 224, 238
 Martinec Vilmos 326
 Martinovics János 307

Martók Imre 307
 Marton, orvos 219
 Márton András 28, 121, 130, 131
 Márton (Marton) Jenő 244, 356
 Máté János, honvéd 307
 Máté János, történész 9, 83
 Máté Lajos 246
 Máthé Mihály 307
 Matkovics András 49, 308
 Matók Miklós 54
 Mátravölgyi Pál 213, 243, 356
 Matthews, John P. C. 6, 61, 74, 84
 Mátyás Gyula 308
 Mecséri János 27, 52, 82, 111, 112, 155–157,
 160–162, 332
 Medgyesi Máté 308
 Medve József 308
 Melege Pál 308
 Melegh János (Ákos) 308
 Menyikov, főhadnagy
 Mertus János 308
 Mészáros Ferenc 308
 Mészáros Gyula 22, 54, 74, 84
 Mészáros Károly 308
 Mészáros Sándor 308
 Mészáros Tibor 190, 192
 Micjuk (Micuk), ezredes 65, 114, 116, 276
 Mihály Gyula 218
 Mihele István 326
 Mihonykov, százados 105
 Mike József 308
 Mikes János 189, 191
 Miklosovics Antal 308
 Mikó Sándor 212
 Mikojan, Anasztasz Ivanovics 14, 17–19, 32–34,
 37
 Mikulák Pál 308
 Milkovics Vilma → Miskovics Vilma
 Millik Gábor 308
 Mindszenty József 67, 109, 110, 189, 190, 192
 Minyin, közkatona 108
 Miroľjubov, ezredes 73, 185
 Mirosnyicsenko, V. F. 167
 Miskovics (Milkovics) Vilma 99, 326
 Mitnyán Pál 58, 373
 Mogyorósi Sándor 179, 344
 Mohácsi Tibor (Mohácsy) 177, 344
 Mojszejev, őrnagy 133–136
 Moldoványi József 100, 170, 365
 Molnár, tolmács 195
 Molnár Bálint 137, 138, 140, 308
 Molnár Gyula 363
 Molnár Jenő 268, 273, 276, 277, 279, 309
 Molnár József 234
 Molnár Károly 49, 82, 114, 150–152, 309, 337
 Molnár Lajos 56, 224, 232, 361
 Molnár László, az MDP/MSZMP funkcionáriusa
 52, 53
 Molnár László, százados 174
 Molnár Margit 329
 Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics 32, 34, 35
 Monostory László 179, 345
 Mór Ferenc 173
 Morozov, százados 186
 Mosolygó Ferenc 309
 Mozsolics András 188
 Mucz János 147, 148, 309
 Murai György 212
 Murányi József 249
 Müller Károly 120
 Münnich Ferenc 17–19, 20, 22, 23, 31, 35, 37, 38,
 47, 50, 60–62, 73, 90, 91, 95, 96, 110, 112, 208
 Nádasi József 268, 276
 Nadler Norbert 309
 Nádor Ferenc 165
 Nagajcev, hadnagy 98
 Nagy Ákos 212
 Nagy Attila 256, 309
 Nagy Endre (1932), egyetemi hallgató 178, 345
 Nagy Endre (1936), egyetemi hallgató 244, 356
 Nagy Ferenc 353
 Nagy Flórián 213, 244, 356
 Nagy Gábor 263
 Nagy Gábor, D. 309
 Nagy Ignác 309
 Nagy Imre, miniszterelnök 9, 10, 13, 17–20, 23,
 25, 26, 30, 32–39, 48, 50, 58, 68, 77, 83, 84, 87,
 88, 95, 107–109, 123, 124, 135, 139, 156, 158,
 159, 161, 162, 164, 183, 184, 188, 196, 216, 231,
 232, 236, 237, 246–248, 275, 278–279, 285
 Nagy Imre, rendőr szakaszvezető 154
 Nagy Imre, tartalékos százados 265
 Nagy István 309
 Nagy János 309
 Nagy József (?) 219
 Nagy József, darukezelő 309
 Nagy Károly 55
 Nagy László 148
 Nagy László → Oszlai (Nagy) László
 Nagy László Béla 327
 Nagy Margit 266
 Nagy Márton 193
 Nagy Miklós 58, 59, 373
 Nagy Ottó 180, 345
 Nagy Pál 58, 245, 370
 Nagy Rudolf 46
 Nagy Sándor 178, 345

Nagy Tamás 95, 360
 Nagy Zoltán 309
 Nagy Zsuzsanna → Fekete Nagy Zsuzsanna
 Nalivanko, főhadnagy 65, 114
 Nándor Pál 247
 Naumov, vezérőrnagy 97
 Negele Tibor 203, 206, 353
 Nemes Alajos 213
 Nemes Árpád 310
 Nemes Aurél 57, 234–236, 240, 242, 243, 356, 362
 Németh György 353
 Németh Gyula 310
 Németh István 212, 214, 244, 357
 Németh János 310
 Németh József, honvéd 52, 159, 332
 Németh József, a marcali gépállomás dolgozója 231
 Németh József, műszaki osztályvezető 249
 Némethné Dikán Nóra 30, 83
 Neubrandt Rezső 353
 Nich József 52, 332
 Nix (Niksz) Lajos 310
 Nobisz József 170, 100, 366
 Nógrádi Sándor 163
 Novák Béla 310
 Novgorodov, őrnagy 155
 Novikov, százados 106
 Novoszel Martin 310

 Nyerges Vendel 310
 Nyers István 310
 Nyesev István 147, 148, 310
 Nyikiforov, közkatona 108
 Nyikitko, őrnagy 97
 Nyikolajev, százados 186
 Nyírfás Dezső 63, 71, 311

 Obaturov, Gennadij Ivanovics 16
 Obersovszky Gyula 117, 268
 Óhegyi Károly 179, 345
 Ohman, vezérőrnagy 65, 114
 „Okos” (?) 259, 260
 Oláh Béla 311
 Oláh Bertalan 311
 Oláh József 353
 Oláh Vilmos 25, 47, 122–125, 295, 311, 316, 353
 Ónodi Ferenc 100, 119, 327
 Óra József 194, 205
 Orbán Antal 311
 Orbán János 284, 285
 Orbán Lajos 332
 Orbán Viktor 9, 83
 Orbán Zoltán 311
 Orehova, E. D. 6

 Orgoványi István 41, 84
 Orlov (?) 112
 Ormos László 273, 276
 Orosz János 311
 Orosz István 46
 Orosz Lajos 55
 Orsós Lajos 311
 Ország Imre 178, 345
 Oszenyevszkaja, ügyintéző 242
 Oszkó Gyula 29, 130
 Oszlai (Nagy) László 100, 327
 Oszthejmer Jakab 311

 „Öcsi” → Linzmayer János
 Óri Endre 268, 269
 Őze Ferenc 58

 Paál Tamás 311
 Pados, iskolaigazgató 231
 Pahirya, Olekszandr 7
 Pál (?) 279
 Pál József, az MDP/MSZMP funkcionáriusa 52, 53
 Pál József János (Pál János), főhadnagy 222, 360
 Pál Vilmos 241, 367
 Palásti, Kozák András szomszédasszonya 129
 Palásti Gyula 129, 249
 Pálffy György 275
 Páll Csaba 180, 345
 Pályi Bertalan 311
 Pánczél Béla 100, 327
 Pánczél Lőrinc 148
 Pap, a pápai körzeti rendőrőrs vezetője 73
 Pap Ferenc 209, 211
 Pap János 184
 Papp Albert 58, 364
 Papp Ferenc, honvéd 130, 131, 311
 Papp Ferenc, százados 211, 355
 Papp Gyula 179, 345
 Papp Imre 311
 Papp János 345
 Papp Kálmán 190, 192
 Papp Sándor 153
 Páris István 371
 Pásztor Antal 176
 Pásztor József 271, 279
 Patai Sándor 312
 Patakfalvi Béla 140
 Patakfalvi Jenő 139
 Pataki István 12
 Pataki Mihály 312
 Pathó András 312
 Patocskai Béla 127, 312
 Paulinyi László 312
 Pavelka Sándor 56, 362

- Pavlovskij, N., vezérezredes 90
 Pázmándi Gyula 312
 Pec(z)nik János 312
 Pécsi Ferenc 72, 110, 312
 Penczi József 165
 Pénzes Imre 312
 Perey András 69, 265, 266
 Perlaki, hadnagy 175
 Persay Gyula 179, 182
 Pesti György 312
 Péter, a Magyar Közösség tagja 164
 Péterffy István 312
 Péterfi Tibor 179, 345
 Péterfia András 312
 Péteri József 190
 Pethó Ferenc 313
 Petik Gyula 149
 Petőfi Sándor 123
 Petrakovics, a CIP amerikai rádió munkatársa 118
 Petri Vilmos 177, 346
 Petrik István 313
 Petróczy Ferenc 46
 Petrován Oszkár 350
 Pfeiffer Gyula 70, 178, 346
 Piktumov, alezredes 57
 Pilinszki Mária 329
 Pintér Ferenc 115, 224–226, 228
 Pintér István, honvéd 313
 Pintér István, nyugállományú ezredes 272, 277, 375
 Pintér Károly 55
 Pintér Sándor 313
 Piros László 35, 51, 160, 272
 Pivovarec, ezredes 115
 Plahov, őrnagy 167
 Plotnyikov, Viktor 186
 Pobol, P. M. 5, 84
 Pócsfalvi-Szkiba György 59, 376
 Poder Mária 329
 Podzorov, ügyintéző 242
 Pois (?) József 231
 Poldesz Albert 219, 220, 224
 Polena (Poljánó) Ferenc 313
 Polinszky Károly 74
 Poljakov, alezredes 189, 191, 192
 Poljakov, Igor, sorkatona 186
 Poljan, Pavel 5
 Pongrácz Gergely 121
 Ponomarjova, a KGB munkatársa 115
 Poós István 317, 322
 Pópás József 234
 Popik, M. M. 146
 Popov, őrnagy 66, 115, 224–226
 Popszuj, százados 124, 211
 Porohnavec, Jemeljan Vaszilij 215
 Posteiner József 313
 Poszpjelov, Pjotr Nyikolajevics 35
 Potemkin Károly 246
 Pócze Tibor 73, 110, 129, 184, 185
 Pribelszki, illegális felkelő csoport tagja 117
 Prjaha, alezredes 99, 108
 Prókai Miklós 313
 Prokop I. SZ., fordító 218
 Puzspán István József 225, 227–230, 249, 361
 Pusztafi József 259, 372
 Pusztai András 379
 Püspöki József 313
 Rác Endre 313
 Rác István 268, 269, 276–278, 279, 281, 375
 Rác Sándor 117
 Rada János 351
 Radányi Tibor 313
 Radics Ferenc 313
 Radó Géza 219
 Rainer M. János 5, 6, 19, 31, 83–84
 Rajk Júlia 163
 Rajk László 163, 275
 Rákosi Mátyás 35, 91, 98, 188, 274, 275
 Rauch Frigyes 106
 Razszkazanov, főnyomozó 280, 281
 Rédei András 313
 Rédli, hadnagy 175
 Rémai István 313
 Remetei Ferenc 188
 Réti Zoltán 332
 Révay Kálmán 275
 Révfalvi Zsigmond 57, 226–228, 240, 361
 Ribóczy István 335
 Rigó János 138–140, 314
 Rikk József 179, 346
 Ripp Zoltán 11, 18, 19, 84
 Riskó, Olekszandr 8
 Ritterodesz László 54
 Rjabov, Pjotr M. 54, 180
 Rohn Imre 147, 148, 314
 Rónai Sándor 38
 Rotta, Angelo 190, 207
 Rozs András 53
 Rózsa, főhadnagy 218
 Rózsa Sándor, százados 212, 214, 244, 356
 Rózsa Sándor, honvéd 314
 Rózsahegyi Elemér 314
 Ruha József 59, 376
 Ruslinszky János 314
 Ruznyák László 82, 188, 195, 198–200, 201, 203, 204, 206, 353
 Ruzsa, ügyintéző 244

Sabanov, ezredes 261
 Safró Lajos 314
 Sággy Elek 55, 67, 191, 192, 351
 Sági Mihály 54
 Sajti Albert 56, 222, 360
 Salakta István 178, 346
 Salamon István 314
 Salamon Sándor 279
 Sándor István 277
 Sankó István 45, 56, 240, 360
 Sánta Károly 177, 183
 Sányi Barnabás 247
 Sári József 314
 Sarkadi Béla 314
 Sarkadi János 314
 Sárkány (?) 231
 Sárközy Pál 190
 Sárosi János 73
 Sas, nemzetőrparancsnok 145–147
 Sas Ferenc 314
 Sasvári József 136
 Schaffhauser István 213
 Schindler Károly 119, 314
 Schmider → Smider Gyula 314
 Schmidt György 315
 Schmidt Imre 122
 Schmidt Mária 7
 Schneider Ágnes 56, 315
 Schneider János 315
 Schrötter Ferenc 178, 346
 Schwanter László 178, 346
 Schwarcz Mihály 353
 Schwarz, a CIP amerikai rádió munkatársa 118
 Scselbanyin, Georgij (Mihail) Andrejevics 12, 50
 Sebestyén József 100, 327
 Sebestyén Lajos 213, 243, 357
 Sebők (Sebik) András 58, 102, 104, 245, 327, 369
 Sefrényi Pál 315
 Séger Péter 315
 Selmeczi, ezredes, a katonai elhárítás vezetője 21
 Sepilov, Dmitrij Trofimovics 34, 35, 74
 Seremet Sándor 8
 Serfőző Imre 353
 Serfőző Lajos 315
 Sesztakov, ezredes 54, 180, 185
 Shvoy Lajos, püspök 190
 Siklósi Ferenc 193
 Silló András Péter 315
 Simák Miklós 281, 282, 376
 Simon, szakaszvezető 216
 Simon Alfréd 247
 Simon Ferenc, egyetemista 179, 346
 Simon Ferenc, hadnagy 52, 332
 Simon Imre 315
 Simon Károly 315
 Simon Lajos 281
 Simon Tibor 177, 346
 Simon Zoltán 265
 Sipeki Dezső 315
 Sipos Irén 99, 327
 Sipos Jenő 315
 Siraki Károly 315
 Sirkó János 234
 Sivák József 41, 236
 Skrabák Lajos 179, 182, 346
 Smider (Schmider) Gyula 314
 Solti László 316
 Solymosi, ezredes 111
 Solymosi János, id. 46, 316
 Solymosi János, ifj. 46, 316
 Solymosi József 8
 Som Gyula 122, 336
 Somhegyi György 179, 347
 Somlai Tivadar → Süte Tivadar
 Somogyi Antal 180, 347
 Somogyi Gyula 259, 372
 Somogyi István 316
 Somogyvári Lajos 121, 196, 297, 316
 Sorodi Sándor 316
 Sós György 93, 97, 99
 Sovkolovics, gárdaezredes 242, 244
 Spangli, Nagykovácsi katonai parancsnoka 125
 Spanyol Gyula 371
 Spatov, főhadnagy 106
 Sponták, tolmács 254, 255
 Steigelmaier Géza 46
 Sticz István 127, 147, 316
 Straub János 47, 122, 124, 125, 316
 Strenner József 178, 347
 Strigó Károly 317
 Stumpf István 9, 83
 Sugár (Cugár) János 173
 Suplicz István, ifj. 364
 Suri Kálmán 179, 347
 Surman István 59
 Süte (Somlai) Tivadar 179, 347
 Svejkhárd Péter 327
 Sving (?) Sándor 231
 Szabadi István 100, 119, 327
 Szabó, százados 161
 Szabó Antal 317
 Szabó Béla 100, 327
 Szabó Dénes 363
 Szabó Erzsébet 329
 Szabó Etelka 99, 327
 Szabó Imre, magángazdálkodó 317
 Szabó Imre, vikárius 67, 110, 190

Szabó István, altábornagy 29
 Szabó István, nemzetőr 55
 Szabó János, a debreceni kertészet mindenese
 142, 143
 Szabó János, gimnazista 336
 Szabó János, honvéd 317
 Szabó János, „Szabó bácsi”,
 a Széna téri fegyveres csapatok parancsnoka,
 112, 117, 122, 123, 125, 196, 199, 200, 202, 204
 Szabó József, a jászberényi AKÖV
 személyzeti munkatársa 249
 Szabó József, történész 10, 38, 83
 Szabó Júlia → Halász Szabó Júlia
 Szabó Kallasz (Klára?) 329
 Szabó Károly 317, 375
 Szabó László (1927), főhadnagy 179, 333, 347
 Szabó László, Zs. (1931), főhadnagy 52, 162, 165,
 166, 333
 Szabó Mihály 317, 379
 Szabó Miklós 119
 Szabó Róbert 30, 38, 83
 Szabó Rudolf 317
 Szabó Sándor 8
 Szabó Vince 265
 Szaburov, Makszim Zaharovics 32, 34, 35
 Szádoczki Mihály 317
 Szák János 46
 Szakolczai Attila 22, 83
 Szalai László 170, 366
 Szalma József 46
 Szaló János 197
 Szaló Sándor 219
 Szalva János 29, 47, 188, 197, 198
 Számvéder Norbert 7, 8
 Szántó Jenő 55
 Szántó József 219, 220
 Szántó László, történész 8
 Szántó László 57
 Szántó Zoltán 18
 Szanyi M. József 8
 Száraz, őrnagy 238
 Száraz László 317
 Száraz Pál 57, 219
 Szarka Antal 317
 Szász Zoltán 229, 270
 Szavcsuk, P. D., alezredes 72, 110, 195, 198, 253
 Szávity Demeter 317
 Szecsődi Kálmán 353
 Szede (?) Lajos 263
 Szeferikus Mihály 317
 Szegedi Zoltán 317
 Székely Bálint 318
 Székelyhidi Ágoston 265
 Szekeres Béla 318
 Szekeres Viktor 126, 127, 144, 146, 318
 Szelényi Endre 318
 Szelersán János 45, 55
 Széll József 318
 Szemmer György 190
 Szén István (Szép?), rendőr alezredes 154, 316
 Szénási András 125
 Szenderi István 266
 Szendy László 54, 67, 189–190, 351
 Szendy Róza 190
 Szendy Terézia 190
 Szép Gyula 55
 Szép István, állattenyésztő telep igazgatója 231
 Szepesi József 318
 Szepesi Mihály 53, 72, 102, 104, 111, 115, 318
 Szerdahelyi Szabolcs 6
 Szereda, Vjacseszlav 5, 6, 31, 83, 84, 90, 93
 Szergejev, ezredes 53
 Szerov, Ivan Alekszandrovics 6, 14, 19, 31, 33, 37,
 45, 50, 51, 59–64, 67, 70, 73, 90, 91, 93–99, 101,
 102, 104–110, 112, 113, 155, 253
 Szeruhov, törzsőrmester 105
 Szevetes (?), mozdonyvezető 283
 Szigethy Attila 194, 196, 204, 349
 Szíjj Ferenc 180, 347
 Szíjj Vilmos 55
 Szikes Lajos 318
 Sziklai József 279
 Sziklai Sándor 125–126
 Sziklay Tibor 148
 Szikszai Ferenc 180, 347
 Szilágyi, jegyzőkönyvezető 278
 Szilágyi Imre 58, 267, 268, 373
 Szilágyi László 59, 82, 268–271, 273–276, 279,
 281, 375
 Szilágyi Mihály 56
 Szilárdi Mihály 362
 Szilasi Mátyás 318
 Szilvári Tihamér 318
 Szinyeokij, gárdaezredes 180
 Szinyko, százados 224
 Szitovszky Zoltán 267, 268, 371
 Szkiba György → Pócsfalvi-Szkiba György
 Szleszarenko, főhadnagy 172
 Szmirnov, ezredes 65, 105, 113, 114, 118, 186
 Szokolov, tizedes 98
 Szokolov, Grigorij, altábornagy 52, 155
 Szokolovszkij, Vaszilij Danilovics 14, 15, 98
 Szolohin, százados 140, 141, 144, 146, 186
 Szombat György 100, 328
 Szosztavityeli, N. A. 5, 83
 Szőke Béla 182
 Szőlősi László 53, 72, 102, 104, 113, 115, 318
 Szőnyi Tibor 275

Sztálin, Joszif Visszarionovics 106, 153, 247, 374
 Sztepcsenko, Fedor 50
 Sztikalin, Alekszandr 5, 6, 83, 84, 90, 93
 Sztojka Ferenc 140, 141, 318
 Szubbotyin, vezérezredes 172
 Szudarev, alezredes 268
 Szuna Károly 319
 Szuszlov, Mihail Andrejevics 14, 17, 32, 33, 61, 62, 94, 96, 110, 112, 113
 Szuzdalev, tizedes 99
 Szücs, Tildy Zoltán személyi titkára 165
 Szücs András 148
 Szücs Ferenc 178, 347
 Szücs Imre 319
 Szücs István, 70, 170, 347
 Szücs János 276, 277
 Szücs József → Szücs Sándor, nemzetközi jogász
 Szücs László 179, 347
 Szücs Miklós 50, 51, 158, 165
 Szücs Sándor, a Vasúti Csomópont munkástanácsának elnöke 46, 283, 285, 286, 377
 Szücs Sándor (Szücs, Szücs József), nemzetközi jogász 52, 138, 159, 162, 332
 Szücs Tibor 259, 372
 Szvák Pál 319

 Tacsai Imre 319
 Tadi (Todi) József 127
 Takács Béla 319
 Takács Ferenc, hadnagy 212, 213, 244, 357
 Takács Ferenc, honvéd 319
 Takács István 154
 Takács János 140
 Takács Mihály 328
 Táky Gyula 199, 201, 353
 Tamás András 73, 95, 176, 185
 Tamás József 126
 Tamás Kálmán 159, 332
 Tamás Sándor 319
 Tamási Albert 319
 Tamási Ferenc 319
 Tarabanszkij, hadnagy 106
 Tarcsi Gyula 319
 Tardos Tibor 163
 Tari István 319
 Tari Sándor 319
 Tarján Emil 100, 154, 333
 Tarján Szilveszter 100, 154, 333
 Tarjányi Béla 320
 Tarr Béla 320
 Tassi Vilmos 320
 Tatai József 179, 348
 Tátrai, őrnagy 234, 236
 Tatyana Sz. (?) 154
 Temesvári József 320
 Tengerdi Pál 56, 230, 232, 233, 361
 Terebesi Sándor 336
 Ternai (Ternyák) Antal 320
 Teszljukov (Teszljuk), alezredes 54, 65, 73, 180, 181, 187
 Teszlovics A. V., tolmács 206, 207
 Thék János 45, 58, 245, 369
 Tibola Imre 55
 Tildy Zoltán 36, 162, 165, 248, 279
 Tito, Josip Broz 10, 35, 50
 Tóbiás Géza 320
 Todi → Tadi
 Tomasoovszky András 268, 276
 Tombor József 56, 232, 361
 Topicsev, L. N., főhadnagy 267
 Tordai Károly 335
 Torjai Gyula 46
 Torma Ferenc 246, 247, 249
 Torzsik István 231
 Totán (Tótál) János 320
 Tóth, ezredes 111
 Tóth, főhadnagy, a budapesti VIII. kerületi pártbizottság védelmére kirendelt tiszt 130
 Tóth, főhadnagy, fegyverraktár-vezető 174
 Tóth, honvéd 216
 Tóth Béla 219
 Tóth Dániel 353
 Tóth Dezső 55
 Tóth Ferenc, a BM Veszprém Megyei Főosztályának államvédelmi munkatársa 54
 Tóth Ferenc, ÁVH százados 136
 Tóth Ferenc, honvéd 320
 Tóth Ferenc, kiskorú 100, 328
 Tóth Gyula 55
 Tóth Imre 333, 379
 Tóth Imre, hadnagy 52, 333
 Tóth Imre, a nyírbogdányi Nemzetőrség parancsnokhelyettese 379
 Tóth Imre, B., százados 59
 Tóth Irén 230, 233
 Tóth István, rakodómunkás 126
 Tóth István, rendőr szakaszvezető 154
 Tóth István, a Somogy megyei pártbizottság titkára 219, 220, 239
 Tóth István, a szombathelyi deportálások közreműködője 55, 56
 Tóth János, (1928) a Széna téri nemzetőrség tagja 353
 Tóth János (1930) 320
 Tóth János, honvéd 320
 Tóth József, Budakeszin letartóztatott fogoly 100, 167, 335

Tóth József, földműves 363
 Tóth József, honvéd 320
 Tóth József, nemzetőr 348
 Tóth József, őrmester 212
 Tóth József, tanuló 328
 Tóth József, Veszprémben letartóztatott fogoly
 179
 Tóth Kálmán 320
 Tóth Károly 256, 265
 Tóth Lajos 29, 156
 Tóth László 320
 Tóth Mihály 231
 Tóth Pál 320
 Tóth Simon 46, 276
 Tóth, tanácselnök 206
 Tótok Sándor 180, 348
 Tölgyesi, gimnázium-igazgató 231
 Török Béla 321
 Török Imre 244, 357
 Török István 251
 Török János 167, 334
 Török Sándor 321
 Treer András 219
 Trencsényi Sándor, határőr 321
 Trubacs József 321
 Trubin János 321
 Trucz István 321
 Tszljukov, alezredes 114
 Tulipán Éva 27, 31, 54, 55, 83, 84, 175, 180
 Turjanica, Vaszilij, tolmács 155, 156, 247, 249
 Túros (Tuross) István 243, 235, 363

 Tyihonov, Mihail Fjodorovics 12
 Tyulkin, nyomozó 149, 230, 262–264

 Ugrin Benő 321
 Uhrin Jenő 321
 Uhrin László 321
 Uitz Erzsébet (Uitz Ferencné) 168
 Újfalussy Zoltán 106
 Ujságh Tibor 241, 367
 Újváry (Újvári) Imre Lajos 58, 59, 329
 Unatenszki Pál 274
 Urkon Ferenc 321
 Uszta Gyula 39, 51
 Utkin, alezredes 57, 74, 237, 239, 240
 Uvin, százados 228, 235

 Ürmös János 321

 Vadászi Tibor 321
 Vágány Aurél 322
 Vági József 241, 367
 Vágner (Wagner) Károly 322
 Vajda Mihály 249
 Vajda Sándor 180, 348
 Vajdai László 322
 Valóczki Ferenc 322
 Vándor Béla 99, 328
 Ványa Károly 147, 148, 322
 Ványai János 127, 322
 Váradi Gyula 21, 39, 51, 164, 165
 Váradi Natália 6–8, 84
 Varavin, alhadnagy 108
 Varga, alhadnagy 253
 Varga, az MDP Szabolc-Szatmár megyei
 bizottságának titkára 281
 Varga, főhadnagy 174
 Varga, tolmács 54
 Varga András 277
 Varga D. József 247, 249
 Varga Gábor → Bertók Varga Gábor
 Varga K. Mihály 322
 Varga László 149
 Varga László, Á. 37, 83
 Varga Magdolna 276
 Varga Tamás 9, 83
 Varga Tibor 67, 99, 328
 Várhegyi István 322
 Várkonyi Elemér 268, 276, 277
 Vas Imre 58, 263, 267, 268, 273, 373
 Vas Zoltán 23, 165
 Vass (Bas) Zoltán 328
 Vastagh Mihály 178, 348
 Vasvári Ottó 188, 200–204, 207, 208, 353
 Vég Béla 38
 Vejsz László → Weisz László
 Vékony Ferenc 45, 177, 180, 186, 348
 Velci, Giuseppe 190
 Vencel Ferenc → Wenczel Ferenc
 Wenczel Sándor 322
 Vér Balázs 322
 Veréb Pál 328
 Vereckei György 376
 Veres (Béres) Gábor 322
 Veres István 250
 Veres Károly 178, 348
 Veszprémy László 8
 Vida István 11, 30, 83, 84
 Vida János 323
 Vig, rendőr alezredes 129
 Vígh Antal 45, 177, 180, 184, 186, 348
 Vígh György 72, 102, 267, 371
 Vigh Gyula 323
 Vilmos Endre 247
 Vincze Balázs 323
 Vincze József 149
 Vincze László 179, 182, 348

Vincze R., alezredes,
 a Nemzeti Bizottság Intéző Bizottságának
 megbízottja 21
 Vincze Sándor 323
 Virág Ferenc, honvéd 46
 Virág Ferenc, püspök 190, 192
 Virág János 354
 Virág László 354
 Virág Pál 179, 182, 349
 Virágh László 354
 Visnyik József 273–275, 277
 Vitéz Viktor 276
 Vízi (Vízsi) Pál 323
 Vizi Gabriella 329
 Viznyickij, Ju. I. 142, 143
 Vízny Béla 250, 251, 323
 Vjátrovics, Volodimir 8
 Vorosilov, Kliment Jefremovics 32, 33, 35

 Wagensommer Ferenc 119, 323
 Wágner Károly → Vágner Károly
 Wágner István 354
 Wágner Lajos 99, 154, 333
 Wéber Attila 9, 83
 Weisz (Vejsz) László 323
 Weisz József 323
 Welther Károly 55, 191, 193, 354
 Wenczel (Vencel) Ferenc 323
 Winkler József 324
 Wlasitsch László 178, 349
 Wölfling András 212
 Wragge, Horst 330

 Zagorszki Ferenc 209, 211, 355
 Zajác Anna 99, 126, 328
 Zajcev, vezérezredes 172
 Zám Ferenc 324
 Zámbo Mária 329
 Zana, közkatona 216
 Zatykó József 324
 Zbitnyev, ezredes 46
 Zdanovics, A. A. 6, 84, 87
 Zelényi József 212
 Zelenyin, főhadnagy 108
 Zentai József 272
 Zidov, főnyomozó 202, 204–207
 Zimarin, főhadnagy 130, 148, 251
 Zinner Tibor 50, 83
 Zirstein József 212
 Zligosztjev, elhárító százados 59, 74, 102
 Zobák Pál 324
 Zólomy László 28, 112, 156
 Zolotov, ezredes 185
 Zoltai István 126
 Zombori Sándor 254, 255, 267, 371
 Zorin, alezredes 98
 Zudov, százados 195, 198, 200, 230, 232, 233

 Zsámbok Károly 324
 Zsemle Ferenc 248
 Zsigmond József 167, 334
 Zsoldos József 351
 Zsukov, Georgij Konsztantyinovics 11, 12, 15,
 32–35, 37, 60, 89, 90
 Zsupanenko, O., főhadnagy 131, 155, 157, 175

TARTALOM

BEVEZETÉS HELYETT	5
FEJEZETEK A FORRADALOM ÉS SZABADSÁGHARC TÖRTÉNETÉBŐL	
Történeti háttér a dokumentumok tartalmának értelmezéséhez	9
A SZOVJETUNIÓ HÁBORÚJA MAGYARORSZÁG ELLEN	9
<i>Szovjet csapatok Magyarországon</i>	11
<i>„Magyarországon minden eszköz bevethető”</i>	12
<i>A szovjet csapatok hadműveletei Magyarországon 1956 őszén</i>	14
<i>A szovjet csapatok kudarca – a politikai helyzet átértékelése</i>	17
A DEMOKRATIKUS ÁTALAKULÁS ELSŐ LÉPÉSEI	18
<i>Az államvédelmi szervezet felszámolása</i>	19
<i>A Nemzetőrség megszervezése</i>	22
<i>Forradalmi változások a magyar erőszakszervezetekben</i>	27
„NAGY HÁBORÚ NEM LESZ!”	31
<i>A győztes forradalom moszkvai értékelése</i>	31
„A KORMÁNY ÉLÉRE KÁDÁRT!”	35
<i>Döntés a „Forgószél” hadművelet megindításáról</i>	35
„FORGÓSZÉL” TÁMAD	38
<i>A magyar forradalom és szabadságharc vérbe fojtása</i>	38
<i>Összesített kimutatás a magyarországi hadműveletekben részt vevő szovjet csapatokról</i>	42
KÉNYSZERKIRÁNDULÁS A SZOVJETUNIÓBA	45
MAGYAROK A KGB FOGSÁGÁBAN	45
<i>A KGB Budapesten és környékén végrehajtott akciójának körülményei és következményei</i>	46
<i>Tököl és Miskolc – a tárgyaló küldöttségek tagjainak letartóztatása</i>	50
<i>Pécs és Veszprém – katonák és egyetemisták a célkeresztben</i>	53
<i>Akció a határőrlaktányában – letartóztatások Szombathelyen és Zalaegerszegen</i>	55
<i>Kaposvár, Dombóvár, Tamási – deportálás aktív magyar részvétellel</i>	56
<i>Letartóztatások országszerte</i>	58
„AZ ÖSSZES LETARTÓZTATOTTAT KÜLDJÉK CSAP ÁLLOMÁSRA!”	59
<i>„Elindultunk Szibériába”</i>	63
<i>A deportáltak adatainak összesítése</i>	64
<i>A Szovjetunióba deportált személyek összefoglaló adatai</i>	65
<i>A Szovjetunióba deportált személyek összefoglaló adatai</i>	65
<i>A deportált magyar és német állampolgárokra vonatkozó statisztikai adatok</i>	66
<i>Kérdések és válaszok – a kihallgatásokról készült anyagok értékelése</i>	67

„A LETARTÓZTATÁSOK EGY RÉSZÉNEK NEM VOLT MEGALAPOZOTT”	69
A „foglyok követelik ügyük gyorsított kivizsgálását”	70
„Nem kell hergelni a népet!” – a cél a deportáltak kiszabadítása	73
BEFEJEZÉS HELYETT	77
A Szovjetunió területére deportált személyek hazaszállítására vonatkozó adatok (1956. november – 1957. január)	78
A hazaszállítás adatai a célállomások szerinti bontásban	80
FELHASZNÁLT IRODALOM	83

DOKUMENTUMOK AZ 1956-OS DEPORTÁLÁSOK TÖRTÉNETÉHEZ

ÁLTALÁNOS JELENTÉSEK, BESZÁMOLÓK, UTASÍTÁSOK	87
1. A Magyarországon állomásozó szovjet csapatok parancsnokságának felhívása a magyar néphez és a magyar hadsereg katonáihoz és tisztjeihez a Magyar Népköztársaság területén a rend helyreállítása érdekében megkezdett művelettel kapcsolatban	87
2. Az új ideiglenes forradalmi kormány és honvédelmi bizottmány rölapja – keltezés nélkül	88
3. Georgij Zsukov, a Szovjetunió marsallja, a Szovjetunió honvédelmi minisztere tájékoztatója az SZKP KB [Szovjetunió Kommunista Pártjának Központi Bizottsága] Elnöksége számára a magyarországi helyzetről az 1956. november 5-i 9 órai állapot szerint	89
4. Georgij Zsukov, a Szovjetunió marsallja, a Szovjetunió honvédelmi minisztere tájékoztatója az SZKP KB Elnöksége számára a magyarországi helyzetről az 1956. november 5-i 21 órai állapot szerint	89
5. I. A. Szerov [titkos] telefonüzenete Budapestről Ny. Sz. Hruscsov számára a szovjet és a magyar államvédelem által végzett operatív munkáról – 1956. november 9.	90
6. Nyikolaj Dudorov, a Szovjetunió belügyminisztere jelentése az SZKP KB és a Szovjetunió Minisztertanácsa számára a belügyi csapatok 12. önálló gépesített lövészezredének Budapestre irányításáról	92
7. 1. sz. hadijelentés a Szovjetunió Belügyminisztériuma 12. gépesített lövészezredének 1956. november 10-i tevékenységéről, melyet az ezred parancsnoksága Kuzma Grebennyik vezérezredesnek, Budapest városparancsnok-helyettesének címzett	93
8. I. Szerov jelentése Ny. Sz. Hruscsovnak – 1956. november 11.	93
9. Szuszlov és Arisztov jelentése Budapestről – 1956. november 12.	94
10. I. A. Szerov jelentése Ny. Sz. Hruscsovnak – 1956. november 13.	95
11. Szerov és Andropov az SZKP Központi Bizottságának – 1956. november 14.	96
12. A Szovjetunió Belügyminisztériuma belügyi csapatai 12. gépesített lövészezrede törzskarának tájékoztatója az 1956. október 26. és november 13. közötti időszakban végzett operatív-szolgálati tevékenységről	96
13. Az 1. sz. kárpátaljai belügyi börtönben [Ungváron] fogva tartott személyek (50 kiskorú és 1 nagykorú) névsora – 1956. november 14.	99
14. Dudorov, a Szovjetunió belügyminiszterének jelentése az SZKP Központi Bizottságának – 1956. november 16.	101
15. I. A. Szerov jelentése az SZKP Központi Bizottságának – 1956. november 19.	104
16. Barisev alezredes, a 2. gépesített hadosztály különleges ügyosztálya vezetőjének jelentése a hadosztály 1956. november 20-i és 21-i eseményeiről Szmirnov ezredes, a Különleges Hadtest különleges ügyosztályának vezetője számára	105

17. Összefoglaló hadijelentés a Szovjetunió Belügyminisztériuma belügyi csapataihoz tartozó 12. gépesített lövészezred 1956. november 9. és 23. közötti tevékenységéről	106
18. A Szovjetunió Belügyminisztériuma 12. gépesített lövészezrede parancsnokságának 016. sz. hadijelentése az ezred 1956. november 25-i tevékenységéről Lascsenko altábornagy, a Különleges Hadosztály parancsnoka és Grebennyik vezérőrnagy, Budapest katonai városparancsnok-helyettese részére	108
19. I. A. Szerov [titkos] telefonüzenete Budapestről az SZKP Központi Bizottságának a KGB magyarországi tevékenységéről, többek között Mindszenty bíboros letartóztatásának tervéről – 1956. november 27.	109
20. Bojko ezredes, a Kárpátontúli terület [Kárpátalja megye] rendőrfőnökének levele Szavcsuk alezredeshez, a KGB Kárpátontúli területi [Kárpátalja megyei] főosztályának vezetőjéhez – 1956. november 28.	110
21. Belcsenko altábornagy, a KGB elnökhelyettese titkos telefonüzenete Maljarov vezérőrnagynak az MDP Budapesti Pártbizottsága épülete elleni október 30-i támadásról -- 1956. november 29.	111
22. G. M. Malenkov, M. A. Szuszlov, A. B. Arisztov [titkos] telefonüzenete Budapestről az SZKP Központi Bizottságába a lázadók egy csoportjának katonai bíróság elé állításáról és halálra ítéelésükről – 1956. november 30.	112
23. Mihail Maljarov, a szovjet KGB nyomozó főosztálya vezetőjének titkos telefonüzenete Szergej Belcsenko, a szovjet KGB elnökhelyettese részére – keltezés nélkül	113
24. Feljegyzés a Magyarországon elfogott és az 1. sz. kárpátaljai belügyi börtönbe szállított személyekről – 1956. november	113
25. Maljarov altábornagy, a KGB nyomozati főosztálya vezetőjének titkos telefonüzenete Belcsenko vezérőrnagynak, a KGB elnökhelyettese számára Budapestre – 1956. december 10.	115
26. Kozlov A. ezredes levele Maljarov vezérőrnagynak a foglyok egy részének hazaszállításáról – 1956. december 13.	116
27. A Déli Hadseregcsoport különleges ügyosztályának tájékoztatója Kazakov hadseregtábornok, a Déli Hadseregcsoport alakulatainak parancsnoka számára a szovjet hadsereg által 1956. november 4. és 1957. január 1. között Magyarországon elfogott személyek számáról és a nyugati titkosszolgálatok tevékenységéről	116

BUDAPESTRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

28. A budapesti szovjet katonai városparancsnokságon fogva tartott személyek névsora – 1956. november 13.	119
29. Kun-Gazda István főhadnagy kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 17.	120
30. Feljegyzés Somogyvári Lajos és három társa ügyében – 1956. december 1.	121
31. Az Oláh Vilmos vezette nemzetőr csapat tagjainak névsora – feltehetően 1956. november 9.	122
32. Feljegyzés Oláh Vilmos ügyében – 1956. november 22.	123
33. Feljegyzés Oláh Vilmos és a vele együtt letartóztatott személyek ügyében – 1956. december 22.	124
34. Az 1956. november 9-én a vecsési gyűjtőtelepre irányított személyek névsora – 1956. november 15.	126
35. A vízerőmű-építő vállalat és a Budapest I. kerület belügyi osztály levele a szovjet parancsnoksághoz Czudar Gyula szabadon bocsátása ügyében – 1956. november 19.	128
36. Feljegyzés Kozák András [rendőr hadnagy] ügyében – 1956. november 23.	129

BUDAPESTEN A VIII. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI

37. Papp Ferenc honvéd kihallgatási jegyzőkönyve – keltezés nélkül	130
38. Bárány Béla levele a határ ukrán oldaláról Emmikéhez – 1956. november 10.	131
39. Bárány Béla [november 3-ig honvéd] kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 15.	133
40. Bárány Béla kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 16.	135
41. Horváth Ferenc [örmmester] kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 15.	136

42. Feljegyzés Rigó János [tartalékos alhadnagy] ügyében – 1956. november 23.	139
43. Sztojka Ferenc kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 27.	140
44. Szabó János kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. december 11.	142
45. Szabó János kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. december 11.	143
BUDAPESTEN A IX. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI 144	
46. Feljegyzés az építőzászlóalj 41 tagjának őrizetbe vételéről a budapesti [Kilián] laktanyában – 1956. november 6.	144
47. Szekeres Viktor (Sas-csoport) kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. december 1.	144
48. Szekeres Viktor (Sas-csoport) kihallgatási jegyzőkönyve – keltezés nélkül	146
49. Bánóczky [József], Ványa [Károly], Rohn [Imre], Bircsár [János], Nyesev [István] és Mucz [János] [Kilián laktanya] fogvatartottak ügye – 1956. december 10.	147
BUDAPESTEN A XI. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMA 148	
50. Feljegyzés a Pf. 4611-es magyar katonai alakulathoz tartozó katonák egy csoportjának őrizetbe vételéről – 1956. november 11.	148
BUDAPESTEN A XIII. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMA 149	
51. Budapest XIII. – Galyatető – Feljegyzés Dóber György fogvatartottról – november 27.	149
BUDAPESTEN A XVIII. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI 150	
52. Feljegyzés Molnár Károly ügyében – 1956. november 20.	150
53. Molnár Károly kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 29.	151
BUDAPESTEN A XIX. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLY DOKUMENTUMA 152	
54. Kárpáti Antal kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 9.	152
BUDAPESTEN A XXII. KERÜLETBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMA 154	
55. A Budapesti Rendőr-főkapitányság XXII. kerületi rendőrőrsének jelentése – 1956. november 11.	154
A FŐVÁROS KÖRNYÉKÉRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI 155	
TÖKÖLRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI 155	
56. Besszaraba, a 25 573. számú szovjet katonai alakulat különleges KGB-részlege helyettes vezetőjének levele Szokolov altábornagyhoz a Tökölön elfogott magyar delegáció továbbküldéséről – 1956. november 9.	155
57. Mecséri János ezredes kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 29.	155
58. Jegyzőkönyv Kriszten Andor kihallgatásáról – 1956. november 29.	157
59. Jegyzőkönyv Hargitai Gusztáv kihallgatásáról – 1956. november 29.	158
60. Jegyzőkönyv Hurai Rudolf kihallgatásáról – 1956. november 29.	160
61. Jegyzőkönyv Hersiczky Lajos kihallgatásáról – 1956. november 29.	163
62. Feljegyzés Zs. Szabó László kihallgatásáról – keltezés nélkül	166
ÉRDALIGETEN ŐRIZETBE VETT, MAJD DEPORTÁLT SZEMÉLYEKRE VONATKOZÓ DOKUMENTUM 167	
63. Jegyzőkönyv 8 magyar állampolgár szovjet katonák általi őrizetbe vételéről Érdliget körzetében – 1956. november 8.	167

BUDAKESZI TÉRSÉGÉBEN ŐRIZETBE VETT, MAJD DEPORTÁLT SZEMÉLYEKRE VONATKOZÓ DOKUMENTUM [OROSZ NYELVŰ]		167
64.	<i>Jegyzőkönyv 15 magyar állampolgár őrizetbe vételéről Budakeszi térségében</i> – 1956. november 7.	167
65.	<i>Remeteszőlős – Jegyzőkönyv a szovjet felderítők és a magyar felkelők összetűzéséről</i> – 1956. november 9.	168
66.	<i>Feljegyzés Kerner Anna ügyében – 1956. november 22.</i>	168
ADONYBAN ŐRIZETBE VETT, MAJD DEPORTÁLT SZEMÉLYEKRE VONATKOZÓ DOKUMENTUM		170
67.	<i>Jelentés a 32 287-es szovjet katonai alakulathoz tartozó gépkocsizó zászlóalj</i> <i>3. százada parancsnokának magyar állampolgárok egy csoportjának őrizetbe vételéről</i> – 1956. november 8.	170
NYUGAT-MAGYARORSZÁGON ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI		171
DISSZIDÁLÁS KÖZBEN ELFOGOTT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI		171
68.	<i>Feljegyzés Horváth Nándor és Kovács István ügyében</i> – feltehetően 1956. november 7–8.	171
69.	<i>A 27. szovjet gépesített hadosztály alakulatai által a magyar–osztrák határon elfogott</i> <i>és Ungvárra küldött személyek névsora – nem korábban, mint 1956. november 13.</i>	172
SOPRONBÓL DEPORTÁLT SZEMÉLY DOKUMENTUMA		173
70.	<i>Feljegyzés Horváth István ügyében – keltezés nélkül</i>	173
VESZPRÉMBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEKRE VONATKOZÓ DOKUMENTUMOK		175
71.	<i>Feljegyzés a 33 499-es szovjet katonai alakulat veszprémi hadműveleteiről</i> – 1956. november 17.	175
72.	<i>A szovjet katonai parancsnokság és a KGB szerveinek feljegyzése</i> <i>a Veszprémben letartóztatott magyar felkelőkkel kapcsolatban – 1956. november 18.</i>	176
73.	<i>Teszljukov alezredes, a 31. légideszant-hadosztály különleges ügyosztálya vezetőjének jelentése</i> <i>Jakovlev ezredes, a 38. hadsereg különleges ügyosztályának vezetője számára</i> <i>a hadosztály különleges ügyosztályának veszprémi tevékenységéről</i>	181
SZOMBATHELYRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEKRE VONATKOZÓ DOKUMENTUMOK		187
74.	<i>Jarovenko alezredes, a 17. gépesített hadosztály különleges ügyosztálya vezetőjének jelentése</i> <i>Jakovlev ezredes, a 38. hadsereg különleges ügyosztályának vezetője számára</i> <i>a hadosztály műveleti területén a Magyar Népköztársaság belügyi szervei által végrehajtott</i> <i>tisztogatásokról</i>	187
75.	<i>Feljegyzés Szendy László esperes kihallgatásáról – 1956. november</i>	189
76.	<i>Feljegyzés Sággy Elek kanonok kihallgatásáról – 1956. november</i>	191
77.	<i>Feljegyzés Kövér Rafaélról – 1956. november 20.</i>	193
78.	<i>Feljegyzés Ávár László ügyében – 1956. november 20.</i>	194
79.	<i>Horváth Antalné levele az ungvári börtönbe – 1956. december 29.</i>	194
A BÁN RÓBERT VEZETTE „SZÉNA TÉRI CSOPORT” DOKUMENTUMAI		195
80.	<i>Bán Róbert kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 16.</i>	195
81.	<i>Jelentés Rusznyák László nyomozati kihallgatásáról</i> <i>és az ügyész döntéséről – 1956. december 19–20.</i>	198
82.	<i>Feljegyzés Laurinyecz András ügyéről – 1956. november 21.</i>	199
83.	<i>Feljegyzés a Bán Róbert vezette csoportról – keltezés nélkül</i>	200
84.	<i>Az eljáró ügyész jelentése Laurinyecz András ügyében – 1956. december 21.</i>	200

85. Jegyzőkönyv Czimer Tibor 1956. november 7-i kihallgatásáról – 1956. november 7.	201
86. Czimer Tibor kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 26.	202
87. Czimer Tibor kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 29.	205
88. Czimer Tibor kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. december 5.	206
89. Czimer Tibor hazaszállítását követő első ügyészi kihallgatásának jegyzőkönyve – keltezés nélkül	207
ZALAEGERSZEGI ÉS SZOMBATHELYI DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI	
90. A Magyar Néphadsereg 33. lövészezrede [Zalaegerszeg] forradalmi bizottságának tagjai – 1956. november	209
91. Feljegyzés Csordás Károly ügyében – 1956. november 21.	209
92. Feljegyzés Balázs Ödön ügyében – 1956. november 23.	210
PÉCSRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI	
93. Az MN Pf. 1963-as magyar katonai alakulat tisztjeinek és katonáinak hűségnyilatkozata a pécsi munkás- és katonai tanács átalakítási programja mellett – keltezés nélkül	211
94. A pécsi Forradalmi Katonai Tanács letartóztatandó tagjainak névsora – 1956. november	213
95. Boldog János kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 9.	214
96. Kiszeljov, a Kárpát-melléki katonai körzet KGB-szekciója 2. osztályának helyettes vezetője levele az Ukrán SZSZK Miniszttertanácsának alárendelt KGB Kárpátontúli területi főosztályának vezetőjéhez – 1956. november 10.	215
97. Bódis János őrnagy kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 19.	215
98. Bódis János saját kezűleg írt vallomása – keltezés nélkül	217
KAPOSVÁRRÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI	
99. Bidó József, a megyei forradalmi tanács (Kaposvár) tagjának naplójegyzetei az 1956. október 26. és november 4. közötti magyarországi eseményekről – 1956. november 6.	218
100. Gábrriel János tanúvallomásának jegyzőkönyve – 1956. november 7.	220
101. A Magyar Néphadsereg kaposvári 17. lövész hadosztálya kormányellenes tagjainak névsora – 1956. november	221
102. Feljegyzés Gógh József ügyében – 1956. november 21.	223
DOMBÓVÁRRÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI	
103. Házkutatási jegyzőkönyv, készült a dombóvári körzeti rendőrségen – 1956. november 4.	224
104. A magyar rendőrség és a városparancsnokság őrzárata által Dombóváron elfogott személyek névsora – 1956. november	225
105. A magyar államvédelmi hatóság és a szovjet őrzárata által Dombóváron őrizetbe vett személyek névsora – keltezés nélkül	227
106. Puszpán István kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 16.	228
MARCALIBÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI	
107. Tengerdi Pál kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 13.	230
108. Tengerdi Pál kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 14.	233
TAMÁSIBÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI	
109. Kardos Sándor kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 19.	234
110. Kéri László őrzézető kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 18.	235
111. Utkin alezredes, a 39. gárda gépesített hadosztály különleges ügyosztálya vezetőjének jelentése Jakovlev ezredes, a 38. hadsereg különleges ügyosztálya vezetője számára az ellenforradalmárok semlegesítéséről, amit a Magyar Népköztársaság belügyi szervei és a különleges ügyosztály hajtott végre a hadosztály műveleti területén	237
112. Sárbogárdon letartóztatott, majd deportált „aktivisták” adatai – 1956. november 16.	241

113. Az „ellenforradalmi lázadás” Tolna és Baranya megyében elfogott és az 1. számú ungvári belügyi börtönbe irányított aktivistái	242
--	-----

KELET-MAGYARORSZÁGRÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK

DOKUMENTUMAI	245
--------------------	-----

SZOLNOK MEGYÉBŐL DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI	245
---	-----

114. A magyar felkelés Szolnok megyében őrizetbe vett résztvevőinek névsora – 1956. november	245
--	-----

115. Feljegyzés Diós István kihallgatási jegyzőkönyvéből – 1956. november 22.	246
--	-----

116. Feljegyzés Fazekas Zoltán ügyében – 1956. november 23.	247
--	-----

117. Feljegyzés Altordai Sándor ügyében – 1956. november 28.	248
---	-----

HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI DEPORTÁLT DOKUMENTUMA	250
---	-----

118. Feljegyzés Vizy Béla ügyében – 1956. november 26.	250
---	-----

BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYÉBŐL DEPORTÁLTAK

DOKUMENTUMAI	253
--------------------	-----

MISKOLCON ŐRIZETBE VETT DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI	253
--	-----

119. Gribanov vezérőrnagy feljegyzése Szavcsuk alezredeshez, a KGB Kárpátontúli területi főosztálya vezetőjéhez – 1956. november 12.	253
---	-----

120. Zombori Sándor kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 13.	254
---	-----

121. Fekete László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 18.	255
--	-----

KAZINCBARCIKÁN (ALACSKA) ŐRIZETBE VETT DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI	257
---	-----

122. Bartha Zoltán levele szerelméhez, Julikához – feltehetően november 4. és 8. között	257
---	-----

123. Tájékoztató a „Bokros-csoport” őrizetbe vételéről – 1956. november 10.	258
--	-----

124. Kaló László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 26.	259
--	-----

HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK

DOKUMENTUMAI	261
--------------------	-----

DEBRECENBEN ŐRIZETBE VETT SZEMÉLYEK DOKUMENTUMAI	261
--	-----

125. Dede László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 13.	261
--	-----

126. Dede László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 14.	262
--	-----

127. Dede László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 15.	263
--	-----

128. Kivonat Perey András vallomásának Dede Lászlóra vonatkozó részéből	
---	--

– 1956. november 20.	265
---------------------------	-----

129. Kivonat Göröncz József Dede Lászlóra vonatkozó saját kézzel írt vallomásából	
---	--

– keltezés nélkül	266
-------------------------	-----

INTÉZKEDÉS DEBRECENI ÉS MISKOLCI DEPORTÁLTAK HAZASZÁLLÍTÁSÁRA	267
---	-----

130. Intézkedés deportált személyek hazaszállítására – 1956. november 23.	267
--	-----

131. Intézkedés deportált személyek hazaszállítására – 1956. november 23.	268
--	-----

SZABOLCS-SZATMÁR MEGYÉBŐL DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI	268
--	-----

132. A Szabolcs-Szatmár megyei forradalmi bizottság ülésének jegyzőkönyve	
---	--

– 1956. november 3.	268
--------------------------	-----

NYÍREGYHÁZÁN ŐRIZETBE VETT DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI	270
---	-----

133. Lengyel Antal kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 6.	270
---	-----

134. <i>Pintér István kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 13</i>	272
135. <i>Feljegyzés Szilágyi Lászlóról – 1956. november 9.</i>	275
136. <i>Szilágyi László kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 19.</i>	276
137. <i>Lupkovics György kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 19.</i>	278
138. <i>Feljegyzés Kabai Dezső ügyében – 1956. november 22.</i>	281
NYÍRBÁTORBAN ŐRIZETBE VETT DEPORTÁLT DOKUMENTUMA	281
139. <i>Simák Miklós kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 30.</i>	281
ZÁHONYBAN ŐRIZETBE VETT DEPORTÁLTAK DOKUMENTUMAI	283
140. <i>Feljegyzés Szücs Sándor ügyében – 1956. november 23.</i>	283
141. <i>Könczöl Ernő kihallgatási jegyzőkönyve – 1956. november 15.</i>	284

A SZOVJETUNIÓBA DEPORTÁLT SZEMÉLYEK ADATAI

BUDAPESTRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK	289
Budapestről deportált nagykorú személyek	289
Budapestről deportált, a fővárosba, illetve a lakóhelyükre visszazállított kiskorú személyek	324
Budapestről deportált, Debrecenbe visszazállított személyek	328
A Budapesten működő német (NSZK) vöröskeresztes kórházból deportált személyek	329
A FŐVÁROS KÖRNYÉKÉRŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK	331
Tökölről deportált, Budapestre visszazállított személyek	331
Budafokról deportált, Budapestre visszazállított személyek	333
Érd, Érdligetről deportált, Budapestre visszazállított személyek	334
Budakesziről deportált, Budapestre visszazállított személyek	335
Remeteszőlős környékéről deportált, Debrecenbe és Budapestre visszazállított személyek	335
Budaörsről deportált, Budapestre visszazállított személyek	335
Nagykovácsiból deportált, Budapestre visszazállított személyek	336
Taksonyban letartóztatott, Budapestről deportált, a fővárosba visszazállított személyek	337
NYUGAT-MAGYARORSZÁGRÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK	339
Disszidálás közben Magyarfalván letartóztatott, Székesfehérvárról deportált személyek	339
Sopronban letartóztatott, Székesfehérvárról deportált, Sopronba visszazállított személy	339
Veszprémből deportált személyek	340
Szombathelyről deportált személyek	349
Szombathelyről deportált, Budapestre visszazállított személyek	351
Zalaegerszegen letartóztatott, Szombathelyről deportált személyek	354
Pécsről deportált személyek	355
Pécsről deportált, Budapestre visszazállított személyek	357
SOMOGY ÉS TOLNA MEGYÉBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK	358
Kaposvárról deportált személyek	358
Dombóvárról deportált, Kaposvárra visszazállított személyek	360
Marcaliból deportált, Kaposvárra visszazállított személyek	361
Tabról deportált, Kaposvárra visszazállított személyek	362
Tamásiból deportált személyek	362

FEJÉR MEGYÉBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK	364
Székesfehérvárról deportált, Budapestre visszazállított személyek	364
Újszász – Székesfehérvárról deportált, Budapestre visszazállított személy	364
Adonyban letartóztatott, Székesfehérvárról deportált, Budapestre visszazállított személyek	365
Sárbogárdról deportált, Székesfehérvárra visszazállított személyek	366
KELET-MAGYARORSZÁGRÓL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK	369
SZOLNOK MEGYÉBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK	369
Szolnokról deportált személyek	369
Jászberényből deportált, Szolnokra visszazállított személyek	369
BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYÉBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK	371
Miskolcra deportált személyek	371
Kazincbarcika-Újvárosban (Alacska) őrizetbe vett, miskolcra visszazállított deportált személyek .	372
HAJDÚ-BIHAR MEGYÉBEN DEBRECENBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK	373
SZABOLCS-SZATMÁR MEGYÉBŐL DEPORTÁLT SZEMÉLYEK	374
Nyíregyházán őrizetbe vett deportált személyek	374
Nyírbátorban őrizetbe vett, Nyíregyházára visszazállított deportált személyek	375
Máriapócsban őrizetbe vett, Nyíregyházára visszazállított deportált személy	376
Paposton őrizetbe vett, Debrecenbe visszazállított deportált személy	376
Záhonyban őrizetbe vett, Nyíregyházára visszazállított deportált személyek	377
DEPORTÁLT SZEMÉLYEK HIÁNYOS ADATOKKAL	379
NÉVMUTATÓ	381

ÍGY KEZDŐDÖTT

OKTÓBER 23. TŰNTETÉS PESTEN A PETŐFI-SZOBORNÁL

AZ EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
HALGATÓI A TŰNTETÉSEN

A TŰNTETŐK A BEM TÉREN

A TŰNTETŐK A MARGIT HÍDON ÁT
A KOSSUTH TÉRRE VONULNAK.

TŰNTETŐK A KOSSUTH TÉREN.
„NAGY IMRÉT A KORMÁNY ÉLÉRE!”

A TŰNTETŐK LEDÖNTÖTTÉK SZTÁLIN SZOBRÁT.

ÉS AMI A SZOBORBÓL MEGMARADT

OKTÓBER 24.
SZOVJET TANKOK BUDAPEST UTCÁIN

A FEGYVERES ELLENÁLLÁS FŐ BÁZISA
A CORVIN KÖZBEN

Tre incerti ucrainesi di guardia all'angolo di una via, durante una pausa della battaglia.

FELGYÚJTOTT
SZOVJET HARCKOCSI
A KILIÁN LAKTANYA ELŐTT

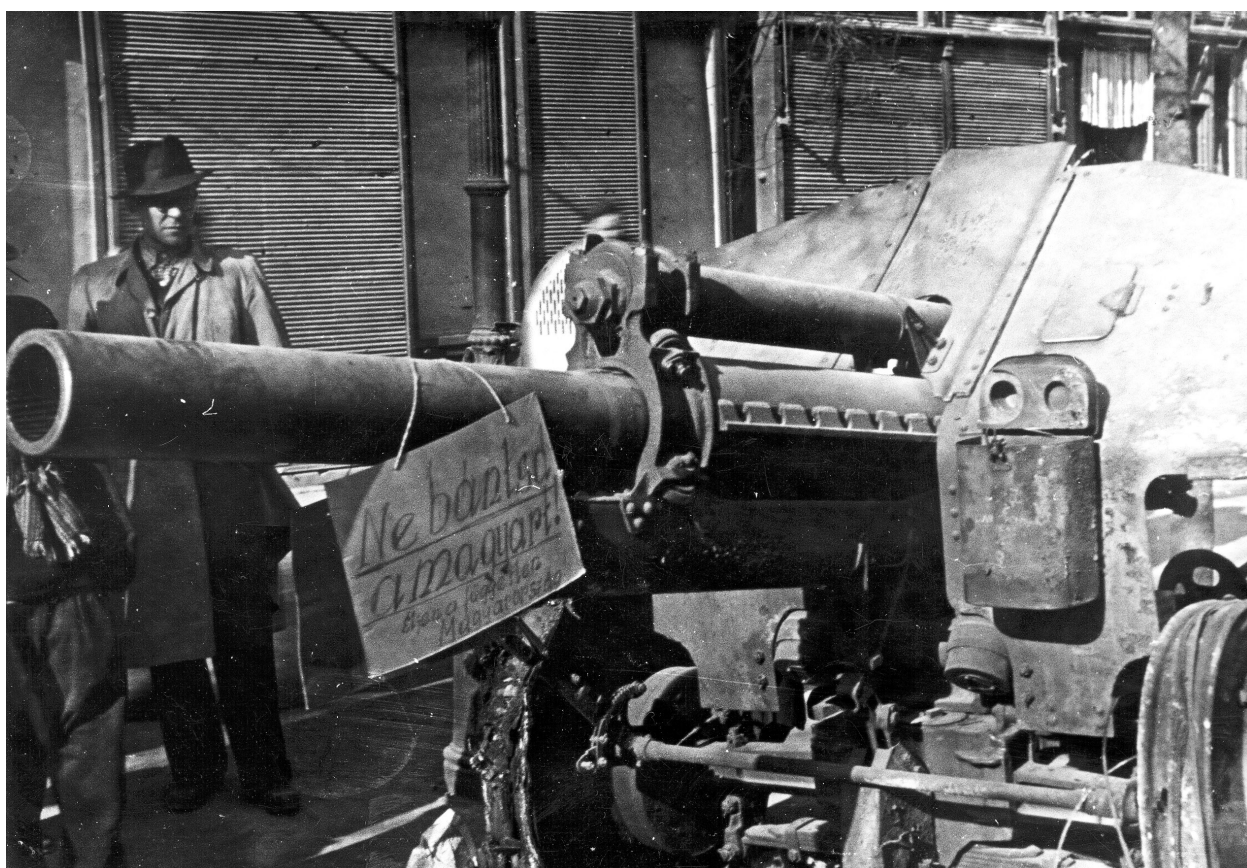
OKTÓBER 25.
MAGYAR TŰNTETŐKKEL BARÁTKOZÓ
SZOVJET KATONÁK AZ ASTORIA SZÁLLÓ ELŐTT

SZOVJET KATONÁK! A HAZÁNKÉRT ÉS A MAGYAR SZABADSÁGÉRT HARCOLUNK! NE LŐJETEK!

ÖSSZEGYŰJTİK A HARCOK ÁLDOZATAIT AZ ÜLLŐI ÚTON.

A SZOVJET CSAPATOKTÓL ZSÁKMÁNYOLT TARACK A CORVIN KÖZBEN

ÁZ ELLENÁLLÁS FOLYTATÓDIK.

Á PESTI HUMOR

Á KORMÁNY ÜLÉSE Á PARLAMENTBEN

NEMZETŐRÖK ÉS KATONÁK EGY ZSÁKMÁNYOLT HARCKOCSIN

TILTAKOZÁS AZ ÁVÓSOK „ÁTÖLTÖZTETÉSE” ELLEN

VIDÉKRŐL ÉLELMISZER-SZÁLLÍTMÁNYOK ÉRKEZNEK A FŐVÁROSBA.

KENYERET OSZTANAK A FŐVÁROSI LAKOSOKNAK.

MEGJELENT AZ *IGAZSÁG* ÚJ SZÁMA.

MALÉTER PÁL EZREDES,
NOVEMBER 2-TÓL VEZÉRŐRNAGY,
NOVEMBER 3-TÓL HONVÉDELMI MINISZTER

KIRÁLY BÉLA VEZÉRŐRNAGY,
A NEMZETŐRSÉG FŐPARANCSNOKA
ÉS BUDAPEST KATONAI PARANCSNOKA

A MOSZKVA TERET AZ IFJÚ MÁRTÍROK TERÉVÉ KERESZTELTEK ÁT

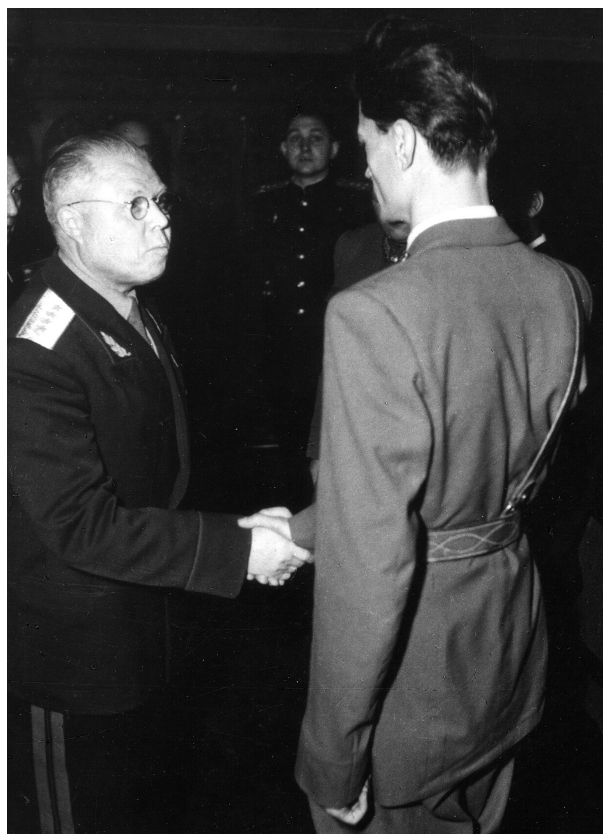
OKTÓBER 31.
A MAGYAR HALOTTAK NAPJA A KÖZTETEMŐBEN

EGY PESTI SRÁC

A HARC FOLYTATÁSÁRA FELHÍVÓ ÓRIÁSPLEKÁT

MALINYIN HADSEREGTÁBORNOK
ÉS MALÉTER PÁL A PARLAMENTBEN

A SZOVJET TÁRGYALÓ KÜLDÖTTSÉG A PARLAMENTBEN

A SZOVJET CSAPATOK BENYOMULÁSA BUDAPESTRE

A KILIÁN LAKTANYA ÉS A SZABAD MAGYAR RÁDIÓ ÉPÜLETE ROMOKBAN

AKIK MAGYARORSZÁG SORSÁRÓL DÖNTÖTTEK

HRUSCSOV,
AZ SZKP ELSŐ TITKÁRA

SZUSZLOV,
AZ SZKP ELNÖKSÉGÉNEK TAGJA

ANDROPOV,
A SZOVJETUNIÓ BUDAPESTI NAGYKÖVETE

MIKOJAN,
AZ SZKP ELNÖKSÉGÉNEK TAGJA

AKIK A DÖNTÉSEKET VÉGREHAJTOTTÁK

KONYEV MARSALL,
A VSZ EGYESÍTETT FEGYVERES ERŐINEK
FŐPARANCSNOKA

SZEROV VEZÉRŐRNAGY,
A KGB ELNÖKE

MALINYIN HADSEREGTÁBORNOK,
A SZOVJET FEGYVERES ERŐK
VEZÉRKARI FŐNÖKÉNEK ELSŐ HELYETTESE

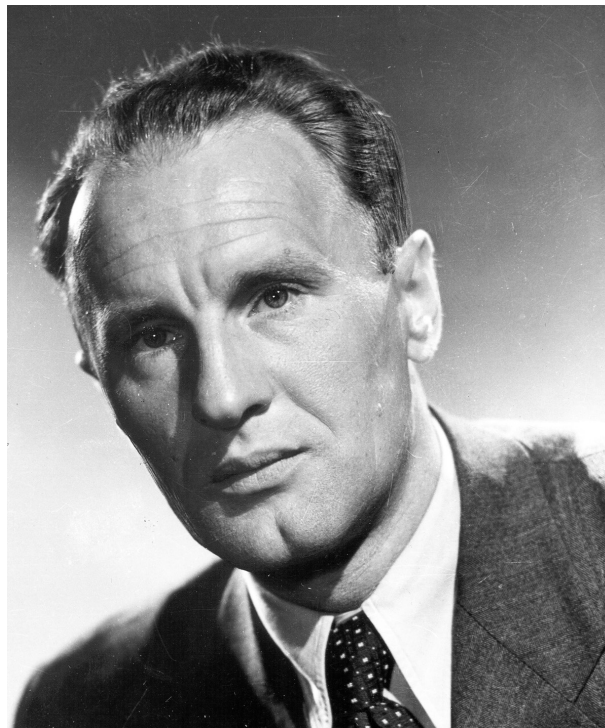

LASCSENKO ALTÁBORNAGY,
A KÜLÖNLEGES HADTEST
PARANCSNOKA

A MAGYAR VEZETŐK

GERŐ ERNŐ,
OKTÓBER 25-IG
AZ MDP ELSŐ EMBERE

KÁDÁR JÁNOS,
NOVEMBER 4-TŐL
A SZOVJETEK ÁLTAL KIJELÖLT KORMÁNY ELNÖKE

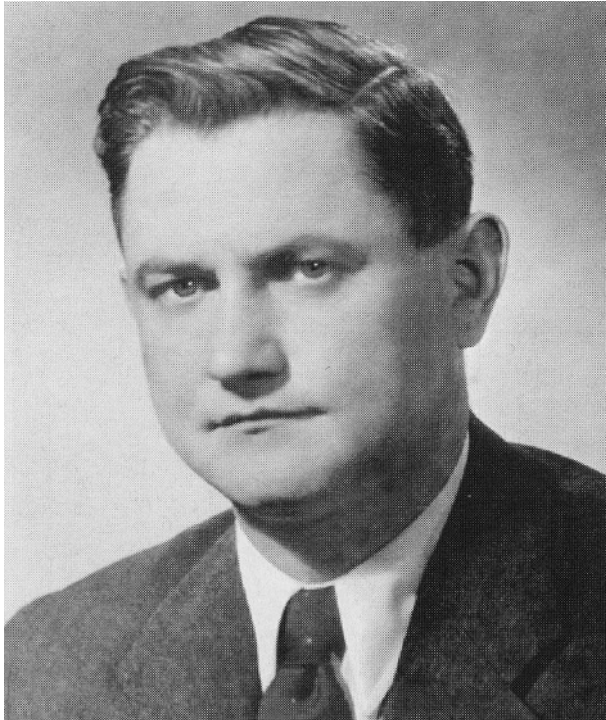

HEGEDÜS ANDRÁS,
OKTÓBER 24-IG MINISZTERELNÖK,
28-IG ELNÖKHELYETTES

NAGY IMRE,
OKTÓBER 24-TŐL
MAGYARORSZÁG MINISZTERELNÖKE

A MAGYAR VÉGREHAJTÓK

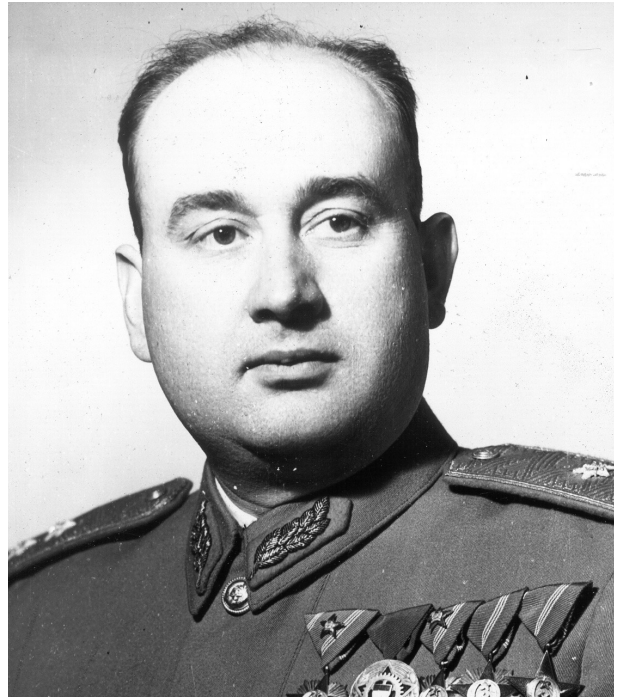
PIROS LÁSZLÓ ALTÁBORNAGY,
OKTÓBER 27-IG BELÜGYMINISZTER

MÜNNICH FERENC,
OKTÓBER 27-TŐL BELÜGYMINISZTER,
A KÁDÁR-KORMÁNYBAN
A FEGYVERES ERŐK MINISZTERE

BATA ISTVÁN ALTÁBORNAGY,
OKTÓBER 27-IG HONVÉDELMI MINISZTER

JANZA KÁROLY ALTÁBORNAGY,
NOVEMBER 3-IG HONVÉDELMI MINISZTER

Szovjet Hadsereg Parancsnoksága:

Szigoruan titkos!

GYANUSITOTT JEGYZŐKÖNYV

N é v : Szabó Károly

Születési hely, év: 1938. Nyíregyháza

Anyja neve: Fodor Erzsébet

Foglalkozása: gépkezelő

Pártállása: PKiv.

Állampolgársága: magyar

Nemzetisége: magyar

Családi állapota: nőtlen

Munkahelye: Csejeli üzemanyaggyártás

Lakása: XXI. Forrás ÁH. 12. u. 17.

Kitüntetései: /

Büntetései: /

Szociális származása: munkás

Szociális helyzete: /

Katonai viszonya: nem

Alakulatának megnevezése: /

Mettől-meddig teljesített szolgálatot? /

A feltett kérdésekre az alábbiakat válaszolom:

Hol foglak el?

Bécsi úton. Pilisvörösvári araton main élel-
 mert. 10. é. reggel 7^h kor indultam ^{1. et. 1. osztály k-ba}
~~12. é.~~ 12^h kor foglak el a honvédelmi
 dok nyíról

Károly Szabó

ÁBTL 3.1.9. V - 141394

88

Szigoruan titkos!

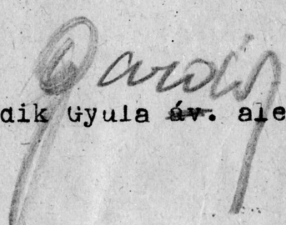
Canrap
Köszönet

F e l j e g y z é s .
Budapest, 1956. november 11.

1956. november 11-én a Zaika Máté tiszti hiroadó laktanya helyiségében megjelent Sóllymosi János - Budapest, 1906. Sóllymosi Ilona -, a Lapkiadó vállalat dolgozója. Nevezett gyermeke után érdeklődött, és magyarázatot kért, hogy miért tartják őrizetben fiát, aki két heten keresztül illetmény nélkül a nemzetőrségben teljesített szolgálatot. Miután közöltem vele, hogy ezen épületen belül senkit őrizetben nem tartanak, hivatkozott arra, hogy a nagytétényi szovjet parancsnokság értesítette, hogy fiát ezen laktanyába szállították be. Miután közöltem, hogy forduljon ismét a parancsnoksághoz, és próbálja ott tisztázni fiának kérdését, azzal válaszolt, hogy ezen értesülései nemcsak a szovjet parancsnokságtól származnak, hanem a fiával együtt őrizetben volt egy olyan személy, akit 10-én bocsájtottak szabadiábra, és attól értesült arról szintén, hogy fia az épületen belül van.

Kéresekre közölje azon személynek a nevet, aki innen szabadult. Az illető plasz hangon elutasított, mire közöltem vele, hogy akkor, ha nem hajlandó közölni, hogy kitől értesült, úgy ~~éxxx~~ személyt is retartóztatjuk. Ezek után Sóllymosi János kijelentette: erre el van készülve, azonban két órán belül ha nem engedjük szabadiábra, úgy erről az amerikai követség értesülni fog. Minuezek után iratait elvettem, motozásat elrendeltem.

Gazdik Gyula av. alezr.

ÁBTL 3.1.9. V - 141390

FELJEGYZÉS A FIA KISZABADÍTÁSÁT KÖVETELŐ SOLYMOSI JÁNOS LETARTÓZTATÁSÁRÓL

78

j a v a s l a t

Solymosi János 1906. budapesti szül. nős, anyja Solymosi Ilona, műszaki rajzoló, Nagytetény Zámberi Lajos u 2. sz.a. lakos 1 ízben könnyi testi sértésért pénzbüntetéssel büntetve.

1956. november 9.én került őrizetbe. Fiát az előző napon szovjet csapatok őrizetbe vették miközben élelmiszerért ment. Erről tudást szerzett, utána érdeklődött én ennek folytán ő is őrizetbe került. Az eseményekben részt nem vett

Magatartását: ifj. Solymosi János, Kincsen János, Kincsen József Zsigmond József vallomásával igazolta.

Javaslat: Miután bűncselekményt nem követett el és ilyenrel nem is gyanúsítható szabadonbocsátandó.

Kmft.

Egyeteértek:

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]
vizsgáló

Jóváhagyom :

[Handwritten signature]

ÁBTL 3.1.9. V - 141390

JAVASLAT SOLYMOСИ JÁNOS SZABADLÁBRA HELYEZÉSÉRE

F e l j e g y z é s .

Budapest, 1956. november 3.

Kele István kihallgatása során az alábbiakat vallotta:

Tudomása szerint a Corvin forradalmi bizottságától államvédelmi beosztások lakására nem mentek ki. A vezetők között az a vélemény alakult ki, hogy az államvédelmisták felelősségre vonásával foglalkozni később is ráérnek, jelenleg, a legfontosabb feladat elérni azt, hogy a szovjet csapatok kivonuljanak Magyarország területéről. Az utcán felismert és a Corvin központban bekísért kb. 10 államvédelmista között egy gépkocsivezető volt, akinek nevére Kele István nem emlékszik. A gépkocsivezető kérdés nélkül a következő államvédelmi tisztek neveit sorolta fel: Major József av. örgy., cím nélkül, Morvai Eleke Pesterzsébet Jókai ut 46. Bodor Ernő av. hdgy. a Park szálló mellett lakik. Berkes Jenő Békésmegyer. Kele István azt vallotta, hogy az elfogott államvédelmi tisztekkel jól bántak.

Szák János szds.

FELJEGYZÉS KELE ISTVÁN KIHALLGATÁSÁRÓL

Felvilágosítás.

121)

1956 november 6-án a Budapest-városban le volt tartósítatra egy honred egység p./f. 1226/II melynek parancsnoka volt Csiba szarados, 41 főből álló katonaezység letartósztatásai idejében, fegyver nem volt náluk.

Ugyan akkor le volt tartósítatra még egy katonai csoport p./f. 1226/I melynek a parancsnoka volt Berecki Lajos főhadnagy.

Kikérdezés közben ők megmagyarázták, hogy az 1226, ők alakulatuk a láradaiban nem vett részt, és fegyveres ellenállást a szovjet katonáknak nem tett.

Általában, az a katonai alakulat csoportja p./f. 1226 II-I. a lárada's kitörése alatt a laktanya pincéjében tartózkodott Budapest Üllő ut 49 sz.

Az az alakulat le let tartósítatra a Budapesti utcán miután kiöttek a laktanyáikból, ők azért magyarázták, hogy a lárada's idejében, valami fegyveres polgár egének bejártak a 1226/II. alakulat laktanyájába, és azért követelték hogy tegyük fegyveres ellenállást a szovjet katonák ellen. De mi nem voltunk felfegyverezve és azért nem álltunk ellenállásban a szovjet katonáknak. Adatok a lárada's részvételében ez a csoport részéről nincsenek.

Névsort a letartósztatott csoportnak melikeljünk.

ÁBTL 3.1.9. V - 141389

Névsor

(22)

katonai egységek p.f. 1226/I és p.f. 1226/II, Buda-
 pesten, Kilián laktanya. Üllő-ut.

Sorszám	Rangfokozat	Nevé és utóneve	Szüil.
1.	Honvéd	Babcsón János	1935 ✓
2.	"	Bakos Béla	1935 ✓
3.	"	Biro István	1935 ✓
4.	"	Bobud Imre	1935 ✓
5.	"	Bugó János	1935 ○
6.	"	Vince Balázs	1935 ✓
7.	"	Ganula György	1935 ○
8.	"	Dobosár Géza	1935 ✓
9.	"	Latykó József	1935 ✓
10.	"	Komári Tibor	1935 ✓
11.	"	Kalacsovski Ferenc	1935 ✓
12.	"	Kanissa Ferenc	1935 ✓
13.	"	Kakás Ferenc	1935 ○
14.	"	Kovács János	1935 ✓
15.	"	Kovács János	1934 ✓
16.	"	Kacur István	1934 ✓
17.	"	Karakó Károly	1935 ✓
18.	"	Megyesi Máté	1935 ✓
19.	"	Mészáros Sándor	1935 ✓
20.	"	Mátyás Gyula	1935 ✓
21.	"	Oláh Bertalan	1935 ✓

ÁBTL 3.1.9. V - 141389

A KILIÁN LAKTANYÁBAN
 HADIFOGSÁGBA ESETT
 41 KATONA NÉVJEGYZÉKE

- 2 -

Sorszám	Rangfoko- zat	Nevé és utóneve	Szüil.
✓22.	Honvéd	Pintör István	1935 ✓
23.	"	Pinter Sándor	1935 ○
✓24.	"	Rózsahegyí Elemér	1935 ✓
✓25.	"	Róza Sándor	1935 ✓
✓26.	"	Rádics Ferenc	1935 ✓
✓27.	"	Skarka Antal	1935 ✓
✓28.	"	Szadocki Mihály	1935 ✓
✓29.	"	Szabó János	1934 ✓
✓30.	"	Szabó Antal	1935 ✓
✓31.	"	Tót Ferenc	1935 ✓
✓32.	"	Tót József	1935 ○
✓33.	"	Tamási Sándor	1935 ✓
✓34.	"	Horváth László	1935 ✓
✓35.	"	Halmi Mihály	1935 ✓
✓36.	"	Hougaics János	1935 ✓
✓37.	"	Horváth Imre	1935 ✓
✓38.	"	Csonka Deme	1935 ✓
✓39.	"	Serfőzi Lajos	1935 ✓
✓40.	"	Sipeki Ferenc	1935 ✓
✓41.	"	Strigo Károly	1935 ✓

ÁBTL 3.1.9. V - 141389

7526

Felvilágosítás

Sarkadi János Mihály, születés 1935-ben
Poroszló községben, Szabolcs megye, földműves
családból, párttagként, iskolai végzettsége Yontály
nőtlen, itélve nem volt, katonai szolgálatot teljesítve
Budapesten a 1221 számú építő ezredben
mint közlegény.

A kihallgatás során Sarkadi elmondta, hogy az őt
tartóztatva rojtot tettek által egy pincében nem meglehetősen
a laktanyától. Vele együtt ő volt tartóztatva 11 katonát
saját ezredüktől. Leukinek közülük fegyvere nem volt,
mert az építő ezredben szolgáló katonáknak egyáltalán
nem adták ki fegyvert.

A vele együtt tartóztatottak neveit nem tudja.

A harcokban, gyilkolásokban, betörésekben, rablásban
semilyen részt nem vett és nem is orner olyat aki
részt vett volna.

Sinkészes átvizsgálni:

ÁBTL 3.1.9. V - 141395

BELÜGYMINISZTERIUM
III/2. osztály

SZIGORUAN TITKOS!

64-343/1/1968.

Hiv.sz: 208-298/1968.

Tárgy: Sarkadi Béla ügyében
összefoglaló

Gyökös Mihály r. alezredes elvtárs
Hajdu megyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Osztály Vezetője

Debrecen

Az ÁLLAMBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK
TÖRTÉNETI LEVÉLTÁR-ában őrzött
eredeti iratról készült anonimizált másolat.

Fenti számra való hivatkozással értesitem Osztályvezető Elvtársat, hogy S a r k a d i Béla /:Hajduszávát, 1955. IX. 29. Tóth Irma:/ MSZMP. tag ügyében a V-141395 számú irattári dossziét áttenudmányoztuk és az alábbiakat állapítottuk meg:

1956. augusztus 1-től mint sorozott katona teljesített szolgálatot.

1221/1. építő-zászlóaljhoz nyert beosztást, helyileg Budapesten a Kilián laktanyában. Itt érték az ellenforradalmi események. Adataink szerint ellenforradalmi cselekményben részt nem vett, az épület pincéjében tartózkodott 1956. november 6-ig. Ekkor a Kilián laktanyában tartózkodó személyekkel együtt a szovjet csapatok őrizetbe vették.

1956. november 13.-án Ungvárra szállították 1956. november 25.-én tért haza.

A Budapesti Fővárosi Ügyészség javaslatára szabadlára helyezték, tekintettel arra, hogy terror cselekményekben, fosztogatásban nem vett részt.

A fenti körülményeket figyelembe véve a mai napon a nyilvántartásból töröltük.

Budapest, 1969. január 29.

Készült: 2 pld.
Készítette: KJné/ZTné
kapja: 1 pld. Cim
1 pld. V-141395
Nyvt.sz: 402/986

Acs Ferenc r. ezredes
osztályvezető

Melléklet:.....lap.

ÁBTL 3.1.9. V - 141395

ÁBTL 3.1.9. V - 141395

SARKADI BÉLÁT CSAK 1969-BEN TÖRÖLTÉK A BM NYILVÁNTARTÁSÁBÓL

Gyanúsított jegyzőkönyv
Budapest 1956. december 28-án

Halmi Mihály
hónvéd

Cegléd 1935.
Szarka Erzsébet
Cegléd x. ker. Összetűző u 1/a
Pf: 1226/I. művekész. szed.

Ismeresse, hol tartózkodott 1956. okt. 23. után
milyen tevékenységet fejtett ki, kik voltak parasz-
nikusok, milyen utasításokat kaptak, milyen
tevékenységet fejtett?

1956. okt. 23-án kb. 23 órakor palpára személyek
betörték a lakásomba (: Nilián:) és felszólítottak
reményeket, hogy álljunk melléjük. A lakást
nem hagytam el. Kanyhai munkát végeztem.
Kb. nov. 3-án fekvőbeteg orvosokhoz kerültem. Nov.
4-én hajnalban boltom szolgálatban. Orvolyemet
elhagyva nem tudtam a tűz károsítását csak
októ. Kb. 14 órakor hívták az ivó helyre mennem.
24 utasítást kaptam, hogy fekvőbeteg ügyem
egy kijelölt szobába ne hogy fekvőbeteg talál-
jauak. Összevagyunk tartózkodtunk XI.6-ig Amikor is
örizetese uttam a szorjot csapatra

Ényebet előadva nem kívánok.

A jegyzőkönyv az igazságos ügyfelelően
nem tevéken Amint aláírásommal igazolom

Stílus
v. k. s. s. s.

Halmi Mihály
gyanúsított.

ÁBTL 3.1.9. V - 141389

J e g y z ö k ö n y v

Felvéve az Országos Börtönben 1957 január 5-én Hanula György kihallgatása alkalmával.

Jelen vannak alulirettak:

A börtönből elővezetett Hanula György /Kisecséd, 1935 IX. 14-évi szül. múltan földműves büntetlen előéletűnek mondja magát, magyar állampolgár, apja: István anyja: Meravcsik Verona, lak: Kisecséd, Petöfi-u. / a hozzá intézett kérdésre a következőket adja elő:

Földmunkás családból származom, apám uradalmi cseléd volt, szüleim nagyon talán emberek voltak 8 hpd juttatott földjük van. Le-én vagyunk testvérek Négy elemi iskolát végeztem majd utána földmunkán dolgoztam. 1951. óta vagyok tagja a DISZ-nek. Édesapám jelenleg TSZCS tag testvéreim pedig fizikai munkások, részben pedig iskolások.

1956. augusztus 1-én vonultam be katonai szolgálatra a 1226 Pf. számú építő századhoz a Klián György laktanyába. Az alakulatomban fegyveres kiképzést nem kapott így én sem és fegyverünk nem volt.

1956. október hó 23-án a laktanyában tartozkodtunk és készülődtünk a nov. 7-i ünnepélyre, majd este takarodót fultak és lefeküdtünk. A késő éjszakai órákban civilek jöttek be a laktanyába akkor minket riadóztattak felöltözködtünk, majd a civilek a sapkákról a jelvényt levették és min ket kiakartak az utcára zavarai. Mi nem tudtuk, hogy mi van az utcán nem mertünk kimenni hanem az a WC-ben bujtunk és az éjszaka felytán tudtuk meg, hogy ferradalem van. Másnap a laktanya körül lövöldözést hallattunk amikor én is és többi katona társaim is lementünk a pincébe és ptt tartozkodtunk több napon keresztül. Éár nap múlva amikor a lövöldözés alább hagyott és akkor minket felvezényeltek és élelmiszereket kellett a gépről leraknunk.

1956. november 4-én ismét erős lövöldözés kezdődött mi az egész szakaszt lementünk a pincébe és úgy emlékszem november 6-án jöttek be az orosz laktanyába és minket fogságba ejtettek. Előadni kívánom azt, hogy nekem sem a szakaszomba beosztott többi bajtársaimnak akik a pincébe tartozkodtak fegyverünk nem volt és mi nem lövöldöztünk. A laktanyába tartozó civilek közül senkit nem ismertem.

Tagadom azt, hogy bármilyen ellenferradalmi tevékenységben részt vettem volna és azt is hogy fegyverem lett volna és azzal lövöldöztem volna. Fogságba esésünk alkalmával a szakaszunkból 30-an voltunk akiket egy elfogtak, de ugyan akkor a pincének a többi helyiségeibe több katona is tartozkodott akik akkor szintén fogságba estek. Velem együtt van jelenleg Vida nevezetű katona kellegén akinek a másik nevét megmondani nem tudom.

Mást előadni nem kívánok, a jegyzőkönyv vallemásomat helyesen tartalmazza amit előlelasás után h. h. aláírom.

Felvette:

2. sz. 1. / 1957. g. 20

Hanula György
/Hanula György, /

ÁBTL 3.1.9. V - 141389

J e l e n t é s .

Budapest, 1957. január 11.-

L u g o s i Alajos /: 1922. Budapest, anyja: Staubach Anna, isk.végz: gimnáziumi érettségi, fogl: vegyipari munkás, nős, két gyermeke van /: lakik: Budapest, XII., Janka-u.2.sz. alatt.

1956. november 12-én lakásán vették őrizetbe, mert az októberi események alatt Hemrich Ferenc nevű sógorát bujtatta lakásán, aki 1956. november 4-e előtt tagja volt egy ellenforradalmi fegyveres csoportnak. Egy alkalommal Lugosi Alajos személyesen is segítette a fegyveres csoportot puskák tisztításában.

A vizsgálat és a nyomozás adatai szerint Lugosi Alajos egy fegyver megtisztításán kívül egyéb cselekményben nem vett részt. A fegyveres csoportnak nem volt tagja. Vallomásában beismerte, hogy sógorának Hemrich Ferencnek november 4.- és 10-e között szállást adott, mivel sógora lakását találat érte.

Javaslat:

Mivel Lugosi Alajos fegyveres harcban részt nem vett, fegyveres csoportnak tagja nem volt, valamint amikor sógorának szállást adott az még körözés alatt nem állt, - javaslom szabadonbocsátását.

Egyetérttek:

Solymosi László

Tóth Béla
/: Tóth Béla :/
rny.fhdgy.

Jóváhagyom:

Felcsanak
ügyész.

ÁBTL 3.1.9. V - 141393

A MEGTORLÁS SORÁN KIVÉGZETT DEPORTÁLTAK

Справка
 на бандагруппу мейстеров
 возглавляемую Бан Робертом,
 во 2-м районе города Будапешта.

Курсант бригады Бан Роберт, Вовварч
 Оттиа, Узимер Тибора и других их со-
 товарищей по мейстеру, тайно
 во 2-м районе города Будапешта,
 на одной площади, а затем по улице
 Мароши находившейся отряд националь-
 ной милиции под руководством Сабо
 Яноша, бывшего шофера, отминувшегося
 в бок с рабочими-каменщиками.
 Отряд состоял из 600 человек.
 Ответственным Сабо является Бан Роберт.

BÁN RÓBERT
 1934. IV. 22. – 1957. XI. 29.

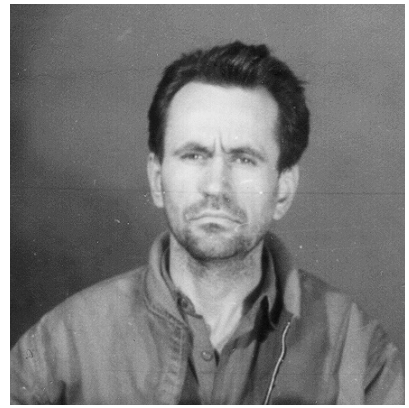
CZIMER TIBOR
 1923. X. 7. – 1957. XI. 29.

Справка 76 (н.в.)
 На гражданство Венгрии:

Узимер Тибора Миза Ловита,
 1923 года ролку. Урожд. 2-й Будапешта,
 Венгрия, зр-14 Венгрии, из крестьян-
 Ян-Байраков, б/п, не судим,
 некарий, образование классов,
 с 1940 по 1944 гг. служил в ма-
 ярской армии руководителем солда-
 том - сапером, работником на
 шахте Пирешестивацки шах-
 ты. Противник Палаз Ун-
 Лалено, а 3 тур по Будапешта

Справка
 № 27 - на Венгрии: 133

Маврицес Андранш Чире,
 1927 года рожда. Ужк.с. Кодрочо,
 обл. Бейкеш, Венг., 27-11 Венгрии,
 из рабочих, б/п, судим в 1950 году
 за фактическое участие в подготовке,
 организации, подготовке и проведении
 вооруженного заговора. Освобожден
 3/III 1956 года в связи с пересмотром
 дела. Колос, образование н/вс-
 шее, работал на машине Пимин-
 скийской заводской, участ-
 вал в общественные махивы,

LAURINYECZ ANDRÁS
 1927. I. 24. - 1957. XI. 29.

MECSÉRI JÁNOS EZREDES
 1920. IV. 28. - 1958. XI. 15.

Справка 210

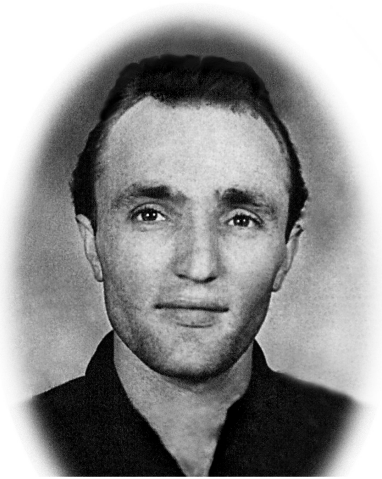
Мизери Янош Мизгалевиц, 1920,
 рождения, уроженец гор. Дьер, той
 же области, образование 7 классов
 и одногодичные курсы при Военной
 Академии им. Сталина, с 1942 по
 1946 г. плен социал-демократической
 партии Венгрии, с 1946 г. плен
 коммунистической партии Венгрии,
 семейный, командир 7 механизми-
 рованной дивизии, воинское звание
 полковник.

Акт.
9 ноября 1956 года

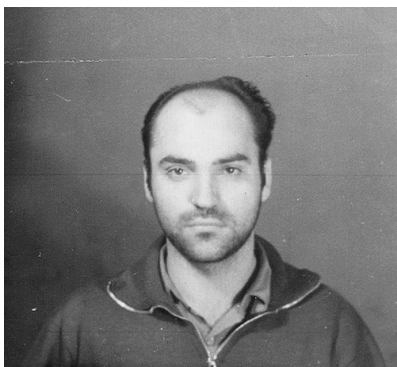
с. Дунакарасий.

На ките подписавшиеся капитан Балашов Уфр
майор Колесов, к-к Солсонов ст. п.т. Сергеев
пид. Мадерадзе
4: 02291 сообщавши капитану Апи, в том,
что в приходе мосту зеру ружья Шороншар Дуна
это того-западнее село Тейк-оршители проучили
задержавшие авиомашину без номера марки
"Победа", в которой следовали истребляю-
щие лица:

1. Балаш Уфр 1931 года рождения, уроженец
гор. Ревараншот мать Клар Кели, сериант
милиционер имеет официальный документ
нового документа нет
2. Арраш Умре 1932 года рождения, уроженец
гор. Надкашот, мать Бартучи Кели, военно-
галисильный рабочий имеет документ: удостоверение
личности выдано 31 октября 1956 года,
другой документ от новой народной полиции
это он, как народный полицейский имеет право
носить оружие № R-04430, а так же значок
народной полиции; и 3-й документ вы-
данной 3 ноября на фамилию Кол Шандор.
3. Молнар Карой 1930. рождения уроженец
города Кейлон, мать Молнар Марий имеет

MOLNÁR KÁROLY
1930. X. 26. – 1958. VII. 5.

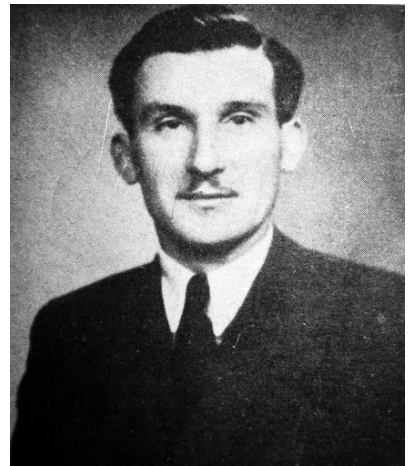
RUSZNYÁK LÁSZLÓ
1933. X. 5. – 1957. XI. 29.

Справка 81
На званк човитка Ветеран
Руснык Ласло Ласло
1933 года ружд. Удотн. с.
разван, облато Комарн
работи х, Б/И, не судни
образоватне 7 классов,
Ка. исохате Пиксентива
Крошкивоа в обществитан и

Справка

99
23

Силади Ласло Берталонви
1924 года рождения, уроженец
с. Тейген, округа Савал, венгр.
подданый Венгрии, в/н, состоял
в коммунистической партии
Венгрии с 1946 года по 1950 год
и был исключен как сын
кулака (отец имел 2500 земли).
Из крестьян, работал маши-
виками на Савал-Сомбарский
электростанции, проживал
в с. Нбуредьхаз, ул. Мезе 2.

SZILÁGYI LÁSZLÓ
1924. XI. 20.—1958. V. 6.

1	2	3	4	5
Отпр. (773)	ГОРНЯК Янош Яношевич	1939 г. г. Будапешт/центр. отопление	11 ноября 56 г.	Будапешт
Отпр. (773)	ДЬОРИЮ Андрияш Бейлович	1939 г. г. Будапешт 8 р-н К. Анна 15	11 ноября 56 г.	"-
Отпр. (774)	ДОБРОЧИ Ференц Ференцович	1940 г. г. Будапешт 21 р-н, ул. Ракош Ф. П. 187	10 ноября 56 г.	"-
Отпр. (775)	ДЬОРЕ Ференц Леринцович	1939 г. с. Эрчи, обл. Фегер, ул. Мартинович	12 ноября 56 г.	Сикешфервар
Отпр. (776)	КОЛДОШ Можеф Иштванович	1940 г. г. Чурсо, обл. Шомодь	11 ноября 56 г.	Сомбатгель
Отпр. (777)	ЗАЯЦ Анна Томашевна	1939 г. г. Будапешт 9 р-н ул. Губачи 83	10 ноября 56 г.	Будапешт
Отпр. (778)	ИЛЛИШ Шандор Анталович	1940 г. г. Будапешт 1-й район, ул. Уль 89	14 ноября 56 г.	"-
Отпр. (779)	МОНКОВ Ласло Михайлович	1942 г. г. Будапешт II район ул. Малиновски № 31	14 ноября 56 г.	"-
Отпр. (780)	КЛАРИК Карой Каройович	1939 г. г. Тырьксентмиклош, обл. Солюк	15 ноября 56 г.	"-
Отпр. (781)	КАТОНА Терез Имревич	1942 г. с. Кишсеке, Толна обл.	14 ноября 56 г.	"-
Отпр. (782)	КОВАЧ Карой Можефович	1941 г. г. Будапешт уч. "Икарус"	14 ноября 56 г.	"-
Отпр. (783)	КАЧАРОВСКИЙ Имре Миклошович	1940 г. Марошвархель Румния/Будапешт У1 Федернек 67/	11 ноября 56 г.	"-
Отпр. (784)	КИШАРИ Лайош Шандорович	1939 г. с. Алап, Фегерской обл.	10 ноября 56 г.	"-
Отпр. (785)	КРИСТОФ Ференц Яношович	1939 г. г. Будапешт/Будапешт 8 ул. Можефер ул 89 3 этаж кв. 5	10 ноября 56 г.	"-
Отпр. (786)	КРЯШАНСКИЙ Янош Яношович	1939 г. г. Тотобана, Комер обл.	10 ноября 56 г.	"-

1956. XII. 29.

Tisztelt Bíróság.

Egy nagy kéréssel fordulok Önökhöz.

Fiam Horváth Endre (személyi) aki 1933. XI. 30. án született, 1956. XII. 7. én eltiént Szombathelyről.

Judamásamra jutott hogy oda került

Önökhez Ungvárra. Nagyon kétségbe vagyok esve hogy felőle semmit és horgyletéről

semmit nem tudok. Erért bátorkodtam

írni és nagyon megkérni az otlévő vezető-

séget valahogy utam módon visszahozni

engem értesíteni hogy ottan e vágyat -

vevtt e is ha tudnának valomint való.

Nagyon várom az értesítést de még is maro-

dom türelmetlen. Özvegy Horváth Antalné
Szombathely
Óperint utca. 15. 000. M.

Ungvár

Bántán

A MATI PÉTER (1960–) MUNKÁCSON ÉLŐ SZOBRÁSZMŰVÉSZ ÁLTAL KÉSZÍTETT,
AZ UNGVÁRI BÖRTÖN FALÁN 2006-BAN ELHELYEZETT EMLÉKTÁBLA